

กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ:
การศึกษาโดยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน

นางสาวศิริประภา พงศ์ไทย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PROFESSIONAL GROWTH PROCESS OF KINDERGARTEN TEACHERS
AT THE MATURITY STAGE: A GROUNDED THEORY STUDY

Miss Siraprapa Pongthai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Early Childhood Education

Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

นางสาวศิริประภา พงศ์ไทย: กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ:
การศึกษาโดยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน (A PROFESSIONAL GROWTH PROCESS OF
KINDERGARTEN TEACHERS AT THE MATURITY STAGE: A GROUNDED THEORY STUDY)
อ.ที่ปรึกษา: อ. ดร. บัณฑิต ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์, อ.ที่ปรึกษาร่วม: ผศ. ดร. จิราพร เกศพิชญวัฒนา
376 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทฤษฎีสำหรับอธิบายกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล วิธีการวิจัย
ที่ใช้คือการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยวิธีการให้รหัสเชิงทฤษฎี 3 แบบ คือ 1) การให้รหัสแบบเปิดกว้าง 2) การให้รหัสแบบแกน
และ 3) การให้รหัสแบบคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ได้แก่ ครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จำนวน 9 คน

ผลการวิจัย คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จำแนกได้ 3
ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล คือ ระยะที่ผู้ให้ข้อมูลเริ่มต้นด้วยความสนใจในวิชาชีพครูในช่วง
การเลือกอาชีพ ซึ่งจำแนกได้ 2 หมวดหมู่ คือ 1) สนใจ และ 2) ไม่สนใจ จากนั้น ดำเนินมาสู่วิธีการเข้ามาเป็นครูอนุบาล ซึ่ง
จำแนกได้ 3 แบบแผน คือ 1) เลือกเรียนครุศาสตร์ 2) เปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ และ 3) เลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามา
อย่างไม่ตั้งใจ เงื่อนไขของระยะนี้ คือ เงื่อนไขทางสังคม เงื่อนไขทางจิตวิทยา และเงื่อนไขเชิงโอกาส

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ คือ ระยะที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลและผ่านการพัฒนา 2 ด้าน
คือ 1) การพัฒนาความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล กล่าวคือ เมื่อผู้ให้ข้อมูลทำงานเป็นครูอนุบาล จะได้รับประสบการณ์ทั้ง
ทางบวกและทางลบ ส่งผลให้เกิดภาวะทั้งหวั่นไหวและมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล วนซ้ำในลักษณะวงจรก้าวหน้าจนเกิดเป็น
ความแน่วแน่ในวิชาชีพ 2) การพัฒนาความสามารถจนถึงขั้นมีความมั่นคง กล่าวคือ เมื่อผู้ให้ข้อมูลเริ่มทำงานเป็นครูอนุบาล
จะมีความสามารถขั้นเริ่มต้นการเรียนรู้ คือ จัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย หรือสอดคล้อง
กับหลักการการศึกษาปฐมวัยในลักษณะเลียนแบบไปจนถึงลักษณะเริ่มต้นรู้คิดด้วยตนเอง ครูมีทัศนคติแบบแยกส่วน ซึ่งส่งผล
ต่อการทำงานกับเด็กและผู้ปกครอง เงื่อนไขของการพัฒนาความสามารถในขั้นนี้ คือ การมีกัลยาณมิตรเชิงอาชีพ การลงมือ
กระทำควบคู่กับการได้รับความรู้ และการได้เห็นแบบอย่าง จากนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงพัฒนาสู่ขั้นมีความมั่นคง คือ จัดการเรียน
การสอนสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กจากการรู้คิดด้วยตนเอง ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก
และให้ความสำคัญกับการทำงานกับผู้ปกครอง เงื่อนไขของการพัฒนาความสามารถในขั้นนี้ คือ การมีกิจกรรมทางความคิด
การคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับหลักการ และการมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนา

ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ระยะที่ผู้ให้ข้อมูลพัฒนาตนเอง จนสามารถจัดการ
เรียนการสอนตามจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลอย่างมีหลักการที่มั่นคงและจากการรู้คิดด้วยตนเอง ครูมีทัศนคติ
แบบองค์รวม ซึ่งส่งผลต่อการทำงานกับเด็กและผู้ปกครองอย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตและเคารพความเป็น
มนุษย์ เงื่อนไขของการพัฒนาในระยะนี้คือ ครูตระหนักว่าการทำงานเป็นครูอนุบาลคือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ครู
พัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์ในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่าง
เป็นองค์รวม

ภาควิชา.....หลักสูตร, การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต..... *Siriprapa Wong*
สาขาวิชา.....การศึกษาปฐมวัย.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Prasit Wong*
ปีการศึกษา.....2549.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *Pina Nornanon*

##458 4642327: MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD: PROFESSIONAL GROWTH/ KINDERGARTEN TEACHER / MATURITY STAGE/

GROUNDED THEORY STUDY

SIRAPRAPA PONGTHAI: A PROFESSIONAL GROWTH PROCESS OF KINDERGARTEN

TEACHERS AT THE MATURITY STAGE: A GROUNDED THEORY STUDY. THESIS ADVISOR:

PATTAMASIRI TEERANURAK JARUCHAINIWAT, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSIST. PROF.

JIRAPORN KEDPICHAYAWATANA, Ph.D., 376 pp.

The purpose of this research was to develop a theory for explaining a professional growth process of kindergarten teachers. The research methodology was a grounded theory study, utilizing in-depth interviews and participatory observations for data collection. Data analysis was consisted of 3 theoretical coding: 1) Open coding 2) Axial coding and 3) Selective coding. Theoretical samplings comprised 9 kindergarten teachers at the maturity stage.

The finding of this research is a theory of a professional growth process of kindergarten teachers at the maturity stage which can be divided into 3 phases

Phase 1: The transition process in becoming a kindergarten teacher is a phase which the participants begin with the individual's interest in the teaching profession at the time of career search that can be divided into 2 categories: 1) interest and 2) non-interested. The next step is entering to a kindergarten teacher. This can be divides into 3 patterns: 1) Choosing to enroll in the Education Department 2) Intended turning to become a kindergarten teacher and 3) Unintended turning to become a kindergarten teacher. The conditions of this phase are social conditions, psychology conditions, and occasional conditions.

Phase 2: The professional development process is a phase which the participants enter to be a kindergarten teacher through 2 categories of self-development: 1) The firm intention development in becoming a kindergarten teacher, as whenever the participants work as a teacher is getting both of positive or negative experiences, often causing uncertainty and confidence, but ultimately being round in a spiral growth cycle till become to career firming. 2) The development in one's of competency up to a stable level. Originally when the participants who work as kindergarten teacher have ability at primeval knowledge level may instruct teaching in or out of accordance with early childhood principle, start from imitation to self-initiative. Hereby teacher has a Pragmatic View that effect to work with children and parent. The conditions of this level are having the professional good friends, practicing interplay with learning, and having modeling. Then the participants can reach to stable level being able to instruct teaching suitable for natural and development of each child from self enlightened learning, realizing to child's individual differences and valued working with parent. The conditions of this level are thinking activity, reflecting between practice and principle, and having good personnel characteristic for developing.

Phase 3: Becoming to a kindergarten teacher at maturity stage is a phase which the participants have self develop till can instruct teaching following a standing point or personnel philosophy with their own firming principle and self enlightened learning. Hereby teacher has a Holistic View that effect to work with children and parent by congruence with realistic life, and human respect. The conditions of this phase are realization to being a kindergarten teacher is a mission to develop life as a whole, and well-balanced in integrating components for holistic teacher development.

Department Curriculum, Instruction, and Educational Technology Student's signature *Siraprapa Pongthai*
 Field of study..... Early Childhood Education..... Advisor's signature *Pattamasiri Teeranurak Jaruchainiwat*
 Academic year .....2006..... Co-advisor's signature *Jiraporn Kedpichayawatana*

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ปัทมศิริ ธีรานุกษ์ จารุชัยนิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เป็นทั้งผู้ให้การศึกษา ให้คำปรึกษา และการชี้แนะอันมีค่ายิ่งต่อการพัฒนางาน และด้วยความเมตตาของท่าน ท่านได้ทุ่มเทกายและใจในการเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัย และยังคอยให้กำลังใจทั้งด้านการเรียนและชีวิตส่วนตัว ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สิ่งที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองจากการมีท่านเป็นแบบอย่างของความเป็นครูที่ดีที่หาได้ยากยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราพร เกศพิชญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้การศึกษา คอยดูแล และให้คำแนะนำที่เป็นดังแสงสว่างบนเส้นทางกรวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยไม่เคยคุ้น ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสพัฒนาการเป็นนักวิจัยผ่านกระบวนการที่งดงามอีกรูปแบบหนึ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แชนมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. น้อมศรี เคท และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัชรี ผลโยธิน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาในการตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณครูบาอาจารย์ของผู้วิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาจารย์ในสาขาการศึกษา ปฐมวัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่สร้างให้เด็กคนหนึ่งเติบโตมาเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในวิชาชีพครู คนหนึ่ง ขอกราบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการที่คอยดูแล ให้การศึกษา และให้ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีคุณค่า ส่งผลให้ผู้วิจัยพัฒนาความเป็นครูนักวิชาการที่ดีเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ตันติวงศ์ อาจารย์ ดร. วรนาท รักสกุลไทย และอาจารย์ ดร. ศรินธร วิริยะสิรินันท์ ที่เมตตาช่วยจุดประกายประเด็นในการทำวิจัย และเสียสละเวลาในการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณคุณครูผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่เสียสละเวลาในการแบ่งปันประสบการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง และสิ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาตนทั้งความเป็นคนและความเป็นครู อีกทั้งการมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างเต็มเปี่ยมในใจของคุณครูทุกคน ได้เป็นแบบอย่างที่ประทับใจแก่ผู้วิจัยอย่างลึกซึ้ง ในการตั้งมั่นที่จะพัฒนาตนให้เป็นคนดีและเป็นครูที่ดีให้ได้ และจะนำคุณูปการที่ได้จากข้อมูลของคุณครูทุกคนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงการการศึกษาปฐมวัยยิ่งขึ้นต่อไป

ขอกราบขอบพระคุณโครงการพัฒนาอาจารย์สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการเรียนตามหลักสูตรวิชาชีพบัณฑิต และขอขอบคุณเพื่อนปริญญาเอกทุกคนที่ทำให้มีการเติบโตจากการเรียนรู้ซึ่งกัน และร่วมฟันฝ่าทุกขุสขบนเส้นทางแห่งชีวิตครูด้วยกันตลอดมา

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ที่ทำให้ลูกมีความสำเร็จในวันนี้ ขอขอบคุณ ดร. วิภา ก้วยสมบุญ คุณศศิวิมล ทับทิมทอง คุณโสธรรมา เครือเมฆ และคุณสุนารี การสมศักดิ์ ที่เป็นผู้ช่วยเหลือที่ดีในยามยาก ขอขอบพระคุณญาติพี่น้องและครอบครัวพทุทธิกุลทุกคน ที่คอยห่วงใยและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัย สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ.ต.ท. ปรม พทุทธิกุล และน้องแพรวลูกสุดที่รักยิ่ง ที่เป็นกำลังใจที่ดีที่สุด และทำให้ผู้วิจัยเติบโตทางการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อความเข้าใจที่ยิ่งใหญ่ในการเป็นครูที่ดี ผู้วิจัยซาบซึ้งใจในน้ำใจของทุกท่านที่เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในวันนี้เป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

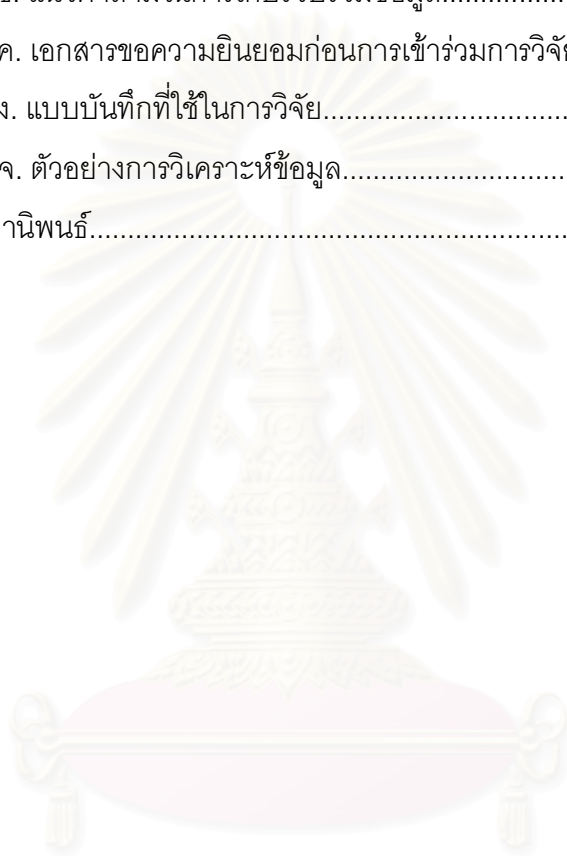
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
3. คำถามการวิจัย.....	6
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	7
5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	11
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน.....	13
1.1 ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน.....	13
1.2 ยุทธวิธีของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน.....	19
2. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางวิชาชีพของครู.....	29
2.1 พัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู.....	29
2.2 วิทยฐานะครูในบริบทไทย.....	34
2.3 ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทาง วิชาชีพครู.....	36
2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู.....	38
2.5 พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	43
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48

บทที่	หน้า	
3	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	58
	1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	59
	1.1 การศึกษาเอกสาร.....	59
	1.2 การศึกษานำร่อง.....	61
	2. การกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย.....	62
	2.1 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้าง.....	62
	2.2 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย.....	65
	2.3 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบวินิจฉัย.....	67
	3. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
	3.1 การเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
	3.2 สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
	3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
	4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
	4.1 การให้รหัสเชิงทฤษฎี.....	81
	4.2 การเขียนบันทึกและแผนภาพ.....	88
	4.3 การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความเชื่อถือได้ของงานวิจัย.....	91
	5. การนำเสนอผลการวิจัย.....	96
	6. สรุปการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการแบบองค์รวม.....	97
4	สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูล.....	101
	1. สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลในภาพรวม.....	101
	2. สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลเป็นรายกรณี.....	104
5	กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: ระยะที่ 1	
	กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล.....	128
	ส่วนนำและภาพรวมของผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	128
	ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล.....	131
	ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ.....	131
	ระยะย่อยที่ 1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล.....	135

6	กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ.....	145
	ด้านที่ 1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล.....	145
	1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล.....	146
	1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ใน วิชาชีพครูอนุบาล.....	151
	1.3 ตัวอย่างความสัมพันธ์ของเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความ แน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล.....	169
	ด้านที่ 2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล.....	199
	2.1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้.....	199
	2.2 ช่วงการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ.....	217
7	กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	229
	1. ลักษณะการเรียนการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	229
	2. มุมมองที่มีต่อเด็กของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	240
	3. การทำงานกับผู้ปกครองของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	244
	4. การพัฒนาครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	246
8	สรุปทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มี วุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	257
	ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล.....	257
	ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ.....	265
	ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	277
9	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	286
	1. สรุปผลการวิจัย.....	287
	2. อภิปรายผล.....	291
	3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	302
	4. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	304

รายการอ้างอิง.....	305
ภาคผนวก.....	311
ภาคผนวก ก. อภิธานศัพท์.....	312
ภาคผนวก ข. แนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	317
ภาคผนวก ค. เอกสารขอความยินยอมก่อนการเข้าร่วมการวิจัย.....	319
ภาคผนวก ง. แบบบันทึกที่ใช้ในการวิจัย.....	321
ภาคผนวก จ. ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล.....	326
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	376

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จุดยืนด้านต่างๆ ของกระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ กับนัยต่อวิธีการเนนการวิจัย.....	18
2	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพครู.....	34
3	ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู.....	37
4	คุณลักษณะของครูอนุบาลที่มีพัฒนาการทางวิชาชีพอยู่ในขั้นแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ.....	63
5	จำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ครูผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน.....	76
6	ตัวอย่างการให้รหัสแบบเปิด.....	82
7	สรุปภาพรวมเกี่ยวกับภูมิหลังของครูผู้ให้ข้อมูล.....	102
8	แบบแผนประวัติชีวิตของครูส้ม.....	119
9	แบบแผนประวัติชีวิตของครูตุ๊กตา.....	120
10	แบบแผนประวัติชีวิตของครูใหม่.....	121
11	แบบแผนประวัติชีวิตของครูน้ำ.....	122
12	แบบแผนประวัติชีวิตของครูตุ้ม.....	123
13	แบบแผนประวัติชีวิตของครูปาน.....	124
14	แบบแผนประวัติชีวิตของครูแก้ว.....	125
15	แบบแผนประวัติชีวิตของครูวาด.....	126
16	แบบแผนประวัติชีวิตของครูจันทร์.....	127
17	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านชีวิตส่วนตัวและครอบครัวที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่นในการเป็นครูอนุบาล.....	153
18	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านความสมดุลระหว่างความต้องการจำเป็นกับรายได้ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่นในการเป็นครูอนุบาล.....	155

ตารางที่	หน้า	
19	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านด้านบุคลิกภาพและ ทัศนคติ ส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครู อนุบาล.....	156
20	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อ ในการดำเนินชีวิต ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็น ครูอนุบาล.....	158
21	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านปรัชญาและแนวความเชื่อ ทางการศึกษาที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครู อนุบาล.....	160
22	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านประสบการณ์ความสำเร็จความ ล้มเหลวในการเป็นครู ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการ เป็นครูอนุบาล.....	162
23	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านการได้รับแบบอย่างในการเป็น ครูที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล.....	164
24	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านความสุขและพลังที่ได้รับจาก เด็กที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล.....	165
25	ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านชุมชนและบุคคลรอบตัวที่ส่งผล ต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล.....	166
26	ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเรียนการสอนในช่วงเริ่มต้นแห่งการ เรียนรู้กับปัจจัยระดับบุคคลและระดับองค์กร.....	200
27	การเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นครูอนุบาลและการพัฒนาครู ระหว่างช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้กับช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ...	228
28	การเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นครูอนุบาลและการพัฒนาครู อนุบาล ระหว่างระยะการพัฒนาเชิงวิชาชีพกับระยะการกลายเป็นครู อนุบาลที่มีทัศนคติทางวิชาชีพ.....	256
29	เปรียบเทียบข้อค้นพบเกี่ยวกับขั้นการพัฒนาความสามารถของครูอนุบาล จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กับทฤษฎีขั้นพัฒนาการครูในบริบทตะวันตก.....	296

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	กระบวนการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน.....	28
2	โมเดลสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner.....	42
3	กรอบความคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นฐานแนวคิดของการวิจัย.....	60
4	ตัวอย่างการให้รหัสแบบแกนโดยใช้แผนผังช่วยในการวิเคราะห์เชิง กระบวนการทัศน์ (Paradigm model).....	86
5	สรุปการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการแบบองค์รวม.....	99
6	ภาพรวมของกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะ ทางวิชาชีพ 3 ระยะ.....	130
7	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีความรู้สึกสนใจในวิชาชีพครู.....	132
8	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีความรู้สึกไม่สนใจในวิชาชีพครู.....	132
9	สรุปภาพรวมระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือก อาชีพ.....	135
10	วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกเรียนครุศาสตร์.....	138
11	วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เปลี่ยนมาเป็นครู อนุบาลอย่างตั้งใจ.....	141
12	วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกโอกาสที่ผ่านเข้า มาอย่างไม่ตั้งใจ.....	143
13	สรุปภาพรวมระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล.....	144
14	ความสัมพันธ์ของประสบการณ์กับทิศทางการยืนยันความแน่วแน่ใน การเป็นครู.....	146
15	ภาพรวมของวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครู อนุบาล.....	147
16	วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่าน ภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล.....	149
17	วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับ ประสบการณ์ทางบวก.....	150

แผนภาพที่		หน้า
18	เงื่อนไขที่ส่งผลในกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล..	152
19	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก.....	170
20	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุน จากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว.....	175
21	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนน้อย.....	180
22	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านความสับสนในการเริ่ม ทำงาน.....	185
23	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาวิกฤติส่วนตัว.....	190
24	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาการทำงานกับเพื่อน ร่วมงาน.....	195
25	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับแบบอย่างที่ดีใน การเป็นครูอนุบาล.....	197
26	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับความสุขและ พลังจากเด็ก.....	198
27	สรุปภาพรวมระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการ เลือกอาชีพ.....	259
28	เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกเรียนด้าน ครุศาสตร์.....	260
29	เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เปลี่ยนมาเป็นครู อนุบาลอย่างตั้งใจ.....	262

แผนภาพที่		หน้า
30	เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูของบุคลากรของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ.....	263 264
31	สรุปภาพรวมระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครู.....	
32	ความสัมพันธ์ของประสบการณ์กับทิศทางการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครู.....	266
33	ภาพรวมของวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครู อนุปริญญา.....	267
34	วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุปริญญาโดยผ่าน ภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุปริญญา.....	268
35	วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุปริญญาโดยได้รับ ประสบการณ์ทางบวก.....	270 271
36	เงื่อนไขที่ส่งผลในกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุปริญญา	
37	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุปริญญา เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุน จากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว.....	272
38	เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุปริญญา เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการค้นพบจุดยืนในการ ทำงานเป็นครูอนุปริญญา.....	273
39	ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและโครงสร้างเงื่อนไขของการพัฒนา ความสามารถในการเป็นครูอนุปริญญา.....	283
40	สรุปของทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของ ครูอนุปริญญาที่มีภาวะทางวิชาชีพ”.....	285

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

“ครูคือผู้สร้างโลก” เนื่องจาก การศึกษาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ มนุษย์มีการศึกษาอย่างไร ก็ จะสร้างโลกอย่างนั้น เพราะโลกประกอบด้วยคนทุกคนในโลก แล้วคนจะเป็นอย่างไร ก็ เนื่องมาจากการศึกษา แล้วครูเป็นผู้ให้การศึกษา ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้สร้างโลก (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.: 9) การศึกษาจึงนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้สร้างสรรคโลก โดยมีครูเป็นผู้ประสานการศึกษา ซึ่งเปรียบได้กับจิตรกรผู้ปั้นแต่งโลกนี้ สังคมจึงคาดหวังให้ครูเป็น บุคคลที่เจริญไปด้วยปัญญา เมตตา ตลอดจนความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ เพื่อภารกิจอันยิ่งใหญ่ใน การนำพาสังคมสู่แสงสว่าง สู่หนทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ทำหน้าที่พัฒนาเด็กวัย อนุบาล ซึ่งถือเป็นก้าวแรกที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาตลอดชีวิตของมนุษย์คนหนึ่ง ต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “ตึกที่สวยงามต้องการรากฐานที่มั่นคงฉันใด มนุษย์ที่สมบูรณ์พึงประสงค์ ต้องการรากฐานแห่งการพัฒนาที่ดีฉันนั้น” บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการดูแลบ่มเพาะเด็กน้อยๆ ใน วันนี้ ให้สามารถเติบโตใหญ่ได้อย่างมั่นคง งดงาม และเหมาะสมต่อไปในอนาคตคือครูอนุบาล ดังนั้น “ครูอนุบาลจึงเป็นผู้ที่หล่อหลอมรากฐานของสังคมและโลก”

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ครู” จึงหมายถึงบุคคลที่มีเกียรติ มีปรีชาสามารถโดดเด่น แต่ใน ปัจจุบัน ความหมายที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของวิชาชีพครู ได้เสื่อมถอยสถานะทางสังคมลงไป จน บางครั้งผู้ที่เป็นครูก็ขาดความภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะพบได้จากข้อมูลการศึกษาวิจัยปัญหาวิกฤติที่ เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู (วิภา ลัดคนาพรวิสิฐ, 2543; ชาตรี ถนอมวงศ์, 2545; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุปาน และกรรณิการ์ บารมี, 2545) คือ คุณภาพของครูตกต่ำมากที่สุดในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา อันเกิดมาจากปัจจัยหลากหลายและซับซ้อน อาทิ คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเป็นครูเนื่องด้วย ค่าตอบแทนไม่เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพชั้นสูง หรือการเข้าสู่วิชาชีพส่วนใหญ่มีลักษณะ เป็นครูโดยบังเอิญมากกว่าการตั้งใจเลือกมาเป็นครู เนื่องด้วยสอบเข้าสาขาอื่นไม่ได้จึงมาเลือก เรียนครูแทน แตกต่างจากในอดีตที่ผู้สอบได้ที่หนึ่งของแต่ละจังหวัด จะได้รับการคัดเลือกให้ได้รับ ทุนเรียนวิชาชีพครู การเป็นครูโดยบังเอิญจึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพ คุณลักษณะและบุคลิกภาพไม่เหมาะสมกับการเป็นครู หรือครูขาดกำลังใจในการพัฒนาวิชาชีพ เนื่องจากการมีภาระงานจำนวนมาก นอกเหนือ จากการสอน นอกจากนี้ งานในด้านการพัฒนาครู ประจำการที่ไม่เหมาะสม ทำให้คุณภาพทางวิชาการตกต่ำ

การเสื่อมถอยสถานะทางสังคมของครู และการเสื่อมถอยด้านศรัทธาและคุณภาพของครู ซึ่งเป็นผู้สร้างคน สร้างสังคม สร้างโลก นับเป็นวิกฤตการณ์ที่สำคัญและเร่งด่วนอย่างยิ่ง เพราะหมายถึงความอ่อนแอและความเสื่อมถอยของสังคมเช่นกัน จากปัญหาดังกล่าวนำมาสู่การบรรจุสาระสำคัญด้านการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 โดยเฉพาะในมาตรา 81 ที่กำหนดให้มีการพัฒนาวิชาชีพครู และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 7 ว่าด้วยครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และมีโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวมากมาย โครงการหนึ่งของการแก้ปัญหาคุณภาพครู คือ การค้นหาครูที่มีคุณลักษณะพึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เพื่อให้รางวัล ยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่ครู และเพื่อเป็นแบบอย่างของครูคนอื่นๆ ต่อไป รวมไปถึงครูในระดับอนุบาลด้วย ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าท่ามกลางภาวะความตกต่ำ ความด้อยคุณภาพ การไม่ได้รับความศรัทธา หรือแม้แต่การไม่ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมของวิชาชีพครู ยังมีครูอนุบาลอีกส่วนหนึ่งที่ยังคงมีความมุ่งมั่นศรัทธา พยายามพัฒนาตนให้สมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูงได้ ในขณะที่ครูทุกคนได้เผชิญสภาพการณ์มาในช่วงเวลาเดียวกัน หรือเรียกว่าได้รับเงื่อนไขในระดับมหภาคอย่างคล้ายคลึงกัน

จากปัญหาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ส่งผลให้ผู้วิจัยเลือกขอบข่ายในการศึกษา โดยตั้งข้อสังเกตว่า เงื่อนไขที่ส่งผลให้ครูอนุบาลจำนวนหนึ่งที่ยังคงเป็นครูที่มีคุณภาพ คงไม่ถูกจำกัดแค่เพียงกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง ที่สังคมเน้นคุณค่าแห่งการทำงานไปที่ผลตอบแทนภายนอก หรือไม่ได้ถูกจำกัดด้วยภาวะความเสื่อมถอยของสถานะทางสังคมของครู ดังกล่าวมาเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาครูอนุบาลที่มีลักษณะแตกต่างกับครูทั่วไปเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพ ภายใต้บริบทที่เป็นธรรมชาติ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจตามมุมมองของครูอนุบาลเกี่ยวกับการเติบโตทางวิชาชีพ และโครงสร้างของสภาพการณ์ต่างๆ ที่ช่วยชักจูงให้ครูเติบโตทางวิชาชีพ สามารถผ่านพ้นข้อจำกัดต่างๆ ที่ปรากฏในภาพรวมได้ (ระดับมหภาค)

องค์ความรู้ในปัจจุบันเกี่ยวกับการศึกษาครูไทยที่มีความโดดเด่นในการพัฒนาตนเอง มักปรากฏในการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อหาคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการสอน และคุณลักษณะส่วนตัวที่ทำให้ครูประสบความสำเร็จ โดยศึกษาจากครูที่ได้รับรางวัลตามโครงการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น (นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ, 2540; วราศิริ วงศ์สุนทร, 2543; อติศร เนาวนนท์, 2544; กมลมาลย์ ชาวเนื้อดี, 2545; ชาตรี ธนอมวงษ์, 2545) ซึ่งสามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยได้ดังนี้ (1) ข้อค้นพบหรือคำอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนขั้นตอนการสอนของครู โดยครูส่วนใหญ่มีลักษณะร่วมกัน คือ การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ใน

รูปแบบการสอนที่แตกต่างกันออกไป (2) ข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่แตกต่างจากครูทั่วไป เช่น เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีอุดมการณ์ มีความตั้งใจ เสียสละ ทุ่มเท มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความขยัน รับผิดชอบ

นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีตะวันตกที่อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพครู โดยผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 9 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงฝึกหัดครู 2) ช่วงการสอนระยะแรก หรือช่วงแห่งการอยู่รอด 3) ช่วงแห่งการมีความมั่นคง 4) ช่วงแห่งการรับสิ่งใหม่ 5) ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ หรือ ช่วงแห่งการเป็นครูก่มืออาชีพ 6) ช่วงภาวะคับข้องใจหรือสงสัยในวิชาชีพ 7) ช่วงความคงที่หรือความสุขสงบในวิชาชีพ 8) ช่วงขาลงของวิชาชีพ และ 9) ช่วงสิ้นสุดวิชาชีพหรือช่วงเกษียณอายุ (Fuller, 1969 cited in Shane, 2002; Unruh and Turner, 1970; Katz, 1972: 50-51; Gregorc, 1973; Fuller and Bown, 1975; Burden, 1979 cited in Burden, 1982; Feiman and Floden, 1980 cited in Hewitt, 1999; Vonk, 1989 cited in Vonk, 1995; Huberman, 1989; Fessler, 1992; Steffy and Wolfe, 1997) แนวคิดทฤษฎีดังกล่าว มีความสำคัญในการทำงานกับครู เช่นเดียวกับเวลาที่ครูต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็กในการทำงานกับเด็ก สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาชีพครูในบริบทไทย ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีการศึกษาวิจัย เพื่อสรุปคำอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาชีพครู ไม่ว่าจะเป็นระดับปฐมวัยหรือระดับอื่นๆ ก็ตาม แต่มีข้อเสนอเกี่ยวกับวิทยฐานะครู แบ่งเป็น 4 วิทยฐานะ ได้แก่ ครูปฏิบัติการ ครูชำนาญการ ครูเชี่ยวชาญ ครูเชี่ยวชาญพิเศษ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544) ซึ่งเป็นเสมือนเส้นทางความก้าวหน้าของครูมากกว่าการอธิบายพัฒนาการทางวิชาชีพ

ผู้วิจัยพบว่าสถานการณ์ขององค์ความรู้ในปัจจุบันดังกล่าว ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ที่ครูอนุบาลสามารถพัฒนา และเติบโตทางวิชาชีพได้ กล่าวคือ (1) แม้ว่าจะมีคำอธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของครูที่สามารถพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จได้ แต่ยังพบคำถามที่น่าสนใจศึกษา เช่น คุณลักษณะส่วนตัวของครูที่ประสบความสำเร็จ เกิดขึ้นได้อย่างไร ตอนไหน สัมพันธ์หรือเป็นเงื่อนไขต่อการเติบโตของครูในแต่ละขั้นตอนอย่างไร (2) แม้ว่าจะมีคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพของครูในบริบทตะวันตก แต่ยังไม่มีการศึกษาในบริบทไทย และยังไม่มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงครูอนุบาล และ (3) แม้ว่าจะมีองค์ความรู้ที่อธิบายขั้นพัฒนาการครู แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อ (meat) ซึ่งจะทำให้โครง (bone) ของแนวคิดพัฒนาการทางวิชาชีพ

ครูมีชีวิตชีวาและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในส่วนของการอธิบายเชิงกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขที่เป็นรูปธรรมและเกาะติดกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากช่องว่างระหว่างสถานภาพขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงนำไปสู่ปัญหาการวิจัยสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ที่ยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดศึกษามาก่อนทั้งในแง่เนื้อหาและในแง่วิธีการวิจัย ด้วยจุดมุ่งหมายที่ต้องการเติมเต็มองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาวิชาชีพของครูอนุบาลที่ยังขาดข้อมูลในด้าน “กระบวนการ” สำหรับใช้ในการอธิบายว่า ทำไมครูจึงสามารถพัฒนาจนถึงระดับพัฒนาการทางวิชาชีพขั้นสูงสุดได้ มีกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติทางวิชาชีพแต่ละขั้นตอนอย่างไร โครงสร้างของเงื่อนไขที่ส่งผลให้ครูมีการเติบโตทางวิชาชีพนั้น มีแบบแผนอย่างไร พัฒนาการของครูในแต่ละขั้นเป็นฐานต่อกันอย่างไร ผลที่เกิดตามมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตทางวิชาชีพนั้นเป็นอย่างไร คำอธิบายเหล่านี้ต้องการการวิเคราะห์ให้เห็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละขั้นตอน และการปรับเปลี่ยนไปด้วยโครงสร้างของเงื่อนไขที่ชัดเจนอย่างเป็นกระบวนการตามมุมมองของคนใน (emic) หรือตามมุมมองของครูอนุบาล

ข้อค้นพบที่จะได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือครูอนุบาล ให้เติบโตไปตามพัฒนาการทางวิชาชีพที่ควรจะเป็นได้อย่างเต็มศักยภาพและอย่างมีทิศทางต่อไป เนื่องจาก เมื่อพิจารณาความพยายามในการฟื้นฟูวิชาชีพครูจากหลายฝ่ายและหลายแนวทาง อาทิ ความพยายามในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ การกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู นโยบายการเพิ่มค่าตอบแทนและแรงจูงใจ การพัฒนาครูในด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา การนิเทศ จะพบว่าทุกวิถีทางของการแก้ไขดังกล่าว ต่างล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการเติบโตไปตามพัฒนาการทางวิชาชีพครูทั้งสิ้น Fessler (1992) ได้กล่าวว่า ครูในแต่ละช่วงพัฒนาการจะมีความแตกต่างกันในด้านเจตคติ พฤติกรรม ความสามารถในการปฏิบัติงาน ความสนใจ ตลอดจนความต้องการในการช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อการพัฒนา ดังนั้น องค์ความรู้เรื่องกระบวนการเติบโตตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู จึงมีความสำคัญอย่างใกล้ชิดกับงานด้านการพัฒนาวิชาชีพครู และการแก้ไขปัญหาคุณภาพของครู ถ้าปราศจากความรู้พื้นฐานดังกล่าว ผลเสียที่เกิดตามมา คือการทำงานกับครูอนุบาลที่ไร้ทิศทาง ไม่สามารถสนองตอบต่อพัฒนาการของครูในแต่ละช่วงได้อย่างเหมาะสมและตรงตามจริง

ผู้วิจัยเลือกครูระดับอนุบาลเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจาก ครูอนุบาลเป็นผู้มีบทบาทในการวางรากฐานของสังคม ด้วยหน้าที่ในการพัฒนาเด็กวัยอนุบาลซึ่งถือเป็นวัยพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กปฐมวัยไว้หลายท่าน อาทิ Freud และ Piaget กล่าวว่า ระยะ 6 ปีแรกเป็นระยะที่สำคัญที่สุด เพราะจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการขั้นต่อมา และชีวิตของบุคคลนั้นต่อมาจนชั่วชีวิต Erikson ได้กล่าวว่าช่วงปฐมวัยเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาความไว้วางใจ ความเป็นตัวของตัวเอง และความคิดริเริ่ม (รติชน พีรยสทธิ์, 2543: 9-14) นอกจากนี้ Stiner ยังได้กล่าวว่ารช่วงวัย 7 ปีแรก เป็นช่วงของการซึมซับความมุ่งมั่นในการกระทำที่ดีงาม (พร พันธิโอสถ, 2543) และยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับสมองที่ถือว่าช่วงปฐมวัยเป็นช่วงหน้าต่างของโอกาส (window of opportunity) ในการพัฒนาเด็กในหลายๆ ด้าน ซึ่งถ้าผ่านพ้นช่วงนี้ไป โอกาสนั้นจะไม่หวนคืนมาอีก โดยเด็กอาจจะเรียนรู้ยากขึ้นหรือไม่สามารถเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ได้อีก (นิตยา คชภักดี, 2543: 25-29) ดังนั้น “ครูอนุบาล” จึงเป็นครูที่มีภาระหน้าที่ที่สำคัญและต้องมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กวัยนี้ เพื่อการวางรากฐานการพัฒนาเด็กให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ผู้สร้างสรรค์สังคมที่ดีงามต่อไปได้

นอกจากนี้ จากการประมวลแนวคิดเรื่องพัฒนาการทางวิชาชีพครูที่มีอยู่ในปัจจุบันดังกล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาครูอนุบาลที่เติบโตถึงพัฒนาการขั้นแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ (The Maturity Stage) ไม่ใช่ศึกษาจากครูทั่วไป เนื่องจาก (1) เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงพัฒนาการทางวิชาชีพขั้นสูงสุด ถึงแม้ว่าจะมีหลายแนวคิดที่เสนอขั้นตอนต่อจากขั้นนี้ แต่เป็นลักษณะวงจรที่แสดงสภาวะของครู ไม่สามารถนำมาเป็นฐานที่แสดงพัฒนาการของครู (2) การเล็งเห็นประโยชน์ว่าครูกลุ่มนี้จะเป็นกรณีที่มีความพิเศษ สามารถให้ข้อมูลปรากฏการณ์ “การเติบโตทางวิชาชีพ” ได้หลากหลายชนิด (Information-rich cases) และได้ข้อมูลการพัฒนาวิชาชีพจนถึงขั้นสูงสุดของครูอนุบาลตลอดกระบวนการ ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ครูสามารถตัดสินใจได้ว่าตนมีความสามารถ และความมุ่งมั่นในการทำงานด้านการสอนระดับอนุบาล ครูพัฒนาความสามารถในการทำงานต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติตามวิชาชีพได้อย่างมั่นคง ครูพัฒนาความสามารถในการคาดคะเน และจัดการกับปัญหาในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ครูพัฒนาความสามารถในการวางแผน การดำเนินการสอน และการประเมินผล ได้อย่างสอดคล้องกับพัฒนาการและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล ครูพัฒนาความสามารถในการจำแนกทักษะที่ตนเองต้องพัฒนาต่อไปได้ ครูมีการเรียนรู้และปรับปรุงการสอนของตนอย่างสม่ำเสมอ และครูเริ่ม

แสวงหาคำตอบที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับจุดยืน จากฐานปรัชญาในการเป็นครูอนุบาล เพื่อให้เกิดมุมมองที่หยั่งรู้ความหมายอย่างถ่องแท้ในวิชาชีพของตน (Katz, 1972) คุณลักษณะทางวิชาชีพครูดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่ามีเส้นทางการเปลี่ยนแปลงและโครงสร้างของเงื่อนไขอย่างไรในครูระดับอนุบาล

จากความเป็นมาของปัญหาการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน เพื่อให้สามารถค้นหา พัฒนา ตรวจสอบปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาลจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย และค่อยๆ ยกระดับไปสู่การสร้างทฤษฎีเนื้อหาที่แปลกใหม่ เต็มเต็มองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาปฐมวัย นอกจากนี้ การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเป็นการวิจัยที่เน้นการค้นหา “กระบวนการ” ซึ่งจะทำให้ได้คำอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของครูอนุบาลในช่วงเวลาต่างๆ ในระดับลึก วิเคราะห์ให้เห็นโครงสร้างของเงื่อนไข การกระทำ ผลลัพธ์ โดยขั้นตอนแต่ละขั้นจะต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีช่วงเวลาเฉพาะของตนเอง และสามารถคงสภาพอยู่ในขั้นตอนเดิม หรือปรับเปลี่ยนไปสู่ขั้นตอนใหม่ได้ด้วยเงื่อนไขที่ชัดเจนได้ อันจะนำประโยชน์มาสู่ความเข้าใจในกระบวนการเติบโตตามพัฒนาการทางวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผน ตลอดจนการกำหนดนโยบายในการพัฒนาครูอนุบาลต่อไปได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน สำหรับใช้อธิบายปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ (The Maturity Stage)

3. คำถามการวิจัย

3.1 กระบวนการ (process) ของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

3.2 โครงสร้างของเงื่อนไข (conditional structure) อะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

3.3 แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน (Glaser และ Strauss, 1967) ซึ่งมีวิธีการที่เฉพาะเพื่อให้สามารถสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ที่มีลักษณะเป็นมโนทัศน์และแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ ในการอธิบาย “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.2 ฐานแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 สมมติฐานเกี่ยวกับปรัชญาของการวิจัย (Philosophical Assumption) มี 2 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ (Naturalistic paradigm) ซึ่งเป็นรากฐานของการศึกษาเชิงคุณภาพ เชื่อว่าธรรมชาติของความจริงหรือความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา อาจมีหลากหลาย มีคุณสมบัติเป็นอัตวิสัย ขึ้นอยู่กับบริบท ดังนั้นจึงมีลักษณะจำเพาะเจาะจง ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้มีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกันและกัน และ 2) กระบวนทัศน์นักนิยม (Constructivist paradigm) ซึ่งเป็นรากฐานของวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน อธิบายกระบวนการรู้ของจิต (mind) ว่าเป็นการสร้าง (construct) มโนทัศน์ของสิ่งที่รู้ขึ้นมา ความจริงจึงมีได้หลากหลายตามมิติทางประวัติศาสตร์และมิติทางบริบทสังคมวัฒนธรรม จากรากฐานดังกล่าวเชื่อมโยงมาสู่นัยของการวิจัย คือ ผู้วิจัยคำนึงถึงการสร้างสมมติฐานจากข้อมูลโดยใช้ตรรกะแบบอุปนัยเป็นหลัก มีการออกแบบการวิจัยที่ยืดหยุ่น มุ่งศึกษาความหมายของการกระทำภายใต้ทัศนะของผู้กระทำ และภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมของผู้กระทำ ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้ที่ศึกษา และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาร่วมกัน โดยนำเสนอเป็นแบบแผนของทฤษฎี (Denzin and Lincoln, 2000: 21; ชาย โพธิ์ลีตา, 2547: 85-87, 89-90, 101)

4.2.2 แนวคิดที่เป็นฐานในการมองปรากฏการณ์ จากปรัชญารากฐานของวิธีการวิจัย นำมาสู่การทบทวนมโนทัศน์ที่สร้างหรือตั้งสมมติก่อน (Pre-conceived notion) ในประเด็นที่อาจเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งช่วยเป็นฐานให้เกิดความไวเชิงทฤษฎีในการตรวจสอบความแตกต่าง และความสอดคล้องกับปรากฏการณ์จริงที่ศึกษา แต่ไม่ได้นำมากำหนดเป็นมโนทัศน์ไว้ล่วงหน้า ผู้วิจัยสรุปแนวคิดต่างๆ ได้ 3 ประเด็น คือ 1) พัฒนาการและวงจรวิชาชีพของครู 2) พัฒนาการและการเรียนรู้วัยผู้ใหญ่ และ 3) โมเดลสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยา

4.3 ประเด็นที่ศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์จริง แล้วจึงนำมาสู่การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน โดยมีคำถามการวิจัยเป็นฐานนำมาสู่ประเด็นที่ศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กระบวนการของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ 2) โครงสร้างของเงื่อนไขในแต่ละช่วงที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ และ 3) แบบแผนความสัมพันธ์ของกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จากประเด็นที่ศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถระบุขอบเขตของข้อสรุปเชิงทฤษฎีในการวิจัยครั้งนี้ในด้านช่วงเวลา ว่าต้องแสดงลำดับปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล ในช่วงเวลาตั้งแต่การตัดสินใจเลือกอาชีพจนกระทั่งผู้ให้ข้อมูลสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ขอบเขตของช่วงเวลาดังกล่าว สะท้อนมุมมองที่มีต่อปรากฏการณ์ว่ามุ่งเน้นไปที่การอธิบาย “พัฒนาการ” ทางวิชาชีพครู ดังนั้น จึงไม่ครอบคลุมถึงสภาวะการทำงานของครูจนถึงเกษียณอายุ ซึ่งเป็นมุมมองด้าน “วงจร”ทางวิชาชีพครู

4.4 ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่สนใจทำวิจัยในครั้งนี้ เรียกว่า กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) ได้แก่ ครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ โดยใช้ยุทธวิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี 3 แบบ ตามความก้าวหน้าของการสะสมเชิงทฤษฎี ได้แก่ ในช่วงแรกใช้ยุทธวิธีแบบเปิดกว้าง (open sampling) โดยเริ่มคัดเลือกครูผู้ให้ข้อมูลจากการกำหนดเกณฑ์คุณลักษณะของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จากนั้นนำเกณฑ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำรายชื่อผู้ให้ข้อมูล (snowball technique) นำมาพิจารณาประกอบเกณฑ์อื่นๆ อาทิ ความหลากหลาย ความสมัครใจ ต่อมาใช้ยุทธวิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย (relational and variational sampling) เนื่องจาก ข้อสรุปชั่วคราวได้ชี้ไปสู่การคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีกรณีที่แตกต่างกัน (contrary case) เพื่อพัฒนามโนทัศน์ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น อาทิ ความแตกต่างทางด้านบริบทโรงเรียน ภูมิหลังของครู ในระยะสุดท้าย ใช้ยุทธวิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบวินิจฉัย (discriminate sampling) เพื่อขัดเกลาทฤษฎี และตรวจสอบความอิ่มตัว (saturation) คือ สภาวะที่ข้อสรุปเชิงทฤษฎีมีความยืดหยุ่น สามารถอธิบายปรากฏการณ์อย่างครอบคลุมและหลากหลาย จำนวนครูอนุบาลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิ่มตัว รวม 9 คน

4.5 ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล จนกระทั่งสภาวะของกระบวนการวิจัยถึงจุดอิ่มตัว สามารถเขียนผลการวิจัยนำไปให้ผู้เกี่ยวข้องพิจารณาตรวจสอบ และนำมาปรับแก้เป็นรายงานการวิจัย รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี 6 เดือน

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ หมายถึง ปรัชญาการณที่สนใจศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทธรรมชาติ มีขอบข่ายเกี่ยวกับการกระทำหรือการปฏิสัมพันธ์ของครูอนุบาลที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านพัฒนาการในการเป็นครูอนุบาล ช่วงเวลาของปรากฏการณ์ที่ศึกษา นับตั้งแต่ผู้ให้ข้อมูลเริ่มก่อรูปความสนใจที่มีต่อการเลือกอาชีพของตนเอง ดำเนินมาถึงการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล และจนกระทั่งกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในที่สุด ซึ่งเป็นช่วงที่ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล นำมาสร้างข้อสรุปที่เรียกว่าทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานที่อธิบายลำดับวิวัฒนาการของเหตุการณ์ว่า แบบแผนการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์มีกระบวนการเกิดขึ้นอย่างไร เปลี่ยนไปอย่างไร และสิ่งที่เกิดขึ้น อยู่ภายใต้โครงสร้างของเงื่อนไขอะไร โดยแสดงให้เห็นเอกลักษณ์เฉพาะของกระบวนการ และโครงสร้างของเงื่อนไขในแต่ละขั้นตอน

วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน หมายถึง ทฤษฎีที่ว่าด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่งที่อยู่บนฐานของกระบวนการทัศน์นฤมิตนิยม (Constructivist paradigm) พัฒนาขึ้นโดย Glaser และ Strauss (1967) ยุทธวิธีมีความเฉพาะสำหรับค้นหา พัฒนา และตรวจสอบ เพื่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา หัวใจสำคัญของวิธีการ คือ การเริ่มต้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วจึงนำมาสร้างข้อสรุปโดยการใช้ตรรกะแบบอุปนัยและการเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์ โดยไม่มีการกำหนดมโนทัศน์หรือทฤษฎีใดๆ ไว้ล่วงหน้า คำถามการวิจัยเปิดกว้างและยืดหยุ่นสำหรับการศึกษาปรากฏการณ์ในระดับลึก กระบวนการวิจัยทั้งการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์โดยการให้รหัสเชิงทฤษฎี และการบันทึกข้อมูลดำเนินไปพร้อมกัน ย้อนสลับไปสลับมาในทุกๆ ระยะของการวิจัย และพัฒนาไปตามความก้าวหน้าของการสะสมข้อสรุปเชิงทฤษฎี จำแนกเป็น 3 ช่วง คือ การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้างสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบเปิด การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลายสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบแกน และการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบ

วินิจฉัยสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบคัดเลือก การสิ้นสุดกระบวนการวิจัยพิจารณาจาก การบรรลุถึงภาวะจุดอิ่มตัวทั้งทางทฤษฎีและทางข้อมูล ผลของกระบวนการศึกษาที่ได้ คือ ทฤษฎี พื้นฐานเชิงอุปมานที่อธิบายกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน หมายถึง ผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสร้าง ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน มีลักษณะเป็นมโนทัศน์และแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่เป็น ตัวแทนของปรากฏการณ์ที่ศึกษา จัดเป็นทฤษฎีระดับกลาง (middle range theory) ที่มีความเป็น นามธรรมหรือมีลักษณะทั่วไป ในการหลอมรวมความหลากหลายของข้อมูลโดยเฉพาะเจาะจง มี ลักษณะเกาะติดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือสามารถสืบเสาะหาร่องรอยจากข้อมูลดิบ แบบแผนของ ทฤษฎีต้องแสดงลำดับวิวัฒนาการของเหตุการณ์ โดยการนำเวลาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมา วิเคราะห์ให้เห็นเอกลักษณ์ในแต่ละขั้นตอนว่า มีกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขอย่างไร การระบุลำดับเหตุการณ์และโครงสร้างของเงื่อนไขดังกล่าว ส่งผลให้ทฤษฎีสามารถทำนาย ปรากฏการณ์ได้ ภายใต้ข้อจำกัดที่ว่า ถ้าสถานการณ์หรือบุคคลอื่นได้รับเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน ก็ น่าจะมีลำดับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน และภายใต้ความตระหนักว่าข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้เป็น เพียงผลลัพธ์ชั่วคราวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลาและบริบทสังคม

ครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่หลักด้านการจัดการเรียน การสอนในระดับชั้นอนุบาล ที่มีการพัฒนาตนเองจนมีคุณลักษณะอยู่ในขั้นแห่งการมีวุฒิภาวะ ทางวิชาชีพ คือ ครูทำงานด้านการสอนในระดับอนุบาลอย่างน้อย 3 ปี ครูสามารถตัดสินใจได้แล้ว ว่าตนเองมีความสามารถและมีความมุ่งมั่นในการทำงานด้านการสอนระดับอนุบาล ครูสามารถ ทำงานต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติตามวิชาชีพได้อย่างมั่นคง ครูสามารถคาดคะเนและจัดการกับปัญหาใน ห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ครูสามารถวางแผน ดำเนินการสอน และประเมินผลได้อย่าง สอดคล้องกับพัฒนาการและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล ครูสามารถจำแนกทักษะที่ตนต้อง พัฒนาต่อไปได้ ครูมีการเรียนรู้และปรับปรุงการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และครูเริ่มแสวงหา คำตอบที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับจุดยืน รากฐานปรัชญาในการเป็นครูอนุบาล เพื่อให้เกิดมุมมองที่หยั่งรู้ ความหมายอย่างถ่องแท้ในวิชาชีพของตนเอง

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

6.1 ช่วยให้เข้าใจกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขของ “การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ในลักษณะแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ อย่างเกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.2 มีทฤษฎีสำหรับใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางวิชาชีพจนถึงขั้นที่สูงที่สุด กับโครงสร้างของเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการทางวิชาชีพของครูอนุบาล

6.3 สามารถนำรูปแบบหรือทฤษฎีสำหรับใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล ที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางวิชาชีพจนถึงขั้นที่สูงที่สุด กับโครงสร้างของเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการทางวิชาชีพของครูอนุบาล เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุง ทั้งในแง่ นโยบายและการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาครู และการแก้ไขปัญหาคุณภาพของวิชาชีพครูอนุบาล

6.4 เป็นข้อมูลพื้นฐาน แนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไปเกี่ยวกับการพัฒนาครู การพัฒนาวิธีการพัฒนาครูในแต่ละระยะของขั้นพัฒนาการของครู หรือพัฒนาวิธีการพัฒนาครูที่เน้นเฉพาะตัวแปรตามใดตัวแปรตามหนึ่งได้เหมาะสมกับ เงื่อนไข และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในวงการการศึกษาไทย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล เพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัยใน 2 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นเตรียมโครงร่างการวิจัย ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นช่องว่างขององค์ความรู้ที่ต้องการการเติมเต็ม ให้สามารถอธิบายกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลในบริบทไทยได้อย่างชัดเจนและครบถ้วนมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาประเด็นปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ แนวคำถามฐานแนวคิดในการวิจัย การเลือกวิธีการและการดำเนินการวิจัยได้อย่างเหมาะสม (2) ขั้นดำเนินการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยใช้วรรณกรรมทั้งที่เรียบเรียงไว้ในโครงร่างการวิจัย และที่ได้ทบทวนเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย มาเป็นฐานในการกระตุ้นผู้วิจัยให้มีความไวเชิงทฤษฎี สามารถมองเห็นประเด็นจากปรากฏการณ์ และเปลี่ยนข้อมูลดิบให้เป็นความคิดรวบยอดเชิงนามธรรม เพื่อใช้อธิบายกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลได้อย่างมีความหมายตามทัศนะของบุคคลที่ผู้วิจัยศึกษา (emic) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยแบ่งสาระได้ดังต่อไปนี้

1. วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน
  - 1.1 ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน
  - 1.2 ยุทธวิธีของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน
2. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางวิชาชีพครู
  - 2.1 พัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู
  - 2.2 วิทยฐานะครูในบริบทไทย
  - 2.3 ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู
  - 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู
  - 2.5 พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน (Grounded Theory)

วิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ซึ่งนับเป็นวิธีการวิจัยที่ยังใหม่มากสำหรับแวดวงการศึกษาไทยในปัจจุบัน ถึงแม้จะได้รับการค้นพบมาเป็นเวลา 40 ปีแล้ว โดย Glaser และ Strauss ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจต่อทั้งตัวผู้วิจัยและผู้อ่าน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการนำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะข้อมูล การคัดเลือกตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยแบ่งสาระในตอนนี้ออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1.1 ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน และ 1.2 ยุทธวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ซึ่งสรุปสาระได้ดังนี้

1.1 ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน

ผู้วิจัยได้แบ่งสาระการนำเสนอความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1.1.1 ความเป็นมาและลักษณะสำคัญ 1.1.2 การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบอื่นๆ 1.1.3 ลักษณะทฤษฎีที่ได้จากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน และ 1.1.4 กระบวนทัศน์และแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของวิธีการวิจัย

1.1.1 ความเป็นมาและลักษณะสำคัญ

“การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน” แปรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Grounded Theory” ซึ่งยังไม่พบศัพท์บัญญัติสำหรับคำนี้ในภาษาไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543) แต่ผู้วิจัยพบว่า มีนักวิจัยส่วนหนึ่งได้กำหนดคำศัพท์ในภาษาไทย เพื่อแทนความหมายของคำนี้มาบ้าง ในการเขียนตำรา หนังสือ และงานวิจัย โดยคำที่ใช้มีความแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างที่เรียงลำดับตามเวลา ได้แก่ “ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน” (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2541) “ทฤษฎีติดดิน” (สุภางศ์ จันทวานิช, 2546) “การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน” (ชาย โพธิสิตา, 2547) “ทฤษฎีฐานราก” (นภาพรณธ์ หะวานนท์ และคณะ, ม.ป.ป.; พัทธ์ชัย ศิริวงษ์, 2547: 13-21)

การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นผลงานของศาสตราจารย์ทางสังคมวิทยา 2 ท่าน ได้แก่ Glaser และ Strauss โดยพัฒนาร่วมกันและนำเสนอครั้งแรกในปี ค.ศ. 1967 หรือในปี พ.ศ. 2510 มีลักษณะเฉพาะเพื่อใช้ในการพัฒนาข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากข้อมูล เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ทฤษฎีที่ได้จากวิธีการวิจัยนี้ประกอบด้วยมโนทัศน์และความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ ที่น่าจะมีและที่น่าจะเป็น

ในการอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไข ความหมาย การกระทำ และบทบาทของบุคคลที่หลากหลายและซับซ้อนซึ่งเกิดจากเงื่อนไขที่ แตกต่างกัน (Strauss and Corbin, 1990: 24, 31)

หัวใจสำคัญของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานอยู่ที่การเริ่มต้นจาก ข้อมูลเชิงประจักษ์ก่อน แล้วจึงสร้างสมมติฐานในการอธิบายปรากฏการณ์ จะไม่มีการกำหนด มโนทัศน์หรือทฤษฎีไว้ล่วงหน้า วิธีการเช่นนี้เรียกว่า วิธีการอุปนัย (inductive approach) คือ เริ่ม จากข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่เจาะจงเลือกมาจำนวนหนึ่ง แล้วมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการวิจัย จนหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี (มีลักษณะทั่วไป) ที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นจากข้อมูลนั้น (from the particular to the general) ซึ่งการเก็บและวิเคราะห์ ข้อมูลจะกระทำไปพร้อมกัน และสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องในลักษณะกลับไปกลับมาได้ใน ทุกระยะของขั้นตอนการวิจัย คำถามที่ใช้ในการวิจัยจะยืดหยุ่น ให้อิสระ และเปิดกว้างสำหรับ การศึกษาปรากฏการณ์ในระดับลึก (Strauss, 1987: 18-19; Strauss and Corbin, 1990: 37; 1998a: 13; 1998b: 158)

ชาย โพธิสิตา (2547: 176) ได้สรุปความเป็นมาของการก่อเกิดวิธีการ สร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานว่ามีข้อนำสังเกต 2 ประการ ประการแรก คือความพยายามใน การคานกระแสการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เน้นวิธีการเชิงปริมาณภายใต้วิธีการแบบนิรนัย (deductive approach) จึงนับว่าการกำเนิดการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเป็นผลผลิตของ การต่อสู้กันทางกระบวนทัศน์ในช่วงทศวรรษที่ 1960 โดยตรง ประการที่สอง คือการสร้างทฤษฎี พื้นฐานเชิงอุปมาน เกิดขึ้นเพื่อเป็นการเสนอทางเลือกสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และ การวิจัยเชิงคุณภาพอีกทางเลือกหนึ่ง (ไม่ใช่แทนที่) ที่พยายามแก้จุดอ่อนโดยมีระเบียบวิธีที่เป็น ระบบและเข้มงวดมากขึ้น ซึ่งสะท้อนภูมิหลังของ Glaser ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านสถิติ นอกจากนี้ วิธีการวิจัยนี้ยังแก้จุดอ่อนของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการพรรณนามากเกินไป มา เน้นการตีความเพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงแนวคิดทฤษฎี

สรุปได้ว่า การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมาจากคำใน ภาษาอังกฤษว่า “Grounded Theory” ค้นพบโดย Glaser และ Strauss ในปี 1967 เนื่องจาก การค้นหาวิธีการวิจัยที่คานกระแสการวิจัยเชิงปริมาณของสังคมศาสตร์ และการแก้จุดอ่อนของ การวิจัยเชิงคุณภาพในด้านระเบียบวิธีให้มีระบบและเข้มงวดมากขึ้น วิธีการวิจัยนี้มีความเฉพาะ เพื่อการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎี ประกอบด้วยมโนทัศน์และความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ เพื่ออธิบาย กระบวนการของปรากฏการณ์จากการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการอุปนัยเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัย ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการวิจัย

1.1.2 การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบอื่นๆ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาตามกับรูปแบบการวิจัยอื่นๆ จะมีประโยชน์ช่วยให้เข้าใจ และมองเห็นภาพของวิธีการวิจัยนี้ได้ดียิ่งขึ้น

Glaser และ Strauss (1967: 224) กล่าวถึง จุดร่วมของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาตามการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีการอื่นๆ ว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ 1) ใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูลเหมือนกับการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตภาคสนาม การเก็บหลักฐานต่างๆ หรือจะผสมผสานระหว่างเทคนิคเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเข้าด้วยกันก็ได้ 2) บทบาทของผู้วิจัยเหมือนกับรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพอื่นๆ คือ บทบาทในการตีความปรากฏการณ์ ซึ่งการตีความนั้นรวมไปถึงทัศนะของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการค้นหาความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำของคนหรือกลุ่มที่ถูกศึกษา

ความแตกต่างระหว่างการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาตามกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบอื่นๆ ที่เด่นชัดมี 2 ประการ ความแตกต่างประการแรก คือ จุดเน้นในการพัฒนาทฤษฎีที่ใช้วิธีการอุปนัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ที่กระทำไปพร้อมกัน และสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องสลับกันไปสลับกันมาในทุกขั้นตอนการวิจัย นอกจากนี้ "การสร้างทฤษฎี" (theorizing) ของวิธีการนี้ ทำให้รูปแบบของการตีความแตกต่างจากวิธีการอื่น กล่าวคือ การสร้างทฤษฎีเป็นการสร้างแบบแผนการอธิบาย โดยการนำมโนทัศน์ที่หลากหลาย มาบูรณาการให้เห็นความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจ อธิบาย และทำนายเหตุการณ์ ซึ่งแตกต่างจากการตีความแบบ "การบรรยาย (description)" และ "การจัดระเบียบมโนทัศน์ต่างๆ" (conceptual ordering) ซึ่งมีประโยชน์สำหรับจุดมุ่งหมายอย่างอื่น Strauss และ Corbin (1998a: 15-25; 1998b: 160-161, 168-170)

ความแตกต่างประการที่สอง คือ กระบวนการที่มีความเฉพาะเพื่อให้สามารถสร้างมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดที่แน่นอน หลากหลาย และเป็นมโนทัศน์แบบบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไม่ใช่แค่เพียงการบรรยาย) กระบวนการที่มีความเฉพาะ ได้แก่ รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง วิธีการตั้งคำถามเพื่อการสร้างทฤษฎี การถามคำถามที่สัมพันธ์กับมโนทัศน์ การมีกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) และการใช้กระบวนการให้รหัสอย่างเป็นระบบ การให้ความคิดรวบยอดและการเขียนแผนภาพ (diagrams) เกี่ยวกับ "สภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไข (conditional matrix)" ซึ่งจะช่วยให้สามารถระบุเงื่อนไขและลำดับเหตุการณ์อย่างละเอียดชัดเจน

ในทุกระดับ ตั้งแต่ไม่ใครถึงแมคโคร และสามารถบูรณาการเข้ามาในทฤษฎีที่ได้ (Strauss and Corbin, 1998b: 161)

สรุปได้ว่าวิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมีจุดที่เหมือนกันกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ลักษณะและแหล่งข้อมูล และบทบาทผู้วิจัยในการตีความ ส่วนความแตกต่าง ได้แก่ รูปแบบของการตีความ และกระบวนการวิจัย

1.1.3 ลักษณะทฤษฎีที่ได้จากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน

การทำความเข้าใจลักษณะและองค์ประกอบของทฤษฎีที่ได้จากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน จะช่วยให้เกิดภาพที่ถูกต้องว่าทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยแบบนี้ควรมีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง แตกต่างจากทฤษฎีใหญ่ๆ ที่เคยคุ้นหูอย่างไร มีข้อดีหรือข้อจำกัดอย่างไร และทฤษฎีที่ดีควรเป็นอย่างไร ซึ่งจะกล่าวสาระดังต่อไปนี้

ทฤษฎีเนื้อหาที่ได้จากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานนี้ จะเป็นทฤษฎีที่ประกอบด้วยแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจงนั้นๆ อย่างสมเหตุสมผล ทฤษฎีที่สร้างขึ้นมานี้จัดเป็นทฤษฎีระดับกลาง (middle range theory) (ชาย โปธิสิตา, 2547: 175)

ในการสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎีนักวิจัยจะต้องสนใจค้นหา "แบบแผน" (pattern) ของการกระทำและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมที่หลากหลาย ดังนั้น การสร้างทฤษฎีจึงไม่ได้สนใจอธิบายเพียงเฉพาะการกระทำของบุคคล แต่สนใจค้นหา "กระบวนการ" ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นขั้นหรือระยะ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงนั้นกับเงื่อนไข ทั้งเงื่อนไขภายในและภายนอก ซึ่ง Strauss และ Corbin (1990: 144) กล่าวถึงการวิเคราะห์ "กระบวนการ" ว่า ต้องแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของเหตุการณ์ ในลักษณะการอธิบายว่า การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์นั้นๆ เกิดขึ้นอย่างไร และ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น จะเปลี่ยนแปลงต่อไปอย่างไร และทำไมจึงเปลี่ยนแปลง หรือ การคงอยู่ในขั้นเดิมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และ ทำไมเหตุการณ์จึงมีความก้าวหน้า หรือ อะไรที่สามารถทำให้การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง ลำดับของเหตุการณ์นั้นดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการให้เห็นขั้น หรือระยะที่แตกต่างกัน ก็จะทำให้เกิดการสร้างมโนทัศน์ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ที่ได้รับได้อย่างชัดเจน ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับทักษะในการวิเคราะห์เงื่อนไขต่างๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจง ดังนั้น ทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาจากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานนี้ สามารถที่จะระบุลำดับเหตุการณ์ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง นักทฤษฎีจึงสามารถกล่าวถึงความสามารถในการทำนายของทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาได้ ในข้อจำกัดที่ว่า ถ้า

สถานการณ์หรือบุคคลอื่นที่นำผลการวิจัยไปใช้ได้รับเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน ก็ควรจะมีลำดับเหตุการณ์เกิดขึ้นคล้ายคลึงกัน

การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมีเงื่อนไขที่ควรตระหนัก 2 ประการ คือ 1) ทฤษฎีที่ได้จะต้องสามารถสืบเสาะเห็นร่องรอยจากข้อมูลดิบ ว่านำมาสู่การสรุปเป็นทฤษฎีนั้นได้อย่างไร ภายใต้บริบทที่มีความสัมพันธ์กับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล 2) ทฤษฎีที่ได้จากการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน จะต้องพลิวไหวเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา อันเนื่องมาจาก การถือว่าทฤษฎีที่ได้เป็นข้อสรุปเฉพาะกาล ที่ต้องเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามยุคสมัย ตามเงื่อนไขต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป นักวิจัยจึงต้องการการวินิจฉัยสถานการณ์ใหม่แต่ละสถานการณ์ เพื่อตรวจสอบคล่องตัวของข้อสรุป ทฤษฎีที่พิมพ์เผยแพร่จะเป็นเพียงผลลัพธ์ชั่วคราว (ไม่ใช่ผลลัพธ์สุดท้ายที่สมบูรณ์) ซึ่งสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม (Glaser and Strauss, 1967: 32)

ทฤษฎีที่มีโครงสร้างที่ดีจะต้องสะท้อนเรื่องที่กำลังศึกษาได้อย่างสอดคล้อง (fit) ตรงตามจริง (reality) มีความหมายสำคัญกับบุคคลที่ศึกษา (relevant) ช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างชัดเจน (understanding) และจะต้องมีความเป็นนามธรรมมากพอที่จะหลอมรวมความหลากหลายของข้อมูล (variation) เพื่อการนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ใกล้เคียงในบริบทอื่นๆ ได้อย่างครอบคลุม (generality) รวมทั้งต้องมีการนำเสนอเงื่อนไขที่มีความสำคัญต่อข้อสรุปเชิงทฤษฎีนั้นๆ อย่างชัดเจน (Glaser and Strauss, 1967: 239-245; Johnson and Christensen, 2004: 381)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นทฤษฎีระดับกลาง มีลักษณะเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์เพื่ออธิบายกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ โดยจะต้องยึดติดกับข้อมูลจริง บนข้อตกลงว่าทฤษฎีจะต้องเป็นข้อสรุปเฉพาะกาล มีความสามารถในการทำนายภายใต้ข้อจำกัดของการนำไปใช้ที่ต้องได้รับเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน ทฤษฎีที่ดีมีลักษณะตรงตามจริง ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ ครอบคลุมบริบทที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย

1.1.4 กระบวนทัศน์และแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของการวิจัย

การทำความเข้าใจการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน (หรือการวิจัยอื่นๆ) ให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการพิจารณาไปถึงกระบวนทัศน์ ที่เป็นเสมือนความเชื่อที่ขึ้นากการวิจัย ซึ่งจะช่วยให้ทราบได้ว่าการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำเช่นนั้น เป็นอย่างไร เนื่องจากความเชื่อในเรื่องของความจริง ความสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับความจริง และ วิธีการได้มาซึ่งความจริงอย่างไร

วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน รวมทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบอื่นๆ จัดว่าอยู่บนฐานของกระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ (Naturalistic paradigm) ซึ่ง

สามารถสรุปจุดยืนของกระบวนทัศน์การวิจัยเชิงคุณภาพตามมิติต่างๆ และความเชื่อมโยงมาสู่วิธีการดำเนินการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จุดยืนด้านต่างๆ ของกระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ กับนัยต่อวิธีการดำเนินการวิจัย (ชาย โพธิ์สีดา, 2547: 85-87)

มิติทางกระบวนทัศน์	จุดยืนของกระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ	นัยต่อวิธีการดำเนินการวิจัย (ตัวอย่าง)
ธรรมชาติของความจริง/ความรู้ (ภาววิทยา)	ความจริง/ความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา อาจมีหลากหลาย มีคุณสมบัติเป็นอัตวิสัย ขึ้นอยู่กับบริบท ดังนั้นจึงมีลักษณะจำเพาะเจาะจง	เนื่องจากความจริง/ความรู้ขึ้นอยู่กับบริบท การเริ่มต้นกระบวนการวิจัยด้วยสมมติฐานไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด สมมติฐานควรจะถูกสร้างมาจากข้อมูลโดยตรง ไม่ใช่ตั้งมาก่อนการมีข้อมูล การวิจัยไม่ได้มุ่งเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน แต่มุ่งสร้างสมมติฐานเพื่อการทดสอบในภายหลัง
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้(นักวิจัย)กับสิ่งที่ถูกรู้ (ญาณวิทยา)	ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ เป็นสองส่วนที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์และต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน	ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับผู้ถูกวิจัยเป็นกุญแจสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการแน่นอน แต่ก็จะต้องระวังไม่ให้ความสัมพันธ์ที่ "ดีเกินไป" เป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูล
วิธีการเข้าถึงความจริง/ความรู้ (วิธีวิทยา)	ใช้วิธีการเชิงคุณภาพหลายแบบ นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในสถานการณ์หรือกับประชาชนผู้ถูกศึกษา ใช้ตรรกะแบบอุปนัยเป็นหลัก มีการออกแบบการวิจัยที่ยืดหยุ่น	นักวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม หรือวิธีการอื่นที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยใช้ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นสะพานเชื่อมไปสู่การได้ข้อมูลที่ตี
ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในการวิจัย	สรรพสิ่งย่อมอยู่ในฐานะที่จะมีผลกระทบต่อกันและกันได้ สาเหตุกับผลไม่ได้แยกจากกันโดยสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุกับผลเป็นความสัมพันธ์เชิงพหุ	ศึกษาวิเคราะห์หรืออย่างเป็นองค์รวม มุ่งทำความเข้าใจความหมายและการอธิบายมากกว่าการพิสูจน์หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยต่างๆ
บทบาทของค่านิยม/อคติในการวิจัย	การวิจัยเป็นกระบวนการที่หนีไม่พ้นค่านิยมและอคติ ซึ่งอาจมาจากภายในตัวนักวิจัยหรือจากบริบทภายนอกตัวนักวิจัยก็ได้	นักวิจัยเปิดเผยให้ผู้อ่านผลการวิจัยเห็นว่า มีค่านิยมหรืออคติอะไร อย่างไร ในการวิจัย แยกการตีความของผู้ถูกศึกษาออกจากการตีความของนักวิจัย เพื่อไม่ให้ผู้อ่านสับสน
สามัญการ (Generalization)	จุดมุ่งหมายของการวิจัยคือ การพัฒนาองค์ความรู้ที่เฉพาะเจาะจงในรูปของสมมติฐานเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเพื่อนำไปใช้เฉพาะกรณีเป็นหลัก	ชี้ให้เห็นในรายงานการวิจัยว่า ผลที่ได้ อาจมีข้อจำกัดเชิงสามัญการอย่างไร ผลการวิจัยน่าจะ เป็นจริงในสถานการณ์และเงื่อนไขอย่างไร

นอกจากกระบวนการทัศน์แบบธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ยังมีแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายที่มีอิทธิพลต่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน สำหรับการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมีรากฐานทางปรัชญาจากแนวคิด "นฤมิตนิยม" (Constructivist paradigm) ซึ่งสรุปได้ว่า นฤมิตนิยมในสาขาสังคมศาสตร์นี้ ได้รับอิทธิพลจากจิตวิทยาที่อธิบายกระบวนการรู้ของจิต (mind) ว่าจิตไม่ได้เป็นฝ่ายรับความรู้เฉยๆ (passive) หรือซึมซับความรู้เข้ามา แต่จิตทำงานอย่างแข็งขัน (active) ในการสร้าง (construct) มโนทัศน์ แบบแผนของสิ่งที่รู้ขึ้นมา โดยมโนทัศน์ที่สร้างนั้นจะถูกทดสอบและปรับปรุงอยู่เสมอจากประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานของบริบททางสังคมวัฒนธรรมและมิติทางประวัติศาสตร์ ความจริงหรือความรู้จึงมีได้หลากหลายตามมิติทางประวัติศาสตร์และมิติทางบริบทสังคมวัฒนธรรม เชื่อมโยงมาสู่นัยของการวิจัย คือ การมุ่งทำความเข้าใจความหมายของการกระทำหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ภายใต้ทัศนะของผู้กระทำ และภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมของผู้กระทำ ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้ศึกษา และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาร่วมกัน โดยนำเสนอเป็นแบบแผนของทฤษฎี (Denzin and Lincoln, 2000: 21; ชาย โพธิสิตา, 2547: 85-87, 89-90, 101)

สรุปได้ว่า วิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมีกระบวนการทัศน์แบบธรรมชาติเป็นฐานที่ชี้นำการวิจัย จึงมองความจริงหรือความรู้ว่าเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้น มีลักษณะอัตวิสัย จึงมีได้หลากหลายตามบริบท มองความสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับความจริงว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มองว่าการได้มาซึ่งความจริงนั้นต้องใช้วิธีการมีส่วนร่วม วิธีการอุปนัยเป็นหลัก และควรมีความยืดหยุ่น มองความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในฐานะส่งผลกระทบต่อกันอย่างซับซ้อน มองว่าค่านิยมและอคติย่อมมีบทบาทต่อการวิจัย มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ที่เฉพาะเจาะจงในรูปของสมมติฐานเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเพื่อนำไปใช้เฉพาะกรณี นอกจากกระบวนการทัศน์ดังกล่าว การวิจัยนี้ยังมีฐานแนวคิดนฤมิตนิยมเป็นจุดเน้นอีกด้วย

1.2 ยุทธวิธีของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน

จากการปูพื้นความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน นำมาสู่ยุทธวิธีที่มีความเฉพาะของวิธีการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้แบ่งสาระการนำเสนอออกเป็น 6 ประเด็น คือ 1.2.1 ลักษณะข้อมูล 1.2.2 การให้รหัสเชิงทฤษฎี 1.2.3 การเขียนบันทึกและการเขียนแผนภาพ 1.2.4 กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี 1.2.5 ความไวเชิงทฤษฎี และ 1.2.6 การสรุปกระบวนการวิจัยอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีสาระดังนี้

1.2.1 ลักษณะข้อมูล

การสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมียุทธวิธีการวิเคราะห์ที่มีความเฉพาะ แต่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสามารถใช้เทคนิคต่างๆ เช่นเดียวกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการอื่นๆ เก็บรวบรวมข้อมูล ได้อย่างหลากหลายจากแหล่งต่างๆ เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ อัดซีวประวัติ สถิติ รายงานขององค์กร บันทึกประจำวันของผู้ให้ข้อมูล การบันทึกเทป (Charmaz, 2000: 514 - 515)

1.2.2 การให้รหัสเชิงทฤษฎี

การให้รหัสเชิงทฤษฎีเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นหน่วยย่อย (break down to data) และให้ความคิดรวบยอด (conceptualized) แล้วนำเอาข้อมูลรวมกลับเข้าด้วยกัน ในแนวทางใหม่ (put back together in new way) เพื่อเป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลจริง ด้วยรหัสที่สะท้อนความก้าวหน้าตามกระบวนการวิจัย โดยอาศัยการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี และการเขียนบันทึกเชิงทฤษฎีมาเป็นฐานสนับสนุนให้มีความซับซ้อน แน่นหนา อย่างสัมพันธ์กับการเก็บข้อมูล จำแนกได้ 3 แบบ คือ การให้รหัสแบบเปิด การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบคัดเลือก (Strauss and Corbin, 1998a)

1) การให้รหัสแบบเปิด (open coding) คือ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ในช่วงเริ่มแรกของการวิจัย โดยการแยกย่อยข้อมูลเพื่อให้ความคิดรวบยอด (ตั้งชื่อ) กับข้อมูล หรือการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งจะมีความเป็นนามธรรมสูงขึ้นไป นั่นคือ ผู้วิจัยมองหาข้อความที่มีความหมาย เข้าข่ายกับเรื่องที่กำลังทำการวิเคราะห์ แล้วกำหนดชื่อหรือรหัสที่เหมาะสมให้แก่ข้อความเหล่านั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อจำแนกและจัดกลุ่มจัดประเภทให้กับข้อมูล (เหตุการณ์ ความคิด สิ่งที่เกิดขึ้น) ให้แยกขาดจากกัน จากนั้นจึงทำการสร้างหมวดหมู่ โดยจัดกลุ่มตามคุณลักษณะ และมิติที่คล้ายคลึงกันของมโนทัศน์นั้นๆ เพื่อเป็นการลดทอนจำนวนหน่วยข้อมูล และทำให้มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้นไป โดยผ่านกระบวนการแยกย่อย ตรวจสอบ เปรียบเทียบ ในลักษณะการวิเคราะห์หน่วยย่อย (Microanalysis) คือการพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดบรรทัดต่อบรรทัด วลีต่อวลี และบางครั้งอาจถึงกับเป็นคำๆ ไป เพื่อให้ข้อมูลเปิดเผยให้เห็นมโนทัศน์ใหม่ (สร้างมโนทัศน์) ความสัมพันธ์ของหมวดหมู่ต่างๆ (สร้างหมวดหมู่) และความหมายซึ่งเป็นที่มาของการเรียกชื่อ “การให้รหัสแบบเปิด” (Strauss and Corbin, 1990: 61-74; 1998a: 101-122)

การตั้งชื่อหรือการให้รหัสข้อมูลทั้งระดับมโนทัศน์และระดับหมวดหมู่ มาจากการวิเคราะห์ไตร่ตรองของตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งผู้วิจัยอาจจะสร้างรหัส (ชื่อ) ขึ้นเองบนพื้นฐานของ

การผสมความรู้เชิงวิชาการเข้ากับเนื้อหาของเรื่องที่ศึกษา หรือใช้รหัสที่ดัดแปลงมาจากภาษาของผู้ให้ข้อมูล เช่น ภาษาพื้นเมือง ภาษาชาวบ้าน ภาษาของชุมชนนั้นๆ (Strauss, 1987: 33-34) แต่มีข้อเตือนใจในการให้รหัสว่า ถ้าหากเป็นการใช้ชื่อมโนทัศน์ที่หยิบยืมมาจากทฤษฎีอื่น (borrowed concepts) ผู้วิจัยพึงระวังผลเสียอันเกิดจากความเข้าใจของผู้อ่านและตัวผู้วิจัยเอง ว่าเป็นการใช้คำตามความหมายมาตรฐานเดิม อันจะนำไปสู่การปิดกั้นต่อการสร้างสิ่งใหม่ที่แท้จริง (Strauss and Corbin, 1990: 68)

2) การให้รหัสแบบแกน (axial coding) คือ กระบวนการนำข้อมูลกลับมารวมเข้าด้วยกันในวิถีทางใหม่หลังจากให้รหัสแบบเปิด โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของหมวดหมู่หลัก และหมวดหมู่ย่อยเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกกระบวนการดังกล่าวว่า "การให้รหัสแบบแกน" เนื่องจากการวิเคราะห์โดยมีหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่งเป็นหลัก และเชื่อมโยงด้วยหมวดหมู่ย่อยอยู่รอบๆ ตามความสัมพันธ์ของคุณลักษณะและมิติของแต่ละหมวดหมู่ ซึ่งมีเป้าหมายในการตอบคำถามว่า ทำไมเหตุการณ์นั้นจึงเกิดขึ้น ดำเนินไปอย่างไร ที่ไหน เมื่อไหร่ กับใคร อะไรคือผลที่เกิดตามมา เรียกว่ารูปแบบเชิงกระบวนการทัศน์ (paradigm model) ซึ่งเป็นการ บูรณาการโครงสร้างของเงื่อนไขและกระบวนการเข้าด้วยกัน เนื่องจาก ถ้ามีการศึกษาโครงสร้างของเงื่อนไขเพียงอย่างเดียว ก็จะเรียนรู้ว่าทำไมสิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น แต่ไม่ได้เรียนรู้ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไร ถ้าศึกษากระบวนการเพียงอย่างเดียว ก็จะเรียนรู้เกี่ยวกับการกระทำหรือกลยุทธเชิงปฏิสัมพันธ์ของบุคคลว่าเป็นอย่างไร แต่ไม่ได้เรียนรู้ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ดังนั้น การศึกษาทั้งโครงสร้างของเงื่อนไขและกระบวนการช่วยให้เข้าใจธรรมชาติความเป็นพลวัต และความเกี่ยวพันของเหตุการณ์นั้นๆ ได้

ส่วนประกอบของรูปแบบการวิเคราะห์เชิงกระบวนการทัศน์ประกอบด้วย

1) โครงสร้างของเงื่อนไข คือ โครงสร้างของสภาพแวดล้อมที่ปรากฏการณ์ดำเนินไป จากการวิเคราะห์คำถามว่าทำไมเหตุการณ์นั้นจึงเกิดขึ้น เกิดที่ไหน เมื่อไหร่ 2) การกระทำหรือกลยุทธเชิงปฏิสัมพันธ์ (action/ interaction strategies) คือ ยุทธวิธีหรือกิจวัตรที่บุคคลหรือกลุ่มตอบสนองต่อประเด็นปัญหา สิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขนั้นๆ จากการวิเคราะห์คำถามว่า ใครเป็นผู้กระทำ และเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นอย่างไร และ (3) ผลที่เกิดตามมา (consequences) เป็นผลจากการกระทำหรือกลยุทธเชิงปฏิสัมพันธ์ จากการวิเคราะห์ว่าอะไรเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือกลยุทธเชิงปฏิสัมพันธ์นั้น (Strauss and Corbin, 1990: 96-115; 1998a: 123-142)

สิ่งสำคัญในการวิเคราะห์เชิงกระบวนการทัศน์นี้ ไม่ใช่การจับข้อมูลแยกलगกล่องของส่วนประกอบแต่ละอันอย่างเคร่งครัดตายตัว แต่อยู่ที่ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ในประเด็นนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับ ความแตกต่างของท่าทีที่มีต่อประเด็นการโยง ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ของตัวแปรระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปฏิฐานนิยม กล่าวคือ ปฏิฐานนิยมเชื่อว่าทุกสิ่งมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เหตุมาก่อนผลเสมอ เป็นลักษณะเส้นตรง (linear) หรือไม่ก็เส้นตรงหลายมิติ (multilinear) จุดมุ่งหมาย คือการพิสูจน์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อพยากรณ์หรือควบคุมปรากฏการณ์ แต่การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานั้น Lincoln และ Guba (1985 อ้างถึงใน ชาย โปธิสิตา, 2547: 77) กล่าวว่า การแยกสาเหตุกับผล เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ สิ่งที่เราเชื่อว่าเป็นสาเหตุของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ความจริงแล้วอาจเป็นทั้งสาเหตุและผลของสิ่งนั้นในเวลาเดียวกัน นั่นคือ ทั้งสิ่งที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุและสิ่งที่เชื่อว่าเป็นผล อาจมีปฏิสัมพันธ์กัน และอาจก็ต่างส่งผลสะท้อนกลับให้แก่กันและกัน ในลักษณะที่ต่างก็เป็นทั้งเหตุและผลให้แก่กันและกันได้ หรือมีฉะนั้น ก็อาจเป็นสาเหตุในเวลาและสถานที่หนึ่ง และเป็นผลในอีกเวลาและสถานที่หนึ่งต่างกรรมต่างวาระกัน

สรุปได้ว่า การให้รหัสแบบแกนจะทำหน้าที่เชื่อมโยงความหมายของ ข้อมูลที่กระจัดกระจาย ในขั้นการให้รหัสแบบเปิดมารวมเข้าด้วยกัน โดยยึดใจความที่เข้ากันได้ และบ่งบอกถึงเรื่อง (theme) เดียวกัน ของข้อความเหล่านั้นเป็นเกณฑ์ ผลที่ได้จากการให้รหัสแบบแกน คือ มโนทัศน์ที่จำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ เริ่มจะบอกแนวคิดสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ในระดับหนึ่ง

3) การให้รหัสแบบคัดเลือก (selective coding) คือ กระบวนการที่ผู้วิจัย นำข้อมูลที่จัดเป็นกลุ่มในขั้นการให้รหัสแบบแกนมาบูรณาการเข้าให้เป็นเรื่องเป็นราว โดยการทำการคัดเลือกหมวดหมู่ที่เป็นแกนศูนย์กลาง (core category) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา แล้วบูรณาการให้หมวดหมู่อื่นๆ มาประสานกันอยู่โดยรอบอย่างเป็นระบบ จะมีระดับความเป็นนามธรรมสูงมากขึ้น ในขั้นนี้ ผู้วิจัยสามารถสร้างข้อเสนอหรือสมมติฐานสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา แต่ต้องผ่านการตรวจสอบความสัมพันธ์ของสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อปรับปรุง พัฒนาขัดเกลาหมวดหมู่ต่างๆ ที่ยังบกพร่องให้สมบูรณ์ และสอดคล้องกลมกลืนเป็นเรื่องราวเดียวกัน ในลักษณะโครงเรื่อง (story line) ทั้งหมดของปรากฏการณ์ จนกระทั่งถึงจุดอิมิตัว

เทคนิคที่จะช่วยในการบูรณาการหมวดหมู่ต่างๆ ให้เป็นทฤษฎีที่มีความแน่นอนหนา คือ การเขียนโครงเรื่องที่สามารอธิบายภาพรวม โดยดึงสิ่งสำคัญที่โดดเด่นว่างานวิจัยนั้นๆ เกี่ยวกับอะไร หรือ การใช้แผนภาพซึ่งจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผล ถ้าความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ ยังไม่ชัดเจน จะส่งผลให้แผนภาพนั้นสับสน หรือ ต้องกลับไป

ทบทวนข้อมูลดิบ และบันทึกของผู้วิจัยอีกครั้ง เพื่อมองหาแนวคิดหลัก ไม่ใช่รายละเอียด (Strauss and Corbin, 1998a: 146-148)

กระบวนการขัดเกลาทฤษฎีจะเริ่มขึ้นเมื่อได้โครงสร้างของทฤษฎีแล้ว มีจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวนความคงที่ภายนอกและความสมเหตุสมผล โดยการเติมหมวดหมู่ หรือคุณลักษณะและมิติของหมวดหมู่ให้สมบูรณ์ หมายถึง ทฤษฎีมีความแน่นอน สามารถอธิบายได้อย่างหลากหลายและชัดเจนจนถึงจุดที่เรียกว่ามีความอิ่มตัว จากการใช้กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี คือ จุดที่หมวดหมู่พัฒนาจนถึงขั้นที่ไม่พบคุณลักษณะใหม่ มิติใหม่ และความสัมพันธ์ใหม่ของหมวดหมู่ที่ได้จากการวิเคราะห์อีก (Strauss and Corbin, 1998a: 156-161; Charmaz, 2000: 519-520)

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ กระทำโดยใช้วิธีการอุปนัยเป็นหลัก จากการให้รหัสเชิงทฤษฎีที่มีความเฉพาะของการวิจัยนี้ แบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ การให้รหัสแบบเปิด การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบคัดเลือก

1.2.3 การเขียนบันทึกและการเขียนแผนภาพ (memos and diagrams)

การเขียนบันทึกเป็นขั้นตอนระหว่างการให้รหัส กับ การเขียนร่างการวิเคราะห์ข้อมูลฉบับแรกเสร็จสมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้จะช่วยจุดประกายความคิดและกระตุ้นให้มีการพิจารณาข้อมูลและให้รหัสในวิถีทางใหม่ ช่วยให้ทราบทิศทางที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป รวมทั้งทราบทิศทางการให้รหัสแบบเปิด และการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีต่อไป การเขียนบันทึกจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาของการวิเคราะห์ของนักวิจัย ดังนั้นการเขียนบันทึกจึงช่วยนักวิจัยในประเด็นต่างๆ ได้แก่ (1) สร้างความคิดจากข้อมูล (2) จัดกลุ่มการวิเคราะห์ (3) กำหนดหมวดหมู่ (4) กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ที่หลากหลาย และ (5) มีความเชื่อมั่นและมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล (Charmaz, 2000: 517 - 519)

การเขียนบันทึกมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยจะเลือกใช้ เช่น (1) บันทึกช่วยความจำ (2) บันทึกภาคสนาม เป็นบันทึกที่ถอดความการเก็บข้อมูล และการให้รหัสเบื้องต้น (3) บันทึกเชิงรหัส เป็นบันทึกที่ได้จากการให้รหัสทั้ง 3 แบบ คือ การให้รหัสแบบเปิด การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบคัดเลือก (4) บันทึกเชิงทฤษฎี เป็นบันทึกที่ช่วยกระตุ้น และสรุปความคิดเกี่ยวกับตัวอย่างเชิงทฤษฎีและประเด็นอื่นๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูล (5) บันทึกเชิงปฏิบัติการ เป็นบันทึกที่ช่วยเตือนความจำ และบ่งบอกทิศทางในด้านกระบวนการวิจัย (6) บันทึกส่วนบุคคล เป็นบันทึกที่สะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว ตลอดจนปัญหาในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง และเก็บไว้เป็น

หลักฐานในการเตือนตนเอง ให้แก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น การเขียนบันทึกแต่ละแบบดังกล่าวมานี้ ในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ใช้อย่างผสมผสานกัน แต่การแยกให้เห็นรูปแบบแต่ละอย่าง ก็เพื่อไม่ให้ผู้วิจัยหลงลืมการใช้บันทึกรูปแบบต่างๆ ให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย (Strauss and Corbin, 1998a: 217-241)

การเขียนแผนภาพ เป็นเครื่องมือที่ช่วยวาดให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ ด้วยตาอย่างเป็นรูปธรรม มากกว่าการเขียนบันทึก (Strauss and Corbin, 1998a: 217-218) การเขียนแผนภาพช่วยให้ผู้วิจัยนำสิ่งที่วิเคราะห์แยกย่อยกระจัดกระจาย มารวมกันในรูปแบบที่มองเห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถตรวจสอบส่วนสำคัญที่ขาดหาย หรือละเลยไป จากการเก็บข้อมูล การให้รหัส และการบันทึกที่ผ่านมา พร้อมกับช่วยชี้ทิศทางสำหรับการก้าวต่อไปข้างหน้า เพื่อการขยายทฤษฎีที่กำลังสร้างได้ชัดเจนขึ้น นับเป็นการวิเคราะห์ขณะปัจจุบันที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ผู้วิจัยได้ทำหรือค้นพบมาแล้วกับอนาคตที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจัดการกับความยากลำบากที่เกิดขึ้น ในการวิเคราะห์ที่สับสนได้ดียิ่งขึ้น เป็นประโยชน์อย่างมากทั้งต่อการสร้างเสริมความก้าวหน้าสะสมตลอดจนกระบวนการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัยในขั้นตอนสุดท้าย

1.2.4 กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling)

เป้าหมายของการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ไม่ได้มุ่งเน้นที่การศึกษาตัวบุคคล แต่เป็นการกลั่นกรองหมวดหมู่เพื่อสร้างเป็นทฤษฎี นักวิจัยต้องค้นหาช่องว่างระหว่างข้อมูลจริงและช่องโหว่ของทฤษฎี จากนั้นดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี เมื่อกลับเข้าไปในสนามและเก็บข้อมูลเพื่อเติมมโนทัศน์ที่เป็นช่องว่างและช่องโหว่นั้น ในกรณีของการเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้ จะต้องเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเฉพาะกับประเด็นที่ศึกษาเท่านั้น และมองหาข้อมูลที่ตรงประเด็น เพื่อเป็นการฉายแสงสว่างไปที่ทฤษฎีที่กำลังจะเกิดขึ้น (Charmaz, 2000)

Strauss และ Corbin (1990: 176-193) กล่าวถึงตัวอย่างในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานว่า ไม่ใช่บุคคล แต่หมายถึงเหตุการณ์ตัวอย่าง (sample incidents) ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูล หรือ เป็นการศึกษาแบบพฤติกรรมที่หลากหลายของคน ซึ่งเกิดจากเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เพื่อใช้สำหรับค้นหาหมวดหมู่ คุณลักษณะ และความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ โดยวิธีการคัดเลือกตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจง แตกต่างจากการวิจัยแบบอื่น กล่าวคือ จะต้องทำการคัดเลือกตัวอย่างบนพื้นฐานของมโนทัศน์ที่ต้องการพิสูจน์ความเกี่ยวข้องเชิงทฤษฎีกับทฤษฎีที่กำลังสร้าง ด้วยการนิรนัยจากข้อมูลที่ปรากฏขึ้นมาจากการอุปนัยไปซึ่งนำการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป โดยมุ่งที่การเลือก "มโนทัศน์ที่เป็นตัวแทน

(representative concepts) ปราบกฎการณณ์" และให้ความสนใจกับสิ่งที่บุคคลได้กระทำ หรือมีได้กระทำในลักษณะของการกระทำหรือกลยุทธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ เจื่อนไซ ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้น มากกว่าการให้ความสนใจกับตัวบุคคล ในลักษณะที่เป็นกรเลือกตัวอย่างสะสมเชิงทฤษฎีตามความก้าวหน้าของกระบวนการวิจัย และสัมพันธ์กับการให้รหัสข้อมูล การบันทึกข้อมูลจนกระทั่งเกิดความอิมตัว (ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับจำนวน) จำแนกได้ 3 แบบ ดังนี้

1) การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง (open sampling) เป็นการเลือกเหตุการณ์ตัวอย่าง (sampling incidents) สำหรับการค้นหาหมวดหมู่ คุณลักษณะ และมิติที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะที่เปิดกว้างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อขยายการให้รหัสออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมขอบเขตของปรากฏการณณ์ที่ศึกษาได้ครบถ้วน

2) การเลือกตัวอย่างแบบความสัมพันธ์และความหลากหลาย (relational and variational sampling) เป็นการเลือกเหตุการณ์ตัวอย่าง สำหรับนำมาใช้เชื่อมโยงหมวดหมู่ และหมวดหมู่ย่อยเข้าด้วยกันในลักษณะกระบวนการทัศน์ เพื่อให้รหัสแบบแกน ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบ กระบวนการ และรูปแบบที่เกิดขึ้นในปรากฏการณณ์ ตลอดจนทำการตรวจสอบและพัฒนาหมวดหมู่ให้มีความแน่นหนายิ่งขึ้น

3) การเลือกตัวอย่างแบบวินิจฉัย (discriminate sampling) เป็นการเลือก เหตุการณ์ตัวอย่าง สำหรับตรวจสอบโครงเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ และพัฒนาหมวดหมู่ที่ยังไม่สมบูรณ์ให้มีความอิมตัว เพื่อการให้รหัสแบบคัดเลือก

การเลือกตัวอย่างจะสิ้นสุดลงเมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิมตัว ทั้งในแง่ของข้อมูลและในแง่ของมโนทัศน์และทฤษฎี ความอิมตัวมีความหมายคล้ายกับคำว่ายึดหยุ่น ในแง่ของข้อมูล คือ สภาวะที่ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาใหม่ มีความสอดคล้องกับหมวดหมู่ที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยไม่พบข้อมูลใหม่ ที่จะนำมาเติมหรือพัฒนาหมวดหมู่ได้อีก แม้ว่าจะเลือกใช้ตัวอย่างที่แตกต่างออกไป ส่วนความอิมตัวในแง่มโนทัศน์และทฤษฎี คือ สภาวะที่หมวดหมู่ได้รับการพัฒนาอย่างแน่นหนา (dense) ปรากฏการณณ์ที่ศึกษาได้รับการอธิบายครบทุกด้าน สะท้อนถึงความหลากหลาย และกระบวนการของปรากฏการณณ์ที่ศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ได้รับการสร้าง และตรวจสอบแล้วเป็นอย่างดี (Strauss and Corbin, 1998a: 150-161; Charmaz, 2000: 519 - 520)

สรุปได้ว่า การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎี พื้นฐานเชิงอุปมาน มีความเฉพาะที่แตกต่างการวิจัยอื่น คือ มุ่งคัดเลือกตัวอย่างบนพื้นฐานของ มโนทัศน์ที่กำลังสร้าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ ตัวอย่างที่กำลังศึกษาได้ ไม่เน้นการอธิบายรายการกรณีศึกษา แต่ใช้ผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายตาม ความก้าวหน้าของการพัฒนาทฤษฎี จนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัว สรุปเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่มีลักษณะ ทั่วไป เรียกการคัดเลือกตัวอย่างแบบนี้ว่า การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี แบ่งเป็น 3 แบบ คือ 1) การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง 2) การเลือกตัวอย่างแบบความสัมพันธ์และความหลากหลาย และ 3) การเลือกตัวอย่างแบบวินิจัย

1.2.5 ความไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity)

ความไวเชิงทฤษฎีเป็นคำที่พบบ่อยในวิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎี พื้นฐานเชิงอุปมาน มีความหมายถึงคุณภาพส่วนบุคคลของนักวิจัย ที่จะมีความตระหนักใน ความละเอียดอ่อนของความหมายที่มีในข้อมูล ความสามารถในการที่จะเข้าใจ ความสามารถในการ แยกข้อมูลที่ตรงประเด็นออกมา ความไวเชิงทฤษฎีจะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาทฤษฎีที่มี ฐานจากข้อมูลปฐมภูมิ มีมโนทัศน์ที่แน่นอนหนา และมีการบูรณาการที่ดีได้ (Strauss and Corbin, 1990: 41-42)

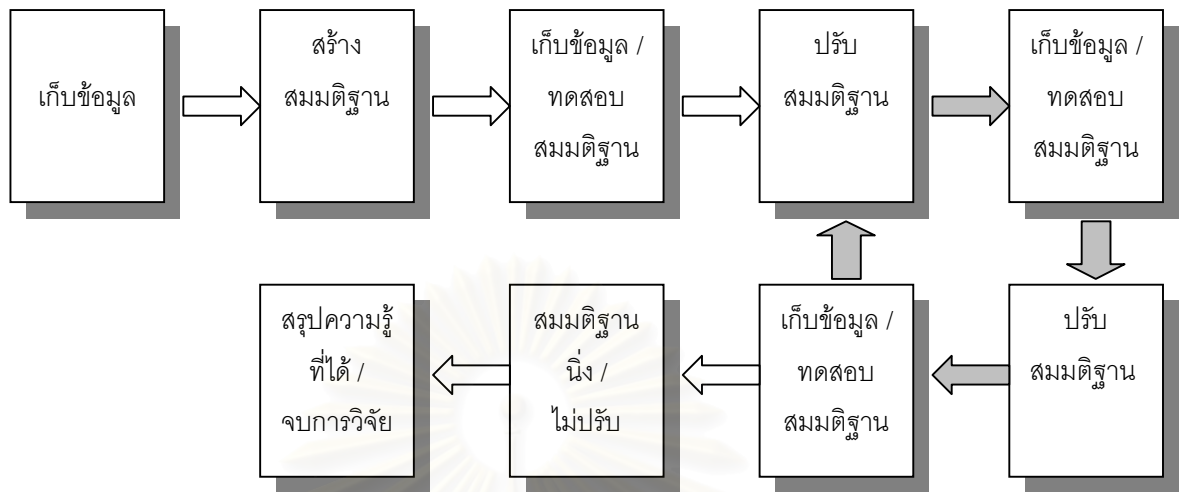
แหล่งข้อมูลที่ทำให้มีความไวเชิงทฤษฎีมี 3 ประการ ได้แก่ 1) การศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นทฤษฎี งานวิจัย หรือเอกสารต่างๆ (เช่น ประวัติชีวิต นโยบาย) เป็น หนทางหนึ่งที่จะช่วยให้มีความไวเชิงทฤษฎี 2) ประสบการณ์จริงในสาขาที่ศึกษา เป็นอีกแหล่งหนึ่ง ที่ทำให้มีความไวเชิงทฤษฎี เช่น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นนักการศึกษาปฐมวัย ศึกษาเรื่อง การทำงานของครูอนุบาล จะมีความสามารถที่จะเข้าใจได้ดีกว่านักวิชาการสาขาอื่น แต่ในทาง กลับกันประสบการณ์ดังกล่าว อาจจะทำให้เกิดการมองเห็นสิ่งที่มีในข้อมูล เนื่องจาก อาจจะ มองเห็นเป็นความเคยชิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องมีความระมัดระวัง ไม่สรุปว่าประสบการณ์ของทุกคน เหมือนกัน ในกระบวนการวิจัยจึงต้องตั้งคำถาม เปรียบเทียบข้อมูล สร้างสมมติฐาน และกรอบ ความคิด เกี่ยวกับมโนทัศน์และความสัมพันธ์ของมโนทัศน์แบบคร่าวๆ เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยกลับไป มองข้อมูลอย่างชัดเจนมากขึ้น และ 3) แหล่งสุดท้ายที่จะพัฒนาความไวเชิงทฤษฎี คือ ในช่วงของ กระบวนการทำวิจัยที่ผู้วิจัยมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลผ่านการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจริง (Strauss and Corbin, 1990: 42-43)

ความไวเชิงทฤษฎีสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างสรรคที่มีใน การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ซึ่งไม่ใช่ใช้แต่เพียงจินตนาการส่วนบุคคลเท่านั้น แต่

ต้องมีส่วนร่วมกันกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น จึงต้องมีความสมดุลระหว่างความเป็นจริงเชิงวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ของนักวิจัยในเวลาเดียวกัน Strauss และ Corbin (1990: 44-46) ให้คำแนะนำว่า 1) ผู้วิจัยจะต้องย้อนกลับมาตั้งคำถามเป็นช่วงๆ 2) ผู้วิจัยจะต้องรักษานิสัยช่างสงสัยไว้อย่างสม่ำเสมอ หมวดหมู่และสมมติฐานเป็นสิ่งชั่วคราวเฉพาะกาล ที่ต้องการการตรวจสอบจนกว่าจะมีข้อมูลจริงมาสนับสนุน และ 3) ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเนื่องจาก กระบวนเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในวิธีการวิจัยดังกล่าวได้ออกแบบมาเพื่อให้การศึกษามีความน่าเชื่อถือ ปราศจากอคติ

1.2.6 สรุปกระบวนการวิจัยอย่างเป็นองค์รวม

ในการทำความเข้าใจวิธีการดำเนินการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ถึงแม้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นส่วนๆ ตามหัวข้อข้างต้น เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ แต่แท้ที่จริงแล้วกระบวนการวิจัยจะดำเนินไปอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งชาย โปธิสตา (2547: 178-184) ได้สรุปการดำเนินการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานไว้ว่า นักวิจัยต้องมีคำถามการวิจัยที่ชัดเจนก่อน จึงจะนำไปสู่แนวทางในการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงเก็บข้อมูลซึ่งสามารถใช้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูลเหมือนกับวิธีการเชิงคุณภาพทั่วไป หมายความว่า การวิจัยจะเริ่มต้นจากข้อมูลแล้วนำไปสู่การสร้างสมมติฐาน และคำอธิบายเชิงทฤษฎีซึ่งมาจากข้อมูลโดยตรง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และปรับสมมติฐานนี้ จะกระทำไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล สลับกันไปสลับกันมา นักวิจัยต้องทำงานย้อนกลับไปกลับมาหลายเที่ยว ระหว่างการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และปรับปรุงสมมติฐาน โดยอาศัยข้อมูลใหม่จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี เพื่อใช้ในการตรวจสอบจนสมมติฐานที่ได้มาถึงจุดที่ “นิ่ง” หรือ จนกระทั่งบรรลุถึงจุดอิ่มตัว นักวิจัยจึงเตรียมหาข้อสรุปเป็นคำอธิบายเชิงทฤษฎี ซึ่งถือว่าเป็นความรู้หรือทฤษฎีที่มีฐานมาจากข้อมูลโดยตรง (เป็นที่มาของชื่อ grounded theory) กระบวนการดังกล่าวนี้สรุปเป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กระบวนการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน (ชาย โพธิ์สิตา, 2547: 181)

2. องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางวิชาชีพของครู

องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องข้องกับการเติบโตทางวิชาชีพของครูจำแนกสาระออกเป็น 4 ประเด็น คือ 2.1 พัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู 2.2 วิทยฐานะครูในบริบทไทย 2.3 ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู และ 2.5 พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู

จากการศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาชีพครู ผู้วิจัยสามารถรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านวิชาชีพครูได้ทั้งหมด 10 แนวคิด (Fuller and Bown, 1975; Fuller, 1969 cited in Shane, 2002; Unruh and Turner, 1970; Katz, 1972: 50-51; Gregorc, 1973; Burden, 1979 cited in Burden, 1982; Feiman and Floden, 1980 cited in Hewitt, 1999; Vonk, 1989 cited in Vonk, 1995; Huberman, 1989; Fessler, 1992; Steffy and Wolfe, 1997) และสังเคราะห์ได้เป็นพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู จำแนกสาระออกเป็น 8 ช่วง ได้แก่ 2.1.1 ช่วงฝึกหัดครู 2.1.2 ช่วงการสอนระยะแรก หรือช่วงแห่งการอยู่รอด 2.1.3 ช่วงแห่งการมีความมั่นคง 2.1.4 ช่วงแห่งการรับสิ่งใหม่ 2.1.5 ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ หรือช่วงแห่งการเป็นครูมืออาชีพ 2.1.6 ช่วงภาวะคับข้องใจหรือสงสัยในวิชาชีพ 2.1.7 ช่วงความคงที่หรือความสุขสงบในวิชาชีพ 2.1.8 ช่วงขาลงของวิชาชีพ และ 2.1.9 ช่วงสิ้นสุดวิชาชีพครูหรือช่วงเกษียณอายุ ดังรายละเอียด คือ

2.1.1 ช่วงฝึกหัดครู

ช่วงฝึกหัดครู มีแนวคิดของ Fuller และ Bown (1975) และ Fuller (1969 cited in Shane, 2002) ที่ศึกษาขั้นตอนของกระบวนการการกลายมาเป็นครูในช่วงฝึกหัดครูอย่างเจาะลึกช่วงเดียว สามารถจำแนกออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ความใส่ใจก่อนการสอน (Preteaching concerns) เป็นช่วงที่นักศึกษาสายวิชาชีพครูเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับบทบาทการเป็นนักเรียน และเป็นช่วงที่ได้สังเกตครูในห้องเรียนจริงและจะมีความวิตกกังวลก่อนที่จะเข้าสอนจริง ระยะที่ 2 ความใส่ใจเกี่ยวกับภาวะการณ์การอยู่รอดในการสอนช่วงแรก (Early concerns about survival) เกิดขึ้นเมื่อครูต้องเข้าไปสัมพันธ์กับการสอนจริงครั้งแรกในช่วงการเป็นครูฝึกสอน จึงใส่ใจในการเอาตัวรอดเกี่ยวกับการสอน การควบคุม การเข้าใจเนื้อหาจนนำไปใช้สอนได้ และการประเมินจากอาจารย์ที่ดูแลการฝึกสอน ระยะที่ 3 ความใส่ใจเกี่ยวกับสถานการณ์

การสอน (Teaching situations concerns) ในช่วงนี้ครูมีความใส่ใจทั้งภาวะการณ์การอยู่รอด และความคาดหวังรวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ที่มีในการสอน และเป็นช่วงที่พยายามเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ตอนเป็นนักศึกษาไปสู่การสอน ระยะที่ 4 ความใส่ใจเกี่ยวกับนักเรียน (Concerns about pupils) ครูฝึกสอนจะแสดงออกถึงความใส่ใจต่อนักเรียน แต่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ จนกว่าจะเรียนรู้ที่จะจัดการกับความต้องการในภาวะการณ์การอยู่รอดเสียก่อน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์แนวคิดอื่นๆ ที่เสนอขึ้นพัฒนาการของครูในช่วงการฝึกหัดครู คือ เป็นช่วงเตรียมตนเองให้มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจก่อนที่จะเข้าสู่วิชาชีพครูในขณะที่กำลังเรียนอยู่ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านเนื้อหาวิชา สภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ยุทธวิธีในการสอน กิจกรรมในชั้นเรียน รวมไปถึงการสร้าง ความมั่นใจในตนเอง สำหรับการสอนหนังสือหน้าชั้นเรียน การพัฒนาความเชื่อมั่นและเจตคติต่อวิชาชีพครู โดยการเตรียมตัวดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียน การสอนจริงในชั้นเรียน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครูจะรับหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมนี้

2.1.2 ช่วงการสอนระยะแรก หรือช่วงแห่งการอยู่รอด

แนวคิดส่วนใหญ่เสนอว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการทำงานช่วงปีแรกหรือสองปีแรก แต่มีบางแนวคิดที่นำเสนอว่าอยู่ในช่วงตั้งแต่ 1-6 ปี มโนทัศน์หลัก คือ เป็นช่วงที่อุดมการณ์ในการสอนยังไม่มั่นคง และเริ่มที่จะพัฒนามโนทัศน์ช่วงต้นเกี่ยวกับวิชาชีพ ความสนใจของครูอยู่ที่ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้รอดไปในแต่ละวัน การควบคุมชั้นเรียน การสอนวิชา การเตรียมการสอน การเตรียมสื่อ โดยครูมุ่งเตรียมการสอนและสอนให้ครบถ้วนตามแผนและตามหลักสูตร มุ่งที่จะสอนเนื้อหาวิชาครูจะรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลน้อยมาก ในช่วงนี้ครูจะพบความขัดแย้งระหว่างความสำเร็จที่คาดหวัง ซึ่งแตกต่างกับสภาพความเป็นจริง ในช่วงนี้ครูต้องปรับตัว เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ อาทิ ความหลากหลายของนักเรียน ปัญหาความไม่คุ้นเคยกับเพื่อนร่วมงาน รวมไปถึงปัญหาในการใช้สื่อประกอบการสอน โดยพยายามจัดการกับงานต่างๆ ให้ได้รับการยอมรับจากนักเรียน เพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร นอกจากนี้ ยังมีผู้เสนอว่า การเริ่มต้นของครูอาจจะมีทั้งการเริ่มต้นด้วยดี ส่งผลให้ครูมีความกระตือรือร้นในการสอน และการเริ่มต้นด้วยความเจ็บปวด ส่งผลทำให้ครูรู้สึกทำอะไรไม่ถูกและกังวลใจ

2.1.3 ช่วงแห่งการมีความมั่นคง

ช่วงแห่งการมีความมั่นคง บางแนวคิดเสนอว่าเกิดในช่วง 2-3 ปีบ้าง 4-8 ปีบ้าง ไปจนถึง 6-15 ปีของการทำงาน มโนทัศน์หลักคือ เป็นช่วงที่ครูมีความพอใจ มีความมั่นใจ ตัดสินใจได้แล้วว่าตนเองสามารถทำงานนี้ได้ ครูจะทำงานต่างๆ ได้อย่างมั่นคง เริ่มคาดคะเนปัญหาและสามารถจำแนกทักษะและภาระงานที่ตนต้องพัฒนาต่อไปได้ เป็นขั้นแห่งการพัฒนา ระดับอุดมการณ์บนฐานความคาดหวังของโรงเรียน นอกจากนี้ ครูค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ มุ่งพัฒนาทักษะการสอนและพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ มองหานวัตกรรมมาปรับปรุงการสอน ครูเริ่มสนใจปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล เริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เห็นลักษณะพฤติกรรมที่แตกต่างจากรูปแบบของเด็กส่วนใหญ่เริ่มที่จะมองเห็นความซับซ้อนของเด็ก และมองหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการของเด็กที่แตกต่างกันได้มากขึ้น ครูจะเปิดกว้างในการมองเด็กอย่างแท้จริง และรู้สึกว่าได้สนองตอบความต้องการของเด็กได้

2.1.4 ช่วงการรับสิ่งใหม่

พัฒนาการครูในขั้นแห่งการรับสิ่งใหม่นี้มักจะอยู่ในช่วงเวลา 3-4 ปีแรกของการสอน (อาจจะน้อยกว่าหรือมากกว่านี้ขึ้นกับครูเป็นรายบุคคล) ลักษณะของครูในขั้นนี้คือ ครูเริ่มที่จะเหนื่อยหน่ายกับงานที่จำเจ จึงเริ่มมองหานวัตกรรม แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ระเบียบวิธีการสอนแบบใหม่ๆ ที่จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าเทคนิควิธีการสอนแบบเดิมๆ ครูในช่วงนี้จะมีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการที่จะพัฒนานักเรียนของตนเองให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น เพื่อพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพของตนเอง

2.1.5 ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ หรือ ช่วงแห่งการเป็นครูมืออาชีพ

ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพหรือช่วงแห่งการเป็นครูมืออาชีพมักจะอยู่ในช่วงเวลา 3-5 ปีของการสอนเป็นต้นไป ขึ้นกับครูเป็นรายบุคคล ในช่วงนี้ ครูจะมีความเข้มแข็งในอุดมการณ์ ครูจะเริ่มแสวงหาคำตอบที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับจุดยืนในความเป็นครูของตนเอง เพื่อการค้นหามุมมองที่เข้าถึงความหมายอย่างถ่องแท้ และการหยั่งรู้ความจริงในการเป็นครู ครูจะทดสอบมโนทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาตนเอง ผู้อื่น เนื้อหาวิชา และสภาพแวดล้อม พยายามตระหนักถึงศักยภาพสูงสุดในฐานะการเป็นครูและสมาชิกของวงการวิชาชีพ เป็นช่วงที่ครูทำงานอย่างมืออาชีพ มีความสุข และมีประสิทธิภาพสูงสุด ครูจะมีความรู้สึกว่าเป็นวิชาชีพที่ตนเองสามารถประสบความสำเร็จจากการทำงานภายใต้วิชาชีพนี้ และครูจะพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพของตนเองอยู่เสมอและตลอดเวลา นอกจากนี้ครูในช่วงนี้จะมีความเชื่อที่ว่า การพัฒนา

ตนเองของครูก็เพื่อพัฒนานักเรียน ต้องการให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้น และครูจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียน หลักสูตรและเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี

แนวคิดที่นำเสนอการเติบโตของครูในลักษณะพัฒนาการ จะเสนอพัฒนาการช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพดังกล่าวข้างต้นเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Unruh and Turner, 1970; Katz, 1972: 50-51; Gregorc, 1973; Burden, 1979 cited in Burden, 1982; Feiman and Floden, 1980 cited in Hewitt, 1999) นอกจากนี้ มีแนวคิดที่นำเสนอปรากฏการณ์ทางวิชาชีพของครูต่อจากช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ในลักษณะวงจรวิชาชีพ คือ ไม่เป็นพัฒนาการเชิงเส้น สามารถข้ามขั้นตอน หรือย้อนกลับไปกลับมาได้ (Vonk, 1989 cited in Vonk, 1995; Huberman, 1989; Fessler, 1992; Steffy and Wolfe, 1997) ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ แนวคิดต่างๆ ต่อจากช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ได้ดังนี้

2.1.6 ช่วงภาวะคับข้องใจหรือสงสัยในวิชาชีพ

เป็นช่วงเวลาที่ครูเกิดภาวะคับข้องใจในวิชาชีพตนเอง สงสัยต่ออุดมการณ์การสอน เป็นช่วงวิกฤติของการทำงาน (mid career crisis) ซึ่งบางแนวคิดเสนอว่ามักเกิดในช่วงปีที่ 12 ถึงปีที่ 20 ของการสอน โดยครูจะตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดตนจึงเข้าสู่วิชาชีพนี้ ตัวเองมีความสุขกับการสอนหรือไม่ และจะเลือกทิศทางใดต่อไปในอนาคต ครูจะรู้สึกว่ตนเองติดอยู่ในวิชาชีพที่ตนเองไม่มีความสามารถในการทำงาน และไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ครูจะหมดความศรัทธาในวิชาชีพครู ไม่อยากไปสอนนักเรียน ทำให้การทำงานในช่วงนี้มีความกระตือรือร้นน้อยกว่าช่วงที่ผ่านมา หรือเกิดความรู้สึกอยากจะลาออกจากวิชาชีพครู แต่ครูก็ไม่สามารถที่จะลาออกได้ เนื่องจากครูยังมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความอยู่รอดของชีวิตและการทำงานในวิชาชีพครู

2.1.7 ช่วงความคงที่หรือความสุขสงบในวิชาชีพ

เป็นภาวะแห่งการคงที่นิ่งเฉย ในช่วงนี้ครูมีความคิดที่จะไปประกอบอาชีพอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ครูในช่วงนี้สูญเสียความกระตือรือร้นในการสอน ไม่พัฒนาตนเองทั้งในด้านระเบียบวิธีในการสอน ความรู้สึกใหม่ๆ ครูจึงสอนตามปกติตามที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นภารกิจเท่านั้น แต่ในบางแนวคิดกล่าวแตกต่างกันว่าเป็นช่วงที่ครูมีความสุขสงบในวิชาชีพ สอนอย่างมีความสุข ทุ่มเทให้กับการสอน หรือเป็นช่วง

เวลาแห่งการตอบแทนครูที่ทำงานสอนมานาน คือ การมีชื่อเสียงโด่งดังในระดับต่างๆ อาจจะเป็นระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติ

2.1.8 ช่วงขาลงของวิชาชีพ

เป็นช่วงเวลาที่คุณเตรียมตัวออกจากวิชาชีพครู และกำลังมองหาอาชีพอื่นทดแทนอาชีพเดิมที่กำลังปฏิบัติอยู่ โดยครูจะมองหาอาชีพทั้งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและเจตคติต่อวิชาชีพครูตลอดช่วงระยะเวลาที่ครูปฏิบัติงานสอนภายใต้วิชาชีพครู บางแนวคิดกล่าวว่าเป็นช่วงที่ครูคับข้องใจอีกครั้ง เนื่องจาก การมีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม จึงมีความคับข้องใจในพฤติกรรมของนักเรียน การขาดแคลนผู้บริหารที่ดี หรือจำนวนครูมีอาชีพน้อยลง ไม่ยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ทางการศึกษา ยึดติดกับอดีต และมีความวิตกกังวลกับสิ่งที่ไม่ชัดเจนในปัจจุบันมากกว่าสิ่งที่ต้องการในอนาคต

2.1.9 ช่วงสิ้นสุดวิชาชีพครูหรือช่วงเกษียณอายุ

ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่คุณลาออกจากวิชาชีพครูไปแล้ว ครูจะใช้เวลาในช่วงนี้ทำงานในอาชีพใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือเข้าทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเหมือนเดิม ซึ่งคุณเหล่านี้ถือว่าการเกษียณอายุเป็นการเริ่มต้นก้าวขึ้นไปสู่การเป็นผู้บริหาร หรือยังสอนนักเรียนต่อไป เพราะยังมีความกระตือรือร้นและมีความรักในการสอนนักเรียน แต่จะทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยง (mentor) สำหรับครูใหม่ ลักษณะการลาออกจากวิชาชีพจะสามารถแบ่งตามความรู้สึกของคุณออกเป็น 2 ข้ออย่างชัดเจน ได้แก่ 1) ความสุขสงบในวิชาชีพ ซึ่งจะเกิดขึ้นกับครูที่ปฏิบัติงานสอนอย่างมีความสุขและลาออกจากวิชาชีพเนื่องจากเกษียณอายุราชการ และ 2) ความเจ็บปวดในวิชาชีพ โดยจะเกิดขึ้นกับครูที่ลาออกจากวิชาชีพครู เนื่องจากสถานการณ์บีบบังคับ หรือโดนบังคับให้ลาออกจากวิชาชีพครูด้วยความไม่สมัครใจ

สรุปได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาชีพของคุณสามารถจำแนกแนวคิดต่างๆ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แนวคิดที่เสนอในลักษณะพัฒนาการ คือ มีลำดับแบบแผนการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเชิงเส้น ไม่ข้ามขั้น และแนวคิดที่เสนอในลักษณะวงจร คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะตามช่วงเวลาของการทำงาน ไม่เป็นพัฒนาการเชิงเส้น สามารถข้ามขั้นตอน หรือย้อนกลับไปได้กลับมาได้ สรุปได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2   สรุปแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพครู

แนวคิด ชั้น	แนวคิดที่เสนอในลักษณะพัฒนาการ						แนวคิดที่เสนอในลักษณะวงจร			
	Fuller and Bown 1969, 1975	Unruh and Turner 1970	Katz 1972	Gregorc 1973	Burden 1979	Feiman and Floden, 1980	Vonk 1989	Huberman 1989	Fessler 1992;	Steffy and Wolfe 1997)
ฝึกหัดครู	↓									
การอยู่ รอด										
ความ มั่นคง										
รับสิ่ง ใหม่										
มีวุฒิ ภาวะ/มีอ อาชีพ		↓	↓	↓	↓	↓				
ความคับ ข้องใจ										
ความ คงที่										
ช่วงขาลง										
เกษียณ อายุ							↓	↓	↓	↓

2.2 วิทยฐานะครูในบริบทไทย

การศึกษาพัฒนาการทางวิชาชีพครูในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยยังไม่พบทฤษฎีที่ว่าด้วยพัฒนาการทางวิชาชีพครูโดยตรง แต่มีกระแสความเคลื่อนไหวของการกำหนดมาตรฐาน วิทยฐานะของครู เปรียบเป็นเส้นทางความก้าวหน้าของครู พอที่จะนำมาเชื่อมโยงสู่กับระดับพัฒนาด้านวิชาชีพของครูได้หนทางหนึ่ง ซึ่งสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544) ได้เสนอแนวคิดในการกำหนดวิทยฐานะครูแบ่งออกเป็น 4 วิทยฐานะ คือ ครูปฏิบัติการ ครูชำนาญการ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ ดังนี้

2.2.1 ครูปฏิบัติการ

ครูนักปฏิบัติการเรียนรู้ เป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่างๆ เป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป้าหมายการสอนเน้นการสอนเนื้อหาตามหลักสูตร และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างสมดุลรอบด้าน โดยยังต้องอาศัยการนิเทศ แนะนำเพื่อความมั่นใจในการปฏิบัติงานครู

2.2.2 ครูชำนาญการ

ครูนักพัฒนา เป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมผู้เรียนด้วยวิธีต่างๆ โดยอิสระ สามารถกำหนดเป้าหมายในรูปสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน พร้อมมีแผนปฏิบัติการสู่เป้าหมาย และสามารถพัฒนาเพื่อนครูได้ เป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป้าหมายการสอนเน้นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละบุคคล เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลรอบด้าน และเกิดฉันทะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2.3 ครูเชี่ยวชาญ

ครูนักวิชาการ เป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ อย่างอิสระ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ และทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้ สามารถกำหนดเป้าหมายในรูปสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน พร้อมมีแผนปฏิบัติการสู่เป้าหมาย อีกทั้งมีความชำนาญในการนิเทศการสอน และสามารถพัฒนาครูได้อย่างเกิดประสิทธิผล มีการพัฒนาการเรียน การสอนอย่างเป็นรูปธรรม เป็นระบบและต่อเนื่อง เป้าหมายการสอนคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างสมดุลรอบด้าน ทั้งถึง เสมอภาค และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอน และการพัฒนาเพื่อนครูเพื่อพัฒนาวิชาชีพ

2.2.4 ครูเชี่ยวชาญพิเศษ

ครูนักวิจัย เป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ ทำวิจัยในชั้นเรียนและวิจัยทางการศึกษา เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง มีการกำหนดเป้าหมายในรูปสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน เพื่อนครู และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างชัดเจน พร้อมมีแผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านการเรียนการสอน การพัฒนาครู และการวิจัย การศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพ เป้าหมายการสอนและการปฏิบัติงานคำนึงถึงผลที่เกิด

ขึ้นกับผู้เรียนอย่างสมดุลรอบด้าน ทิวถึง เสมอภาค การพัฒนาเพื่อนครูให้เป็นครูมืออาชีพ และการวิจัยทางการศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และการสร้างและพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงมีเกียรติ เป็นที่ศรัทธาและเชื่อมั่นของสังคมไทย

จากการนำเสนอและการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของครูดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบสถานะองค์ความรู้ที่สะสมมาจนถึงปัจจุบันว่า มีแนวคิดที่อธิบายการเติบโตทางวิชาชีพของครูทั้งในแง่พัฒนาการ และวงจรของวิชาชีพในบริบทการศึกษาต่างประเทศเท่านั้น ไม่พบสำหรับบริบทไทยโดยตรง แต่การนำเสนอแนวคิดเรื่องพัฒนาการดังกล่าวยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับ “กระบวนการ” ว่าครูมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในแต่ละขั้นตอนได้ด้วยเงื่อนไขสภาพการณ์อย่างไร เป็นข้อเสนอในการอธิบายครูส่วนน้อยที่สามารถพัฒนาวิชาชีพของตนเองได้ถึงขั้นสูงสุด ส่งผลประโยชน์ต่อแนวทางในการพัฒนาครูอนุบาลให้สามารถเติบโตในทางวิชาชีพได้ถึงขั้นสูงสุดต่อไป

2.3 ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู

ความต้องการของครูเพื่อการพัฒนาในแต่ละขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา เนื่องจากจะส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพของครู ถ้าครูได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมกับพัฒนาการก็น่าจะมีการพัฒนาไปสู่ขั้นต่อไปได้ ซึ่ง Katz (1972; Katz cite in Bellm, Whitebook and Hnatiuk, 1997) ได้ศึกษาจากครูปฐมวัยโดยตรง และได้วิเคราะห์ว่าครูปฐมวัยที่อยู่ในขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพที่แตกต่างกัน จะมีความต้องการการเรียนรู้และการพัฒนาแตกต่างกันไปด้วย โดยปกติมักมีการคำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้และขั้นพัฒนาการของเด็ก แต่ขณะเดียวกันครูก็มีความต้องการในการเรียนรู้และขั้นพัฒนาการในการสอนเช่นกัน โดยในแต่ละขั้นได้วิเคราะห์ลักษณะความต้องการในการพัฒนาตนเอง สรุปได้ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความต้องการเพื่อการพัฒนาของครูปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพครู

ขั้นพัฒนาการ	ลักษณะครู	ความต้องการการฝึกอบรม
ขั้นที่ 1 การอยู่รอด (Survival)	อยู่ในช่วงปีแรกของการสอน ครูมุ่งเพียงให้สอนให้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดให้ผ่านไปได้ และเพิ่งเริ่มตระหนักถึงช่องว่างระหว่างความสำเร็จที่คาดหวังกับความเป็นจริงในห้องเรียน	ครูต้องการการสนับสนุน ความเข้าใจ ความมั่นใจ ความรู้สึกสบาย และการชี้แนะ ต้องการรู้ทักษะเฉพาะที่จะใช้ในบริบทของความซับซ้อนของพฤติกรรม ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องจัดทำในชั้นเรียน โดยผู้ฝึกอบรมจะเป็นสมาชิกในกลุ่ม ผู้แนะนำ ที่ปรึกษา และเป็นผู้ที่รู้สถานการณ์ของครูผู้นั้น รวมทั้งต้องมีเวลาให้เพียงพอและยืดหยุ่นได้
ขั้นที่ 2 ความมั่นคงขึ้น (Consolidation)	อยู่ในช่วง 2 –3ปีแรกของการสอน ครูตัดสินใจได้ว่าสามารถทำงานนี้ได้ เริ่มคาดคะเนปัญหาในชั้นเรียนและสามารถจำแนกทักษะและงานต่าง ๆ ที่ต้องพัฒนาต่อไป เริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก	การฝึกอบรมในสถานที่ปฏิบัติงานยังคงมีความสำคัญ โดยผู้อบรมสามารถช่วยให้ครูได้สำรวจปัญหา โดยการสังเกต รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา วิธีการที่ดีคือ การใช้การสนทนาโต้ตอบที่จะช่วยให้ครูได้นำประสบการณ์ที่มีไปสู่ การแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้ยังต้องการขอความรู้เกี่ยวกับเด็กอย่างมาก จากนั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดรวมทั้งประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนร่วมงานจะช่วยลดความคับข้องใจของครูได้
ขั้นที่ 3 รับสิ่งใหม่ (Renewal)	อยู่ในช่วงปีที่ 3-4 ของการสอน ครูเริ่มต้นที่มองหา พัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ในงานของตน โดยครูเริ่มมองหานวัตกรรมการสอนเพื่อปรับปรุงการสอนของตน	ครูต้องการการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงานในสาขาอื่น ทั้งสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ครูในขั้นนี้จะมีประสบการณ์ในการสัมมนา ประชุมปฏิบัติการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีการขยายขอบเขตการรับรู้ด้วยการอ่านนิตยสาร วารสาร การชมภาพยนตร์ รวมถึงการดูวิดีโอวีซีดีการสอนของตน และการเยี่ยมชมชั้นเรียน โปรแกรม โครงการสาธิตอื่น
ขั้นที่ 4 พัฒนาเต็มที่ (Maturity)	อยู่ในช่วง 3 หรือ 5 ปี ของการทำงาน ครูรู้ถึงความหมายของการเป็นครู เริ่มตั้งคำถามนามธรรม แสดงให้เห็นถึงการค้นหา มุมมองที่เข้าถึงความหมายอย่างถ่องแท้ หยั่งรู้ความจริง	ในขั้นนี้ครูต้องการโอกาสในการเข้าร่วมการประชุมสัมมนา ในระดับที่สูงขึ้น ยินดีที่จะมีโอกาสอ่านและมีปฏิสัมพันธ์กับนักการศึกษาที่ทำงานกับปัญหาที่หลากหลายและในระดับที่ต่างกันไป

สรุปได้ว่าการฝึกอบรมและพัฒนาคูครูต้องการกิจกรรมในการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามระดับพัฒนาการ ดังนั้น งานด้านการพัฒนาคูครูจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีความเฉพาะกับครูในแต่ละชั้นของพัฒนาการ จึงจะส่งผลต่อการพัฒนาคูครูที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ

2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการและวงจรทางวิชาชีพของครู

การเติบโตทางวิชาชีพของครูเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการณ์เงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างซับซ้อน ซึ่ง Fessler (1992) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานะต่างๆ ของวงจรวิชาชีพครูออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 2.4.1 สิ่งแวดล้อมส่วนบุคคล และ 2.4.2 สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร นอกจากนี้ การพิจารณาสภาพการณ์เงื่อนไขผู้วิจัยได้คำนึงถึง 2.4.3 บริบทที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวิชาชีพครู ดังรายละเอียด คือ

2.4.1 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมส่วนบุคคล (Personal Environment)

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมส่วนบุคคล ประกอบด้วย 6 ปัจจัยย่อยได้แก่ ครอบครัว สภาพเหตุการณ์ทางบวก ภาวะวิกฤติ อุปนิสัยส่วนตัว ความสนใจในวิชาชีพ และลำดับช่วงชั้นของชีวิต

1) ปัจจัยด้านครอบครัว (Family) ครอบครัวเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตัวครูทั้งทางบวกและ ทางลบ ผู้ปกครองที่สนับสนุนให้บุตรหลานเลือกประกอบวิชาชีพครู จะส่งผลต่อความสามารถในการประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ สามีภรรยา บุตร การคลอดบุตร สถานภาพทางการเงิน สุขภาพและสวัสดิการทางสังคมของสมาชิกในครอบครัว จะเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อเจตคติ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู หากสภาพครอบครัวมีความพร้อมจะส่งผลให้ครูสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ แต่หากครอบครัวขาดการสนับสนุน หรือมีปัญหาทางการเงิน การทำงานของครูก็จะได้รับผลกระทบในทางลบได้

2) ปัจจัยด้านสภาพเหตุการณ์ทางบวก (Positive Critical Incidents) สภาพเหตุการณ์ทางบวกอาจจะมีได้หลายลักษณะ เช่น การแต่งงาน การคลอดบุตร การได้รับรางวัลจากการปฏิบัติงานสอน ซึ่งจะส่งผลต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ในวิชาชีพ เพราะเมื่อครูมี

ความสุข ครูก็จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และสภาพเหตุการณ์ทางบวกจะส่งผลต่อครู ในการตัดสินใจเลือกสิ่งต่างๆ ที่สำคัญในชีวิตอีกด้วย

3) ปัจจัยด้านภาวะวิกฤติ (Crises) ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของครูภายใต้วิชาชีพครูอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเมื่อเกิดภาวะวิกฤติขึ้นกับตัวครู บุคคลในครอบครัวหรือภาวะวิกฤติของครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของครูและส่งผลต่อคุณภาพการสอนของครู เช่น การเจ็บป่วยของคนรัก ญาติสนิทเสียชีวิต การเจ็บป่วยส่วนตัว การสูญเสียสภาพคล่องทางการเงินหรือปัญหาทางกฎหมาย หลายปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อตัวครูแล้วครูไม่สามารถที่จะหาทางออกที่เหมาะสมได้ บางปัญหาอาจส่งผลให้ครูต้องลาออกจากวิชาชีพ เช่น ปัญหาทางการเงิน อาจส่งผลให้ครูบางคนต้องลาออกจากวิชาชีพครู เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า

4) ปัจจัยด้านอุปนิสัยส่วนตัว (Individual Dispositions) ครูเป็นบุคลากรทางวิชาชีพที่มีความหลากหลายทั้งในด้านพฤติกรรม การสั่งสมประสบการณ์ ความทะเยอทะยาน จุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิต และมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูงมาก ดังนั้น ครูแต่ละคนจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการเลือกทิศทางของอาชีพ ความมุ่งมั่นและเป้าหมายส่วนบุคคลจะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจเลือกการสอนเป็นอาชีพ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และเป้าหมายที่สำคัญของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมืออาชีพและปฏิบัติงานสอนอย่างมีความสุข นอกจากนี้ วุฒิภาวะจะเข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจของครูด้วย

5) ปัจจัยด้านความสนใจในวิชาชีพ (Avocational Outlets) ความสนใจส่วนบุคคลที่มีต่อวิชาชีพจะส่งผลต่อการเสริมสร้างโอกาสให้กับตนเองในการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการสอนและการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพ เพราะเมื่อครูมีความใคร่รู้ในสิ่งต่างๆ แล้ว ครูจะมีความพากเพียรในการแสวงหาความรู้เพื่อเติมเต็มให้กับตนเอง เพื่อให้ตนเองมีศักยภาพในการอ่านที่สูงขึ้นและเป็นการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง

6) ปัจจัยด้านลำดับช่วงชั้นของชีวิต (Life Stages) เมื่อครูปฏิบัติงานสอนไประยะหนึ่ง ครูจะเกิดคำถามขึ้น เป็นต้นว่า สภาพการสอนของตนเองเป็นอย่างไร จุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเองคืออะไร ความเป็นตัวตนของตนเองอยู่ตรงไหน และสิ่งที่ตัวครู

ต้องการที่จะทำในช่วงที่เหลือของชีวิตคืออะไร คำถามเหล่านี้จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของคุณ เพราะเมื่อคำตอบที่ได้ส่งผลทางบวกต่อวิชาชีพคุณ คุณเหล่านี้ก็จะพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพต่อไป ในทางตรงกันข้าม หากสิ่งที่ครูต้องการจะทำในช่วงที่เหลือของชีวิต ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูอีกต่อไป ครูคนนั้นอาจจะลาออกจากวิชาชีพ หรือทำงานภายใต้วิชาชีพครูอย่างไม่มีความสุข นอกจากนี้ หากครูอยู่ในช่วงที่ส่งผลดีต่อวิชาชีพ ครูก็จะทำงานได้อย่างมีความสุข ซึ่งตรงข้ามกับครูที่อยู่ในช่วงขาลงของวิชาชีพหรือช่วงภาวะคงที่ในวิชาชีพ

2.4.2 สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร (Organizational Environment)

สิ่งแวดล้อมภายในองค์กรประกอบด้วย 6 ปัจจัยย่อย ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร รูปแบบการบริหารงานภายในองค์กร ความไว้วางใจต่อสาธารณชน ความคาดหวังต่อสังคม ความเป็นมืออาชีพขององค์กร และปัจจัยด้านองค์กรวิชาชีพ ซึ่งปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวอาจจะส่งผลได้ทั้งทางบวกหรือส่งผลทางลบต่อวิชาชีพ ดังรายละเอียด คือ

1) *ปัจจัยด้านกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร (Regulations)* กฎระเบียบและข้อบังคับภายในองค์กรแสดงให้เห็นถึงค่านิยม หรือธรรมเนียมประเพณีขององค์กร เช่น สภาพการจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตร การดูแลนักเรียน การประเมินผลนักเรียน ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลต่อครูได้ทั้งในด้านบวกหรือในด้านลบ ขึ้นอยู่กับตัวครูเองว่าจะมีความสามารถในการจัดชั้นเรียน และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด

2) *ปัจจัยด้านรูปแบบการบริหารภายในองค์กร (Management Style)* รูปแบบการบริหารงานของผู้บริหารภายในองค์กรจะส่งผลต่อการทำงานของครูอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากผู้บริหารบริหารโรงเรียนด้วยบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ มีการเสริมพลังอำนาจครู ส่งเสริมภาวะการณืเป็นผู้นำแก่ครู ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลในทางบวกแก่ครูภายในองค์กร เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แต่หากผู้บริหารบริหารโรงเรียนด้วยบรรยากาศที่ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และปิดโอกาสในการพัฒนาตนเองของครู ปัจจัยเหล่านี้ก็จะส่งผลทางลบต่อตัวครู

3) *ความไว้วางใจต่อสาธารณชน/ความไว้วางใจต่อเพื่อนร่วมงาน (Public Trust)* การทำงานภายในองค์กรที่มีบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานสอนของคุณและพฤติกรรมแสดงออกของคุณ บรรยากาศแห่ง

ความเป็นกันเองภายในโรงเรียนจะส่งผลให้ครูปฏิบัติงานสอนได้อย่างมั่นใจ และมีความสุขในการสอน นอกจากนี้ สภาพการสนับสนุนทางการเงินแก่ครูภายในโรงเรียน เหล่านี้ส่งผลต่อภาวะความไว้วางใจของครูที่มีต่อโรงเรียนและเพื่อนร่วมงานด้วย

4) ปัจจัยด้านความคาดหวังต่อสังคม (Societal Expectations)

ความไว้วางใจ ความคาดหวังต่อโรงเรียนหรือองค์กร จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูโดยตรง ความคาดหวังของชุมชน ความคาดหวังต่อตัวนักเรียนที่สอน รวมไปถึงความคาดหวังส่วนตัวของครูที่มีต่อการสนับสนุนทางการเงินขององค์กรที่มีต่อครู จะส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานครูอย่างยิ่ง

5) ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพขององค์กร (Professional Organizations)

องค์กรที่มีความเป็นมืออาชีพ จะเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาตนเอง เพื่อก้าวขึ้นสู่ความเป็นครูมืออาชีพ นอกจากนี้ องค์กรมืออาชีพยังมีความสามารถในการช่วยเหลือครูที่กำลังอยู่ในช่วงที่ส่งผลทางลบต่อวิชาชีพ ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองเข้ามาอยู่ในช่วงที่ส่งผลทางบวกต่อวิชาชีพด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่า การช่วยเหลือทางการเงิน การประกันสุขภาพ หรือการให้ความมั่นคงปลอดภัยในการประกอบภารกิจภายใต้วิชาชีพ

6) ปัจจัยด้านองค์กรวิชาชีพ (Union) องค์กรวิชาชีพจะทำหน้าที่ใน

การดูแลครูทุกคน และครูจะต้องปฏิบัติตนอยู่ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรวิชาชีพ หากองค์กรวิชาชีพให้การสนับสนุนช่วยเหลือครูในด้านความเป็นอยู่การเสริมพลังอำนาจ การให้โอกาสในการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพครูก็จะทำงานอย่างมีความสุขและมีความมั่นคงปลอดภัยในวิชาชีพ แต่ในทางตรงกันข้าม หากองค์กรวิชาชีพขาดการดูแลช่วยเหลือครูภายใต้วิชาชีพ จะขาดโอกาสในการพัฒนาตนและมีเจตคติทางลบต่อวิชาชีพครู

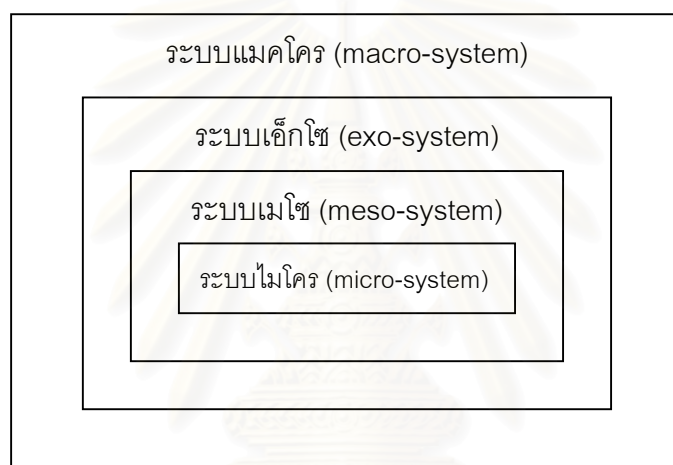
2.4.3 บริบทที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

การศึกษาการเติบโตทางวิชาชีพของครูจำเป็นต้องมองถึงบริบทที่ล้อมรอบครูอนุบาลด้วย เนื่องจากครูอนุบาล หรือ ปรากฏการณ์การเติบโตของครูอนุบาลไม่ได้ขึ้นอยู่กับโดดเดี่ยวลำพัง แต่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้นไม่มากก็น้อย Bronfenbrenner (1977 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2545: 16–22) ได้นำเสนอโมเดล “สิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยา” (ecological environment) ซึ่งจัดไว้เป็นหลายระบบ ดังนี้ ระบบที่ 1 ระบบไมโคร (micro-system) เป็นระบบที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับครูโดยตรง ระบบที่ 2 ระบบเมโซ

(meso-system) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ระบบไมโครอาศัยอยู่ ซึ่งอาจจะหมายถึงโรงเรียน บุคลากร ในโรงเรียน ผู้บริหาร นโยบายของโรงเรียน ระบบการบริหาร ระบบที่ 3 ระบบเอ็กโซ (exo-system) ซึ่งหมายถึง ชุมชน สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ค่านิยม ความเชื่อระดับชุมชน และระบบ ที่ 4 เป็นระบบที่อยู่ไกลตัวมากที่สุด เรียกว่า ระบบแมคโคร (macro-system) ซึ่งอาจหมายถึง นโยบายการศึกษาชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ค่านิยม ความเชื่อระดับชาติ ความก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงระดับโลก ดังแสดงในแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 โมเดลสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

โมเดลดังกล่าวมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาอธิบายบริบททางด้านการพัฒนาและการเติบโตของครูให้มีความชัดเจนมากขึ้น ประกอบกับวิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกับโมเดลดังกล่าว กล่าวคือ วิธีทวารวิเคราะห์ข้อมูลของการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ได้แนะนำให้ใช้เทคนิคการเขียนแผนภาพ (diagrams) เกี่ยวกับ “สภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไข” (conditional matrix) ซึ่งจะต้องระบุเงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการที่ศึกษาให้ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ตั้งแต่ระดับไมโครถึงระดับแมคโคร โดยการบูรณาการเข้าไปสู่ทฤษฎีที่กำลังสร้าง

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูนั้นมีทั้งตัวครูเอง เช่น อุปนิสัย ความสนใจ ลำดับช่วงชั้นของชีวิต ทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ครอบครัว สภาพการณ์ต่างๆ ที่ประสบ ทั้งสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนหนึ่ง ที่การวิจัยนี้ต้องเติมเต็มต่อไปว่ายังมีปัจจัยอื่นๆ หรือไม่ และปัจจัยต่างๆ นี้มีแบบความสัมพันธ์อย่างไรกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาลซึ่งต้องวิเคราะห์ให้เห็นอิทธิพลที่ใกล้ตัวมากที่สุดไปจนถึงไกลตัวมากที่สุด ตั้งแต่ระดับไมโครไปจนถึงระดับแมคโคร

2.5 พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.5.1 พัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ (Levinson, 1974) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) *ช่วงรอยต่อก่อนการเป็นผู้ใหญ่* (Early Adult Transition) อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 17-22 ปี เป็นช่วงวัยที่ต่อจากวัยหนุ่มสาวและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้ที่อยู่ในช่วงนี้จะคิดถึงโลกของวัยหนุ่มสาว และบทบาทของเขาในโลกนั้น ความสัมพันธ์กับผู้คนหรือกลุ่มคนต่างๆ เช่น ผู้ปกครอง พี่น้อง ญาติ เพื่อนและครู อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการพึ่งพาทางกายภาพจากครอบครัวและผู้ปกครองน้อยลง ยังไม่มีการคิดถึงแผนของชีวิต เป็นการเริ่มก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงของการก่อรูปทางความคิด

2) *ช่วงการเข้าสู่โลกของผู้ใหญ่* (Entering the adult world) อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 22-28 ปี เป็นช่วงที่มีการเตรียมการสำหรับแผนของชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับโลกของผู้ใหญ่ เป็นการก้าวเข้ามาเป็นช่วงของการ “ฝึกหัด (novice)” หลังจากการผ่านช่วงนี้จะมีการตัดสินใจครั้งสำคัญเกิดขึ้นที่มีความมั่นคงมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การเลือกอาชีพ การแต่งงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิต ในช่วงนี้จะเริ่มตัดทางเลือกต่างๆ และจะมีพันธสัญญาต่างๆ อย่างมีวุฒิภาวะ ในขณะที่เดียวกันก็จะสร้างแผนของชีวิตที่มั่นคงและทำการตัดสินใจที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ และการตัดสินใจส่วนมากทำตามที่ตน “ฝัน” ฝันมีความหมายถึงความคลุมเครือเกี่ยวกับตนเองในโลกของวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นได้ทั้งอาชีพ และเรื่องครอบครัว ดังนั้นการ “ฝึกหัด” จะช่วยทำให้ “ฝัน” มีความกระจ่างและอยู่กับฝันตามความเป็นจริงได้ ช่วงวัยนี้ต้องฟันฝ่าความล้มเหลว ความผิดหวัง และเรียนรู้ ที่จะยอมรับความสำเร็จ ซึ่งเป็นกระบวนการของการก้าวไปข้างหน้าหรือมีการปรับเปลี่ยนแผนของชีวิต

3) *ช่วงรอยต่อของวัยสามสิบ* (The Age-thirty Transition) อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 28-33ปี เป็นช่วงที่ถือว่าเป็นโอกาสที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของแผนของชีวิตช่วงแรก และสร้างแผนของชีวิตตามที่ตนปรารถนามากขึ้น มีการพบว่าในช่วงวัยนี้เป็นช่วงที่คนส่วนใหญ่เจ็บปวด ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการได้รับคำแนะนำที่ผิดพลาดหรือเป็นการทำตามความปรารถนาของตน หรือเกิดจากวางแผนของช่วงต้นของชีวิตที่ผิดพลาด มีน้อยคนที่จะดำเนินชีวิตในช่วงนี้อย่างราบรื่น ทางเลือกที่ทำในช่วงวัยนี้มีความมั่นคงมากขึ้น และไม่มีการเปลี่ยนกลับไปกลับมา เป็นช่วงที่เรียกว่า “ช่วงลงหลักปักฐาน (Settling –Down)” ซึ่งเป็นช่วงของการต่อเติมแผนของชีวิตที่วางไว้ในตอนแรก เป็นการพัฒนาในเชิงของรายละเอียดที่คิดไว้ เป็นการวางแผนเส้นทาง

ของความสำเร็จในงาน หรือบทบาทของสามีหรือภรรยา ในช่วงลงหลักปักฐานนี้เป็นช่วงที่แสดงถึงการมีพันธะสัญญาที่แน่นแฟ้น ทั้งต่อบุคคล ครอบครัว หรืออนาคตทางการงาน

4) *ช่วงการกลายเป็นผู้ใหญ่ (Becoming One's Own Man)* ซึ่งมีคำย่อว่า BOOM อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 36-40 ปี ในช่วงนี้จะมีการพัฒนาและก้าวหน้าขึ้นเป็นผู้ที่นำให้ความเคารพมากขึ้น มีบทบาทเป็น “ผู้ให้คำแนะนำ (mentor)” สำหรับคนหนุ่มสาวที่เริ่มเข้ามาทำงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่อยู่ในวัยฝึกหัดทำความเข้าใจในความฝันของเขา หรือเป็นผู้ให้คำแนะนำในทางด้านความรู้สึกเช่นเดียวกับพ่อแม่ ซึ่งบางคนจะมีความเชี่ยวชาญในด้านการให้คำแนะนำมากกว่าคนอื่น และในบางคนหากยังมีความต้องการที่ไม่สัมฤทธิ์ผลหรือขาดความมั่นคงก็จะควบคุมกำหนด หรือสั่งผู้รับคำแนะนำให้ทำตามคำแนะนำของตน การเป็นผู้ให้คำแนะนำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นประสบการณ์ที่มีความหมายที่จะช่วยให้ผู้คนได้รับแง่บวกเกี่ยวกับชีวิต เป้าหมายทางอาชีพและส่วนตัว

5) *ช่วงรอยต่อของวัยกลางคน (Mid-life Transition)* อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 40-45ปี เป็นช่วงของการค้นหา ตั้งคำถามภายในจิตใจ (soul-searching) และประเมินถึงสิ่งที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นไปตามแผนของชีวิต ว่ามีความหมายใดๆ ต่อดตนเอง มีความเหมือนกับช่วงวิกฤติวัยกลางคน (mid-life crisis) สำหรับบางคน ภาวะเช่นนี้จะค่อยๆ เกิดขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีความเจ็บปวด แต่สำหรับบางคนอาจจะเต็มไปด้วยความสับสน บางคนมีการเริ่มต้นชีวิตใหม่ หรือมีการรับรู้ว่าคุณมีความผิดพลาดถึงสิ่งที่ตนเคยคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งไม่ว่าจะมีภาวะอย่างไร พวกเขาจะต้องใช้เวลาหลายปีที่จะใช้สร้างเส้นทางใหม่หรือปรับเส้นทางชีวิตเดิม

6) *ช่วงการเข้าสู่วัยกลางคน (Entering Middle Adulthood)* อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 45-50ปี เป็นช่วงที่ต้องมีการสร้างทางเลือกที่เกี่ยวกับแผนชีวิตแผนใหม่ ในบางกรณีทางเลือกเหล่านั้นถูกกำหนดโดยเหตุการณ์สำคัญ เช่น การหย่าร้าง ความเจ็บป่วย การเปลี่ยนอาชีพ หรือความตายของบุคคลใกล้ชิด และในบางกรณีอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างเด่นชัด ผลแห่งแผนของชีวิตมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล

7) *ช่วงรอยต่อของวัยห้าสิบ (Age-Fifty Transition)* อายุในช่วงนี้คือ ระหว่าง 50-60 ปี เป็นช่วงที่มีความมั่นคงมากขึ้น หรือมีการเปลี่ยนแปลงแผนของชีวิตที่เกิดขึ้นในช่วงวัยที่ผ่านมา และ

8) ช่วงรอยต่อของวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (Late-Adult Transition) อายุในช่วงนี้ คือ ระหว่าง 60-65 ปี

2.5.2 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การศึกษาการเติบโตทางวิชาชีพของครู เปรียบได้กับการศึกษาการเติบโตของเด็ก ที่ต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของครู ที่สัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตในทางวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการพัฒนาครู ครูที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ นั้น มีลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่แตกต่างออกไปจากวัยอื่นๆ แนวคิดที่กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถสรุปได้ ดังนี้

Whitborne และ Weinstock (1979) กล่าวถึงว่า สิ่งที่สามารถบอกความแตกต่างระหว่างวัยผู้ใหญ่กับวัยอื่นๆ ได้ คือ ความมีวุฒิภาวะ ซึ่งสะท้อนถึงบุคลิกภาพที่สามารถแสดงออกมาทั้งที่เป็นคำพูดและการกระทำ ความมีวุฒิภาวะเป็นความสามารถในการควบคุมความโกรธ มีความอดทน มีความมานะพยายาม มีความสามารถเผชิญหน้ากับความไม่พึงพอใจและความซับซ้อนใจได้โดยไม่บ่น มีความสามารถในการตัดสินใจ สามารถไว้วางใจได้ และมีศิลปะในการดำเนินชีวิตอย่างสงบในสถานการณ์ที่บางครั้งเราเปลี่ยนแปลงไม่ได้

อาชัญญา รัตนอุบล (2544) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของผู้ใหญ่ไว้ 7 ประการ คือ 1) ผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการรับรู้ตนเองในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากการที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นไปสู่ผู้ที่สามารถชี้นำตนเองได้ 2) ผู้ใหญ่จะสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้มากมาย จนกระทั่งสามารถนำประสบการณ์มาใช้เป็นทรัพยากรแห่งความรู้ที่มีคุณค่า 3) ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนโดยมุ่งหวังเพื่อพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ 4) ผู้ใหญ่ต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีที่ต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ผู้ใหญ่จะเปลี่ยนแนวทางการเรียนรู้จากที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การลงมือปฏิบัติเป็นศูนย์กลาง 5) ผู้ใหญ่มีศักยภาพและความสามารถที่จะเรียนรู้ ถึงแม้ว่า ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ จะห่างเหินจากระบบการศึกษามาเป็นเวลานาน จึงทำให้ประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองต่ำกว่าที่เป็นจริง รวมทั้งจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองด้วย 6) ผู้ใหญ่มักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การเสื่อมถอยของสายตา การตอบสนองช้าลง ซึ่งอาจจะมีผลต่อการเรียนรู้บ้าง และ 7) ผู้ใหญ่จะตอบสนองต่อแรงจูงใจภายนอกน้อยกว่าแรงจูงใจภายในตนเอง เช่น ผู้ใหญ่จะไม่สนใจการได้รับคะแนนหรือเกรด หากผู้ใหญ่จะมองการเรียนรู้ในลักษณะของกระบวนการภายใน ซึ่งควบคุมโดยตัวผู้ใหญ่เอง ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ความต้องการและเป้าหมายของผู้ใหญ่ได้รับการตอบสนองตามประสงค์

กระแสทางศิลปศาสตร์ (artistic stream) ได้นำเสนอการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าเป็นการหาความรู้ใหม่โดยการวิเคราะห์ประสบการณ์และการคิดทบทวนจนเกิดความรู้นี้ใหม่ โดยมีแนวคิดของ Lindeman ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดปรัชญาการศึกษาของ John Dewey สรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ 5 ประการ คือ 1) เมื่อผู้ใหญ่ตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของตน หมายถึง จุดที่เหมาะสมในการเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือ การกระตุ้นให้ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนรู้ 3) ผู้ใหญ่มุ่งให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ 3) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือ ประสบการณ์นั่นเอง หมายความว่า วิธีหลักในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่น่าจะเป็นการวิเคราะห์และศึกษาประสบการณ์ของผู้ใหญ่เอง 4) ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง (self-directing) ดังนั้น บทบาทของผู้สอนน่าจะเป็นการเข้าร่วมกระบวนการสืบค้นหากับผู้เรียนผู้ใหญ่มากกว่าบทบาทผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและวัดว่าผู้ใหญ่วิ่งเนื้อหาไหนเท่าไร และ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ นั่นคือการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญในการชดเชยในความแตกต่างของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะในด้านรูปแบบการเรียนรู้ ระยะเวลา สถานที่ และความซ้ำเร็วของกิจกรรมการเรียนรู้ (Knowles อ้างถึงใน ชัยฤทธิ์ โภธิสุวรรณ, 2544)

นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้การสอนของผู้ใหญ่ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางมนุษยนิยมที่ว่า บุคคลมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยธรรมชาติแล้วคนต้องการพัฒนาไปในทางที่ดีตามศักยภาพของตนผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้โดยสิ้นเชิง และบุคคลต้องการชี้นำตนเอง (ชัยฤทธิ์ โภธิสุวรรณ, 2544) ทฤษฎีนี้จึงตั้งอยู่บนฐานราก 4 ประการที่แตกต่างจากการสอนเด็ก คือ 1) มโนทัศน์ของผู้เรียน (Concept of the Learner) ผู้เรียนมีบทบาทเปลี่ยนแปลงจากการที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นเป็นผู้ที่สามารถชี้นำตนเองได้ ผู้สอนจึงมีหน้าที่ที่จะสนับสนุนให้ ผู้เรียนสามารถชี้นำตนเองได้ตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคล 2) บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน (Roles of Learners' Experience) ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ค่อย ๆ สะสมมาตลอดชีวิต ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นแหล่งความรู้สำหรับการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนจะเข้าใจและสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ได้มากกว่าการได้รับการบอกกล่าวจากผู้สอน วิธีการเรียนรู้จึงอยู่บนพื้นฐานของการใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to Learn) ผู้เรียนจะเรียนรู้เมื่อรู้สึกว่าคุณต้องการที่จะเรียน การเรียนรู้ควรสนองความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการจะนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางบ้านหรือการทำงาน การเรียนรู้ควรจัดลำดับตามความสามารถและความพร้อมที่จะเรียนของผู้เรียนแต่ละคน 4) ความมุ่งหมายของการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ผู้เรียน

พยายามแสวงหาความรู้ความสามารถที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตปัจจุบันได้จริง โดยมอง การเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อใช้แก้ปัญหาได้ ในทันทีทันใด การเรียนรู้จึงควรเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ประโยชน์อย่าง ทันทีทันใด (Knowles อ้างถึงใน อาชัญญา รัตนอุบล, 2544)

Carter และ Curtis (1994: 1) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบริบทของ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าลักษณะการเรียนรู้ของครูเป็นสิ่งสำคัญ นักการศึกษาปฐมวัยที่ศึกษา เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้พบว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเขาได้รับโอกาสทำในสิ่งที่สนใจ ให้ ทางเลือกและการตัดสินใจ ได้ใช้สื่ออุปกรณ์ในการทดลองทำอย่างกระตือรือร้น ด้วยการมี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ก็มีปัจจัยลักษณะเดียวกัน แต่การฝึกอบรมหรือการพัฒนาครูหรือผู้ใหญ่สะท้อนแนวคิดนี้น้อยมาก เนื่องจากผู้ใหญ่มี ความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมมากกว่า มีความสามารถในการสื่อสาร และสามารถนั่ง ติดต่อกันนานๆ ได้ ดังนั้น การพัฒนาครูเพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ และได้เรียนรู้อย่างแท้จริง เติมศักยภาพของครู ควรคำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมาก

Jones (อ้างถึงใน Carter and Curtis, 1994: 3) เสนอบริบทสำหรับการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่ไว้ 5 ประการ คือ 1) ภายใต้ง่อนไขความปลอดภัยและความท้าทาย มนุษย์จะมี ลักษณะอยากรู้อยากเห็นโดยธรรมชาติ มีแรงจูงใจภายใน เป็นผู้เรียนโดยตรงด้วยตนเอง 2) ผู้เรียน จะเป็นผู้สร้าง (construct) ความรู้โดยผ่านการกระทำในสภาพแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์กับ ผู้อื่น 3) การสร้างองค์ความรู้ด้านอารมณ์ สังคม เช่นเดียวกันกับด้านความคิดเชิงเหตุผล ความรู้ สอดแทรกอยู่ในการแลกเปลี่ยนความหมาย และขึ้นอยู่กับภารกิจจากความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญ 4) การเรียนรู้แบบลงมือกระทำและอย่างกระตือรือร้น การสนับสนุนการแสดงออก เป็น กระบวนการทางสังคมที่สำคัญ ที่จะช่วยให้เกิดกลุ่มชุมชนนักคิดเชิงวิพากษ์อย่างเสมอภาคกัน และ 5) การเรียนรู้ทำให้เกิดบริบทความเป็นจริงของสังคม

นอกจากนี้ Carter และ Curtis (1994: 3-8) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้ (learning styles) ในการฝึกอบรมครูว่า คนเรามีวิธีการที่หลากหลายในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถ นำมาเป็นกลยุทธ์ของการพัฒนาครู การเรียนรู้ที่ดีมาจากสิ่งที่เขารู้มากกว่าสิ่งที่เรารู้ บทบาทของ การให้การศึกษาแก่ครูจึงเป็นการเตรียมกิจกรรมให้ครูได้พิจารณาสิ่งที่เขารู้ เชื่อมกับคำถามที่เพิ่ง เกิดหรือผุดขึ้นเข้ากับกรอบใหญ่ของแกนความรู้ หรือรูปแบบมาตรฐานและการปฏิบัติ ครูต้องใช้ ความพยายามกับความซับซ้อน และความไม่มั่นใจในการบูรณาการความรู้และทักษะใหม่ๆ ซึ่ง ควรสนับสนุนครูด้วยการให้ผลย้อนกลับและโอกาสในการไตร่ตรองการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ ในการฝึกอบรมครูควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ 4 ประการ คือ 1) ครูที่เข้าร่วมการอบรมได้นำความรู้

ประสบการณ์ ลักษณะลีลา (style) ของการเรียนรู้ของเขามาสู่การอบรม 2) ความรู้ ประสบการณ์เดิม เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ใหม่ การประยุกต์ใช้กับผู้ใหญ่ คือ เน้นประสบการณ์และสื่อที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน ความคิด ความเข้าใจ คุณค่าของการสำรวจและการไตร่ตรอง โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) การฝึกอบรมควรจะช่วยให้ครูได้ค้นพบตนเอง สนับสนุน การไตร่ตรอง สะท้อนความคิดและการแก้ปัญหา เป็นการช่วยเหลือครูให้สามารถ เชื่อมโยงความเข้าใจและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมกับองค์ความรู้ของการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก 4) การฝึกอบรมต้องการความหลากหลายของกิจกรรม เพื่อให้สนองลักษณะลีลาของการเรียนรู้ที่ แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า หลักการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ คือ ผู้ใหญ่สามารถชี้นำตนเองได้ การเรียนรู้จึงควรเป็นแบบเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง และเป็นผู้ลงมือกระทำอย่างกระตือรือร้น ส่งเสริมการพัฒนาตนเองจากความสนใจและจากแรงจูงใจภายในมากกว่าภายนอก ส่งเสริมให้นำ ความรู้มาใช้ในการปฏิบัติจริง และให้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ เหล่านี้ขึ้นกับความ แตกต่างระหว่างบุคคลที่มีมากขึ้นในวัยผู้ใหญ่ เช่น รูปแบบ (style) การเรียนรู้ ความสนใจ ประสบการณ์

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการเติบโตทางวิชาชีพ ยังไม่ พบว่ามีการทำวิจัยในลักษณะศึกษา "กระบวนการ" ในการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทาง วิชาชีพทั้งของครูในระดับปฐมวัยและระดับอื่นๆ แต่พบว่ามีงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก คือ การศึกษาว่าครูในบริบทไทยอยู่ในวงจรวิชาชีพระดับใดบ้าง 1 เรื่อง และลักษณะที่สอง คือ การศึกษาครูที่ได้รับการยกย่องจากโครงการครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ และครูดีเด่น มีทั้งหมด 5 เรื่อง ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดตามลักษณะและตามลำดับเวลาของการวิจัย ดังนี้

อัญชลี ตาซัน (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวงจรวิชาชีพในโรงเรียนที่มีปัจจัย คัดสรรต่างกัน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร" โดยทำการศึกษาจากครู 397 คน โดยการตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ประการ คือ 1) ครูส่วนใหญ่อยู่ในช่วงการเจริญเติบโต และกระตือรือร้น (Enthusiastic and Growing) ร้อยละ 37.0 รองลงมาคืออยู่ในช่วงการสร้าง สมรรถภาพ (Competency Building) ร้อยละ 22.9 ช่วงภาวะคงที่ในวิชาชีพ (Career Stability) ร้อยละ 10.8 ช่วงขาลงของวิชาชีพ (Career Wind-Down) ร้อยละ 10.8 ช่วงภาวะคับข้องใจใน

วิชาชีพ (Career Frustration) ร้อยละ 9.8 และช่วงการเหนี่ยวนำ (Inductive) ร้อยละ 9.2 ตามลำดับ และ 2) สัดส่วนของครูในแต่ละช่วงของวงจรวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ในตัวแปรอายุ อายุงาน ตำแหน่งงาน ความสะดวกในการเดินทางมาโรงเรียน การทำวิจัยในชั้นเรียน จำนวนงานวิจัยในชั้นเรียนที่เคยทำมาแล้ว เกียรติยศชื่อเสียง แต่ไม่แตกต่างกันในตัวแปรเพศ วุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ตำแหน่งการบริหาร การอบรมสัมมนาในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา รายได้เสริม ฐานะทางการเงิน และขนาดของโรงเรียน

นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เส้นทางการพัฒนาครุภัณฑ์วิจัย: การวิจัยรายการกรณีของครูดีเด่นระดับประถมศึกษา” เพื่อศึกษาเส้นทางการพัฒนาครุภัณฑ์วิจัย จากวิธีการวิจัยรายการกรณีของครูดีเด่นระดับประถมศึกษาท่านหนึ่ง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นครุภัณฑ์วิจัย เริ่มจากคุณลักษณะส่วนตัวที่เป็นคนชอบใฝ่หาความรู้ ช่างคิด ชอบอ่าน ชอบเขียนและรักธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าว พัฒนามาด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน ในลักษณะของการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสั่งสมประสบการณ์ชีวิต และการทำงานอย่างบูรณาการในหน้าที่ครูที่รักเด็ก และปรารถนาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนามาสู่การเป็นครุภัณฑ์วิจัย ที่ใช้รูปแบบของการวิจัย ที่เป็นการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร ศึกษาเป็นรายการกรณี การวิจัยพัฒนา นอกจากนี้ กระบวนการวิจัยของครูเริ่มจากปัญหาการวิจัยที่มาจากโอกาสของการเรียนรู้ การสังเกตนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อใช้ในการสอนอย่างหลากหลาย มีการบูรณาการให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา นักเรียน พัฒนาตนเอง และพัฒนาเพื่อนครู

วราศิริ วงศ์สุนทร (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้ที่มีความสุข: การวิจัยรายการกรณีครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา” เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมและพฤติกรรมของครูต้นแบบกรณีศึกษา 1 ท่าน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะทั้งภายในและภายนอกที่เหมาะสมกับการได้รับรางวัล มีรูปแบบการสอนที่บูรณาการมาจากทฤษฎีการเรียนรู้หลายๆทฤษฎี สรุปได้ 7 ประการ คือ 1) ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงานและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน 2) ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล 3) ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า 4) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย 5) ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย สอดคล้องกับบทเรียน 6) ครูจัดบรรยากาศและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ 7) ครูใช้วิธีการวัดและประเมินอย่างหลากหลาย และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

อดิศร เนาวนนท์ (2544) ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบและเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบระดับประถมศึกษา" เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและวิเคราะห์หารูปแบบการสอนของครูต้นแบบ และศึกษาเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ จำนวน 189 คน และศึกษารายกรณีเฉพาะครูที่สร้างรูปแบบการสอนเอง 12 คน ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูต้นแบบใช้รูปแบบการสอนแตกต่างกัน มีทั้งหมด 33 รูปแบบ แต่จุดร่วมคือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพบคุณลักษณะส่วนตัวของครู ต้นแบบ คือ มีความขยัน มีความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความเสียสละ มีอุดมการณ์ความเป็นครู มีสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีแรงจูงใจต้องการความก้าวหน้าทางหน้าที่ราชการ การยอมรับจากสังคม พัฒนาตนเองโดยเข้ารับการอบรม ศึกษาต่อ และศึกษาดำรงหรือเอกสารทางวิชาการด้วยตนเอง ศึกษา ดูงาน ปรีกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วพัฒนารูปแบบการสอนตามแนวคิด หรือความเชื่อที่ได้จากการศึกษา อบรม และประสบการณ์ หรือความสามารถพิเศษของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลในครอบครัว

ชาติรี ถนอมวงษ์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้" จากการศึกษาจากครูต้นแบบศิลปศึกษา 12 คน นักวิชาการศิลปศึกษา 29 คน และครูศิลปศึกษา 30 คน โดยการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม พบว่า ครูต้นแบบด้านศิลปศึกษา มีการเตรียมการสอนอย่างมีวิสัยทัศน์กว้างไกล จัดกิจกรรมแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้สื่อธรรมชาติและสื่อที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้การวัดและประเมินตามสภาพจริง จัดสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมการเรียนรู้ และมีการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการเรียนรู้กับผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อนครู และหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ พบว่า ครูต้นแบบจะมีลักษณะเป็นครูที่ตั้งใจ อุทิศเวลาในการทำงาน เสียสละ ใฝ่รู้ พัฒนาตนเอง เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคม ใช้ความรู้ทางจิตวิทยาในการสอน มีมนุษยสัมพันธ์ เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมไทยสู่การเรียน การสอน รวมทั้งทำนุบำรุงวัฒนธรรมในบริบทอื่นๆ

กมลมาลย์ ชาวเนื้อดี (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษา" โดยศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 8 คน กลุ่มครูระดับประถมศึกษา ได้แก่ ครูแห่งชาติ ครูดีเด่น ครูต้นแบบ รวม 175 คน และครูระดับประถมศึกษาทั่วไป 350 คน ผลของการวิจัยสรุปได้ 3 ประการ คือ 1) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูอาชีพมี 111 ตัวแปร 2)

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพมี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ การปฏิบัติตน การจัดการเรียนการสอน การเตรียมการสอน การสัมพันธ์กับผู้อื่น การสร้างบรรยากาศการเรียน การสอน การให้ความรู้แก่ผู้เรียน การใช้สื่อเทคโนโลยี การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการพัฒนาผู้เรียน และ 3) เกณฑ์มาตรฐานวัดความเป็นครูมืออาชีพระดับประถมศึกษาเป็นเกณฑ์ตัดสิน 3 ระดับ คือ ระดับมาก มีค่า/คะแนน 0.78 ขึ้นไป ระดับปานกลาง มีค่า/คะแนน -0.64 ถึง 0.78 และระดับน้อย มีค่า/คะแนน -0.64 ลงมา

จากการศึกษาที่ผ่านมาในบริบทไทยทั้ง 6 เรื่องดังกล่าว มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ และลักษณะผสมผสาน แต่ยังไม่พบการวิจัยที่ใช้วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเพื่อหาข้อค้นพบที่เน้นการอธิบายกระบวนการของปรากฏการณ์ นอกจากนี้ผลที่ได้จากการวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) ลักษณะการสอนของครูที่ได้รับการยกย่องจะมีรูปแบบ วิธีการสอนที่แตกต่างกันไป แต่จะมีจุดร่วมที่เหมือนกันคือ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการเตรียมการเกี่ยวกับการสอนของครู 2) ลักษณะส่วนตัวที่ทำให้ครูประสบความสำเร็จในวิชาชีพ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีอุดมการณ์ มีความตั้งใจ เสียสละ ทุมเท มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความขยัน รับผิดชอบ และ 3) ข้อมูลครูสังกัดสำนักงานกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวงจรกิจภาพ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้วิจัยเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้าน “กระบวนการ” เพื่อให้เห็นแบบแผนความสัมพันธ์ของลำดับขั้นและเงื่อนไขของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล

สำหรับงานวิจัยร่วมสมัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาล ยังไม่พบงานวิจัยที่วิเคราะห์ให้เห็น “กระบวนการ” ในการเติบโตแต่ละขั้นของพัฒนาการครู แต่มีการเลือกศึกษาลักษณะปัจจัยของขั้นพัฒนาการบางขั้น ทำให้เห็นเงื่อนไขของพัฒนาการขั้นนั้นๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัจจัยของเส้นทางการเติบโตของครูตัวอย่าง ปัจจัยโดยรวมที่ส่งผลต่อพัฒนาการ และแนวทางวิธีการที่ส่งผลต่อการพัฒนาของครู ดังนี้

Theuer (2003) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพของครูตัวอย่างระดับประถมศึกษา จำนวน 12 คน จาก 4 โรงเรียน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของครู ประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและองค์กรที่ส่งผลต่อการพัฒนาโดยการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ผลที่ได้เป็นการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเกี่ยวกับพัฒนาการของครูตัวอย่าง ซึ่งมโนทัศน์ที่เป็นแก่นของปรากฏการณ์คือการรับสิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรับสิ่งใหม่

สัมพันธ์กับอารมณ์และเป้าหมายของครู การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นครูที่ดี และการมีมุมมองแบบองค์รวมในการสอนและการเรียนรู้ ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการรับสิ่งใหม่เชื่อมโยงกับลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นระบบ สถานที่ทำงานที่สนับสนุนและให้ผลย้อนกลับเกี่ยวกับการเติบโตของเด็ก ผลการวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางแก่ผู้ให้การศึกษาแก่ครู ผู้บริหาร ทราบถึงวิธีการสนับสนุนพัฒนาการของครู และแนวทางในการสร้างโอกาสการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเติบโตของครู

Arnista (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในบริบทของการเติบโตทางวิชาชีพครู” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษากับครูประถมศึกษาศึกษา 4 คน ด้วยการแนะนำจากครูใหญ่ของโรงเรียนที่ครูทำงานอยู่ เพื่อสำรวจประสิทธิภาพของการรับรู้เกี่ยวกับการเติบโตทางวิชาชีพของตนเองของครู ซึ่งทำให้ครูพัฒนามาจนสามารถสนองความต้องการที่หลากหลายของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 3 ครั้ง และสังเกตชั้นเรียน 2 ครั้ง เพื่อรวบรวมข้อมูลความเพียรพยายามในการพัฒนาของครู กรอบในการวิเคราะห์หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ประกอบด้วยประสบการณ์ การสะท้อนความคิด การแก้ปัญหา เป้าหมายขององค์กร และการปฏิบัติอย่างใคร่ครวญ ขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพประกอบด้วย การสร้างพื้นฐานความรู้ การสังเกตจากต้นแบบและตัวอย่าง การสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติของตนเอง การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ และการได้รับ การแลกเปลี่ยนกับผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษา พบว่า ครูกรณีศึกษาทุกคนมีประสบการณ์การเติบโตทางวิชาชีพ แต่เส้นทาง การเรียนรู้และพัฒนา มีลักษณะเฉพาะของครูแต่ละคน การเติบโตทางวิชาชีพของครูเป็นความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นประสบการณ์การพัฒนาวิชาชีพของครู ซึ่งจะมีความหมายต่อทั้งครูใหม่และครูที่มีประสบการณ์ รวมทั้งผู้บริหารในการส่งเสริมการเติบโตทางวิชาชีพครู

Wehmeyer (2003) ได้ศึกษาปัจจัยด้านองค์กรและส่วนบุคคลที่มีผลต่อพัฒนาการทางวิชาชีพในระยะเวลาขาลง (wind-down) ของครู เพื่อระบุความต้องการของการพัฒนาทางวิชาชีพของครูที่มีประสบการณ์ในการสอนขั้นสุดท้าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพครูในช่วงขาลง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ อุปนิสัยส่วนบุคคลและลำดับขั้นของชีวิต ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ รูปแบบการบริหารภายในองค์กร กฎระเบียบขององค์กร ความคาดหวังต่อสังคม และความเป็นมืออาชีพขององค์กร ดังนั้น ทฤษฎีการพัฒนาผู้ใหญ่และการพัฒนาครูจะต้องคำนึงถึงความต้องการของครูในช่วงพัฒนาการขั้นนี้ด้วย

Lynn (2002) ได้ศึกษาเรื่องการทำ ความเข้าใจวงจรวิจาชีพครูโดยการสังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับช่วงชั้นของอาชีพ วรรณกรรมเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและ พัฒนาการของผู้ใหญ่ ซึ่งวงจรวิจาชีพครูที่สามารถอธิบายวงจรวิจาชีพครูโดยปราศจากบริบทของพลวัต และระบบสังคมที่สลับซับซ้อน วงจรวิจาชีพครูที่ได้ไม่มีลักษณะเป็นเส้นตรงและเป็นกระบวนการที่ไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความเป็นปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ตัวแปรที่มีผลกระทบ ต่อวงจรวิจาชีพครู ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว สภาพเหตุการณ์ที่เป็นบวก ตำแหน่งหน้าที่ ความสำเร็จในหน้าที่การงาน สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ระบบการบริหารงานของผู้บริหาร บรรยากาศแห่งความจริงใจและความเอื้ออาทร ความคาดหวังต่อระบบการศึกษา และกิจกรรม ระหว่างองค์กรกับชุมชน โดยผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับโมเดลวงจรวิจาชีพครูของ Fessler (1992)

Walsdoof และ Lynn (2002) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในองค์กรเป็น การศึกษาสภาพปัญหาของครูใหม่ (Beginning Teacher) รวมไปถึงยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ และ ผู้บริหารเพื่อช่วยเหลือครูใหม่ในการเลื่อนระดับในวงจรวิจาชีพครู จากช่วงก่อนเข้าสู่วิชาชีพครู (Pre-service) ผู้การเป็นครูก่อนอาชีพ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของครูใหม่ และยุทธวิธีใน การแก้ไขมี 6 ประการ คือ 1) ครูใหม่จะรู้สึกโดดเดี่ยวและแปลกแยกจากเพื่อนร่วมงาน ยุทธวิธี สำหรับครูใหม่ คือ การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารเพื่อขอความช่วยเหลือจากอาจารย์หรือ เพื่อน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และการเข้าร่วมประชุมหรือปรึกษาหารือ กับผู้บริหารถึงปัญหาที่ประสบ ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การให้คำแนะนำหรือให้ความรู้แก่ครู ใหม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของโรงเรียน การให้โอกาสครูใหม่ได้พัฒนาความเป็นครูก่อนอาชีพโดย การเข้าร่วมการอบรม การสัมมนา รวมถึงการประเมินผลต่าง ๆ 2) การจัดการในชั้นเรียนและ ระเบียบวินัยของนักเรียน ยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ คือ การเข้าใจนโยบายของโรงเรียนเกี่ยวกับ ระเบียบวินัยของนักเรียน การสอนระเบียบวินัยให้แก่ นักเรียน การสอดส่องพฤติกรรมนักเรียน ปรามปรามพฤติกรรมที่ไม่ดี ให้การเสริมแรงทางบวกแก่พฤติกรรมที่ดี และปรึกษาหารือกับเพื่อน ครูเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน การสอนอย่างมีขั้นตอน ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การเปิด โอกาสให้ครูใหม่ได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน การสังเกตพฤติกรรม การสอนของครูเพื่อให้ความช่วยเหลือ การให้กำลังใจครูใหม่ในการเผชิญกับปัญหาการจัดการชั้น เรียน และปัญหาระเบียบวินัยของนักเรียน 3) ความขัดแย้งกับผู้ร่วมงาน ยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ คือ การปรึกษาหารือผู้ร่วมงานเมื่อเจอปัญหาที่ยุ่งยาก ความพยายามอยู่อย่างไม่มีปัญหากับเพื่อนร่วมงาน ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การให้ทักษะในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานแก่ครูใหม่

การสนับสนุนให้ครูชำนาญการช่วยเหลือครูใหม่ การเปิดใจกว้างในการยอมรับวิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพของครูใหม่ 4) เข้าใจความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ คือ การขออนุญาตผู้บริหารไปสังเกตการสอนเด็กพิเศษ การหาผู้ช่วยสอนที่มีความรู้ในการสอนเด็กพิเศษ การเข้าร่วมสัมมนาเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเด็กพิเศษ ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การเข้าร่วมสัมมนา การพัฒนาและสนับสนุนครูผู้สอนเด็กพิเศษ 5) ความยุ่งยากในการสอนตามที่ได้รับมอบหมาย ยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ คือ การขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน การปรึกษาเพื่อนร่วมงานในการแก้ปัญหา ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การสั่งงานอย่างระมัดระวัง ชัดเจน การให้ความช่วยเหลือครูใหม่ให้เกิดความสบายใจ ไร้กังวล และ 6) ไม่มีเวลาว่าง ยุทธวิธีสำหรับครูใหม่ คือ การเตรียมการสอนล่วงหน้า การขอคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน การทำงานอย่างเป็นระบบ ไม่ทำให้งานยุ่งเหยิง การใช้เวลาว่างช่วงก่อนไปโรงเรียน และหลังเลิกเรียนในการวางแผนการสอน ยุทธวิธีสำหรับผู้บริหาร คือ การให้กำหนดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตลอดปีการศึกษา เพื่อให้ครูใหม่ได้เตรียมการล่วงหน้า การให้ครูใหม่ได้มีโอกาสวางแผนการจัดสรรเวลาของตนเองและติดตามการประเมินผล การให้ความช่วยเหลือครูใหม่ในการจัดสรรเวลาโดยใช้ครูชำนาญการเป็นแม่แบบ

Wang (1998) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาวิชาชีพครูฝึกสอนระดับปฐมวัยโดยใช้การไตร่ตรองสะท้อนความคิดในบริบทของไต้หวัน โดยมีคำถามวิจัย 4 ข้อ คือ 1) สิ่งใดบ้างที่ครูเชื่อและรู้เกี่ยวกับการสอน การเรียนรู้ การจัดการศึกษาในโรงเรียนและประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้อง 2) ลักษณะพฤติกรรมการสอนของความเชื่อและความรู้ของครูเป็นอย่างไร 3) ความเชื่อและความรู้เกี่ยวกับการสอน การเรียนรู้และการจัดการศึกษาในโรงเรียนและประเด็นที่เกี่ยวข้องทางสังคมที่มีความต้องการเป็นอย่างไร และ 4) ความเชื่อ ความรู้ และพฤติกรรมของครูเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยศึกษากับครูฝึกสอน 2 คน พบว่า มีการสร้างองค์ความรู้รายบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสอนโดยสร้างความหมายจากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยการสนับสนุนจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการไตร่ตรองสะท้อนความคิดแสดงให้เห็นการพัฒนาวิชาชีพครู มีข้อเสนอแนะของการนำผลการวิจัยไปใช้ 4 ประการ คือ 1) ว่าจ้างครูที่มีความรู้เชิงปฏิบัติการ 2) ช่วยเหลือครูแก้ปัญหา 3) สนับสนุนการไตร่ตรองสะท้อนความคิดของครู และ 4) ส่งเสริมครูให้เข้าร่วมในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้

Chang (2003) ได้ศึกษาเรื่อง "การรับรู้และประสบการณ์การพัฒนาวิชาชีพของครูอนุบาลสังกัดเอกชนในไต้หวัน(จีน)" เพื่อสำรวจประสบการณ์การรับรู้และการพัฒนาวิชาชีพของครูอนุบาลในไต้หวัน 28 คน โดยใช้การตอบแบบสอบถาม จากนั้นนำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเป็น

แนวทางไปสู่การสัมภาษณ์และการสังเกตครู 10 คน จากโรงเรียนเอกชน 7 โรงเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทครู ประสบการณ์การทำงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้และประสบการณ์ดังกล่าวของครู ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow ปี 1970 และ Nias ปี 1989 ในการตีความเรื่องการรักษาภาพลักษณ์ของตนเอง และเอกลักษณ์ของบทบาทของครู พบว่า ครูเน้นรางวัลทางจิตวิทยามากกว่าการตอบแทนทางวัตถุ ครูเหล่านี้รับรู้เรื่องการพัฒนาวิชาชีพในฐานะเป็นการแสวงหาเชิงอาชีพในระยะยาวเพื่อความมั่นคง การเป็นเจ้าของ ความรัก การยอมรับ และการเข้าใจตนเอง

Rogers (2003) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และการสอนของศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัย เป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษา เพื่อสำรวจความร่วมมือของครูและการเปลี่ยนแปลงของครูในกระบวนการของการพัฒนาวิธีการเขียนอย่างสม่ำเสมอ ศึกษากับครู 11 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และบันทึกของครู พบว่า การทำให้งานของครูร่วมอยู่ในการพัฒนาวิชาชีพด้วยคือ การให้แหล่งข้อมูลและสนับสนุนให้มีการพบปะกันระหว่างวันเพื่อสนทนาเกี่ยวกับการเขียนของเด็ก การมีส่วนร่วมเป็นวิถีของการเรียนรู้ร่วมกันในสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าครูจะเริ่มเรียนรู้โดยลำพัง การพัฒนาครูแบบให้มีความชัดเจนและรวดเร็วคือการให้ครูได้มีโอกาสทำงานกับเพื่อนร่วมงาน

Gulla (2003) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสบการณ์การพัฒนาวิชาชีพของครูประถม 5 คน และความสัมพันธ์กับผู้พัฒนาครูของโรงเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นระยะเวลา 2 ปี และวิเคราะห์โดยใช้มุมมองจากทฤษฎีที่หลากหลาย ทฤษฎีหลักได้แก่ ทฤษฎี zone of proximal development ของ vygotsky ในการพิจารณาว่าครูเรียนรู้ที่จะทำสิ่งใหม่จากการสนับสนุนจากเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่า นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นของ Britzman ที่กล่าวว่าครูมักจะพยายามปรับ รูปแบบการสอนของตนอย่างไม่รู้ตัว นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นของ Dewey และทฤษฎีการตอบสนองของ Rosenblatt ผลการวิจัยชี้ให้เห็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาครูมีประสิทธิภาพคือการมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้พัฒนาครูอย่างยาวนาน และการให้ครูได้มีโอกาสออกแบบการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

Yates (2004) ได้ศึกษาเรื่อง “ อิทธิพลของการพัฒนาวิชาชีพต่อประสิทธิภาพส่วนบุคคลและการปฏิบัติงานด้านการสอนเขียนของครู ” การศึกษาครั้งนี้เพื่อสำรวจอิทธิพลของโครงการพัฒนาวิชาชีพที่มีเป้าหมาย ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกระทำอย่างต่อเนื่อง ที่มีต่อประสิทธิภาพส่วนตัวและการสอนเขียนของครู ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน ข้อมูลเชิงปริมาณ

พบว่า 1) ประสิทธิภาพส่วนบุคคลของครูเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่ครูร่วมอยู่ด้วย (ระดับชั้น และระยะเวลาของประสบการณ์) ประสิทธิภาพส่วนตัวของครูอนุบาล-ป. 2 ขึ้นอยู่กับประสบการณ์มากกว่าครู ป. 3-ป. 6 ครูอนุบาล-ป. 2 ที่มีประสบการณ์การสอน 0-9 ปี จะเพิ่มประสิทธิภาพส่วนตัว แต่ครูที่มีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไปจะมีประสิทธิภาพส่วนตัวลดลง

2) การปฏิบัติการสอนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามระดับชั้นและประสบการณ์การทำงาน เช่นเดียวกัน ครูอนุบาล-ป. 2 ที่มีประสบการณ์การสอน 0-9 ปี จะแสดงให้เห็นว่าการสอนดีขึ้น ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า มีทั้งการสนับสนุนและหักล้างข้อค้นพบจากข้อมูลเชิงปริมาณ กล่าวคือ แม้ว่าครูจะมีแรงจูงใจภายในที่จะใช้ยุทธวิธีการสอนใหม่ๆ การขาดเวลาและการสนับสนุนที่เป็นระบบทำให้พิสูจน์อุปสรรคได้ยาก ประเด็นใหม่ๆ ที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ โครงสร้างของการพัฒนาวิชาชีพ ที่ต้องมีเวลาในการร่วมมือและแลกเปลี่ยนความคิดจะมีประโยชน์อย่างยิ่ง และการมีบุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลในโรงเรียนจะเพิ่มความมั่นใจและแรงจูงใจของครูให้เข้มแข็งขึ้น การประชุมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยการพัฒนาวิชาชีพ การสนับสนุนวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้ช่วยเหลือกับครู และระหว่างครูด้วยกันเป็นความสำเร็จของโครงการ

Lattimer (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลจากความพยายามที่จะพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนในเขตเมือง โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาเชิงวิชาชีพ โดยใช้การคัดเลือกครูจากการเสนอชื่อครูที่มีความสามารถในการสอน ซึ่งมีทั้งสิ้น 12 คน ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างละเอียด เกี่ยวกับการศึกษาของครูแต่ละคนตั้งระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา ตลอดจนถึงการตัดสินใจที่จะเป็นครู และประสบการณ์ต่างๆ ของตนที่ได้จากการสอน แม้ว่าครูแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในระดับคุณสมบัติพื้นฐาน เช่น ประสบการณ์วิชาเอกที่เรียน และ ภูมิหลังส่วนตัว แต่ครูทุกคนได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของครูฝึกหัดที่มีต่อการสอน ครูทุกคนแลกเปลี่ยนถึงความคล้ายคลึงกันประสบการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกคนได้กล่าวถึงโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีความหมายต่อเด็กนักเรียนและโอกาสที่จะมีการคิดสะท้อนในการปฏิบัติถึงผลกระทบสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก ครูทุกคนเลือกที่จะเป็นครูเพราะต้องการที่จะทำงานกับเด็ก ครูทั้งหมดพยายามที่จะหาโอกาสที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับเด็กนอกเหนือไปจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียนทั่วไป การที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนนี้เป็นโอกาสให้ครูได้เรียนรู้ ซึ่งทำให้ครูเติบโตทางด้านหลักการสอน การสอนและการตระหนักถึงการดูแลห้องเรียน การคิดสะท้อนนั้นมิได้เป็นเพียงการหวนคิดถึงบทเรียนที่สอน แต่ครูเหล่านี้ยังได้คิดสะท้อนถึงธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ที่สอน ความเชื่อเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และวิธีการดูแลห้องเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอีกด้วย

Wagner (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของครูการศึกษาปฐมวัยและการเปลี่ยนแปลงการสอน ซึ่งการวิจัยนี้ได้ใช้กรอบทฤษฎีการกำกับตนเอง (self-determination) ในการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครู อนุบาลและระบบต่างๆ ที่อยู่ภายในการสอน มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและการเปลี่ยนแปลงการสอนอย่างไร โดยทำการศึกษามีครูอนุบาล 54 คนและผู้ช่วยครู ซึ่งได้มีส่วนร่วมในโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพครู 1 ปี ซึ่งแต่ละเดือนจะมีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการไปเยี่ยมเพื่อให้การช่วยเหลือที่โรงเรียน การวิเคราะห์เชิงปริมาณเกี่ยวกับแรงจูงใจและทัศนคติเกี่ยวกับงานได้ทำควบคู่ไปกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ครูโดยใช้คำถามหลัก 2 คำถาม คือ 1) อะไรเป็นปัจจัยในบริบททางสังคมของสถานที่ทำงานที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจ และ 2) อะไรเป็นความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของครูและการเปลี่ยนแปลงการสอน จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ข้อมูลพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการแรงจูงใจของการรายงานตนเองภายในตน (self-reported intrinsic motivation) และการเปลี่ยนแปลงการสอน และจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยสามารถแบ่งลักษณะของการศึกษาในต่างประเทศที่ผ่านมาได้ คือ ลักษณะวิธีการศึกษามีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสาน แต่การศึกษาเกี่ยวกับการเติบโตของครูส่วนใหญ่มักพบว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อการวิเคราะห์ให้เห็นปรากฏการณ์ในระดับลึก การศึกษามีทั้งการศึกษาปัจจัยในภาพรวมที่ส่งผลต่อพัฒนาการครู และมีทั้งการศึกษาปัจจัยที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่ส่งผลในแต่ละช่วงพัฒนาการ โดยเลือกศึกษาเฉพาะช่วงพัฒนาการใดพัฒนาการหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเงื่อนไขเฉพาะของเส้นทางของครูกรณีตัวอย่าง และมีการศึกษาแนวทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาครู ซึ่งมีการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก แต่ผู้วิจัยคัดเลือกรายละเอียดเฉพาะการศึกษาที่มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับพัฒนาการของครู

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อค้นหากระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครู
อนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ โดยใช้วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานซึ่งจัดเป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพรูปแบบหนึ่งที่อยู่บนฐานกระบวนทัศน์แบบธรรมชาติ (Naturalistic Paradigm) และ
กระบวนทัศน์นิยามนิยม (Constructivist paradigm) จากรากฐานเกี่ยวกับปรัชญาและยุทธวิธีที่มี
ความเฉพาะของวิธีการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้บูรณาการสิ่งต่างๆ มาสู่การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ โดย
จำแนกสาระได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
  - 1.1 การศึกษาเอกสาร
  - 1.2 การศึกษานำร่อง
2. การกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย
  - 2.1 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้าง
  - 2.2 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย
  - 2.3 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบวินิจฉัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.1 การเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.2 สิ่งที่สำคัญถึงในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 4.1 การให้รหัสเชิงทฤษฎี
  - 4.2 การเขียนบันทึกและแผนภาพ
  - 4.3 การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความเชื่อถือได้ของงานวิจัย
5. การนำเสนอผลการวิจัย
6. สรุปการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการแบบองค์รวม

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการก่อน และระหว่างการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ โดยการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและดำเนินการศึกษานำร่อง เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาประเด็นขอบข่ายความสนใจให้มีความชัดเจน สามารถออกแบบรูปแบบการวิจัยได้อย่างที่มีความหมายบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ และฐานขององค์ความรู้ที่สั่งสมมาก่อน ซึ่งสามารถจำแนกสาระได้ 2 ประเด็น คือ 1.1 การศึกษาเอกสาร และ 1.2 การศึกษานำร่อง ดังรายละเอียด คือ

1.1 การศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ พัฒนาการและวงจรวินิจฉัยของครู ปัจจัยต่อการพัฒนาวิชาชีพครู พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารดังกล่าวมีประโยชน์ 2 ประการ คือ

1.1.1 ส่งผลให้ผู้วิจัยมองเห็นช่องว่างขององค์ความรู้

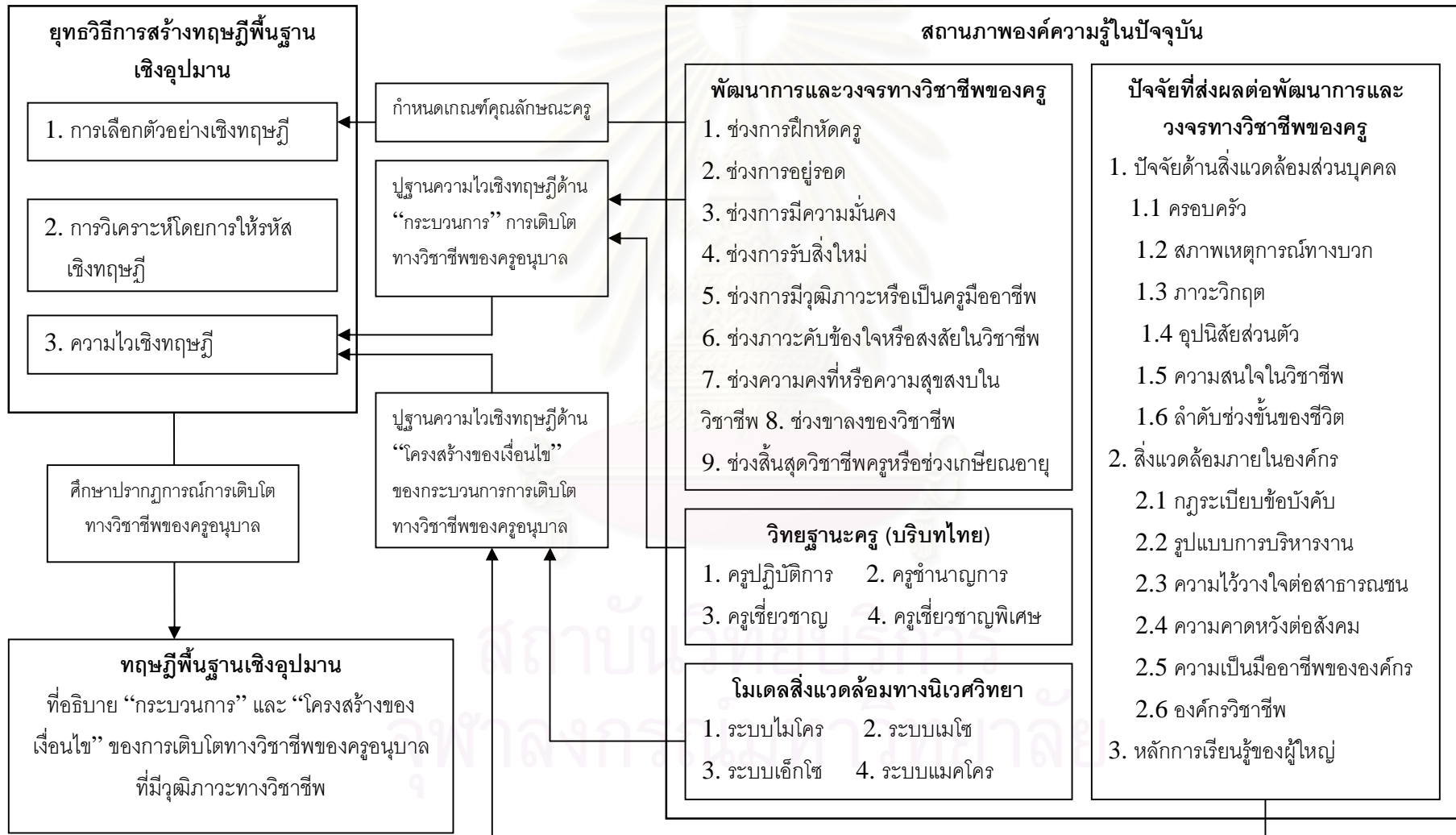
การศึกษาเอกสารส่งผลให้ผู้วิจัยมองเห็นช่องว่างขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา นำไปสู่การค้นหา พัฒนา และตรวจสอบมิติทัศน์ในการทำความเข้าใจการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลไทยได้อย่างครบถ้วน และชี้ไปสู่การสร้างกรอบแนวคิด การเลือกประเด็นปัญหาที่จะนำมาเป็นหัวข้อการวิจัย และเลือกฐานแนวคิดสำหรับการดำเนินการวิจัย เลือกรูปแบบการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ แนวคำถามเริ่มต้นในการวิจัย ตลอดจนการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี

1.1.2 ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity)

การศึกษาเอกสารส่งผลให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎี คือ ความสามารถของผู้วิจัยในการทำความเข้าใจความหมายที่มีในข้อมูล กระตุ้นความคิดขณะประมวลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อช่วยผู้วิจัยในการกำหนดมโนทัศน์ทั้งด้านความกว้าง และความลึกของการพัฒนาทฤษฎี ในการศึกษาเอกสารนี้ ผู้วิจัยกระทำตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาประเด็นการวิจัยและดำเนินต่อมาจนกระทั่งกระบวนการวิจัยสิ้นสุดลง

จากการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องช่วยให้ผู้วิจัยสรุปมโนทัศน์เบื้องต้นเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นฐานของการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 กรอบความคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นฐานแนวคิดของการวิจัย

1.2 การศึกษานำร่อง

การวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นจากขอข่ายความสนใจของผู้วิจัย เรื่องการพัฒนาครูอนุบาลให้มีคุณภาพ จากนั้นจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกปัญหาวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจและสังเกตเห็นคุณูปการของการทำวิจัยนั้น ก่อนที่ผู้วิจัยจะสามารถพัฒนาปัญหาการวิจัยให้ชัดเจน เหมาะสมเพียงพอกับขอข่ายงาน และมีคุณค่าในการช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้สมบูรณ์ รวมทั้งการเลือกฐานแนวคิด รูปแบบการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ และการออกแบบการดำเนินการวิจัย กระบวนการที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาปัญหาและเค้าโครงการวิจัยได้เป็นอย่างดี คือ การศึกษานำร่อง 2 เรื่อง ดังนี้

1.2.1 การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง "ห้องเรียนที่มีชีวิต"

การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง "ห้องเรียนที่มีชีวิต" เป็นกรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งที่มีระดับชั้นอนุบาล ในการเรียนวิชา 2703858 การฝึกปฏิบัติและงานวิจัยทางการศึกษา ปฐมวัย ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2545 ซึ่งในการศึกษานำร่องครั้งนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบข้อมูลส่วนหนึ่งเกี่ยวกับลักษณะของครูอนุบาลที่พัฒนาตนเองจนเติบโตมาอยู่ในชั้นการมีวุฒิภาวะในวิชาชีพ ส่งผลให้ผู้วิจัยพัฒนาขอข่ายของประเด็นที่สนใจให้แคบลง และจุดประกายนำไปสู่การศึกษาครูที่มีวุฒิภาวะในวิชาชีพ ว่ามีการเปลี่ยนแปลง หรือการเติบโตมาได้อย่างไร ผ่านเงื่อนไข สภาพการณ์อะไร นอกจากนั้นยังได้ข้อมูลจริงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเกณฑ์คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ร่วมกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง "กว่าจะมาเป็นครูอนุบาล"

การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง "กว่าจะมาเป็นครูอนุบาล" เป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษากับครูอนุบาลหนึ่งคน ในวิชา 3600602 การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2546 โดยประเด็นที่ศึกษามีความคล้ายคลึงกับการวิจัยครั้งนี้ เช่น ภูมิหลังของครู คุณลักษณะของครูในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ แรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติวิชาชีพครู และสิ่งที่ช่วยให้พัฒนา ซึ่งช่วยทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นความเป็นไปได้ในการศึกษาวิจัย มองเห็นโครงเรื่องของปรากฏการณ์ การพัฒนากระบวนการวิจัยและแนวทางการศึกษาทฤษฎีที่จะใช้กระตุ้นความไวเชิงทฤษฎีสำหรับการศึกษาระบบการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาลในครั้งนี้

2. การกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย

การกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย ใช้วิธีการเฉพาะที่เรียกว่า “การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี” (theoretical sampling) โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “เหตุการณ์ตัวอย่าง” (sample incidents) ที่ผู้วิจัยกำลังพัฒนาทฤษฎีอย่างหลากหลาย ไม่ได้เน้นที่ตัวบุคคล และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับจำนวนผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย จนสรุปเป็นมโนทัศน์ชั่วคราวไว้ จากนั้น มีกระบวนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลต่อไป ด้วยการนิรนัยจากข้อมูลที่สะสมไว้ การพัฒนาทฤษฎีจึงมีลักษณะวงจรก้าวหน้า ประกอบด้วย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลวนกลับไปกลับมา จนถึงภาวะที่เรียกว่าอิ่มตัว (saturation) ทั้งทางข้อมูลและทางทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยนำแนวทางดังกล่าว มาสู่ขั้นตอนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้แนวคิดของ Strauss และ Corbin (1990) สรุปได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ 2.1 การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง (open sampling) 2.2 การเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย (relational and variational sampling) และ 2.3 การเลือกตัวอย่างแบบวินิจฉัย (discriminate sampling) ดังรายละเอียดคือ

2.1 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้าง

การคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีในช่วงแรกของการดำเนินการวิจัย คำนึงถึงยุทธวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง (open sampling) ซึ่งสรุปสาระได้ ดังนี้

1) กำหนดเหตุการณ์ตัวอย่างและผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ตัวอย่าง ลำดับแรกที่ผู้วิจัยดำเนินการในการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี คือ กำหนดเหตุการณ์ตัวอย่างของการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ “การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่ดำเนินมาถึงขั้นการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ผู้วิจัยพิจารณาว่าแหล่งข้อมูลของเหตุการณ์ตัวอย่างเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เพื่อศึกษาว่าครูมีลักษณะร่วมของลำดับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพ และสภาพเงื่อนไขอย่างไร ตามการรับรู้ของครูเอง

2) กำหนดเกณฑ์คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้พิจารณาเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล พบว่า เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดเบื้องต้นคือคุณลักษณะ “การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง ไม่สามารถตัดสินได้โดยง่ายหรือโดยทันที แตกต่างจากคุณลักษณะเชิงรูปธรรม เช่น ครูที่ปฏิบัติการสอนมากกว่า 10 ปี หรือ ครูที่ได้รับ

รางวัลหนึ่งรางวัลใด เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคำอธิบายคุณลักษณะครูอำนวยการที่มี
วุฒิภาวะทางวิชาชีพจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังเสนอในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 คุณลักษณะของครูอำนวยการที่มีพัฒนาการทางวิชาชีพอยู่ในขั้นแห่งการมี
วุฒิภาวะทางวิชาชีพ (ปรับปรุงจาก Katz, 1972)

รายการคุณลักษณะ	คำอธิบายคุณลักษณะของครู
1. ระยะเวลาในการทำงาน	ครูจะต้องทำงานหลักด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล มาเป็น เวลาอย่างน้อย 3 ปี เนื่องจากการพัฒนาวิชาชีพครูจนสามารถขึ้นไปถึงขั้นแห่ง การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จะใช้เวลาอย่างเร็วที่สุด 3 ปี
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ	ครูจะต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ จนเข้าสู่วิชาชีพการเป็นครู ระดับอนุบาล และมีประสบการณ์ในการทำงานจริงมาระยะหนึ่ง จนตัดสินใจ เลือกอย่างแนบเนียนแล้วว่า ตนเองมีความสามารถในการเป็นครูอำนวยการ และจะ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานตามการเลือกของตนเอง
3. การปฏิบัติงานทั่วไป	ครูสามารถทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่หลักในการเป็นครูอำนวยการ ได้อย่างมั่นคงและเป็นระบบ สามารถจำแนกทักษะและภาระงานในส่วนที่ตน ต้องพัฒนาต่อไปได้ สามารถคาดคะเนปัญหาที่อาจเกิดในห้องเรียนและ จัดการกับปัญหานั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม
4. ลักษณะการเรียนการสอน	ครูสามารถวางแผนการสอน ดำเนินการสอน และประเมินผลได้อย่าง สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนสนองความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เพราะฉะนั้น ครูจะต้องสนใจปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล มองเห็นความแตกต่างของลักษณะพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละคน
5. การพัฒนาวิชาชีพ	ครูจะต้องเรียนรู้และปรับปรุงการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจจะมา จากการอ่านหนังสือ การปรึกษาผู้อื่น การเข้ารับการอบรม การเรียนเพิ่ม การ สัมมนา การประชุมกลุ่มเพื่อนครู การไตร่ตรองวิชาชีพของตนเอง การทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพ
6. การค้นหาความหมายของ วิชาชีพครู	ครูจะต้องเริ่มแสวงหาคำตอบและความหมายที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับวิชาชีพของ ตนเอง หลังจากผ่านประสบการณ์การทำงานจริงมาระยะหนึ่ง เพื่อให้ครู สามารถค้นหามุมมองที่เข้าถึงความจริงอย่างถ่องแท้ในการเป็นครูอำนวยการ ซึ่ง ในช่วงนี้ครูอาจจะเกิดคำถามที่มีความเป็นนามธรรมเพื่อท้าทายการค้นพบ ความหมายที่ลึกซึ้งขึ้น เช่น การสำรวจและยืนยันจุดยืนในการเป็นครูอำนวยการ ของตนเอง การค้นหารากฐานปรัชญา ความเชื่อเกี่ยวกับการสอนของตนเอง การค้นหาธรรมชาติการเติบโตและการเรียนรู้ การค้นหาความหมายที่แท้จริง ของการเป็น “ครูอำนวยการ” การค้นหาจุดมุ่งหมายของการทำงานและ จุดมุ่งหมายของชีวิต เป็นต้น

3) *วิธีการสืบสาวหาครุอนุบาลที่ตรงตามเกณฑ์คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล*
 การเลือกครุอนุบาลที่มีคุณสมบัติในการเป็นตัวอย่างเชิงทฤษฎี ในเหตุการณ์ที่สนใจศึกษา คือ การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพตามกรอบที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยใช้การศึกษานำร่อง และ snowball technique โดยผู้ทรงคุณวุฒิในวงวิชาการการศึกษาศรีมวัญ เนื่องจาก เป็นกลุ่มที่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด เพื่อให้ผู้วิจัยมีแนวทางเบื้องต้นในการสืบสาวถึงผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพต่อไปได้อย่างมีทิศทางมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงติดต่อ พูดคุยกับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติ 2 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาศรีมวัญจนเป็นที่ยอมรับของวงการการศึกษาศรีมวัญไม่ทางใดทางหนึ่ง เช่น ตำแหน่งงาน ผลงานทางวิชาการ ประสบการณ์การทำงาน และ 2) มีข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครุอนุบาล เพื่อการประเมินคุณลักษณะทางวิชาชีพของครูในเบื้องต้นตามคำอธิบายคุณลักษณะผู้ให้ข้อมูลของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิรวม 7 ราย ได้แก่ อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย 4 ราย ศึกษานิเทศก์ 1 ราย และผู้บริหารที่เป็นนักวิชาการ 2 ราย โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ระบุชื่อครู หรือชื่อโรงเรียน หรือชื่อผู้บริหาร หรือชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถแนะนำผู้วิจัยต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีขอบเขตของการโยงไปหาผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าได้เฉพาะและชัดเจนขึ้น

4) *การพิจารณารายชื่อของแหล่งข้อมูลเพื่อการเก็บข้อมูลเบื้องต้น* ผู้วิจัยนำรายชื่อแหล่งข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำในเบื้องต้น เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เข้าถึงได้ง่าย และอยู่ใกล้ คือ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลก่อน ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาจากความอึดตัวของข้อมูลและทฤษฎี หากยังไม่อึดตัว ผู้วิจัยก็จะกลับไปเก็บข้อมูลต่อไปเรื่อยๆ

นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายชื่อครุอนุบาลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ พบอุปสรรคที่ทำให้รายชื่อผู้ให้ข้อมูลน้อยลงไป คือมีครูหลายกรณีที่คุณวิจัยต้องคัดชื่อออก เนื่องจาก เมื่อครุอนุบาลได้พัฒนาความสามารถหรือมีพัฒนาการทางวิชาชีพเป็นที่ประจักษ์ มักมีแนวโน้มที่จะได้รับโอกาสหรือการเลื่อนตำแหน่งให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่สูงขึ้นหรือกว้างขึ้น เช่น ครูใหญ่ หัวหน้าฝ่าย เป็นต้น ทำให้ครุอนุบาลไม่ได้ปฏิบัติการสอนในห้องเรียน ซึ่งไม่ตรงตามคุณสมบัติที่คุณวิจัยระบุว่าต้องเป็นครูที่ปฏิบัติการสอนในห้องเรียนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

5) *การเข้าถึงแหล่งข้อมูล* รายชื่อแหล่งข้อมูลที่มาจากการแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ มีทั้งลักษณะที่เป็นชื่อครุอนุบาล และมีเฉพาะชื่อโรงเรียน ชื่อที่ได้มาเฉพาะชื่อ

โรงเรียน ผู้วิจัยเข้าพบผู้บริหารเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และให้ผู้บริหารเสนอชื่อครู อนุบาลที่ตรงกับเกณฑ์คุณลักษณะการมีวุฒิภาวะที่กำหนดไว้อีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นผู้วิจัยติดต่อ สอบถามเพื่อขอความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัยทั้งในระดับบุคคล (ตัวครู) และในระดับ องค์กร (โรงเรียน) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เข้าสนามโดยเปิดเผยสถานภาพ พร้อมกับอธิบายขอบเขต วัตถุประสงค์ ลักษณะการเก็บข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบประกอบการตัดสินใจ และได้ให้ครู อนุบาลลงลายมือชื่อในแบบฟอร์ม “เอกสารขอความยินยอมก่อนการเข้าร่วมการวิจัย” (ภาคผนวก ค)

6) การคัดกรองคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล และการมองหาผู้ให้ข้อมูลหลัก ภายหลังจากเก็บข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยดำเนินการสร้างความสัมพันธ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อามาพิจารณายืนยันว่า ครูผู้ให้ข้อมูลมี คุณลักษณะตามเกณฑ์การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ สามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามสิ่งที่สนใจศึกษา ผลที่ตามมา คือ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดครูผู้ให้ข้อมูล ออก 1 คน ในภายหลัง (จากการศึกษาทั้งหมด 10 คน เหลือการนำเสนอเป็นกลุ่มตัวอย่างเชิง ทฤษฎีจำนวน 9 คน) เนื่องจากมีคุณลักษณะไม่สอดคล้องกับเกณฑ์การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ใน ประเด็นการพัฒนาจุดยืนหรือรากฐานปรัชญาในการเป็นครูอนุบาล นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ครู ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนมีระดับของการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพแตกต่างกันไป ตามประสบการณ์ ความสามารถในการพัฒนาความเข้าใจที่มีต่อปรัชญาส่วนบุคคลที่ลึกซึ้ง ส่งผลให้ผู้วิจัยตระหนัก และมองเห็นว่า ครูที่มีคุณลักษณะการมีวุฒิภาวะในระดับที่เข้มข้นถือเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ และหลากหลาย (information-rich cases) ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอย่างละเอียดต่อไป เพื่อ ประโยชน์ต่อการสร้างและพัฒนาข้อสรุปเชิงทฤษฎี

2.2 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูอนุบาลที่ได้จากการคัดเลือก ตัวอย่างแบบเปิดกว้าง ข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนแรก ได้ชี้้นำการคัดเลือก ตัวอย่างเชิงทฤษฎีเพื่อหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย (relational and variational sampling) ของเหตุการณ์ตัวอย่างในมิติต่างๆ ดังนี้

1) *ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู* ผู้วิจัยพบว่าข้อสรุปจากการศึกษาในช่วงแรกได้ชี้้นำการเลือกตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และความหลากหลายด้านความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในช่วงแรก ไม่ได้สนใจเป็นครูตั้งแต่แรก ดังนั้น ตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยต้องมองหาต่อไป คือ ครูที่สนใจเป็นครูอนุบาลตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเติมเต็มมโนทัศน์เกี่ยวกับกระบวนการและเงื่อนไข ตั้งแต่บุคคลสนใจเป็นครูตั้งแต่เด็กแล้วเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

2) *การผ่านกระบวนการฝึกหัดครู* ผู้วิจัยพบว่าข้อสรุปจากการศึกษาในช่วงแรกได้ชี้้นำการเลือกตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และความหลากหลายด้านการผ่านกระบวนการฝึกหัดครู กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในช่วงแรก ไม่ได้ผ่านกระบวนการฝึกหัดครูตั้งแต่แรก จะมีเฉพาะครูที่เข้าสู่การฝึกหัดครูในภายหลังที่มาเป็นครูแล้ว ดังนั้น ตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยต้องมองหาต่อไป คือ ครูอนุบาลที่เข้าสู่กระบวนการฝึกหัดครูที่หลากหลาย ทั้งผู้ที่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการฝึกหัดครูอนุบาลเลย ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการฝึกหัดครูอนุบาลตามระบบตั้งแต่แรกก่อนการเข้าสู่วิชาชีพ ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการฝึกหัดครูแต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล ผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาอื่นแล้วเข้าสู่กระบวนการฝึกหัดครูในระดับที่สูงขึ้นทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก

3) *บริบทโรงเรียน* ผู้วิจัยพบว่าข้อสรุปจากการศึกษาในช่วงแรกได้ชี้้นำการเลือกตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และความหลากหลายด้านบริบทโรงเรียน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในช่วงแรกอยู่ในบริบทโรงเรียนที่หลากหลาย 3 บริบท ได้แก่ โรงเรียนเอกชน ศูนย์เด็กสังกัดกรมการศาสนา (เดิม) โฮมสคูล (Home School) แต่ยังคงขาดโรงเรียนรัฐบาล ดังนั้น ตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยต้องมองหาต่อไป คือ ครูอนุบาลในบริบทโรงเรียนรัฐบาล นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยเข้าไปศึกษาครูในแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คนในช่วงแรก ทำให้ผู้วิจัยมีข้อมูลพื้นฐานของครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนบางโรงเรียน ว่ามีคุณลักษณะเหมาะสมตรงตามสิ่งที่สนใจศึกษา เพื่อดูความสัมพันธ์ที่ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในบริบทโรงเรียนเดียวกัน ดังนั้น ตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยต้องมองหาต่อไป คือ ครูอนุบาลในบริบทโรงเรียนเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลในช่วงแรก ในกรณีโรงเรียนที่มีครูอนุบาลมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์

4) *แนวคิดในการจัดการศึกษา* ผู้วิจัยพบว่าข้อสรุปจากการศึกษาในช่วงแรก ได้ชี้้นำการเลือกตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์และความหลากหลายด้านแนวคิดในการจัดการศึกษา กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในช่วงแรก อยู่ในบริบทโรงเรียนที่มีแนวคิดในการจัด

การศึกษาที่หลากหลาย ได้แก่ แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ หลักสูตรไฮสโคป แนวการสอนแบบโครงการ การศึกษาแบบออลดอร์ฟ การศึกษาตามแนววิถีพุทธ การศึกษาเด็กพิเศษ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีหลากหลายพอสมควร แต่ได้พยายามมองหาตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่มีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ต่างออกไปอีก ปรากฏว่าพบในช่วงการเลือกตัวอย่างแบบวิวินิจฉัย

ดังนั้น ในขั้นตอนการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีเพื่อหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างในแง่มุมที่ศึกษาดังกล่าว (contrary case) เพื่อการสร้างมโนทัศน์ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากรายชื่อที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอไว้ การแนะนำชื่อครูต่อ (snowball technique) โดยผู้บริหารหรือครูอนุบาลที่ศึกษาในช่วงแรก ประกอบกับข้อมูลของผู้วิจัยในการเข้าสนาม หลังจากนั้นดำเนินการเข้าถึงแหล่งข้อมูลตามขั้นตอนที่เสนอไว้ในการศึกษาระยะแรก คือ การพิจารณาตามเกณฑ์คุณลักษณะ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล การขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย และการสร้างสัมพันธ์และความไว้วางใจ

2.3 การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบวิวินิจฉัย

การคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีในช่วงสุดท้ายของการดำเนินการวิจัย คำนึงถึงยุทธวิธีในการเลือกตัวอย่างแบบวิวินิจฉัย (discriminate sampling) ซึ่งสรุปสาระได้ ดังนี้

1) การขัดเกลาและเพิ่มเติมมโนทัศน์ให้มีความสมบูรณ์และแน่นหนา (dense) เมื่อการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลเข้าสู่ระยะสุดท้าย ผู้วิจัยสามารถพัฒนาข้อสรุป จนเริ่มได้เค้าร่างของโครงเรื่องปรากฏการณ์ที่ศึกษา ในขั้นตอนการบูรณาการโครงเรื่องนี้ ทำให้ผู้วิจัยตรวจสอบการพัฒนาข้อสรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) ยังขาดมโนทัศน์ในการอธิบายปรากฏการณ์ส่วนใดอยู่บ้าง (เช่น มโนทัศน์ความสามารถในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยเริ่มมองเห็นว่าควรมีมโนทัศน์ย่อยแทนคุณลักษณะต่างๆ เพื่ออธิบายรายละเอียดของความสามารถที่ครูปพัฒนาไป มากกว่าการอธิบายเฉพาะแง่การจัดการเรียนการสอน) 2) ยังขาดตัวอย่างข้อมูลเชิงประจักษ์ในมโนทัศน์ใดบ้าง (เช่น มุมมองที่มีต่อผู้ปกครอง ยังขาดตัวอย่างข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายให้เห็นว่าครูปพัฒนา มโนทัศน์นี้ไปอย่างไร เปลี่ยนไปเป็นอะไรตามมิติของระยะที่ครูปพัฒนา) และ 3) ยังขาดการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในประเด็นใดบ้าง โดยพิจารณาเป็นรายกรณีจากการเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์กับกรณีอื่นๆ (เช่น มุมมองที่มีต่อเด็ก พบว่า ผู้วิจัยยังไม่ได้เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์กับ

ครูบางคน) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มจากครูผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนำไปปรับให้
 โครงเรื่องที่ได้สมบูรณ์มากขึ้น

2) การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีเพื่อวินิจฉัยภาวะจุดอิมตัวของกระบวนการวิจัย
 เมื่อผู้วิจัยได้โครงเรื่องของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีให้มีกรณีที่แตกต่างกันเพิ่มเติม ในด้านบริบทโรงเรียน คือ โรงเรียนในเครือข่ายคริสตจักรที่ไม่มีโดดเด่นในการใช้นวัตกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบและวินิจฉัยความอิมตัวของมโนทัศน์ที่พัฒนาขึ้น
 ปรากฏว่า โครงเรื่องสามารถอธิบายผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกเพิ่มได้ โดยไม่พบข้อมูลที่สามารนำมา
 เพิ่มเติมหมวดหมู่หลักในโครงเรื่องของปรากฏการณ์ได้อีก หมายถึงโครงเรื่องที่เขียนไว้ได้อธิบาย
 ปรากฏการณ์ครบทุกด้าน หมวดหมู่ต่างๆ มีความยืดหยุ่น คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาใหม่มีความ
 สอดคล้องกับหมวดหมู่ที่สร้างขึ้น โดยไม่ต้องมีการปรับหมวดหมู่หรือโครงเรื่องอีก สะท้อนให้เห็น
 ว่ากระบวนการวิจัยถึงจุดอิมตัว ผู้วิจัยจึงยุติการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี

ถึงแม้ว่า ผู้วิจัยจะไม่ต้องปรับเปลี่ยนโครงเรื่องของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เมื่อมี
 ข้อมูลใหม่เข้ามาจากการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีอีก แต่ผู้วิจัยตระหนักถึงเงื่อนไขของวิธีการสร้าง
 ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ว่าข้อสรุปที่ได้มีความพลิวและมีลักษณะเป็นข้อสรุปเฉพาะกาล คือ
 เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ตามเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยตระหนักชัดได้จากการเก็บรวบรวม
 ข้อมูลใหม่ ถึงแม้ว่าจะไม่ต้องปรับโครงเรื่องหลัก แต่ข้อมูลใหม่สามารถเพิ่มเติมในรายละเอียดของ
 หมวดหมู่ย่อยหรือเงื่อนไขย่อยได้ เช่น ขั้นตอนการคงอยู่ของความสนใจในการเป็นครูจนนำไปสู่
 การเลือกเรียนครุศาสตร์ เดิมพบว่าเกิดจากเงื่อนไขด้านการสนับสนุนจากครอบครัว และการมี
 ทัศนคติทางบวกต่ออาชีพครูเท่านั้น ภายหลังได้เพิ่มเติม เงื่อนไขการมีความมุ่งมั่นภายในตนเอง
 ซึ่งหากมีการศึกษาต่อไปข้างหน้าอาจพบเงื่อนไขอื่นๆ หรือไม่พบเงื่อนไขอื่นๆ ก็เป็นได้ ข้อสรุปที่ได้
 จึงไม่ใช่ผลลัพธ์สุดท้ายที่สมบูรณ์ สามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องและปรับเปลี่ยนตามบริบทของ
 สังคม เพียงแต่ว่าการสิ้นสุดกระบวนการวิจัย เกิดจากการตัดสินใจเกี่ยวกับความอิมตัวของข้อมูล
 และมโนทัศน์ที่สร้างขึ้น ว่าโครงเรื่องของปรากฏการณ์มีความครอบคลุม มีการอธิบายความ
 สัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่หลักต่างๆ ที่ร้อยเรียงขึ้นเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าโครงเรื่องของปรากฏการณ์ยังขาดการอธิบายแบบแผน
 เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลอย่างหนึ่ง คือ การที่บุคคลไม่สนใจเป็นครูแต่เข้าสู่การเรียน
 ครุศาสตร์แล้วเกิดความมุ่งมั่น สามารถพัฒนาตนเองได้ภายหลัง เนื่องจาก ผู้วิจัยไม่สามารถค้นหา
 ครูอนุบาลที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ตัวอย่างดังกล่าวได้ ดังนั้น หากมีครูอนุบาลที่สามารถให้
 ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ตัวอย่างดังกล่าวได้ จะทำให้โครงเรื่องของการอธิบายปรากฏการณ์มี

ความอย่างแน่นหนามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีส่วนใหญ่ คือ 8 คนจาก 9 คน เป็นครูที่อยู่ในบริบทโรงเรียนที่มีความโดดเด่นในการใช้นวัตกรรม ดังนั้น หากสามารถหาครูที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทโรงเรียนที่ไม่มีการใช้นวัตกรรม จะทำให้โครงเรื่องของการอธิบายปรากฏการณ์มีความอย่างแน่นหนามากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้วิจัยเลือกครูอนุบาลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ตัวอย่างตามความก้าวหน้าในการพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ แบ่งเป็นยุทธวิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี 3 แบบ ได้แก่ การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง การเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย และการเลือกตัวอย่างแบบวินิจฉัย เมื่อการวิจัยดำเนินมาจนถึงจุดที่เรียกว่า “อิมพัลส์” สามารถสรุปจำนวนผู้ให้ข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยได้ทั้งหมด 9 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้สามารถจำแนกสาระได้ 3 ประเด็น ได้แก่

- 3.1 การเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3.2 สิ่งที่น่าสนใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียด คือ

3.1 การเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมการในการเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถจำแนกสาระเป็น 3 ประเด็น คือ

- 3.1.1 การเตรียมพร้อมของผู้วิจัย 3.1.2 การเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ และ 3.1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียด คือ

3.1.1 การเตรียมพร้อมของผู้วิจัย

ตัวผู้วิจัย เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เตรียมความพร้อมใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านระเบียบวิธีการวิจัย และ 2) ด้านความไวเชิงทฤษฎี ดังรายละเอียด คือ

- 1) ด้านระเบียบวิธีการวิจัย ผู้วิจัยได้เตรียมตนเองด้านระเบียบวิธี โดยศึกษาและฝึกทักษะเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล เตรียมเครื่องมือต่างๆ เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมการบันทึก และการวิเคราะห์ข้อมูลให้เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ จากการลงทะเบียนเรียนวิชา

เกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งสิ้น 4 วิชา ได้แก่ (1) เทคนิคการวิจัยภาคสนาม คณะรัฐศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยกิต (2) วิธีวิทยาการวิจัย 2 คณะครุศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยกิต (3) การปฏิบัติการวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยกิต และ (4) การวิจัยเชิงคุณภาพทางพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 3 หน่วยกิต ผู้วิจัยจึงได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจทฤษฎีของการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างถ่องแท้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้ทดลองฝึกปฏิบัติเทคนิค ศิลปะในการเก็บข้อมูลจากการทำวิจัยย่อยๆ ในแต่ละวิชา และจากการศึกษานำร่อง 2 เรื่องดังกล่าวไว้ข้างต้น ต่อจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาลงลึกต่อทางด้านระเบียบวิธีวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน จากวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากผู้เชี่ยวชาญในด้านระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าว

2) *ด้านความไวเชิงทฤษฎี* ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมด้านความไวเชิงทฤษฎี คือ ความสามารถในการทำความเข้าใจความหมายที่มีในข้อมูล โดยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางวิชาชีพของครูอนุบาล วิธีการพัฒนาครู ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (ซึ่งรายละเอียดปรากฏในบทที่ 2) ทำให้ผู้วิจัยมีกรอบความคิดเกี่ยวกับสถานะขององค์ความรู้ในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ผู้วิจัยสามารถตระหนักถึงช่องว่างขององค์ความรู้ในปัจจุบันกับปรากฏการณ์จริง และช่วยปูพื้นฐานทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีในการพัฒนามโนทัศน์จากข้อมูลดิบ (ตัวอย่างเช่น องค์ความรู้ที่สั่งสมมากล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูที่ดีไว้หลายประการ อาทิ ความใฝ่รู้ การมีจิตวิญญาณความเป็นครู แต่ยังคงขาดคำอธิบายเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ว่า คุณลักษณะต่างๆ เกี่ยวข้องกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพอย่างไร คุณลักษณะที่เด่นชัดในแต่ละขั้นตอนคืออะไร พัฒนามาอย่างไร) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลตลอดการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เตรียมความพร้อมโดยการศึกษานำร่องครูกรณีศึกษาหนึ่งคน เพื่อฝึกวิเคราะห์ให้เห็นโครงเรื่องของประเด็นที่สนใจศึกษา ก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

3.1.2 การเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามสำหรับการสนทนาและการสัมภาษณ์ เพื่อช่วยเตือนความจำในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการรวบรวมและคัดเลือกประเด็นคำถามจากแหล่งอ้างอิง 3 ประการ ได้แก่ ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการศึกษานำร่อง การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และจากประสบการณ์เชิงวิชาชีพของผู้วิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยจัดกลุ่มคำถามต่างๆ ที่คัดเลือกมา โดยใช้คำถามหลักในการวิจัยเป็นฐาน เพื่อให้การสัมภาษณ์ร้อยเรียงไปอย่างราบรื่น

ผู้วิจัยพบว่าในสถานการณ์การสัมภาษณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่สามารถจำกัดคำถามหรือเรียงลำดับคำถามอย่างตายตัวตามที่ได้เตรียมไว้ แนวคำถามเปรียบเหมือนแผนที่ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการชี้แนะ ช่วยเตือนความจำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมและตรงประเด็น ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ปล่อยให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกอย่างอิสระ โดยผู้วิจัยต้องฟังอย่างตั้งใจพร้อมกับคอยประมวลขอบเขตของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่า ดังนั้น คำถามบางข้อที่เตรียมไปอาจไม่ได้ใช้ ถ้าผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไปพร้อมกับการสนทนาในช่วงก่อนหน้า หรือคำถามบางข้อเพิ่มเติมใหม่ เพื่อใช้ในการทะล่อมกลุ่มเกลานี้ในประเด็นที่น่าสนใจ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าการใช้คำถามในสถานการณ์การสัมภาษณ์จริงจะมีความแตกต่างกันไปตามบุคลิกส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล เช่น ผู้ให้ข้อมูลบางคนจะเล่าเรื่องยาวพร้อมกับยกตัวอย่าง เมื่อผู้วิจัยเกริ่นให้ทราบแนวคำถามหนึ่งคำถามใด ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางคนจะมีลักษณะการสนทนาที่ผู้วิจัยต้องใช้คำถามย่อยๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าประสบการณ์เป็นช่วงๆ

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง และแต่ละระยะ ผู้วิจัยได้ประมวลขอบเขตข้อมูลที่ได้ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าต้องเก็บข้อมูลส่วนใดเพิ่มเติมเป็นรายบุคคลสำหรับในภาพรวม ผู้วิจัยได้ปรับแนวคำถามใหม่ตามการชี้แนะของข้อสรุปชั่วคราวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่า การถามคำถามในระยะหลังจะมีลักษณะเฉพาะเจาะจง เจาะลึก และทะล่อมกลุ่มเกลามากขึ้น (รายละเอียดของแนวคำถามแสดงในภาคผนวก ข)

3.1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวม การบันทึก และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ผู้วิจัยได้ออกแบบการเขียนบันทึกแบบต่างๆ สำหรับใช้ในการวิจัย เช่น บันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น บันทึกช่วยความจำ บันทึกการให้รหัส บันทึกการพัฒนาทฤษฎี บันทึกการปฏิบัติการ บันทึกส่วนบุคคล และการเขียนแผนภาพ (ภาคผนวก ง)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์สำหรับบันทึกเสียง บันทึกภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และอุปกรณ์การพิมพ์เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย

3.2 สิ่งที่น่าสนใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สิ่งที่คำนึงถึงในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกสาระได้ 2 ประการ คือ 3.2.1 การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ และ 3.2.2 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ดังรายละเอียด คือ

3.2.1 การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ

กุญแจสำคัญของ การเข้าถึงข้อมูล คือ การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจเป็น ดังนั้น ตลอดกระบวนการเก็บข้อมูลทุกขั้นตอน ผู้วิจัยทำให้การวิจัยเป็นเรื่องที่ค้ำประกันถึงความเป็นมนุษย์ (human) โดยการดำเนินการสามารถจำแนกสาระได้ ประเด็น คือ 1) การสื่อความปรารถนาดีและความเอื้ออาทรจากใจ 2) การเปิดเผยฐานะของผู้วิจัย 3) การรับรู้ประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน 4) การค้ำประกันถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในการวิจัย 5) ความกลมกลืนกับสนาม ดังรายละเอียด คือ

1) การสื่อความปรารถนาดีและความเอื้ออาทรจากใจ ผู้วิจัยแสดงความเป็นมิตรอย่างจริงใจกับผู้ให้ข้อมูลตลอดการดำเนินการวิจัย ความสัมพันธ์มีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นตามกาลเวลาในการเก็บข้อมูลที่ยาวนาน ประกอบกับการสร้างสัมพันธ์ที่ไม่ใช่แค่ในฐานะผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัยเท่านั้น แต่ในการติดต่อสัมพันธ์ยังรวมไปถึงความเข้าใจบุคคลอย่างเป็นองค์รวม อาทิ เรื่องความทุกข์ ความสุข ครอบครัว สุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยแสดงความสนใจพร้อมสื่อความปรารถนาดีต่อผู้ให้ข้อมูลในลักษณะของคนรู้จักคุ้นเคยที่มีความเป็นห่วงเป็นใยซึ่งกันและกัน

2) การเปิดเผยฐานะของผู้วิจัย ผู้วิจัยเข้าสนามโดยเลือกการเปิดเผยตนเองในฐานะนิสิตระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย ที่อยู่ในระหว่างการทำวิจัยเพื่อประกอบการศึกษา

3) การรับรู้ประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน ผู้วิจัยบอกให้ผู้ให้ข้อมูลทราบถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัยต่อวงการการศึกษา และอธิบายให้ทราบถึงคุณค่าของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดการสร้างเป้าหมายร่วมกันที่จะทำประโยชน์เพื่อวงการการศึกษาปฐมวัย เป็นแรงจูงใจที่จะให้ผู้ให้ข้อมูลเต็มใจแบ่งปันประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยความสมัครใจของตนเอง

4) การค้ำประกันถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในการวิจัย ผู้วิจัยเป็นนักฟังที่ดีไวต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล เพื่อการตอบสนองที่เหมาะสม ค้ำประกันถึงความเป็นมนุษย์ในภาวะอัตวิสัย ย้ำให้ทราบถึงความเคร่งครัดของการพิทักษ์สิทธิ์และการรักษาความลับ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอิสระ ปลอดภัย ไว้วางใจ มีความเชื่อถือในตัวผู้วิจัย พร้อมกับการเก็บข้อมูลอย่างมีเทคนิคและศิลปะ

5) ความกลมกลืนกับสนาม ผู้วิจัยกระทำตนให้มีบุคลิกที่เหมาะสมกับกาลเทศะและสถานที่ ซึ่งต้องคำนึงถึงความกลมกลืนกับสังคมโรงเรียน และห้องเรียนที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ทั้งการแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรมของบริบทโรงเรียนแต่ละโรงเรียน เพื่อให้เสมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น การแต่งกายเพื่อเข้าสนามในแต่ละที่จะมีความแตกต่างกัน ในโรงเรียนบางแห่งผู้วิจัยต้องใส่เสื้อผ้าที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ สีที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก บางแห่งต้องแต่งสีขาวในวันพระ หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กๆ มีความแตกต่างกันเช่นกัน อาทิ ในโรงเรียนบางแห่ง ผู้วิจัยต้องมีบทบาทเสมือนแม่ที่ทำงานเกี่ยวกับการเย็บปัก การเตรียมของว่าง พร้อมกับดูแลเด็กอยู่ใกล้ๆ ขณะที่บางโรงเรียนผู้วิจัยต้องเข้าไปพูดคุยร่วมเล่นกับเด็กๆ ทั้งนี้ เกิดจากการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมอันยาวนานในสนาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยปฏิบัติตนอย่างสุภาพ มีมารยาทตามวัฒนธรรมไทย อาทิ ไปลามาไหว้ การตรงต่อเวลา

3.2.2 การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเก็บข้อมูลจนกระทั่งเสนอผลงานวิจัย โดยการดำเนินการสามารถจำแนกสาระได้ 4 ประเด็น คือ 1) การชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย 2) การคำนึงถึงสิทธิของผู้ให้ข้อมูลระหว่างการดำเนินการวิจัย 3) การใช้นามสมมติแทนชื่อและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล และการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเผยแพร่ และ 4) การขออนุญาตนำข้อมูลไปให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมตรวจสอบ ดังรายละเอียด คือ

1) การชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย ในการขอความร่วมมือครูเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยอย่างไม่ปิดบัง ข้อมูลต่างๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ลักษณะการสนทนาเชิงลึก การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา ระยะเวลาที่ใช้ในการสนทนา สถานที่ในการสนทนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยจะมีบทบาทเหมือนเป็นครูผู้ช่วยในชั้นเรียน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ก่อนผู้ให้ข้อมูลจะตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปคำอธิบายที่แสดงถึงสิทธิของผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว ลงในแบบฟอร์ม “เอกสารขอความยินยอมก่อนการเข้าร่วมการวิจัย” (ภาคผนวก ค) ให้ผู้ให้ข้อมูลได้อ่าน ทำความเข้าใจประกอบการตัดสินใจในการเข้าร่วมงานวิจัย และลงลายมือชื่อก่อนการเข้าร่วมการวิจัย

2) การคำนึงถึงสิทธิของผู้ให้ข้อมูลระหว่างการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าในระหว่างการสนทนา หากมีคำถามใดที่ไม่สะดวกใจที่จะตอบ ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระที่จะไม่ตอบ รวมทั้งสามารถบอกยุติการให้ความร่วมมือในขั้นตอนใดๆ ของการวิจัย และขอข้อมูลกลับคืนได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องบอกเหตุผล จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง จะมีบางประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลขอตอบโดยให้ข้อมูลกว้างๆ เช่น ความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาส่วนตัว

3) การใช้นามสมมติแทนชื่อและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล และการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเผยแพร่ ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลโดยการไม่เปิดเผยชื่อในการนำเสนอผลการศึกษา และส่งรายงานการวิจัยฉบับร่างให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจพิจารณา ก่อนมีการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ การนำเสนอและเผยแพร่ ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนให้ผู้วิจัยปรับเปลี่ยนการเสนอข้อมูลภูมิหลังให้ปกปิดมากขึ้น เช่น ไม่ควรระบุสาขาที่ผู้ให้ข้อมูลสำเร็จการศึกษาก่อนการเป็นครู หรือไม่ควรระบุชื่อมหาวิทยาลัย เนื่องจาก ผู้อ่านรายงานในวงวิชาการสามารถทราบได้โดยง่ายว่าเป็นครูอนุบาลท่านใด

4) การขออนุญาตนำข้อมูลไปให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมตรวจสอบ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล ว่าข้อมูลดิบที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและรายงานฉบับร่าง ผู้วิจัยจะนำไปให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนในวงวิชาการ ที่เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่ร่วมตรวจสอบร่องรอย คุณภาพการวิเคราะห์ข้อมูล และความน่าเชื่อถือของงานวิจัยได้พิจารณา จากนั้นผู้วิจัยจะรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลด้วยการลบทำลายข้อมูลต่างๆ เมื่อสิ้นสุดการวิจัย จะไม่นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 อย่าง ได้แก่ 3.3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3.3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ดังรายละเอียด คือ

3.3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview)

การดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถจำแนกสาระได้ 7 ประเด็น คือ 1) ลักษณะของวิธีการสัมภาษณ์ 2) บรรยากาศและสถานที่ในการสัมภาษณ์ 3) ความถี่และระยะเวลาของการสัมภาษณ์ 4) บทบาทของผู้วิจัยขณะการสัมภาษณ์ 5) การพิทักษ์สิทธิผู้ให้

ข้อมูลขณะสัมภาษณ์ 6) การพัฒนาศิลปะในการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้วิจัย และ 7) การเรียนรู้ของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน ดังรายละเอียด คือ

1) *ลักษณะของวิธีการสัมภาษณ์* ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจาก การศึกษาในครั้งนี้เน้นข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และแนวคิดส่วนบุคคลตามทัศนะของครุอนุบาลผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน ดังนั้น วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงทำให้ได้ข้อมูลที่เกิดจากการบอกเล่าถึงเรื่องราว เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ของการเติบโตทางวิชาชีพของครุอนุบาลที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันตามมุมมองของครุอนุบาลเอง ไม่นำมุมมองของผู้วิจัยเข้าไปตัดสิน

การสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาคครั้งนี้ มีลักษณะการสนทนาอย่างมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง มีแนวคำถามที่ผู้วิจัยเตรียมไว้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากประสบการณ์ของผู้วิจัย และจากการชี้แนะของบันทึกเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นภายหลังการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละครั้ง ทั้งนี้โดยใช้คำถามในการวิจัยเป็นฐาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการระดมกล่อมเกลามา เพื่อใช้ดึงความคิดความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลให้มากที่สุด

2) *บรรยากาศ วันเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์* บรรยากาศของการสนทนา เป็นไปอย่างผ่อนคลายและสบายใจ เนื่องจาก ช่วงแรกผู้วิจัยใช้การสนทนาทำความรู้จักและเริ่มด้วยคำถามง่ายๆ กว้างๆ ก่อน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเริ่มคิดเกี่ยวกับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ในลักษณะทั่วๆ ไป เช่น “ช่วยเล่าประสบการณ์ของคุณครุ ว่าคุณครุมาเป็นครุอนุบาลได้อย่างไร” จากนั้นจึงเข้าสู่คำถามที่มีความเฉพาะเจาะจงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์ของคุณครุ บางครั้งผู้วิจัยใช้เทคนิคการระดมกล่อมเกลามา เพื่อดึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อประสบการณ์ของคุณครุให้ชัดเจนขึ้น เช่น “คุณครุหมายถึงว่าตอนนั้นคุณครุไม่รู้สึกรักเด็ก ไม่ชอบเป็นครุใช่ไหม” “เพราะอะไรถึงยังคงทำงานนี้อยู่” “ตอนนี้รู้สึกเช่นไร แตกต่างกันอย่างไร” และ “การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก เกิดขึ้นได้อย่างไร”

สถานที่ในการสัมภาษณ์ จะใช้ที่โรงเรียนของผู้ให้ข้อมูล ในสถานที่ซึ่งมีความเป็นส่วนตัว มีเฉพาะผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยเท่านั้น แต่มีผู้ให้ข้อมูลอยู่ 2 กรณี (ครุवादและครุแก้ว) อนุญาตให้มีเพื่อนผู้วิจัยอีกคนหนึ่ง ซึ่งกำลังเก็บข้อมูลครุทั้งสองคนในการวิจัยเรื่องอื่น (ศึกษากิจการศึกษาดูตามแนววิถีพุทธ) อยู่ในสถานการณ์การสัมภาษณ์ด้วยในบางครั้ง ซึ่ง

ผู้วิจัยพบว่า การเสนอแนะหรือการช่วยเหลือมกล่อมเกลามากของเพื่อนผู้วิจัย สามารถทำให้การสัมภาษณ์นั้นได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความหมายมากขึ้น

ในระยะสุดท้ายของการวิจัย เมื่อผู้วิจัยเริ่มเขียนโครงเรื่องของปรากฏการณ์ ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างมาก จนสามารถใช้การสนทนาแบบไม่เป็นทางการด้วยโทรศัพท์ในการขอข้อมูลเพิ่มเติมได้อีกช่องทางหนึ่ง สำหรับวันเวลาในการสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละโรงเรียน ทำให้มีทั้งการสัมภาษณ์ในช่วงบ่ายที่เด็กนอนกลางวัน หลังจากผู้วิจัยสังเกตการสอนช่วงเช้า หรือมีทั้งการสัมภาษณ์ช่วงเย็นเมื่อครูดูแลเด็กเรียบร้อยแล้ว หรือมีทั้งการนัดมาสัมภาษณ์ในวันหยุดราชการ

3) *ความถี่และระยะเวลาของการสัมภาษณ์* การสัมภาษณ์ใช้เวลาครั้งละ 2 ชั่วโมง โดยประมาณ จำนวนครั้งของการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนไม่เท่ากัน ผู้ให้ข้อมูลบางคน ผู้วิจัยสัมภาษณ์รวม 3 ครั้ง ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางคน ผู้วิจัยสัมภาษณ์รวม 7 ครั้ง จำนวนครั้งของการสัมภาษณ์แตกต่างกัน เนื่องจาก ความหลากหลายของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน ลักษณะธรรมชาติของการเล่าประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน จำนวนครั้งและระยะเวลาในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ชื่อครู	ส้ม	ตุ้ม	ตุ๊กตา	จันทร์	ปาน	น้ำ	ไหม	วาด	แก้ว	รวม
จำนวนครั้ง การ สัมภาษณ์	2	3	3	4	4	4	6	6	7	39
จำนวน ชั่วโมงการ สัมภาษณ์	3	6	6	8	8	8	12	12	14	78

ตารางที่ 5 จำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ครูผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน

4) *บทบาทของผู้วิจัยขณะการสัมภาษณ์* ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ มีความรู้สึกร่วม สิ่งที่สำคัญคือการติดตามสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลพูดออกมา โดยการสรุปสิ่งที่ได้ยินในใจ เพื่อประมวลขอบเขตข้อมูล จัดระบบเนื้อหา วิเคราะห์เบื้องต้น จับประเด็น เพื่อพิจารณาประเด็นที่ต้องถามต่อ หรือประเด็นที่ต้องการการทะลอมกล่อมเกลามากขึ้น ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าเรื่องราวนั้นๆ อยู่ มีบางสถานการณ์ที่ผู้วิจัยต้องดึงผู้ให้ข้อมูลกลับมาสู่ประเด็นคำถาม ประมวลความสอดคล้องของข้อมูลกับโครงสร้างของเนื้อหาและแนวคำถามที่ต้องการ

ค้นหา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง จะย้อนกลับมาสร้างเป็นคำถามใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกต่อเนื่องมากขึ้น

สิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักในการสนทนาแต่ละครั้ง คือ ผู้วิจัยปล่อยให้การสนทนาลื่นไหลไปอย่างเป็นธรรมชาติ ปฏิบัติต่อผู้ให้ข้อมูลโดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ผู้วิจัยได้พยายามมีบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลพร้อมกับเป็นผู้สัมภาษณ์ในขณะเดียวกัน พยายามสัมผัสรับรู้ทุกสิ่งที่คุณให้ข้อมูลบอกเล่าเสมือนเข้าไปแทนที่ความคิดความรู้สึกนั้น ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจทั้งในเชิงปัญญาและความรู้สึก เอื้อให้ผู้วิจัยตีความอย่างมีน้ำหนัก และมีมูลรากมาจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลเอง

ในระหว่างการสนทนาผู้วิจัยสังเกตสีหน้า ท่าทาง อากัปกริยา การแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล เพื่ออ่านใจและทราบความนัยที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้บอกออกมาอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การตีความ การถามต่อให้เข้าถึงความหมายที่แท้จริง พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยสื่อให้ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่า ผู้วิจัยมีความสนใจ มีส่วนร่วมและเข้าใจประสบการณ์นั้นๆ ด้วยการมอง สบตา และส่งสัญญาณ เช่น การผงกศีรษะ การออกเสียง "อืม" ในจุดที่คล้อยตาม เข้าใจ หรือถามคำถาม พูดทวนซ้ำเพื่อขอความกระจ่าง ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจ ภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในการบอกเล่าประสบการณ์

5) การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตระหนักถึงสถานการณ์การสนทนาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกละเอียดอ่อน ผู้วิจัยให้สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการไม่ตอบคำถาม หรือเปิดเผยรายละเอียดบางส่วน ตามความสะดวกใจของผู้ให้ข้อมูล เช่น ประเด็นความท้อแท้ในการทำงานที่เกิดขึ้นจากชีวิตส่วนตัว พบว่า ครูบางคนกล่าวถึงความทุกข์อย่างกว้างๆ ว่า ไม่เกี่ยวกับการทำงาน เป็นเรื่องชีวิตส่วนตัว ที่ทำให้ท้อแท้มากจนต้องการลาออกจากงาน หรือครูบางคนสามารถเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุของการผิดหวังในความรัก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่ศึกษา คือ การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ มีลักษณะข้อมูลในเชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ จึงเผชิญต่อความรู้สึกละเอียดอ่อน หรือความสะเทือนใจของผู้ให้ข้อมูลน้อย

ผู้วิจัยคำนึงถึงการแสดงความเคารพต่อผู้ให้ข้อมูลในการยุติการสนทนา โดยบอกยุติการสนทนาอย่างตรงไปตรงมา บอกเหตุผล เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามสิ่งที่ยังสงสัย ค้างคา ทบทวนการรักษาความลับ และทบทวนประโยชน์ที่คาดว่าจะสังคมและวงการศึกษาจะได้รับ กล่าวขอบคุณและแสดงความประทับใจต่อการเสียสละเวลา น้ำใจของผู้ให้

ข้อมูลที่ได้แบ่งปันเรื่องราว ถ้าผู้วิจัยต้องการกลับมาสนทนาในครั้งต่อไป จะถามความสมัครใจ และนัดหมายเวลาต่อไป

การสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล ใช้เครื่องมือบันทึกเสียง บันทึกการสัมภาษณ์ทุกครั้ง และนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim) ให้มีความสมบูรณ์ทุกการสัมภาษณ์ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล และหลีกเลี่ยงการที่ผู้วิจัยมองเห็นเฉพาะประเด็นที่สำคัญในขณะนั้น ผู้วิจัยพบว่า มีหลายประเด็นที่มีความสำคัญภายหลัง เมื่อผู้วิจัยอ่านบททวนและวิเคราะห์ใหม่ในรอบหลัง

6) การพัฒนาศิลปะในการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้วิจัย จากประสบการณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยได้พัฒนาศิลปะในการสัมภาษณ์ต่างๆ คือ กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ตอบคำถามในบางช่วง ผู้วิจัยได้คาดเดาเหตุผลของผู้ให้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ เช่น เงียบและรอเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความคิด หรือกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าต่อโดยใช้สายตา ท่าทาง หรือคำพูด หรือปรับคำถามใหม่ให้เข้าใจง่ายขึ้น ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจคำถาม หรือปรับคำถามให้แยกเป็นคำถามย่อยๆ ในกรณีที่คำถามนั้นซับซ้อน มีหลายประเด็นมากเกินไป หรือถามถึงสาเหตุที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ตอบคำถาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ตระหนักถึงการใช้คำพูดในการสื่อสารให้มีศิลปะมากขึ้น จากประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลกรณีหนึ่งถามผู้วิจัยว่า “สิ่งที่ตอบมา ไม่รู้ช่วยตอบคำถามหรือเปล่า” ผู้วิจัยตอบกลับไปว่า “อาจต้องให้พี่ (ชื่อผู้ให้ข้อมูล) มีเวลาเรียบเรียงนะคะ” ผู้วิจัยสังเกตว่า ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะใช้คำพูดและท่าทีที่สุภาพ แต่นัยของคำตอบได้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกที่ผู้วิจัยไม่ให้คุณค่าต่อสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบไป จากการสังเกตสีหน้าและท่าทีของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ประสบการณ์การสัมภาษณ์ช่วยทำให้ผู้วิจัยมีศิลปะในการชักชวนผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษามาก แต่มีลักษณะธรรมชาติแบบ “ถามคำตอบคำ” ได้อย่างอดทน

7) การเรียนรู้ของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน การสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าว ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดการสะท้อนความคิด มองสถานการณ์ต่างๆ มองตนเองอย่างเข้าใจมากขึ้น จากตัวอย่างเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยค้นพบในการศึกษาครูผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“เขาไม่เคยมองตนเองมาก่อนว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทำให้เข้าใจตนเองชัดขึ้น และรู้ว่าต้องพัฒนาอะไรให้ดีขึ้น”

นอกจากนี้ การสนทนาพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูล ยังช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาปรับเปลี่ยนตนเองทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง คือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะทั้งทางวิชาชีพและทางการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำในการนำแนวคิดบางอย่างมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การมีสติทบทวนการกระทำใจ และความเข้าใจของตนเองทุกขณะ ในทางอ้อม คือ ขณะรับฟังเรื่องราวของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้คิดเชื่อมโยงมาสู่ตนเอง ทำให้เกิดการทบทวน เข้าใจตนเองไปพร้อมกัน เรียกว่า ผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติเพียบพร้อม ในการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้ตัวผู้วิจัยด้วย

3.3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ถึงแม้ว่าลักษณะของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะมาจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก แต่ผู้วิจัยวางแผนให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล ต้องเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลที่แสดงประสบการณ์และแนวคิดส่วนบุคคลตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการให้มโนทัศน์กับข้อมูลจะมีความหมายภายใต้บริบทเท่านั้น มโนทัศน์ต่างๆ ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการศึกษาผู้ให้ข้อมูลในบริบทที่ครูทำงานอยู่ จึงจะเข้าถึงความหมายตามทัศนะของผู้กระทำได้

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา รวมทั้งเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้การทำความเข้าใจปรากฏการณ์มีมากขึ้น หรือช่วยในการสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ตัวอย่างเช่น สถานการณ์การสอนในห้องเรียน กิจกรรมการประชุมครู กิจกรรมการพัฒนาครู กิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นสำหรับเด็กหรือผู้ปกครอง ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลและสถานที่ที่จะศึกษา จนระดับความสัมพันธ์อยู่ในขั้นที่ผู้วิจัยได้รับการยอมรับบทบาท สถานภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของสนาม จึงจะเชื่อมั่นถึงคุณภาพของข้อมูลที่ได้

การวางแผนเกี่ยวกับระยะเวลาในการสังเกตภาคสนามขึ้นกับบริบทโรงเรียน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยขอสังเกตการสอนในห้องเรียนสัปดาห์ละ 1 วัน ต่อครู 1 คน เป็นเวลา 1 เดือน หรือในบางกรณี โรงเรียนขอให้ผู้วิจัยสังเกตติดต่อกันทุกวันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกิจกรรมประชุมครู ซึ่งในบางโรงเรียนจะจัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุกวันจันทร์ ผู้วิจัยสามารถวางแผนขอเข้าร่วมด้วยได้ แต่บางโรงเรียนจัดการประชุมตามโอกาส ผู้วิจัยอาจจะได้เข้าร่วมเมื่อตรงกับวันที่เข้าไปสังเกตการสอน หรือผู้ให้ข้อมูลแจ้งให้ทราบเป็นครั้งคราว

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งกับสนาม มีมุมมองแบบคนในมากขึ้น ทำให้การสัมภาษณ์และการสืบสอบมีประเด็นเฉพาะเจาะจงได้มากกว่าการไม่คุ้นเคยกับสนาม เช่น ผู้วิจัยสังเกตพบการกระทำหนึ่ง ทำให้เกิดประเด็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจต่อการกระทำนั้นๆ อย่างไร และการกระทำนั้นๆ เกิดจากเงื่อนไขอะไร แตกต่างจากการที่ผู้วิจัยไม่คุ้นเคยกับบริบท คงจะถามคำถามในลักษณะทั่วไป ไม่สามารถสืบสอบอย่างลงลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่มีทั้งจุดร่วมและความเป็นเอกลักษณ์ตามแต่ละบริบท ข้อมูลจากการสังเกตจึงช่วยขยายความคิด การจัดระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือการปรับและพัฒนาคำถามต่อไป

นอกจากนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้วิจัยความเข้าใจถึงข้อมูลอย่างมีความหมายตามมุมมองของคนในมากขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อมูลเกี่ยวกับบริบท (เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม แนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต แนวความเชื่อทางการศึกษา) อย่างเพียงพอ ในการนำไปประกอบการตีความข้อเสนองเชิงทฤษฎีที่ได้ เช่น การที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามจนมีความเข้าใจแนวความเชื่อ และแนวการจัดการศึกษา เมื่อผู้ให้ข้อมูลกล่าวอ้างอิงถึงประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยมีความเข้าใจความหมายนั้นๆ เป็นอย่างดี เปรียบได้กับ “คนที่พูดภาษาเดียวกัน” อาทิ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง “การจัดระฆัง” หรือ “กิจกรรม study group” หรือ “หลักการการจัดมุมประสบการณ์ตามแนวคิด High/Scope” ผู้วิจัยมีประสบการณ์ตรงจากบริบท จึงมีความเข้าใจมโนทัศน์เหล่านี้ว่าผู้ให้ข้อมูลหมายถึงอะไร มีขอบเขตความหมายอย่างไร หรือบางคำ เช่น “ไม้บ๊อค” มีลักษณะอย่างไรสำหรับครูแต่ละคน เนื่องจากมีความแตกต่างตามบริบทของโรงเรียน เหล่านี้ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยตีความตามบริบท และมีมูลรากมาจากประสบการณ์ตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้วิจัยยืนยันความถูกต้องของข้อมูล โดยเชื่อมโยงการกระทำที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ กับสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่า เป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุม การพัฒนาครู การทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก หรือผู้ปกครองเท่าที่นโยบายแต่ละแห่งจะอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าร่วม เป็นสถานการณ์ที่เอื้อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลแบบไม่เป็นทางการในลักษณะเงี้ยหูฟัง (eavesdropping) จากบุคคลต่างๆ พร้อมทั้งเห็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครูผู้ให้ข้อมูลด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเริ่มจากการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างละเอียดแบบคำต่อคำ (verbatim) ผนวกกับการสรุปใจความจากการสังเกตมาทำการวิเคราะห์หือมือนั้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แต่ว่าโปรแกรมดังกล่าวที่มีประสิทธิภาพล่าสุดยังจำกัดเฉพาะภาษาอังกฤษ จึงเป็นการสิ้นเปลืองเวลาและงบประมาณการวิจัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่การใช้ศาสตร์และศิลป์ของมนุษย์(ผู้วิจัย) ในการหยั่งถึงความหมายจากข้อมูลในภายหลังก็มีความสำคัญและจำเป็นยิ่งยู่ตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาตัดสินใจเป็นผู้วิเคราะห์หลักเพียงคนเดียว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และเพื่อนร่วมวิจัยจำนวน 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบร่องรอย ความน่าเชื่อถือ และความชัดเจนของการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากรูปแบบการวิจัยอื่นๆ ถือเป็นหัวใจในการที่จะสามารถสร้างมโนทัศน์ ในการนำเสนอข้อค้นพบเชิงทฤษฎีของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกสาระเป็น 3 ประเด็น คือ 4.1 การให้รหัสเชิงทฤษฎี 4.2 การเขียนบันทึกและแผนภาพ และ 4.3 การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ดังรายละเอียด คือ

4.1 การให้รหัสเชิงทฤษฎี (theoretical coding)

ผู้วิจัยให้รหัสเชิงทฤษฎีโดยการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นส่วนย่อย (break down to data) และให้ความคิดรวบยอด (conceptualized) แล้วนำเอาข้อมูลรวมกลับเข้าด้วยกันในแนวทางใหม่ (put back together in new way) เพื่อเป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลจริง ด้วยรหัสที่ สะสมความก้าวหน้าตามกระบวนการวิจัย โดยอาศัยการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีและการเขียนบันทึกเชิงทฤษฎีมาเป็นฐานสนับสนุนให้มีความซับซ้อน แน่นหนา อย่างสัมพันธ์กับการเก็บข้อมูล จำแนกได้ 3 แบบ คือ 4.1.1 การให้รหัสแบบเปิด 4.1.2 การให้รหัสแบบแกน และ 4.1.3 การให้รหัสแบบคัดเลือก ดังรายละเอียด คือ

4.1.1 การให้รหัสแบบเปิด (Open coding)

การให้รหัสแบบเปิด เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มแรกและดำเนินไปตลอดเวลาที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม

ข้อมูลและนำมาถอดเสียงการสัมภาษณ์เป็นบันทึกการถอดความแบบคำต่อคำแล้ว ผู้วิจัยนำบันทึกการถอดความมาพิจารณาอย่างเจาะลึกและใกล้ชิด ในลักษณะการวิเคราะห์บรรทัดต่อบรรทัด วลีต่อวลี และบางครั้งพิจารณาเป็นคำๆ ไป ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการตั้งชื่อให้ข้อมูล ในลักษณะการให้ความคิดรวบยอดหรือสร้างมโนทัศน์จากข้อมูลดิบ เรียกว่า "การให้รหัส" ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการให้รหัสแบบเปิด

บรรทัดที่	ข้อความการสัมภาษณ์	รหัสเบื้องต้น
1	ผู้วิจัย: ช่วยเล่าว่า... (ผู้ให้ข้อมูล) มาเป็นครูอนุบาลได้อย่างไร	
2	ผู้ให้ข้อมูล: ไม่เคยคิดจะเป็นครู (หัวเราะ) บอกได้เลยว่าอาชีพ	- ความสนใจต่อวิชาชีพครู
3	ครูเป็นอาชีพที่ไม่เคยคิด แต่ถ้าถามว่าประทับใจครูคนไหน ที่	ในช่วงวัยเด็ก (ไม่สนใจ)
4	ดี ๆ ก็มี ที่ไม่ดีที่ประทับใจตราตรึงเรามากก็มี แต่ที่ไม่เคยคิดจะเป็น	
5	ครู ไม่เคยคิดเลย แต่สาเหตุที่เปลี่ยนก็เพราะว่าตอนนั้นอยู่	- turning point
6	มหาวิทยาลัยปี 3 มันเหมือนกับว่าเราเกิดคำถามหลายๆ อย่าง	- เป้าหมายในชีวิต
7	เกี่ยวกับชีวิต แล้วก็ คือเรารู้สึกว่า สิ่งหนึ่งที่เป็น คือรู้สึกที่เรา	
8	เรียนเก่ง แต่ที่คบเพื่อนไม่เป็น คือเอาแต่เรียน เราคิดว่าการ	
9	เรียนอย่างเดียวก็เพียงพอแล้ว เพราะเราเรียนได้ดีเราจะมี	
10	อนาคตรุ่งเรือง เราคิดแบบนั้น ที่นี้เราจะมีมุมมองที่แคบ ที่นี้พอ	
11	เข้ามาวิทยาลัย อิม คือ พี่โชคได้เพื่อนดีมาตลอด แต่เรารู้สึก	
12	ว่าเราไม่ค่อยมีความสุขในหมู่เพื่อน ถึงแม้จะมีเพื่อนที่ดี เรา	
13	รู้สึกว่าบางอย่างในชีวิตขาดหายไป แล้วเราก็ตอบตัวเองไม่ได้	- บางสิ่งไม่ตอบสนอง
14	ว่า คืออะไร แต่ตอนนั้นเนี่ยะ ช่วงปี 3 เป็นช่วงที่มีกลุ่มเขาสอน	เป้าหมายชีวิต
15	โยคะนะคะ กลุ่ม Neo-Humanism อาจารย์กิริติไปสอนโยคะ	- พบกลุ่มกัลยาณมิตร
16	แล้วก็เปลี่ยนตรงที่ว่าได้อ่านหนังสือ อุตศึกษา ที่อาจารย์	- ประสบการณ์ใหม่ทำให้
17	กิริติแปลมา ก็เลยเหมือนกับว่า เอ้ ชีวิตมีอีกด้านหนึ่งที่เราไม่เคย	ค้นพบว่าสิ่งที่ขาดคือชีวิตด้าน
18	มอง ไม่เคยถาม เป็นชีวิตด้านข้างใน จิตวิญญาณ อะไรอย่าง	ใน
19	นั้นนะคะ ก็ฉีกแนวมาจากชีวิตเดิมๆ ก็เลยทำให้รู้สึกว่า จะ	
20	หาทางเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนชีวิตที่ ทางนี้ เราไม่ไปละ เราไม่	- ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง
21	อยากไป เผอิญอาจารย์กิริติจะทำโรงเรียน แล้วก็หนังสือ	
22	เกี่ยวกับโรงเรียนมาให้อ่าน เป็นโรงเรียนเกี่ยวกับ Neo-	- การเป็นครูน่าจะเป็นสิ่งที่
23	Humanism ซึ่งพอเราอ่านแล้วเนี่ยะ ก็คือเป็นโรงเรียนในฝัน	ตอบสนองเป้าหมายชีวิตด้าน
24	สำหรับเราในตอนนั้น เผอิญอาจารย์ทำโรงเรียนด้วย จะเปิด	ใน
25	ตอนที่พี่กำลังจะจบพอดี อาจารย์ก็ชวน อ่านแล้วเราประทับใจ	

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการให้รหัสแบบเปิด (ต่อ)

บรรทัดที่	ข้อความการสัมภาษณ์	รหัสเบื้องต้น
26	อันนี้ (บัญชี) ก็ไม่ยอมทำ ไปเลย (หัวเราะ) พี่ก็ไปเลย โดยที่ไม่	- ไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ
27	มีความรู้มาก่อน แต่ก็ถือว่าสอนอนุบาล จุดที่เปลี่ยนก็อาจจะ	ครูก่อนเข้าสู่วิชาชีพครู
28	เป็นเพราะว่าตอนเล็กๆ เราเรียนได้ แต่ไม่ได้มีความสุขในการ	- ประสบการณ์การเรียนรู้(คือ
29	เรียน เนื่องจากต้องเรียนวิชาการตลอด ช่วง summer ก็ต้อง	การเดินทางตามระบบ บรรทัดที่
30	เรียนพิเศษ เมื่อไหร่จะจบ เมื่อไหร่จะไม่ต้องเรียน แต่พอมาอ่าน	39?)
31	โรงเรียนในฝัน มันดึงเราในตอนนั้น	- แนวคิดของแนวการสอนที่
32	ผู้วิจัย: ช่วยขยายความในช่วงแรกที่ว่าไม่สนใจอาชีพครูมา	สนใจน่าจะตอบสนอง
33	ก่อนเลย เป็นเพราะอะไรคะ	เป้าหมายชีวิต
34	ผู้ให้ข้อมูล: เพราะว่าเราเป็นลูกที่อยากให้พ่อแม่รัก ก็จะเป็น	
35	เด็กดี เชื่อฟัง อะไรที่พ่อแม่ภูมิใจ อืม อยากทำ แล้วผู้ใหญ่	- ความเชื่อของพ่อแม่เกี่ยวกับ
36	สมัยก่อนเขาก็จะเน้นว่า ตั้งใจเรียน เรียนหนังสือเก่ง พ่อแม่ก็มี	การประสบความสำเร็จ วัด
37	ความสุข ก็เอาไปคุยกับคนอื่นๆ ผู้ใหญ่บอกว่าดี เราเดินตาม	จากสิ่งที่เห็นภายนอก
38	อย่างเดียว โตขึ้นก็จะมีอะไรนะ เรียนดี โตขึ้นอนาคตดี การงาน	
39	ก็ดี ชีวิตก็ดี เงินก็ดี พี่เชื่ออย่างนั้นเต็มร้อย เราตามระบบมา	- เดินตามระบบแล้วขาดข้าง
40	ตลอดจนถึงที่สุดของระบบแล้ว แล้วเราก็ได้คำตอบว่าชีวิตมัน	ใน?
41	ไม่เต็ม มันแห้งงง... มีแต่ความขาดข้างใน เราไม่รู้หรืออะไรที่	
42	ดีกว่า แต่ที่อยู่ตรงหน้าเราแห้งมาก อาจจะเป็นวิธีที่พี่เดิน คน	- การเดินตามระบบที่เน้นการ
43	อื่นเขาเดิน เขาอาจไม่เป็นอย่างเรา คนอื่นเขาอาจจะเรียนด้วย	เรียนอย่างเดียว
44	เล่นด้วย ทำกิจกรรมด้วย เรากิจกรรมก็ไม่ทำ แต่ก็ไปออกค่าย	
45	บ้าง ค่าธรรมเนียมชาติ ค่าชนบท แต่พี่เรียนเป็นหลัก ถึงจุดที่ว่า	
46	แม่ล้มครงาน ได้เงินเดือนเยอะนี่นะ แต่ข้างในรู้สึกแห้งและมี	- พบว่าวัตถุประสงค์ การประสพ
47	ความทุกข์ ได้มาเท่าไรก็ไม่เต็ม ข้างในเริ่มบอก มันไม่ได้ มัน	ความสำเร็จภายนอกไม่ใช่
48	ทวนทวน มันทุกข์ แล้วก็ได้คำตอบว่า ระบบที่เดินมามันไม่ให้	ทั้งหมดของชีวิต
49	สิ่งที่เต็มกับเรา เราก็ฉีกแนวออกมา	
50	ผู้วิจัย: แล้วตรงช่วงที่เราเปลี่ยน เราคิดว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิต	
51	เราเต็มขึ้นหรือมีความหมายขึ้นไหมคะ	
52	ผู้ให้ข้อมูล: ใช่ เรามีความหวังกับสิ่งนั้น คือแนว neo เขาจะ	- (52-61) การเป็นครูตาม
53	เน้นเรื่องความรักสากล สอนให้เรารู้ว่าตัวเรากับคนอื่น จริงๆ	แนวคิดที่สนใจไม่ใช่ตาม
54	แล้วเป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกับว่ามีความรักที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้วใน	ระบบน่าจะตอบสนอง
55	จักรวาลนี้ แล้วเราก็เป็นหนึ่งเดียวกับความรักนั้น เราสามารถ	เป้าหมายชีวิต คือ การพัฒนา
56	นำความรักนั้นมาแบ่งปันให้คนอื่นได้ เรียกว่ามีศรัทธา พี่ก็ก้าว	ชีวิตด้านจิตใจ

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการให้รหัสแบบเปิด (ต่อ)

บรรทัดที่	ข้อความการสัมภาษณ์	รหัสเบื้องต้น
57	กระโดดเลย สำหรับที่คิดว่าตอนนั้นปัญหายังไม่เกิด เพียงแต่	
58	เรารู้สึกว่าเป็นหนทางที่เราชอบมากในตอนนั้น แล้วมันก็เป็น	- เริ่มด้วยความศรัทธา
59	หนทางที่น่าจะตอบสนองของความเต็มข้างใน เรื่องของปรัชญา	- ปัญญามีตอนไหน?
60	ความรัก ความคิด การทำสมาธิ ฝึกโยคะ พัฒนาความรักไป	
61	เรื่อยๆ	

ภายหลังการให้รหัสเบื้องต้น ผู้วิจัยจะได้มโนทัศน์จำนวนมาก จากนั้นต้องนำมามโนทัศน์ต่างๆ มาตรวจสอบ เปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง แล้วนำรหัสของมโนทัศน์ที่มีความคล้ายคลึงกัน มารวมเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มภายใต้ลำดับรหัสที่สูงกว่า มีความเป็นนามธรรมมากกว่า เรียกว่า “การสร้างหมวดหมู่” เพื่อเป็นการลดทอนจำนวนหน่วยที่กำลังวิเคราะห์ ให้มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งภายในหมวดหมู่ (Categories) ก็จะมีหมวดหมู่ย่อย (Subcategories) ที่แสดงคุณลักษณะ (Properties) และมิติ (Dimensions) ของหมวดหมู่ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มโนทัศน์เส้นทางการเข้าสู่การเป็นครูอนุบาล ใช้หมวดหมู่ “การเลือกเรียนครุศาสตร์” และ “การแสวงหาทางเลือกใหม่” ผู้วิจัยจำแนกคุณลักษณะของหมวดหมู่ดังกล่าวคือ ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู มีช่วงกว้างของมิติ คือ สนใจเป็นครูอนุบาล สนใจเป็นครูไม่ระบุสาขา และไม่สนใจเป็นครู คุณลักษณะของระยะเวลาที่เกิดความสนใจในวิชาชีพครู มีช่วงกว้างของมิติ คือ เริ่มสนใจตั้งแต่วัยเด็ก กับเข้าสู่วิชาชีพก่อนแล้วเกิดจุดเปลี่ยนให้มาสนใจเป็นครู นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมาใหม่แล้วพบว่า ข้อมูลใหม่ไม่สอดคล้องกับแบบแผนที่ระบุไว้ ก็ดำเนินการปรับเปลี่ยนเพิ่มแบบแผนที่ 3 เช่น “การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ” มีความแตกต่างจากการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ระยะเวลาความสนใจในการเป็นครูก่อนเข้าสู่วิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลจนเป็นแบบแผนที่แสดงปรากฏการณ์ ไม่ได้รายงานข้อมูลเป็นกรณีศึกษา แต่เน้นที่เหตุการณ์ตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยตระหนักว่าไม่ใช่ทุกสิ่ง ทุกเหตุการณ์จะสอดคล้องกับแบบแผนอย่างพอดี สมบูรณ์ อาจมีกรณีที่มีมิติแตกต่างออกไป ขึ้นกับผู้วิจัยว่าจะให้มีระดับชัดเจนแค่ไหน จะจัดกลุ่มแยกย่อยแค่ไหน ตัวอย่างเช่น คุณลักษณะของวิธีการเข้าสู่วิชาชีพครู ที่มีช่วงกว้างของมิติภายใต้หมวดหมู่ “การเลือกเรียนครุศาสตร์” ตั้งแต่เรียน

ครุศาสตร์สาขาปฐมวัย กับเรียนครุศาสตร์สาขาอื่นแล้วมาเป็นครู จึงสามารถจัดให้มีหมวดหมู่ที่แยกย่อยออกอีกได้ เป็นต้น

ภายหลังการให้รหัสโมดัล ผู้วิจัยจะเริ่มก่อรูปความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สามารถมองเห็นความเป็นไปได้ ข้อมูลจึงถูกแยกย่อยเพื่อนำไปพิจารณาต่ออย่างเจาะลึก ผู้วิจัยจะค้นพบแนวทางในการพัฒนามอดัลต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งคุณสมบัติและมิติของหมวดหมู่ต่างๆ ด้วย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการบันทึกเกี่ยวกับการวิเคราะห์ การตีความคำถาม และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างบันทึกเชิงทฤษฎี

“ไม่เคยคิดเป็นครูมาก่อนเลย” คือ สิ่งแรกที่น่าสนใจ เพราะจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือ ภาพตายตัวของคนทั่วไปคือ ครูที่ดีก็น่าจะมาจากคนที่มีแรงจูงใจต่อวิชาชีพครู ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการศึกษาการเติบโตของครูน่าจะต้องพิจารณากันตั้งแต่ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู ซึ่งน่าจะมีทั้งสนใจและไม่สนใจ แสดงว่าตอนนี้ครูทุกคนที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพต้องมีความสนใจถึงขั้นมีแรงจูงใจในวิชาชีพทุกคน ไซใหม่ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นไซใหม่ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องค้นหาต่อ และถ้าคำตอบ คือ ใช่ ก็น่าจะต้องเพิ่มในคุณลักษณะของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ รวมทั้งต้องค้นหาว่าความสนใจในการเป็นครูช่วงเริ่มต้นของผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นอะไร และเปลี่ยนไปได้อย่างไร.....

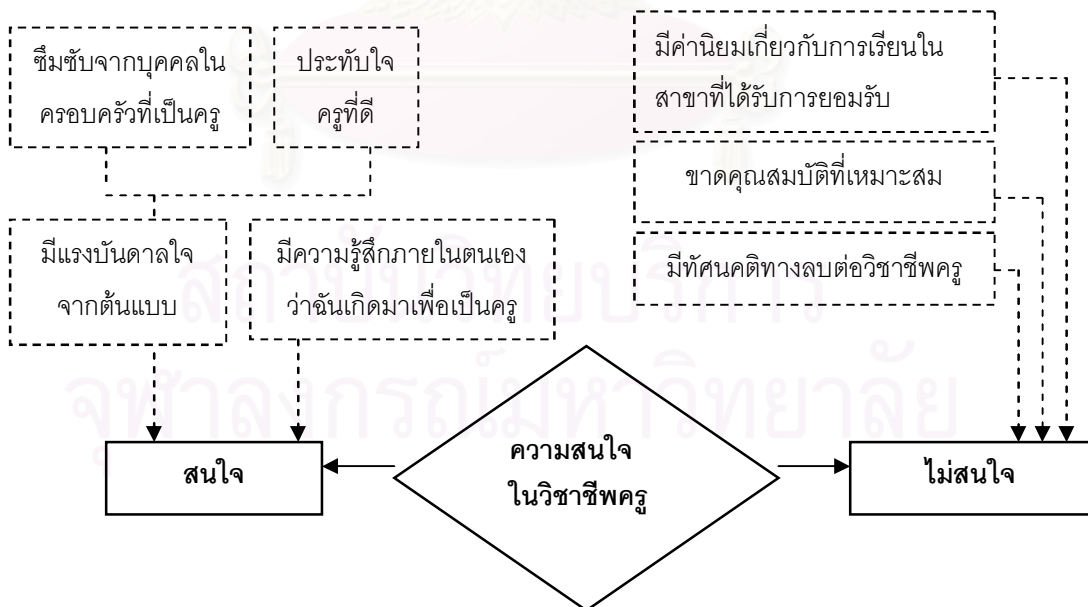
ข้อสรุปเบื้องต้น คือ ครูเริ่มจากไม่เคยคิดเป็นครูเลย เนื่องจากการรับค่านิยมในการดำเนินชีวิตจากพ่อแม่ที่เน้นความสำเร็จจากสิ่งภายนอก คือ การเรียนดี งานดี เงินดี เมื่อครูมีประสบการณ์ในวิชาชีพอื่นเป็นจุดให้ครูทบทวนเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิต เริ่มหาคำตอบโดยพบกับกลุ่มกัลยาณมิตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแนวหนึ่ง และเกิดความศรัทธาว่าการเป็นครูตามแนวคิดที่เน้นการพัฒนาด้านจิตใจ (ไม่ใช่ตามระบบ) น่าจะตอบสนองเป้าหมายชีวิต คือ การพัฒนาชีวิตด้านจิตใจ

4.1.2 การให้รหัสแบบแกน (Axial coding)

ผู้วิจัยให้รหัสแบบแกน เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ให้รหัสแบบเปิดจนเริ่มมีหมวดหมู่จำนวนหนึ่ง ผู้วิจัยจะเริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ของมอดัลต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลกลับเข้ามารวมกันใหม่ โดยการเชื่อมโยงหมวดหมู่ หมวดหมู่ย่อยเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบในลักษณะเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm model) ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ปรากฏการณ์ คือ แบบแผนที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ของสิ่งที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ การกระทำของครูผู้ให้ข้อมูลที่ตอบสนองต่อปัญหาและสถานการณ์โดยตัวเขาเอง ส่วนประกอบอีกประการหนึ่ง ได้แก่ เงื่อนไข คือ กลุ่มของเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นซึ่งสร้างสถานการณ์ให้แก่ปรากฏการณ์ เป็นสิ่งที่อธิบายว่าทำไมเหตุการณ์ถึงดำเนินไปตามนั้น

ในระหว่างการวิเคราะห์ให้ผู้วิจัยตระหนักว่าเงื่อนไขมีความซับซ้อนตั้งแต่ระดับไมโครจนถึงระดับแมโคร และมีได้ 3 รูปแบบ คือ 1) เงื่อนไขนำ (Causal conditions) เป็นเงื่อนไขที่แสดงกลุ่มของเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์ 2) เงื่อนไขแทรก (Intervening conditions) เป็นเงื่อนไขที่เปลี่ยนการกระทบของเงื่อนไขนำ และ 3) เงื่อนไขบริบท (Contextual conditions) เป็นเงื่อนไขซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติของเวลาและสถานที่ที่จะสร้างกลุ่มของสภาพแวดล้อม แต่ประเด็นสำคัญ ไม่ได้อยู่ที่การระบุว่าจะอะไรเป็นเงื่อนไขรูปแบบไหน แต่อยู่ที่การวิเคราะห์ให้เห็นว่าอะไรเป็นตัวกักตอเหตุการณ์ที่ซับซ้อนนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งครูอนุบาลได้ตอบสนองผ่านการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูล

การให้รหัสแบบแกน จึงเป็นการวิเคราะห์อย่างเข้มข้น โดยมีหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่งเป็นแกน และมีหมวดหมู่อื่นและหมวดหมู่ย่อยอยู่รอบๆ ในเวลาหนึ่ง อันเป็นที่มาของการเรียกว่า การให้รหัสแบบแกน ตัวอย่างเช่น หมวดหมู่ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลที่สนใจในวิชาชีพครู เกิดจากเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ การได้รับแรงบันดาลใจจากต้นแบบ หรือการมีความรู้สึกภายในตนเองว่าฉันเกิดมาเพื่อเป็นครู และ 2) ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู เกิดจากเงื่อนไข 3 ประการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเกิดจากเงื่อนไขมากกว่าหนึ่งประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสาขาที่ได้รับการยอมรับ การขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการ และ การมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู ดังสรุปในแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 4 ตัวอย่างการให้รหัสแบบแกนโดยใช้แผนผังช่วยในการวิเคราะห์เชิงกระบวนการทัศน์ (Paradigm model)

4.1.3 การให้รหัสแบบคัดเลือก (Selective coding)

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้รหัสแบบเปิด จนมีหมวดหมู่ คุณลักษณะและมิติของหมวดหมู่ ดำเนินวิเคราะห์โดยการให้รหัสแบบแกน จนได้ความสัมพันธ์ของหมวดหมู่กับหมวดหมู่ย่อย ในช่วงท้ายของกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์โดยการให้รหัสแบบคัดเลือก เป็นการบูรณาการหมวดหมู่ต่างๆ ให้ร้อยเรียงเป็นเรื่องเดียวกันในลักษณะโครงเรื่องทั้งหมดของปรากฏการณ์ (Story line) เริ่มจากการคัดเลือกหมวดหมู่ที่เป็นศูนย์กลางของปรากฏการณ์ (Central category) ซึ่งแสดงแก่นหลักของการวิจัย โดยใช้คำไม่กี่คำ แต่มีระดับความเป็นนามธรรมสูงมากพอที่จะอธิบายได้ว่าการวิจัยนี้เกี่ยวกับอะไร และมีอำนาจในการวิเคราะห์ คือ สามารถดึงหมวดหมู่ต่างๆ เข้ามาสัมพันธ์กับหมวดหมู่ศูนย์กลางนี้ได้ จากนั้นจึงทำการตรวจสอบความสัมพันธ์กับข้อมูลจริง และพัฒนา ขัดเกลาส่วนต่างๆ ที่ยังบกพร่องให้สมบูรณ์และสอดคล้องกลมกลืน

วิธีการที่ช่วยให้ผู้วิจัยระบุหมวดหมู่ศูนย์กลางของสิ่งที่ศึกษา คือ ถามคำถามว่า “อะไรเป็นประเด็นหลัก อะไรที่เกิดอยู่ในใจตลอด” แล้วเขียนบันทึกความคิดที่ได้เพื่อให้เข้าใจจุดสำคัญ จากนั้นจึงให้ชื่อแก่นหลักในการวิจัยนี้ ได้แก่ “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: เส้นทางการพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวม” เป็นหมวดหมู่ที่ผู้วิจัยเตรียมไว้อธิบายครูผู้ให้ข้อมูลทุกกรณี และเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจว่าการเติบโตทางวิชาชีพไม่ใช่เพียงด้านวิชาการแต่รวมถึงการพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทั้งในแง่มุมการพัฒนาวิชาชีพที่จะทำให้เกิดการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่ดีขึ้น และทั้งการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่ดีขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพ หลอมรวมกันจนทั้งสองสิ่งประสานเป็นองค์รวมเดียวกัน

ตัวอย่างของการบูรณาการหมวดหมู่เป็นโครงเรื่องในการศึกษาครั้งนี้ เริ่มจากหมวดหมู่ความสนใจในการเป็นครู พัฒนามาสู่หมวดหมู่เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครู พัฒนามาสู่การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ซึ่งแยกย่อยเป็น 2 ด้าน คือ ความแน่นแฟ้น และความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งหมวดหมู่ความสามารถในการปฏิบัติงานนั้นพัฒนาคุณลักษณะมาสู่การเป็นครูที่มีวุฒิภาวะในวิชาชีพต่อไป

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเขียนรายงานการวิจัยตามโครงเรื่องที่ได้ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะทำการขัดเกลาข้อสรุปที่ได้ ซึ่งทำให้พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลที่สรุปมาเป็นมโนทัศน์ต่างๆ มีจุดที่ยังไม่ชัดเจนหรือขาดหายไป ผู้วิจัยต้องกลับไปอ่านทบทวนบันทึกต่างๆ ใหม่ และดึงออกมาใหม่ หรือติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีที่ไม่ม่ข้อมูล เช่น พบว่าขั้นความสามารถของครูที่ปรับเปลี่ยนไป มีคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ มุมมองที่มีต่อเด็กที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา แต่ข้อมูลด้านนี้ในบางระยะมีน้อย และในผู้ให้ข้อมูลบางกรณีขาดหายไป ผู้วิจัยจึงต้อง

เก็บรวบรวมเพิ่มเติมใหม่ และเก็บข้อมูลจากการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ จนเพิ่มเติมหมวดหมู่ อย่างเพียงพอ คือ ข้อมูลที่เก็บมาใหม่มีความสอดคล้องกับกับหมวดหมู่ที่มีอยู่ เรียกว่า กระบวนการวิจัยถึงจุดอิ่มตัว

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเข้าใจภาวะของจุดอิ่มตัวอย่างลึกซึ้งขึ้นว่า มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่จะปล่อยวางการพัฒนาหมวดหมู่ด้วย เพราะรายละเอียดทุกอย่างไม่สามารถพัฒนาให้ได้อย่างสมบูรณ์แบบได้ แต่ควรพิจารณาในระดับความหลากหลายของหมวดหมู่ที่ไม่มีช่องโหว่ของข้อสรุปขนาดใหญ่ หากยังมีช่องโหว่ขนาดใหญ่อยู่ ต้องดำเนินการเติมให้หมวดหมู่มีความแน่นหนามากขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของข้อสรุปที่ได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องดำเนินการตัดข้อมูลที่มากเกินไป หรือที่ทำให้เกิดความเข้าใจเพียงเล็กน้อยออก ผู้วิจัยเปรียบขั้นตอนสุดท้ายนี้เปรียบเสมือนการตัดเล็ม ขัดเกลาชิ้นงานที่ก่อรูปไว้ให้มีความปรารถนิตงดงาม

การแสดงให้เห็นถึงสภาวะจุดอิ่มตัวของการวิจัยนี้ สามารถพิจารณาได้จาก 2 ประเด็น คือ 1) กระบวนการวิจัย (หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้รหัสเชิงทฤษฎี) ที่ดำเนินมาจนแสดงให้เห็นถึงสภาวะที่ข้อมูลและทฤษฎีมีความนิ่ง หรือถึงจุดอิ่มตัว และ 2) ผลที่ได้จากกระบวนการวิจัยที่ถึงจุดอิ่มตัว คือ ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเกี่ยวกับ “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” โดยแก่นความคิดรวบยอดแสดงเป็นแผนผังสรุป (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 8) แผนผังที่ได้นี้ ผู้วิจัยนำไปใช้วินิจฉัยความอิ่มตัวของทฤษฎี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลกรณีที่มีความแตกต่าง (contrary case) และตรวจสอบว่าแผนผังที่ได้สามารถอธิบายข้อมูลที่เก็บมาใหม่อย่างสอดคล้อง นอกจากนั้น นำแผนผังสรุปที่ได้ไปให้กลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีซึ่งนับจำนวนรวมได้ 9 คน ตรวจสอบ (member check) ว่าแผนผังสรุปที่ได้ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของตนเองได้อย่างสอดคล้องและครอบคลุม

4.2 การเขียนบันทึกและแผนภาพ (memos and diagrams)

ผู้วิจัยเขียนบันทึกและแผนภาพเพื่อสรุปข้อค้นพบชั่วคราว และขยายให้เกิดความคิดใหม่ขึ้นอย่างอิสระตลอดเวลา อันเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยเพิ่มความไวเชิงทฤษฎีและขึ้นำการดำเนินการวิจัยที่จะกระทำต่อไปร่วมด้วย ดังรายละเอียด คือ

4.2.1 การเขียนบันทึก

การเขียนบันทึกสามารถช่วยให้ผู้วิจัยทำการขยายความคิดที่กำลังคิด และสามารถลืมความคิดที่บันทึกไว้แล้วในขณะเดียวกัน คือ การพักวางไว้ก่อนชั่วขณะเพื่อเปิดโอกาสให้สามารถขยายความคิดที่กำลังคิดได้อย่างลึกซึ้งกว้างขวางจนเป็นที่พอใจก่อน แล้วจึงย้อนกลับไปทำการจัดหมวดหมู่ สร้างความคิดเชิงทฤษฎีที่พักวางไว้ ต่อในภายหลัง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกการเขียนบันทึกที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) บันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น 2) บันทึกเชิงรหัส 3) บันทึกเชิงทฤษฎี 4) บันทึกเชิงปฏิบัติการ 5) บันทึกช่วยความจำ และ 6) บันทึกส่วนบุคคล (ภาคผนวก ง)

1) *บันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น* เป็นบันทึกที่ผู้วิจัยถอดความการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียงออกมาเป็นภาษาเขียนแบบคำต่อคำ โดยมีเลขกำกับบรรทัดไว้ เพื่อความสะดวกในการค้นหารหัสในทัศน์และการย้อนกลับมาตรวจสอบ หรือดึงข้อมูลดิบดึงข้อมูลดิบมาประกอบการเขียนรายงานในภายหลัง จากนั้นทำการให้รหัสเบื้องต้นให้ตรงกับข้อความที่ได้ถอดเทปไว้ รหัสเบื้องต้นจะนำไปพิจารณาจัดกลุ่มรหัสเชิงทฤษฎีชั่วคราว และการบันทึกการให้รหัสแบบเปิดต่อไป

2) *บันทึกเชิงรหัส* เป็นบันทึกที่ผู้วิจัยจะเขียนบันทึกผลลัพธ์ของการให้รหัส 3 แบบ ได้แก่ การให้รหัสแบบเปิด การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบคัดเลือก โดยผู้วิจัยเขียนบันทึกการให้รหัสแบบเปิดภายหลังการให้รหัสเบื้องต้นแต่ละครั้ง เพื่อนำมาสะสมเก็บไว้สำหรับใช้ชี้้นำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในครั้งต่อไปตามหลักการการสะสมเชิงทฤษฎี อีกทั้งยังเป็นหลักฐานสำหรับย้อนกลับมาตรวจสอบ หรือย้อนกลับมาให้รหัสใหม่ (recode) ตลอดจนช่วยเอื้อให้ผู้วิจัยสามารถย้อนกลับมาคัดเลือกตัวอย่างข้อความไปประกอบการเขียนรายงานการวิจัยในภายหลังได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ด้วยการบันทึกแยกเป็นชื่อมโนทัศน์โดยมีเลขกำกับบรรทัดประกอบไว้ให้ย้อนกลับไปตรวจสอบได้

ภายหลังการบันทึกรหัสข้อมูลแบบเปิดไประยะหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจะเริ่มบันทึกรหัสแบบแกนที่ได้จากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ชั่วคราวระหว่างหมวดหมู่ เฉพาะเท่าที่พบจากข้อมูล เพื่อลดทอนจำนวนรหัสที่มาเชื่อมโยงกันให้มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้น พร้อมกับช่วยให้ผู้วิจัยได้ขยาย พัฒนา และปรับเปลี่ยนชื่อรหัสไปตามข้อมูลที่เพิ่มขึ้นจนครบองค์ประกอบของการให้รหัสแบบแกนในลักษณะของกระบวนการที่สมบูรณ์และซับซ้อน

ส่วนการเขียนบันทึกการให้รหัสแบบคัดเลือก ผู้วิจัยจะตั้งคำถามตัวเองถึงความคิดรวบยอดของข้อมูลทั้งหมดว่าเป็นเรื่องที่บอกถึงอะไร อะไรเป็นข้อค้นพบของผู้วิจัย แล้วเขียนคำตอบออกมาเป็นข้อความสั้นๆ จากนั้นคัดเลือกข้อความที่เด่นชัดที่สุดเพียงข้อความเดียว เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ทั้งหมดที่ศึกษาซึ่งก็คือ “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: เส้นทางการพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวม”

3) *บันทึกเชิงทฤษฎี* เป็นบันทึกในลักษณะการสรุปความคิดรวบยอดเชิงทฤษฎีชั่วคราวที่ได้จากข้อมูลแต่ละครั้งและสะสมรวม โดยผู้วิจัยจะได้ทำการจดคำถามที่ผุดขึ้นในลักษณะการเขียนบันทึก และรวบรวมเป็นส่วนหนึ่งของคำถามใหม่ในการสนทนาครั้งถัดไปร่วมด้วยทุกครั้ง ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขยายความคิดและทำให้เห็นพัฒนาการของความคิดรวบยอดเชิงทฤษฎี (ชั่วคราว) ที่ปรับเปลี่ยนไปตามข้อมูลที่เพิ่มเข้ามา

4) *บันทึกเชิงปฏิบัติการ* เป็นบันทึกเพื่อบ่งบอกทิศทางการเก็บข้อมูลครั้งต่อไปว่าจะเก็บข้อมูลของมโนทัศน์ใด จะค้นหาได้จากใคร (ผู้ให้ข้อมูลคนเดิมหรือผู้ให้ข้อมูลคนใหม่ที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับมโนทัศน์และดัชนีที่ต้องการ)

5) *บันทึกช่วยความจำ* เป็นการบันทึกคำถามหรือ ความคิดใดๆ ที่ผุดขึ้นและคิดว่าน่าสนใจ หรือจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างทฤษฎี เพื่อกันลืมและย้ำเตือนให้ต้องมีการนำกลับมาขบคิดใหม่ โดยในระหว่างการขบคิดนั้น ผู้วิจัยได้เขียนบันทึกความคิดย่อยๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาคิดซ้ำ ปรับแต่ง เชื่อมโยง และขัดเกลาจนกระทั่งได้คำตอบที่แปลกใหม่ลงตัวตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการ

6) *บันทึกส่วนบุคคล* เป็นบันทึกเพื่อเขียนผลการสะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการเขียนบันทึก เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง และเก็บไว้เป็นหลักฐานในการเตือนตนเองให้แก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น

4.2.2 การเขียนแผนภาพ (diagrams)

ผู้วิจัยใช้การเขียนแผนภาพช่วยในการนำสิ่งที่วิเคราะห์แยกย่อยกระจัดกระจายมารวมกันในรูปแบบที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม การเขียนแผนภาพ ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบส่วนสำคัญที่ขาดหายหรือละเลยไปจากการเก็บข้อมูล การให้รหัส และการบันทึกที่ผ่านมา พร้อมกับช่วยชี้ทิศทางสำหรับการดำเนินการก้าวต่อไป เพื่อการขยาย

ทฤษฎีที่กำลังสร้างได้ชัดเจนขึ้น นับเป็นการวิเคราะห์ขณะปัจจุบันที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ผู้วิจัยได้ทำหรือค้นพบกับอนาคตที่จะดำเนินต่อไป นอกจากนี้ การเขียนให้เห็นแผนภาพที่เป็นรูปธรรมช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจัดการกับความยากลำบากที่เกิดขึ้นในการวิเคราะห์ที่สับสนได้ดียิ่งขึ้น เป็นประโยชน์อย่างมากทั้งต่อการสร้างเสริมความก้าวหน้าสะสมตลอดจนกระบวนการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัยในขั้นตอนสุดท้าย

4.3 การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความเชื่อถือของงานวิจัย

ผู้วิจัยได้จำแนกสาระการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความเชื่อถือของงานวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ 4.3.1 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของกระบวนการวิจัย 4.3.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ และ 4.3.3 การตรวจสอบคุณภาพของทฤษฎีฐานรากหรือข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้ ดังรายละเอียด คือ

4.3.1 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของกระบวนการวิจัย

ในการตรวจสอบความเชื่อถือในงานวิจัยที่อยู่บนฐานกระบวนการทัศน์แบบธรรมชาติ ไม่สามารถใช้เกณฑ์ความเที่ยง ความตรง รวมทั้งความเป็นปรนัย (objectivity) ตามแบบการวิจัยกระบวนการทัศน์ปฏิฐานนิยมได้ Guba และ Lincoln (1989) จึงได้กำหนดคำว่า "Trustworthiness" คือมีความน่าเชื่อถือได้ มีความมั่นใจได้ มาเป็นเกณฑ์ในการแสดงคุณภาพความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีฐานกระบวนการทัศน์แบบนฤมิตนิยมแทนที่เกณฑ์แบบเดิม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัย ประกอบด้วยบรรทัดฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) ความเชื่อถือได้ 2) การถ่ายโอนได้ 3) การฟังพากับเกณฑ์อื่น และ 4) การยืนยันผลการวิจัย ดังรายละเอียด คือ

1) ความเชื่อถือได้ (Credibility) ผู้วิจัยได้แสดงความเชื่อถือได้ของสิ่งที่ดำเนินการวิจัย บทบาทผู้วิจัย วิธีการแสดงถึงประสบการณ์ของผู้วิจัย การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการตีความให้เกิดความเชื่อถือได้ โดยดำเนินการดังนี้

1.1) ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลานาน (prolonged involvement) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ และสามารถตรวจสอบประเด็นที่สนใจศึกษาให้ถูกต้อง ทฤษฎีที่สร้างขึ้นอยู่ในภาวะที่อึดตัว

1.2) ใช้วิธีการสังเกตภาคสนามอย่างจริงจัง (persistent observation) เพื่อเข้าใจคุณลักษณะ ความหมายที่สำคัญ

1.3) ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แหล่งที่มาของข้อมูลแตกต่างกัน (data triangulation) คือ เหตุการณ์แตกต่างกัน และตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน (methodological triangulation)

1.4) ใช้วิธีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนร่วมวิจัย (expertise and peer debriefing) ในการดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้จะมีอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คอยตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในศาสตร์การพัฒนาครูสาขาการศึกษาปฐมวัย มาตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อดูความแจ่มแจ้ง ความสอดคล้อง และตรรกของข้อสรุปที่ได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เชิญเพื่อนผู้วิจัยที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาครูและด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 3 ท่าน (ซึ่ง 2 ใน 3 ท่าน ศึกษาการวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานด้วย) มาตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อดูความแจ่มแจ้ง ความสอดคล้อง และตรรกของข้อสรุปที่ได้ รวมทั้งคอยปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยเป็นระยะๆ จนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนการวิเคราะห์และการเขียนรายงานในหลายประเด็น ตัวอย่างประเด็นหลักๆ ได้แก่ การปรับตัวอย่างบทสัมภาษณ์ไม่ให้ซ้ำซ้อน แสดงความหลากหลาย และตัดรายละเอียดที่มากเกินไปออก การปรับภาษา การปรับแผนภูมิให้สื่อความหมายชัดเจนมากขึ้น การเพิ่มเติมการบรรยายข้อสรุปที่เชื่อมโยงกับลักษณะงานวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน การเพิ่มเติมกรอบความคิดที่แสดงผลการวิจัยตามคำถามการวิจัย เป็นต้น

1.5) ใช้วิธีการให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบ (member check) ผู้วิจัยดำเนินการให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสามารถแบ่งเป็น 3 ยุทธวิธี คือ 1) การตรวจสอบขณะเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการตรวจสอบข้อมูลตั้งแต่เริ่มแรกในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติ คือ เมื่อผู้วิจัยได้ฟังการสัมภาษณ์หรือเห็นจากการสังเกต ผู้วิจัยได้ประมวลความคิดเชื่อมโยงกับประเด็นการวิจัย และเกิดการตีความอยู่ภายใน ผู้วิจัยได้มีการถามผู้ให้ข้อมูลกลับไปว่า สิ่งที่ผู้วิจัยตีความดังที่กล่าวมา หรือที่เห็นมาตรงตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ 2) การตรวจสอบภายหลังการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละครั้ง เป็นการตรวจสอบเมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลไปพิจารณาให้รหัสอย่างละเอียด จนได้ข้อสรุปชั่วคราว ผู้วิจัยได้นำมาถามกลับในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ว่าข้อสรุปที่ได้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ และ 3) การตรวจสอบแผนผังสรุปทฤษฎี และเค้าโครงของทฤษฎี เป็นการตรวจสอบเมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการบูรณาการทฤษฎีที่ได้จนเป็นโครงเรื่องและเขียนรายงาน

การวิจัยฉบับร่างเสร็จสิ้น และสรุปเป็นแผนผังของกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขที่เกิดขึ้นให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ ยืนยันว่าการตีความข้อมูลของผู้วิจัยถูกต้อง สอดคล้องกับมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่

ในขั้นตอนนี้ สามารถสรุปสิ่งที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล คือ การไม่ระบุชื่อสถาบันที่สำเร็จการศึกษา เนื่องจาก ในวงการการศึกษาปฐมวัยสามารถระบุได้โดยง่ายว่าผู้ให้ข้อมูลคือใคร การปรับคำสัมภาษณ์จากภาษาพูดให้เป็นภาษาเขียนมากขึ้น เพื่อให้อ่านแล้วเข้าใจง่ายโดยไม่ปรับเปลี่ยนความหมาย การปรับแก้คำที่ผู้วิจัยใช้ผิด การเพิ่มเติมข้อมูลตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เมื่อผู้ให้ข้อมูลเห็นประเด็นของผู้ให้ข้อมูลคนอื่น และเชื่อมโยงมาสู่ประสบการณ์ของตนเอง และเมื่อผู้ให้ข้อมูลเห็นหมวดหมู่ในการวิเคราะห์ทำให้สามารถดึงประสบการณ์ของตนเองที่ยังไม่ได้กล่าวถึงได้ การปรับย้ายตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลไปไว้ในหมวดหมู่อื่นๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลคิดว่าจะมีความตรงมากกว่า การปรับแก้ไขข้อสมมติของผู้ให้ข้อมูลกับคำสัมภาษณ์บางตอนให้ตรงกัน

2) การถ่ายโอนได้ (Transferability) ผู้วิจัยได้แสดงถึงการถ่ายโอนได้ของการวิจัย กล่าวคือ ผลการศึกษาได้แสดงลักษณะของกลุ่มที่ศึกษาได้จริง (representative sample) มีความสามารถในการอ้างผลไปยังสภาพการณ์ในบริบทที่คล้ายกันได้ ผู้วิจัยจะดำเนินการเพื่อแสดงการถ่ายโอนได้ของงานวิจัยนี้ ดังนี้

2.1) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ซึ่งทฤษฎีที่ได้จะมีคุณลักษณะอย่างหนึ่ง คือ การทำนาย เนื่องจากมโนทัศน์ที่จะพัฒนานั้นได้ศึกษาข้อมูลอย่างครอบคลุมจนสามารถที่จะระบุลำดับเหตุการณ์และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง และเกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงสามารถกล่าวถึงความสามารถในการทำนายของทฤษฎีฐานรากที่พัฒนาขึ้นมาได้ ในข้อจำกัดที่ว่าถ้าที่อื่นได้รับเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน ก็ควรจะมีลำดับเหตุการณ์เกิดขึ้นคล้ายคลึงกัน

2.2) ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล (รายละเอียดในหัวข้อการกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย) ในขั้นเริ่มต้น และคัดเลือกแบบเจาะจงตามการชี้แนะของการพัฒนามโนทัศน์ต่อไป เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่จะสามารถอ้างอิงถึงประเด็นที่สนใจศึกษาได้ ตอบปัญหาการวิจัย และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

3) การพึ่งพากับเกณฑ์อื่น (Dependability) ผู้วิจัยได้แสดงถึงการพึ่งพากับเกณฑ์อื่น โดยพิจารณาจากความเที่ยงตรงของงานที่สามารถตรวจสอบความถูกต้อง (accuracy) ความสม่ำเสมอ (consistency) ความสามารถในการตรวจซ้ำของข้อมูล และผลที่ได้มีความคงที่ (stability) ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อแสดงการพึ่งพากับเกณฑ์อื่นของงานวิจัยนี้ ดังนี้

3.1) ใช้วิธีการตรวจสอบจากวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในระหว่างการเก็บ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นฐานความไวเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การขยายผลการค้นพบ และเปรียบเทียบความสอดคล้องหรือความแตกต่างกับสภาพขององค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างครอบคลุมทุกมุมมอง

3.2) ใช้วิธีการตรวจสอบจากบันทึกต่างๆ เพื่อความสามารถในการตรวจสอบ แกะรอยที่มาของข้อมูลและการวิเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินการทำบันทึกต่างๆ ทั้งบันทึกการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยจะถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ บันทึกเชิงรหัส บันทึกเชิงทฤษฎี บันทึกเชิงปฏิบัติการ บันทึกช่วยความจำ และบันทึกส่วนตัวของผู้วิจัย

4) การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) ผู้วิจัยได้ดำเนินการยืนยันผลการวิจัย ว่าเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนครอบคลุมทุกมุมมอง ปราศจากอคติของนักวิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบร่องรอยของการวิจัย (Audit Trail) ดังนี้

4.1) จัดเตรียมข้อมูลดิบเพื่อการตรวจสอบ ผู้วิจัยเตรียมบันทึกต่างๆของผู้วิจัย บันทึกภาคสนาม บันทึกการสัมภาษณ์ เป็นต้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม หรือเพื่อนนักวิจัยร่วมตรวจสอบ

4.2) ใช้วิธีการสะท้อนความคิด ผู้วิจัยไตร่ตรองตนเอง เพื่อตรวจสอบผลกระทบจากความคิด ความรู้สึก ความพร้อมของตัวผู้วิจัยเองต่อกระบวนการเก็บ การวิเคราะห์ข้อมูล และทำการปรับแก้ไข พัฒนา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของตัวผู้วิจัย ซึ่งอาจกระทบต่อผลลัพธ์การวิจัย

4.3) วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยอาศัยระยะเวลาความใส่ใจในการดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ผู้เชี่ยวชาญในระเบียบวิธีแบบการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานได้แนะนำไว้ ไม่ลัดขั้นตอน มีการเก็บข้อมูลอย่างครอบคลุม การใช้เพื่อนนักวิจัยช่วยในการวิเคราะห์ ตรวจสอบ การใช้วรรณกรรมที่ทบทวนมาช่วยกระตุ้นความไวเชิงทฤษฎี และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบอย่างคงที่ ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวได้รับการตรวจสอบจากข้อมูลใหม่ที่มาสนับสนุน

4.4) สังเคราะห์และบูรณาการสิ่งที่ค้นพบ ผู้วิจัยสังเคราะห์ การให้รหัส หมวดหมู่ต่างๆ ที่ค้นพบให้มีความเป็นนามธรรมจากข้อมูลจริง ครอบคลุมการอธิบาย ปรัชญาการณที่สนใจศึกษา โดยอาศัยการเขียนแผนภาพ และการวิเคราะห์แบบมีโครงเรื่องของ ปรัชญาการณเป็นแกน

4.5) แสดงวิธีการดำเนินการวิจัยในบทที่ 3 อย่างละเอียด ภายหลังการวิจัย ผู้วิจัยแสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยเผชิญ พร้อมทั้งเหตุผลและการตัดสินใจของ ผู้วิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย เพื่อแสดงถึงความสมเหตุสมผล มีการวางแผน ดำเนินการวิจัยอย่าง รัดกุม รอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน เป็นจริงมากที่สุด เช่น กระบวนการคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่างตามการชี้แนะของทฤษฎีที่กำลังสร้าง การพัฒนาคำถามให้เฉพาะเจาะจง ลึกซึ้งขึ้น ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จของการดำเนินการวิจัย

4.3.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้

ผู้วิจัยคำนึงถึงการตรวจสอบเพื่อการค้นหาความจริงตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลว่ามีการบิดเบือนเกิดขึ้นหรือไม่ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึกอาจบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ผู้ให้ข้อมูลอาจจะขยาย (ใส่สีใส่ไข่) ข้อมูลส่วนที่ตนเองมี ความสนใจ ในขณะที่อาจจะปิดบัง ละเลยข้อมูลส่วนที่ตนเองไม่มีความสนใจหรือไม่ปรารถนาที่จะ สนใจได้ทั้งโดยตั้งใจ (รู้ตัว) และไม่ตั้งใจ (ไม่รู้ตัว) ด้วยเหตุผลต่างๆ ของตนเอง และที่สำคัญคนเรา สามารถที่จะมีมุมมองที่ขัดแย้งกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลในขณะเดียวกันได้ (Minichiello, et al., 1991: 128-129 อ้างถึงในกนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2541) ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความจริง เพื่อ จะได้นำมาอธิบายความสอดคล้องหรือความแตกต่างของการรับรู้ และนำไปสู่ความเข้าใจ ความคิด การกระทำของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น ดังนี้

1) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเปรียบเทียบอย่างคงที่ (Constant comparative analysis) ข้อมูลอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการตามเงื่อนไขที่เข้ามากระทบผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งระดับความรู้ตัว (เท่าทันความคิดของตนเอง) ที่อาจจะไม่คงที่ของผู้ให้ ข้อมูลเอง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลร่วมด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตรวจสอบข้อมูลตลอด กระบวนการวิจัย หากผู้ให้ข้อมูลมีการบิดเบือน การเก็บข้อมูลที่ยาวนาน ถามสืบสอบในประเด็น ต่างๆ จะเกิดการเปรียบเทียบอย่างคงที่ และจะพบประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการบิดเบือน ตัวอย่างเช่น กรณีหนึ่ง ครูกล่าวในการสัมภาษณ์ครั้งแรกว่า ช่วงแรกที่เป็นครู มีความสุข ชอบสอน มาก แต่ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อมาครูได้กล่าวถึงสิ่งที่ขัดแย้งกัน

“...ตอนนั้นที่ขึ้นมาอยู่แล้ว (ศูนย์เด็กที่ทำงานในปัจจุบัน) เราไม่คิดว่าจะเรียนปฐมวัย เราอยากเรียนบัญชี เราอยากทำงานธุรการ เราอยากทำคอมพิวเตอร์ เราไม่อยากจะสอนเด็ก เราไม่ได้รักเด็ก แต่ว่าคำตอบวันนั้นที่เราว่าอยากเป็นครู รักเด็ก เพราะว่าไม่รู้จะเป็นอะไร ก็เลยบอกว่าเป็นครูแค่นั้นล่ะ แต่เราอยากเรียน”

ผู้ให้ข้อมูลอาจจะไม่ตั้งใจบิดเบือนข้อมูล แต่เมื่อมีการสัมภาษณ์อย่างต่อเนื่อง เจาะลึก นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบอย่างคงที่ จะทำให้ได้ความจริงตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี จะพบว่า ข้อมูลที่เป็นจริงจะมีข้อมูลมาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหมายความว่าข้อมูลและรหัสจะได้รับการตรวจสอบโดยปริยาย ส่วนกรณีที่แปลกแยก (Negative case) ผู้วิจัยจะค้นหาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความแปลกแยก และนำมาสร้างเป็นรูปแบบที่แตกต่าง

2) ใช้วิธีการตรวจสอบจากวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบจากวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งระหว่างการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องหรือความแตกต่างเบื้องต้นกับผลการค้นพบของผู้วิจัย สำหรับใช้เป็นฐานความไวเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การขยายผลการค้นพบ ด้วยการค้นหาตัวอย่างเหตุการณ์จริงมาสนับสนุน

3) ใช้การเก็บข้อมูลระยะเวลายาวนาน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลายาวนาน โดยแบ่งการเก็บข้อมูลเป็นระยะตามการให้รหัสสมโนทัศน์ได้ 3 ระยะ คือการให้รหัสแบบเปิด การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบวินิจจัย ผู้วิจัยสามารถพิจารณาความคงที่ของข้อมูล สะท้อนจากการที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถเชื่อมโยง อ้างอิง ทำความถึงเรื่องราวเดิม หรือเล่าเรื่องราวใหม่อย่างมีความสอดคล้องกันกับเรื่องราวเดิม มีความคงเส้นคงวา และสังเกตได้ว่าหากผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจอย่างแท้จริงจะสามารถยกตัวอย่างได้ชัดเจน อธิบายได้ ลักษณะการให้ข้อมูลในเรื่องที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ หรือคิดว่ารู้แต่ไม่รู้ จะมีความแตกต่างกับลักษณะการให้ข้อมูลที่มาจากเข้าใจ จากประสบการณ์ตรงผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล

5. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยของการศึกษาคั้งนี้ในลักษณะทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานที่ได้ โดยมีหมวดหมู่ที่เป็นแกนศูนย์กลาง คือ “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มี

วุฒิภาวะทางวิชาชีพ” จากนั้นนำหมวดหมู่และหมวดหมู่ย่อยต่างๆ มาอธิบายแบบแผนความสัมพันธ์ของ "กระบวนการ" และ "โครงสร้างเงื่อนไข" ที่ส่งผลต่อลำดับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ผลการวิจัยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระยะ คือ *ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล* เป็นระยะก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลจะเข้ามาเป็นครูอนุบาลจนเริ่มแสดงกระบวนการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะย่อย ได้แก่ 1.1 ความรู้สึกที่มีต่อวิชาชีพครู และ 1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล *ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ* เป็นระยะที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาล แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ต่างๆ ในการยืนยัน ปรับเปลี่ยน เรียนรู้ จนกระทั่งค้นพบว่าการเป็นครูอนุบาลเป็นภารกิจทางวิชาชีพในการดำรงชีวิต แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ 2.1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล 2.2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะย่อย ได้แก่ 2.2.1 ระยะเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ และ 2.2.2 ระยะการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ และ*ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ* เป็นระยะที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลอย่างแน่วแน่จากการพัฒนาตั้งแต่ระยะที่ 2 แต่ได้พัฒนาด้านความสามารถต่อยอดจนเติบโตเป็นครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ลักษณะการนำเสนอ เป็นรูปแบบการอธิบายเรียงลำดับไปตามระยะของปรากฏการณ์ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เข้าใจลักษณะความเป็นกระบวนการที่ปรากฏการณ์ดำเนินไป และโครงสร้างเงื่อนไขที่เป็นตัวกักตอเหตุการณ์ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแผนภาพเชิงกระบวนการที่ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีที่ได้มา เกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงได้นำตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำพูดจากผู้ให้ข้อมูล มาใช้เป็นหลักฐานแสดงที่มาของรหัสที่ผู้วิจัยได้ให้ความคิดรวบยอดไว้

6. สรุปการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการแบบองค์รวม

ถึงแม้ว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานตามรายละเอียดที่เขียนแยกเป็นส่วนๆ ข้างต้น เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจ แต่ในการปฏิบัติจริง ผู้วิจัยบูรณาการทุกส่วนมาประกอบกันอย่างเป็นองค์รวมตามบริบทการวิจัยแต่ละขณะ

ในระยะเริ่มแรก ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง จากนั้นได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแนวทางเชิงกลยุทธ์ แนวทางการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล แนวทางการสร้างสัมพันธ์และความไว้วางใจที่เสนอไว้มาปรับใช้ในการเข้าสนาม และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้รหัสแบบเปิด เขียนบันทึก จนได้ข้อมูล

และข้อสรุปพอสมควร ผู้วิจัยจึงทำการจัดระบบ ลดทอนข้อมูล ทำความเข้าใจในทัศนคติต่างๆ ให้เกิดความชัดเจนเป็นระบบมากขึ้น และเพื่อให้ได้ทิศทางในการดำเนินการวิจัยที่ตรงประเด็นต่อไป

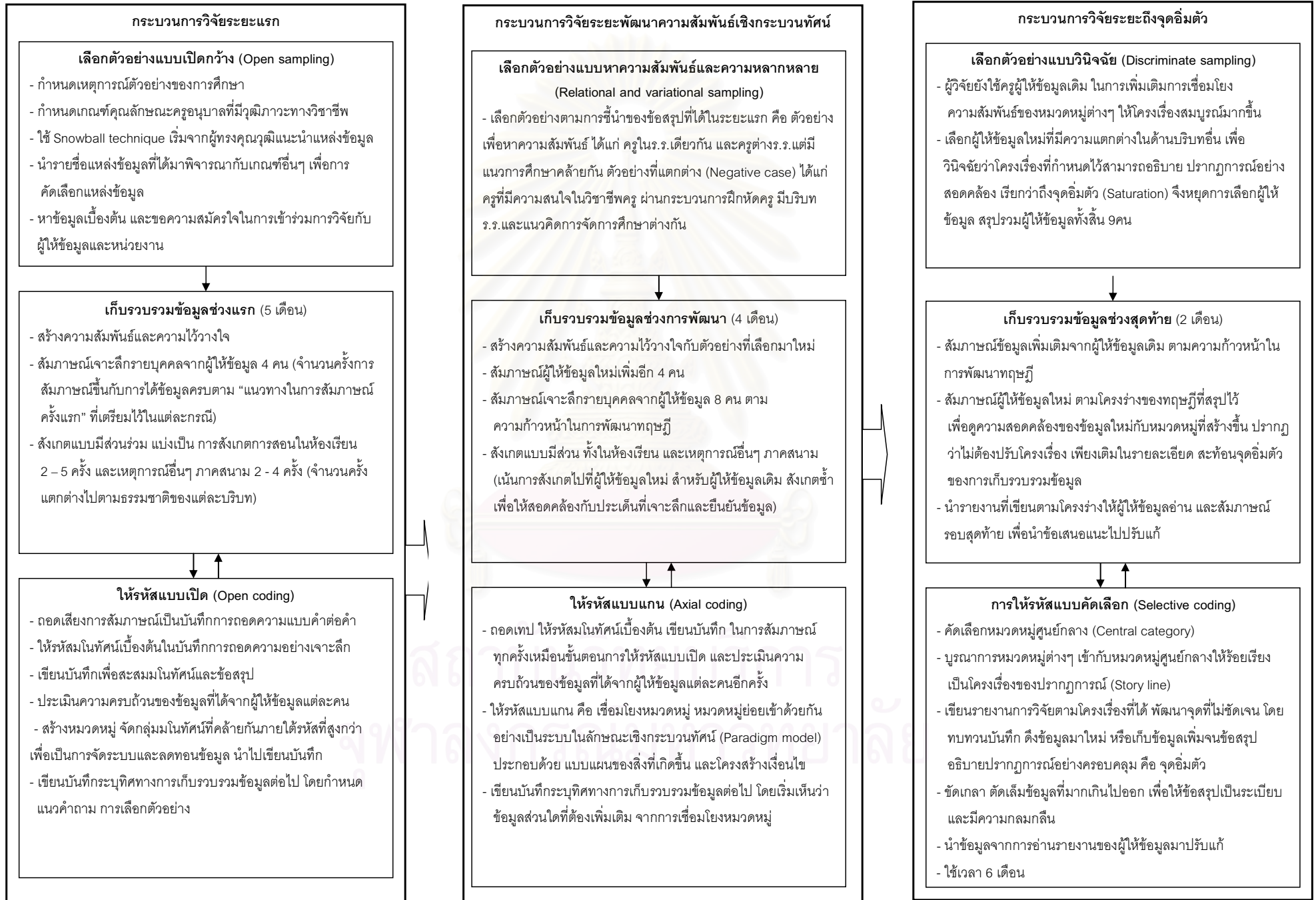
เมื่อผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์จัดระบบ ผู้วิจัยได้ทิศทางในการดำเนินการวิจัยต่อ ซึ่งนำไปสู่การเลือกตัวอย่างทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการของวงจรการให้รหัสแบบเปิด นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมตามประเด็นที่ปรับให้มีความเฉพาะมากขึ้น นำมาให้รหัสแบบเปิดสะสมรวมไว้ เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ระยะหนึ่ง ผู้วิจัยนำข้อสรุปต่างๆ ที่ได้ มาวิเคราะห์ให้รหัสแบบแกน โดยเชื่อมโยงหมวดหมู่ในลักษณะเชิงกระบวนการทัศน

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเริ่มมีแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ของหมวดหมู่ย่อยในการบอกเล่าประสบการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลแยกเป็นหมวดหมู่ ผู้วิจัยเริ่มนำสิ่งที่ได้มาเรียงลำดับตามเวลา เพื่อนำไปสู่การกำหนดหมวดหมู่หลัก แล้วนำตัวอย่างคำพูดมาประกอบกรอกร้อยเรียงเรื่องราว ซึ่งผู้วิจัยต้องสะท้อนความคิดเทียบเคียงกลับไปกลับมาระหว่างการให้รหัสแผนภาพ และข้อมูลดิบให้มีความสอดคล้องกัน จนบางครั้งก็เกิดการวิเคราะห์ใหม่ ทบทวนใหม่ และเกิดความกระจ่างในข้อค้นพบบางตอน หรือเกิดความกระจ่างว่าข้อมูลใดที่สำคัญแต่ยังไม่ได้เก็บมา

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาข้อสรุปได้โครงร่างชั่วคราวที่มีหมวดหมู่ศูนย์กลางปรากฏการณ์ และหมวดหมู่แบบแกนที่แสดงความต่อเนื่องของกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการเข้าสู่การเป็นครูอนุบาล กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ และการกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหมวดหมู่ย่อยๆ ให้มีความแน่นอนขึ้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลตามการชี้แนะของความก้าวหน้าในการวิจัย จากนั้นเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อชัดเจนหมวดหมู่ต่างๆ ให้มีความครอบคลุมมากขึ้น และตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจนกระทั่งไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นอีก จากนั้นผู้วิจัยจึงเขียนรายงานผลการวิจัยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ และนำมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ

ดังนั้น สามารถสรุปกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นองค์รวม ได้เป็น 3 ระยะ ใหญ่ๆ คือ ระยะแรก ระยะพัฒนาความสัมพันธ์เชิงกระบวนการทัศน และระยะถึงจุดอิ่มตัว ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 สรุปการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการแบบองค์รวม

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูล

การนำเสนอสาระในส่วนนี้ เป็นการเสนอการบรรยายเกี่ยวกับสภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูล จากผลการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอแบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1. สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลในภาพรวม และ 2. สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลเป็นรายกรณี ดังรายละเอียด คือ

1. สภาพและภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลในภาพรวม

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ 9 คน ที่มีความสมัครใจในการให้ความร่วมมือ เล่าประสบการณ์ด้านการทำงานและด้านชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นครูอนุบาล ผู้วิจัยจำแนกการนำเสนอสาระในตอนนี้ออกเป็น ได้แก่ 1.1 คุณลักษณะการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ 1.2 ภูมิหลังของครูผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.1 คุณลักษณะการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูล ต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ สอดคล้องกับพัฒนาการทางวิชาชีพอยู่ในขั้นการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ (The Maturing Stage) กล่าวสรุปคุณลักษณะดังกล่าวโดยรวม คือ เป็นครูอนุบาลที่มีระยะเวลาในการทำงานอย่างน้อย 3 ปี ผ่านกระบวนการยืนยันความแน่นแฟ้นทางวิชาชีพจนพบว่าการเป็นครูอนุบาลคือภารกิจทางวิชาชีพในการดำเนินชีวิต นอกเสียจากว่าจะพบเงื่อนไขที่จำเป็นจริงๆ ที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลต่อได้ มีการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการ การศึกษาปฐมวัยด้วยการรู้จักคิดของตนเอง จัดการงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ จนกระทั่งพัฒนาความสามารถเข้าสู่ขั้นการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ค้นพบและสามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลบนพื้นฐานที่ถูกต้องตามหลักการการศึกษาปฐมวัยและทัศนคติแบบองค์รวม ด้วยการใช้ความคิดของตนเอง

1.2 ภูมิหลังของครูผู้ให้ข้อมูล

รายการ ชื่อครู	การเข้าสู่ อาชีพครู	อายุ	การ ทำงาน	เพศ	สถานภาพ	การศึกษา		ลักษณะ โรงเรียน
						วุฒิ	สาขา	
ส้ม	เรียนครู	31 ปี	9 ปี	หญิง	โสด	ป.ตรี	ครูฯ ปฐมวัย	ร.ร.เอกชน (สมาคริสตจักร)
						กำลังต่อป. โท		
ตุ๊กตา	เรียนครู	36 ปี	14 ปี	หญิง	สมรส (บุตร1คน)	ป.ตรี	ครูฯ พัฒนาการบพ	โรงเรียนเอกชน
						กำลังต่อป. โท	ครูฯ เทคโนโลยีฯ	
ไหม	เรียนครู	38 ปี	16 ปี	หญิง	โสด	ป.ตรี,ป.โท กำลัง ต่อ ป. เอก	ครูฯ ปฐมวัย	โรงเรียนรัฐบาล
น้ำ	ตั้งใจ เปลี่ยนมา เป็นครู	38 ปี	14 ปี	หญิง	โสด	ป.ตรี	บัญชี	โฮมสคูล (Home school)
ตุ้ม	ตั้งใจ เปลี่ยนมา เป็นครู	42 ปี	13 ปี	หญิง	โสด	ป.ตรี	ด้านเทคโนโลยี	โฮมสคูล (Home school)
						ป.โท	ครูฯ ปฐมวัย	
ปาน	มีโอกาส เข้ามาโดย ไม่ตั้งใจ	32 ปี	9 ปี	หญิง	โสด	ป.ตรี	วิทยาการพิมพ์	โรงเรียนเอกชน
						ป.โท, ป.เอก	ครูฯ ปฐมวัย	
แก้ว	มีโอกาส เข้ามาโดย ไม่ตั้งใจ	32 ปี	15 ปี	หญิง	สมรส (ไม่มีบุตร)	ป.ตรี	ครูฯ ปฐมวัย (นอกเวลา)	ศูนย์เด็ก (รัฐบาล)
วาด	มีโอกาส เข้ามาโดย ไม่ตั้งใจ	41 ปี	10 ปี	หญิง	โสด	นักธรรม เอก	นักธรรมเอก	ศูนย์เด็ก (รัฐบาล)
จันทร์	มีโอกาส เข้ามาโดย ไม่ตั้งใจ	42 ปี	21 ปี	หญิง	สมรส (บุตร2คน)	ป.ตรี	ครูฯ ปฐมวัย (นอกเวลา)	โรงเรียนเอกชน

ตารางที่ 7 สรุปรูปภาพรวมเกี่ยวกับภูมิหลังของครูผู้ให้ข้อมูล

การเข้าสู่วิชาชีพครู ผู้วิจัยสามารถจำแนกผู้ให้ข้อมูลตามวิธีการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลได้ 3 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยการเลือกเรียนครุศาสตร์ จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยเข้าสู่สายอาชีพอื่นก่อน แล้วเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ จำนวน 2 คน และ ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยเกิดจุดเปลี่ยนจากการเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล จำนวน 4 คน

อายุ ผู้ให้ข้อมูลมีอายุตั้งแต่ 31 – 42 ปี ช่วงกว้างของความแตกต่างของอายุ คือ 10 ปี อายุผู้ให้ข้อมูลเริ่มจาก 31 ปีขึ้นไป โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุช่วง 30 ตอนต้น จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุช่วง 30 ตอนปลาย จำนวน 3 คน และ ผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุช่วง 40 ตอนต้น จำนวน 3 คน

ประสบการณ์การทำงาน ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 9-21 ปี ช่วงกว้างของระยะเวลาเกี่ยวกับประสบการณ์การทำงาน คือ 12 ปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในช่วง 10 กว่าปี (10 – 16 ปี) จำนวน 6 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เหลือมีประสบการณ์การทำงาน 9 ปี จำนวน 2 คน และมีผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์การทำงาน 21 ปี จำนวน 1 คน

เพศและสถานภาพการสมรส ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเป็นผู้หญิง ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 6 คน สถานภาพสมรส จำนวน 3 คน โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรส จำนวน 2 คน มีบุตร 1 และ 2 คน ตามลำดับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรสอีก 1 คน ไม่มีบุตร

การศึกษา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 8 คน จาก 9 คน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาปฐมวัย จำนวน 6 คน โดยแบ่งย่อยเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างเดียว จำนวน 2 คน ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาปฐมวัย กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาปฐมวัย จำนวน 1 คน ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอื่น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาปฐมวัย จำนวน 1 คน ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาปฐมวัย จำนวน 1 คน และ ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอื่น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก สาขาปฐมวัย จำนวน 1 คน (2) ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอื่น โดยแบ่งย่อยเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอื่น และกำลังศึกษาต่อปริญญาโทสาขาอื่น จำนวน 1 คน และ ผู้ให้ข้อมูลที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 คน

ลักษณะโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ทำงานในโรงเรียนเอกชน จำนวน 6 คน โดยแยกย่อยเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ทำงานในโรงเรียนลักษณะโฮมสคูล (Home school) รูปแบบ ศูนย์

การเรียน จำนวน 2 คน โรงเรียนในเครือสภาคริสตจักร จำนวน 1 คน โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนเฉพาะระดับปฐมวัยจำนวน 1 คน และโรงเรียนเอกชนที่เปิดถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เหลือทำงานในโรงเรียนรัฐบาล จำนวน 3 คน โดยแยกย่อยเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ทำงานในโรงเรียนรัฐบาลลักษณะเป็นศูนย์เด็กจำนวน 2 คน และผู้ให้ข้อมูลที่ทำงานในโรงเรียนรัฐบาลที่เปิดถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน

2. สภาพและภูมิหลังของครอบครัวผู้ให้ข้อมูลเป็นรายกรณี

สาระเกี่ยวกับสภาพและภูมิหลังของครอบครัวผู้ให้ข้อมูลเป็นรายกรณี ในตอนนี้ จัดกลุ่มการนำเสนอตามมิติศกนการเข้าสู่วิชาชีพครู ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยการเลือกเรียนครุศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยเข้าสู่วิชาชีพอื่นก่อน แล้วเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ จำนวน 2 คน และ กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยการเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล จำนวน 4 คน โดยในแต่ละกลุ่ม นำเสนอตามลำดับอายุของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยการเลือกเรียนครุศาสตร์ (จำนวน 3 คน)

2.1 ครูส้ม

1) ภูมิหลัง ครูส้มอายุ 31 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูส้ม คือ เป็นคนมีความมุ่งมั่นในการทำสิ่งต่างๆ ตามความเชื่อ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเด็ก ขยัน อดทน สนใจการเรียนรู้ เคารพผู้ใหญ่ มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูส้มเป็นคนกรุงเทพมหานคร มีพี่น้องฝาแฝด ครูส้มเป็นแฝดน้อง และมีน้องชายอีก 1 คน คุณพ่อคุณแม่ประกอบธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูส้มเคยสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐ สาขาการศึกษา ปฐมวัย 2 ครั้ง แต่สอบไม่ได้ และเคยสอบได้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวแต่เลือกที่จะไม่เรียน เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูง ไม่ต้องการรบกวนคุณพ่อคุณแม่ จึงเลือกเรียนสาขาบริหารการตลาด ที่มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แต่หลังจากเรียนได้ 1 ภาค การศึกษา ก็พบว่า เป็นสิ่งที่ไม่ชอบ ครูส้มตระหนักในใจมาตั้งแต่เด็กว่าอยากเป็นครูและชอบเด็กเล็ก ในระหว่างที่ว่างจากการรอศึกษาต่อ ครูส้มจึงต้องการยืนยันกับตนเองว่าอยากจะทำงานกับ

เด็กเล็กจริงหรือไม่ จึงไปทำงานเป็นครูพี่เลี้ยงที่เนอสเซอรี่แห่งหนึ่ง เมื่อครูผู้สอนมั่นใจว่าตนเองชอบเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริง จึงเลือกเรียนสาขาการศึกษาปฐมวัย (ภาคสมทบ) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เพื่อมีเวลาหารายได้โดยการทำงานด้านบัญชีให้บริษัทแห่งหนึ่งในระหว่างเรียน ปัจจุบันครูผู้สอนกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย (นอกเวลาราชการ) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) *บริบทของโรงเรียน* ที่ทำงานของครูผู้สอนเป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสภาคริสตจักร ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยระดับชั้นมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ สำหรับระดับชั้นอนุบาลมีตั้งแต่อนุบาล 1 – อนุบาล 3 อนุบาล 1 มี 3 ห้อง อนุบาล 2 มี 4 ห้อง และอนุบาล 3 มี 6 ห้อง รวม 16 ห้องเรียน มีครูประจำชั้นห้องละ 2 คน

แนวการสอนที่ใช้ เดิมโรงเรียนใช้การสอนแบบเร่งเรียนอ่านเขียน และเปลี่ยนมาใช้แนวการสอนเตรียมความพร้อมเมื่อ 6 ปีที่ผ่านมา โดยยึดแนวคิดการเล่นของ Froebel ใช้ 6 กิจกรรมหลัก มีการสอนเป็นหน่วยการสอน และมีการสอนแบบโครงการภาคการศึกษาละ 1 โครงการ

สภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมมีความเป็นธรรมชาติมาก ร่มรื่นด้วยต้นไม้ ลักษณะอาคารเรียน แบ่งเป็นหลังๆ ล้อมรอบพื้นที่กลางแจ้งและสนามหญ้าตรงกลาง สำหรับอาคารเรียนของอนุบาลนั้น เป็นตึก 2 ชั้น ด้านหน้า เป็นสนามหญ้าใหญ่ของโรงเรียน ติดกับตัวอาคารเรียนเป็นสนามเด็กเล่นขนาดเล็ก ด้านหลังอาคารเป็นสนามเด็กเล่นขนาดใหญ่เฉพาะของระดับอนุบาล มีเครื่องเล่นสนาม ศาลาเล่นทราย บริเวณที่เล่นน้ำ ภายในห้องเรียนจัดเป็นมุมเล่นของเด็กๆ แยกตามมุมหลัก คือ มุมบ้าน มุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมศิลปะ

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูผู้สอนมีความใฝ่ฝันที่ชัดเจนมาตั้งแต่เด็กว่าอยากเป็นครู และพบว่าตนเองชอบเด็กเล็กมาก ดังนั้น จึงเลือกสาขาการศึกษาปฐมวัย ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่สอบไม่ได้ ครูผู้สอนจึงไปทำงานเป็นครูพี่เลี้ยงระดับเนอสเซอรี่ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งอยู่ 3 ปี ซึ่งปีแรกเป็นครูพี่เลี้ยง และ 2 ปีถัดมาเป็นครูประจำชั้น ลักษณะการสอนเด็กเป็นแบบเน้นการดูแลกิจวัตรประจำวัน ประสบการณ์การทำงานกับเด็กทำให้ครูผู้สอนมั่นใจว่าชอบด้านนี้ อย่างแท้จริง จึงลาออกไปเรียนต่อปริญญาตรี ในระหว่างนี้ครูผู้สอนทำงานด้านการทำบัญชีให้บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งเพื่อหารายได้ในการเรียนไปด้วย เมื่อจบการศึกษาครูผู้สอนเลือกที่จะลาออกจากการทำบัญชี เพื่อมาสมัครเข้าทำงานเป็นครูอนุบาลที่โรงเรียนปัจจุบันซึ่งรายได้น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง โดยเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 1 ถึงปัจจุบันเป็นเวลา 6 ปี และได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าระดับด้วย การทำงานช่วงแรกมีลักษณะเป็นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการการศึกษา

ปฐมวัยในชั้นเริ่มด้วยความรู้ความเข้าใจจากการเรียนประกอบกับแนวการสอนของโรงเรียน ปัจจุบันครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กได้อย่างมั่นคง และกำลังอยู่ในระหว่างการค้นหาจุดยืนในการทำงานของตนเอง รวมระยะเวลาสอนทั้งหมด 9 ปี

2.2 ครูตุ๊กตา

1) *ภูมิหลัง* ครูตุ๊กตาอายุ 36 ปี สถานภาพสมรส มีบุตรชาย 1 คน อายุ 4 ปี บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูตุ๊กตา คือ เป็นคนรักความถูกต้อง มีอุดมการณ์ กล่าวแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา แต่ไม่ชอบแสดงออกในที่ชุมชนเท่าใดนัก ชอบอ่านหนังสือ ชอบงานวิชาการ มุ่งมั่นในวิชาชีพครู รักผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อเด็ก

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูตุ๊กตามีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสงขลา เป็นลูกคนกลาง จากพี่น้อง 3 คน อยู่กับคุณปู่คุณย่า และคุณอาตั้งแต่เล็ก เนื่องจากคุณพ่อคุณแม่แยกกันอยู่ช่วงหนึ่ง คุณปู่คุณย่าจึงเสมือนเป็นคุณพ่อคุณแม่ของครูตุ๊กตา คุณปู่ถือเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาของท้องถิ่น คือ เป็นหมอพรหมณ์และนายหนังตะลุง

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูตุ๊กตาเรียนโรงเรียนระดับประถมในชุมชนบ้านเกิด และได้รับอิทธิพลจากคุณอาที่เป็นครู จึงมีความใฝ่ฝันอยากเป็นครูที่ชัดเจนตั้งแต่เล็ก ครูตุ๊กตาจบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย และอยู่ในระหว่างการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) *บริบทของโรงเรียน* ที่ทำงานของครูตุ๊กตาเป็นโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา แต่แยกการบริหารออกเป็นแผนกอนุบาลอย่างชัดเจน มีผู้บริหารแผนกอนุบาล ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก และเป็นนักวิชาการที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในวงการการศึกษาปฐมวัย ซึ่งท่านได้ริเริ่มพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจนมีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งครูตุ๊กตาเป็นครูผู้ร่วมบุกเบิกเช่นกัน แผนกอนุบาลเปิดสอน 3 ระดับชั้น อนุบาล 1 มี 3 ห้อง อนุบาล 2 และอนุบาล 3 ชั้นละ 2 ห้องเรียน รวมเป็น 7 ห้องเรียน มีครูประจำชั้นห้องละ 1 คน

แนวการสอนที่ใช้เป็นการจัดการศึกษาตามแนวคิดการบูรณาการ ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นหลัก และนำนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เป็นฐานเดียวกันมาใช้ ได้แก่

การสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนแบบโครงการ กระบวนการของการสอนแบบไฮสโคป และการประเมินโดยตามสภาพจริง โดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน

ลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นเด็กเรียนที่ใช้ร่วมกับแผนกอื่นๆ โดยแผนกอนุบาลอยู่ชั้น 2 ด้านหน้าเป็นสนามเด็กเล่นของแผนกอนุบาลที่ใช้เข้าแถวหรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ด้วย มีความร่มรื่น โดยจัดให้มีสัดส่วนทั้งเครื่องเล่นสนามรูปแบบต่างๆ และพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่นพื้นที่ หินหยาบ ทRAY และมีสนามหญ้า ลักษณะห้องเรียนจัดแบบมุมประสบการณ์ตามหลักการของไฮสโคป สอดแทรกสื่อที่เป็นแนวคิดการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มุมหลักที่พบได้แก่ มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมเครื่องเล่นประสาทสัมผัส มุมศิลปะ มุมวิทยาศาสตร์ มุมดนตรี มุมพิเศษที่แสดงร่องรอยการเรียนรู้การสอนแบบโครงการ

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูตุ๊กตาใฝ่ฝันอยากเป็นครูมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากคุณอาที่สนิทกันเป็นครู แต่ไม่เจาะจงว่าต้องเป็นครูสาขาใด ครูตุ๊กตาได้เรียนสาขาการศึกษาพัฒนาชนบท จากนั้นเริ่มมาทำงานที่กรุงเทพมหานคร หวังว่าจะได้งานที่ดี แต่ไม่ได้งานที่ตรงสาขา พอได้เห็นประกาศรับสมัครครูอนุบาล จึงทดลองสมัคร เนื่องจาก มีความจำเป็นในการใช้เงินในการรับปริญญา แต่แจ้งความจำนงว่าต้องการสอนระดับประถมตามที่ได้เรียนมา แต่ตำแหน่งไม่ว่าง ผู้บริหารจึงเสนอให้สอนอนุบาลไปก่อน ลักษณะการสอนในช่วงแรกของครูตุ๊กตา จึงไม่ค่อยประสบความสำเร็จนัก เนื่องจากไม่มีความรู้ไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมตามนโยบายของโรงเรียนซึ่งมีแนวการสอนแบบบูรณาการ จากนั้นจึงได้รับการพัฒนาครูจนมีความรู้ความเข้าใจ การสอนแบบบูรณาการด้วยความคิดของตนเอง ในช่วงนั้น ครูตุ๊กตาตัดสินใจเป็นครูอนุบาลต่อมา เนื่องจากความรู้สึกระบายความสำเร็จ บรรยากาศในการทำงานกับผู้บริหารแผนกอนุบาลและเพื่อนร่วมงานที่ดี และได้รับการชี้แนะแนวคิด หลักการ อุดมคติในการทำงานเพื่อเด็กเล็ก จึงได้สอนมาจนปัจจุบันรวมเวลา 14 ปี จากนั้นครูตุ๊กตาได้ศึกษาวัฒนธรรมต่างๆ ที่เป็นฐานเดียวกับจุดยืนของโรงเรียนร่วมกันกับทีมงานต่อ และรับมาเป็นจุดยืนในการทำงานของตนเอง ความสามารถของครูตุ๊กตาได้รับการยอมรับ และประจักษ์ในวงวิชาการไปพร้อมกับชื่อเสียงของโรงเรียน มีการติดต่อเป็นแหล่งดูงาน มีการถ่ายทำเป็นชุดการสอน การลงสื่อนิตยสารต่างๆ มากมาย แต่ในปัจจุบัน ช่วงที่ผู้วิจัยกำลังเขียนรายงานผลการวิจัย หลังจากศึกษาครูตุ๊กตาแล้ว ครูตุ๊กตาได้ขอลาออกจากงาน กลับไปใช้ชีวิตที่ภูมิลำเนาเดิม เนื่องจากความห่วงใยอนาคตของลูกชายที่ต้องอาศัยรายได้จากแม่ ซึ่งการทำงานเป็นครูและค่าครองชีพในเมืองหลวงเป็นอุปสรรค และครูตุ๊กตาต้องการดูแลคุณปู่คุณย่าด้วย ซึ่งครูตุ๊กตาได้กล่าวถึงข้อจำกัดเรื่องนี้ตั้งแต่ในช่วง การเก็บข้อมูล

2.3 ครูใหม่

1) *ภูมิหลัง* ครูใหม่อายุ 38 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูใหม่ คือ เป็นคนมีความตั้งใจในการทำงานเพื่อเด็ก กล่าวต่อผู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนางานเพื่อเด็ก มีความมุ่งมั่น ชอบการอ่าน การเขียน เคารพผู้ใหญ่ เรียบร้อย มีระบบระเบียบในการทำงาน พิถีพิถัน ชอบงานที่มีความละเอียดละไม มีจิตใจดี เป็นคนที่ชอบเล่าเรื่องราวต่างๆ

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูใหม่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดราชบุรี เป็นลูกคนโต จากพี่น้อง 3 คน คุณพ่อรับราชการทหาร คุณแม่เป็นแม่บ้าน คุณพ่อคุณแม่ส่งเสริมเรื่องการศึกษา

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูใหม่เรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่งของจังหวัดราชบุรี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง จบการศึกษาระดับปริญญาโท และกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) *บริบทของโรงเรียน* ที่ทำงานของครูใหม่เป็นโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่ง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เปิดสอนระดับอนุบาล 1 (4 ขวบ) และระดับอนุบาล 2 (5 ขวบ) จำนวน 5 ห้องเรียน ลักษณะการจัดการเรียน คือ ครูสอนตามเด็กตั้งแต่รับเข้ามาระดับอนุบาล 1 จนถึงอนุบาล 2 มีครูประจำชั้นห้องละ 1 คน และมีพี่เลี้ยงเด็กห้องละ 1 คน

แนวการสอนที่ใช้เป็นการจัดการศึกษาตามแนวคิดการบูรณาการ ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นหลัก และนำนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เป็นฐานเดียวกันมาใช้ ได้แก่ การสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนแบบโครงการ และการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน ลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นตึกเรียนที่ใช้ร่วมกับระดับชั้นอื่น โดยห้องเรียนอนุบาลอยู่ชั้น 1 มีส่วนที่เป็นสนามเด็กเล่น มีเครื่องเล่นต่างๆ และลานกีฬาของโรงเรียนที่สามารถใช้จัดกิจกรรมได้ ลักษณะห้องเรียนจัดแบบยึดหลักการ 5 มุมหลักของไฮสโคป สอดแทรกสื่อที่เป็นแนวคิดการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มุมหลักที่พบได้แก่ มุมบ้าน มุมบลิ๊อค มุมหนังสือ มุมของเล่น และมุมศิลปะ ซึ่งอาจจะมีมุมเสริมอื่นๆ เช่นมุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมพิเศษที่แสดงร่องรอยการเรียนรู้การสอนแบบโครงการ

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูใหม่มีความใฝ่ฝันอยากเป็นครูตั้งแต่วัยเด็ก เพราะประทับใจครูภาษาไทย คุณพ่อคุณแม่ส่งเสริม จึงสมัครเข้าโครงการครูทายาท และเมื่อเรียนจบได้บรรจุเริ่มเป็นครูที่โรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่แรก แต่ในช่วงแรกไม่มีตำแหน่งว่างจึงได้สอนเด็กพิเศษระดับประถมจำนวน 2 คน เป็นเวลา 1 ปี และได้ประจำชั้นอนุบาลจนถึงปัจจุบัน ลักษณะ

การสอนครูใหม่ในช่วงแรกเป็นไปตามแบบแผนเดิมที่เพื่อนครูปฏิบัติไว้ ซึ่งมีลักษณะไม่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย ซึ่งครูใหม่ก็ได้เริ่มพยายามทดลองปรับเปลี่ยนจากการเรียนในระดับปริญญาตรี เมื่อสอนได้ 2 ปี ครูใหม่ก็รู้สึกว่ายังไม่สามารถเข้าใจเด็กได้อย่างแท้จริง จึงตัดสินใจไปศึกษาต่อระดับปริญญาโท และนำความรู้ความสามารถกลับมาพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับหลักการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยในการพัฒนาครูในโรงเรียน และได้รับการยอมรับให้เป็นวิทยากรระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับประเทศ และร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรปฐมวัยของชาติ หลังจากครูใหม่ทำงานต่ออีก 5 ปี ครูใหม่ได้ลาศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงการทำวิทยานิพนธ์ รวมระยะเวลาประสบการณ์การสอนเด็กอนุบาล 9 ปี แต่ประสบการณ์การทำงานในสายวิชาชีพครูอนุบาลรวมระยะเวลาได้ 16 ปี

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยเข้าสู่วิชาชีพอื่นก่อน แล้วเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ (จำนวน 2 คน)

2.4 ครูน้ำ

1) ภูมิหลัง ครูน้ำอายุ 38 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูน้ำ คือ เป็นคนที่มีความอบอุ่น อ่อนโยน ใจเย็น โอบอ้อมอารี มีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเด็ก และมุ่งมั่นในการพัฒนาจิตประภัสสร โดยใช้การเรียนรู้ธรรมะเป็นฐาน ชอบความสมบูรณ์แบบในการทำสิ่งต่างๆ

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูน้ำมีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เป็นลูกคนที่ 4 จากพี่น้อง 5 คน คุณพ่อมีกิจการเป็นของตนเอง คุณแม่เป็นแม่บ้าน คุณพ่อคุณแม่เน้นเรื่องการศึกษาเล่าเรียน

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูน้ำเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่งของจังหวัด ศึกษาต่อระดับมัธยมต้นในโรงเรียนที่กรุงเทพมหานครได้ 2 ปี ไปศึกษาต่อที่สิงคโปร์ และกลับมาสอบเข้ามหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และเมื่อได้เข้ามาเป็นครูอนุบาลแล้วช่วงหนึ่ง ครูน้ำได้ทุนไปเรียนต่อจนจบในสวนรอยวิชาเรียน ที่วิทยาลัยชั้นบริดจ์ นิวยอร์ค ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสถาบันฝึกหัดครูเกี่ยวกับการศึกษาวอลดอร์ฟโดยเฉพาะ

2) บริบทของโรงเรียน โรงเรียนที่ครูน้ำทำงานอยู่มีลักษณะเป็นโรงเรียนทางเลือกแบบโฮมสคูล (Home School) ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ บริหารงานโดยคณะกรรมการมูลนิธิ

ปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการขออนุญาตเปิดเป็นโรงเรียนเอกชน ซึ่งจะเปิดอย่างเป็นทางการ ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2550 นี้ คณะครูส่วนใหญ่ในช่วงการบุกเบิกมาจากการรวมตัวของคุณพ่อคุณแม่ มีคุณหมอฟล เป็นผู้ก่อตั้ง ส่วนครูน้ำไม่ได้เป็นครูที่มาจากการเป็นผู้ปกครอง แต่เป็นผู้ที่ตั้งใจทำงานเพื่อเด็ก ขณะนี้โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมปีที่ 2 และจะค่อยๆ เปิดเพิ่มต่อการขึ้นชั้นเรียนของเด็กนักเรียนจนถึงมัธยมปีที่ 6 ห้องเรียนอนุบาลมี 2 ห้อง มีครูประจำชั้นห้องละ 1 คน

แนวการสอนที่ใช้ คือ การศึกษาแบบวอลดอร์ฟ

สภาพแวดล้อมภายนอกเน้นความเป็นธรรมชาติ มีอาคารเรียนรูปตัว U อยู่ตรงกลาง ด้านหน้าเป็นลานซีเมนต์ และลานดินที่ร่มรื่นด้วยต้นไม้ มีเนินดิน ไม่มีเครื่องเล่นสนามสำเร็จรูป มีศาลาที่เด็กประถมสร้างขึ้น 3 หลัง ส่วนนี้ใช้เป็นที่เล่นของเด็กอนุบาล และเด็กชั้นอื่นๆ ในช่วงรับเด็กตอนเช้า ด้านหลังเป็นสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กอนุบาลโดยเฉพาะในช่วงกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง เน้นความเป็นธรรมชาติเช่นกัน มีลานดิน เนินดิน ร่มรื่นด้วยต้นไม้ มีบ่อทรายภายในห้องเรียนตกแต่งตามหลักการศึกษาวอลดอร์ฟ เน้นความงาม ความนุ่มนวล อ่อนโยน มีชีวิตชีวา จากการใช้สื่อธรรมชาติ ส่วนที่ให้เด็กเล่นไม่แยกเป็นมุมประสบการณ์ แต่จะจัดให้กลมกลืนโดยแยกของเล่นต่างๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ เน้นของเล่นปลายเปิดที่ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก อาทิ ผ้า หิน เปลือกหอย เชือก บล็อกที่เป็นรูปทรงธรรมชาติ ไม้ฉาก ตึกตา นอกจากนี้มีมุมธรรมชาติที่จัดอย่างสัมพันธ์กับฤดูกาลและกิจกรรมตามฤดูกาล

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูน้ำไม่เคยคิดอยากเป็นครู และเลือกเรียนทางด้านบัญชี แต่ในช่วงฝึกงาน พบว่าไม่ใช่เส้นทางวิชาชีพที่อยากจะทำ จึงคิดเปลี่ยนแปลงชีวิต ในการทำกิจกรรมต่างๆ ในช่วงค้นหาเส้นทางใหม่นี้ ครูน้ำได้พบกับอาจารย์ท่านหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับ Neo-Humanism และกำลังจะเปิดโรงเรียนตามแนวคิดดังกล่าว จึงชักชวนครูน้ำให้มาเป็นครูที่โรงเรียน ครูน้ำมีความสนใจมาก จึงตัดสินใจมาเป็นครูระดับอนุบาล ลักษณะการสอนในช่วงแรกเป็นไปตามแนวคิดดังกล่าวโดยอาศัยคู่มือตามแนวคิดนี้ และเรียนรู้งานพื้นฐาน โดยได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจจากอาจารย์เจ้าของโรงเรียน เมื่อเข้าสู่ปีที่ 3 - 4 ครูน้ำมีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นพี่เลี้ยงของครูอนุบาล และสอนระดับประถมศึกษาในบางวิชา ประสบการณ์ในช่วงนี้ ส่งผลให้ครูน้ำทบทวนการทำงานของตนเอง เนื่องจาก ครูน้ำเห็นว่าการสอนเด็กในชั้นประถมยังคงเป็นการบังคับให้เด็กเรียน ซึ่งขัดกับความเชื่อของครูน้ำที่ว่า เด็กควรจะได้เรียนจากแรงบันดาลใจอย่างแท้จริง และสามารถเข้าใจความรู้ซึ่งเป็นความจริงของธรรมชาติได้โดยง่าย ไม่ใช่การถูกขยี้ด ครูน้ำจึงศึกษาแนวคิด ปรัชญาทางการศึกษา จนพบกับแนวการศึกษาวอลดอร์ฟที่คิดว่าสอดคล้องกับความเชื่อของตน ซึ่งเป็นช่วงที่ครูน้ำตัดสินใจเป็นครูอย่างแน่วแน่ รวม

ระยะเวลาสอนโรงเรียนเดิม 7 ปี จากนั้นจึงไปศึกษาต่อด้านการศึกษาวอลดอร์ฟโดยเฉพาะ และกลับมาทำงานในโรงเรียนที่สอนอยู่ปัจจุบัน การทำงานของครูน้ำในช่วงนี้ มีพื้นฐานปรัชญาการศึกษาที่ชัดเจน และมีกลุ่มที่ทำงานบนพื้นฐานเดียวกัน ทำให้สามารถพัฒนาการเรียนการสอนบนฐานปรัชญาที่ครูน้ำเชื่อได้เป็นอย่างดี รวมระยะเวลาสอนที่โรงเรียนแนววอลดอร์ฟ 7 ปี รวมระยะเวลาสอนทั้งหมด 14 ปี ปัจจุบันครูน้ำได้กลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิม ด้วยความจำเป็นในการดูแลคุณพ่อที่ป่วย และคุณแม่ที่สุขภาพตั้งแต่ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2549

2.5 ครูตุ้ม

1) ภูมิหลัง ครูตุ้มอายุ 42 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูตุ้ม คือ เป็นคนมีความมุ่งมั่น เอาใจจริงเอาใจส่งบ ขริ้ม พุดน้อย มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเด็กและการทำประโยชน์ มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ สนใจพัฒนา ด้านธรรมชาติ ชอบชีวิตเรียบง่าย

ภูมิหลังด้านครอบครัว ครูตุ้มเป็นคนกรุงเทพมหานคร เป็นลูกคนที่ 2 จากพี่น้อง 5 คน คุณพ่อคุณแม่ทำอาชีพค้าขาย ช่วงปิดภาคเรียน ครูตุ้มจะไปอยู่ที่สวนกับญาติ ทำให้ครูตุ้มมีความใฝ่ฝันอยากเป็นชาวสวนและมีชีวิตที่เรียบง่าย แต่คุณแม่ต้องการให้เรียนหนังสือและทำงานในอาชีพที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จ ครูตุ้มจึงทำตามความต้องการของคุณพ่อคุณแม่

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูตุ้มจบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านเทคโนโลยี ที่สถาบันแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร และเมื่อมาเป็นครูอนุบาลก็ได้เรียนต่อจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) บริบทของโรงเรียน ที่ทำงานของครูตุ้มเป็นที่เดียวกับกับครูน้ำ (ดูรายละเอียดบริบทของโรงเรียนจากหัวข้อของครูน้ำ)

3) ประสบการณ์การสอนและการทำงาน ครูตุ้มไม่เคยคิดเป็นครู เนื่องจากมีความใฝ่ฝันอยากเป็นชาวสวน แต่คุณแม่คาดหวังให้ลูกประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการทำงานในวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับ ครูตุ้มจึงสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หลังจากสำเร็จการศึกษาด้านเทคโนโลยี ครูตุ้มทำงานในบริษัทเอกชนในสายวิชาชีพที่เรียนมารวมเวลา 8 ปี ในระหว่างการดำเนินชีวิตในช่วงนี้ครูตุ้มได้ช่วยเหลือ พุดคุย สัมผัสกับบุคคลรอบข้าง และค้นพบว่า

เด็กเล็กเป็นช่วงวัยที่สำคัญ ที่เป็นพื้นฐานให้กับมนุษย์ คนที่มีปัญหาต่างๆ มักมาจากรากฐานในวัยเด็ก ครูตุ้มจึงเริ่มสนใจที่จะทำงานเกี่ยวกับเด็ก โดยการไปเรียนหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง หลังจากนั้นครูตุ้มเลือกที่จะลาออกจากงานด้านเทคโนโลยีที่มีความมั่นคงและรายได้สูงมาก เพื่อหาช่องทางทำงานกับเด็กเล็ก เริ่มจากการเป็นอาสาสมัครค่ายผู้อพยพพนักสนนิคม หลังจากนั้นมาเป็นครูอาสาสมัครที่ศูนย์เด็กแห่งหนึ่งเป็นเวลา 2 ปี แล้วจึงเรียนต่อระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นช่วงที่ครูตุ้มได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฐมวัย ได้ฝึกสอน 1 ภาคการศึกษา และได้วางแผนศึกษาดูงานอย่างจริงจังด้วยตนเอง เมื่อเรียนจบครูตุ้มทำงานทางด้านอนุบาลอย่างหลากหลาย อาทิ ครูเด็กพิเศษที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง ผู้พัฒนาครูให้กับโรงเรียนเทศบาลแห่งหนึ่ง ตั้งแต่เข้าสู่วงวิชาชีพครูเป็นต้นมา ครูตุ้มได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดที่หลากหลาย จนช่วงนี้ครูตุ้มเริ่มตระหนักว่าสนใจการศึกษาวอลดอร์ฟเป็นพิเศษ เนื่องจากสอดคล้องกับแนวความเชื่อของตนเองเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ที่เน้นความเป็นคนดี จึงขอมาสังเกตและเป็นครูผู้ช่วยสอนที่โรงเรียนที่ทำในปัจจุบัน จนมาทำงานเป็นครูเต็มเวลา ถือเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวความเชื่อของตนเอง รวมประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษาทั้งหมด 13 ปี แต่เฉพาะการปฏิบัติการสอนเด็กอนุบาลรวมเวลา 6 ปี

กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยการเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล (จำนวน 4 คน)

2.6 ครูแก้ว

1) ภูมิลำเนา ครูแก้ว อายุ 32 ปี สถานภาพสมรส ไม่คิดจะมีบุตร เนื่องจาก มีความคิดว่าการมีลูก คือ การมีราहुล (ห่วง) บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูแก้ว คือ เป็นคนมุ่งมั่น ชยันใฝ่การเรียนรู้ รักความก้าวหน้า กล้าแสดงความคิดอย่างตรงไปตรงมา กล้าต่อสู้เพื่อยืนยันความเชื่อของตนเอง มีความตั้งใจในการทำงาน คล่องแคล่ว

ภูมิลำเนาทางครอบครัว ครูแก้วมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดยโสธร เป็นลูกคนเล็กจากพี่น้อง 10 คน คุณพ่อรับราชการเป็นทหาร เสียชีวิตตั้งแต่ครูแก้วอายุ 5 ขวบ อาชีพของคุณแม่คือทำนา คุณแม่ไม่ส่งเสริมให้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาและต้องการให้แต่งงาน

ภูมิลำเนาทางการศึกษา ครูแก้วเป็นคนที่มีความมุ่งมั่น รักการเรียนมาก แม้คุณแม่จะไม่ส่งเสริมให้เรียนต่อเมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ครูแก้วแอบไปสมัครเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และหาเงินค่าเทอมด้วยตนเอง จากการรับจ้างถางหญ้าในไร่่อ้อยช่วงปิดภาค

เรียน คุณแม่จึงต้องยอมตาม แต่ไม่สามารถเรียนต่อระดับมัธยมปลายได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูง จึงออกมาทำงานรับจ้างเป็นกรรมกร 2 ปี เพื่อเก็บเงินเรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียน พอดีกับวัดในหมู่บ้านเปิดศูนย์เด็ก จึงได้มาเป็นผู้ดูแลเด็กเป็นเวลา 3 ปี ในระหว่างนี้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนจนจบมัธยมปลาย และได้มาศึกษาคุณงานที่ศูนย์เด็กแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ทำงานในปัจจุบัน จึงย้ายมาทำงานเนื่องจากแรงจูงใจที่ศูนย์เด็กที่ใหม่มีนโยบายให้ทุนครูเรียนต่อระดับปริญญาตรี ครูแก้วจึงมาทำงานเพื่อเรียนต่อโดยตั้งใจว่าจะเรียนบัญชี เนื่องจากไม่รักเด็ก ไม่ได้ชอบงานครู และเมื่อเรียนจบก็จะกลับไปหางานทำที่บ้านเกิดเพื่อดูแลแม่ แต่นโยบายของทางศูนย์เด็กอนุญาตให้ครูเรียนต่อสาขาปฐมวैयाเท่านั้น ครูแก้วจึงเรียนต่อจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษาปฐมวैया ภาคนอกเวลาราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) บริบทของโรงเรียน ที่ทำงานของครูแก้วเป็นศูนย์เด็กของวัดแห่งหนึ่ง สิ่งที่น่าสนใจของศูนย์เด็กแห่งนี้คืออยู่ภายใต้การดูแลของชุมชนสถาพรธรรมสถาน ซึ่งเป็นสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครที่มีการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง รวมไปถึงศูนย์เด็กซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย ชุมชนแห่งนี้มีแม่ชีท่านหนึ่งเป็นผู้นำ ครูทุกคนเรียกท่านว่า “คุณยาย” ท่านเคยเป็นครูสอนเด็กมาก่อน และเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก ท่านทำงานมากมายหลายโครงการเป็นที่รู้จักระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ปัจจุบันงานเกี่ยวกับศูนย์เด็ก ท่านดูแลครูในลักษณะการพัฒนาทางด้านจิตใจ และติดต่อเครือข่ายที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกันมาเป็นที่ปรึกษาดูแล ศูนย์เด็กแห่งนี้เปิดสอนระดับอนุบาล เป็นห้องเรียนคละอายุ จำนวน 10 ห้อง มีครูที่เรียกว่า “แม่ครู” ห้องละ 1 คน บางห้องอาจมีผู้ช่วยอีก 1 คน

แนวการสอนที่ใช้เป็นการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธเป็นหลัก และนำนวัตกรรมการศึกษาแบบวอลดอร์ฟมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในส่วนที่สอดคล้องกับแนวคิดหลัก

ลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมเน้นความเป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่นของ ต้นไม้ เนินดิน สนามเด็กเล่นเป็นลานดิน หล้า บ่อทราย ต้นไม้ ไม่มีเครื่องเล่นสนาม มีเฉพาะหอคอยที่ทำจากไม้และบ้านดินที่เด็กๆ คณะครู ผู้ปกครอง และชุมชนสถาพรธรรมร่วมกันสร้างขึ้น มีอาคารเรียน และอาคารใช้สอยทั่วไป 1 อาคารเชื่อมต่อกับอาคารที่ประชุมเอนกประสงค์เป็นรูปตัว L ลักษณะห้องเรียนจัดแบบเน้นความงาม ความนุ่มนวล อ่อนโยน เน้นสื่อธรรมชาติ มุมที่โดดเด่น คือมุมพระ มุมที่ให้เด็กเล่นไม้แยกเป็นมุมประสบการณ์ แต่จะจัดให้กลมกลืนโดยแยกสัดส่วนเป็นบ้าน สื่อธรรมชาติ ไม้ระแนง และศิลปะ

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูแก้วเริ่มเป็นผู้ดูแลเด็กที่ศูนย์เด็กแห่งหนึ่ง ที่บ้านเกิดจังหวัดยโสธร เป็นเวลา 3 ปี ในช่วงนั้น ลักษณะการสอนครูแก้วทำไปตามสามัญสำนึก หรือตามความคิดความเข้าใจของตนเอง ไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักวิชา เนื่องจากยังไม่มีความรู้ด้านการศึกษาปฐมวัย และหน่วยงานก็เพิ่งเริ่มก่อตั้งโดยไม่มีการพัฒนาครูที่รองรับ แต่มีการส่งครูฝึกอบรม ครูแก้วก็เริ่มเรียนรู้ตัวกิจกรรมบางกิจกรรม บางทักษะที่ได้ไปอบรม การสอนในช่วงแรกนี้จึงเน้นการดูแลแบบเลี้ยงดูเด็กมากกว่าเป็นการจัดการศึกษา ต่อมา ครูแก้วได้ย้ายที่ทำงานมาอยู่ที่ศูนย์เด็กแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์เด็กที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ครูแก้วได้เริ่มเรียนรู้จากการเป็นครูผู้ช่วย เวียนไปห้องต่างๆ อยู่ 1 ปี และเริ่มเป็นครูประจำชั้น โดยการสอนในช่วงนี้เริ่มสอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัยในลักษณะเลียนแบบ จากนั้นจึงได้เรียนต่อปริญญาตรีสาขาการศึกษาปฐมวัยภาคนอกเวลา พร้อมกับนำมาปฏิบัติจริง จึงเริ่มมีความรู้ความเข้าใจจากการรู้คิดด้วยตนเอง ในระหว่างนี้ได้รับประสบการณ์ต่างๆ จนปรับเปลี่ยนให้ครูแก้วมีความรักเด็ก รักงานการเป็นครูอนุบาลอย่างแน่วแน่ รักและผูกพันกับศูนย์เด็กภายใต้ชุมชนใหญ่สหภาพธรรมสถาน เมื่อเรียนจบครูแก้วเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านภายในของตนเอง ตามกระบวนการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนวิถีพุทธ ค่อยๆ เกิดความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ และได้้นำแนวคิดวิถีพุทธมาเป็นจุดยืนในการทำงานเป็นครูอนุบาล สรุปรวมระยะเวลาที่สอนที่ศูนย์เด็กที่นี่ 11 ปี รวมระยะเวลาสอนทั้งหมด 14 ปี และนอกจากนี้ครูแก้วรับหน้าที่เพิ่มในการเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการมาเป็นระยะเวลา 3 ปี โดยยังคงเป็นครูประจำชั้นอยู่ และฝึกครูผู้ช่วยขึ้นมาแทน และพยายามค่อยๆ ถอนออกจากห้องเรียนในช่วงบ่ายเพื่อไปทำหน้าที่ฝ่ายการศึกษา คือ ดูแลหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครู

2.7 ครูปาน

1) *ภูมิหลัง* ครูปานอายุ 32 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูปาน คือ เป็นคนคล่องแคล่ว คิดเร็ว ทำเร็ว มีความมุ่งมั่นตั้งใจสูงในการทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ชอบความท้าทาย เป็นตัวของตัวเองสูง ชอบงานศิลปะ

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูปานมีภูมิลำเนาที่จังหวัดสมุทรปราการ ตอนเล็กอยู่กับคุณยายที่จังหวัดอยุธยา เป็นลูกคนกลางจากพี่น้อง 3 คน คุณพ่อรับราชการ คุณแม่ประกอบธุรกิจส่วนตัวหลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือการทำโรงเรียนอนุบาล

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูปานสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการพิมพ์ คณะวิทยาศาสตร์ ระดับปริญญาโทและเอก สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2) *บริบทของโรงเรียน* ในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ครูปานทำงานเป็นครูในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง เปิดสอนตั้งแต่เนอสเซอรี่ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

แนวการสอน ระดับชั้นอนุบาลสอนแบบบูรณาการ และให้หลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับชั้นประถมศึกษาใช้หลักสูตรของกระทรวงประกอบการสอนภาษาแบบธรรมชาติ และการสอนแบบโครงการ

ครูปานเป็นครูในห้องเรียนพิเศษ ซึ่งจัดให้เป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แยกออกมาจากห้องเรียนเรียนร่วม ให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยจัดเด็กตามอายุแต่ไม่แยกระดับความสามารถ ประกอบด้วย กลุ่ม 1 อายุ 6-8 ปี และกลุ่ม 2 อายุ 8-10 ปี กลุ่มละ 4-5 คน เรียนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง ถึงแม้ว่าจะมีเด็กประถมศึกษาในชั้นเรียนด้วย แต่พัฒนาการและความสามารถของเด็กยังอยู่ในระดับอนุบาล แนวการสอนที่ใช้ คือ ปรับใช้หลักสูตรการศึกษาออลดอร์ฟและการสอนซ่อมเสริม เป็นเวลา 1 ปี

ช่วงก่อนหน้าที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ครูปานทำงานในโรงเรียนที่เป็นกิจการของครอบครัว เป็นเวลา 7 ปี ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนขนาดเล็กแห่งหนึ่ง เปิดสอนตั้งแต่เนอสเซอรี่ถึงอนุบาล 3 ระดับชั้นละ 1 ห้อง แต่ในระดับอนุบาล 2 และอนุบาล 3 เรียนปนกัน

สภาพแวดล้อมภายนอก โรงเรียนมีลักษณะเป็นบ้านอยู่ภายในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง โดยดัดแปลงชั้นล่างทำเป็นโรงเรียน ด้านหน้าเป็นสนามหญ้าและเครื่องเล่นสนาม โรงเรียนแวดล้อมด้วยธรรมชาติ ฝั่งตรงข้ามเป็นป่า ซึ่งดัดแปลงเป็นแปลงเกษตร และมีการเดินชมธรรมชาติ ทุกวันศุกร์ ห้องเรียนจัดเป็นมุมเล่น และมีโต๊ะเป็นกลุ่ม

แนวการสอนที่ใช้ เดิมใช้การอ่านเขียน และปรับมาใช้แนวการสอนแบบเตรียมความพร้อม มีหน่วยการสอน ต่อมาเริ่มนำการสอนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเข้ามาปรับใช้ด้วย และปรับใช้แนวคิดบางอย่างของการศึกษาออลดอร์ฟมาใช้ ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนแห่งนี้ได้ปิดกิจการแล้ว

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูปานเริ่มเส้นทางอาชีพโดยทำงานบริษัทเอกชนหลายแห่ง เกี่ยวกับการพิมพ์บ้าง อสังหาริมทรัพย์บ้าง กิจการอื่นๆ ของที่บ้านบ้าง รวมเวลา 2 ปี แล้วรู้สึกไม่ประทับใจ ในช่วงว่างงาน กิจการอย่างหนึ่งของที่บ้านคือโรงเรียนอนุบาลขาดครู จึงไปช่วยสอน ลักษณะการสอนช่วงนั้นเป็นไปตามแบบแผนเดิมที่เคยเรียนมา คือ เร่งเรียนอ่านเขียน แต่จากประสบการณ์การสอน ประสบการณ์เกี่ยวกับเด็ก ทำให้เกิดความประทับใจและเป็นสิ่งที่ทำให้ฉุกคิดว่าอยากเรียนรู้การสอนที่แท้จริง หลังจากทีสอนอยู่ได้ 2 ปี พร้อมกับเข้ารับการอบรมครูช่วงสั้นๆ ตามที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น ก็ยังไม่สามารถเข้าใจอย่างแท้จริง จึงตัดสินใจ

เรียนต่อสาขาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาโท ในระหว่างนี้ครูปานเริ่มมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และนำกลับมาใช้สอนพร้อมทั้งพัฒนาครูที่โรงเรียนไปด้วย จนสามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัยจากการรู้คิดด้วยตนเอง แนวการสอนในช่วงนี้จะมีลักษณะเป็นแบบเตรียมความพร้อม การสอนแบบบูรณาการ การใช้วรรณกรรมเป็นฐาน และปรับแนวคิดของการศึกษาวอลดอร์ฟมาใช้ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปาน จนกระทั่งครูปานค้นพบแนวการสอนที่สอดคล้องกับแนวความเชื่อของตนเอง คือ การสอนแบบวอลดอร์ฟ จึงศึกษาอย่างลงลึกเรื่อยมา และประสบการณ์ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ครูปานสนใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงเริ่มศึกษาและทำงานเกี่ยวกับเด็กเล็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างลงลึกเรื่อยมาด้วย จากนั้นครูปานตัดสินใจรับทุนเรียนต่อระดับปริญญาเอก สาขาการศึกษาปฐมวัย และสอนเด็กพิเศษที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งร่วมไปด้วยซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คุณวิจัยศึกษาครูปาน ในปัจจุบันครูปานสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2549 ครูปานเปลี่ยนจากการเป็นครูอนุบาล มาทำงานเป็นอาจารย์สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นผู้ให้ทุนในการศึกษาต่อ รวมระยะเวลาประสบการณ์การสอนทั้งหมด 9 ปี

2.8 ครูวาด

1) ภูมิลำเนา ครูวาดอายุ 39 ปี สถานภาพโสด บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูวาด คือ เป็นคนที่มีความอบอุ่น มีความนิ่ง สงบภายใน จิตใจดี โอบเอื้ออารี มีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเด็ก สนใจเรียนรู้ธรรมชาติ นอบน้อม เคารพผู้ใหญ่ ใฝ่การเรียนรู้

ภูมิลำเนาทางครอบครัว ครูวาดมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดชัยภูมิ เป็นลูกคนที่ 4 จากพี่น้อง 9 คน ครอบครัวทำนา

ภูมิลำเนาทางการศึกษา ครูวาดเรียนจบประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ครอบครัวก็ไม่สามารถส่งครูวาดให้เรียนต่อเนื่องจากไม่มีเงิน ช่วงนี้ครูวาดมีอาชีพทำนา แต่ด้วยความใฝ่เรียน จึงไปเรียนนักเรียนที่วัดในวันเสาร์อาทิตย์จนจบมัธยมศึกษาโท ซึ่งครูวาดมีความใฝ่ฝันมาตั้งแต่เด็กว่าอยากเป็นแม่ชี จากนั้นขอคุณพ่อคุณแม่บวชชีและเรียนจนจบมัธยมศึกษา

2) บริบทของโรงเรียน โรงเรียนที่ครูวาดสอนอยู่เป็นศูนย์เด็กที่เดียวกันกับครูแก้ว (ดูข้อมูลบริบทโรงเรียนในหัวข้อครูแก้ว)

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูวาดไม่เคยคิดจะเป็นครู เพราะขาดโอกาสทางการศึกษา แต่ในช่วงที่เลิกจากการเป็นแม่ชี เพื่อมาดูแลคุณพ่อคุณแม่ช่วงหนึ่ง หลังจากนั้นกลับไปอยู่วัดที่จังหวัดมุกดาหาร เป็นช่วงที่วัดเปิดศูนย์เด็ก จึงได้เป็นผู้ดูแลเด็ก ช่วงแรกครูวาดจัดการเรียนการสอนไปตามสามัญสำนึก ไม่มีความรู้ความเข้าใจ จนได้มาดูงานที่ศูนย์เด็กที่ทำงานในปัจจุบันเป็นเวลา 3 เดือน จึงได้เกิดความเข้าใจจากการเห็นแบบอย่าง และกลับไปพัฒนางานของตนเอง ช่วงนี้ครูวาดรู้สึกตระหนักแล้วว่ารักเด็ก ชอบงานที่ทำ และต้องการทำงานเพื่อพัฒนาเด็ก สอนอยู่ได้ 3 ปี จึงย้ายมาทำงานที่ศูนย์เด็กที่ทำในปัจจุบันจนปัจจุบันรวมเวลา 8 ปี ในช่วงนี้การเรียนการสอนมีการพัฒนามากขึ้นเนื่องจากศูนย์เด็กเป็นโรงเรียนที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแนววิถีพุทธที่โรงเรียนใช้อยู่มากขึ้น ครูวาดไม่เรียนต่อปริญญาตรีสาขาการศึกษาปทุมวันตามที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสสนับสนุนให้บุคลากรเรียนต่อ เนื่องจากครูวาดมองว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยที่เรียนกัน ครูวาดเรียกว่าเรียนข้างนอก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้น้อย ไม่สอดคล้องกับแนวการสอนของโรงเรียน ซึ่งครูวาดได้สัมผัสและรับมาเป็นจุดยืนในการทำงานของตนเอง แต่เมื่อมีการเรียนการอบรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับแนวการสอนที่ใช้อยู่ เช่น การอบรมการศึกษาตลอดชีพ ครูวาดจะขอเสนอชื่อตนเองให้ได้รับการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมระยะเวลาประสบการณ์การสอนทั้งหมด 11 ปี

2.9 ครูจันทร์

1) *ภูมิหลัง* ครูจันทร์อายุ 42 ปี สถานภาพสมรส มีบุตร 2 คน บุคลิกภาพที่โดดเด่นของครูจันทร์ คือ เป็นคนร่าเริง เป็นมิตร มีความเป็นกันเอง เข้ากับคนได้ง่าย มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ภายนอกดูแข็งแรงแรงแต่ภายในเป็นคนที่มีความอ่อนไหว จิตใจดี มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ความเป็นธรรมชาติ

ภูมิหลังทางครอบครัว ครูจันทร์เป็นคนกรุงเทพมหานคร เป็นลูกคนที่ 2 จากพี่น้อง 5 คน คุณพ่อทำงานรัฐวิสาหกิจ คุณแม่เป็นแม่บ้าน

ภูมิหลังทางการศึกษา ครูจันทร์จบการศึกษาสาขาพาณิชยศาสตร์ ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง แล้วจึงมาเรียนต่อสาขาปริญญาตรี สาขาการศึกษาปทุมวัน (ภาคนอกเวลา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครในช่วงที่มาเป็นครูอนุบาล

2) *บริบทของโรงเรียน* ที่ทำงานของครูจันทร์เป็นที่เดียวกับครูตุ๊กตา (ดูรายละเอียดบริบทของโรงเรียนจากหัวข้อของครูตุ๊กตา)

3) *ประสบการณ์การสอนและการทำงาน* ครูจันทร์ไม่เคยคิดเป็นครูมาก่อน เนื่องจากไม่ได้เรียนมาตรงสาขา แต่มีความรู้สึกดีต่อวิชาชีพครู เมื่อครูจันทร์เรียนจบ เป็นช่วงว่างงาน พอดีกับมูลนิธิแถวบ้านเปิดรับสมัครครูอนุบาล ด้วยความเป็นคนที่ชอบเด็ก จึงไปทดลองทำ และพบว่ามีความสุขและชอบการทำงานในอาชีพนี้ จึงสอนเรื่อยมาได้ 5 ปี ในการทำงานช่วงนี้ ครูจันทร์ไม่มีความรู้ตามหลักการการศึกษาปฐมวัย และหน่วยงานไม่มีการพัฒนาครู ครูจันทร์จึงจัดการเรียนการสอนไปตามสามัญสำนึก และตามประสบการณ์เดิมที่เคยถูกสอนมา การเรียนการสอนจึงเป็นแบบเร่งเรียนเขียนอ่าน จากนั้นครูจันทร์ไม่ชอบการบริหารงานที่ไม่โปร่งใส จึงมาสมัครงานที่โรงเรียนปัจจุบัน ช่วงแรกเป็นครูสอนอนุบาล 1 เป็นเวลา 3 ปี จากนั้นจึงเปลี่ยนมาสอนอนุบาล 3 จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 16 ปี รวมเวลาสอนทั้งหมด 21 ปี ในช่วงที่ย้ายโรงเรียนมาโรงเรียนใหม่มีแนวการสอนแบบบูรณาการตามหลักการการศึกษาปฐมวัยและมีความเข้มแข็งทางวิชาการ ครูจันทร์จึงได้รับการพัฒนาครูให้สามารถสอนได้สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็ก พร้อมกับโรงเรียนได้สนับสนุนให้ครูจันทร์เรียนต่อระดับปริญญาตรี จากนั้นครูจันทร์ได้ศึกษานวัตกรรมต่างๆ ที่เป็นฐานเดียวกับจุดยืนของโรงเรียนร่วมกันกับเพื่อนครูต่อมา และรับมาเป็นจุดยืนในการทำงานของตนเอง ความสามารถของครูจันทร์ได้รับการยอมรับและประจักษ์ในวงวิชาการ ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการมีชื่อเสียงของโรงเรียน มีการติดต่อเป็นแหล่งดูงาน มีการถ่ายทำเป็นชุดการสอน การลงสื่อนิตยสารเกี่ยวกับเด็ก

สรุปได้ว่า ภูมิหลังของครูอนุบาลผู้ให้ข้อมูลมีทั้งที่คล้ายคลึง และแตกต่างกันไปตามมิติต่างๆ แต่ครูทุกคนก็สามารถพัฒนาตนเองมีพัฒนาการทางวิชาชีพในขั้นมีคุณภาพทางวิชาชีพได้ตามเส้นทางของแต่ละคน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแบบแผนประวัติชีวิตของครูแต่ละคน ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 แบบแผนประวัติชีวิตของครูส้ม

ช่วงอายุ	1-18 วัยเด็ก	18-21 (3 ปี) ครูพี่เลี้ยงเนอสเซอรี่	21-25 (4 ปี) เรียนป.ตรี	25-31 (6 ปี) ครูอนุบาล ร.ร.ในเครือสภาคริสตจักรแห่งหนึ่ง	
สิ่งที่เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่ททม. - ใฝ่ฝันอยากเป็นครูตั้งแต่เด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - สอบปฐมวัยไม่ติด 2 ปี - ชอบเด็กและใฝ่ฝันอยากเป็นครู จึงลองไปเป็นครูพี่เลี้ยงที่เนอสเซอรี่แห่งหนึ่ง - ได้เรียนรู้ การทำงานกับเด็กเล็ก และการยืนยันว่าชอบเด็กเล็กและงานนี้อย่างแท้จริง 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียน ป.ตรีปฐมวัย ภาคสมทบ ที่ ม. ราชภัฏ แห่งหนึ่ง - มีเวลาทำงานบัญชี ให้บริษัทแห่งหนึ่ง รายได้ดี - เรียนรู้ทฤษฎีต่างๆ 	<p>2 ปีแรก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลาออกจากงานบัญชี มาเป็นครูที่ร.ร.เอกชน ในเครือสภาคริสตจักรแห่งหนึ่ง ซึ่งรายได้ไม่น้อยกว่าครึ่งเดินทางไกลกว่า และงานหนักกว่า เนื่องจากมีการอยู่เวร สำหรับเด็กที่อยู่ประจำด้วย - แต่ชอบการเป็นครูมาก จึงยืนยันทำต่อ - เป็นครูประจำชั้นอนุบาล ได้นำความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ - มีความเข้าใจการสอน 6 กิจกรรม และหลักการพื้นฐานต่างๆ - พัฒนาเรื่องบุคลิกภาพ - ปรับวิถีชีวิตให้สมดุลกับรายได้ 	<p>4 ปีต่อมา</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับนวัตกรรมการสอนแบบโครงการ - ได้รับตำแหน่งหัวหน้าสายชั้น - เข้าใจพัฒนาการเด็กมากขึ้น - เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก - เข้าใจการทำงานกับผู้ปกครอง - ศึกษาต่อ ป.โท นอกเวลา ที่ม. ของรัฐแห่งหนึ่ง

ตารางที่ 9 แบบแผนประวัติชีวิตของครูตุ๊กตา

ช่วงอายุ	1-18 วัยเด็ก	18-22 (2ปี) เรียนป.ตรี ศึกษาศาสตร์ สาขาพัฒนา ชนบท	22 – 36 (14 ปี) ครูอนุบาล ร.ร. เอกชนแห่งหนึ่ง					
			1 ปีแรก	1 ปีต่อมา	3 ปีต่อมา	9 ปีต่อมา	ปัจจุบัน	
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่จ. สงขลา - ใฝ่ฝันเป็นครูตั้งแต่เด็ก - เนื่องจากอาเป็นครู 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนคณะศึกษาศาสตร์ สาขาพัฒนาชนบท ม. ของรัฐแห่งหนึ่ง - ได้เรียน/มีความรู้เกี่ยวกับงานครู แต่ไม่ใช่สาขาปฐมวัย 	<ul style="list-style-type: none"> - หางานเกี่ยวกับครูตามสาขาที่จบ แต่ไม่มี - ร.ร. แห่งหนึ่งรับสมัครครูอนุบาล ต้องการใช้เงินรับปริญญา จึงลองทำ - ท้อมาก เพราะไม่มีความรู้ ings สอนไม่ถูก - ไม่เข้าใจเด็ก - ไม่มีการทำงานกับผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการพัฒนาครูจากผู้บริหาร การอบรม การอ่านหนังสือ การนิเทศ - มีความเข้าใจการสอนอนุบาลแบบบูรณาการระดับหนึ่ง - ตำแหน่งประถมว่าง แต่เลือกสอนอนุบาลต่อ เนื่องจากระบบการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - แม่ให้บรรจุที่บ้านเกิด - เลือกที่จะไม่ไปเนื่องจาก เกรงใจผู้บริหาร และเกิดจุดยืนทางด้านการสอนเด็กตามหลักการ ซึ่งร.ร. นี้ยึดถือ - เข้าใจพัฒนาการเด็ก และความแตกต่างระหว่างบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> - รับนวัตกรรมไฮสโคป การสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนแบบโครงการ - เรียนต่อ ป.โท สาขาเทคโนโลยีการศึกษา - เข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น - ได้รับการยอมรับจากวงการโดยเป็นแหล่งความรู้ วิทยากร สื่อโทรทัศน์การสอนของ มสธ. สื่อนิตยสาร 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงหลัง เมื่อแต่งงาน มีลูก รู้สึกท้อมากเกี่ยวกับเศรษฐกิจและค่าครองชีพในเมืองหลวง จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างอาชีพที่รักกับอนาคตของลูก (อายุ 4 ปี) ที่ต้องอาศัยรายได้จากแม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ลาออก - ประกอบธุรกิจส่วนตัว - ค้าขายที่บ้านเกิด จ. สงขลา

ตารางที่ 10 แบบแผนประวัติชีวิตของครูใหม่

ช่วงอายุ	1-18 วัยเด็ก	18-22 (6 ปี) เรียน ป.ตรี ปฐมวัย	22-23 (1 ปี) สอนเด็ก พิเศษ	23-25 (2 ปี) ครูประจำชั้นอนุบาล	25-29 (4 ปี) ศึกษาต่อป.โท ปฐมวัย	28-33 (5 ปี) ครูประจำชั้นอนุบาล	33-38 (5 ปี) ศึกษาต่อ ป.เอก ปฐมวัย/ เป็นครูประจำชั้น	
สิ่งที่ เกิดขึ้น	- เกิดและเติบโตที่ราชบุรี - เรียนดี - ใฝ่ฝันจะเป็นครูตั้งแต่ประถม	- เรียนปฐมวัย โครงการครูทายาทที่ ม.แห่งหนึ่ง ประสบการณ์การเรียนและฝึกสอน ยืนยันว่าชอบเด็กเล็ก	- เริ่มงานที่ ร.ร. รัฐแห่งหนึ่งที่เข้ามาจนถึงปัจจุบัน - เริ่มงานอย่างไม่มีระบบ สอนไม่ตรงสาขา ได้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการได้ยิน 2 คน	- เป็นครูประจำชั้นอนุบาล - สอนตามวิธีร.ร. ใช้แบบฝึก เน้นด้านสติปัญญา - สิ่งที่ยื่นมา เข้าใจเป็นส่วนๆ ไม่สามารถมองเด็กอย่างครอบคลุม - ไม่เห็นความแตกต่างของเด็กแต่ละคน - ไม่เข้าใจปัญหาเด็ก - ไม่เข้าใจการทำงานกับผู้ปกครอง	- เรียนต่อป.โทปฐมวัย - เรียนรู้วัฒนธรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ/ กระบวนการคิด/ การทำวิจัย - เห็นแบบอย่างจากร.ร. อื่นๆ	- เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก - นำความเข้าใจที่ได้จากการเรียนมาพัฒนาการสอน ให้เป็นแบบบูรณาการมากขึ้น - ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรตามปรัชญาที่ตนเชื่อโดย นำนวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนแบบโครงการหลักสูตรไฮสโคปมาใช้ - ทำงานวิชาการ เช่น การพัฒนาครูวิทยากรระดับกลุ่มร.ร. และระดับประเทศ กรรมการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	- ศึกษาต่อ ป.เอก ปฐมวัย - พัฒนาหลักสูตรด้านจิตใจ	2 ปีหลัง - กลับมาเป็นครูประจำชั้นอนุบาลต่อ - สิ่งพัฒนาเพิ่มขึ้นในช่วงนี้คือ การมองและเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้ง - เกิดความรู้สึกรักเด็กและวิชาที่พออย่างแท้จริง

ตารางที่ 11 แบบแผนประวัติชีวิตของครูน้ำ

ช่วงอายุ	1-18 ปี วัยเด็ก	18-22 (4 ปี) มหาวิทยาลัย	22-28 (6 ปี) ครูโรงเรียน Neo-humanism		28-31 (3 ปี) ศึกษาต่อต่างประเทศ	31-38 (7 ปี) ครูอนุบาลโรงเรียนวอลดอร์ฟ		ปัจจุบัน ลาออก	
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่จังหวัดตรัง - พ่อแม่มุ่งหวังเรื่องการเรียน - เรียนดี เรียนต่อที่ กทม. และสิงคโปร์ - สอบเข้าคณะบัญชีที่เมืองไทย - ไม่เคยคิดเป็นครู 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนบัญชี ม.ของรัฐ - ช่วงฝึกงานปี 3 ทำให้ถามตนเองถึงเป้าหมายชีวิต - เกิดจุดเปลี่ยนให้สนใจเป็นครูตามแนวคิดหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าน่าจะตอบสนองเป้าหมายชีวิตด้านจิตใจ 	ครูโรงเรียน Neo-humanism โดย 3 ปีแรกเป็นครูอนุบาล ต่อมาเป็นครูพี่เลี้ยง และสอนประถมเป็นบางวิชา		พบแนวการสอนที่สอดคล้องกับความเชื่อ คือ Waldorf จึงศึกษาต่อและฝึกงานตามแนวทางนี้ในต่างประเทศ	เป็นครูอนุบาลโรงเรียนวอลดอร์ฟ		<ul style="list-style-type: none"> - ลาออกกลับบ้านที่ตรังเพื่อดูแลคุณพ่อที่ป่วย - หากมีโอกาส จะกลับมาเป็นครูอีก 	
			สับสนในการตัดสินใจเป็นครู แต่ยืนยันว่าจะทำต่อ	สับสน เพราะการสอนไม่สอดคล้องกับความเชื่อของตน จึงแสวงหาต่อ		- ตัดสินใจเป็นครูอย่างแน่วแน่	- อุปสรรค คือ อดตายและการจัดการเวลา		- มีความมั่นคงพร้อมก้าวต่อ
			- เรียนรู้ทักษะพื้นฐาน	เห็นเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน และเห็นว่าเด็กคือหัวใจของการสอน		- เรียนรู้ทฤษฎี	- สอนบนฐานความเข้าใจปรัชญา และที่มาของเนื้อหา		- เปิดใจยอมรับผู้ปกครองเป็นรายบุคคล
- มองเด็กทุกคนเหมือนกัน	หัวใจของการสอน	- เกิดมุมมองใหม่ คือ การเคารพเด็ก	- ตื่นรู้กับธรรมชาติเด็ก	- รับการสอนตามกลุ่มเด็กอย่างลงลึก					
- ไม่มีการทำงานกับผู้ปกครอง			- เห็นว่าการทำงานกับผู้ปกครองสำคัญที่สุด		- มุ่งพัฒนาการสอนให้ถึงขั้นสมบูรณ์แบบ				

ตารางที่ 12 แบบแผนประวัติชีวิตของครูตุ้ม

ช่วงอายุ	1-18 วัยเด็ก	18-23 (5ปี) เรียนป.ตรี	23-31 (8 ปี) ทำงานสายอื่น	31-34 (3ปี) แสวงหาทางใหม่	34-37 (3ปี) เรียนต่อปฐมวัย	37-39 (2ปี) งานวิชาการ	38-42 (4ปี) ครู ร.ร. Waldorf
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่กทม. - พ่อแม่มุ่งหวังเรื่องการเรียน - ไม่เคยคิดเป็นครู อยากเป็นชาวสวน มีชีวิตเรียบง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ปีแรกเรียนรามฯ แต่พ่อแม่ยังห่วงอยู่ - สอบใหม่ได้คณะด้านเทคโนโลยี ม.ของรัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานด้านเทคโนโลยี บ.เอกชน ซึ่งมีรายได้ดี - จากการช่วยเหลือคนรอบข้าง ทำให้เห็นช่วงวัยเด็กเล็กสำคัญมาก จึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานกับเด็กเล็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - ลาออก หา ทางทำงานกับเด็กเล็ก - อาสาสมัครศูนย์ผู้อพยพ - ครูอาสาศูนย์เด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาต่อป.โท ปฐมวัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเด็กพิเศษ ร.ร.แห่งหนึ่ง - พัฒนาครู.ร.เทศบาล 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงแรก ร.ร.ขาดครูหัดถกรวม และครูป.1 จึงช่วยเป็นให้ก่อน แต่ยืนยันว่าต้องการทำงานกับเด็กเล็ก
				<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้จากการดูงาน (ออกแบบเอง)/ฝึกสอน /การทำวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - แสวงหาแนวทางใหม่ - เข้าใจการเน้นเด็กเป็นสำคัญ/เริ่มเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> - แสวงหาแนวทางใหม่ - เข้าใจการเน้นเด็กเป็นสำคัญ/เริ่มเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> - ต่อมาจึงเป็นครูอนุบาล - พัฒนาการเป็นครูอย่างรอบด้าน คือความคิด ความงาม ความมุ่งมั่น - พัฒนาการสังเกตเด็กทีละเอียด - พัฒนาการเข้าใจที่มีต่อเด็กแต่ละคน - พัฒนามนุษยปรัชญาซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานการสอน
				<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจการเป็นครู/รู้จักเด็ก/พัฒนาบุคลิกภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจการเน้นเด็กเป็นสำคัญ/เริ่มเห็น - เข้าใจการเป็นครู/รู้จักเด็ก/พัฒนาบุคลิกภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนใจแนวWaldorf เป็นพิเศษ จึงขอเป็นครูผู้ช่วยร.ร.แห่งหนึ่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาการสังเกตเด็กทีละเอียด - พัฒนาการเข้าใจที่มีต่อเด็กแต่ละคน - พัฒนามนุษยปรัชญาซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานการสอน

ตารางที่ 13 แบบแผนประวัติชีวิตของครูบ้าน

ช่วงอายุ	1-18 วัยเด็ก	18-22 (2ปี) เรียนป.ตรี วิทยาฯ	22-23 (1 ปี) ทำงานสาย วิทยาศาสตร์	23-25 (2ปี) ครูอนุบาล	25-28 (3 ปี) เรียนป.โท ปฐมวัย / ทำงานที่บ้าน	28-32 (4 ปี) ครูสอนเด็กพิเศษ/ เรียน ป.เอก	32 (ปัจจุบัน) เป็นอาจารย์
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดที่สมุทรปราการ - ช่วงวัยเด็กอยู่กับคุณยายที่อยุธยา - กลับมาอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ที่สมุทรปราการ - ไม่เคยคิดเป็นครู 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนคณะวิทยาศาสตร์ ม.ของรัฐแห่งหนึ่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานด้านเทคโนโลยีการพิมพ์ - ทำงานเกี่ยวกับกราฟฟิค ดีไซน์ - ว่างาน 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นครูอนุบาล เนื่องจากกิจการ ร.ร. อนุบาลที่บ้าน ครูขาด - สอนตามความรู้สึก และประสบการณ์เดิมที่เคยถูกสอนมา คือ อ่านเขียน - ไม่เข้าใจพัฒนาการเด็ก - รู้สึกชอบงานครูอนุบาล เพราะความบริสุทธิ์ของเด็ก และลักษณะงานที่อิสระ - ต้องการเรียนรู้ว่าการเป็นครูอนุบาลที่แท้จริงเขาทำกันอย่างไร หาหนังสืออ่าน อบรม ก็ยังไม่เข้าใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนต่อป.โท ปฐมวัย ม.ของรัฐแห่งหนึ่ง - ได้เรียนรู้ทฤษฎี การปฏิบัติงานครู พัฒนาการเด็ก นวัตกรรมการสอน - นำความเข้าใจจากการเรียนมาใช้ประยุกต์สอนและพัฒนาครู ที่ร.ร. ที่บ้าน - เริ่มมองเห็นความชอบของตนเอง คือ ปรชญาการสอน แนวธรรมชาติ กับเด็กพิเศษ - พัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาหลักสูตรเด็กพิเศษ และปรัชญาการสอนแนวธรรมชาติ - เรียนต่อป.เอก ได้พัฒนาทางด้านจิตใจ - เข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น - ปฏิบัติงานสอนเกี่ยวกับเด็กพิเศษ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาปฐมวัยที่ ม.ของรัฐแห่งหนึ่ง

ตารางที่ 14 แบบแผนประวัติชีวิตของครูแก้ว

ช่วงอายุ	1-15 วัยเด็ก	15-17 (2 ปี) รับจ้าง	17-19 (2 ปี) ผู้ดูแลเด็ก	19-32 (13 ปี) ครูอนุบาลศูนย์เด็กแห่งหนึ่งที่ใช้การสอนตามแนววิถีพุทธ			
				1 ปีแรก-ฝึกงาน	4 ปี ต่อมา ครูประจำชั้น	4 ปีต่อมา – เป็นครู อย่างมุ่งมั่นตั้งใจ และ เป็นหัวหน้าหลักสูตร	4 ปีต่อมา - ครูประจำชั้น และฝ่ายการศึกษา
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่ยโสธร - จบ ป.6 คุณแม่ไม่ส่งเสริมให้เรียนต่อ - เนื่องจากฐานะทางบ้าน - รับจ้างถางหญ้าในไร่่อ้อยเพื่อเรียนต่อ - จนม.3 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีเงินเรียนต่อ ม.ปลาย - จึงรับจ้างเป็นกรรมกร เพื่อเก็บเงินเรียนต่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยคิดเป็นครูแต่วัดในหมู่บ้าน - เปิดศูนย์เด็ก จึงเป็นผู้ดูแลเด็ก โดยสอนตามความรู้สึกสามัญสำนึก - ไม่ชอบงาน เบื่อไม่รักเด็ก - เรียนต่อ - การศึกษานอกร.ร. ระดับม.ปลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์เด็กแห่งนี้ให้ทุนครูเรียนต่อ ป.ตรี อยากรเรียนต่อด้านบัญชี จึงย้ายมา - ศูนย์เด็กให้เรียนต่อด้านปฐมวัยเท่านั้น จึงเรียนต่อด้านนี้ - ฝึกงานโดยเริ่มจากห้องครัว เป็นครูผู้ช่วย - เรียนห้องต่างๆ ห้องละ 3 เดือน - เรียนรู้แบบแผนกิจวัตรต่างๆ /พัฒนาบุคลิก 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นครูประจำชั้นอนุบาล โดยทำตามแบบ - เรียนต่อป.ตรีภาคค่ำ - ปฐมวัยไปด้วย นำสิ่งที่เรียนมาและไม่ขัดกับวิถีพุทธมาปรับใช้ - ค่อยๆ เข้าใจเรื่องการสอน พัฒนาการเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความมุ่งมั่นในการเป็นครู - สิ่งที่ได้สั่งสม ซึมซับมาจากการเรียนจากครูพี่เลี้ยง การเรียนเริ่มปรากฏให้เห็น - ผลการทำงานได้รับการยอมรับ และได้รับเลือกให้เป็นครูดีเด่นและหัวหน้าหลักสูตร - เรียนรู้ธรรมชาติอย่างลึกซึ้งจากทุกข์ของตน 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นฝ่ายการศึกษา ดูแลหลักสูตร การสอน การพัฒนาครูของโรงเรียน - เป็นครูพี่เลี้ยงให้ครูใหม่และคอยๆ ถอนตัวออกจากห้องเรียน - เข้าใจจุดยืนในแนวการสอนแบบวิถีพุทธมากขึ้น - อบรมการศึกษา Waldorf ต่อเนื่อง 3 ปี ช่วยให้เข้าใจการทำงานกับเด็กที่ละเอียดมากขึ้น นำมาปรับใช้กับวิถีพุทธได้

ตารางที่ 15 แบบแผนประวัติชีวิตของครูวาด

ช่วงอายุ	1-12 วัยเด็ก	12-18 (6 ปี) ทำนา	18-26 (8 ปี) บวชชี/ อยู่วัด	26-29 (3 ปี) ผู้ดูแลเด็ก	29-38 (9 ปี) ครูอนุบาลศูนย์เด็กแห่งหนึ่งที่ใช้การสอนตามแนววิถีพุทธ		
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่ชัยภูมิ - จบ ป.6 เรียนดี แต่คุณพ่อคุณแม่ไม่สามารถให้เรียนต่อเนื่องจากฐานะทางบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำนา - เรียนธรรมะวันเสาร์ - อาทิตย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - บวชชี - เรียนจบนักธรรมเอก - ปีที่ 4 สึกเพราะกลับไปดูแลคุณแม่ป่วย 	<ul style="list-style-type: none"> - วัดเปิดศูนย์เด็ก ได้เป็นผู้ดูแลเด็ก สอนตามความรู้สึกสามัญสำนึก - ได้มาดูงานศูนย์เด็กที่ทำอยู่ในปัจจุบัน 3 เดือน - ได้เรียนรู้แบบอย่างกิจวัตร - นำกลับไปสอนเด็กโดยทำตามแบบ 	<p>4 ปีแรก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นครูประจำชั้น - ไม่มีความมั่นใจ หลบผู้ปกครอง - ไม่เรียนต่อ ป.ตรี แม้ว่าหน่วยงานจะให้ทุน เนื่องจาก เห็นว่าการเรียนตามกระแสหลักจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์กับวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ - พัฒนาความตระหนักการเป็นแบบอย่างให้เด็ก - พัฒนาการสอนโดยเน้นให้เด็กมีส่วนร่วมมาก - พัฒนาเรื่องบุคลิกภาพ - มีทุกข์ จึงบวชครั้งที่ 2 ทำให้เข้าใจธรรมะมากกว่าที่เคยบวชเรียนมา และได้นำมาใช้ประโยชน์ในการสอนตามแนววิถีพุทธ 		<p>5 ปี ต่อมา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจการสอนตามแนววิถีพุทธมากขึ้น - ตั้งใจขอเข้าอบรมการศึกษา Waldorf หลักสูตรต่อเนื่อง 3 ปี เนื่องจากเห็นว่าจะนำมาใช้ประโยชน์กับการสอนที่ใช้อยู่จริง - ได้พัฒนาความเข้าใจพัฒนาการเด็ก/ พัฒนาการสังเกตเด็กอย่างละเอียด/ - เข้าใจการทำงานกับผู้ปกครอง - เข้าใจว่าการทำงานทุกขณะคือการปฏิบัติธรรม

ตารางที่ 16 แบบแผนประวัติชีวิตของครูจันทร์

ช่วงอายุ	1-19 วัยเด็ก	19-21 (2ปี) ทำงานสาย อื่น	21-26 (5 ปี) ครูอนุบาล ในมูลนิธิ	26-42 (16 ปี) ครูอนุบาล ร.ร.เอกชนแห่งหนึ่ง			
				1 ปีแรก	3 ปี ต่อมา	5 ปี ต่อมา	7 ปี ต่อมา
สิ่งที่ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดและเติบโตที่ททม. - เรียนจบ ปวส. สายพาณิชย์ - ไม่เคยคิดเป็นครู เพราะเรียนมาไม่ตรง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานตามสาขาที่จบมา - ช่วงหลังว่างงาน อยู่กับบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงว่างงานมีมูลนิธิเปิดสอนเด็ก ประกาศรับครู จึงลองทำ - ชอบเด็ก และเห็นว่างานครูมีเกียรติ จึงทำเรื่อยมา - ไม่มีความรู้และไม่มีการพัฒนาครู - สอนแบบอ่านเขียนตามแบบที่เคยถูกสอนมา 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นครูประจำชั้นอนุบาล 1 - ไม่เข้าใจการสอนบูรณาการ ทำรู้สึกว่าได้สอน - ไม่เข้าใจพัฒนาการเด็ก หลักการต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการพัฒนาครูจากผู้บริหาร การอบรม และหน่วยงานส่งเสริมให้เรียนต่อ - มีความเข้าใจการสอน 6 กิจกรรม และหลักการพื้นฐานต่างๆ - เข้าใจพัฒนาการเด็กมากขึ้น - ปรับไปสอน อ. 3 เพราะเหมาะกับบุคลิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก - รับนวัตกรรม โดยศึกษาและพัฒนาลงลึกตามปรัชญาที่เป็นฐานการสอนของ ร.ร. ได้แก่ นวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนแบบโครงการ หลักสูตรไฮสโคป 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจลึกซึ้งสามารถเผยแพร่ได้ เช่น เป็นวิทยากร นำผลงานพิมพ์เป็นหนังสือ - ได้รับการยอมรับระดับประเทศ เช่น การดูงาน การออกสื่อโทรทัศน์ นิตยสาร - รับนักศึกษาฝึกสอน

บทที่ 5

กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

ส่วนนำและภาพรวมของผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คำถามหลักในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ข้อ ได้แก่ 1) กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร 2) โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน และ 3) แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่าง "กระบวนการ" และ "โครงสร้างของเงื่อนไข" ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเก็บข้อมูลจากครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จนกระทั่งมีความอิ่มตัวเชิงทฤษฎี จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การระบุมหุดหุ้มและมหุดหุ้มย่อยต่างๆ ของทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานที่ใช้ในการอธิบายแบบแผนความสัมพันธ์ของ "กระบวนการ" และ "โครงสร้างเงื่อนไข" ที่ส่งผลต่อลำดับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพภายใต้บริบทของไทย การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับคำถามหลักในการวิจัยทั้ง 3 ข้อ อย่างบูรณาการ คือ ไม่แยกผลการวิจัยตามข้อคำถาม เพื่อให้เห็นความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 บท ตามกระบวนการในแต่ละระยะ ดังนี้

บทที่ 5 ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

บทที่ 6 ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ

บทที่ 7 ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

การนำเสนอผลการวิจัย “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” แบ่งเป็น 3 ระยะ ภายใต้โครงสร้างการให้รหัสเชิงกระบวนการ การให้รหัสหมวดหมู่ การให้รหัสสมโนทัศน์ ซึ่งมีหลายระดับแตกต่างกันไปตามความซับซ้อนของปรากฏการณ์ในแต่ละระยะ พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้นำตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำพูดจากผู้ให้ข้อมูล มาใช้เป็นหลักฐานแสดงที่มาของรหัสที่ผู้วิจัยได้ให้มาความคิดรวบยอด และเป็นการแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีที่ได้มาเกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการนำตัวอย่างบทสัมภาษณ์มาประกอบการเขียนรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยอาจตัดข้อความบางตอนออก เพื่อความกระชับ และเน้นให้เห็นคำพูดที่แทนมโนทัศน์นั้นๆ อย่างเด่นชัด แต่ยังคงความหมายเดิมไว้ ขณะเดียวกันผู้วิจัยอาจไม่ได้ตัดข้อความเลย เพื่อแสดงให้เห็นบริบทของคำพูดนั้นๆ

ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี และการให้รหัสเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยให้ความคิดรวบยอดในภาพรวมเป็น “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาล” มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนเข้าสู่วิชาชีพ และต่อเนื่องไปจนกระทั่งพัฒนามาสู่ขั้นการเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล เป็นระยะก่อนที่ผู้ให้ข้อมูลเข้ามาเป็นครูอนุบาล จนเริ่มกระบวนการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะย่อย ได้แก่

1.1 ความสนใจต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ

1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ เป็นระยะที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาล แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ต่างๆ ในการยืนยัน ปรับเปลี่ยน เรียนรู้ จนกระทั่งค้นพบว่า การเป็นครูอนุบาล คือ ภารกิจในชีวิตของตน แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่

2.1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล

2.2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะย่อย ได้แก่

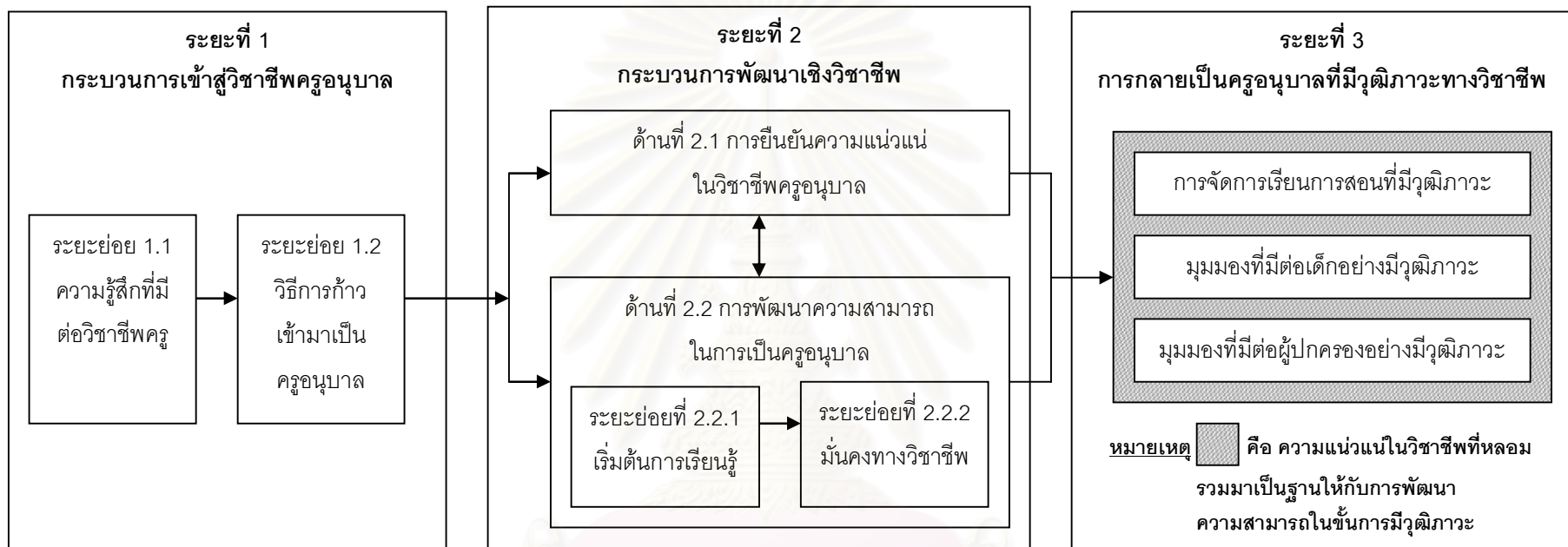
2.2.1 ระยะเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

2.2.2 ระยะการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เป็นระยะที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลอย่างแน่วแน่จากการพัฒนาตั้งแต่ระยะที่ 2 แต่ได้พัฒนาด้านความสามารถต่อยอดจนเติบโตเป็นครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ผู้วิจัยสรุประยะและระยะย่อยตามแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 ภาพรวมของกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีคุณภาพทางวิชาชีพ 3 ระยะ

ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

การศึกษา “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ในระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล สามารถจำแนกได้เป็น 2 ระยะย่อย คือ ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ และระยะย่อยที่ 1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ

จากการศึกษาเหตุการณ์ตัวอย่างช่วงก่อนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูล พบว่า มโนทัศน์ที่สำคัญและถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนในการนำไปสู่เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล คือ “ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู” ในช่วงการเลือกอาชีพ ผู้วิจัยสามารถจำแนกข้อมูลตามคุณลักษณะของมโนทัศน์ดังกล่าวได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1.1 ผู้ให้ข้อมูลที่สนใจในวิชาชีพครู และ 1.1.2 ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู ซึ่งจะสังเกตได้ว่าในระยะแรกนี้ ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในภาพรวมเท่านั้น โดยยังไม่เจาะจงสาขาอนุบาล หรือสาขาใดสาขาหนึ่ง ดังรายละเอียด คือ

1.1.1 ผู้ให้ข้อมูลที่สนใจในวิชาชีพครู

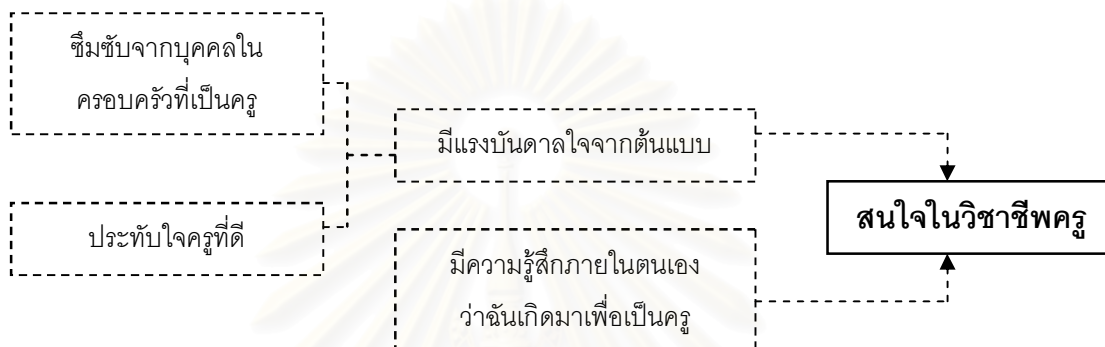
จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีความสนใจในการเป็นครูตั้งแต่วัยเด็กเกิดจากเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ 1) การได้รับแรงบันดาลใจจากต้นแบบ แบ่งตามบุคคลต้นแบบได้สองลักษณะคือ ประทับใจครูที่สอน และซึมซับจากบุคคลในครอบครัวที่ประกอบอาชีพครู และ 2) การมีความรู้สึกภายในตนเองว่าฉันเกิดมาเพื่อเป็นครู กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกถึงความสนใจในการเป็นครูเกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติตั้งแต่เด็ก ไม่ได้ประทับใจต้นแบบหรือได้รับการปลูกฝังจากผู้ใด ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“อาที่เป็นครูตั้งแต่พ้อยู่ ป.4 คือมันฝังใจว่าเราอยากจะเป็นอย่างอาเนะ คือยังไม่คิดว่าจะเป็นครูอะไรชั้นไหน เพียงแต่คิดว่าอยากจะเป็นครูเท่านั้น เรียนอะไรก็ได้ที่เป็นครู” (ครูตุ๊กตา)

“ที่ชัดที่สุดก็คือ ป. 6 ตั้งใจชัดเจนว่าอยากเป็นครู เกิดจากครูที่สอน คือครูดวงใจ เป็นครูภาษาไทย ครูทำให้รู้สึกว่าคุณนะสวยมาก สวยแบบสวยเหมือนนางฟ้า แล้วเราก็อยากเป็นเหมือนคนๆ นั้นะ เป็นคนที่ดีน่าประทับใจ ประทับใจว่าเรียนกับแกก็สนุกไม่เบื่อ เรียนก็เข้าใจอะไรแบบนี้เนะ มันทำให้เรามีความฝังใจว่า

เราอยากจะเป็นครู” (ครูใหม่)

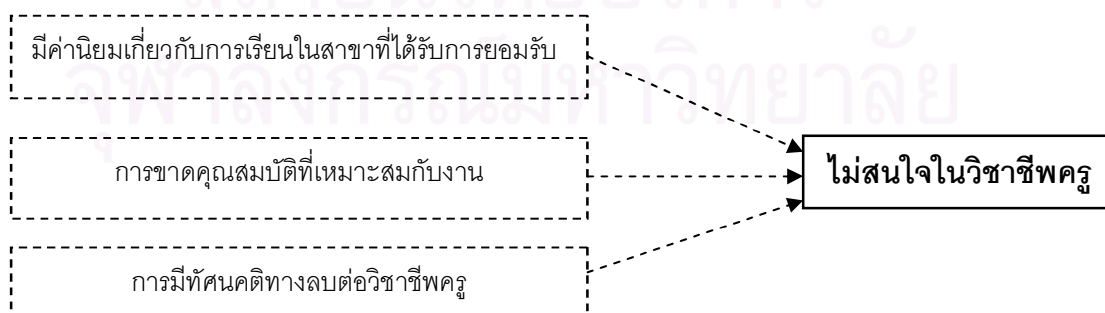
“ความรู้สึกอยากเป็นครูเป็นมาตั้งแต่เด็ก ชัดเจนตั้งแต่ ป. 2 จำได้ว่าต้องมีชอล์คไว้เขียนกระดาน เขียนทั้งวันๆ ไม่เบื่อ เป็นปี่ๆ จนชอล์คกัดมือ เล่นแต่แบบนี้ ไม่ยอมเล่นอย่างอื่น สอนต้นไม้ สอนอะไรๆ ไปต่างๆ คิดว่าไม่ใช่เล่นเลียนแบบนะ เป็นความรู้สึกข้างในเอง ว่าอยากจะเป็นครู แบบ ‘born to be’ เลยค่ะ เด็กๆ มักโดนถามว่าโตขึ้นอยากเป็นอะไร เราจะชัดเจนมาเลยว่าคุณอยากเป็นครู” (ครูส้ม)

แผนภาพที่ 7 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีความรู้สึกสนใจในวิชาชีพครู

1.1.2 ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู มีความรู้สึกหลากหลาย ตั้งแต่เฉยๆ จนถึงไม่ชอบ และไม่เคยมคิดจะเป็นครูมาก่อนเลย เกิดจากเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) ค่านิยมเกี่ยวกับการเรียนในสาขาที่ได้รับการยอมรับ 2) การคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน และ 3) การมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู ซึ่งในบางกรณีอาจเกิดจากเงื่อนไขมากกว่าหนึ่งเงื่อนไขดังที่กล่าวก็ได้ เงื่อนไขต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 8 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีความรู้สึกไม่สนใจในวิชาชีพครู

1) เจื่อนไขการมีค่านิยมเกี่ยวกับการเรียนในสาขาที่ได้รับการยอมรับ

พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งได้รับการชื่นชม หรือรับรู้ค่านิยมจากพ่อแม่และสังคม เกี่ยวกับการมีอนาคตที่ดี คือ การได้เรียนสูงๆ ในระดับอุดมศึกษา และเรียนในสาขาที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถมีงานดี ได้ค่าตอบแทนดี ตามค่านิยมที่เน้นความสำเร็จด้านวัตถุ ดังนั้น อาชีพครูจึงไม่อยู่ในความคิด เพราะเป็นอาชีพที่เหนื่อย ไม่มีเกียรติ ค่าตอบแทนน้อย ไม่สอดคล้องกับค่านิยมที่เน้นความสำเร็จด้านวัตถุ หรืออาจจะรู้สึกเฉยๆ เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกเส้นทางอาชีพอื่น ด้วยการมีผลการเรียนที่ดีซึ่งจะสัมพันธ์กับความสามารถในการเลือกสอบเข้าระดับอุดมศึกษาในสาขาที่มีคะแนนสูงและเป็นที่ยอมรับมากกว่าสาขาวิชาอาชีพครู ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ไม่เคยคิดจะเป็นครู บอกได้เลยว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ไม่เคยคิด... เพราะว่าเราเป็นลูกที่อยากให้อาชีพแม่รัก ก็จะเป็นเด็กดี เชื้อฟุ้ง อะไรที่พ่อแม่ภูมิใจ อืม อยากทำ แล้วผู้ใหญ่สมัยก่อนเขาก็จะเน้นว่า ตั้งใจเรียน เรียนหนังสือเก่ง พ่อแม่ก็มีความสุข เนื่องจากพ่อแม่บอกว่าดี ผู้ใหญ่บอกว่าดี เราไม่มีคำถาม เราอยากใช้ชีวิตเราดี เราอยากให้อนาคตเราดี เราเดินตามอย่างเดียว แบบเรียนดี โตขึ้นอนาคตก็ดี การงานก็ดี ชีวิตก็ดี เงินเดือนก็ดี พี่เชื่อย่างนั้นเต็มร้อย ก็เรียนดีมาตลอด มัธยมย้ายเข้ากรุงเทพปีหนึ่ง พ่ออยากให้เก่งภาษาจีนก็เลยไปเรียนที่สิงคโปร์ 3 ปี แล้วกลับมาเอ็นเอเข้าคณะบัญชี” (ครูน้ำ)

“ไม่เคยมีความคิดอยากเป็นครูในสมองเลย ที่ ร.ร. ระบบแนะแนวเขาให้ทำแบบทดสอบ แล้วดูว่าตกอาชีพอะไร มีตกของครูเหมือนกันนะ ก็คิดว่าไม่มีทางอะชีวิตนี้ไม่คิดอยากเป็นครู ก็ไม่เลือกชะอย่าง จะเป็นได้ไง ประกอบกับสังคมนิยมแล้วเป็นครูนี้เหนื่อย แยก ไม่เห็นดี ต้องมานั่งสอนนักเรียน ไม่มีเกียรติ ไม่มีดังก็เลือกคณะอื่น แล้วก็สอบได้คณะวิทยาศาสตร์” (ครูปาน)

“เราเรียนดีเขา(พ่อแม่) อยากจะให้ไปเรียนสายอื่น เขาอยากให้เราเรียนสูงขึ้นไปเรื่อยๆ ปีแรกที่เอ็นเอ ไม่ติด ก็ตัดสินใจเรียนที่รามฯ พอเรียนไป สัมผัสได้ว่าแม่เป็นห่วงเราอยู่ โอเค ตัดสินใจเอ็นเอใหม่ก็ได้ แต่ไม่เคยมีอาชีพครู ก็ติดคณะหนึ่งสายเทคโนโลยี พอเข้าไปเรียน พ่อแม่ก็สบายใจ เหมือนกับผู้ใหญ่ทั่วไปว่าประสบความสำเร็จ คิดว่าจะทำงานในสายเทคโนโลยีที่เรียนมา” (ครูตุ้ม)

2) เจื่อนไขด้านการขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน

พบว่า ผู้ให้ข้อมูลขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งไม่มีโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ศึกษาต่อ หรือศึกษาต่อในสายวิชาชีพเพื่อให้สามารถช่วยเหลือทางบ้านได้เร็วกว่าสายสามัญ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงไม่คิดถึงอาชีพครู เนื่องจากระดับการศึกษา หรือสาขาวิชาที่

เรียนมาไม่ส่งเสริมให้สนใจในวิชาชีพครูได้ หรือผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ไม่ชอบงานนี้ จึงคิดว่าตนเองไม่เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ที่ไม่คิดเรียนครู อันดับแรกบ้านเราไม่มีฐานะ แล้วเรียนม.ปลาย มันต้องใช้เงิน ใช้เงิน เราก็เลยเรียนพาณิชย์ จะได้ช่วยพ่อช่วยแม่เราได้” (ครูจันทร์)

“ไม่เคยคิดว่าอยากเป็นครู เพราะไม่มีโอกาสได้เรียน เพราะเป็นครูต้องจบสายตรงของเขา แล้วตัวเองก็ได้เรียนน้อยมาก ก็เข้าใจพ่อกับแม่ ว่าเขาไม่มีเงินที่จะส่งที่ต่างจังหวัดจนจริงๆ นะ” (ครูวาด)

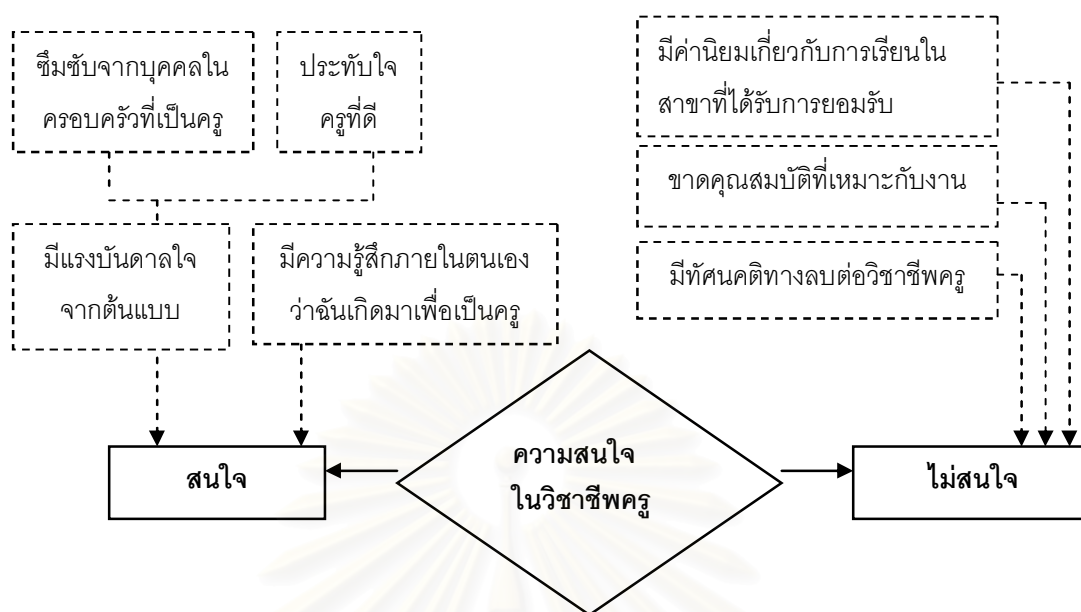
“พอจะจบป.6 แม่เขาไม่ให้เรียนต่อ เพราะไม่มีตังค์ ต้องซื้อเสื้อผ้า ต้องมีค่าเทอม ด้วยความจน แม่เขาก็อยากให้เราแต่งงานกับคนที่เขาขับรถรับส่งของที่บ้านนี่นะ คนที่รับส่งของนี้ได้ตังค์เยอะ...”

“...ไม่คิดว่าจะเรียนปฐมวัย เราอยากเรียนบัญชี เราอยากทำงานธุรการ เราอยากทำคอมพิวเตอร์ เราไม่อยากจะสอนเด็ก เราไม่ได้รักเด็ก” (ครูแก้ว)

3) เงื่อนไขการมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อครูที่เคยสอนมา หรือผู้ให้ข้อมูลรู้ว่าตนเองไม่ชอบเด็กเล็ก ไม่ชอบการสอน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ก็ไม่มีความประทับใจอะไรเกี่ยวกับครู ตอนเด็กๆ มีความรู้สึกแสบกับร.ร. อาจจะไม่ใช่แสบ แต่ ร.ร. โหดมากเลย บ้านอยู่ไกล กว่าจะมาถึงก็ร้องเพลงชาติไปแล้ว ครูก็จะดุ... เวลาแจกสมุดเด็ก ห้องละ 60 คน ครูก็จะโยน ปับๆๆๆ โยนสมุดตามโต๊ะ ก็ไม่เคยรู้สึกว่ามีอะไรดี... ก็มีประสบการณ์แสบๆ กับครู เกลียดครูเคมี แค้นมากๆ แล้วก็ครูฝ่ายปกครองให้นักเรียนยืนอยู่กลางแดด ครูยืนใน stage มีร่มแล้วอบรมานมากเลย” (ครูปาน)

สรุปได้ว่ากระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลมีจุดเริ่มต้นที่ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู ในช่วงการเลือกอาชีพ ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูของผู้ให้ข้อมูลที่เติบโตเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ มีทั้งผู้ที่สนใจและผู้ที่ไม่สนใจในวิชาชีพครูมาก่อน เงื่อนไขที่ส่งผลให้ความรู้สึกที่มีต่อวิชาชีพครูที่แตกต่างกัน ผู้ที่สนใจในวิชาชีพครูได้รับเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ การได้รับแรงบันดาลใจจากต้นแบบ และการมีความรู้สึกภายในว่าฉันเกิดมาเพื่อเป็นครู ในขณะที่ผู้ที่ไม่สนใจในวิชาชีพครูได้รับเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 3 ประการ คือ การมีค่านิยมเกี่ยวกับการเรียนในสาขาที่ได้รับการยอมรับ การขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน และการมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู ดังสรุปตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 9 สรุปภาพรวมระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ

ระยะย่อยที่ 1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล

จากมโนทัศน์ความสนใจต่อวิชาชีพครู ในช่วงการเลือกอาชีพ ส่งผลต่อเส้นทางในระยะย่อยที่ 1.2 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลอย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1.2.1 การเลือกเรียนครุศาสตร์ 1.2.2 การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ และ 1.2.3 การได้รับโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ ดังรายละเอียด คือ

1.2.1 การเลือกเรียนครุศาสตร์

เส้นทางก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลโดยการเลือกเรียนครุศาสตร์พบว่า เป็นกระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกสนใจในการเป็นครู ตั้งแต่ช่วงการเลือกอาชีพ ต่อจากนั้นยังสามารถคงความรู้สึกสนใจในวิชาชีพครู จนกระทั่งพัฒนาเป็นแรงจูงใจในการเลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ ขึ้นกับเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) การสนับสนุนจากครอบครัวพบว่า ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลรับรู้ความสนใจในการเป็นครูของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นครอบครัวจึงให้การสนับสนุนด้วยวิธีการต่างๆ คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนต่อ การส่งเสริมประสบการณ์ การยอมรับในสิ่งที่ลูกใฝ่ฝัน การให้กำลังใจ และการเป็นต้นแบบให้ซึมซับ 2) การมีทัศนคติทางบวกต่ออาชีพครู พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมองว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ดี มีเกียรติ หรือ ได้รับ

ประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับครูที่สอนมาทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และ 3) ความมุ่งมั่นจากภายในตนเอง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“(อยากเป็นครู) แล้วเขา(แม่) ก็ให้สอนการบ้านเด็กๆ แกวนั้น ทุกวันจะตั้งโต๊ะ มีโต๊ะให้ตัว มีกระดาษมีอะไรติดมาให้ อยากเป็นอะไรก็เป็นไป แม่พื่อนั้นสุดยอด เขาไม่เคยขวางลูก... พ่ออยากเป็นครูเขาก็ให้ เขาไปเกณฑ์เด็กแถวบ้านมาให้เรียนกันสนุก ส่วนพ่อบอกว่าที่จอมบึงนะลูกมันมีโครงการครูทายาทพ่อเป็นคนบอกนะ พ่อเห็นเขาประกาศลูกไปสมัครซิ เราก็ไปสมัครสอบ แม่บอกว่าลูกจบปริญญาตรีนี่นะ ชีวิตแม่จะสุดยอดแล้ว เพราะฉะนั้นไม่ต้องกังวล อยากเรียนอะไรก็ได้ คือแม่พื่อนั้นเขาจะมีแต่กำลังใจ เขาไม่มีหรือว่า เธอจะต้องอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่มี ไม่มีเลย...

...คนเป็นครูต้องพิเศษ คิดมาตั้งแต่ต้น คนเก่งถึงจะเป็นครูได้ ไม่เก่ง ไม่ได้ไม่ได้ ต้องดี เพราะครูที่เราู้จักทั้งเก่งและดี... แล้วก็ญาติห่างๆ ลูกน้องชายปู่ เป็นครูทุน เก่งมาก พ่อชอบเล่าให้ฟัง สอบได้ที่หนึ่งครู เรียนฟรี มีเค้ารากว่ารู้สึกดีมานานแล้ว” (ครูใหม่)

“แล้วเวลาทำกิจกรรมอะไรที่โรงเรียนก็จะพาเราไปช่วยทำงาน เป็นเด็ก อีมี! ดีจังนะเด็กๆ มาช่วยคุณครูทำงานนะ...

...คือครูที่บ้านนอก เป็นอะไรที่ดีมาก ในสายตาเราอยากเป็นอย่างนี้บ้าง... “คืออยากจะเป็นครู เป็นอาชีพที่ดีในสายตาทุกคนคือดี ชาวบ้านยกย่องให้เกียรติ มีความเชื่อถือของชาวบ้าน เราอยากเป็นอย่างนี้บ้างจังเลย เป็นอาชีพที่น่าภูมิใจก็เลยเลือกเรียนครู” (ครูตุ๊กตา)

“ที่บ้านรู้ว่าชอบ อยากเป็นครูมาตั้งแต่เด็ก เราก็ไม่รู้อะไร รู้แต่ว่าชอบเด็ก ที่บ้านเขาก็เฉยๆ คือ ไม่ได้สนับสนุน หรือไม่ได้ว่า แต่พออย่างว่า สัมภาษณ์ เป็นครูเงินเดือนน้อยนะลูก” (ครูส้ม)

หลังจากผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจเลือกเรียนครุศาสตร์ พบว่า สามารถจำแนกเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพออกเป็น 2 ลักษณะตามสาขาวิชาที่เลือกเรียน คือ ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาสาขาปฐมวัยแล้วตั้งใจเป็นครูอนุบาล และ ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาสายครุศาสตร์สาขาอื่นแล้วเกิดจุดเปลี่ยนโดยไม่ตั้งใจให้มาเป็นครูอนุบาล ดังรายละเอียด คือ

ผู้ให้ข้อมูลที่ สำเร็จการศึกษาสาขาปฐมวัยแล้วตั้งใจเป็นครูอนุบาล เกิดจากเงื่อนไข “ความชอบที่มีต่อเด็กเล็ก” จากการได้รับประสบการณ์ในระหว่างการเรียนรู้ การฝึกสอน การทำงาน การสัมผัสกับเด็กเล็ก ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่าตนเองมีความชอบในการ

สอนเด็กเล็กอย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น การเข้าสู่วิชาที่พอชอบบุคลิกขณะนี้ ผลที่ตามมา คือ การเริ่มทำงานเป็นครูอนุบาลที่มีความตั้งใจ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ชัดเจนตั้งแต่แรกว่าชอบเด็กเล็ก เลือกสอบครูฯ ปฐมวัย สอบไม่ติด ก็เลยลองสมัครงานระหว่างว่าง แล้วก็อยากรู้ว่าตนเองชอบเด็กจริงหรือเปล่า เลยไปสมัครเป็นครูพี่เลี้ยงที่เนอสเซอรี่แห่งหนึ่ง ทำได้ 3 ปี ก็ยืนยันว่าชอบจริงๆ ก็ลาออกมาเรียนต่อ เพื่อให้มีเวลาเรียนเต็มที ตอนออกมา ร้องให้ พอมีงานก็พาหรืออะไรก็จะกลับไปช่วย...

...หลังจากเรียนจบ (ปริญญาตรี) ตอนนั้นในระหว่างเรียน เราทำงานพิเศษทำบัญชีให้บริษัทแห่งหนึ่ง อยู่ซอยหน้าบ้าน ทำมานานเหมือนกัน ก็ตลอดเวลาที่เรียน ก็ได้เงินเดือนขึ้นมาพอสมควร พอเรียนจบ ก็ลาออกเลย มาสมัครเป็นครูเรียกว่าเงินเดือนน้อยกว่าที่เก่าครั้งหนึ่งเลย แต่มีความชอบเด็กเล็กมาตั้งนานแล้ว ตอนมาเรียนเราก็ตั้งใจ มุ่งมั่นมาตลอด” (ครูส้ม)

“ก็คิดว่า จะสอนเด็กชั้นไหน ไม่ได้คิดอะไรมาก แวบขึ้นมาว่าสอนเด็กเล็กท่าทางจะดีกว่า ไม่ชัดเจน ไม่ได้คิดเยอะ แต่ก็คิดว่าที่ชอบที่สุด น่าจะเป็นเด็กเล็ก ไม่มีเจตคติที่ชัดเจน แต่ที่ชัดเจน ใช่ว่าอยากเป็นครู ชัดกว่า...

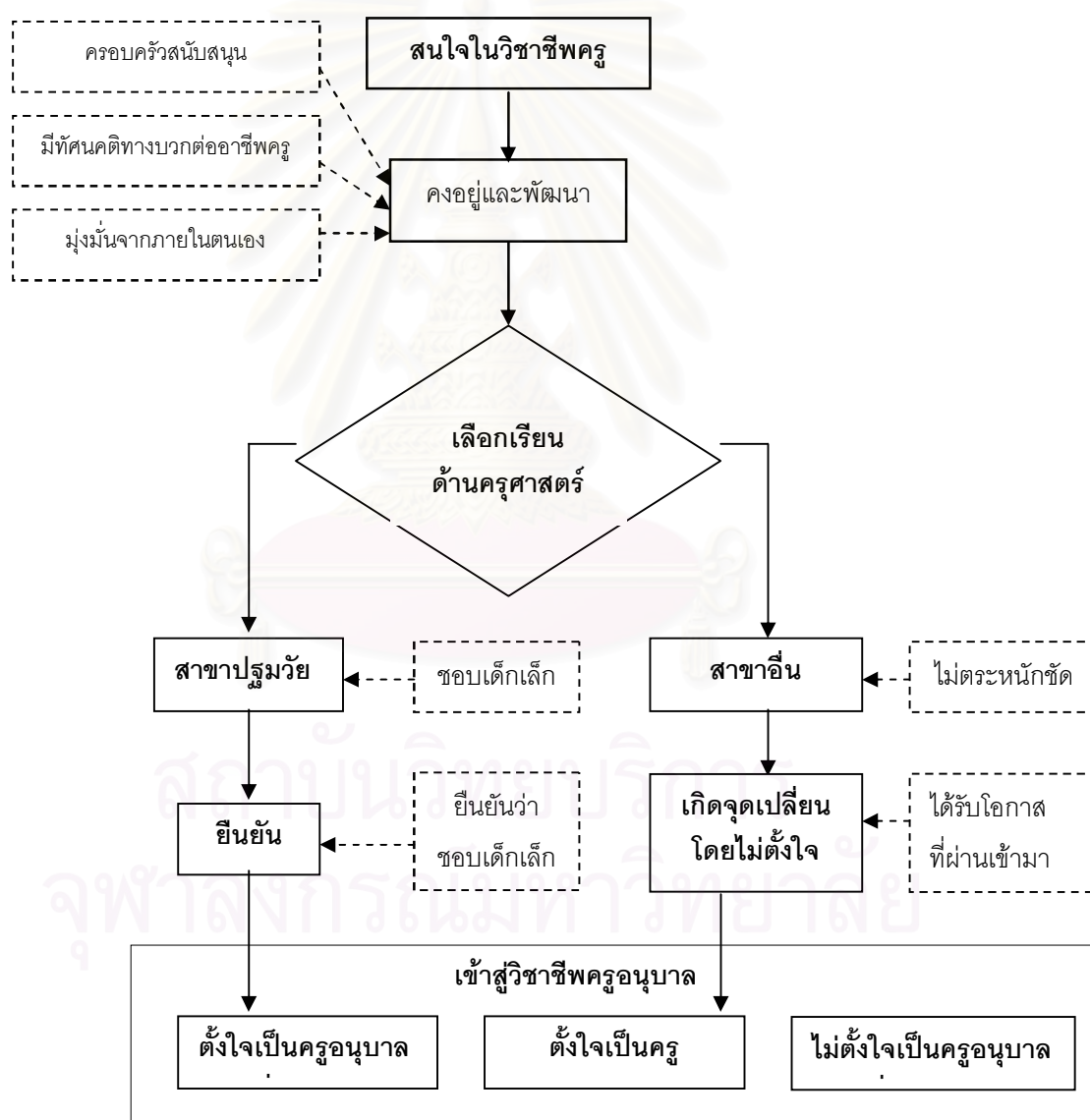
...แรงจูงใจในการสอนเด็กเล็กตอนเรียนแล้วก็ยัง แต่ดีขึ้น ว่าอ๊ะ เราเลือกดีจังเลย ยังสมัครไปทานตะวัน เป็นสาธิตฯ ของราชภัฏนะ ช่วงปิดเทอม แต่ว่ามีเด็กอยู่ ช่วงเมษา แล้วก็พ.ค.เราไม่ได้เรียน เพราะยังไม่เปิดเทอม เขาเปิดก่อน พ.ค. สมัครไปช่วยงานเขา ไม่เอาสตางค์ เพราะอยากช่วย อยากรู้ว่าทำอะไรบ้างตอนรับเด็กมาใหม่ๆ รู้สึกว่าเด็กใหม่ร้องไห้ จะทำยังไง พี่ก็ขอมา observe แล้วก็ช่วยงานด้วย แล้วก็เริ่มชอบ แต่ไม่รู้สึกมาก แต่ก็เริ่มชอบ แล้วก็คิดว่าเราเลือกดีจัง” (ครูใหม่)

ผู้ให้ข้อมูลที่ สำเร็จการศึกษาสายครุศาสตร์สาขาอื่นแล้วเกิดจุดเปลี่ยนโดยไม่ตั้งใจให้มาเป็นครูอนุบาล พบว่า เป็นลักษณะที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่เรียนด้านครุศาสตร์สาขาอื่น เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลมีความตั้งใจเป็นครูเท่านั้น ไม่ตระหนักชัดว่าต้องการเป็นครูสาขาใด จึงเลือกเรียนสาขาอื่น หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วได้เข้าสู่การเป็นครูอนุบาล เกิดจากเงื่อนไข “การได้รับโอกาสที่ผ่านเข้ามาโดยไม่ตั้งใจ” ผลที่ตามมา คือ การเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลที่ตั้งใจเป็นครูแต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“คือยังไม่คิดว่าจะเป็นครูอะไรขึ้นไหน เพียงแต่คิดว่าอยากจะเป็นครูเท่านั้น เรียนอะไรก็ได้ที่เป็นครู...”

...มาสัมภาษณ์ ก็ไม่ได้เรียนอนุบาล พี่จบประถม คือตอบคำถามเด็บบ้านนอก คือตอนนั้นบอกพี่นุช (ผู้บริหาร)ว่าอยากสอนเด็กประถม แต่เขาบอกว่าตำแหน่งไม่ว่าง ให้สอนอนุบาลไปก่อนได้ไหม พี่ก็อ้อก พี่จะทำยังไง พี่ไม่ถนัด ก็คิดว่ายังไงต้องกลับไปรับปริญญา ต้องใช้เงิน ขอเงินพ่อแม่ยังไงๆ อยู่ ก็คือลองทำก่อน ไม่ไหวจริงๆ ค่อยว่ากันตัวพี่เองคิดว่าไม่น่าไหว เพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับอนุบาลเลย” (ครูตุ๊กตา)

แผนภาพที่ 10 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกเรียนครุศาสตร์

1.2.2 การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ

การก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลจากการเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ พบว่า เป็นกระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกไม่เคยสนใจในการเป็นครูตั้งแต่ช่วงก่อนการเลือกอาชีพ ดังกล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงเรียนหรือทำงานในสายวิชาชีพอื่น จากนั้นจึงมีเงื่อนไขอื่นเข้ามาทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดจุดเปลี่ยนก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล เนื่องจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) การค้นพบเป้าหมายหรือความต้องการในชีวิตที่สอดคล้องกับการประกอบวิชาชีพครู 2) การมีกลุ่มกัลยาณมิตร และ 3) ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต ดังรายละเอียด คือ

1) เงื่อนไขด้านการค้นพบเป้าหมายหรือความต้องการในชีวิตที่สอดคล้องกับการประกอบวิชาชีพครู ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการเกิดจุดเปลี่ยน พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่สนใจในวิชาชีพครู จึงเรียนหรือทำงานในสายอาชีพอื่นไปก่อน จากนั้นจึงพบประสบการณ์ที่ทำให้ค้นพบเป้าหมายหรือความต้องการในชีวิตที่ชัดเจนมากขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ก) ค้นพบเป้าหมายที่ต้องการทำประโยชน์โดยการทำงานกับเด็กเล็ก และ ข) ค้นพบเป้าหมายชีวิตที่ต้องการพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งเงื่อนไขที่แตกต่างกันดังกล่าว ส่งผลต่อเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลที่แตกต่างกัน คือ มีความตั้งใจเป็นครูเฉพาะเจาะจงสาขาอนุบาล กับ มีความตั้งใจเป็นครูเท่านั้น ไม่เจาะจงสาขาอนุบาล ดังรายละเอียด คือ

ก) ค้นพบเป้าหมายที่ต้องการทำประโยชน์โดยการทำงานกับเด็กเล็ก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหาในชีวิต แล้วค้นพบว่า วัยเด็กเล็กเป็นพื้นฐานสำคัญของมนุษย์ เป็นแรงบันดาลใจให้แสวงหาทางเลือกใหม่ ซึ่งการประกอบวิชาชีพที่ทำงานพัฒนาเด็กเล็กมีความสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอย่างตั้งใจและเฉพาะเจาะจงสาขาอนุบาล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“จุดพลิกผันไม่เกี่ยวกับงาน คือจากที่เรารู้จักคนมาเรื่อยๆ ด้วยความที่รู้จักชีวิตคนค่อนข้างเยอะ คนที่มีปัญหา ก็เข้าไปช่วยเขา เหมือนกับว่าหนีสังคมไปเลย พยายามติดต่อเขา ให้เขาเปิดตัวเอง เราก็ช่วยเขามาเป็นระยะ พยายามให้เขาหลุดออกมาหาสังคม คนอื่นที่เรารู้จักก็เล่าเรื่องราวให้เราฟัง หลายๆ คนจะเล่าเรื่องส่วนตัวให้ฟัง ทำให้ที่มีความรู้สึกว่าชีวิตในวัยเด็กมีความสำคัญสำหรับคนพื้นฐานในวัยเด็กจะทำให้คนมีความสุข ความทุกข์ ประสบความสำเร็จหรือว่าล้มเหลว ก็เริ่มมามองด้านการศึกษาวัยเด็กเล็ก ว่าเราจะเข้าไปอย่างไร ทางไหน”
(ครูตุ้ม)

ข) ค้นพบเป้าหมายชีวิตที่ต้องการพัฒนาด้านจิตใจ พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์จากการทำงานในสายวิชาชีพอื่น แล้วเกิดคำถามว่าเส้นทางวิชาชีพที่ตนเองเลือก โดยมีปัจจัยเบื้องหลัง คือ การเน้นค่านิยมที่เน้นความสำเร็จด้านวัตถุที่ได้สัมผัสมา (ดังกล่าวไว้ข้างต้นเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ทำให้ไม่สนใจวิชาชีพครู) เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการในชีวิตหรือไม่ ประกอบกับได้รับมุมมองใหม่เกี่ยวกับชีวิตคือด้านจิตใจ จึงค้นพบว่าตนเองต้องการเติมเต็มด้านจิตใจ ผลที่ตามมา คือ การแสวงหาทางเลือกใหม่ ซึ่งวิชาชีพครูน่าจะตอบสนองเป้าหมายดังกล่าวได้ ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกเส้นทางในการเข้าสู่วิชาชีพครูอย่างตั้งใจ แต่ไม่ได้เฉพาะเจาะจงสาขาอนุบาล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนนั้นที่อยู่มหาวิทยาลัยปี 3 มันเหมือนกับว่าเราเกิดคำถามหลายๆ อย่างเกี่ยวกับชีวิต... ได้มีโอกาสได้ไปฝึกงานด้านบัญชี และเราก็รู้สึกว่ามันเป็นงานที่จำเจ น่าเบื่อ แห้งแล้ง ขาดชีวิตชีวา... เราตามระบบมาตลอด มาจนถึงที่สุดของระบบแล้ว แล้วเราก็ตอบได้ว่าชีวิตมันไม่เต็ม มันแห้ง... และพื้ก็ตอบได้ว่า ถึงแม้มันจะไปถึงจุดที่ว่า สมัครงาน ได้เงินเดือนเยอะนี่นะ แต่ก็รู้สึกว่าข้างในมันแห้งมาก มีความทุกข์ มีความไม่เต็ม มันได้มาเท่าไร ก็ไม่เต็ม ข้างใน... ก็มีไปสวนโมกขพลาราม ตอนปี 3 เหมือนกับว่าข้างในเริ่มบอก มันไม่ได้ ทุกข์ ทูรันทุราย แล้วก็ได้อ่านตอบว่าระบบที่เดินมามันไม่ให้สิ่งที่เต็มกับเรา เราก็ก็อกออกมา... มีความหวังกับสิ่งที่ได้พบในขณะนั้น คือปรัชญาเนโอ (Neo-Humanism) เรา รู้สึกว่านี่เป็นหนทางที่เราชอบมากเลยในตอนนั้น แล้วมันก็เป็นแนวที่ว่าจะตอบสนองความเต็มข้างใน ปรัชญาNeo ความคิดที่เป็นบวก การมีความรักสากล โดยการทำความดี ฝึกโยคะ พัฒนาความรักให้กว้างขึ้นไปเรื่อยๆ” (ครูน้ำ)

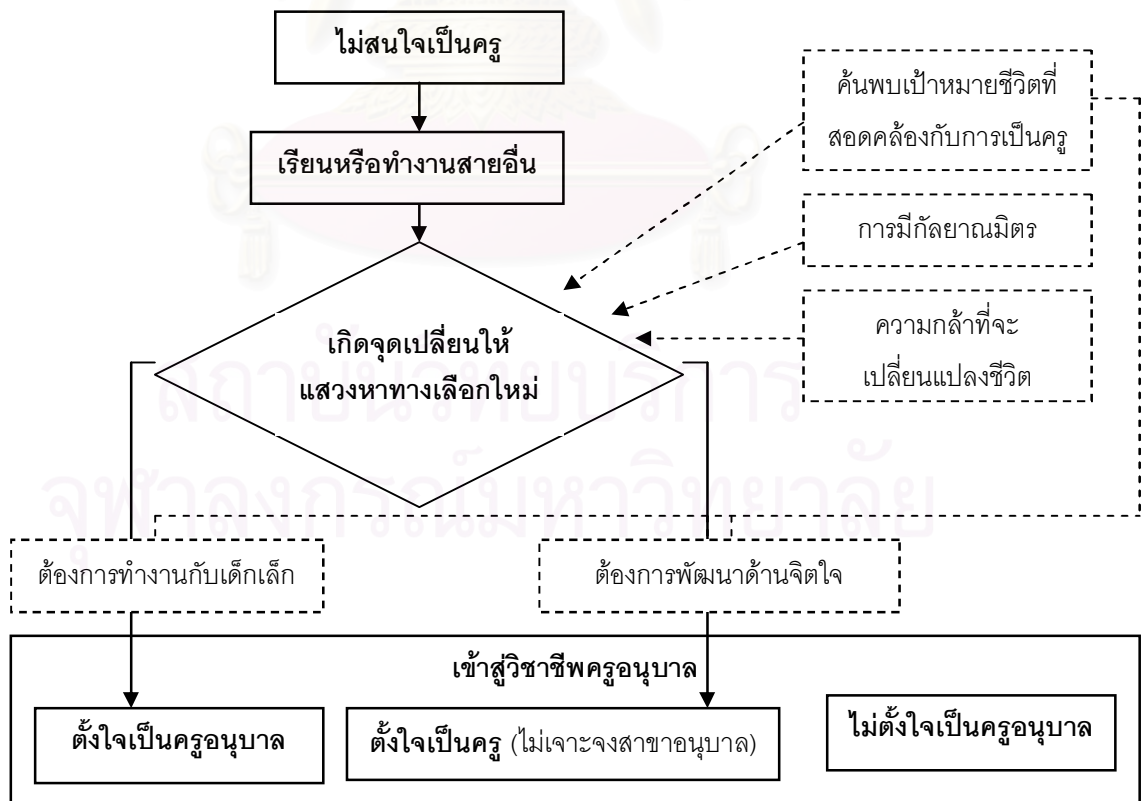
2) เงื่อนไขด้านการมีกัลยาณมิตร พบว่า ในการตัดสินใจหรือเริ่มสนใจในวิชาชีพครู ผู้ให้ข้อมูลมีกลุ่มที่คอยสนับสนุนในการมาเป็นครูอนุบาล เช่น การให้โอกาส การให้ข้อมูล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เมื่ออยู่ช่วงปี 3 เป็นช่วงที่มีกลุ่ม Neo-Humanism เขาสอนโยคะนะค่ะ กลุ่มอาจารย์ก็ริตไปช่วยแนะนำและแปลการสอนโยคะของอาจารย์ฝรั่งที่ธรรมสถานทุกวันอังคาร แล้วก็มันเป็นจุดเปลี่ยนตรงที่ว่าได้อ่านหนังสือ อุตสิกขา ที่อาจารย์ก็ริตแปลมา ก็เลยเหมือนกับว่า เอ้ ชีวิตมีอีกด้านนึงนะที่เราไม่เคยมอง ไม่เคยถามเป็นชีวิตด้านข้างใน... เมื่อครูอาจารย์ก็ริตจะทำโรงเรียน มีหนังสือเกี่ยวกับโรงเรียน Neo มาให้อ่าน ซึ่งพอเราอ่านแล้ว นี่คือโรงเรียนในฝันสำหรับเราในตอนนั้น เมื่อครูโรงเรียนอาจารย์กำลังจะเปิดตอนที่พี่จบพอดี อาจารย์ก็ชวน อ่านแล้วเราประทับใจ อันนี้ก็ไม่อยากทำ ไปเลย พี่ก็ไปเลย” (ครูน้ำ)

3) เงื่อนไขด้านความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความชัดเจนในเป้าหมายชีวิตของตนแล้ว ถึงแม้จะสามารถทำงานในสายอาชีพอื่นได้ดี มีความคุ้นเคย และมีกำลังในด้านค่าตอบแทนที่ดี แต่ผู้ให้ข้อมูลก็มีความกล้าที่จะเปลี่ยนมาเลือกเส้นทางสายอาชีพครูเพื่อตอบสนองเป้าหมายชีวิตดังกล่าว ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ก็ฉีกแนวมาจากชีวิตเดิมๆ ก็เลยจะหาทางเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนชีวิตที่ ทางนี้ (บัญชี) เราไม่ไปละ เราตอบได้ว่าชีวิตไม่เต็ม มันแห้ง มีแต่ความขาดข้างใน เราไม่รู้หรอกว่าจะอะไรที่ดีกว่า แต่เรารู้ว่าไอ้ที่เราอยู่ตรงนี้นั้นแห้งมาก” (ครูน้ำ)

“เริ่มโดยหันไปเรียนด้านการศึกษา แต่ก็ยังทำบริษัทเอกชนด้านเทคโนโลยีอยู่ อยู่ ตอนแรกไปสมัครเรียนเป็นหลักสูตรระยะสั้น เป็นหัวข้อการอบรมพีแอลซีหรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัยอะไรอย่างนี้... เรียนด้วยตัวเอง สนใจมากเอาวิธีตรงนี้มาคำตอบให้กับตัวเอง มันก็ยังไม่ได้มองถึงขนาดจะเป็นครูหรอกนะ เหมือนกับว่ามันหาอยู่ว่าแล้วเราจะทำงานกับเด็กยังไง ตรงไหนที่จะให้ข้อมูลเราว่าจะทำงานกับเด็กยังไง ตอนนั้นเราไม่รู้ว่าที่ไหนเปิดโอกาสเพราะเราไม่ได้จบสายครู หลังจากนั้นลาออกจากงานบริษัทเอกชนด้านเทคโนโลยี แล้วก็สมัครเข้าไปเป็นอาสาสมัครที่ค่ายผู้อพยพพม่าสวิตเซอร์แลนด์” (ครูตุ้ม)

แผนภาพที่ 11 วิธีการเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ

1.2.3 การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ

การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ พบว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกไม่เคยสนใจในการเป็นครูตั้งแต่ช่วงการเลือกอาชีพ ดังกล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงเรียนหรือทำงานในสายวิชาชีพอื่น จากนั้นจึงมีเงื่อนไขอื่นเข้ามาทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดจุดเปลี่ยนก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลอย่างไม่ตั้งใจ เนื่องจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ

1) การได้รับประโยชน์อย่างอื่น และ 2) การได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่สายวิชาชีพครูอนุบาลในลักษณะนี้ จึงไม่มีความตั้งใจที่จะเป็นครูอนุบาล ดังรายละเอียด คือ

1) เงื่อนไขการได้รับประโยชน์อย่างอื่น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสนใจ

ในการเป็นครูมาก่อน แต่บังเอิญต้องมาเป็นครูอนุบาล โดยผู้ให้ข้อมูลไม่มีแรงจูงใจและไม่มีความรู้ในการเป็นครูอนุบาล แต่เนื่องด้วยเงื่อนไขของการได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น โอกาสในการทำงานขณะว่างงาน โอกาสได้ทุนศึกษาต่อขณะทำงาน การช่วยเหลือกิจการของครอบครัว ดังตัวอย่างคำพูด คือ

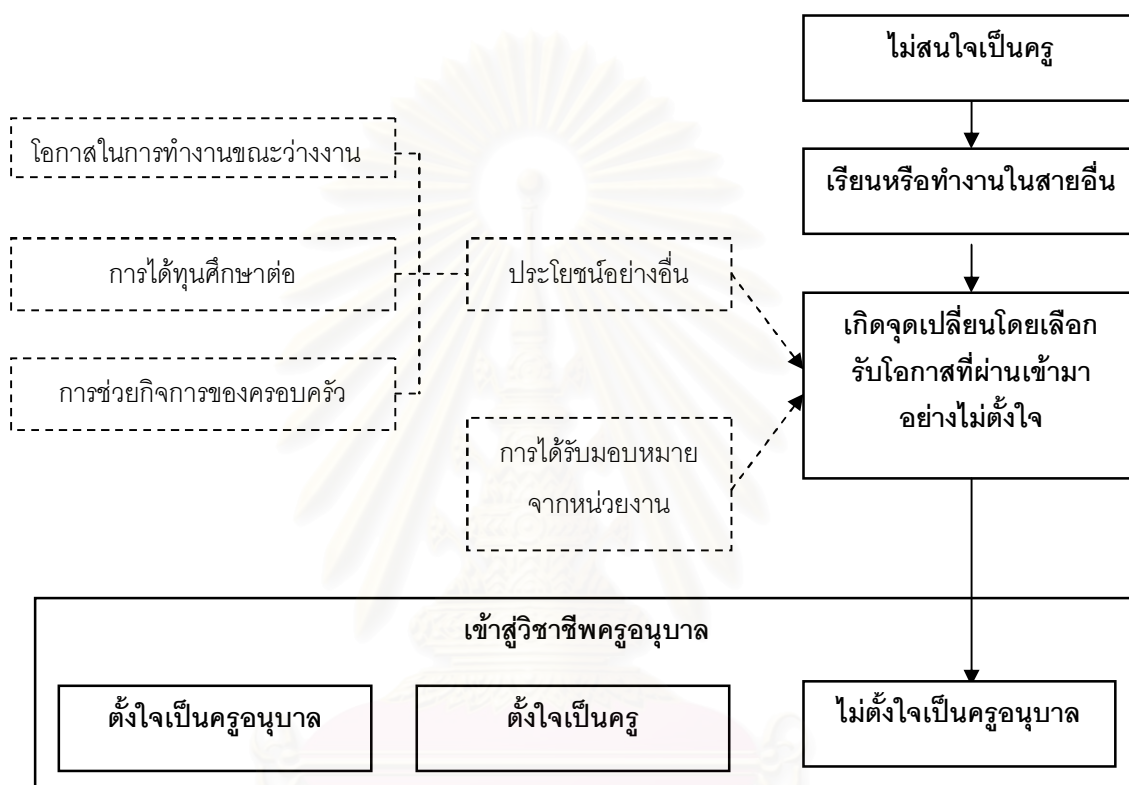
“ตอนนั้นตงงานจนกระทั่ง มีมูลนิธิของคุณพ่อไมเออร์ คล้ายๆของครูประทีป เขามาเปิดโรงเรียนแถวบ้าน เพื่อที่ช่วยเด็กในชุมชน วันละ 10 บาท พอดีมีเพื่อน มาบอกว่าเขารับสมัครครู เห็นเราชอบเล่นกับเด็ก ก็เลยลองดู แต่ใจไม่คิดอยากเป็นครู แต่ตอนนั้นตงงาน ก็ปรากฏว่าสมัครแล้วได้ ได้เงินเดือนพันกว่าบาท จริงๆ แล้วก็ไม่ได้อะไรเลย แต่คิดว่าดีกว่าไม่มีอะไรทำ” (ครูจันทร์)

“ช่วงว่างงานจากเจียรระโนพลอย ก็มีศูนย์เด็กเข้ามาลงที่วัด แล้วเขาประกาศหาครู ให้ไปเป็นที่เลี้ยงเด็ก ก็เลยไปทำ แล้วต่อมา ก็ย้ายมาทำที่นี่ (ศูนย์เด็กที่ทำอยู่ในปัจจุบัน) เพราะเขามีนโยบายให้ครูเรียนต่อได้ เราอยากเรียนก็เลยมาทำ แต่เราไม่คิดจะเรียนปฐมวัย เราอยากเรียนบัญชี เราอยากทำงานธุรการ คอมพิวเตอร์ เราไม่ชอบสอนเด็ก เราไม่ได้รักเด็ก แต่เราอยากเรียน แต่เขา (หน่วยงาน) มีข้อแม้ว่าต้องเรียนปฐมวัยเพื่อที่จะมาใช้ในโรงเรียน และต้องทำงานเป็นครูอนุบาล ไม่ใช่ธุรการ ก็เลย ก็ได้ค่ะ ไม่เป็นไร ขอให้ได้เรียน” (ครูแก้ว)

“เผชิญโรงเรียนซึ่งเป็นกิจการของที่บ้านขาดครู ช่วงนั้นเราก็กว่างงาน ก็เลยไปช่วยสอน” (ครูบ้าน)

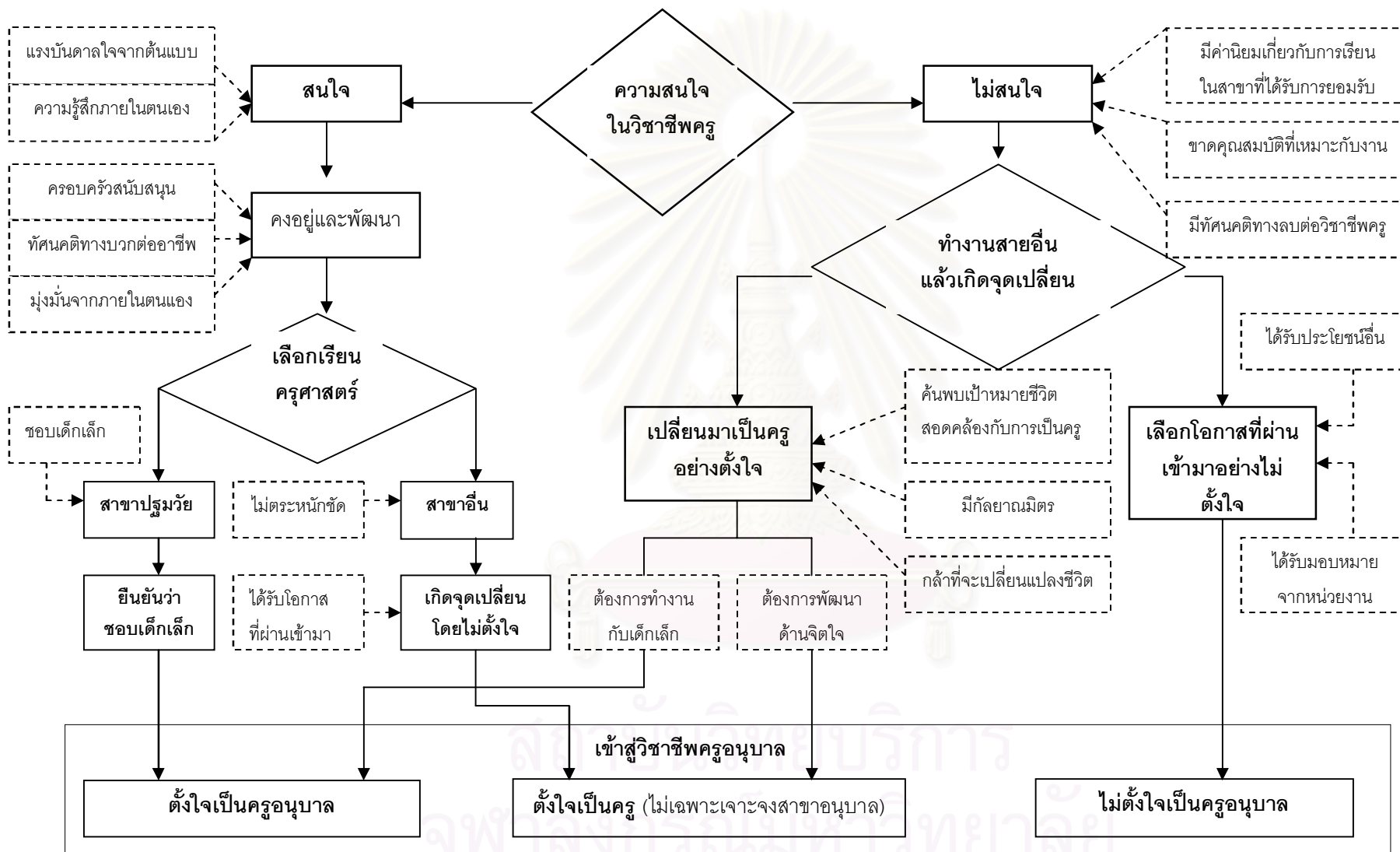
2) เงื่อนไขการได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน พบว่า หน่วยงานหรือองค์กรที่ผู้ให้ข้อมูลมีความเกี่ยวข้องอยู่ บังเอิญได้รับนโยบายให้เปิดศูนย์เด็กเล็ก ผู้ให้ข้อมูลจึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลเด็ก โดยที่ไม่มีความรู้และไม่มีความสนใจมาก่อน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนนั้นเรารู้สึกแล้ว และยังอยู่กับแม่ชีที่ต่างจังหวัด หลวงตาบอกว่านโยบายทางคณะจังหวัด เขาให้เปิดศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด แม่ชีท่านถามว่าสนใจไหม ก็ไม่มีความรู้หรอก แม่ชีท่านก็ต้องเลือกเราให้เป็นผู้ดูแลเด็ก เพราะอยู่ด้วยกันแค่นั้น ไม่มีใคร ก็เลยได้เป็นผู้ดูแลเด็ก” (ครูวาด)

แผนภาพที่ 12 วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ

สรุปได้ว่า เส้นทาง การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่ สามารถพัฒนาตนเองมาสู่ขั้นการมีวุฒิภาวะในวิชาชีพมีกระบวนการที่หลากหลาย ทั้งเส้นทางที่เลือกเรียนครุศาสตร์โดยตรง เส้นทางที่เรียนหรือทำอาชีพอื่นมาก่อนแล้วเกิดจุดเปลี่ยนให้แสวงหาทางเลือกใหม่จนตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล หรือเส้นทางที่เลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ เส้นทางเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจในการเข้าทำงานเป็นครูอนุบาลมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยเชื่อมโยงเส้นทาง การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 13 สรุปภาพรวมระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

บทที่ 6

กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ

สาระในบทนี้ เป็นการเสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษา “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ที่สามารถกำหนดมโนทัศน์ของกระบวนการเติบโตในระยะที่ 2 คือ “กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ” กล่าวคือ เมื่อผู้ให้ข้อมูลก้าวเข้าสู่วิชาชีพ และปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก ไม่ได้หมายความว่าผู้ให้ข้อมูลจะถือว่าตนเองเป็นครูอนุบาลอย่างเต็มตัวในทันที แต่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นพบว่าการเป็นครูอนุบาลคือภารกิจของชีวิต ด้านการทำหน้าที่ทางวิชาชีพ นอกจากนี้ยังต้องมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นพบว่าตนเองมีความสามารถในการเป็นครูอนุบาลอย่างมั่นคง ผลของกระบวนการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลจึงจะถือว่าตนเองดำรงตนอยู่ในวิชาชีพครูอนุบาล ผู้วิจัยสรุปกระบวนการนี้ว่า “กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ” จำแนกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล และ 2) การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่ 1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล

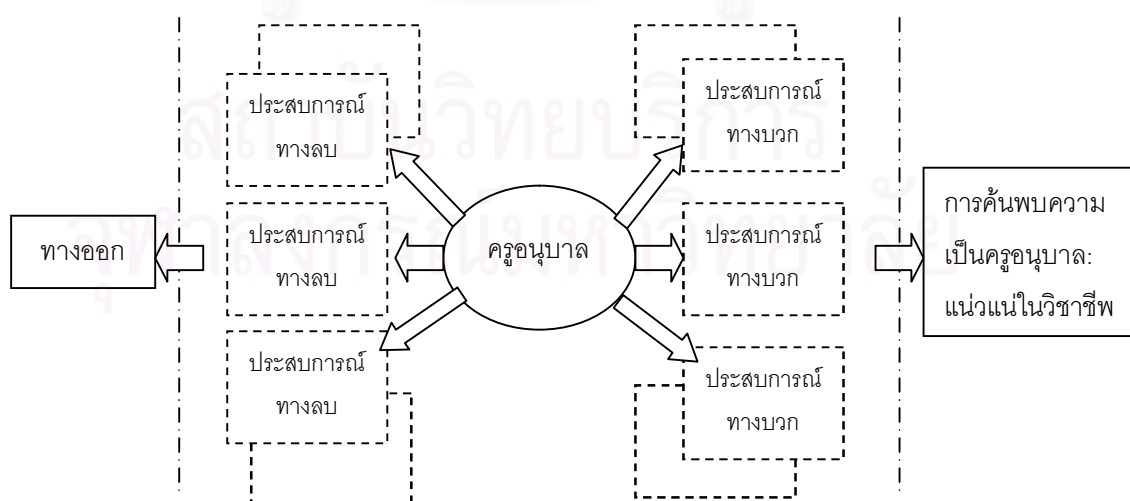
จากการศึกษาเหตุการณ์ตัวอย่างเมื่อผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีกระบวนการเข้าสู่การเป็นครูแบบใด ทั้งที่มีความตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล หรือมีความตั้งใจเป็นครูแต่ไม่เจาะจงสาขาอนุบาล หรือแม้แต่ไม่มีความตั้งใจมาเป็นครูเลยก็ตาม (ดังกล่าวไว้ในระยะที่ 1 การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล) ผู้ให้ข้อมูลจะสามารถเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาลต่อไปได้ พบว่ามีมโนทัศน์ที่สำคัญ คือ “การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล” โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน คือ 1.1) ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล 1.2) ข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล และ 1.3) ตัวอย่างความสัมพันธ์ของเงื่อนไขต่างๆ ในกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครู ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล

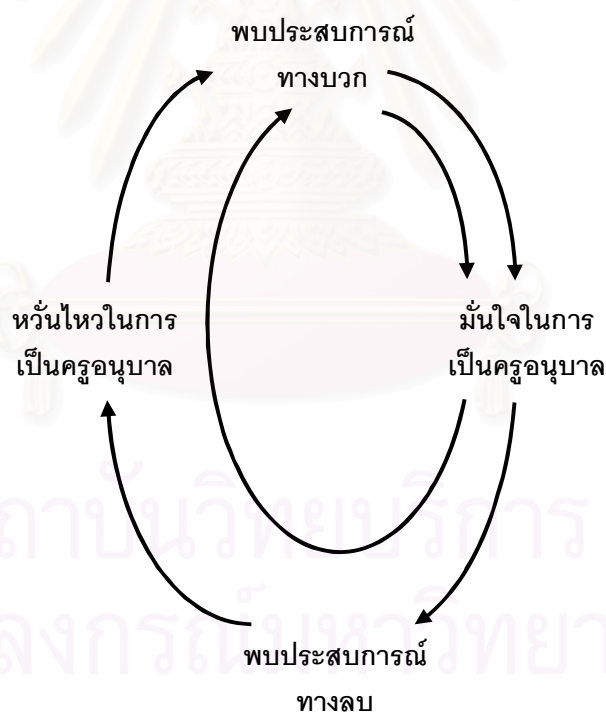
กระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลเกิดจากการที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับเงื่อนไขจากประสบการณ์ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล จนกระทั่ง “ค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้าน การเกิดความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล” หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลค้นพบว่าการเป็นครูอนุบาล คือ ภารกิจทางวิชาชีพในการดำรงชีวิตอยู่ของตน และจะไม่เปลี่ยนแปลงอีก ความเป็นครูอนุบาลที่เกิดขึ้นนี้จึงไม่ถูกจำกัดด้วยบริบทห้องเรียน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้สามารถบอกได้ว่าตนเองเป็นครูอนุบาลไม่ว่าบริบทจะเปลี่ยนแปลงไป และหากมีปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจทำให้ครูสามารถดำรงวิชาชีพต่อไปได้ เช่น การย้ายกลับภูมิลำเนา การไปดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วย แต่เมื่อใดที่มีทางให้เดินมีโอกาสเมื่อไหร่ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ก็จะกลับมาทำหน้าที่ในภารกิจการเป็นครูอนุบาลอีกครั้งอย่างแน่นอน

ประสบการณ์ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิต คือ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) ประสบการณ์ทางบวก และ 2) ประสบการณ์ทางลบ ข้อค้นพบนี้จึงอธิบายได้ว่า การที่ครูมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล ไม่จำเป็นว่าจะต้องได้รับแต่เงื่อนไขทางบวกเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในชีวิตจริง พบว่า มีทั้งประสบการณ์ทางบวกและลบเข้ามาเกี่ยวข้อง เปรียบเสมือนเงื่อนไข 2 ขั้ว ที่ดึงครูอนุบาลไป 2 ทิศทาง คือ 1) ทิศทางสู่ความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล และ 2) ทิศทางสู่ทางออกจากการเป็นครูอนุบาล ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 14 ความสัมพันธ์ของประสบการณ์กับทิศทางการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครู

การยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูดังกล่าวขึ้นกับเส้นทางของแต่ละคนว่าจะได้รับเงื่อนไขแบบใดต่างกรรมต่างวาระกัน บางครั้งอาจมีสิ่งที่ดี (ประสบการณ์ทางบวก) เข้ามาทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น บางทีอาจเริ่มหวั่นไหวในการเป็นครูจากการได้รับประสบการณ์ทางลบ จากนั้นจึงกลับไปสู่การมีความมั่นใจอีกครั้ง จากการได้รับเงื่อนไขทางบวก ต่อจากนั้นอาจจะเกิดภาวะความหวั่นไหวได้อีก หรือมีสิ่งใหม่ๆ เข้ามาส่งเสริมอีกก็ได้ เกิดเป็นวงจรที่วนซ้ำๆ ให้ครูได้ต่อยอดการยืนยันเส้นทางวิชาชีพของตนเองในแต่ละรอบของวงจร ส่งผลให้ครูกลับมาสู่ภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลที่มั่นคงขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่ “การเกิดความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าแบบแผนของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล มีลักษณะเป็นวงจรแบบเกลียวสว่าน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1.1) วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่าน “ภาวะความหวั่นไหว” ในการเป็นครูอนุบาล และ 1.1.2) กระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลโดย “พบประสบการณ์ทางบวก” ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

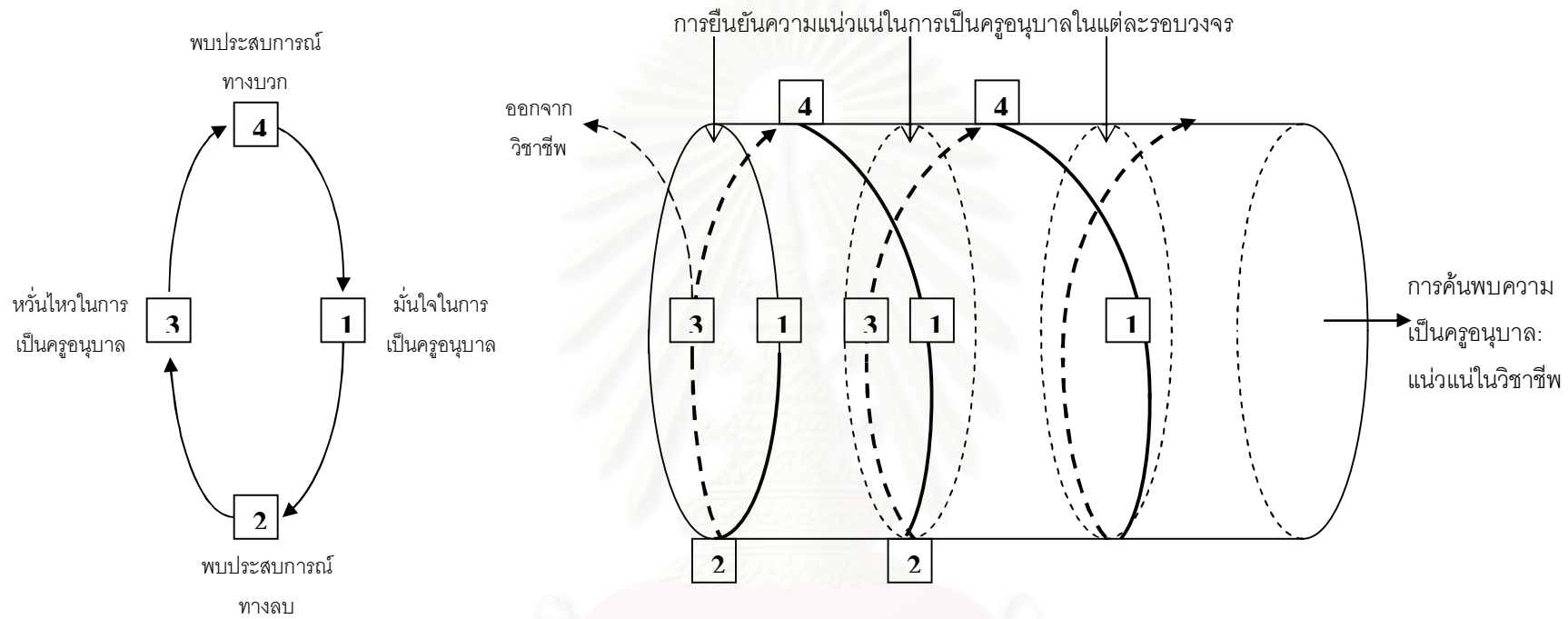

แผนภาพที่ 15 ภาพรวมของวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล

1.1.1 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่นอนในวิชาชีพครูอนุบาล โดยผ่าน “ภาวะความหวั่นไหว” ในการเป็นครูอนุบาล

มโนทัศน์สำคัญที่พบในวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่นอนในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่านภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล ได้แก่ 1) “*ประสบการณ์ทางลบ*” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับแล้วเกิดเป็นอุปสรรค หรือปมปัญหา หรือบททดสอบ ที่ขัดขวางความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาล อย่างใดอย่างหนึ่ง นับเป็นมโนทัศน์ที่เป็นเงื่อนไขส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล 2) “*ภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล*” หมายถึง ความสับสน ความท้อแท้หรือความผิดหวังที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน หรือความไม่มั่นใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งหลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวอย่างเชิงทฤษฎีในการศึกษาคำนี้จะต้องได้รับหรือได้พบกับประสบการณ์ทางบวกต่อไป 3) “*ประสบการณ์ทางบวก*” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิต ที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลแก้ปมปัญหา ผ่านบททดสอบ หรือกลับมาพลังสู่ต่อในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความแน่นอนในการเป็นครูอนุบาลทุกครั้งไป ไม่อย่างนั้นอาจหันเหทำให้ออกจากวิชาชีพไปได้ 4) “*ภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล*” หมายถึง การมีความเชื่อมั่น ตั้งใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งภาวะความมั่นใจในแต่ละรอบของวงจร จะเป็นการต่อยอด ทวนซ้ำความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูล หลังจากผ่านการแก้ปมปัญหา หรือผ่านบททดสอบมาได้ในแต่ละรอบ ส่งผลให้ลักษณะของความมั่นใจเปลี่ยนผ่านไปเป็นการมีคุณสมบัติที่มั่นคงขึ้น เข้าใกล้การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้านความแน่นอนในวิชาชีพครูอนุบาลมากยิ่งขึ้น ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

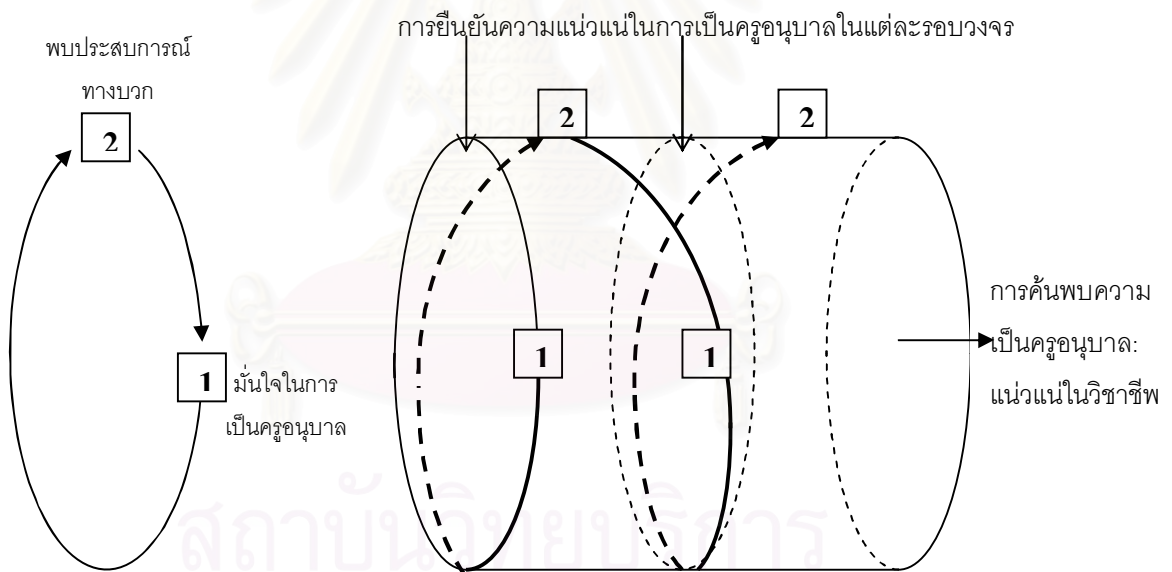
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 16 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่านภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล

1.1.2 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก

มโนทัศน์สำคัญที่พบในวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก ได้แก่ 1) “ประสบการณ์ทางบวก” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านกรดำเนินชีวิตที่ช่วยส่งเสริมความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เป็นเงื่อนไขส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล 2) “ภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล” หมายถึง การมีความเชื่อมั่น ตั้งใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาล ที่มีลักษณะของความมั่นใจเปลี่ยนผ่านไปเป็นการมีคุณสมบัติที่มั่นคงขึ้น เข้าใกล้การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้านความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลยิ่งๆ ขึ้นไปในแต่ละรอบของวงจร

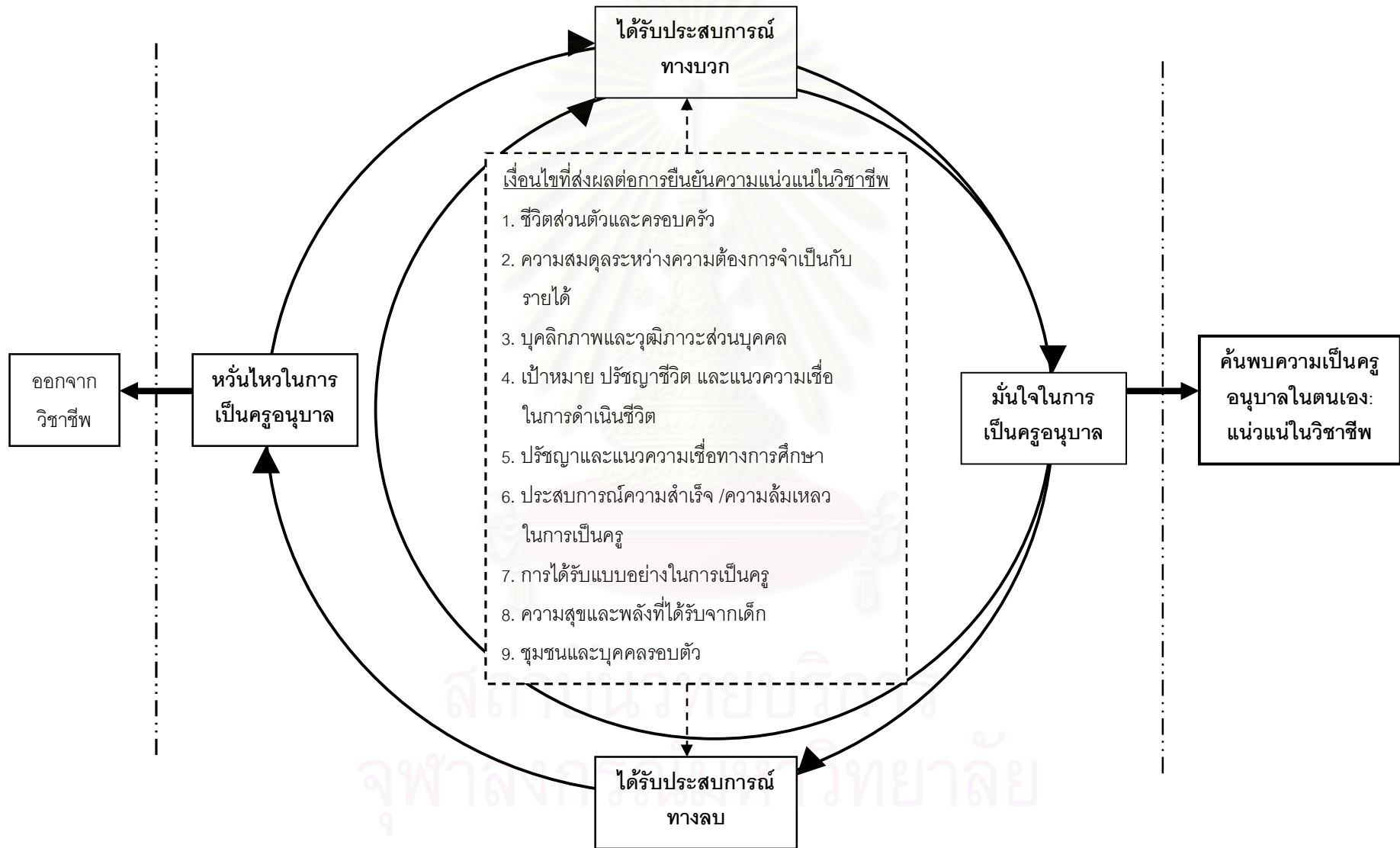
แผนภาพที่ 17 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก

1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล

เงื่อนไขที่ส่งผลในกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลนี้ มีหลากหลายและซับซ้อนตามเหตุปัจจัยของแต่ละบุคคล แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถจำแนกเงื่อนไขได้ทั้งหมด 9 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว 2) ความสมดุลระหว่างความต้องการจำเป็นกับรายได้ 3) บุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคล 4) เป้าหมาย ปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต 5) ปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา 6) ประสบการณ์ความสำเร็จ และความล้มเหลวในการเป็นครู 7) การได้รับแบบอย่างในการเป็นครู 8) ความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็ก และ 9) ชุมชนและบุคคลรอบตัว

เงื่อนไขแต่ละเงื่อนไขสามารถส่งผลหรือแสดงออกมาในกระบวนการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาลแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ ก) *เงื่อนไขที่เป็นประสบการณ์ทางลบ* หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่เป็นประสบการณ์ทางลบ ปมปัญหา หรือเป็นบททดสอบ หรือขัดขวางความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาล อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งก็ได้ และ ข) *เงื่อนไขที่เป็นประสบการณ์ทางบวก* หมายความว่า ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่ส่งผล 2 ประการ คือ 1) ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลแก้ปมปัญหา ผ่านบททดสอบ หรือกลับมามีพลังสู่ต่อในการเป็นครูอนุบาล อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งก็ได้ และ 2) ช่วยส่งเสริมความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลมากยิ่งขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ของเงื่อนไขดังกล่าวทั้ง 9 หมวดหมู่และการส่งผลทั้ง 2 รูปแบบของเงื่อนไขต่างๆ นำเสนอในแผนภาพและรายละเอียดของแต่ละเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 18 เงื่อนไขที่ส่งผลในกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาล

ตารางที่ 17 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านชีวิตส่วนตัวและครอบครัวที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านชีวิตส่วนตัวและครอบครัว “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” จำแนกได้ 4 ประการ คือ ก) ครอบครัวไม่สนับสนุนเนื่องจากความเป็นห่วงเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	<p>“ก็คือก็พ่อแม่เป็นห่วงมากขึ้น เพราะสถานภาพทางการเงิน เงินเดือนครู” (ครูน้ำ)</p> <p>“แม่บอกทำที่นี้ อยู่ที่นี่เขาได้ เราไม่โตซักที พี่พาตนเองไม่ได้ซักทีในเรื่องของเศรษฐกิจ” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ด้วยความจน แม่เขาก็อยากให้เราแต่งงานกับคนที่เขาซักรับส่งของ แล้วที่บ้านนี่นะคนที่รับส่งของนี่นะได้ตั้งค์เยอะ” (ครูแก้ว)</p>
ข) ครอบครัวไม่สนับสนุนเนื่องจากความเป็นห่วงด้านความมั่นคงในชีวิต	<p>“เมื่อไหร่จะไปทำอาชีพที่เรียนมา อนาคตไม่รอเรานะ คนอื่นๆ เขาไปถึงไหนๆ กันแล้ว” (ครูน้ำ)</p> <p>“คนอื่นก็อยากให้กลับไปทำงานตรงนั้น (ด้านเทคโนโลยี) พ่อแม่ก็สบายใจเหมือนกับผู้ใหญ่ทั่วไปว่าประสบความสำเร็จ” (ครูตุ้ม)</p>
ค) ความทุกข์หรือปัญหาส่วนตัว	<p>“จะออกจากงานและว่าจะไม่กลับมาอีกนะ เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ได้เกี่ยวกับเด็ก ไม่ได้เกี่ยวกับงาน... คือ ล้ม พลังข้างในก็หมด” (ครูวาด)</p> <p>“ช่วงนั้นมีการเดินผิด... เพราะฉะนั้นก็ล้มลูกคลุกคลาน หนักมาก” (ครูน้ำ)</p> <p>“เริ่มมีทุกข์ทางใจ วันที่เราเปลี่ยวใจ เป็นครั้งแรกที่เรา รู้สึกว่าเสียใจมาก ความรักนี้มันรู้สึกว่ามันยิ่งใหญ่เหลือเกิน” (ครูแก้ว)</p>
ง) การปรับตัวจากสภาพแวดล้อมเดิมสู่สภาพแวดล้อมใหม่	<p>“กลัวกรุงเทพ กลัวการเดินทาง กลัวการพักอาศัย” (ครูใหม่)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านชีวิตส่วนตัวและครอบครัวที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” จำแนกได้ 2 ประการ คือ</p> <p>ก) การเลี้ยงดูจากครอบครัว ซึ่งมีบทบาทในการให้คติ คำสอนในการทำงาน การเป็นต้นแบบให้ซึมซับ คุณลักษณะในการเป็นครูอนุบาล หรือคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูซึ่งหล่อหลอมคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน</p>	<p>“ปู่พี่บอกว่าไม่มีงานอะไรที่ไม่เหนื่อย คนทำงานเหนื่อยทุกคน” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ภาพของแม่ที่อ่อนโยน นิ่มนวล ประทับอยู่ในใจเรา” (ครูน้ำ)</p> <p>“พ่อพี่ขยันมาก... แม่พี่ก็ไม่เคยอยู่เฉยๆ ทำตลอด พี่ก็ว่าซึมซับส่วนนี้มากจากที่บ้าน” (ครูใหม่)</p> <p>“แล้วก็ญาติห่างๆ ลุงน้องชายปู่ เป็นครูทุน เก่งมาก พ่อชอบเล่าให้ฟัง สอบได้ที่หนึ่งครู เรียนฟรี มีค่ารึกว่ารู้สึกดีมานานแล้ว” (ครูใหม่)</p> <p>“ตอนเด็กแม่จะจัดตารางเวรให้ทุกคนมีหน้าที่ทำงานตลอด... คือมันมีระเบียบที่ชัดเจนในชีวิต” (ครูแก้ว)</p> <p>“จะให้ลูกๆ ทุกคนรับผิดชอบงานบ้าน ฝึกมาตั้งแต่เล็ก... คิดว่าเป็นสิ่งที่เอื้อเมื่อโตขึ้นเรามาทำงานตรงนี้ เพราะว่าเราเห็นความรักในงานการทำงานสะอาด (คุณลักษณะหนึ่งของครูอนุบาลตามแนวการศึกษาหนึ่ง) เห็นคุณค่าของมัน” (ครูน้ำ)</p>
<p>ข) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ซึ่งมีบทบาทในการให้คำปรึกษา การดูแลอำนวยความสะดวก และให้ความเข้าใจ</p>	<p>“พอเจอปัญหา ก็คุยกับพี่ชาติ(แฟน)... ดีกว่ามองมุมเดียว คิดคนเดียว” (ครูใหม่)</p> <p>“คนที่รับเรื่องเราคือแฟน... ก็ปรึกษาได้ แล้วก็เทคแคร์ มาส่งมารับตลอด” (ครูแก้ว)</p> <p>“เขาช่วยเราได้เยอะ เป็นเรื่องของความเข้าใจ” (ครูแก้ว)</p> <p>“คือแม่พี่นี่นะเขาจะมีแต่กำลังใจ” (ครูใหม่)</p>

ตารางที่ 18 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านความสมดุลระหว่างความต้องการ
จำเป็นกับรายได้ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่นอนในการเป็นครอบครัว

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านความสมดุลระหว่างความต้องการ จำเป็นกับรายได้ “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” จำแนกได้ 3 ประการ คือ</p> <p>ก) รายได้น้อย</p>	<p>“พอมาเป็นครูก็ไม่ต้องคิดเรื่องเงินเดือน” (ครูปาน)</p> <p>“พวกเราที่ยอมรับกันว่าครูมีเงินเดือนน้อย” (ครูจันทร์)</p> <p>“ได้ค่าตอบแทนหนึ่งพันบาทต่อเดือน (อาสาสมัคร)” (ครูแก้ว)</p> <p>“พอตัดสินใจเลือกวิชาชีพครู ก็รู้แล้วว่าชีวิตนี้คงไม่รวย” (ครูปาน)</p> <p>“ทำงานที่ต่างจังหวัดก็ไม่มีเงิน ทำไปก็กินข้าววัดไป” (ครูวาด)</p>
<p>ข) ภาระเรื่องค่าใช้จ่ายจำเป็นในชีวิต</p>	<p>“อุปสรรคของการทำงานก็มีเรื่องค่าใช้จ่าย ต้องดูแล” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“เรื่องที่ทำให้ท้อมาก คือค่าครองชีพ... อยู่กรุงเทพฯ ค่าครองชีพสูง” (ครูตุ๊กตา)</p>
<p>ค) ภาระเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับลูกที่เพิ่มเข้ามา</p>	<p>“ตอนนั้นยังไม่มียูก ยังไม่คิด พอมีลูก โตขึ้นต้องทำอะไรให้เขาหลายอย่าง” (ครูตุ๊กตา)</p>
<p>เงื่อนไขด้านความสมดุลระหว่างความต้องการ จำเป็นกับรายได้ที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะมีลักษณะของการใช้จ่ายเฉพาะ ความจำเป็นพื้นฐานในชีวิต ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย และ ใช้จ่ายให้สมดุลกับรายได้</p>	<p>“ไม่ต้องการอะไรในชีวิต ไม่เป็นหนี้ เป็นลาภ” (ครูวาด)</p> <p>“มีแค่นี้เราต้องใช้แค่นี้ ที่ห้องก็มีครบนะ (ของใช้) แต่ไม่เป็นหนี้” (ครูวาด)</p> <p>“เรื่องเงินไม่ค่อยมีผลกับเรา ไม่ผูกพัน ไม่มีเงินอยู่ได้ ไม่ทำงานอยู่” (ครูวาด)</p> <p>“ค่าใช้จ่ายตอนแรกก็มีเขี้ยวบ้าง... จะเอาเงินไว้เป็นก้อนส่วนใหญ่เฉพาะค่าเรียน” (ครูแก้ว)</p>

ตารางที่ 19 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะ
ส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคล “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” จำแนกได้ 2 ประการ คือ ก) วุฒิภาวะไม่เพียงพอต่อการรับผิดชอบหน้าที่ เป็นครู	<p>“ตอนนั้นวัยรุ่นด้วยนะ 19-20 ยังไม่เป็นผู้ใหญ่มาก บ่นอยากจะให้ห้อง(เรียน) สะอาด ทำไม่ไม่มาดูแลเอง” (ครูแก้ว)</p> <p>“รู้สึกว่ามีตัวตน ไม่ได้ทำอะไร แต่ตอนที่เคยสอนที่โน่น(ต่างจังหวัด) เราโดดเด่นนะ... ไม่รู้จะทำอะไร แล้วรู้สึกไม่ชอบด้วยก็เลยไม่ออกมาช่วย” (ครูแก้ว)</p>
ข) ไม่มีความชอบวิชาชีพครู	<p>“ไม่คิดว่าจะเรียนปฐมวัย เราอยากเรียนบัญชี เราอยากทำงานธุรการ เราอยากทำคอมพิวเตอร์ เราไม่ชอบสอนเด็ก เราไม่ได้รักเด็ก” (ครูแก้ว)</p>
เงื่อนไขด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคลที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” จำแนกได้ 4 ประการ คือ ก) การมีวุฒิภาวะที่เพียงพอต่อความรับผิดชอบต่อการ เป็นครู	<p>“เรารู้สึกว่าเราโตขึ้น แล้วความคิดของเราโตขึ้น หนึ่งงานก็มีมาก” (ครูแก้ว)</p> <p>“และเราจะต้องอดทน ทำงานให้มันออกมาจนกว่าเขาจะยอมรับเรา” (ครูแก้ว)</p> <p>“การมีครอบครัวก็ช่วยนะ ทำให้เราเติบโตขึ้น... ก็รู้สึกว่าจะต้องหนักแน่น ยิ่งคิด ยิ่งทำให้ไตร่ตรองกับการคิดการทำมากขึ้น อย่าขาดสติ” (ครูแก้ว)</p>
ข) การมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล	<p>“พอปี 2 เราต้องแยกเรียน ว่าจะอนุบาลหรือประถม คิดว่าน่าจะเป็นอนุบาลแน่เลย เพราะเราชอบร้องเพลง เราชอบทำอาหาร เราชอบเย็บผ้า ชอบอะไรที่เป็นคนซ้าๆ เรื่อยๆ เนิบๆ อนุบาลเป็นแม่บ้าน” (ครูน้ำ)</p> <p>“เพราะว่าเราเห็นความรักในงานการทำ ความสะอาด เห็นคุณค่าของมัน เป็นฐานของอนุบาล” (ครูน้ำ)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>ค) การมีความชอบหรือความต้องการสอดคล้องกับการเป็นครูอนุบาล</p>	<p>“จุดหนึ่งคือเราชอบเด็ก และเราชอบอยู่ สัมผัสอยู่เด็กเล็ก เพราะเราชอบเด็กเล็กๆ” (ครูจันทร์)</p> <p>“เห็นรอยยิ้มเขาก็มีความสุข ตัวเองเป็นคนที่ชอบเด็ก ฝืนก็จะฝืนเห็นเด็ก” (ครูวาด)</p> <p>“เรารักความเป็นอิสระระดับหนึ่ง แล้วงานครูก็มีอิสระระดับหนึ่ง ไม่เป็นลูกน้องใคร” (ครูปาน)</p> <p>“พอมาถึงตรงอาชีพครู เราก็มีความรู้สึกที่ว่าอาชีพครูก็มีเกียรตินะ ซึ่งมันจะสร้างความภาคภูมิใจให้กับพ่อกับแม่เราได้” (ครูจันทร์)</p> <p>“เราเก็บข้อมูลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แล้วก็รู้สึกจะทำทนายดี” (ครูปาน)</p> <p>“คือครูที่เด็กบ้านนอกเป็นอะไรที่ตีมาก ในสายตาเราอยากเป็นอย่างนี้บ้าง” (ครูใหม่)</p> <p>“คนเป็นครูต้องพิเศษ คิดมาตั้งแต่ต้น คนเก่งถึงจะเป็นครูได้ ไม่เก่ง ไม่ได้ ไม่ได้ ... มีเค้ารากว่ารู้สึกดีมานานแล้ว” (ครูใหม่)</p>
<p>ง) การมีคุณสมบัติที่ดีในการทำงาน</p>	<p>“แต่คิดว่าสิ่งที่ได้ คือ ความอดทน ใจเย็น ที่แม่คอยสอน ก็ถูกฝึกให้อึดในบางเรื่อง ให้เราใจเย็นมากในบางเรื่อง” (ครูน้ำ)</p> <p>“พี่พอนึกจะทำอะไรก็จะทำต่อไป ไม่มองว่าทำไม่ได้ หรือไม่มีตังนี่ จะทำอะไร มองว่า จะเข้าไปตรงนั้นยังไง ต้องเพิ่มอะไรให้กับตนเอง” (ครูตุ้ม)</p> <p>“และเราจะต้องอดทน ทำงานให้มันออกมาจนกว่าเขาจะยอมรับเรา ให้ผลงานเราให้เห็นว่ามีจุดหมายสูงสุดคือเพื่อเด็ก” (ครูแก้ว)</p> <p>“ประโยคหลังที่ฝังใจคือ “ขอครูใหม่คนกล้าอย่าถูกกลืน” ตั้งใจไว้ตั้งแต่นั้นวันนั้นว่าฉันจะไม่ถูกกลืน พี่ไม่ใช่คนที่จะถูกกลืน เพราะพี่อยากทำงาน คิดว่าเราจะไม่ทำแบบเข้าขาม เย็นขาม ไม่มีวันทำแบบขอไปที” (ครูใหม่)</p>

ตารางที่ 20 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” คือ การมีแนวความเชื่อหรือเป้าหมายชีวิตในการทำงานที่เน้นความสำเร็จ (รายได้ การยอมรับทางสังคม ความมั่นคง) ซึ่งวิชาชีวิตครูไม่สามารถตอบสนองได้</p>	<p>“บอกได้เลยว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ไม่เคยคิด... แบบเรียนดี โตขึ้นอนาคตก็ดี การงานก็ดี ชีวิตก็ดี เงินเดือนก็ดี” (ครูน้ำ)</p> <p>“ไม่เคยมีความคิดอยากเป็นครูในสมองเลย... ประกอบกับสังคมนิยม แล้วเป็นครูนี่นะ เหนื่อย แยกไม่เห็นดี ต้องมานั่งสอนนักเรียน ไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์” (ครูปาน)</p>
<p>เงื่อนไขด้านปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” จำแนกได้ 3 ประการ คือ</p> <p>ก) การมีแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่เน้นการทำงานเพื่อเติมเต็มด้านจิตใจ และไม่เน้นความสำเร็จด้านวัตถุ</p>	<p>“รู้สึกว่าการสอนตรงนี้ เติมเต็มเรา(ด้านจิตใจ)” (ครูน้ำ)</p> <p>“การเป็นครูไม่ใช่ด้านวัตถุเป็นด้านจิตใจ” (ครูวาด)</p> <p>“ไม่ต้องการอะไรในชีวิต ไม่เป็นหนี้ เป็นลาภ ใจเรามีนิดหน่อยก็อย่ากังวล ไม่ทะเลาะทะเลาะงาน ทำงานตรงนี้ให้ดีที่สุด... เรื่องเงินไม่ค่อยมีผลกับเรา” (ครูวาด)</p> <p>“ถ้าให้กลับไปทำงานด้านการพิมพ์ คงไม่ได้แล้ว คงยากมาก ๆ มุมมองเปลี่ยนไปแล้ว เปลี่ยนมุมมอง วิธีคิด การดำเนินชีวิต... แต่ก่อนก็มองเหมือนกัน เฮ้ย ชีวิตนี้ต้องรวย ต้องมีตังค์ ต้องทำเพื่อเงิน... อยู่กับเงินทอง โลกวัตถุ” (ครูปาน)</p> <p>“แต่ที่เลือกศึกษาและลงสอนที่นี่ เพราะมันตรงกับความคิดของพี่ พี่เป็นคนให้ความสำคัญกับความดีมากกว่าความฉลาด” (ครูวาด)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>ข) การมีแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่เน้นการทำงานเพื่อการค้าได้ทำประโยชน์ และมีความตั้งใจชัดเจนว่าต้องการทำงานกับเด็กเล็ก</p>	<p>“ไปตรงนี้ก็ได้อะไรช่วยคน... มันไม่ใช่เงินของเราที่เรียนจบ ส่วนหนึ่งมาจากเงินภาษีด้วย จะได้ตอบแทน” (ครูตุ้ม)</p> <p>“รู้จักชีวิตคนมากขึ้นๆ ทำให้คิดว่าวัยเด็กเล็กสำคัญ... เป็นประโยชน์ที่เราช่วยได้ก็ทำ” (ครูตุ้ม)</p> <p>“การเป็นครูเป็นการสร้างคน” (ครูวาด)</p> <p>“ถ้าที่นี่ไม่มีงานอนุบาลให้ ก็จะไปทำงานที่อื่น เป็นสิ่งที่เราตั้งใจทำตรงนี้มากกว่า เราตั้งใจทำตรงนี้” (ครูตุ้ม)</p>
<p>ค) การมีธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต</p>	<p>“มีโรงเรียนอื่นมาทาบถาม เงินเดือนดีด้วย ไม่ไป... เราไม่รู้ว่าที่อื่นเป็นอย่างไร มีธรรมะแบบนี้หรือไม่... เงินไม่มีค่าเท่ากับธรรมะที่คุณยายให้” (ครูวาด)</p> <p>“บวชอันนี้เพราะเห็นทุกข์... ตอนแรกไปอาการโคม่า พลังหมตจะให้เด็ก พอบวชกลับมา เมื่อไหร่จะเปิดเทอมสักทีนะ ดูลิแม่ (ผู้ให้ข้อมูล) เต็มพลังมาเต็มเลย” (ครูวาด)</p> <p>“เราปฏิบัติ(ธรรม) ทั้งวัน ไม่หลุดเลย เราคิดว่าให้ครูต้องปฏิบัติเข้าไปด้วย จะได้มองเห็นความชัดมากขึ้น” (ครูวาด)</p> <p>“การเรียนรู้ธรรมะจากอาจารย์ช่วยเปลี่ยนแปลงตัวเรา เป็นเสาหลักที่ประดับประดาชีวิตที่มา ถึงแม้จะล้มระเนระนาดในตอนนั้น แต่ก็ค่อยๆ ลุกขึ้นมาได้” (ครูน้ำ)</p> <p>“คนเราทุกข์แล้วเข้าวัด เลยทำโอกาสให้ต่อเนื่อง เราก็ได้เรื่องของมรรคาในการดำเนินชีวิตทุกวันนี้” (ครูแก้ว)</p> <p>“ธรรมะช่วยให้ฐาน จิตของเราต้องตั้งอยู่บนความถูกต้อง มีสัมมาทิฐินะคะ” (ครูน้ำ)</p>

ตารางที่ 21 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษาที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” จำแนกได้ 3 ประการ คือ</p> <p>ก) การมีแนวคิดเกี่ยวกับการสอนเด็กเล็กที่ขัดแย้งกับหลักการการศึกษาปฐมวัย</p>	<p>“เราก็มีความรู้สึกไม่ภาคภูมิใจ เหมือนที่เราเป็นพี่เลี้ยงเด็ก มานั่งมองเด็กเล่น สอนอะไรก็ไม่สอน ขึ้นกระดานก็ไม่ได้ขึ้น เพราะเราเคยชินอย่างนั้นมา 5 ปี (การสอนแบบเร่งเรียนอ่านเขียน) ต้องเทกแคร์ ผู้ปกครอง เทกแคร์เด็ก ตอนนั้นเรามีความรู้สึกว่าเราท้อ เราไม่ภาคภูมิใจกับอาชีพนี้... เราเป็นครูนะ ควรให้ความเคารพ ควรให้เกียรติเรา มันไม่มีเหลือเลย” (ครูจันทร์)</p>
<p>ข) การมีความขัดแย้งเกี่ยวกับความเชื่อทางการศึกษาในกลุ่มเพื่อนร่วมงาน</p>	<p>“ก็ตัดสินใจกับเพื่อนๆ ที่สอนด้วยกันว่าอยากจะยกเลิกการใช้แบบฝึก... ก็คิดว่าคุยกับเพื่อนๆ เรียบร้อยแล้ว... แต่ปรากฏว่าหลายวันต่อมา เพื่อนๆ ก็ไปประท้วงกับผอ. ให้ได้เราออกจากสายชั้น... เหมือนกับว่าสิ่งที่บอกให้ยกเลิก กลายเป็นว่าพวกครูไม่ดี” (ครูใหม่)</p>
<p>ค) แนวการสอนที่ครูสอนอยู่นั้นไม่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคล</p>	<p>“เรารู้สึกว่ามันนี่ไม่พ้นการบีบบังคับเด็กให้เรียน... มันไม่ได้มีแรงบันดาลใจออกมาจากข้างใน คำถามมันก็จะมีความขึ้นเรื่อยๆ ว่าใช่ไหม นี่ใช่ไหม นี่คือการเรียนการสอนในฝันใช่ไหม มันน่าจะมึะไรบางอย่างที่มากกว่านี้ละ มันน่าจะมีการเรียนการสอนที่เขาได้เรียนแล้วมีความสุขจริงๆ” (ครูน้ำ)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษาที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” จำแนกได้ 4 ประการ คือ</p> <p>ก) การค้นพบแนวการสอนที่สอดคล้องปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคล</p>	<p>“มันต้องมีสิ ต้องมีแนวทางที่ทำได้ เด็กมาเรียนแล้วมีความสุขจริงๆ... สิ่งที่เรารับมามันใช่ เป็นสิ่งที่ตอบสนองและเต็มอยู่ข้างใน... พอมาเจออลดอร์ฟ เป้ามันชัดว่าเป็นครู... คิดว่าใช่ที่เราแสวงหา” (ครูน้ำ)</p> <p>“มองว่าแต่ละอัน (แนวการสอน) ก็มีดี แต่ที่เลือกศึกษาและลงสอนที่นี้ เพราะมันตรงกับความคิดของพี่ที่เป็นคนให้ความสำคัญกับความดี มากกว่าความฉลาด” (ครูตุ้ม)</p> <p>“ก็เลยคิดว่าครูสำหรับเด็กอนุบาลต้องเป็นอย่างนี้นะ แล้วตัวเราต้องเป็นอย่างนี้นะ ก็ศึกษามาเรื่อยๆจนหล่อหลอมและคิดว่าการศึกษาตรงนี้นะใช่แล้ว” (ครูแก้ว)</p> <p>“วันหนึ่งสิ่งที่เราสอน มันจับขึ้นมา แต่ยังอยู่ในใจเขา (เด็กๆ) มันก็ทำให้มีกำลังใจ เราเดินถูกทางแล้วนี่” (ครูวาด)</p>
<p>ข) การมีหลักการการศึกษาปฐมวัยเป็นหลักยึดในการทำงาน</p>	<p>“เรามีจุดยืนที่เราต้องดูที่ตัวเด็ก ไม่ใช่เหมือนเมื่อก่อนที่เราต้องเอาตามความคาดหวังของเรา... ต้องตามวุฒิภาวะ ความพร้อม ความสนใจของเขา” (ครูจันทร์)</p> <p>“การทำงานในจุดยืนของเรา ทำให้เราภาคภูมิใจ เชื้อมัน สามารถยืนพูดให้คนฟังอย่างภาคภูมิใจ ฉันท่าในสิ่งที่ถูกต้องที่จะพัฒนาคน” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“แถวบ้านที่เปิดเยอะมาก (โรงเรียนที่เร่งเรียน เน้นกวดวิชา) พี่สามารถไปได้เลยนะ... จะให้ไปสอนอ่านเขียนมันผิดหลักจรรยาบรรณ พี่ทำไม่ได้” (ครูตุ๊กตา)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
ค) การมีกำลังใจจากแนวการจัดการเรียนการสอน	“สิ่งที่มีอยู่ในวอลดอร์ฟ(แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) ไม่ว่าจะเป็นวิธีการ การเรียนการสอนที่มีอยู่ สิ่งที่เราเรียนรู้มา ก็หล่อเลี้ยง เลี้ยงข้างในของจิตเรา” (ครูน้ำ)
ง) การค้นพบความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติเด็กอย่างชัดเจน	“ในเรื่องพัฒนาการเด็ก เรามีแรงบันดาลใจ ต้องคิดถึงเรื่องพัฒนาเด็ก ครูเองจะมีความสุข ตอนเย็นถ้าเราได้ทบทวนกระบวนการที่ผ่านมาเนี่ยะ คือสำรวจตัวเอง จะมองเห็นเด็กมากขึ้น” (ครูวาด) “เพราะอาจารย์พูดเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก ก็เริ่มสังเกตเด็กอย่างจริงจัง แล้ววิทยานิพนธ์ของอ้อมก็มีส่วนช่วยผลักดันมาก ให้นั่งมองเด็ก เรื่องที่เกิดขึ้นทุกวัน เรื่องที่เราทำไป เหตุผลทำไมเป็นแบบนี้ เราทำแล้วเกิดเป็นผลแบบนี้ เราใส่ใจแบบนี้ ทำให้เกิดผลแบบนี้ ทำให้เห็นว่าจะต้องทำไปพอทำแล้วเห็นผล เห็นปัจจัยชัด จึงได้คิดว่า นี่คือนี่ที่เราคิดถูกที่สุดในชีวิต คือ การเป็นครูอนุบาล” (ครูไหม)

ตารางที่ 22 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านประสบการณ์ความสำเร็จ ความล้มเหลวในการเป็นครู ที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่นอนในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านประสบการณ์ความสำเร็จ ความล้มเหลวในการเป็นครู “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ”	“พอมาลองสอนเด็กช่วงแรกๆ ก็ไม่ดี... ให้พี่สอนเคล็ดลับให้ พี่บอกทำไม่ได้ๆ ตอนนั้นก็ซีเรียส ไม่บอกแผน ไม่อธิบายอะไรเลย ไม่รู้ว่าจะทำอะไร” (ครูตุ๊กตา) “เราไม่มีความรู้ นะ แต่ละวันก็ถ่วงวาย บางทีก็มีอุบัติเหตุ เราก็ไม่รู้ว่าจะจัดการยังไง” (ครูวาด)

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านประสบการณ์ความสำเร็จ/ ความล้มเหลวในการเป็นครูที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก”</p>	<p>“เขาก็คงจะเห็นที่เราทำงานที่นี้มากขึ้น... เริ่มแต่งตั้งให้เรา มีตำแหน่งขึ้นมาเป็นหัวหน้างานหลักสูตร เราก็รู้สึกดีใจที่เขา ไว้วางใจเรา ก็ทำงานเต็มที่มีprojectงานใหม่ ๆ ตลอด จนเขา เห็น มีเลี้ยงส่งผลงานประจำปี เราก็ได้ของขวัญกำลึงใจเล็กๆ ... เหมือนกับคนที่ทำงานดีเด่น” (ครูแก้ว)</p> <p>“งานในห้องของเราโดดเด่นออกมา คณะผู้บริหารก็เลย เลือกเรา (เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ)” (ครูแก้ว)</p> <p>“เด็กๆ ก็มีความสุขนะคะ หมายถึงว่าเขาชอบมาโรงเรียน รักการมาโรงเรียน... เป็นความพึงพอใจระดับอนุบาล ว่า อืม ทำได้” (ครูน้ำ)</p> <p>“ครูประถมเขาก็ชมมา เราก็เกิดความภาคภูมิใจ เขาชมน เด็กก็เหมือนชมเราด้วย ก็มีแรงบันดาลใจว่าตรงที่เราทำ ถูกต้องนะ ได้ผลดีกับเด็ก” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“เราเป็นโรงเรียนต้นแบบ ที่มีคนดูงานเยอะแยะ เราไม่ใช่ หนูทดลองแล้วนะ เราเป็นผู้เชี่ยวชาญแล้ว แต่ก่อนเราทดลอง ทำ จนรู้แจ้งเห็นจริง แล้วก็ยึดมั่นมาตลอด” (ครูจันทร์)</p> <p>“เวลาที่มีแขกมาดูงาน เขาคืนต้น เขาซักถามเรา แล้วสิ่งที่ เราทำ สิ่งที่เราสอนได้รับการเผยแพร่ออกทีวี หรือออกเป็น หนังสือขาย เป็นที่ยอมรับของทุกคนว่ามันดีอะไรอย่างนี้” (ครู ตุ๊กตา)</p> <p>“เด็กป.1ที่เราส่งไป เขาได้คะแนนเรียนดี นั่นคือแสดงว่า เราสอนเด็กได้ถูกต้องนะ แล้วมาเปรียบเทียบกับเด็ก ป.1ที่มา จากข้างนอก เห็นว่า เด็กเราเก่ง” (ครูจันทร์)</p> <p>“ทำโรงเรียนพระราชทานได้อันดับที่ 1 ของประเทศ ปลื้ม ใจ มันของขวัญกำลึงใจให้เราทำงาน” (ครูตุ๊กตา)</p>

ตารางที่ 23 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านการได้รับแบบอย่างในการเป็นครูที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านการได้รับแบบอย่างในการเป็นครู “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ”	<p>“เพราะมาเจอครูที่เป็นคู่สอนไม่ค่อยดี ไม่บอกอะไรที่ เขากำลังจะลาออก เขาไม่สอน สอนให้พี่ครูคนเดียว การที่จะสอนเด็กนี่นะ สอนคนเดียวทำไม่ได้หรอก” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ก็ไม่มีความประทับใจอะไรเกี่ยวกับครู... ครูก็จะดู เวลาแจกสมุดเด็ก ห้องละ 60 คน ครูก็จะโยน บ๊อบๆๆๆ โยนสมุดตามโต๊ะ ก็ไม่เคยรู้สึกว่ามีอะไรดี... ก็มีประสบการณ์แย่ๆ กับครู เกือบครูเคมี แค้นมากๆ มีครูฝ่ายปกครองให้นักเรียนยืนอยู่กลางแดด ครูยืนใน stage มีร่ม แล้วอบรมนานมากเลย” (ครูปาน)</p>
เงื่อนไขด้านการได้รับแบบอย่างในการเป็นครูที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก”	<p>“เราเห็นแล้ว (การดูงาน) ก็เกิดแรงบันดาลใจ อยากเอากลับไปทำให้เด็ก” (ครูวาด)</p> <p>“แล้วเราได้ (เทคนิคการสอน) จากแม่สร้อย (ครูพี่เลี้ยง)” (ครูแก้ว)</p> <p>“ป้าน้อย (ที่ปรึกษาของโรงเรียน) เป็นคนอ่อนโยน เย็นมาก ยิ้มตลอด ป้าเป็นต้นแบบ ป้าไม่เคยเอาสตางค์ ทำทุกอย่างเพื่อเด็กจริง ไม่รับปัจจัยของโรงเรียน ท่านเป็นแบบอย่างได้ดี” (ครูวาด)</p> <p>“ที่เป็นแรงบันดาลใจของความมุ่งมั่นคือครู วอลดอร์ฟ อายุ 60-70 แล้ว ยังยืนอยู่ได้ทั้งวัน แล้วครูจะไม่แสดงอาการเหนื่อยให้เห็น ครูจะไม่พูดเลยว่าวันนี้เหนื่อยแล้วนะ” (ครูวาด)</p> <p>“ภาพที่เราเห็น เขาไม่ได้มาเป็นนักการศึกษาที่มาเป็นที่ปรึกษาที่นี้อย่างเดียว แต่เขาเอาทั้งแรงใจ แรงกาย เอาทั้งเงินทุน ของทุกอย่าง อะไรที่มันจะได้กับเด็ก เขาเอามาหมด มุมมองความเป็นครู มันโดดเด่นออกมา” (ครูแก้ว)</p> <p>“รวมถึงได้รับการเป็นผู้ให้ของอาจารย์หลายๆ ท่าน ให้จริงๆ ทำงานผลิตบุคลากรขึ้นมาเพื่อทำงานกับเด็กอีกที” (ครูตุ้ม)</p> <p>“เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ใจเรา ถ้าเราไม่มีใคร รู้สึกท้อแท้ ไม่เอาละเหนื่อย พอกันที พอมองไปที่แม่เรา เราก็จะเห็นท่านนะ(ผู้นำชุมชน) ทำงานไม่มีที่สิ้นสุดไม่มีประมาณเลย” (ครูแก้ว)</p> <p>“เนื่องจากครูเขามีความละเอียดอ่อน อันนี้เป็นแรงบันดาลใจ เป็นความประทับใจที่ไม่ลืม” (ครูน้ำ)</p>

ตารางที่ 24 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็กที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็ก “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ” พบว่า ไม่พบข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ทางลบของเงื่อนไขที่เด่นชัด อาจจะมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กบ้าง แต่ผู้ให้ข้อมูลมักจะกล่าวในแง่ของความเข้าใจ ความสามารถในการทำงานของครูมากกว่า ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องจากลักษณะคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษาเป็นครูที่พัฒนาถึงระดับการมีวุฒิภาวะในวิชาชีพครู แต่โดยความรู้สึกและตามประสบการณ์เดิมของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ สำหรับครูโดยทั่วไปน่าจะมีอุปสรรคของการทำงานที่เกิดจากเด็กบ้าง เช่น ทำให้เหนื่อย ท้อ หหมดพลัง เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างคำพูดที่พบบ้างเล็กน้อย ก็มักเกิดในช่วงต้นของการทำงานที่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กวัยนี้</p>	<p>“เราไม่อยากจะสอนเด็ก เราไม่ได้รักเด็ก” (ครูแก้ว) “เมื่อก่อนมีตีเด็ก ชูเด็กด้วยนะ” (ครูแก้ว) “คุณวายเป็นหมด เราก็ไม่รู้จะทำยังไงกับเด็ก เราก็ไม่เคยมีลูก คุณด้วยนะ แล้วก็เหนื่อยมาก มีบ้างที่เขา(เด็ก)ขึ้นไปที่เล่น แล้วตกลงมา มีบ้าง บางทีไม่ได้กินข้าวกินปลา รังตามจับ” (ครูวาด)</p>
<p>เงื่อนไขด้านความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็กที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก”</p>	<p>“แต่เราจะอยู่กับเด็ก ชอบ ทำงานเราไม่เจ็บไม่ป่วย พลังของเด็กช่วยครูด้วย ช่างในนะ” (ครูวาด) “ชอบรอยยิ้มเห็นแล้วมีความสุข” (ครูวาด) “อยู่กับเด็กสนุก มัน ฮา นี่ละที่ชอบ... มองว่าการได้มีประสบการณ์กับเด็ก เขาเรียกความสุขจากการที่ได้ได้อยู่ตรงนั้นมั้ง ที่ทำให้อยากทำ อยากอยู่ตรงนั้นไปเรื่อยๆเหมือนสนอง need ตัวเองด้วย ทำแล้วมีความสุข มัน fit...” (ครูปาน) “แต่พอมาถึงจุดนั้นแล้วเราพอใจกับอาชีพครู ที่เด็กเรียกเราว่า “ครู” เรายอมรับว่าประทับใจกับคำตรงนั้นที่เด็กเรียกเราว่า “ครู” (ครูจันทร์) “ก็ผ่านมาได้เพราะเด็กส่วนหนึ่ง เด็กเขาจะรู้ เขาจะไวต่อความรู้สึก เราก็บอกว่า ครูต้องให้เสียใจนิดหน่อย เขาก็ปลอบใจ” (ครูใหม่)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็กที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” (ต่อ)	<p>“เด็กๆ คือพลัง เพราะเมื่อเราเหนื่อย แล้วเราอยู่กับเขาในห้องนี้ นะ มันก็รู้สึกมหัศจรรย์ บอกวันนี้เหนื่อยจังเลย มาหนุนวดให้คะ เขาก็เข้ามานวด บางคนมานวดใหญ่ นวดขา เด็กๆนะละ” (ครูแก้ว)</p> <p>“อยู่กับเด็กไม่เคยท้อ มีความสุขมาก ถึงแม้เหนื่อยมาก แต่ก็มีความสุขใจ เหนื่อยกาย ใจสุข อยู่กับเด็กนี่นะ มหัศจรรย์ เด็กเขาจะเติมพลัง เยอะมาก” (ครูแก้ว)</p> <p>“เป็นที่ผลตอบแทน เห็นลูกศิษย์โตขึ้น ดีขึ้น ก็ทำให้เราชื่นใจ นี่นะเด็กกลับมาหา ชื่นใจ เป็นผลตอบแทนที่ดีมากๆ รู้สึกดี มีไฟให้ทำงานมากขึ้น” (ครูใหม่)</p> <p>“ศิษย์เก่ากลับมา ไปสอบที่โน่น ที่นี้ได้ นั่นคือกำลังใจที่เราได้ ครูประอมเขาก็ชมมา” (ครูใหม่)</p>

ตารางที่ 25 ตัวอย่างคำพูดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านชุมชนและบุคคลรอบตัวที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
เงื่อนไขด้านชุมชนและบุคคลรอบตัว “ที่เป็นประสบการณ์ทางลบ”	<p>“เราไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร(ภาระงานในโรงเรียน) พอเวลาเราไปถาม ตอบว่าเหมือนเดิมนะน้อง(ทำตามที่เคยปฏิบัติกันมา) เป็นอะไรที่คับข้องใจ(ไม่เข้าใจว่าเหมือนเดิมคือทำอะไร อย่างไร)” (ครูใหม่)</p> <p>“ร.ร. ไม่มีระบบพี่เลี้ยง ให้เราทำงานทันที ไม่มีการติดตาม” (ครูใหม่)</p> <p>“ตอนแรกๆ พี่ยังไม่สนิทกับใคร จะเข้าไปถามเขาก็ยังไม่อยู่ รู้สึกเกรงใจ เพราะต้องถามทุกอย่าง ท้อแท้มาก” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ที่ท้อแท้เพราะว่าเริ่มทำงานกับคน กับเพื่อนนี่นะ ความคิดไม่เหมือนกัน บางทีให้งาน แล้วไม่ทำ เพราะไม่อยากทำ บางทีเห็นว่าไม่จำเป็น ไม่เห็นความสำคัญ” (ครูแก้ว)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>เงื่อนไขด้านชุมชนและบุคคลรอบตัวที่เป็น “ประสบการณ์ทางบวก” คือ การมีกัลยาณมิตรคอยช่วยสนับสนุน พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ</p> <p>ก) กลุ่มผู้นำชุมชน หรือผู้บริหาร พบว่าบทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ สัมพันธภาพเชิงการดูแลและให้กำลังใจ การสนับสนุนในด้านการทำงานและการพัฒนาตนเอง การช่วยเหลือในเรื่องเศรษฐกิจ การเป็นแบบอย่าง และการให้การยอมรับ</p>	<p>“เป็นหลักที่ช่วยมาตลอด บอกว่าไม่เป็นไร ถึงแม้เราจะเจ็บป่วยก็ทำงานได้ ถ้าทำเต็มที่ก็จะเดินไปได้ ถ้าไม่มีการ support จากพี่ๆ หมอพล เราจะไม่ก้าวมาถึงจุดนี้” (ครูน้ำ)</p> <p>“แม่เธอให้ไปบวชกับท่าน (แม่ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชน) ไปอยู่กับท่าน เราจึงได้ทบทวนตนเอง เพราะยายเขาให้โอกาส” (ครูวาด)</p> <p>“แต่ที่ตรงนี้พี่นุชเปิดตัวเองด้วย และก็เปิดโลกทัศน์ให้เราด้วย เราก็เลยอยู่มาจนถึงทุกวันนี้” (ครูจันทร์)</p> <p>“เพิ่งรู้ว่าคุณยายไม่ทิ้งเรา รู้เรื่องของเรา รักเรา” (ครูแก้ว)</p> <p>“การได้บวช ได้เรียนรู้ธรรมะจากยายที่นี่ จึงเปรียบเหมือนให้เราเกิดทางจิต ผีกฝนจิต เกิดความหมายมั่น จากท่าน” (ครูแก้ว)</p> <p>“คุณยาย (ผู้นำชุมชน) เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจเรา ถ้าเราไม่มีใครรู้สึกท้อแท้ ไม่เอาละ เหนื่อย พอกันที พอมองไปที่แม่เรา เราก็จะเห็นท่านนะทำงานไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีประมาณเลย” (ครูแก้ว)</p> <p>“ยายต่อมซึ่งเป็นเหมือนแม่... ท่านเมตตาแก้วมาก... คอยชี้แนะ... ท่านก็เปิดโอกาสให้แก้วทำทุกอย่างตามที่เห็นควร ท่านก็สนับสนุน” (ครูแก้ว)</p> <p>“อยู่ที่นี่เขาก็มีข้าวให้กิน มีที่ให้อยู่ มีที่ให้นอนไม่ต้องไปอะไรเจ็บป่วยรักษา” (ครูวาด)</p> <p>“ตามอุดมคติคือจะไม่เร่งเด็กไม่สอน เพราะฉะนั้นเรื่องรายได้ก็จะไม่เหมือนที่อื่น พี่นุช(ผู้บริหาร) ก็ช่วยหาทาง” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ตอนนี้มีกำลังใจคือลูกจริงๆ เห็นพัฒนาการลูก คุ่มแล้วละ” (ลูกได้รับสวัสดิการเรียนฟรีในโรงเรียนที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่) (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“และอีกอย่างหนึ่งผู้บริหารเปิดโอกาสให้เราไปเรียนต่อด้วย... จะสอนที่นี้ ก็เข้าประชุมที่นี้ ส่งอบรมด้วย สอนด้วย ส่งหนังสือให้อ่านด้วย” (ครูจันทร์)</p> <p>“อาจจะเป็นเพราะเราโชคดีอยู่กับพี่นุช(ผู้บริหาร) เหมือนมีนักวิชาการ ทำให้เราไปเร็วเข้าใจง่าย” (ครูจันทร์)</p>

รายการ	ตัวอย่างคำพูด
<p>ข) กลุ่มเพื่อนร่วมงาน และครูเครือข่าย พบว่า บทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ สัมพันธภาพในการดูแล และให้กำลังใจ การชี้แนะหรือปรึกษาด้าน วิชาการ และการช่วยเหลือเกี่ยวกับการทำงานในห้องเรียน</p>	<p>“คุณ Mary คุณ Tan (ครูเครือข่าย) มาช่วยในจังหวะพอ ดิบพอดี” (ครูน้ำ)</p> <p>“พี่ก็คิดว่ากลุ่มเพื่อนร่วมงานดีทำให้เราทำงานต่อมาได้ เรื่อยๆ” (ครูน้ำ)</p> <p>“มีแ้ พี่เล็ก(เพื่อนครู) มาคอยดูแล คอยมาถามว่าดีขึ้น หรือยัง” (ครูใหม่)</p> <p>“มาใหม่ๆ พี่มาเจอ อ.ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ เจอบ้าแม่่ว พี่ไม่ ฟันิดทำให้ความรู้สึกอึดอัดมันเกิด” (ครูใหม่)</p> <p>“คิดว่าความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงานมันทำให้เราไม่ ท้อถอย ก็อาศัยถามพี่สาย(เพื่อนครูข้างห้อง) ได้จากพี่สาย เยอะมาก” (ครูตุ๊กตา)</p> <p>“ก็มีเพื่อนครูที่ปรึกษาด้วย คือแม่वाद(เพื่อนครู)” (ครู แก้ว)</p> <p>“ในเรื่องวิชาการก็มีแม่อยู่คอยช่วยอยู่ เป็นที่ปรึกษาของ ที่นี้” (ครูवाद)</p> <p>“เพราะความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน กับหัวหน้าที่ให้ โอกาสทุกอย่าง ดูแลเอาใจใส่ทุกอย่าง อยู่กันแบบพี่น้อง มัน เหมือนความผูกพัน” (ครูตุ๊กตา)</p>
<p>ค) กลุ่มบุคคลภายนอกวิชาชีพ และผู้ปกครอง พบว่าบทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การช่วยเหลือ เกี่ยวกับการทำงานในห้องเรียน การให้การ ยอมรับ การให้คำชี้แนะ และการให้กำลังใจ</p>	<p>“ตลอดเวลาที่พี่จะมีคนเข้ามาช่วยตลอด มีตูน พี่กิ้ง (ผู้ปกครอง) มาช่วย” (ครูน้ำ)</p> <p>“คุณแจนเขาเป็นผู้ปกครองที่ดีมากๆ เป็นคนน่ารัก ก็ เป็นกำลังใจให้เรา” (ครูใหม่)</p> <p>“ผู้ปกครองยกมือไหว้เรา เพราะทุกคนให้เกียรติเรา” (ครู จันทร)</p> <p>“ผู้ปกครองรักเราชอบเรามาก” (ครูแก้ว)</p> <p>“พี่ๆ ที่ชมรม อย่างพี่พัชรที่โธรมานี่นะ ดูแลกันตลอด พอเราหลุดก็จะสะท้อนให้เราเห็น เราก็เปลี่ยน ทุกอย่างก็จะ ดีขึ้น” (ครูน้ำ)</p>

1.3 ตัวอย่างความสัมพันธ์ของเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่ว แน่วในวิชาชีพครูอนุบาล

จากข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาลที่มีลักษณะเป็นวงจรเกลียวสว่าน 2 รูปแบบ คือ วงจรที่ผ่านภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล และวงจรที่ได้รับประสบการณ์ทางบวก รวมทั้งข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล จำแนกได้ 9 หมวดหมู่ ในแต่ละหมวดหมู่แสดงออกได้ 2 รูปแบบ คือ ประสบการณ์ทางลบ หรือ ประสบการณ์ทางบวก ดังกล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งในตอนนี้อยู่วิจัยจะแสดงกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม จาก การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน โดยนำมารวบรวมเพื่อนำเสนอให้เห็นภาพรวมของ ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขต่างๆ ในแต่ละวงจรของการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาล

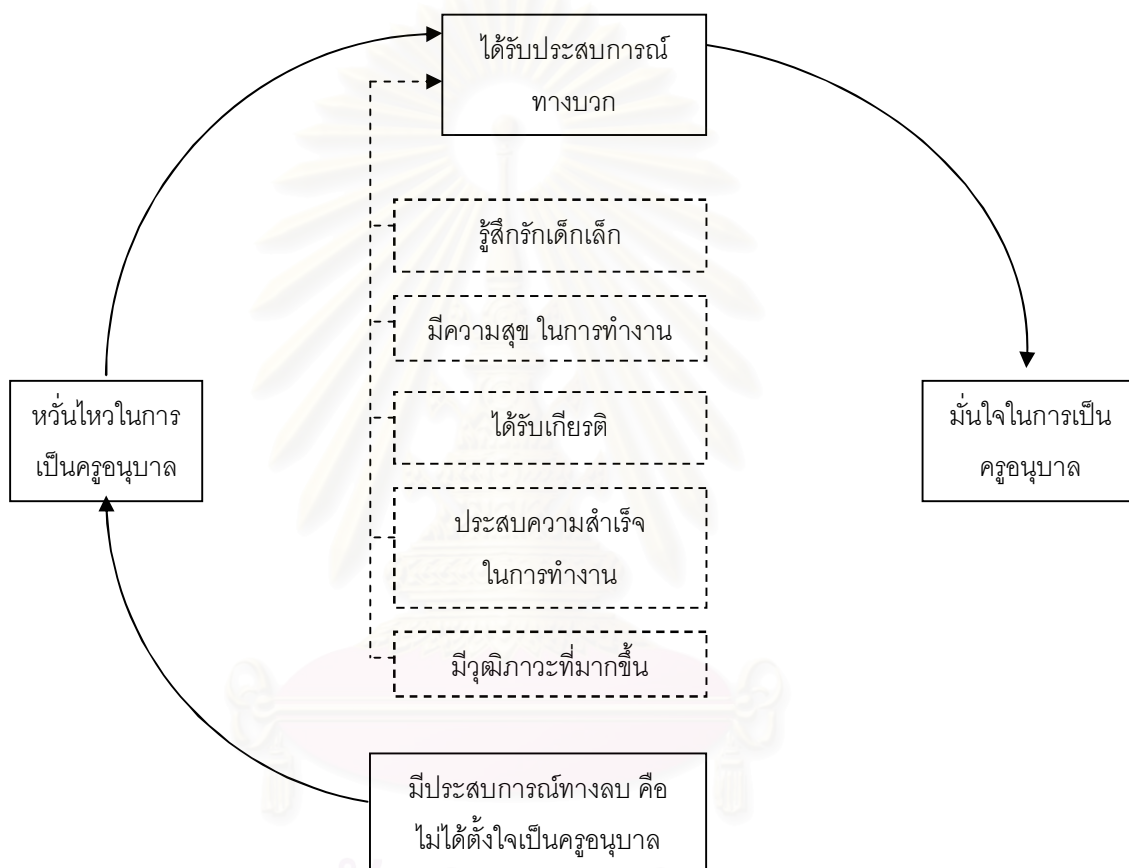
การนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขต่างๆ ของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาลในแต่ละวงจร ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างที่โดดเด่นมา 8 วงจร ได้แก่ 1.3.1 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาล 1.3.2 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านครอบครัวหรือบุคคลรอบตัวไม่สนับสนุน 1.3.3 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนน้อย 1.3.4 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านความสับสนในการเริ่มทำงาน 1.3.5 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาวิกฤติส่วนตัว 1.3.6 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาลภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน 1.3.7 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับการยอมรับแบบอย่างที่ดีในการเป็นครูอนุบาล และ 1.3.8 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับความสุขและพลังจากเด็ก ดังรายละเอียดจำแนกตามแต่ละวงจร ดังนี้

1.3.1 การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ ไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก

การยืนยันความแน่วแน่วในการเป็นครูอนุบาล สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก พบว่า กระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ไม่มีแรงจูงใจในการเป็นครูอนุบาลเลย และกลุ่มที่มีแรงจูงใจในการเป็นครูแต่สาขาอื่น ในการเข้าสู่วิชาชีพครู

อนุบาล (ดังกล่าวไว้ในระยะที่1) นั้น เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลหรือผู้ดูแลเด็ก ในระยะเวลาหนึ่งแล้ว ผู้ให้ข้อมูลจึงเกิดแรงจูงใจในการเป็นครูอนุบาลขึ้น เนื่องด้วยเงื่อนไข 5 ประการ คือ 1) ความรู้สึกรักเด็กเล็ก 2) ประสบการณ์การทำงานที่มีความสุข 3) การได้รับเกียรติ 4) การประสบความสำเร็จในการทำงาน และ 5) การมีวุฒิภาวะที่มากขึ้น ดังแผนภาพที่ 17 และ ดังรายละเอียด คือ

แผนภาพที่ 19 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก

1) เงื่อนไขด้านความรู้สึกรักเด็กเล็ก พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ตรงในการทำงานกับเด็กอนุบาล หรือจากการดูงานก็ตาม ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตระหนักชัดว่าตนมีความรัก ความชอบเด็กเล็ก ประารถนาที่จะพัฒนาและดูแลให้เด็กมีความสุข และผู้ให้ข้อมูลที่เคยมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู ก็ได้ปรับเปลี่ยนไป โดยมองเห็นเสน่ห์ของเด็ควัยอนุบาล ว่าเป็นวัยที่บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ที่เราบังเอิญมาเป็นครูตอนว่างงานนะ เราไม่รู้หรอกว่าเราชอบ แต่พอทำ เรารู้เลยว่าเราชอบเด็ก และขอสมัครอยู่เด็กเล็ก เพราะเราชอบเด็กเล็กๆ อยู่ไป ก็แบบว่าเป็นอะไรที่เราชอบมาก เลยทำมาตลอด” (ครูจันทร์)

“ตอนนั้นเราเริ่มเป็นผู้ดูแลเด็ก แล้วได้มาดูงานที่ศูนย์เด็กที่นี่ (ที่ทำงานในปัจจุบัน) เห็นแล้วก็เกิดแรงบันดาลใจนะ อยากเอากลับไปทำให้เด็ก การสอนเราชัดเจนเมื่อมาดูงานนี้ละ อยากกลับไปหาเด็กเร็วๆ เด็กต่างจังหวัดขาดโอกาส อยากให้เด็กเขาได้เล่นจริงๆ คิดว่าเด็กขาดโอกาสตรงนี้ เราอยากเพิ่มให้เขา เช่น จัดดอกไม้สวยๆ จัดห้องสวยๆ จัดมุมอะไรแบบนี้ เล่านิทาน เห็นรอยยิ้มเด็กก็มีความสุข ตัวเองเป็นคนที่ชอบเด็ก ฟันก็จะฟันเห็นเด็ก แต่ตอนแรก ไม่ได้คิดที่อยากจะเป็นครู เพราะว่าเราไม่ได้เรียน พอมีโอกาสก็อยากให้เด็กที่เราดูแลมีความสุข” (ครูวาด)

“สิ่งที่เปลี่ยนมากๆ จากเดิมที่ว่า อารมณ์ร้อนมากๆ พออยู่กับเด็ก มันทำให้เราเย็นลง ก็โกรธไปก็เท่านั้น เราทำโทษแทบตาย เด็กไม่รู้เรื่องเลย แต่ไม่เคยตีเด็กนะ พอได้อ่านหนังสือจิตวิทยา ก็ทำให้เข้าใจว่า เด็กไม่รู้เรื่อง เขาทำไปอย่างนั้น เป็นเรื่องสนุกสนาน ตลกๆ อยู่กับเด็กไม่มีปัญหา อยู่กับเด็กสนุก ความรู้สึกสนุก มันฮา นี่แหละที่ชอบ” (ครูปาน)

2) เจ็อนไขด้านประสบการณ์การทำงานที่มีความสุข พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ตรงในการทำงานกับเด็กอนุบาลแล้ว ได้รับประสบการณ์ทางบวก คือ มีความรู้สึกดี มีความสุข จึงส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลที่เคยมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครูดังกล่าวไว้ในระยะที่ 1 การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลนั้น ก็ได้พบว่า ความบริสุทธิ์ สดใสของเด็กวัยอนุบาล และลักษณะการทำงานเป็นครู เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้การทำงานมีความสบายใจและมีความสุข จึงเปลี่ยนทัศนคติและเกิดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลมากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“คิดว่าทำงานเป็นครูอนุบาล แล้วมีความสุข จึงไม่คิดที่จะเปลี่ยน” (ครูจันทร์)

“ตอนแรกต้องทำ เพราะเป็นนโยบายทางศาสนา มา เราก็ยังไม่มีความรู้ หลวงตาท่านรับเด็กในหมู่บ้านมา พอรับมาแล้วก็ต้องทำ ไปอบรมไปอะไรอยู่ ไม่อยากทำ แต่ต้องทำ พอทำไปทำมา รู้สึกว่าดี ชอบ” (ครูวาด)

“เด็กที่ห้องเขามีความสุขนะ แล้วเราเอง เราก็มีความสุขที่ได้ทำ แล้วเราได้เทคนิคต่างๆ จากแม่สร้อย(ครูพี่เลี้ยง) ด้วย ที่ไปเรียนมาด้วย มีเกมส์ มีเพลงอะไร เราก็จะร้องเพลงทุกอย่าง เราก็จะตื่นตื่นอยู่ตลอด ให้เด็กมีความสุขอยู่ตลอด แล้วเราเองเราก็มีความสุข” (ครูแก้ว)

“ครูขาด ก็ไปช่วยสอน อ. 3 อีมี สนุกดี... พอมาทำตรงนี้ได้ หนึ่งไม่มีใครเป็นหัวหน้าเรา สองทำแล้วสบายใจดี ทำเสร็จก็นอน อยู่กับเด็กไม่มีปัญหา เราชักความเป็นอิสระระดับหนึ่ง แล้วงานครูก็มีอิสระระดับหนึ่ง ไม่เป็นลูกน้องใคร มองว่าการได้มีประสบการณ์กับเด็ก เขาเรียกความสุขจากการที่ได้อยู่ตรงนั้นมั้ง ที่ทำให้อยากทำ อยากอยู่ตรงนั้นไปเรื่อยๆ เหมือนสนอง need ตัวเองด้วย ทำแล้วมีความสุข มัน fit...” (ครูปาน)

3) เจื่อนไขด้านการได้รับเกียรติ พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติงานครูแล้ว รับรู้ว่าคุณครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับ การให้เกียรติจากผู้ปกครอง และภูมิใจประทับใจกับคำเรียกว่า “ครู” จากเด็กๆ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“สมัยก่อนถ้าใครได้ทำงานครูเนี่ยะ ถือว่ามีเกียรติและมีความภาคภูมิใจ ทั้งๆ ที่พวกเราที่ยอมรับกันว่าครูมีเงินเดือนน้อย แต่สมัยก่อนเนี่ยะอาชีพครูเป็นอาชีพที่เหมือนกับอาชีพทหาร ตำรวจ ที่ว่าคนเขาจะให้เกียรติกัน แล้วก็ถือเป็นอาชีพติดอันดับ ยอมรับในสังคมประมาณนั้น พอได้มาทำอาชีพครู เราก็มีความรู้สึกว่าคุณครูก็มีเกียรติเนี่ยะ ซึ่งมันจะสร้างความภาคภูมิใจให้กับพ่อกับแม่เราได้ และที่เด็กเรียกเราว่า “ครู” เรายอมรับว่าประทับใจกับคำตรงนั้น ผู้ปกครองยกมือไหว้เรา เพราะทุกคนให้เกียรติเรา” (ครูจันทร์)

4) เจื่อนไขด้านการประสบความสำเร็จในการทำงาน พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ปฏิบัติงานครูแล้ว แรงจูงใจในการเป็นครูเกิดจากผู้ให้ข้อมูลได้รับทุนศึกษาต่อด้านปฐมวัย และนำความรู้มาปฏิบัติอย่างจริงจังจนได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและผู้ปกครอง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ผู้บริหาร เขาก็คงจะเห็นที่เราทำงานที่นี้มากขึ้น เริ่มแต่งตั้งให้เรามีตำแหน่งขึ้นมาเป็นหัวหน้างานหลักสูตร เขาก็รู้สึกดีใจที่เขาไว้วางใจเรา ก็ทำงานเต็มที่มี project งานใหม่ๆ ตลอด มีสรุปผลงานประจำปี เราก็ได้ของขวัญ เป็นกำลังใจเล็กๆ เหมือนกับคนที่ทำงานดีเด่น แล้วสิ่งที่ซัดก็คือว่า เมื่อเราพัฒนางาน มันเป็นความศรัทธาที่ผู้ปกครองมีให้มากขึ้น ผู้ปกครองรักเรา ชอบเรามาก เพราะเราพูดอธิบายโดยหลักการ” (ครูแก้ว)

5) เจ็อนไซด้านการมีวุฒิภาวะที่มากขึ้น พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลโดยไม่ได้ตั้งใจตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งวุฒิภาวะในช่วงอายุนั้นเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาไปสู่ความตั้งใจในการทำงาน แต่เมื่อผู้ให้ข้อมูลเติบโตขึ้น สิ่งที่ได้หล่อหลอมหรือเรียนรู้ไว้ก็ได้แสดงออกมาเมื่อมีวุฒิภาวะที่มากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“วุฒิภาวะของเราตอนนั้น ที่เราเด็กๆ แล้วมาเป็นครู ตั้งแต่อายุ 18 แล้วก็เรียนจบอายุ 24 25 รับปริญญา เราารู้สึกว่าเราโตขึ้น แล้วความคิดของเราโตขึ้น เนื้องานก็มีมาก แล้วเรามีความรู้สึกว่า สิ่งที่เราเรียนรู้ มันซึมเข้าไปในหัวใจ ในกาย ในอะไร ที่เขาเคยพาเราทำนี่นะ ทีนี้ก็เอามาถ่ายทอดลงที่ห้องเรียน ในปีที่ 5 ที่ 6 เริ่มพัฒนางาน เริ่มมองเห็นห้องเรียนมากขึ้น เริ่มจัดการในห้องเรียนตัวเองมากขึ้น เริ่มสังเกตเด็กมากขึ้น ซึ่งภาวะมันโตขึ้น อย่างเรื่องความสะอาดของห้อง ตอนที่ เป็นวัยรุ่น เบื่อมาก มาตอนนี้ต้องสะอาดมาก มันเริ่มเข้ามาในเนื้อในตัวเราโดยที่เราไม่รู้ตัว แก้วก็เลยจะเข้าใจน้องที่เขาฝึกใหม่ว่ามันก็อาจจะยังไม่ถึงภาวะหนึ่ง ที่น้องฝึกใหม่จะต้องได้ ซึ่งอาจจะเหมือนเรา ในตอนที่เรากับครูอุ้มนี่นะเราก็เคยเบื่อ” (ครูแก้ว)

1.3.2 การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว พบว่า เมื่อเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลแล้ว มีเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความสับสนในการเลือกประกอบวิชาชีพครู คือ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่หรือบุคคลรอบข้าง ซึ่งเกิดจากความห่วงใยในเรื่องสถานภาพการเงิน ความมั่นคงในอนาคต หรือความต้องการให้กลับไปทำงาน หรือให้กลับไปดูแลญาติผู้ใหญ่ที่ภูมิลำเนาเดิม ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ที่บ้านก็เป็นห่วง เราจบบัญชี แต่ก็ขอว่ามาเป็นครูปีเดียว หาประสบการณ์ยังเหาะๆ อยู่ พ่อแม่ก็เลยปล่อย เพราะก็เรียนมาให้จบ พอปี 2 ก็พูดใหม่ พี่ก็บอกว่า อยู่ 2 ปี เดี่ยวจะไปเรียนต่อ พ่อแม่ก็เ๊ะตามใจ ก็คือก็พ่อแม่เป็นห่วงมากขึ้น เพราะสถานภาพทางการเงิน เงินเดือนครู นานเข้า พ่อแม่ก็เป็นห่วงมาก ปี 3 นี่นะปั่นป่วน แล้วเราจะทำอย่างมีความสุขไม่ได้แล้ว เพราะมันมีคำถามตลอดว่าเมื่อไหร่จะเลิก เมื่อไหร่จะไปทำอาชีพที่เรียนมา อนาคตไม่รอเรานะ คนอื่นๆ เขาไปถึงไหนๆ กันแล้ว ปี 3 ค่อนปี 4 สับสนมาก มันก็เลยไม่มั่นคง มันก็มีคำถามว่าจะ เป็นครูต่อดีไหม หรือจะไปเรียนต่อ จะไปเรียนต่ออะไร เรียนบัญชีไหม เรียนการ

บริหารใหม่ ยังไม่รู้เลย” (ครูน้ำ)

“คนอื่นก็อยากให้กลับไปทำงานเดิม (ด้านเทคโนโลยี) พ่อแม่คงทำใจกับพี่แล้วมั้ง เหมือนกับว่าก็คิดว่าเราอยากจะทำอะไร ขอให้เรียนให้จบก่อน เขาก็ไม่ค่อยโอเค แต่เขาก็รู้ว่าเราเป็นอย่างนี้” (ครูตุ้ม)

“แม่บอกว่าเราทำที่นี่ เราไม่โตซักที พี่งพาดตนเองไม่ได้ซักที ในเรื่องของเศรษฐกิจ แม่จะให้ไปเปิดร้านขายเครื่องเขียน ถ้ากลับไปบ้านเรา (จังหวัดหนึ่งทางภาคใต้) 5-6 ปี มันก็เป็นของเรา แม่พี่โทรมาบ่อย สองวันครั้ง อยากให้กลับบ้านให้ไปอยู่กับแม่ แม่ไม่มีใครแล้ว แม่อยู่คนเดียว แล้วตอนนี้พี่ที่เลี้ยงพี่มาก็อายุมากแล้ว ท่านจะสิ้นเหมือนพาคินสิ้น อายุ 89 ทุกครั้งที่พี่กลับไป เห็นพี่ ปูก็จะร้องไห้จำได้ ทำให้รู้สึกไม่สบายใจที่ไม่ได้ดูแลท่าน ตัวเราควรตัดสินใจอย่างไรดี มันเลยคิดว่าพี่ไม่ได้ดูแลท่านเลยตั้งแต่เรียนจบ ทำอย่างไรจึงจะให้กลับไปอยู่บ้านโดยเร็วที่สุด” (ครูตุ๊กตา)

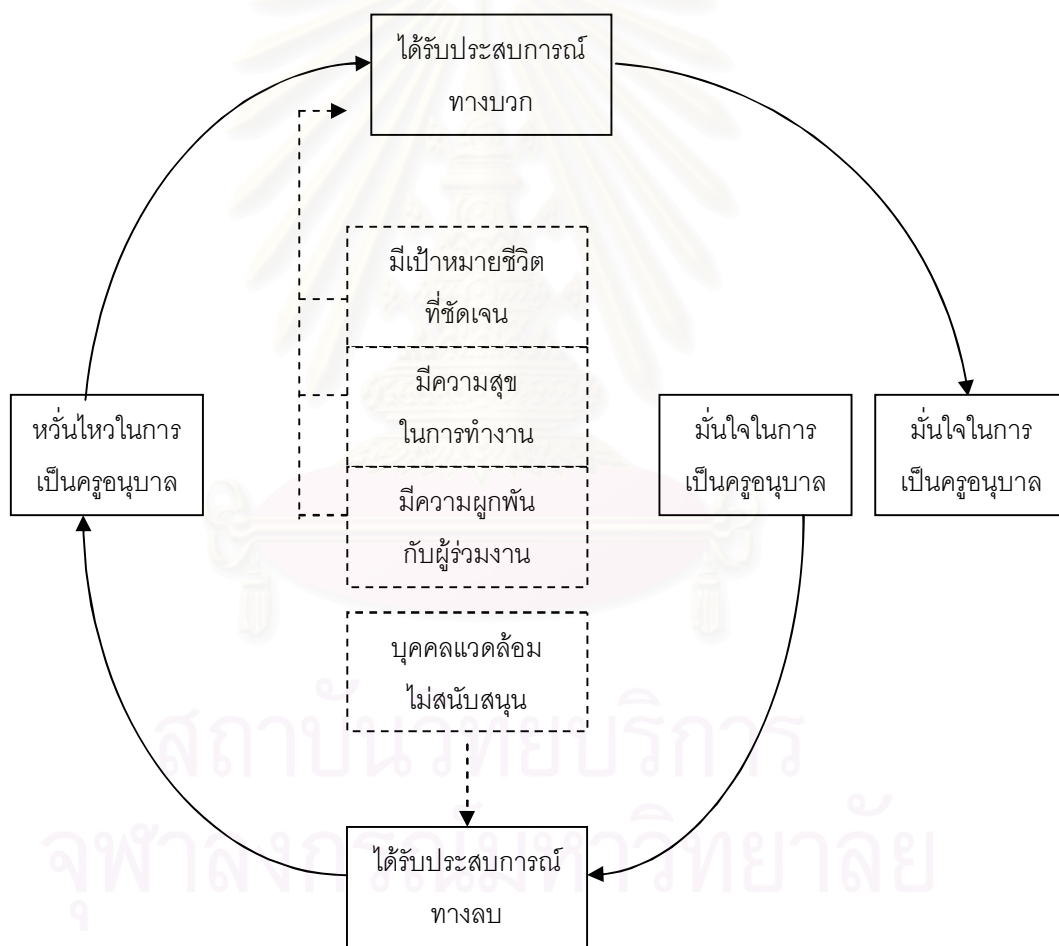
เมื่อผู้ให้ข้อมูลเกิดความสับสนในการเลือกประกอบวิชาชีพครูอนุบาลจากการไม่สนับสนุนของครอบครัวหรือบุคคลรอบตัวดังกล่าวข้างต้น พบว่า เงื่อนไขที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถยืนยันความแน่วแน่ในการประกอบอาชีพครูอนุบาลต่อมาได้มี 3 ประการ ได้แก่ 1) การให้คุณค่ากับการทำงานเน้นการตอบสนองเป้าหมายชีวิต กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลค้นพบเป้าหมายหรือความต้องการในชีวิต (การพัฒนาจิตใจ ภายใน และการได้ทำประโยชน์) ตั้งแต่ระยะที่ 1 การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลดังกล่าวข้างต้น จากนั้นพบว่าประสบการณ์การทำงานเป็นครูอนุบาลสามารถตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองได้ สะท้อนให้เห็นการให้คุณค่าในการทำงานที่ไม่ได้เน้นความสำเร็จด้านวัตถุ 2) การทำงานเป็นครูอนุบาลเป็นประสบการณ์ทางบวก คือครูมีความสุขในการทำงาน ครูรู้สึกประสบความสำเร็จในการทำงานที่สามารถสอนเด็กได้ตามความเชื่อ และ 3) ความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“รู้สึกว่าการสอนตรงนี้ เติมเต็มเราในด้านจิตใจ แต่พอมาทำ 3 ปีแล้ว จะให้เรากลับไปทำบัญชีนี่นะ ไม่ใช่แล้ว มันไม่ใช่โลกของเราแน่ๆ แต่การเป็นครู ช่วงที่ทำปีแรกๆ 3-4 ปีแรก เป็นช่วงที่มีความสุขมาก มีไฟในการทำงาน เด็กๆ ก็มีความสุขนะคะ หมายถึงว่าเขาชอบมาโรงเรียน รักการมาโรงเรียน เป็นความพึงพอใจระดับอนุบาล ว่า อืม ทำได้” (ครูน้ำ)

“คนอื่นก็อยากให้กลับไปทำงานด้านเทคโนโลยี เงินเดือนดี แต่เราก็รู้สึกว่ายากไปทางการทำงานช่วยเหลือด้านการศึกษากับเด็กเล็กนี่ละ ก็มีความแน่วแน่จากที่ได้มองเห็นแล้วว่าวัยเด็กสำคัญ เรื่องเงินเดือนอย่างที่คนอื่นเป็นห่วง เราไม่คิด แต่คิดว่าอะไรก็ตามที่เป็นประโยชน์ ที่เราช่วยได้ เราก็ทำ แล้วพอมาทำงานกับ

เด็กจริงๆ แล้ว ก็บอกกับตัวเองว่า นี่ละนะ ใช้นะ เราต้องการทำงานกับเด็กนี้แหละ มันเป็นการช่วยยืนยันตัวเรานี้ที่ จากเดิมที่แค่มองว่า เราอยากมาทำงานด้านเด็กเล็ก ทำให้มีความมั่นใจในความคิดของเรามากขึ้น ในความคิดมองว่าช่วยเด็กได้ พอทำก็มั่นใจมากขึ้นว่า ใช่แหละ” (ครูตุ้ม)

“ตอนนั้นที่บ้าน (ต่างจังหวัด) มีรับสมัครครูจ้างสอน 2 ปีแล้วบรรจุ ก็กลับไปสมัครที่ได้ พอสมัครเสร็จ ตัดสินใจแล้วว่า จะไม่สอบ เดินทางกลับกรุงเทพ ในเย็นวันนั้นเลย รู้สึกเกรงใจผู้บริหาร ที่คอยช่วยเหลือ ส่งเสริมทุกอย่าง ขอช่วยงานเขาก่อน มาจนบัดนี้ (13 ปี) ยังคิดเลยว่าอยู่ได้ไง เพราะความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน กับหัวหน้าที่ให้โอกาสทุกอย่าง ดูแลเอาใจใส่ทุกอย่าง อยู่กันแบบพี่น้อง มันเหมือนความผูกพัน” (ครูตุ๊กตา)

แผนภาพที่ 20 เส้นไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาลเมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว

1.3.3 การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับ ประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนน้อย

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนน้อย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงการทำงานเป็นครูอนุบาลว่าเป็นอาชีพที่ได้ค่าตอบแทนน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลทราบตั้งแต่ก่อนการตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพ จากการยอมรับโดยทั่วไป นับเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ไม่เกิดความมั่นคงหรือตั้งจุดใจในการประกอบอาชีพ สำหรับบางกรณี ถึงกับทำให้ท้อที่จะประกอบอาชีพนี้ต่อไป เนื่องจากปัจจัยแทรกเรื่องการเลี้ยงดูลูก และค่าครองชีพในเมืองหลวง จึงทำให้เพิ่มภาวะการไม่สมดุลระหว่างรายได้และความต้องการจำเป็น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พอมาเป็นครูก็ไม่ต้องคิดเรื่องเงินเดือน เป็นประโยชน์ที่เราช่วยได้ก็ทำ ก็อยู่ได้ แต่ส่ำสอยอยู่เหมือนกันช่วงแรก อุปสรรคอย่างอื่นของการทำงานก็มีเรื่องค่าใช้จ่าย ต้องดูแล พี่ทำงานเป็นอาสาสมัครที่ศูนย์เด็กแห่งหนึ่ง ไม่ได้ขอเงินเขา” (ครูตุ้ม)

“ชีวิตนี้ไม่ต้องคิดรวย คือพอตัดสินใจเลือกอาชีพครู ก็รู้ว่าชีวิตนี้คงไม่รวย แต่ว่าก็ต้องอยู่ได้ด้วยนะ ก็ไม่ได้คิดว่าจะจนเพราะเป็นครู เพียงแต่ถ้าไปเทียบกับอาชีพอื่น ก็คงไม่สามารถที่จะมีเงินเยอะขนาดนั้น แต่ว่าก็คงพออยู่ได้” (ครูปาน)

“พวกเราก็กยอมรับกันว่าครูมีเงินเดือนน้อย” (ครูจันทร์)

“ไม่ต้องคุยถึงเรื่องเงินเดือนเลย ขอให้ได้มาทำงาน ไม่ได้ถามเรื่องเงินที่จะให้ด้วยนะ ซึ่งทำงานอยู่ที่ต่างจังหวัดก็ไม่มีเงิน ทำไปก็กินข้าววัดไป ก็มีความสุข เพราะเราไม่ต้องมีอะไรใช้มากไป” (ครูวาด)

“ได้ค่าตอบแทนหนึ่งพันบาทต่อเดือน ที่นี้เป็นครูอาสาสมัคร ไม่มีเงินเดือน แต่เป็นเงินลักษณะช่วยรายเดือน” (ครูแก้ว)

“พ่อแม่เป็นห่วงมากขึ้น เพราะสถานภาพทางการเงิน เงินเดือนครู” (ครูน้ำ)

“เรื่องที่ทำให้ท้อมาก คือ ค่าครองชีพ นี่ถ้ายกโรงเรียนนี้ไปอยู่ที่บ้านพี่นะ (ต่างจังหวัด) พี่จะไม่ไปไหนเลย อยู่กรุงเทพค่าครองชีพสูง รัฐบาลเขาก็ออกมาพูดว่าจะช่วย แต่ยังไม่ถึงไหน มันนานแล้ว ตอนยังไม่มียูก ยังไม่คิด พอมีลูก โตะขึ้น ต้องทำอะไรให้เขาหลายอย่าง เรายังพึ่งพาตนเองไม่ได้ ในเรื่องของเศรษฐกิจ จึงเป็นสิ่งที่ค้ำกันทั้งสองอย่างคืออาชีพที่เรารักกับอนาคตของลูกที่ต้องพึ่งพารายได้ของเรา” (ครูตุ๊กตา)

“เรารู้ว่าเงินเดือนครูน้อย ทั้งๆ ที่ทำใจมาก่อนแล้ว ลาออกจากทำบัญชีซึ่งเงินเดือนเยอะกว่าครึ่ง งานสบาย ตั้งใจมาเป็นครูที่เงินเดือนน้อย และงานหนัก ก็ว่าทำใจมาแล้ว แต่ช่วงแรกก็แย มีท้อเหมือนกัน” (ครูลิ้ม)

ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนในวิชาชีพครูน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ช่วยส่งเสริมหรือดึงดูดใจในการทำงาน และไม่ทำให้เกิดความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจนั้น สิ่งที่จะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล คือ การมีความสมดุลระหว่างรายได้กับความต้องการจำเป็นในชีวิต กล่าวคือ ถึงแม้รายได้ในวิชาชีพครูจะน้อย แต่ผู้ให้ข้อมูลก็มีรายจ่ายที่สมดุลกัน โดยใช้จ่ายเฉพาะความจำเป็นในชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งพบว่ามีเงื่อนไขหลักที่สำคัญ 2 ประการที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลใช้จ่ายเฉพาะความจำเป็นในชีวิต ได้แก่ 1) การมีแนวคิดในการให้คุณค่ากับการทำงานเพื่อจิตใจหรือจรรยาบรรณมากกว่าการทำงานเพื่อวัตถุ และ 2) การมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขรองอีกประการหนึ่ง คือ 3) การได้รับความช่วยเหลือด้านการครองชีพจากหน่วยงาน ดังรายละเอียดคือ

1) การมีแนวคิดในการให้คุณค่ากับการทำงานเพื่อจิตใจหรือจรรยาบรรณมากกว่าการทำงานเพื่อวัตถุ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเน้นการให้คุณค่าด้านจิตใจหรือจรรยาบรรณครูในการทำงานเป็นครูอนุบาล มากกว่าการทำงานเพื่อเน้นเรื่องค่าตอบแทนหรือวัตถุ เช่น การได้ทำประโยชน์ (การเป็นครูเป็นงานที่ได้สร้างคน การสอนเด็กเล็กได้ทำประโยชน์ช่วยเหลือคน) หรือการเป็นครูอนุบาลคือโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเองด้านธรรมะ หรือการได้ทำงานที่มีความสุข ความผูกพันกับเด็กและหน่วยงาน หรือการได้ทำงานในหน่วยงานที่มีแนวการสอนตามหลักการปฐมวัย มากกว่าการเน้นประโยชน์ทางธุรกิจ ทั้งที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถทำงานในสถานศึกษาอื่นที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า หรือในสาขาวิชาชีพอื่นที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่าได้ ซึ่งการให้คุณค่าในการทำงานดังกล่าว เป็นลักษณะของครูทั้งที่มีอยู่ก่อนเข้าสู่วิชาชีพครู และที่เกิดขึ้นในช่วงที่มาเป็นครูแล้ว ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ช่วงสอบเข้ามหาวิทยาลัย ก็มีเลือกพวกแพทย์ มีความรู้สึกว่าจะอยากไปอยู่ต่างจังหวัด ที่จะได้ทำประโยชน์ช่วยคน พอช่วงเรียนจบปริญญาตรีด้านเทคโนโลยี เราก็คิดว่ามันไม่ใช่เงินของเราที่เรียนจบ ส่วนหนึ่งมาจากเงินภาษีด้วย เราหางานเป็นงานของรัฐ ให้เงินเดือนไม่สูงเท่าไร แต่จะได้ตอบแทน เพื่อนรุ่นที่จบมาทำงานเอกชนกันเกือบหมด เพื่อนก็เรียกเราว่าบฏรุ่น ทำไมไม่ทำงานเอกชนได้ เงินเดือนตั้งเยอะ ช่วงเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาล เพราะเราได้รู้จักชีวิตคนมากขึ้นๆ ทำให้คิดว่าวัยเด็กเล็กสำคัญ อยากทำก็เข้าไปทำ พอมาเป็นครูก็ไม่ต้องคิดเรื่องเงินเดือน เป็นประโยชน์ที่เราช่วยได้ก็ทำ” (ครูตุ้ม)

“เข้าเราไม่ค่อยดี เคยเป็นอยู่สองสามปี เราคิดว่าเขาจะยังให้เราทำงานใหม่ เราคิดว่าถ้าไม่ได้สอนเด็ก แค่ขอให้เราทำนิทาน ทำตุ๊กตาก็ได้นะ ขอให้ได้ยินเสียงเด็ก แม้เสียงร้องไห้เด็กแต่ละคนเขาก็ไม่เหมือนกัน ชีวิตนี้ อยู่เพื่อสร้าง ทำงานกับ

เด็ก เรื่องเงินไม่ค่อยมีผลกับเรา ไม่ผูกพัน ไม่มีเงินอยู่ได้ ไม่ทำงานอยู่ไม่ได้ เกิดมาเป็นคนต้องทำอะไรทำ การเป็นครูเป็นการสร้างคน จึงไม่เลือกไปปลูกผัก การเป็นครูไม่ใช่ด้านวัตถุ แต่เป็นด้านจิตใจ ถ้าลดเงินเดือนเราลงมา เราก็จะขอยู่ มีโรงเรียนอื่นมาทาบทาม เงินเดือนดีด้วย ไม่ไป เราไม่รู้ว่าที่อื่นเป็นอย่างไร มีธรรมชาติแบบที่นี้หรือไม่ มีโอกาสแบบนี้ไหม ความสุขของเราอยู่ที่วัดด้วย กับชุมชนเป็นเหมือนบ้านหลังใหญ่จริงๆ ไม่ได้คิดว่าเป็นแค่ที่อาศัย ต้องช่วยกัน บ้านหลังใหญ่สมาชิกเยอะ คุณยายเป็นผู้นำ เงินไม่มีค่าเท่ากับธรรมชาติที่คุณยายให้ มันหาซื้อไม่ได้ บ้านอย่างนั้นไม่อยู่ อยู่ 3 วันปวดหัว อยู่บ้านทางธรรม ไม่ได้มีความสุขอยู่กับเด็กเท่านั้น มีความสุขในเรื่องของการทำงานที่นี้ด้วย” (ครูวาด)

“แต่พอทำอยู่ตรงนั้น จุดหนึ่งคือเราชอบเด็ก และเราชอบอยู่สมัครอยู่เด็กเล็ก เพราะเราชอบเด็กเล็กๆ อยู่ไปก็แบบว่าเป็นอะไรที่เราชอบ ยอมรับว่าเงินเดือนน้อยขึ้นมาปีละร้อย แต่เราชอบและก็ใกล้บ้าน คิดว่าทำแล้วมีความสุข ถ้าถามว่าพอเข้าไปถึงจุดนั้นแล้วอยากเปลี่ยนงานไหม ไม่เคยคิดอีกเลย” (ครูจันทร์)

“แถวบ้านที่ โรงเรียนที่เร่งเรียน เน้นกวดวิชา เปิดเยอะมาก ที่สามารถไปได้เลยนะ แต่จะให้ไปสอนอ่านเขียนมันผิดหลักจรรยาบรรณ ที่ทำไม่ได้” (ครูตุ๊กตา)

“ถึงแม้ว่า การเป็นครูงานจะหนักและเงินเดือนน้อย ก็ทำใจ แต่เราชอบเด็ก มีความมุ่งมั่นอยู่แล้วว่าอยากเป็นครู พอมาเป็นครู ก็ไม่คิดเรื่องเงิน แค่ออยู่ได้ แต่อยากสอนเด็กมากกว่า อยากให้เด็กได้อะไรเยอะๆ” (ครูส้ม)

2) การมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หวังรักรวยวัตถุ ซึ่งมีทั้งก่อนเข้าสู่วิชาชีพ เนื่องจากการหล่อหลอมจากครอบครัว การบวชเรียน และมีทั้งเมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้ว จึงค่อยเปลี่ยนมุมมอง วิถีคิด และการดำเนินชีวิต จากการเน้นความสำเร็จด้านวัตถุ การทำเพื่อเงินมาเป็นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราไม่ต้องการอะไรในชีวิตมาก แค่ไม่เป็นหนี้ก็เป็นลาภ ไร่มีนิดหน่อยก็อย่ากังวล ไม่ทะเลาะทะเลาะ งานตรงนี้ให้ดีที่สุด เรื่องเงินไม่ค่อยมีผลกับเรา การเป็นครูไม่ใช่ด้านวัตถุเป็นด้านจิตใจ เราเคยเป็นนักบวชมาก่อน มีส่วนช่วยนะ เขาไม่ให้วุ่นวาย ไม่เน้นเรื่องเงิน เราต้องรู้ว่า มีเงินแค่นี้ เราต้องใช้แค่ไหน ที่ห้องก็มีข้าวของเครื่องใช้ครบนะ แต่ไม่เป็นหนี้” (ครูวาด)

“ถ้าให้กลับไปทำงานด้านการพิมพ์ คงไม่ได้แล้ว คงยากมากๆ มุมมองเปลี่ยนไปแล้ว เปลี่ยนมุมมอง วิถีคิด การดำเนินชีวิต คือต่างจากเพื่อน วิทยาศาสตร์เลยนะ แบบเพื่อนก็ยังอยู่กับเงินทอง โลกวัตถุ แต่ก่อนเราก็มองเหมือนกัน ว่าชีวิตนี้ต้องรวย ต้องมีดั่งค์ ต้องทำเพื่อเงิน ณ ปัจจุบันนี้มันไม่ใช่แล้ว

ไ้ แล้วก็วิธีการมองโลก ความสุข ในเวลาว่าง การใช้ชีวิตในเวลาว่างมันต่างจากเพื่อนนะ เรามองว่าเงินก็คือส่วนหนึ่ง แต่ไม่ต้องมีเยอะเกิน มีพอใช้จ่าย มีพอสมควร ไม่ต้องขอใคร แต่ชีวิตนี้ไม่ต้องถึงกับว่ามีเงินเหลือ แล้วไปช้อปปิ้งที่สิงคโปร์ ย่องกง อะไรอย่างนี้ มันไม่ใช่ อาจจะมีความสุขในการเล่นกีฬา ซื้ของที่อยากซื้อ แต่ไม่ต้องไปเที่ยวเมืองนอกทุกซั้ซั้ ส่วนหนึ่งทำบุญ ส่วนหนึ่งก็ใช้ชีวิตตามธรรมดา คงไม่ต้องเปลี่ยนโทรศัพท์บ่อยๆ ต้องถ่ายรูปรู้ได้ อะไรอย่างนี้” (ครูปาน)

“เราได้เงินอาสาสมัครรายเดือน 2,800 บาท ส่งให้แม่ 1,500 ก็เหลือ 1,300 ไว้ใช้ แล้วก็ต้องใช้เรียนต่อภาคค่ำ พวกค่าเดินทาง ค่าหนังสือ ค่าถ่ายเอกสาร ค่ากินด้วย ต้องเขียนมาก บางทีเพื่อนเขากินกัน เราก็ไม่นั่งด้วย เพราะเราไม่มีเงินชื้อนานๆ ถึงจะซื้อผลไม้ซักถุงมาแชร์ นั่งทานกับเขา รู้เลยว่ามันลำบากเพราะว่าวันหนึ่งจะต้องใช้เงินไม่เกิน 20 บาท จากโรงเรียนไปถึงปากซอยก็ใช้เดินเอา ชีวิตการเรียนลำบากเหมือนกับตอนที่อยู่มัธยมเบียดเลย แต่ก็มีความสุขมากเหมือนตอนนั้นเหมือนกัน เราชอบเรียนมาก แต่แม่ไม่ให้เรียนต่อ เราก็ขอเรียนต่อ หางานพิเศษทำตอนปิดเทอมเอา ถางหญ้าในไร่อ้อยได้วันละ 35 บาท เก็บทุกวันเป็นค่าเทอม ได้เรียนก็ มีความสุขมาก” (ครูแก้ว)

“พอมาเป็นครู ก็ต้องพยายามประหยัดมากกว่าตอนที่ทำงานบริษัทที่เคยทำบัญชี พวกของไม่จำเป็นก็ตัดชะ เครื่องสำอางแพงๆ ก็เลิกใช้ ก็อยู่ได้” (ครูส้ม)

3) การได้รับความช่วยเหลือด้านการครองชีพจากหน่วยงาน พบว่าหน่วยงานที่ครูทำงานนั้นมึนโยบายช่วยครูในด้านการสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องการครองชีพ เศรษฐกิจ เช่น การให้ปัจจัยสี่ครบถ้วน การให้ทำงานพิเศษที่ใช้ความรู้ความสามารถด้านการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ผิดหลักจรรยาบรรณครู (เช่น การผลิตหนังสือ การอบรมครู) การดูแลเด็กช่วงเย็น การให้สวัสดิการแก่ลูกครูได้เรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน ซึ่งมีแนวการสอนตามความเชื่อของผู้ให้ข้อมูล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

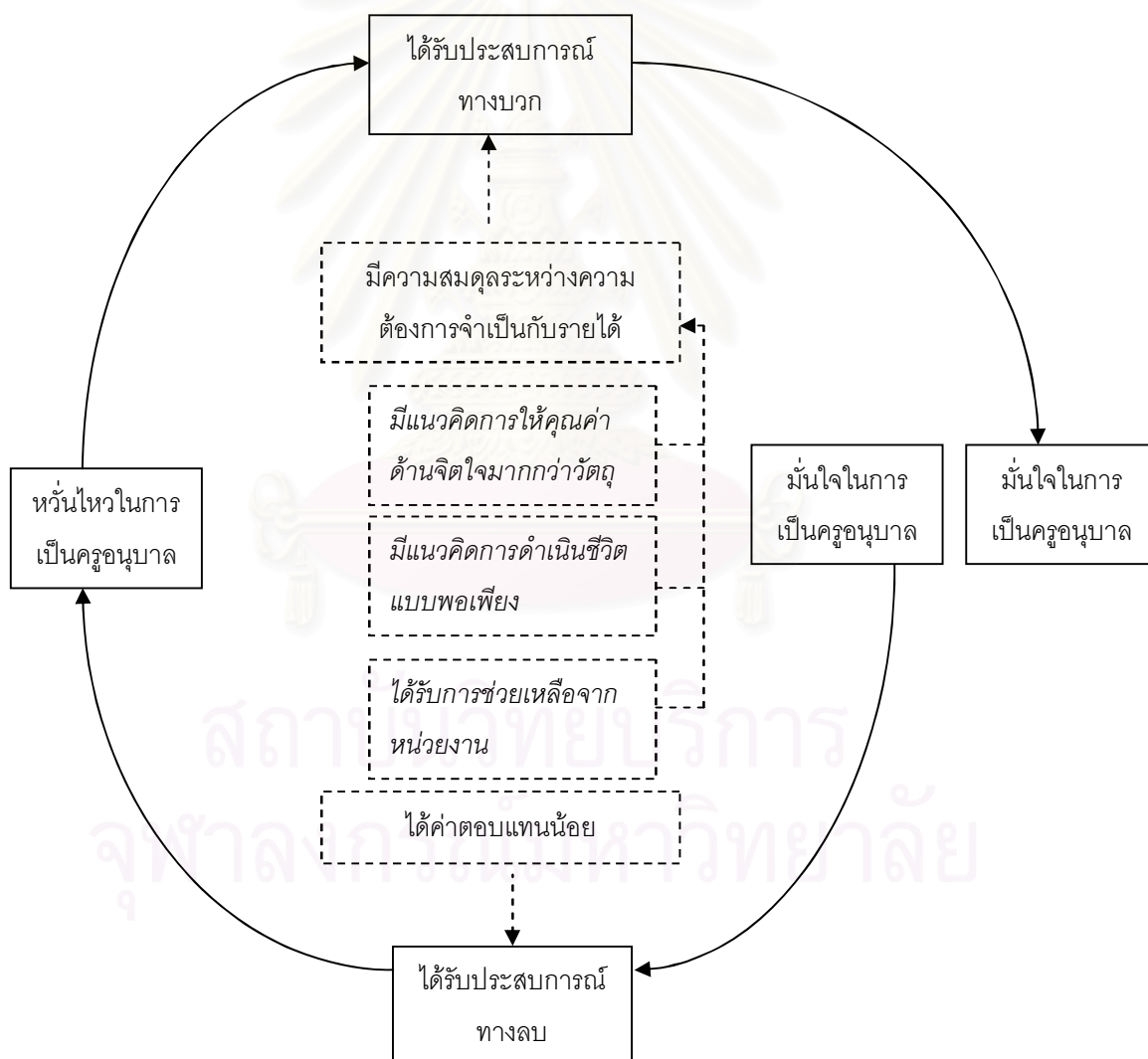
“ได้ค่าตอบแทนหนึ่งพันบาทต่อเดือน ก็อยู่ได้ อยู่นี้เขาก็มีข้าวให้กิน มีที่ให้อยู่ มีที่ให้นอน ไม่ต้องไปอะไร เจ็บป่วยรักษา พันหนึ่งที่เราได้นี้ละ เราก็ส่งกลับไปให้คุณแม่ที่บ้าน เราใช้เงินที่เลี้ยงเด็กพิเศษตอนเย็น ที่มีดูแลเด็กตอนเย็นที่ผู้ปกครองมารับไม่ได้ ก็ได้อยู่ประมาณเดือนละ 500 เราก็ใช้เงินตรงนั้น” (ครูแก้ว)

“พี่นุชเป็นหัวหน้าที่ดีมาก ช่วยอะไรลูกน้องได้ก็ช่วย คือที่เราใช้ (การสอน) พอจะจับเป็นแนวทางให้กับที่อื่นได้ เราก็ทำ จัดอบรม 4 หลักสูตรทั่วประเทศ ช่วยพี่นุชเป็นวิทยากรทั้งเดือน ช่วยกัน วิจัยชั้นเรียนต่างๆ หรือที่เราใช้ในห้องเรียนก็

นำมาเย็บเล่มรวมกันให้ครูต่างจังหวัดได้รู้แนวทาง เป็นงานที่ช่วยครูเรื่องเศรษฐกิจ อันนี้คือตามอุดมคติคือจะไม่เร่งเด็ก ไม่สอน เพราะฉะนั้นเรื่องรายได้บางอย่างที่ จะสอนพิเศษนักเรียนเราจะไม่มี พี่ชุกก็ช่วยหาทาง พี่ว่าดี” (ครูตุ๊กตา)

“โรงเรียนมีระบบสวัสดิการดี และพยายามจะปรับให้ครูอยู่ได้ เช่น คอร์สเสริม ที่ครูเป็นผู้ช่วย ก็จะได้เงินเสริม” (ครูน้ำ)

“ปลงค่ะ ในเรื่องค่าครองชีพในกรุงเทพ อยากจะกลับไปอยู่บ้าน(ต่างจังหวัด) แต่ก็ทำเพื่อลูก เพราะโรงเรียนเรามีสวัสดิการให้ลูกครูเรียน ตอนนี้มีกำลังใจคือลูกจริงๆ เห็นพัฒนาการลูก คุ่มแล้วละ ให้สิ่งดีๆ กับเขา เพราะไปที่อื่นเขาไม่มีการจัดการเรียนการสอนให้แบบนี้ คือ เหมือนการตอกเสาเข็ม ถ้าฐานของลูกแข็งแรง ไปที่ไหนก็คงไม่ล้ม” (ครูตุ๊กตา)

แผนภาพที่ 21 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล
ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการได้ค่าตอบแทนน้อย

1.3.4 การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับ ประสบการณ์ทางลบด้านความสับสนในการเริ่มทำงาน

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านความสับสนในการเริ่มทำงาน พบว่า ในการเริ่มทำงานเป็นครูอนุบาลช่วงแรก ผู้ให้ข้อมูลอาจเกิดความสับสน คับข้องใจในการทำงานได้ เนื่องจากเงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ 1) การขาดระบบการเริ่มงานใหม่ที่ดี (เช่น ไม่มีแผนงานว่าจะต้องทำงานส่วนไหน อย่างไร ได้รับมอบหมายให้สอนไม่ตรงตามสาขา ไม่มีระบบพี่เลี้ยง หรือการดูแลติดตาม) 2) การปรับตัวกับสภาพแวดล้อม เพื่อนร่วมงาน และ 3) การไม่รู้บทบาทของครูอนุบาล และมีความรู้สึกว่าบทบาทครูอนุบาลเป็นเพียงแค่การเลี้ยงเด็ก สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้เรียนมาตรงสาขา ซึ่งจะไม่มีความรู้เรื่องการสอนตามหลักการการศึกษาปฐมวัย ส่งผลให้ครูไม่ภาคภูมิใจในตนเองและในวิชาชีพ ไม่รู้สึกว่าตนเองสามารถทำได้ จนเกิดความท้อแท้และอยากออกจากงาน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“นอกเหนือจากงานห้องเรา จะมีงานโรงเรียน เราไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ไม่รู้จะถามใคร พอเวลาเราไปถาม เขาตอบว่าทำเหมือนเดิมนะน้อง เป็นอะไรที่คับข้องใจ ฉันจะรู้ใหม่เหมือนเดิมคืออะไร รู้สึกแคว้งคว้าง ร.ร. ไม่มีระบบพี่เลี้ยง ให้เราทำงานทันที ไม่มีการติดตาม พี่เริ่มงานอย่างไม่มีระบบ ตอนแรกก็ถอดใจว่าเราจะทำงานกับเด็กพวกนี้ได้แหละ (เด็กประถมที่มีความต้องการพิเศษ) แล้วความคาดหวังของเราที่ว่าเราจบ จะได้สอนห้องอนุบาลที่น่ารักๆ นะ โห ชีวิตผกผันมาก ปีถัดไปก็ไม่ว่าจะทำอะไร ที่นี้อยู่บนฐานของความไม่มั่นคง ไม่แน่นอน” (ครูใหม่)

“หมอลพล(ครูแกนนำ) คุยกับพี่ว่าอยากจะได้ครูหัตถกรรม พี่ก็ลองทบทวนดู เรายังอยากทำงานกับเด็กเล็ก เราก็บอกไม่ดีกว่า เขาบอกว่าให้ลองดูก่อนได้ไหม ก็โอเค เป็นครูหัตถกรรมให้ ร่วมปีมั้ง ช่วงนั้นสอนประถมไม่ได้สอนอนุบาล แล้วก็สอนหัตถกรรม แต่ใจจริงอยากมาทำงานอนุบาล ต่อมาเขาก็พยายามหาครู ป.1 เขาก็คุยอีกที พี่ก็เป็นครูประจำชั้นประถมหนึ่งให้ แต่ใจพี่ก็ยังเหมือนเดิมนะ มันชัดเจนว่าเราอยากมาทำงานกับเด็กที่เล็กหน่อย” (ครูตุ้ม)

“จบมาใหม่ๆ ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ กลัวการเดินทาง กลัวการพักอาศัย กระทั่งใครชอบมาก กลัวทุกอย่าง มีประสบการณ์โดนกรีดกระเป่า หลงทาง นั่งรถผิด” (ครูใหม่)

“ตอนแรกๆ พี่ยังไม่สนิทกับใคร เราไม่จบอนุบาล ก็ไม่รู้เรื่องเลย จะบากหน้าเข้าไปถามคนอื่นเขาก็ยังไม่อยู่ ไม่รู้จะปรึกษาใคร ยังไม่กล้าคุยกับพี่นุช(ผู้บริหาร) ท้อแท้มาก ตอนนั้นทดลองงาน 3 เดือน คิดว่าเขาคงให้ออกแน่” (ครูตุ๊กตา)

“ตอนเรามาเป็นครูที่นี่ เรารู้สึกไม่ภาคภูมิใจ เหมือนที่เราเป็นพี่เลี้ยงเด็ก มานั่งมองเด็กเล่น สอนอะไรก็ไม่สอน ขึ้นกระดานก็ไม่ได้ขึ้น เพราะเราเคยชินสอน

อ่านเขียนมา 5 ปี สมัยเด็กๆ เราก็เรียนมาแบบอ่านเขียน แล้วก็ต้อง take care ผู้ปกครอง take care เด็กด้วย เราเป็นครูนะ ควรให้ความเคารพ ควรให้เกียรติเรา มันท้อ เราไม่ภาคภูมิใจกับอาชีพนี้ เราเข็ง เราเบื่อบ้าง มานั่งเฉยๆ นั่งดูเด็กเล่นมูมนั้น นั่งดูเด็กเล่นมูมนั้น แล้วเด็กก็นอน พอช่วงเด็กนอนเราก็ไม่ได้ทำอะไร เหมือนไม่มีอะไรให้เราทำ มีความรู้สึกที่ว่าต่อไปฉันจะทำอะไร ฉันต้องนั่งเฝ้าเด็ก ไม่มีการวางแผนให้กับตัวเอง ไม่มีจุดมุ่งหมายอะไรเลย ก็มีความรู้สึกที่ว่า เงินเดือนได้เยอะจริงๆ ได้ตามวุฒิการศึกษา ก็ได้มากกว่าที่เก่า แต่ไม่ค่อยได้ความภาคภูมิใจกับเงินเดือน กับอาชีพ ก็เลยมีความรู้สึกที่ไม่ชอบอาชีพนี้ อยากจะออกมามากๆ เลย ตอนนั้น” (ครูจันทร์)

“เราจบสาขาอื่นมา พอมาสอนเด็กอนุบาล ช่วงแรกๆ ก็เลยไม่ดี เพราะมาเจอครูที่เป็นคู่สอนไม่ค่อยดี ไม่บอกอะไรที่ เขากำลังจะลาออก สอนให้พี่ดูครั้งเดียว แล้วให้เราสอนเลย พอวันถัดมาก็ให้พี่สอนเคลื่อนไหว พี่บอกทำไม่ได้ๆ การที่จะสอนเด็กนี่นะ สอนครั้งเดียวทำไม่ได้หรอก นึกตอนฝึกสอนสิ ตอนนั้นก็ซีเรียส ไม่บอกแผน ไม่อธิบายอะไรเลย ไม่รู้ว่าทำอะไร” (ครูตุ๊กตา)

“มาเป็นครูใหม่ๆ เป็นเรื่องของการปรับตัว เพราะงานหนัก และต้องอยู่เวรเด็กด้วย เพราะเป็น ร.ร. ประจำ ระดับมัธยม ดังนั้น ก็ต้องมีเวรอยู่เด็ก บางทีก็มีอยู่ตอนเช้า แต่ก่อนทำบัญชีงานสบาย ก็เลยต้องปรับตัวเยอะ” (ครูส้ม)

เมื่อผู้ให้ข้อมูลเกิดความสับสน คับข้องใจกับการเริ่มทำงานเป็นครูอนุบาลดังกล่าวข้างต้น เจื่อนไขที่ทำให้ครูสามารถผ่านพ้นอุปสรรคช่วงนี้ไปได้ และยืนยันความแน่นอนในการเป็นครูอนุบาลต่อไปได้ จำแนกได้ 4 ประการ คือ 1) การได้รับความช่วยเหลือเชิงวิชาการ 2) การได้รับสัมพันธ์ภาพที่ดี 3) การมีหลักคิดจากคำสอนของผู้ใหญ่ในการทำงาน และ 4) การมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนว่าต้องการทำประโยชน์โดยการพัฒนามนุษย์ในวัยเด็กเล็ก ดังรายละเอียด คือ

1) เจื่อนไขการได้รับความช่วยเหลือเชิงวิชาการ พบว่า หน่วยงานหรือโรงเรียนที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่มีวิธีการต่างๆ ในการพัฒนาครูที่จบมาไม่ตรงสาขา ให้มีความเข้าใจระบบการสอน โดยสามารถสรุปวิธีการหลักได้ 3 ประการ คือ 1) การให้ความรู้ เช่น การอ่านตำรา การอบรม การให้ศึกษาต่อ การประชุมวางแผน 2) การมีประสบการณ์ตรง คือ นำความรู้ความเข้าใจไปสอนจริง 3) การนิเทศติดตามจากผู้บริหารที่เป็นนักวิชาการ โดยมีการสังเกต การประชุม การอภิปรายแลกเปลี่ยนปัญหา ข้อเสนอแนะจากการปฏิบัติกับกลุ่มผู้ร่วมงาน เพื่อความเข้าใจมากขึ้น และประเมินว่าครูยังต้องการคำแนะนำใดเพิ่มเติม และจะสามารถใช้วิธีการใด เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“จนกระทั่งพี่นุช (ผู้บริหาร) หาดำรารให้เราอ่าน แต่เราก็ยังไม่เข้าใจ พี่นุชก็พาไปอบรม 6 กิจกรรมหลัก อบรมเยอะมาก ซึ่งก็ดีเหมือนกันที่ให้เราไปอบรม และอีกอย่างหนึ่งเขาเปิดโอกาสให้เราไปเรียนต่อด้วย เรียนต่อปริญญาตรี 2 ปีหลัง ในเอกอนุบาล ถ้าถามกันจริงๆ เราได้กับอบรมเยอะกว่า เพราะพี่นุชส่งอบรมแทบจะทุกอาทิตย์ พอมาเรียนที่สถาบันฝึกหัดครูแห่งหนึ่ง ถามว่าเราได้อะไรจากที่นั่น ใหม่ พูดตรงๆ ว่าตอนที่เราไป ครูมาใหม่เขาก็เปิดตำราสอน เพื่อนเราไม่เข้าใจ แต่เราเข้าใจแล้ว เพราะเราลงลึก มีประสบการณ์สอนจริง และพอดีเราอยู่กับพี่นุช เราได้ความรู้กับพี่นุชเป็นระยะๆ เพราะจะสอนทีหนึ่ง ก็เข้าประชุมทีหนึ่ง ส่งอบรมด้วย สอนด้วย ส่งหนังสือให้อ่านด้วย มีหนังสือเวียนส่งให้ครูทุกคนอ่าน เราโชคดีที่อยู่กับพี่นุช เหมือนมีนักวิชาการอยู่ใกล้ตัว ทำให้เราไปเร็ว เข้าใจง่าย คือถ้าสมมุติว่าเราไม่มีนักวิชาการอยู่ใกล้ตัว ก็คิดว่าครูทั่วไป ถ้าส่งไปอบรมกลับมาแล้ว ก็คือจบ ไม่มีการคุยต่อ หรือมีคำถามอะไร เราไม่สามารถวิ่งไปหาคำตอบจากวิทยากรได้ คือต่างคนต่างไปแล้ว แต่พอเรายังติดใจอะไรอยู่ เราก็ถามพี่นุชได้ว่าที่วิทยากรพูดอย่างนี้เราไม่เข้าใจ เพราะอะไร พี่นุชก็สามารถตอบเราได้” (ครูจันทร์)

“มีฝึกอบรมอนุบาลครูเอกชน 10 วัน หลักสูตรพื้นฐานที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งจัด ก็ไปเรียน ปีแรกนั่นเลย และพอมีอบรมที่ไหน ขอไปตลอด ไม่งั้นไม่รู้ เทอมแรกยังไม่รู้ พอไปอบรมเสร็จปั๊บ เอามาใช้เลย เพราะมันเป็นอะไรที่ใหม่สำหรับพี่ พอเอามาใช้ก็เห็นผลทีละน้อย ค่อยๆ เข้าใจขึ้น แล้วพี่จะเป็นคนอ่านหนังสือ ขอนหนังสือพี่นุช (ผู้บริหาร) มาอ่าน อบรมด้วย ใช้ในห้องด้วย แล้วก็เอากิจกรรมที่ไปเรียนรู้มา มาทำด้วย ได้ทำ พอจากที่เราอบรมมา อ่านหนังสือมา แล้วมาทำ ก็เห็นว่ามันดี แล้วมันก็ใช่ ก็คิดว่าเป็นคนหนึ่งที่เข้าใจในระดับหนึ่งแล้ว ตอนนั้น จากที่ไม่รู้เลยผู้บริหารช่วยเป็นที่ปรึกษาได้มาก ถ้าไม่เข้าใจ ถ้าทำอย่างนี้ได้ใหม่ ถ้าทำอย่างนั้นถูกไหม พี่นุชก็จะมาเดินเยี่ยมตามห้องให้คำแนะนำ การประชุม การเรียนรู้ กิจกรรม กับครูข้างห้อง ให้เราเรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน ก็ค่อยๆ ทำความเข้าใจ เราคิดแบบนี้ เราคิดอย่างนี้ คือทำยังไงให้เรามีความเข้าใจ เราก็ต้องพูดคุย แลกเปลี่ยน ต้องถาม ประสบการณ์แต่ละคนไม่เหมือนกัน เราก็แชร์กันตรงนั้น ต้องแลกเปลี่ยน คิดว่าเป็นสิ่งหนึ่งความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงานมันทำให้เราไม่ท้อถอย อันนี้เราไม่เข้าใจมันเป็นยังไงไหนลองคุยกันซี” (ครูตุ๊กตา)

2) การได้รับสัมพันธภาพที่ดี พบว่า สิ่งที่จะทำให้ปัญหาเรื่องความสับสน คับข้องใจในการเริ่มงานใหม่คลี่คลาย คือ การมีความสัมพันธ์อันดีในกลุ่มผู้ร่วมงาน ทั้งในระดับของผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะสำคัญที่ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี คือ การเปิดใจ ทั้งผู้ให้ข้อมูลเอง ผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงาน เพื่อได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุน อาจจะเป็นเชิงวิชาการ หรือในเชิงมิตรภาพที่มีการต้อนรับที่อบอุ่น การได้รับการดูแลทางความรู้สึก ก็

สามารถทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจในการทำงานต่อ หรือได้รับการแก้ไขในเรื่องความสับสนในการเริ่มงานใหม่ได้ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พี่นุช (ผู้บริหาร) เป็นคนที่เปิดตัวเองให้เราได้เข้าหาเขา ถ้าพี่นุชเป็นผู้บริหารที่สูงมากแล้วไม่เปิดตัวเอง ก็คงไม่กล้าไปคุย แต่นี่เราพูดกับเขาตรงๆ เลย ว่าเราเป็นครูหรือพี่เลี้ยงเด็ก ให้นานั่งดูเด็กเล่น แกก็อธิบายใจทักที่ให้เด็กเล่นว่า เด็กเขาได้อะไรนะ แล้วพี่ไม่ได้ให้หนูมานั่งดู หนูต้องลงไปเล่นกับเด็ก หนูต้องสอนเด็กอย่างนี้ๆ แกก็ยกตัวอย่างให้ และก็ส่งหนังสือให้อ่าน คือตรงนั้นถ้าแกปิดตัวเอง เราก็ไม่มีโอกาสได้คุย เราก็คงออกไปแล้ว เพราะความที่เราคับข้องใจ คุยกับใครไม่ได้ เราปรึกษาใครไม่ได้ และไม่มีใครแก้ไขให้เรา เราก็คงออกไปแล้ว แต่ที่ตรงนี้พี่นุชเปิดตัวเองด้วย และก็เปิดโลกทัศน์ให้เราด้วย เราก็เลยอยู่มาจนถึงทุกวันนี้” (ครูจันทร์)

“มาใหม่ๆ พี่มาเจอ อ.ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ เจอป่าแมว พี่โม พี่นิดทำให้ความรู้สึกอบอุ่นมันเกิด เขาใส่ใจ ถามไถ่มีที่พักหรือยัง พาไปหาที่พัก เป็นการต้อนรับที่อบอุ่น ความรู้สึกมันดีนะ หาที่ให้นั่ง คอยดูว่า ทานข้าวหรือยัง บรรยากาศตอนนั้นเข้ามาทำงานครั้งแรก ไม่ได้สอนอนุบาลอย่างที่ตั้งใจไว้แน่นอน แต่การต้อนรับมันอบอุ่น ถึงแม้ไม่เป็นทางการ ใจที่ฝ่อๆ มันก็ดีขึ้น” (ครูใหม่)

“ไม่กล้าถามใคร คือ พี่จบมหาวิทยาลัย คนอื่นจบวิชาชีพ แต่เขามีความรู้มากกว่าพี่ กลัวเขาดูถูก จบมหาวิทยาลัยไม่ได้เรื่องเลย แต่พอต่อมาก็เห็นว่าความเป็นกันเองของเพื่อนร่วมงาน ที่ทำให้เราไม่ท้อถอย ก็อาศัยถามพี่สาย (เพื่อนครูข้างห้อง) เขาก็ช่วยให้ความกระจ่าง คืออย่างน้อยก็ยังมีคนที่เราพอจะถามได้ พี่สายน่ารัก ช่วยเหลือ พี่ก็เริ่มใหม่ ที่ละนิดละหน่อย” (ครูตุ๊กตา)

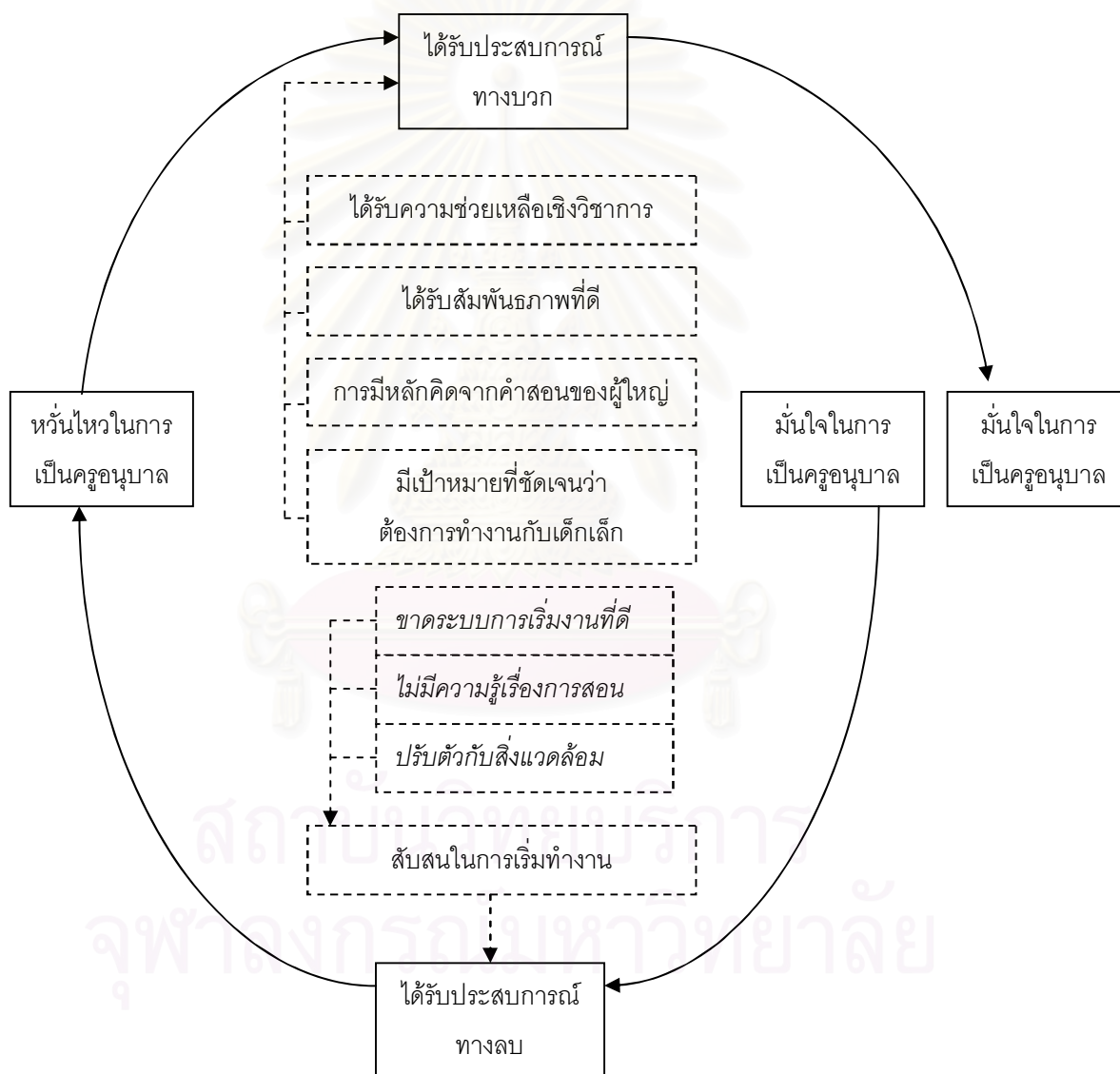
3) เงื่อนไขด้านการมีหลักคิดจากคำสอนที่ทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ยึดเอาคำสอนในเรื่องการทำงานของญาติผู้ใหญ่หรือยึดเอาคำกลอนเกี่ยวกับการเป็นครู มาเป็นคติ หลักคิดให้ตนเองนั้นผู้ต่อ กลับมามีความพยายามในการทำงานต่อดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนที่ท้อ พี่ก็มานอนคิด คิดว่าถ้าเราไม่ขวนขวาย มันก็คงจบ คิดถึงคำพูดที่บอกว่าไม่มีงานอะไรที่ไม่เหน็ดเหนื่อย คนทำงานเหนื่อยทุกคน มาคิด หรือว่าเรายังลงแรงไม่เต็มที่ ก็เลยเริ่มสู้ เอาใหม่ เริ่มหาหนังสืออ่าน ถามเท่าที่พอที่จะถามได้ วันละนิดวันละหน่อย” (ครูตุ๊กตา)

“ตอนอบรมครูทายาท จำได้ขึ้นใจประโยคหนึ่ง ขอครูใหม่คนกล้าอย่าถูกกลืนอย่าห่มดไฟ อะไรแบบนี้ละ พี่จำได้ว่าเราตั้งใจตั้งแต่ตอนนั้นว่าอย่าให้ไฟเราห่มดนะ” (ครูใหม่)

4) เงื่อนไขด้านการมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนว่าต้องการ
ทำประโยชน์โดยการพัฒนามนุษย์ในวัยเด็กเล็ก ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ที่โรงเรียนเขาขาดครูประถม เขาอยากให้ลองสอนประถม เราก็สอนให้ปีหนึ่ง
แต่ใจจริงเราอยากมาทำงานอนุบาล พี่ก็ยืนยันจะทำงานอนุบาล ถ้าที่นี่ไม่มีงาน
อนุบาลให้ ก็จะไปทำงานที่อื่น เป็นสิ่งที่เราตั้งใจทำตรงนี้มากกว่า จากที่พี่เคยบอก
ว่าพอได้รู้จักชีวิตคนมากๆ ขึ้น แล้วพบว่าชีวิตช่วงวัยเด็กนั้นสำคัญ เป็นพื้นฐานว่า
จะทำให้คนมีความสุข ความทุกข์ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวจะละ” (ครูตุ้ม)

แผนภาพที่ 22 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล
ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านความสับสนในการเริ่มทำงาน

1.3.5 การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับ ประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาวิกฤติส่วนตัว

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับ ประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาวิกฤติส่วนตัว พบว่า อุปสรรคในการทำงานเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ ข้อมูลที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง คือ การประสบกับปัญหาส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น ปัญหาบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล การเจ็บป่วย ความทุกข์ หรือความ ผิดหวังในความรัก เป็นต้น ถึงแม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับการเป็นครูโดยตรง แต่เป็น เงื่อนไขสำคัญที่ไม่สามารถแยกออกจากการทำงานเป็นครูอนุบาลได้ เพราะส่งผลให้ครูท้อแท้ หหมด พลัง ไม่สามารถปฏิบัติงานครูได้อย่างมีคุณภาพ หรือถึงกับจะตัดสินใจออกจากวิชาชีพครู ดัง ตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนนั้นมาทำงานที่นี่ได้ 3 ปี จะออกจากงานและว่าจะไม่กลับมาอีกนะ เป็น เรื่องส่วนตัว ไม่ได้เกี่ยวกับเด็ก ไม่ได้เกี่ยวกับ เหมือนไปเริ่มต้นที่ศูนย์ คือล้ม พลัง ข้างในหมด พลังข้างนอกก็ไม่มีมา คือทำให้เราหมดความหวังทั้งชีวิต ขอคุณยาย (ผู้บริหาร)แล้ว คิดว่าจะไปบวช ตอนนั้นเราไม่ไหวจริงๆ อยากไปไกลๆ ไม่อยากอยู่ ที่นี่” (ครูวาด)

“ช่วงนั้นประสบการณ์ชีวิตค่อนข้างล้มเหลว เนื่องจากมีการเดินผิด แล้วก็มีการยึดในตัวตนของตัวเองมาก อย่างที่พี่บอกว่าที่ตามใจตัวเองมาตั้งแต่เล็ก จุด นั้นเรียกว่าสะดุดล้มเลยคะ เนื่องจากว่าพี่อยากให้หลายๆสิ่ง หลายๆอย่าง เป็น อย่างใจเรา แต่ไม่เป็นอย่างใจเรา เพราะฉะนั้นก็ล้มลูกคลูกหลาน หนักมาก เห็น ความไม่ดีของตนเองหลายอย่าง เป็นความบกพร่องที่เราไม่กล้ามอง แต่การที่เคย เรียนธรรมะ อย่างน้อยก็ทำให้กล้ามองด้วยความเจ็บปวด ความผิดหวังนี้ มันก็จะ มีผลออกมาที่การทำงาน มีผลกับเด็กๆ” (ครูน้ำ)

“มีเหตุการณ์อยู่เหตุการณ์หนึ่งที่มีมันเปลี่ยนชีวิตเรา ก็เป็นเรื่องของความรักเข้ามา ไม่เคยมีความรักเลย ก็เจอผู้ชายคนหนึ่ง เขาก็เป็นครูอยู่ในนี้ละ แล้วเขาก็บอก ว่าเขาชอบเรา เขารักเรานะ แต่พอสุดท้ายแล้วมันก็ไม่ใช่ เขาก็ทิ้งเราไป แล้วเขาก็ ทำร้ายเรา เขามีภรรยาอยู่แล้ว เสร็จแล้วเราก็ตัดสินใจจบ ที่นี่เริ่มมีความหดหูใจ เริ่มมีทุกข์ทางใจ เพสียใจ เป็นครั้งแรกที่เราารู้สึกว่าเสียใจมาก ความรักนี่มันรู้สึกว่ามันยิ่งใหญ่เหลือเกิน” (ครูแก้ว)

เมื่อผู้ให้ข้อมูลเกิดอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับปัญหาวิกฤติส่วนตัวดังกล่าว ข้างต้นนั้น เงื่อนไขหรือสิ่งที่ยืนยันให้ครูสามารถมีพลังกลับมาทำงานกับเด็กเล็กต่อไปได้มี 3

ประการ คือ 1) การมีธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต 2) การมีกัลยาณมิตรคอยช่วยสนับสนุน และ 3) ข้อคิดที่ได้จากการจัดการศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

1) เจื่อนใจด้านการมีธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลประสบกับปัญหาส่วนตัว จนส่งผลให้ครูท้อแท้ หดพลังในการทำงานกับเด็กเล็กนั้น เจื่อนใจประการหนึ่งที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถผ่านพ้นปัญหาจนสามารถกลับมามีพลังในการทำงานต่อไปได้ คือ ธรรมะ นอกจากธรรมะจะช่วยให้ฝ่าฟันวิกฤติปัญหาดังกล่าวมาได้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อนำธรรมะมาแก้ปัญหา เช่น การได้ทบทวนตนเองเพื่อพิจารณาให้เห็นทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ และทางแก้ การเข้าใจสภาวะต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป การพิจารณาภายในจิตและการสะท้อนตนเอง ได้ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนมาเป็นผู้มีธรรมะเป็นหลักในการเข้าใจสภาวะต่างๆ มีปัญญา รู้เท่าทันทุกข์ เปลี่ยนวิธีคิดให้มองเห็นสิ่งต่างๆ ตามจริง (สัมมาทิฐิ) มีมรรคาในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“การเรียนรู้ธรรมะจากอาจารย์ช่วยเปลี่ยนแปลงตัวเรา เป็นเสาหลักที่
 ประคับประคองชีวิตที่เอนเอียง ถึงแม้จะล้มระเนระนาดในตอนนั้น แต่ก็ค่อยๆ ลุกขึ้นมา
 ได้ ธรรมะทำให้เราเห็นความจริง ดีที่เราไม่บิดเบือน ได้มองตนเอง และค่อยๆ
 เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนชีวิต สิ่งที่อาจารย์สอน เน้น คือการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเอง
 หันกลับมามองที่ตนเอง การที่เราตามใจตนเอง มองแล้วโทษคนอื่น ก็ไม่ได้ เรา
 ต้องกลับมามองข้างใน ให้เราอยู่กับธรรมะ เวลาที่เราไปโทษใคร เราก็ต้องมีสติ
 ย้อนกลับมามองว่า เป็นอย่างนั้นจริงหรือเปล่า ระดับการมองเห็น ขึ้นกับเราว่า
 ยอมรับความจริงได้มากแค่ไหน...”

...ธรรมะช่วยให้ฐาน จิตของเราต้องตั้งอยู่บนความถูกต้อง มีสัมมาทิฐินะคะ
 ที่นี้พอมีสัมมาทิฐิ ก็จะทำให้การมองของเราตรงประเด็น ตรงเรื่อง ไม่บิดเบือน
 ไม่เฉไฉ ทำให้เรามองเห็นว่า จริงๆ แล้วสิ่งที่ต้องแก้เนี่ยะ อยู่ที่เรา เมื่อเราชัด การ
 มองชีวิตของเราก็ชัด การมองโลกตามความเป็นจริง อย่างที่เราสะท้อนตัวเอง เช่น
 การตรงต่อเวลา อันนี้ง่ายๆ ที่จะยอมรับ แต่มีบางอย่างมันยากที่จะยอมรับมาก
 นิสัยที่ไม่ดีมากๆ เราไม่กล้ามอง พี่ก็ต้องกล้ามอง กล้าเปลี่ยน เช่น เอาตัวเองเป็น
 ศูนย์กลาง ฉันเก่ง ฉันดี พอคนอื่นดีกว่า ฉันก็อิจฉา ความอิจฉาผู้อื่นตรงนั้นคือ
 อะไร เราก็ต้องกล้ามองกล้าเปลี่ยน” (ครูน้ำ)

“บวชตรงนี้ 1 เดือน กับที่เคยบวชมา 6 ปี อานิสงส์ต่างกันมาก บวชเรียนกับ
 บวชปฏิบัติต่างกัน ตอนสมัยบวชเป็นนักเรียนเฉยๆ แค่ออกของสงฆ์ไม่ขาดเท่า
 นั้นเอง บวชอันนี้เพราะเห็นทุกข์ อะไรเป็นปัญหาทุกอย่างก็ไปทั้งหมด เราได้
 ทบทวนตัวเอง เรามีความสุขข้างในมาก เราได้เห็นสิ่งที่เกิดอาการทุกข์ เหตุมัน

เกิดจากตรงไหน เรารู้แล้วว่าเหตุที่มันเป็น เพราะเราสร้างเอง ไม่มีใครสร้าง เราต้องแก้เอง มันผ่านไปแล้ว ไม่ต้องย้อนกลับมาคิด มันแก้ไขอะไรไม่ได้ มองให้เป็นครู อย่าไปซ้ำเติมตัวเอง ให้โอกาสตัวเอง...

...ตราบใดที่มีลมหายใจอยู่ ทุกข์อาจจะมาอีก ไม่ใช่ว่าพรุ่งนี้จะไม่เกิดอีกนะ แต่มันจะไม่ไปมากกว่านี้ หมายความว่าเราเคยผ่านมันมาได้แล้วครั้งหนึ่ง เราก็ไม่กลัวมันอีกแล้ว ตอนแรกอาการโคม่า พลังหมดที่จะให้เด็ก พบวชกลับมา เมื่อไหร่จะเปิดเทอมสักทีนะ ดุสิแม่เติมพลังมาเติมเลย อยากลงห้อง อยากทำอะไรให้ลูก(เด็ก) อยากทำห้องสวยๆ รับลูก” (ครูวาด)

“ตอนทุกข์ ก็เข้าสถานพรีพร้อมสถาน (สถานที่ปฏิบัติธรรมของชุมชน) ไปสวดมนต์ ไปกวาดลานวัด จนตัดสิ้นใจวชซี ความทุกข์ตอนนั้นก็เลยเป็นโอกาส เราก็ได้เรื่องของมรรคาในการดำเนินชีวิตจนทุกวันนี้ การน้อมใจกับคนอื่น การกระทำที่เป็นภาวะของความเบิกบาน ให้พระธรรมเป็นแม่ผู้ปกป้อง เราก็เลยไม่ทุกข์กับมันนาน เพราะความจริงของชีวิตก็ต้องเปลี่ยนไป เมื่อใดที่ทุกข์ เราก็รู้อยู่แล้วว่าอีกไม่นานมันก็เปลี่ยน แล้วเราจะไปทุกข์กับมันนานทำไม แล้วทำไมให้ทุกข์อยู่กับเรา เราก็ปล่อยมันออกไป” (ครูแก้ว)

2) เจ็อนไขด้านการมีกัลยาณมิตรคอยช่วยสนับสนุน พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลประสบกับปัญหาส่วนตัว จนส่งผลให้ครูท้อแท้ หมดพลังในการทำงานกับเด็กเล็กนั้น เจ็อนไขประการหนึ่งที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถผ่านพ้นปัญหาจนสามารถกลับมามีพลังในการทำงานต่อไปได้ คือ กัลยาณมิตร ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน หรือผู้บริหาร บทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การสนับสนุน การให้โอกาส การชี้แนะ และการดูแล กลุ่มที่ 2 เพื่อนร่วมงาน ครูเครือข่าย และผู้ปกครอง บทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การชี้แนะ การให้กำลังใจอันเกิดจากการมีเพื่อนร่วมทางเดินเคียงกัน การช่วยทำงานในห้องเรียน และกลุ่มที่ 3 บุคคลภายนอกวิชาชีพ บทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การชี้แนะ และการให้กำลังใจ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“สิ่งสำคัญคือการ support จากพี่ป๋วย หมอพล (ครูแกนนำ) ความไว้วางใจที่ให้เรา ให้โอกาสเราทำ แล้วก็พยายามที่จะเข้าใจ เป็นหลักที่ช่วยมาตลอด ถึงแม้เราจะเจ็บป่วย ก็บอกว่าไม่เป็นไร ทำงานได้ ถ้าทำเต็มที่ก็จะเดินไปได้ ถ้าไม่มีการ support จากพี่ป๋วย หมอพล เราจะไม่ก้าวมาถึงจุดนี้” (ครูน้ำ)

“ตอนที่ทุกข์ คุณยาย (แม่ซีซึ่งเป็นผู้นำของชุมชน) ให้ไปวชกับท่าน ไม่ให้ลาออก เราจึงได้ทบทวนตนเอง เพราะยายเขาให้โอกาส คุณยายก็จะเป็นผู้นำการปฏิบัติ นั่นละ เสียงธรรมะของคุณยาย การอยู่กับปัจจุบันขณะของเรา เราได้ทวนคิด กับเสียงที่คุณยายพูด และสิ่งที่เราค้นหาตัวเอง” (ครูวาด)

“คุณยายที่เป็นผู้บริหารที่นี่ เขารู้ทุกอย่าง เขาก็บอกว่าขอให้ยายได้เป็นแม่เรา ครูผู้ชายคนนั้นก็ต้องออกจากโรงเรียนไป เพราะผู้ใหญ่เขาก็ไม่สามารถที่จะให้มาทำร้ายลูกสาวยายได้ เรารู้สึกว่าเราโชคดีมาก แล้วคุณยาย (ผู้นำชุมชน) ก็เป็นคนปลงผมให้ บอกว่าแผลที่เป็นสะเก็ด ก็ให้มันหลุดไปเอง แล้วหายไป เป็นครั้งแรกที่รู้สึกอบอุ่น เพิ่งรู้ว่าคุณยายไม่ทิ้งเรา รู้เรื่องของเรา รักเรา เราก็กเลยตั้งแต่นั้นไม่คิดจะไปจากนี้ การได้บวช ได้เรียนธรรมะจากยายที่นี่ จึงเปรียบเหมือนให้เราเกิดทางจิต ฝึกฝนจิต เกิดความหมายมัน จากท่าน” (ครูแก้ว)

“คุณ Mary คุณ Tan (ครูเครือข่าย) มาช่วยในจังหวัดบึงพลาญชัย คุณ Tan สามารถมองภาพรวมได้ และบอกว่าเราต้องแก้ไขพลังชีวิตของเรา คุณ Tan มีความอ่อนโยน ให้กำลังใจเรามาก... ต่อจากนั้นคุณ Mary ก็มาช่วย เป็นช่วงที่เราหมดกำลังใจอีกรอบ ที่เราเห็นตัวตนของเราที่ไม่สวยงาม ที่ต้องแก้ไขอีกเยอะ กระบวนการที่คุณ Mary มาช่วย เราก็มองเห็นว่าปัญหาหนักของเราคือการยึดมั่นอัตตา ตัวตน...

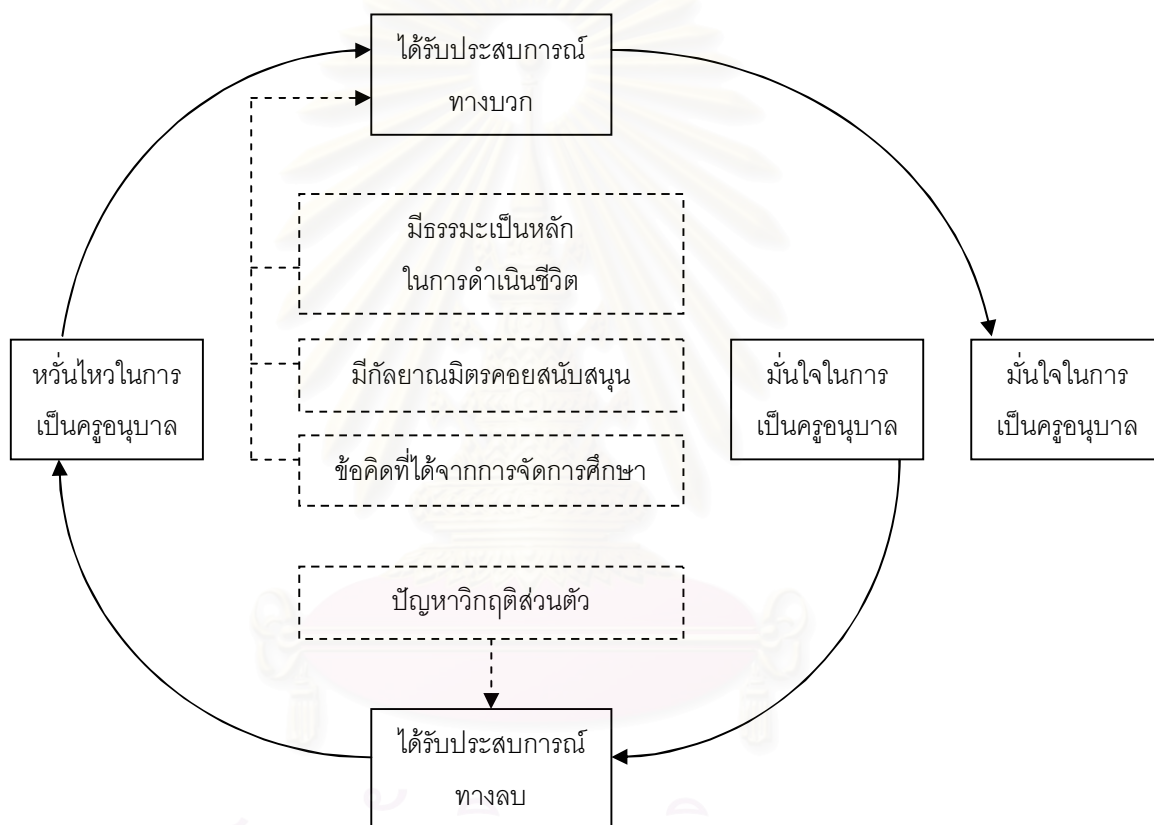
...เพื่อนครูทุกคนเป็นคนน่ารัก มีมาตรฐาน มีน้ำใจ มีความเป็นคนดีเยอะ พี่โชคที่ได้ทำงานกับกลุ่มที่ดี พี่ก็คิดว่ากลุ่มเพื่อนร่วมงานดี ทำให้เราทำงานต่อมาได้เรื่อยๆ เวลาผ่านไป เราก็มีพื้นฐานของการรู้จักกันมากขึ้น รู้ว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร รู้กันมาอย่างไร จะทำสิ่งที่ดีต่อไปอย่างไร ค่อยๆก้าวไป ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นก็มากขึ้น...

...ตลอดเวลาที่จะมีคนเข้ามาช่วยตลอด มีตูน(ผู้ปกครอง) พาถูกเข้ามาเรียน ก็มาเป็นผู้ช่วยครึ่งเทอม แล้วก็มีพี่กิ้ง(ผู้ปกครอง) มาช่วยอีกครึ่งเทอม ก็ไม่ใช่เราคนเดียวที่ฟันฝ่ามาได้ เป็นเพราะเบื้องบนมัน จะคอยดูแล มีตัวแทนส่งมาเรื่อยๆ มีคนช่วยเหลือที่แสนดีอะไรอย่างนี้ละคะ เข้ามาเป็นระยะๆ トラบเท่าที่เรายังมีศรัทธาพยายามอยู่ในสิ่งที่ถูกต้อง...

...พี่ๆ ที่ชมรม อย่างพี่พัชรที่โทรมานี่นะ ดูแลกันตลอด พอเราหลุดก็จะสะท้อนให้เราเห็น เราก็มเปลี่ยน ทุกอย่างก็จะดีขึ้น” (ครูน้ำ)

3) เงื่อนไขด้านข้อคิดที่ได้จากการจัดการศึกษา พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลประสบกับปัญหาส่วนตัว จนส่งผลให้ครูท้อแท้ หมดพลังในการทำงานกับเด็กเล็กนั้น เงื่อนไขประการหนึ่งที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจในการทำงานต่อไปได้ คือ ข้อคิดที่ได้จากการจัดการศึกษา ได้หล่อเลี้ยงจิตใจของครูไว้ เช่น นิทานที่ใช้เล่าให้เด็กฟัง ไม่เพียงแต่ได้ประโยชน์ในแง่การจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก แต่ได้ให้ข้อคิด ให้พลังแก่ครูด้วย ผลที่ตามมา คือ ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจที่จะพยายามทำสิ่งที่ตั้งงามต่อไป ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“สิ่งที่มีอยู่ในวอลดอร์ฟ(แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) ไม่ว่าจะป็นวิธีการ การเรียนการสอนที่มีอยู่ สิ่งที่เราเรียนรู้มา ก็หล่อเลี้ยงข้างในของจิตเรา มีนิทานเรื่องหนึ่งที่เล่าให้เด็ก “The king’s son who have no fear” เป็น Grime’s fairytale (เล่าเรื่องย่อของนิทาน) เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เขาเติมเต็มข้างในให้ที่ fairytale นี้ะ มีความมหัศจรรย์จริงๆ ทำเอะ ถึงแม้อยู่ในสภาพที่เหมือนเจ้าชาย ถึงแม้จะตาบอด แต่ถ้าเรามีความตั้งใจ พยายามเอะ มีความวางใจในพระเบื้องบน ความดีงาม มันจะต้องมีทางเดิน การที่เราทนทุกข์เพื่อคนอื่น ในที่สุดแล้วเราจะคืนพลังมาหมดทุกอย่าง เรื่องราวอันนี้ก็เลยช่วยพี่ไว้เต็มร้อย ก็เลยทำงานกับเด็กๆ มาได้” (ครูน้ำ)

แผนภาพที่ 23 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล
 ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาวิกฤติส่วนตัว

1.3.6 การยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการมีปัญหในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน

การยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการมีปัญหในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน พบว่า อุปสรรคอย่างหนึ่งใน

การทำงานของผู้นำข้อมูลที่มีความสามารถหรือมีความโดดเด่นในการทำงาน ผู้นำให้ข้อมูลก็มักต้องมีบทบาทนอกเหนือจากในห้องเรียน คือ การพัฒนาครู พัฒนาการสอน ในการทำงานส่วนนี้จึงต้องเกี่ยวข้องกับการทำงานกับผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อนร่วมงาน หรือเรื่องนโยบายมากขึ้น และอาจเกิดปัญหาในการทำงานร่วมกัน เช่น ความไม่เข้าใจกันในเรื่องนโยบาย ความคิดเห็นขัดแย้งกัน ปัญหาการบริหารจัดการบุคลากร ถึงแม้ปัญหานี้จะไม่ใช่บทบาทของครูอนุบาลในห้อง แต่ก็ส่งผลกระทบต่อให้ผู้นำให้ข้อมูลเกิดความหวั่นไหว ท้อถอยในการเป็นครูได้ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตัดสินใจกับเพื่อนครูว่าจะยกเลิกการใช้แบบฝึก ก็คิดว่าคุยกันเรียบร้อยแล้ว แล้วเราก็เริ่มไปนำเสนอผู้บริหาร แต่ปรากฏว่าหลายวันต่อมา เพื่อนๆ ก็ไปประท้วงกับผอ. ให้ไล่เราออกจากสายชั้น พวกพี่ๆ เขาว่า เราคิดว่าตัวเองดีเด่น เทียบใช้อำนาจให้คนอื่นทำสิ่งที่ตัวเองต้องการ ไม่เคยรู้ว่าใครอยากเป็นอย่างไรหรืออะไรเลย บอกว่าเรามาบอกกับทางฝ่ายบริหารว่า คนอื่นทำงานไม่ดี เหมือนกับว่าสิ่งที่บอกว่า อยากให้ยกเลิก กลายเป็นว่าพวกครูไม่ดี ร้องให้เลยคะ ไม่ทำอะไรแล้วชีวิตนี้ไม่คิดอะไรแล้ว คิดว่าทำไมทำกับเราอย่างนี้ ร้องให้ตรงนั้นเลย ลงมาก็ร้องเป็นวรรคเป็นเวร เป็นจุดที่หมดกำลังใจสุดๆ เลย เท่าที่ทำงานมา เย่มาก คิดว่าเราจะทำไปทำไม อยู่เฉยๆ ไม่เจ็บตัว ตอนแรกคิดเบือ เหนื่อยเป็นอาทิตย์เลย มาทำงานไม่มีชีวิตเหมือนคนตาย เล่นกับเด็กไร้ชีวิตชีวามาก อุปสรรคเจอเป็นระยะนะ ไม่ท้อแท้ คิดว่าคงไม่มีอะไรหนักเท่ากับเรื่องวันนั้นอีกแล้ว” (ครูใหม่)

“ข้อที่ช่วงที่มารับหน้าที่ฝ่ายวิชาการ ผู้ใหญ่เห็นว่างานในห้องของเราโดดเด่น คณะผู้บริหารก็เลยเลือกเรา แต่ที่ท้อแท้เพราะว่าเริ่มทำงานกับคน ความคิดไม่เหมือนกัน บางทีให้งาน แล้วไม่ทำ เพราะไม่ยอมทำ บางทีเห็นว่าไม่จำเป็น ไม่เห็นความสำคัญ ทีนี้ชุมชนของเราเป็นชุมชนเปิด ประชาธิปไตย เราไม่มีอะไรที่เป็นเงื่อนไข ตรงนี้เป็นอาสาสมัคร เงินเดือนก็ไม่มีให้ จะทำอะไรกันไปมากมาย นอกจากคนที่ตั้งใจจริงๆ รักจริงๆ ก็มีส่วนหนึ่ง ครั้งหนึ่ง ต้องพยายามชักจูง คนไม่เหมือนกัน คงจะไม่มีใครที่รักเราทุกคน แล้วก็ไม่มีใครที่เกลียดเราทุกคน แล้วก็ไม่มีใครที่ไม่นิยามเรา” (ครูแก้ว)

“มีเพื่อนที่หมั่นไล่เรา อาจจะเพราะเราโตเร็วไปนิด เขาอาจอิจฉา ก็จับเป็นกักเป็นเหล่า แล้วก็นิยาม บางทีก็มีเล่นแรง แต่เราก็ไม่สนใจ เดินเข้าห้อง” (ครูส้ม)

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการมีปัญหาในการทำงานกับเพื่อนร่วมงานดังกล่าวข้างต้นขึ้นกับเงื่อนไข 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีกำลังใจจากเด็ก 2) การมีกำลังใจจากบุคคลในครอบครัว 3) การมี

กัลยาณมิตรคอยสนับสนุน และ 4) การมีบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่มีความมุ่งมั่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) เจื่อนใจด้านการมีกำลังใจจากเด็ก กล่าวคือ ความผูกพันและความรักอันบริสุทธิ์ที่เด็กให้ครูของเขา ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีกำลังใจ และการเห็นผลการเติบโตในทางที่ดีของลูกศิษย์เป็นการเติมเต็มต่อจิตใจและสร้างความมั่นใจในการทำงาน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ก็ผ่านมาได้เพราะเด็กส่วนหนึ่ง เด็กเขาจะรู้ เขาจะไวต่อความรู้สึก เราก็บอก ว่า ครูร้องไห้เสียใจนิดหน่อย เขาก็ปลอบใจ...

...นี่เ็นการเป็นครูที่เห็นความเติบโตของลูกศิษย์ มีคุณค่าต่อใจเรา เหมือน อย่างวันนี้ มีงานวันสุนทรภู่ที่โรงเรียน พี่ก็ชื่นใจนะ เด็กที่สอนเขาอยู่ ป.6 เขาเริ่มอะไรต่ออะไร คิดกันเอง ทำกันเอง น้องเบนนี่เขาส่งตัวเองเข้าประกวดร่วมกับ กรวิท เขาก็แต่งตัวเป็นม้านิลมังกร ทำหลายอย่าง หัว หาง ตัว พี่ได้ฟังข่าวเด็กมา ตลอด หรือน้องแฟนท์ตัวแทนคัดลายมือ หรือตัวแทนของโรงเรียนที่ไปตอบปัญหา วิทยาศาสตร์ก็เด็กห้องเรา ระดับประเทศเลยนะ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่คุณครูชื่น ชม เราเห็นเขาเปลี่ยนไป เป็นความชื่นใจมาก ดีใจมากๆ เลย” (ครูใหม่)

“เด็กๆ คือพลัง เพราะเมื่อเราเหนื่อย แล้วเราอยู่กับเขาในห้องนี้เนะ มันก็รู้สึก มหัศจรรย์ อย่างบอกวันนี้เหนื่อยจังเลย แม่แก้วคะ มาหนุนวดไหล่ให้คะ เขาก็เข้ามานวด” (ครูแก้ว)

“เวลามีปัญหา ก็อยู่กับเด็ก เล่นกับเด็ก ก็เราก็ชอบเด็กมาตั้งแต่นานแล้ว อยู่ กับเด็กแล้วทำให้เราอารมณ์ดีขึ้น เด็กที่เป็นกำลังใจให้เรา” (ครูส้ม)

2) เจื่อนใจด้านการมีกำลังใจจากบุคคลในครอบครัว พบว่าบุคคลในครอบครัวมีบทบาทในการให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา ให้ความเข้าใจ และเป็นแบบอย่างหล่อหลอมของ ความมุ่งมั่นในการทำงาน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พอเจอปัญหาก็คุยกับแฟน จะถามว่าถ้าเธอเจอแบบนี้เธอจะอย่างไร เขา จะมีความคิดเป็นของเขาเอง ถึงแม้ว่าความเชื่อจะต่างกัน แต่ก็มีข้อมูลไว้เป็นหลัก ให้คิด เปรียบเทียบ ดีกว่ามอมดมเดียว คิดคนเดียว แล้วก็คิดว่า มีเพื่อนทำอะไร ทำงานตลอดเวลาเหมือนกัน...

...พอพี่ขยันมาก หอบงานกลับมาทำที่บ้าน พี่ก็ถามทำไมต้องหอบงานมาทำที่บ้าน พ่อก็ถามแล้วใหม่ละ พี่บอกงานไม่เสร็จ พ่อก็เหมือนกัน แม่พี่ก็ไม่เคยอยู่เฉยๆ ทำตลอด พี่ก็ว่าซิมซับบ้านนี้มาจากที่บ้าน ตอนเด็กแม่จะจัดตารางเวรให้

ทุกคนมีหน้าที่ทำงานตลอด คือมันมีระเบียบที่ชัดเจนในชีวิต” (ครูใหม่)

“คนที่รับเรื่องเราคือแฟน เรื่องที่อดั้น เขาเป็นที่ระบายน เขาดูแลเรื่องใจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเพื่อนร่วมงาน ก็ปรึกษาได้ แล้วก็ take care มาส่งมารับตลอด แม้มีงานเด็กหรือกิจกรรมพิเศษเสาร์อาทิตย์ เขาก็มา ไม่บ่น เข้าใจ เขาช่วยเราได้เยอะ เป็นเรื่องของความเข้าใจ” (ครูแก้ว)

3) เจ็อนไขด้านการมีกัลยาณมิตรคอยสนับสนุน พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูล ประสบกับปัญหาในการทำงานกับผู้ใหญ่ หรือเพื่อนร่วมงาน จนส่งผลให้ครูเกิดความท้อแท้ หหมดพลังในการทำงานกับเด็กเล็กนั้น เจ็อนไขประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถผ่านพ้นปัญหา จนสามารถกลับมามีพลังในการทำงานต่อไปได้ คือ การมีกัลยาณมิตรเป็นหลักคอยสนับสนุนทางใดทางหนึ่ง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน หรือผู้บริหาร บทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การให้กำลังใจ การชี้แนะ และการดูแล กลุ่มที่ 2 เพื่อนร่วมงาน ครูเครือข่าย และผู้ปกครอง พบว่าบทบาทของกลุ่มนี้ ได้แก่ การให้กำลังใจ การให้คำปรึกษา การเห็นผลการทำงาน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ได้เรียนรู้ความรัก ความให้ ความอ่อนโยน จากยายต่อมซึ่งเป็นเหมือนแม่ ท่านก็เข้ามาคุยเกือบทุกอาทิตย์ ท่านเมตตาแก้วมาก คอยชี้แนะ อย่างปัญหาเพื่อนร่วมงาน การทำงานต่างๆ เรียนปรึกษาท่านให้ท่านช่วยชี้แจงกับชุมชน ท่านก็เปิดโอกาสให้แก้วทำทุกอย่างตามที่เห็นควร ท่านก็สนับสนุน...

...ก็มีเพื่อนครูที่ปรึกษาด้วย คือแม่वाद เฉพาะเรื่องงานที่ไม่กระทบกับคนอื่น อย่างเช่น การคุยเรื่องเด็ก การทำงาน การสอน...

... ในเรื่องวิชาการก็มีแม่อยู่คอยช่วยอยู่ เป็นที่ปรึกษาของที่นี่” (ครูแก้ว)

“มีแอ้ (เพื่อนครู) มาคอยดูแล คอยมาถามว่าดีขึ้นหรือยัง พี่เล็ก (เพื่อนครู) อีกคน ที่รู้สึกทำไมทำกับน้องแบบนี้ ก็มาถาม ก็รู้สึกผิด แอ้ก็พยายามพูดให้เข้าใจ กันเถอะไม่ยากให้บรรยายกาศสายชั้นเป็นแบบนี้ แอ้จะเป็นคนเคลียร์...

...อย่างพี่ตีว(เพื่อนครู) มาเล่าให้ฟังว่าเขาตื่นตื่น ที่เด็กมีพัฒนาการ เราก็เห็นว่าเพื่อนร่วมงานเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก เขามีความสุขกับการทำงาน เดิมเขาก็มีความเครียดนะ เวลาให้เด็กทำแบบฝึก เมื่อเห็นเขามีความสุข ก็คิดว่าเห็นใหม่ สิ่งที่เราคิดมันก็ได้ไม่ได้คิดอะไรเลย ก็เห็นความเปลี่ยนแปลงของครู เพื่อนครูก็มาบอกรู้แล้วละทำไมใหม่ไม่ให้ใช้แบบฝึกหัด...

...แล้วก็คุณแจน(ผู้ปกครอง) ส่วนหนึ่งที่ทำให้เราดีขึ้น เขาเป็นผู้ปกครองที่ดีมากๆ คอยมาถามว่า ครูให้ช่วยทำอะไรใหม่ เหนื่อยเกินไปไหม จะให้มาช่วยดูแลเด็กใหม่ เป็นคนน่ารัก ก็เป็นกำลังใจให้เรา” (ครูใหม่)

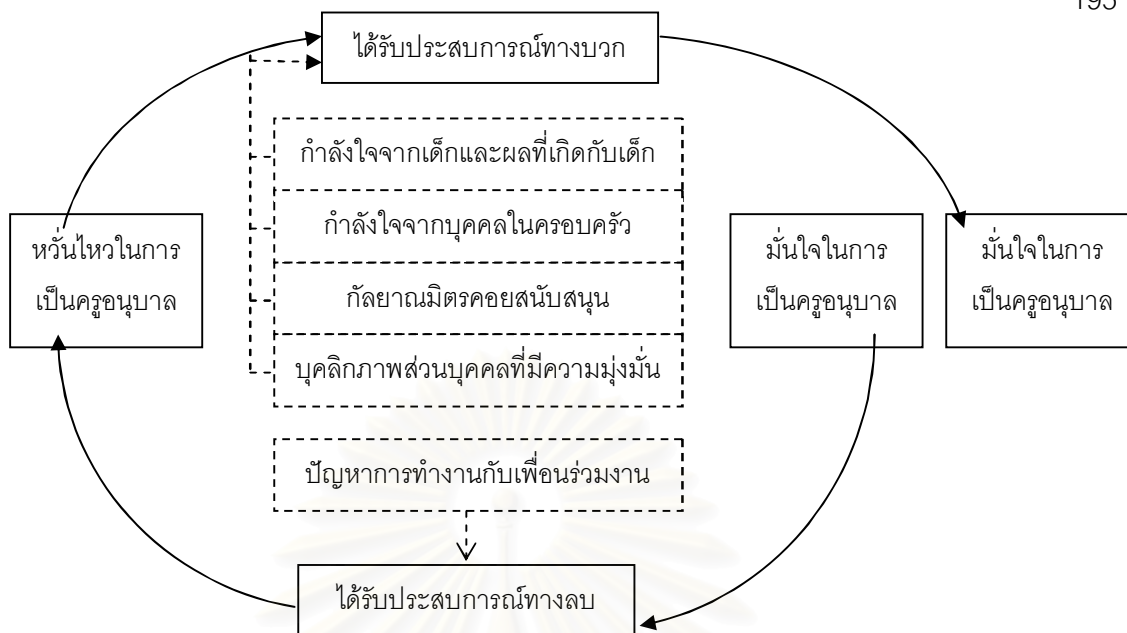
4) เงื่อนไขด้านการมีบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่มีความมุ่งมั่น พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลประสบกับปัญหาในการทำงานกับผู้ใหญ่ หรือเพื่อนร่วมงาน จนส่งผลให้ครูท้อแท้หมดพลังในการทำงานกับเด็กเล็กนั้น เงื่อนไขประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถผ่านพ้นปัญหาจนสามารถกลับมามีพลังในการทำงานต่อไปได้ คือ บุคลิกภาพส่วนบุคคล เช่น การมีความมุ่งมั่นในการทำงาน หรือการมีความพยายามในการทำงาน ไม่ท้อถอยง่ายๆ และการมีวุฒิภาวะเพียงพอในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ส่วนหนึ่งที่ทำให้เรามีไฟต่อ อยู่ที่เรา ใครก็บอกเราไม่ได้ แต่ที่ก็คิดถึง ประโยคหนึ่ง ‘ขอครูใหม่คนกล้าอย่าถูกกลืน’ คนอื่นเคยพูดว่าเดี๋ยวทำไปก็ถูกกลืน นั่นเป็นเพราะว่าเขาไม่ได้คิดเอาไว้ตั้งแต่ต้นหรือเปล่า ตอนนั้นที่พี่ไปอบรม อุดมการณ์ความเป็นครูเฉพาะครูทนายท ตั้งใจไว้ตั้งแต่นั้นว่าฉันจะไม่ถูกกลืน พี่ไม่ใช่คนที่จะถูกกลืน เพราะพี่อยากทำงาน คิดว่าเราจะไม่ทำแบบเช้าชามเย็นชาม ไม่มีวันทำแบบขอไปที เป็นความตั้งใจตั้งแต่ก่อนเริ่มทำงาน ถ้ามีวันที่พี่เฉื่อยๆ ก็จะนึกถึงประโยคนี้ทุกที” (ครูใหม่)

“แก้วต้องพยายามชักจูงเพื่อนครู ว่าไม่ใช่แก้วอยากให้เรา แต่เป็นหน้าที่ที่เรา ต้องทำร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ถึงแก้วจะเสนอไอเดียก็จริง แต่ไม่ใช่เพื่อแก้ว เพื่อลูกๆ (เด็กนักเรียน) ของคุณในห้องต่างหาก และเราจะต้องอดทน ทำงาน ให้มันเห็นผล ออกมาจากว่าเขาจะยอมรับเรา ให้ผลงานเราให้เห็นว่ามีจุดหมายสูงสุดคือเพื่อเด็ก...

...การมีครอบครัวก็ช่วยนะ ทำให้เราเติบโตขึ้น แต่งานแล้วรู้สึกว่าคุณนี่โตแล้วนะ สามสิบแล้ว ก็รู้สึกว่าคุณหนักแน่น ไม่ล่องไปลอยมา ยังคิด ยังทำให้ไตร่ตรองกับการคิดการทำมากขึ้น อย่าขาดสติ อย่าให้ได้ตั้งใจมาก” (ครูแก้ว)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 24 เจื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล
 ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางลบด้านปัญหาการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน

1.3.7 การยืนยันความแน่วแนในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับแบบอย่างที่ดีในการเป็นครูอนุบาล

จากการศึกษา พบว่า เจื่อนไขประการหนึ่งที่สำคัญต่อการเกิดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล คือ ผู้ให้ข้อมูลเกิดแรงบันดาลใจจากการได้รับแบบอย่างในการเป็นครูอนุบาลที่ดี สามารถจำแนกรูปแบบของต้นแบบได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ 1) ต้นแบบของการจัดการเรียนการสอน และ 2) ต้นแบบที่เป็นบุคคล ดังรายละเอียด ดังนี้

1) เจื่อนไขด้านต้นแบบของการจัดการเรียนการสอน พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้เห็นแบบอย่างของการจัดการเรียนการสอน จึงส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดแรงบันดาลใจ และความมุ่งมั่นในการนำไปใช้ในการเป็นครูอนุบาล ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราได้มาดูงาน ก็เกิดแรงบันดาลใจ เข้าใจการสอนชัดขึ้น ได้เห็นครูที่นี่ เขาน่ารัก เด็กก็น่ารัก เขาทำกันอย่างไร วิธีในหนึ่งวันเป็นอย่างไร วิธีพาเด็กทำสิ่งต่างๆ การจัดสภาพแวดล้อม เราก็มอ้ยอน ทำไมเราไม่เป็นอย่างนี้ เราก็ไปเบเลี่ยนการจัดห้อง เบเลี่ยนเรื่องวิถีชีวิตของเด็ก แล้วดีขึ้น เด็กก็สงบขึ้น เด็กู้จังหวะ เรายู่กับเด็กก็ไม่เหนื่อเย แต่ก่อนเหนื่อเยนะเราไม่มีวิธี” (ครูวาด)

2) เจื่อนใจด้านต้นแบบที่เป็นบุคคล พบว่า ภายหลังจากได้รับแบบอย่างในการเป็นครูที่ดีจากบุคคลต่างๆ จึงส่งผลให้เกิดความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาลสามารถแบ่งบุคคลต้นแบบได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปรึกษาโรงเรียนและผู้บริหาร กลุ่มครู อาจารย์ของผู้ให้ข้อมูล และกลุ่มบุคคลในครอบครัว ดังตัวอย่างคำพูด ดังนี้

“บ้าน้อย (ที่ปรึกษาของโรงเรียน) เป็นคนอ่อนโยน เย็นมาก ยิ้มตลอด ป้าเป็นต้นแบบ ป้าไม่เคยเอาสตางค์ ทำทุกอย่างเพื่อเด็กจริงๆ ไม่รับปัจจัยของโรงเรียน คือจะทำยังไงให้เด็กมีความสุขที่สุด ขอให้ครูพัฒนาเยอะๆ ท่านเป็นแบบอย่างได้ดี เคารพมาก มีอิทธิพลมาก รักบ้าน้อยมาก บ้าน้อยไม่สบาย สวดมนต์ขอบารมี พระพุทธเจ้าช่วยทุกวัน ท่านเสีย พอเผาเสร็จ ก็ฝันว่าไปส่งท่านถึงบันได แล้วป้าก็หันกลับมาพูดว่า ‘วาดกลับไปทำหน้าที่นะลูก’ คำที่ท่านพูดไว้ คำว่าหน้าที่มันสำคัญนะสำหรับเรา ก็คงจะอยู่ที่นี้ไม่ไปไหน...”

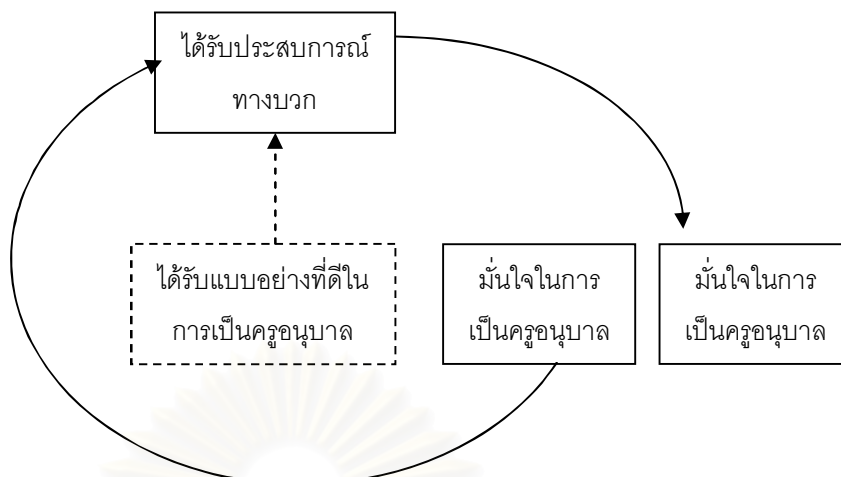
... อีกอย่างหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจของความมุ่งมั่นคือครูวอลดอร์ฟ(แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) อายุ60-70แล้ว ยังยืนอยู่ได้ทั้งวัน นักเรียนนั่ง lecture ขยับแล้วขยับอีก แล้วครูจะไม่แสดงอาการหรือพูดเลยว่าวันนี้เหนื่อยแล้วนะ” (ครูวาด)

“ภาพที่เราเห็น บ้าน้อย (ที่ปรึกษาฯ) เขาไม่ได้มาเป็นนักการศึกษาที่มาเป็นที่ปรึกษาที่น้อยอย่างเดียว แต่เขาเอาทั้งแรงใจ แรงกาย เอาทั้งเงินทุน ของทุกอย่าง ที่จะพัฒนาเด็กได้ มุมมองความเป็นครูมันโดดเด่นออกมา วันไหนที่พื่อน้อยเข้ามาประชุมครู พื่อน้อยจะนั่งรอ ห้องนั้นจะมีพลังมาก คือ ภาวนารอ...”

...คุณยาย (ผู้นำชุมชน) เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจเรา ถ้าเราไม่มีใคร รู้สึกท้อแท้ ไม่เอาละ เหนื่อย พอวันที่ พอมองไปที่แม่เรา เราก็จะเห็นท่านนะทำงานไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีประมาณเลย ที่เราบอกเหนื่อย แล้วท่านละ ทำทุกอย่างเพื่อที่จะดูแลคนเป็นร้อยในชุมชนนี้ และคนอีกเป็นล้านในประเทศไทย แล้วกับการที่เรารู้สึกแบบนี้ มันสมควรแล้วหรือกับการที่เราอยู่กับท่านตรงนี้ และที่ท่านคอยดูแล ให้โอกาสในการทำงานเพื่อเด็ก” (ครูแก้ว)

“อย่างเรียน drama ครูจะรู้จักนักเรียนของเขา แล้วก็ให้บทได้เหมาะกับทุกคน อย่างบทบาทที่ครูให้พื่อนี้ะ ก็รู้สึกเลยว่าบทนี้มันเพื่อเราจริงๆ เนื่องจากครูเขามีความละเอียดอ่อน อันนี้เป็นแรงบันดาลใจ เป็นความประทับใจที่ไม่ลืม กับครูอีกคนหนึ่งประทับใจ คือจะไม่ดูถูกนักเรียนเลย จะหาจุดเด่นจุดดีของนักเรียน คอย support คอยช่วยเหลือ...ภาพของแม่ที่อ่อนโยน นิ่มนวล ประทับอยู่ในใจเรา แล้วแม่ก็จะให้ลูกๆ ทุกคนรับผิดชอบงานบ้าน ฝึกมาตั้งแต่เล็ก คิดว่าเป็นสิ่งที่เอื้อ เพราะว่าเราเห็นคุณค่า เห็นความรักในงานการทำความสะดวก” (ครูน้ำ)

“รวมถึงได้รับการเป็นผู้ให้ของอาจารย์หลายๆ ท่าน ให้จริงๆ ทำงานผลิตบุคลากรขึ้นมาเพื่อทำงานกับเด็กอีกที” (ครูตุ้ม)

แผนภาพที่ 25 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแนในการเป็นคุณูปการเมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับแบบอย่างที่ดีในการเป็นคุณูปการ

1.3.8 การยืนยันความแน่วแนในการเป็นคุณูปการ ภายหลังจากการได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับความสุขและพลังจากเด็ก

เงื่อนไขที่ช่วยส่งเสริมการยืนยันความแน่วแนในการเป็นคุณูปการของผู้ให้ข้อมูลอีกประการหนึ่ง คือ การได้รับความสุขและพลังจากเด็ก กล่าวคือ ความพิเศษของการทำงานกับเด็กเล็ก คือ บทบาทที่ได้ดูแลโอบอุ้ม เสมือน “แม่” ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลว่าการทำงานกับเด็กเล็กนั้นมากกว่าการเป็นครูสอนเด็ก แต่เป็นความรัก ความผูกพันที่ได้ดูแลเด็ก ซึ่งความพิเศษของวัยเด็กเล็ก คือ ความบริสุทธิ์ ความสดใส ส่งผลให้ผู้ทำงานกับเด็กเล็กกลับมีพลัง มีความสุขในการทำงานมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

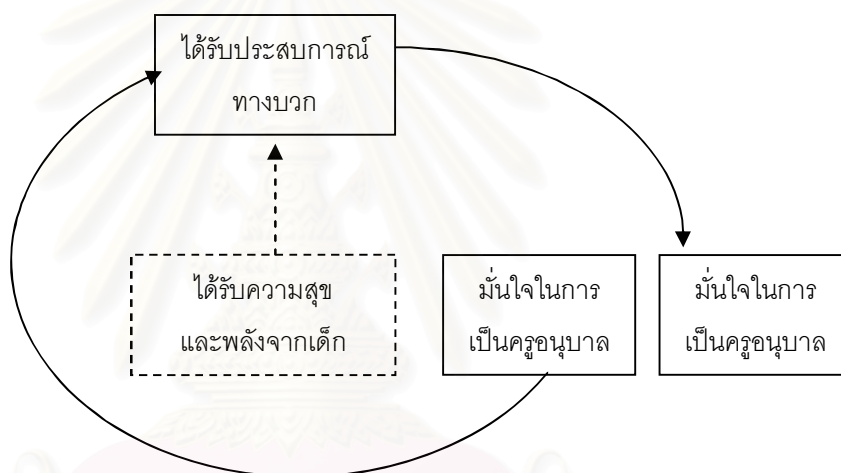
“การอยู่กับเด็ก พลังของเด็กช่วยคุณนะ กระบวนการเคลื่อนไหว แต่ข้างในได้พัก เด็กใส ทำให้เราโปร่งโล่ง การทำงานกับเด็กมีความสุข ให้พลัง เราไม่เจ็บไม่ป่วย ถึงแม้ว่าเราไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก แต่เราก็เข้าใจเด็ก มีความสุขที่เราให้เขาเต็มที่ ทำหน้าที่เต็มที่ ความรู้สึกมันรักมันผูกพัน มันเป็นคำพูดยาก เป็นหน้าที่ที่เป็น ผูกพันก็ใช่ ทุกอย่าง ความรักความเมตตา คิดว่าเราเป็นยิ่งกว่าคุณนะ ใส่หัวใจเป็นแม่ด้วย เหมือนเป็นครอบครัว อยู่โรงเรียนก็เหมือนเด็กต้องมีแม่” (ครูวาด)

“ทุกครั้งที่เกิดปัญหา พอได้อยู่กับเด็กแล้วดี การเล่นกับเด็กก็ทำให้เรามีความสุขนะ อยู่กับเด็กแล้วจะอารมณ์ดี สบายใจ” (ครูส้ม)

“อยู่กับเด็กไม่เคยท้อ มีความสุขมาก ถึงแม้เหนื่อยมาก แต่ก็มีมีความสุขใจเหนื่อยกาย ใจสุข อยู่กับเด็กนี่นะ มหัศจรรย์ เด็กเขาจะเติมพลังให้เรา” (ครูแก้ว)

“พอมาทำงานแล้ว ความรักความผูกพันกับเด็กก็ยังไม่มาก เริ่มรู้สึกจริงจัง ตอนเรียนต่อป.โท ชอบมาก มันรู้สึกว่าผูกพันกับเด็ก เราเห็นเด็กจริงๆ ทำงานแบบได้ใจกัน และที่เห็นลูกศิษย์โตขึ้น ดีขึ้น ก็ทำให้เราชื่นใจ เน้นเด็กกลับมาหาชื่นใจ เป็นผลตอบแทนที่ดีมากๆ รู้สึกดี มีไฟให้ทำงานมากขึ้น” (ครูใหม่)

“เด็กมีอะไรให้เราเรียนรู้มากมาย แล้วเราทำยังไง วันนั้นใจเราสงบหรือไม่สงบนี่นะ เด็กเขาจะสะท้อนให้เราเห็นหมดเลย ไม่ใช่ที่เราจะไปสอนเขา แต่เขาต่างหากเป็นครูของเรา และทำให้เราสามารถดำรงตนอยู่ได้ เด็กเป็นครูที่จะทำให้เราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเรา สิ่งที่เขาสอนเราให้มองย้อนตัวเอง มองเด็กแล้วมองย้อนใจตัวเอง พอมาเชื่อมโยงกับการเลียนแบบ จากนั้นเราก็ค่อยๆ ผ่อนค่อยๆ ยึดลมหายใจ ให้อ่อนโยนมากขึ้น คอยตะล่อม คอยโอบอุ้มเขา ให้สมกับที่นี้เรียกแม่ครู เสมือนแม่คนหนึ่ง ที่แม่ที่บ้านรักลูกยังไง เราก็รักอย่างนั้น” (ครูแก้ว)

แผนภาพที่ 26 เจื่อนใจที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล
ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการได้รับความสุขและพลังจากเด็ก

นอกจากตัวอย่างวงจรการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ภายหลังการได้รับประสบการณ์ทางบวกดังกล่าวข้างต้น พบว่า ประสบการณ์ทางบวกที่ทำให้ครูมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง คือ พัฒนาการด้านความสามารถ เช่น ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ก้าวหน้าขึ้น การค้นพบจุดยืนในการทำงานเป็นครูอนุบาล สิ่งเหล่านี้ทำให้ความแน่วแน่ของครูเปลี่ยนไปเป็นการมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น แต่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ เนื่องจากจะเกิดความซ้ำซ้อนกับหัวข้อการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการค้นพบความเป็นครูอนุบาลด้านการพัฒนาความสามารถของครูอนุบาล ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความเชื่อมโยงมาสู่การเป็นเจื่อนใจที่ทำให้ครูเกิดความแน่วแน่อีกด้วย

ด้านที่ 2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล

การศึกษากระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า ในระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ นอกจากผู้ให้ข้อมูลจะต้องผ่านกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลดังกล่าวไว้ข้างต้น ยังมีข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อมกัน จึงจะสามารถเรียกได้ว่าผู้ให้ข้อมูลได้ค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง มโนทัศน์นั้นคือ “การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล” จนกระทั่งเข้าสู่ภาวะการมีความสามารถในการเป็นครูอนุบาลอย่างมั่นคง ซึ่งผู้วิจัยสามารถแบ่งการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลออกเป็นระยะย่อย 2 ระยะ คือ ระยะย่อยที่ 2.1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ และระยะย่อยที่ 2.2 ช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ ดังรายละเอียดคือ

2.1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 2.1.1) ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ 2.1.2) มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ 2.1.3) การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ และ 2.1.4) การพัฒนาครูในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ ดังรายละเอียด คือ

2.1.1 ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

ลักษณะการเรียนการสอนที่ปรากฏในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่าสามารถจำแนกได้เป็น 5 ลักษณะย่อย 1) การจัดการเรียนการสอนตามสามัญสำนึก 2) การจัดการเรียนการสอนตามแบบแผนเดิม 3) การจัดการเรียนการสอนโดยขาดความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติของโรงเรียน 4) การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลโดยการเลียนแบบ และ 5) การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลในระยะเริ่มต้นสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง

ลักษณะการเรียนการสอนดังกล่าวจำแนกตามตามเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ระดับ ได้แก่ 1) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1) ครูผู้ให้ข้อมูลที่ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย และ 1.2) ครูผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย 2) ปัจจัยระดับองค์กร คือ หน่วยงานหรือโรงเรียนที่ครู

สอนอยู่ มีลักษณะแตกต่างกันในด้านความเข้มแข็งทางวิชาการ จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1) โรงเรียนที่ขาดความเข้มแข็งทางวิชาการ และ 2.1) โรงเรียนที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ของลักษณะการเรียนการสอนที่ปรากฏในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ทั้ง 5 ลักษณะ กับปัจจัยระดับบุคคลและระดับองค์กรดังกล่าว ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระดับองค์กร	ครูผู้ให้ข้อมูลขาดความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการ การศึกษาปฐมวัย	ครูผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ หลักการการศึกษาปฐมวัย
โรงเรียนขาดความเข้มแข็ง ทางวิชาการ	- การจัดการเรียนการสอนตาม สามัญสำนึก	- การจัดการเรียนการสอนตามแบบ แผนเดิมของโรงเรียน
โรงเรียนมีความเข้มแข็ง ทางวิชาการ	- การจัดการเรียนการสอนโดยขาด ความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติของ โรงเรียน - การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้อง กับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก อนุบาลโดยการเลียนแบบ	- การจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กอนุบาลใน ระยะเริ่มต้นสร้างความเข้าใจด้วย ตนเอง

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเรียนการสอนในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้
กับปัจจัยระดับบุคคลและระดับองค์กร

1) การจัดการเรียนการสอนตามสามัญสำนึก ลักษณะการจัดการเรียน
การสอนประการหนึ่งที่พบในในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ คือ การปฏิบัติตามสามัญสำนึก
เนื่องจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูลขาดความรู้ความเข้าใจ
พื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย จึงสอนไปตามประสบการณ์เดิมที่เคยถูกสอนมาแบบเร่งเรียน
เขียนอ่าน 2) ปัจจัยระดับองค์กร คือ หน่วยงานหรือโรงเรียนขาดความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ ที่
จะเป็นหลักให้ครูระดับปฏิบัติการ และไม่มีระบบการพัฒนาครูประจำการ ส่งผลให้จัดการเรียน
การสอนที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียน
การสอนที่เร่งให้เด็กอ่านเขียนเพียงอย่างเดียว ขัดแย้งกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก หรือ
การจัดการเรียนการสอนที่เน้นแต่เพียงการดูแลเด็ก แต่ไม่มีวิธีการในการพัฒนาเด็กอย่าง
ครอบคลุมและสมดุลในทุกพัฒนาการ ซึ่งสะท้อนออกมาจากการจัดกิจกรรมประจำวัน การจัดการ
ชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อม การวางแผนการสอน รวมไปถึงการขาดคุณลักษณะของครูอนุบาล

ที่ได้รับความคิดหวังให้มีความอ่อนโยน ละเอียดอ่อน มีความมั่นคงทางอารมณ์ในการดูแลเด็กเล็กด้วย ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนสอนใหม่ๆ สอนแบบแผนเก่า ระบบอ่านออกเขียนได้ มีเด็ก 40 – 50 คน เข้ามาก็นั่งจดสมุดการบ้าน นั่งจุดประให้เด็ก พอกลางวันก็จับมือเด็ก พอเย็นก็นั่งก้มหน้าก้มตาอยู่กับสมุด เราไม่ได้เจอผู้ปกครอง และความสัมพันธ์เรากับเด็กไม่มีเลย ความสัมพันธ์เราจะไปอยู่กับสมุดแบบฝึกหัดมากกว่าการดูแลเด็ก หรือการพูดคุยกับผู้ปกครอง ไม่เคยมีแผนการสอน เรารู้แต่ว่าเด็กวัยนี้ให้รู้แต่ ก ไก่ ถึงย น กฐก เขียนให้ได้ 1 ถึง 10 แค่นั้นจบ เราก็ดูเด็กว่าได้ ก ไก่แล้ว เราก็ต่อ ข ไซ เท่านั้นเองไม่มีแผนการสอน” (ครูจันทร์)

“โรงเรียนที่เป็นกิจการของที่บ้าน ขาดครู ก็ไปช่วยสอน ปัญหา คือ ไม่รู้ว่าการสอนที่แท้จริงเขาสอนกันยังไง ก็ซื้อหนังสือมาอ่าน หนังสือ อ.จิระพันธุ์ ด้วย Montessori ก็นึกเอาตอนเด็กๆ เรียนมาไง ก็สอนแบบนั้น ให้เด็กทำแบบฝึกหัด อ่านตรรกศึกษา ก็คือยังเป็นแบบให้นั่งโต๊ะ กระดาน chalk and talk” (ครูปาน)

“เป็นผู้ดูแลเด็กใหม่ ก็ไม่มีความรู้อะไร แต่ต้องดูแลเด็กเลย ตอนแรกนะ วุ่นวายไปหมด ไม่รู้จะทำยังไงกับเด็ก ดูด้วยนะ แล้วก็เหนื่อยมาก วันหนึ่งมีกิจกรรมอะไร เราก็คิดเอง เล่นิทาน ร้องเพลง ถึงเวลาก็ตานนม ทานข้าว นอน ตื่นมาทานอาหารว่าง เดี่ยวพ่อแม่ก็มารับ แค่นั้นแต่ละวัน .บางทีก็มีอุบัติเหตุ เราก็ไม่รู้ว่าจะจัดการยังไง มีบ้างที่เขาขึ้นไปที่สูง เล่นแล้วตกลงมา บางทีไม่ได้กินข้าว กินปลา วิ่งตามจับ นี้นะถ้าครูไม่มีวิธีการ จะเหนื่อย ก็ผ่านมาแล้ว

...แต่ก่อนไม่รู้ ไม่มีมุม มุมบ้าน มุมนิทาน การจัดโต๊ะเด็ก แต่ก่อน ก็สูงเกินไป เด็กก็ยังไม่ได้เล่น อ่างน้ำ เล่นทราย แต่ก่อนไม่ให้เด็กเล่น สกปรก ทั้งที่เราก็ออยู่ต่างจังหวัด” (ครูวาด)

“ที่ทำตอนแรก เป็นศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วิธีการสอนก็พาเด็กร้องเพลง มีกินข้าว คล้ายๆ โรงเรียนกินนอน เอาเด็กมาฝาก ไม่ได้มีเขียนหนังสือ แต่ที่โน่น เนื่องจากว่ามันเป็นชนบท ความสำคัญที่เราของเด็กก็จะไม่มีมาก ก็จะมีแค่ว่า ดูให้เขากินให้ดี ดูให้เขานอนให้ดี ให้เขาหลับสบาย ให้เล่นให้ดี อย่าเจ็บ อย่าเกิดอุบัติเหตุ เวลาอี เวลาอี ต้องล้างกัน พาอาบน้ำ ก็คือ ทำตามอย่างที่คุณแม่เคยทำมา แต่ว่าเรื่องขบวนการโดยวิชาการที่จะต้องใส่เข้าไปโดยทางอ้อม ไม่มี .แต่ก่อนความละเอียดอ่อนไม่มี มีดุ มีตีด้วยซ้ำ ดีแบบลงโทษ คิดว่าให้เขาเรียนรู้” (ครูแก้ว)

“พอมาเป็นครูต้องเปลี่ยนแปลงมากเลย ต้องใจเย็น ตอนฝึกสอน พี่ตีเด็ก ระบายเลยนะ(เด็กระดับประถม) เด็กเรียกพี่ ‘ครูเสือ’ พอจะได้มาสอนอนุบาล ย่าบอกพี่คำแรกเลยว่า ห้ามตีลูกเขา ห้ามเลยนะ พ่อแม่เขาจะเอาเรื่องติดคุกติดตาราง ใจเย็นลงหน่อย แต่พี่ก็ยังใจร้อนอยู่ มันห้ามนะ แต่ไม่ตีเด็ก” (ครูตุ๊กตา)

2) การจัดการเรียนการสอนตามแบบแผนเดิมของโรงเรียน ลักษณะ

การจัดการเรียนการสอนประการที่สองที่พบในในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนการสอนตามแบบแผนเดิมของโรงเรียน เนื่องจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย 2) ปัจจัยระดับองค์กร คือ หน่วยงานหรือโรงเรียนขาดความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ ในลักษณะที่มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลอยู่ก่อนแล้ว ส่งผลให้ครูผู้ให้ข้อมูลสอนไปตามแบบแผนเดิมของโรงเรียน แต่ด้วยการมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ก็พบว่าครูผู้ให้ข้อมูลเริ่มปรับแก้การจัดการเรียนการสอนของตนเองให้สอดคล้องกับสิ่งที่เรียนมามากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนมาสอนช่วงแรก เราก็ทำตามแบบเดิมที่พี่ๆ (เพื่อนครู) เขาทำกัน ตอนนั้นที่โรงเรียนมีแบบฝึกเยอะเลย สั่งซื้อมาใช้ โยงเส้น จับคู่ภาพเหมือน ภาพตามคำสั่ง แบบฝึกเตรียมความพร้อม เขาก็สอนแบบนี้ แบบฝึกยากๆ ทั้งนั้นเลย ก็มีสอบปลายภาค สอบกิจกรรมวงกลม คือตั้งโต๊ะสอบ สมมุติว่าเราสอนหน่วยอะไรไปบ้าง เราก็มาคำนวณปลายปี แล้วก็ตั้งคำถามจากหน่วย เช่นก่อนที่จะเป็นตัวกบเป็นยังไงก่อน แล้วก็มีรูปให้เด็กเลือก ก็คือสาระที่ต้องทำให้เด็กรู้ แต่สิ่งที่แตกต่างคือ พี่ก็พยายามปรับข้อสอบให้สวยขึ้น ทำไขสำเนาด้วยตนเอง แล้วก็พยายามดูแบบฝึกที่ยากมากๆ ก็เก็บไว้ไม่让孩子ทำ แล้วก็พยายามปรับให้มีครบทั้งหกกิจกรรมหลักตามที่เรียนมา” (ครูใหม่)

3) การจัดการเรียนการสอนโดยขาดความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติของโรงเรียน

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนประการที่สามที่พบในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนการสอนโดยขาดความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติของโรงเรียน เนื่องจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูลขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย และ 2) ปัจจัยระดับองค์กร คือ หน่วยงานหรือโรงเรียนมีความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ ในด้านการใช้หลักสูตรการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล แต่อาจจะยังไม่ได้มีการพัฒนาครูให้สามารถสอนตามนโยบายได้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในช่วงนี้ ถ้ามองดูกิจวัตรประจำวันโดยผิวเผินแล้ว จะพบว่าสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าครูยังไม่เข้าใจวิธีการหรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กอย่างครอบคลุมและสมดุลในทุกพัฒนาการ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนแรกเราไม่ได้เรียนปฐมวัย แล้วก็สอนอ่านเขียนมาก่อน ก็เลยเรายังไม่มีความรู้เรื่องเรียนปนเล่นเลย ที่นี้ก็เลยคิดว่าการสอนแบบนี้ เขาให้เรามานั่งดูเด็กเล่น เด็กก็สื่อกว่าคน และเราก็ยังไม่เข้าใจเรื่องทกกิจกรรมหลัก เรายังไม่เข้าใจพอถึงเวลาเล่น เราก็ปล่อยให้เล่น เวลาเคลื่อนไหว เราก็ปล่อยให้เคลื่อนไหว(กิจกรรมแต่ละกิจกรรม) โดยเราไม่รู้ว่าต้องสอนเป็น step มีเคลื่อนไหวพื้นฐานยังงี้ เรายังไม่มีความรู้” (ครูจันทร์)

“เราไม่จบเอกอนุบาลมา ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร วันแรกครูที่เป็นครูคู่สอนกับพี่เขาสอนให้ดูครั้งหนึ่ง กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ พอวันถัดมาเขาให้เราสอน ก็ทำไม่ได้ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นอย่างไรละ งง เค้าจะจังหวะอย่างไร ซ้ำเร็ว ตอนไหน ไม่รู้ ไม่มีภาพในหัวเลย” (ครูตุ๊กตา)

4) การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนากายเด็กอนุบาลโดยการเลียนแบบ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนประการที่สี่ที่พบในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนากายเด็กอนุบาลโดยการเลียนแบบ เนื่องจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ ก) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูลขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย และ ข) ปัจจัยระดับองค์กร คือ หน่วยงานหรือโรงเรียนมีความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ ในการใช้หลักสูตรการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนากายของเด็กอนุบาล ซึ่งส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเห็นต้นแบบเกี่ยวกับ แบบแผนของการจัดกิจกรรมประจำวัน วิธีการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จนสามารถปฏิบัติตามได้ แต่การพัฒนาครูในช่วงแรกเน้นในเรื่องการเรียนรู้จากการซึมซับจากต้นแบบและการกระทำซ้ำๆ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลยังคงไม่เข้าใจความหมายของการปฏิบัติต่างๆ ว่ามีเหตุผลอย่างไร ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนในช่วงนี้ถึงแม้จะสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนากายของเด็กอนุบาล แต่ก็เป็นการทำตามแบบอย่างได้อย่างเดียวเท่านั้น สะท้อนให้เห็นได้จากครูต้องพึ่งพาการตัดสินใจการพิจารณาจากบุคคลอื่น เป็นการทำตามโดยไม่สามารถประยุกต์ได้ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พอย้ายมาสอนที่นี่ (โรงเรียนที่ทำอยู่ในปัจจุบัน) ก็จะเริ่มได้เรียนรู้ แต่โดยตอนแรก เป็นการที่เราเห็นว่า เจ็ดโมงเช้า (กิจกรรมในชั้นเรียน) ทำอะไร แปดโมงเช้าทำอะไร เก้าโมงเช้าทำอะไร เห็นกิจกรรมที่แทรกเข้ามาในแต่ละวัน อันนี้ แต่ว่าแรกๆ ปีแรกนี้ เราก็ยังไม่รู้หรอกว่า เพราะอะไร เพื่ออะไร ก็สอนตามเขา...

...อย่างของเล่น เดิมพื้่น้อย(ที่ปรึกษาโรงเรียน) เขาใช้ไม้บล็อกธรรมชาตินะ ไม่มีอะ ไม้บล็อกสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม แต่เริ่มเข้ามาเพราะมีรถสไลด์จาก toy (บริษัทผลิตของเล่นสำเร็จรูป) เข้ามาเทกองความสูงเท่าห้องนี้เลย แล้วครูก็ไป

เลือกเข้าห้อง แล้วก็แจก.ร.ต่างจังหวัด ไม่รู้หรือกว่าเคยมีที่ดี (ของเล่นธรรมชาติ) อยู่แล้ว” (ครูแก้ว)

“แล้วพอมาดูงานที่นี่ (ร.ร.ที่ทำอยู่ปัจจุบัน) 3 เดือน ก็นำสิ่งที่เห็นกลับไป เปลี่ยนการจัดห้อง ให้มีมุม มุมบ้าน มุมนิทาน มุมพระ เปลี่ยนเรื่องวิถีชีวิตของเขาก็สงบขึ้น เด็กมีระเบียบขึ้น เราจะรู้จังหวะเด็กแล้วเราก็จะไม่เหนื่อย ก่อนจะนอนนะ เราต้องกล่อมไม่ใช่ไปขู่เขา ร้องเพลงกล่อมเด็กจนหลับ พอเด็กหลับเราก็เตรียมน้ำล้างแก้ว ก็รู้ว่าต้องทำอะไร เราก็มีอ่างน้ำให้เล่น เล่นทรายอะไรอย่างนี้เพิ่มขึ้น ให้เล่นเต็มที่ ปีแรกทำได้หมดทุกอย่างเลย ทำตามเขา ที่เห็นจากการไปดูงานตลอด 3 เดือน” (ครูวาด)

“บางครั้งเรามีความรู้สึกว่า สิ่งที่เราทำ ถูกไหม แล้วเรากลัวว่า ถ้าเราทำผิดไป ผลเสียจะไปตกที่เด็ก หรือว่าเด็กเราจะไม่ก้าวหน้า อะไรที่จะเหมาะกับเด็ก แล้วให้เด็กสนุกกับการเรียนรู้ แล้วได้ประโยชน์กับเด็ก แล้วก็ตรงกับพัฒนาการของเด็ก ปัญหาตรงเนี่ย ก็ดีตรงมีพี่ช(ผู้บริหาร) อีกนั่นแหละ ก็หาความรู้จากพี่ช สอบถามจากพี่ช” (ครูจันทร์)

5) การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลในระยะเริ่มต้นสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนประการที่ห้าที่พบในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลในระยะเริ่มต้นสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง เนื่องจากเงื่อนไข 2 ระดับ คือ ก) ปัจจัยระดับบุคคล คือ ครูผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย และ ข) ปัจจัยระดับองค์กร คือหน่วยงานหรือโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูลมีความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ มีการพัฒนาครูให้เข้าใจทฤษฎีและหลักการสอนที่ใช้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล แต่ยังคงอยู่ในช่วงของการสร้างความเข้าใจจากการทดลองปฏิบัติ ที่กล่าวว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น คือ ผู้ให้ข้อมูลยังไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ลึกซึ้ง เช่น ปรัชญาที่เป็นฐานของการจัดการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ช่วงฝึกสอน เริ่มแรกก็เป็นการเลียนแบบจากครูที่เลี้ยง ขณะเดียวกันเราก็เริ่มศึกษา แดกเป็นของเราเอง เช่น บางอย่างที่เราคิดของเราเองแล้วคุณผลว่าจะเป็นอย่างไร ตัวอย่างนะ เดิมในห้องเรียนก็จะมีให้เด็กเลือกเข้ามามุมประสบการณ์ ที่มีมุมศิลปะ มุมบ้านนี่ละนะ เขาก็ให้เด็กเลือกอิสระ อย่างศิลปะก็มี 2 อย่าง คือสีน้ำกับสีเทียน พอเด็กทำเสร็จแล้วเขาก็ต้องเอาผลงานมาส่งครู บอกชื่อภาพ แล้วครูก็เขียนให้ใหม่ พี่ก็พบว่าเด็กจะบอกเป็นคำสั้นๆ ไม่มีความหมาย แล้วก็ไม่ได้สอดคล้องกับภาพ พี่ก็ทดลองใหม่ ให้เขาเล่าเรื่องจากภาพก่อน แล้วจึงค่อยถาม

ชื่อภาพ ก็พบว่าเด็กสามารถตั้งชื่อสื่อความหมายได้มากขึ้น หรืออย่างอื่นๆ เช่น อยากรู้ว่าสื่อที่ต่างกันจะส่งผลต่อเด็กต่างกันไหม ก็ตามเก็บข้อมูล เราก็เห็นว่าวัสดุ ที่นำมาให้เด็กประดิษฐ์เป็นพวกวัสดุธรรมชาตินี่นะ หลากหลาย ก็พบว่า สื่อที่ไม่มี รูปทรง รูปทรงอิสระ ไม่ชัดเจน เด็กสามารถสร้างได้หลากหลายมากกว่า หลาย อย่างที่พี่ทำไป ตามผลเก็บข้อมูล และปรับแก้ เมื่อมาภายหลัง action research มา boom ในประเทศไทย เราก็พบว่านี่คือสิ่งที่เราทำตอนนั้นนี่นา ” (ครูตุ้ม)

“ตอนแรกจบวิทยาศาสตร์มา พอมารียนต่อระดับปริญญาโทด้านปฐมวัย ก็ ทำให้เข้าใจความเป็นครูมากขึ้น สอนได้ดีขึ้น เข้าใจหลักทฤษฎีการสอนปฐมวัย ก็ ไปพยายามปรับที่ร.ร. อิม ร.ร. ของเราไม่ได้เป็นแบบเดิมแล้วนะ ก็พยายามจัดให้ เข้าสู่ ความเป็น ideal ของความเป็นปฐมวัยมากขึ้น ไม่มีกระดานดำ ปรับทั้งโรง ทาสีเองเลย แล้วเราก็อบรมครูเองเลย ค่อยๆ อบรม ทำงานกับครู ปรับใช้มาเรื่อยๆ ตอนมาเรียน อ้าว ต้องทำแผนการสอนหรอเนี่ยะ ไม่รู้มาก่อน ก็ให้ครูไปทำ เอ๊ะ ไม่ work เลยนะ ก็ลัดเหลือแค่หัวข้อการสอน มีวิธีการปรับ ก็คือ สิ่งที่เรียนมาใช้ ไม่ได้หมดอย่างนั้น มันเป็นเอกสารที่เยอะเกินสำหรับครู แล้วครูก็ทำไม่ได้จริงๆ เรา ก็ปรับ สิ่งที่น่าสนใจมากคือการไปดูงานที่บางกอกพัฒนา วิธีการจัดห้อง การจัด มุม วิธีการสอน ได้จากตรงนั้นแหละ แล้วก็พยายามคิดให้เป็นแบบนี้ ใช้วิธีการ เล่นมากขึ้น แล้วพอเราเข้าใจจอลดอร์ฟ มากขึ้น ก็ปรับเวลาใหม่ ทุกปีก็ปรับไปเรื่อยๆ ปรับกิจกรรมของเด็กไปเรื่อยๆ” (ครูปาน)

“ช่วงแรกก็พยายามนำความรู้ที่เรียนป.ตรี กับที่เคยทำอีกแห่งหนึ่งมาใช้ แต่ ก่อนก็ยังไม่เข้าใจนัก จะสอนหน่วยนี้ แต่ไม่รู้หรอกว่าเด็กอายุเท่านี้ควรจะได้แค่ไหน แต่ที่ร.ร. มีแผนรวม เราไม่ใช้นะ เราทำเป็นแผนของเราเอง ปรับกิจกรรม ตามที่เราว่าดี” (ครูส้ม)

“ดีดี ในทาง Neo- humanism เป็นเหมือนนักการศึกษาด้วย นักบวชด้วย เขียนตำราออกมาชื่อว่า “Circle of Love” ตอนนั้นเราไม่รู้หรอกว่าปรัชญาคืออะไร ดีดีเห็นว่าปรัชญาและแนวการศึกษาอะไรดี ก็นำมาปรับใช้เป็นปรัชญา Neo- humanism เราก็ใช้อันนี้ช่วยเป็นคู่มือให้เรา สามารถทำได้เลยช่วงแรก จากคู่มือนี้ แม้เราไม่ได้จบปฐมวัย แต่เราก็พบว่า หลังจากทำงานไปแล้ว เราพยายามเรียนรู้ ทำความเข้าใจมากจากการปฏิบัติ แต่ก็พบว่า เนื่องจากความเข้าใจเราไม่ลึก อยู่ที่ ระดับผิว คนเขียนกับคนทำต่างกัน คนเขียนอาจจะมีความลึกในปรัชญา ทฤษฎี การสอนที่ดึงมาใช้ คล้ายกับเราไม่มีความรู้ในทฤษฎีการสอนอะไรทั้งนั้น แล้วเราก็ ทำตามที่เราเข้าใจ นึกออกไหมคะ มันก็เป็นเรานะคะ” (ครูน้ำ)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครูในช่วง เริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ สามารถสรุปลักษณะสำคัญได้ 2 ประการ คือ ก) การเรียนรู้ทักษะพื้นฐาน

ของการเป็นครูอนุบาล และ ข) การเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล ดังรายละเอียด คือ

ก) การเรียนรู้ทักษะพื้นฐานของการเป็นครูอนุบาล ในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะพื้นฐานในการเป็นครูอนุบาล ในระดับที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถจัดการเรียนการสอนได้สะดวกราบรื่นในชั้นพื้นฐาน อาทิ วิถีชีวิตประจำวัน (การจัดกิจวัตรประจำวัน) ขั้นตอนหรือบทบาทครูในแต่ละกิจกรรม การวางแผนการสอน การเตรียมการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่เป็นพื้นฐานในการเป็นครูอนุบาล เช่น การร้องเพลง การใช้เสียงที่ถูกต้อง การจัดการชั้นเรียน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พอเริ่มสนใจทางการศึกษา ตอนแรกก็ไปสมัครเรียนเป็นหลักสูตรระยะสั้น เป็นหัวข้อการอบรมที่เลี้ยงหรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัยอะไรอย่างนี้ เขาก็ให้เขียนแผน เตรียมสื่อ เตรียมการสอน แล้วเขาจะมีให้แบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยๆ แล้วก็ให้ทดลองสอนโดยที่จัดหาเด็กมาให้ เป็นประสบการณ์ครั้งแรก ก็เป็นความรู้พื้นฐานก็ได้รู้ว่าเขาจัดการศึกษาให้เด็กอย่างนี้นะ พอมาได้เรียนป.โท ฝึกสอน สิ่งที่ได้เรียนรู้ จะมีหลักๆ เรื่องการ hold เด็ก เทคนิคในการทำกิจกรรม นำกิจกรรม เราได้เรียนรู้ตรงนี้” (ครูตุ้ม)

“ตอนที่เราได้ คือ รู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง เขามีกิจกรรมอะไรกันบ้าง ต้องเตรียมอะไรตอนไหน กิจวัตรหนึ่งวันมีอะไร จะพาเด็กทำอะไร อย่างไร” (ครูวาด)

“ช่วงแรกที่ได้เรียนรู้ คือ เราจะ handle อย่างไร จะเอาอะไรมาล่อใจเด็ก มีเด็ก 30 คนนี่นะ เราจะทำอย่างไร ให้เด็กมาสนใจ มาทำกิจกรรมกับเราอย่างไร เป็นทักษะตรงนั้น แล้วเพลงก็ร้องไม่เป็น เด็กๆ ไม่ค่อยได้ร้องเพลงเท่าไร ชั่วโงง ขักร้องก็ต้องมาเรียนหนังสือ ก็มาฝึกร้องเพลง การใช้เสียง เสียงก็ตะโกน ตะเบ็ง ใช้เสียงแข่งกับเด็ก แต่ตอนนั้นถึงขนาดเสียงหมด ไม่มีเสียงเลย แต่ตรงจุดนั้นนี่นะ ก็กลับกลายเป็นว่าเราได้เรียนรู้การใช้เสียงที่ถูกต้อง ตอนแรกใช้จากคอ แต่เราเรียนรู้ว่าต้องใช้จากตรงท้อง” (ครูน้ำ)

“ช่วงแรกที่ทำงานจะเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็ก เทคนิคต่างๆ เช่นเล่นนิทาน การจัดการชั้นเรียน แล้วก็พวกการเตรียมการสอน การเขียนแผน ซึ่งก็เรียนมาตอนป.ตรี แต่ที่นี้พอมาสอนจริง แล้วเนื้อหาสอนอะไร สอนแค่ไหน เราได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง” (ครูส้ม)

ข) การเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล พบว่า การเข้ามาเป็นครูอนุบาล ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับความคาดหวังว่าจะต้องมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล เนื่องจากต้องเป็นแบบอย่างให้เด็ก ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลจึงต้อง

ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพด้านต่างๆ อาทิ รูปลักษณ์ภายนอก (การแต่งกาย ทรงผม การพูดจา) มารยาทในโอกาสต่างๆ (การเดิน การนั่ง การรับประทานอาหาร) และคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความสะอาด ความเรียบร้อย ความสุภาพอ่อนโยน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราเป็นเด็กต่างจังหวัด ก็จะง่าย ๆ ต้องมาปรับเปลี่ยนหลายอย่าง การพูด บุคลิก การทาน การเคี้ยว มารยาททุกอย่าง เสื้อผ้า การเดินด้วยนะ พยายามฝึก การพูดของตนเองให้ลากเสียงยาวขึ้น เพราะการพูดส่งผลต่อเด็ก ก็จะทำให้เนิบ ๆ หน่อย มีจังหวะจะโคน ไม่เร็วปรี๊ดไปทีเดียว ตรงนี้ทุกอย่างต้องดูดี บุคลิกที่ดียังไง ก็เป็นแบบอย่างให้เด็กไง ทุกอย่างของครูจะลงไปให้เด็ก จึงต้องเริ่มฝึกตนเองตั้งแต่ การเดิน เราชอบแ่นอกไปข้างหน้า แม่อ๊อบ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ) บอกเดินให้มัน สง่าหน่อยสิ เราก็อ๊อบจะอะไรกันนักหนาเนี่ย ตอนนั้นไม่ค่อยเข้าใจหรอก แต่ก็ทำ อะไรที่ดีขึ้น ก็ทำ พยายามปรับเปลี่ยนบุคลิก ไม่ลากเท้า นั่งหลังตรง สวดมนต์ตั้งใจ กาย วาจา เสื้อผ้าต้องขาว ชักรวมผ้าสีไม่ได้ สอนหมด แล้วก็ พูดให้แก้วรู้สึก ถึงบางที่ที่แก้วก็มองไม่เห็น เช่นคำพูด วาจา เขาก็จะบอกแก้วเป็นคนพูดมะนาวไม่มีน้ำ ภาษาของเรา คือเด็กบ้านนอก พูดไม่มีหางเสียง เราก็เลยเริ่มมองตนเอง มัน จริงๆ เหรอ ก็ทบทวนตัวเอง แล้วก็ได้ฝึกจากคำพูดของเขาตรงนั้นด้วย แม่อ๊อบ สะท้อนให้เราเห็นเยอะ โดนฝึกเรื่องความสะอาด ต้องถูห้องสามรอบ ทำกับข้าว เราไม่ล้างผัก ก็หั่นเลย พอเราทำอย่างนั้นเข้า เขาก็บอกไม่ได้ๆ เขาไปล้างก่อนสิ ทำไมหนูไม่ล้างละ เราก็ อ้อเหรอ ต้องล้างเหรอ ที่บ้านเราก็นั่นเลย” (ครูแก้ว)

“แต่ก่อนใส่กระโปรงไม่เป็น เดินไม่เป็น หัวเราก็เกรียน เกิดอาการไม่มั่นใจ ผมสั้นตลอด ทำงานกับเด็กให้มันดูดีเรียบร้อย การแต่งตัว สีผ้าที่ใส่ควรเป็นสีที่ เย็น สีหน้าท่าทางที่แสดงออกกับเด็ก เด็กได้รับหมด จะมีผลกับเด็ก อยู่กิน ประหยัด ครูกระโดดอย่างไร เด็กกระโดดอย่างนั้น เรารับจากท่าน ป้าน้อย ที่ ปรึกษาของโรงเรียน” (ครูวาด)

“อันแรกที่คิดว่าเปลี่ยน คือ บุคลิก คำพูด เราเคยมาอีกแบบ ตอนที่ทำงาน ด้านนั้น (บริษัทด้านเทคโนโลยี) แต่งตัวสบายๆ คำพูดก็จะสบายๆ ไม่ได้อะไร มากมาย พอมาทำตรงนี้ เอ๊ะ มีผลกับเด็กนะ ตอนที่ทำงานที่ศูนย์เด็กวัดศิริธรรม ก็ใส่กางเกงไป ก็มีชอยผม เด็กก็ถาม แม่ครูตุ้ม แม่ครูตุ้มนะเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย? เราก็อ้อ ตรงนี้มีผลต่อเด็กนะ เป็นต้นแบบให้เขา ก็โอเค เวลาในชุด กระโปรงกับกางเกง บุคลิกจะไม่เหมือนกัน ในเมื่อตอนนั้นเรายังไม่ยอมใส่ กระโปรงเท่าไร้อะ ถ้ามัน ก็ไว้ผมยาวหน่อยก็แล้วกัน ก็ไว้ผมยาวขึ้น มาที่สอนใน ปัจจุบัน culture ของที่นี่ต้องใส่กระโปรงไง แรกๆ ก็อึดอัดเหมือนกัน เราเคยสบาย มา ตอนที่เรียนที่ปริญญาตรีด้านเทคโนโลยีก็เคยใส่แต่กางเกงเป็นส่วนใหญ่ การ พูดจาก็ต้องเปลี่ยน” (ครูตุ้ม)

“ต้องเปลี่ยนแปลงบุคลิก ที่เป็นคนไม่มุ่งกระโปรงเลย พอมาที่นี่ต้องเปลี่ยน คืออยากจะเป็นครู หุ่นไม่ให้แต่ใจรักประมาณนี้ ก็เปลี่ยนการแต่งกาย การพูดจา กับผู้ปกครอง ที่นี้เปลี่ยนที่ทุกอย่าง อย่างการพูดคุย การรับฟังคนอื่น รับฟัง ผู้ปกครอง” (ครูตุ๊กตา)

“ต้องปรับเยอะ แต่ก่อนอยู่วิทยาศาสตร์ ไม่เป็นอย่างนี้ คนละเรื่องกันเลย ที่นี้ (คณะครุศาสตร์) ต้องแต่งตัวเรียบร้อย วันแรกเรามากระโปรงสั้น เลื้อกล้ามข้างใน แล้วก็ใส่เสื้อนอก เปิดกระดุมมาเลย จะเขียนจดหมายคุยกับอาจารย์ ต้องกราบ เรียนเชิญ แต่ก็เห็นว่าแต่ละคณะหล่อหลอมนิสัยต่างกัน” (ครูปาน)

“ในช่วงแรกเลย ก็เปลี่ยนในเรื่องของบุคลิกภาพ พี่นุช(ผู้บริหาร) เคยบอกไว้แล้วว่า บุคลิกภาพของครูจันทร์จะแข็งไปนิดหนึ่ง ไม่เหมาะจะอยู่กับเด็กเล็ก เปลี่ยนแปลงในเรื่องบุคลิกภาพในเรื่องคำพูดคำจาให้ดูอ่อนโยนขึ้นในการที่จะอยู่กับเด็ก” (ครูจันทร์)

2.1.2 มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมี “มุมมองแบบแยกส่วน (Fragmatic view)” สะท้อนออกมาในลักษณะการทำงานกับเด็ก 3 ประเด็น คือ 1) การมองธรรมชาติของเด็กในระดับผิวเผิน 2) การมีมุมมองแบบไม่เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็ก และ 3) การมองเด็กทุกคนเหมือนกัน ดังรายละเอียด คือ

1) การมองธรรมชาติของเด็กในระดับผิวเผิน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเพิ่งเริ่มได้เรียนรู้ หรือรู้จักธรรมชาติของเด็กเล็ก ซึ่งยังเป็นการมองเพียงภายนอก เด่นชัดในด้านร่างกาย ยังไม่ลึกซึ้งครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวมทุกพัฒนาการ บางครั้งการมองเด็กไม่ถูกต้องตามธรรมชาติของวัยเด็กเล็ก เช่น การนำเหตุผลมาใช้สอน แต่พบว่าไม่ได้ผล เพราะธรรมชาติของเด็กเล็กยังไม่เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผล แต่เขามีศักยภาพในการเรียนรู้จากการเลียนแบบ หรือสะท้อนออกมาในการที่ผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจพฤติกรรมของเด็ก การเพิ่งได้เรียนรู้จักเด็กลักษณะต่างๆ เริ่มได้พบกับปัญหาของเด็กจากการทำงานจริงๆ และก็ทดลองแก้ไขไปตามสถานการณ์ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“การทำงานกับเด็กช่วงแรกเป็นแค่ระดับต้น เรายังไม่เข้าใจธรรมชาติของเขาเลย แต่ที่เรารู้คือ เด็กเป็นคนที่มีความรักมาก เปิดกว้าง รับทุกอย่าง และพอจะเข้าใจว่าเด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร จะดูแลเขาในระดับร่างกายแบบไหน เอาใจใส่เหมือนแม่ลูก สิ่งที่เขาทำในกระแสหลักเป็นอย่างไร ความต้องการด้านพัฒนาการเป็นแบบไหน” (ครูน้ำ)

“ตอนนั้นมันไม่ชัดในเรื่องเด็ก แคร่รู้จักเขา แต่เรื่องพัฒนาการ ธรรมชาติที่แท้จริงเป็นอย่างไร เรายังไม่รู้ ไม่มีความเข้าใจ” (ครูวาด)

“เด็กก็ฮาดี มีทำโทษเด็กด้วย คือเด็กเขาชน วิ่งเล่น ไม่ทำงาน อ้ออยากวิ่งไซ้ใหม่ ก็ให้เด็กไปวิ่งข้างนอก เด็กก็ไม่รู้เรื่อง ก็ออกไปวิ่งๆ กัน 2 คน เด็กหิวน้ำไม่ให้เด็กกิน ทำโทษๆ แต่เด็กไม่ได้รู้เรื่องเลย วิ่ง สนุกดี” (ครูปาน)

“มีเด็กหลายกรณีที่แปลกๆ เช่น ครอบครัวฐานะดี แต่ชอบเก็บของที่หล่นพื้น หรือในถังขยะ เก็บมากินได้ แล้วก็มีการที่ชอบเอาลูกปลา ลูกกบ หรือว่าไขกบ เอามายัดแล้วก็ใส่ไว้ในกระเป๋ากางเกง น่ารักมาก พัดใจ พักแล้ว รู้สึกว่าเด็กคนนี้ ผิดปกติมาก แต่พี่ไม่ได้บันทึกอะไร พี่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไรกับเด็ก...

...แล้วก็มีเด็กคนทำแบบฝึกหัดเก่งมาก ทุกวันนี้ปองก็เรียนเก่ง เจอคุณแม่เขา แต่เขาบอกว่าปองมีปัญหา คือเหมือนกับที่อยู่กับคุณครูนั้นแหละ คือเข้ากับใครไม่ได้ คือพี่มองเด็กไม่ครอบคลุม คือไม่ได้ช่วยเขาให้สมบูรณ์ทั้งกายทั้งใจ มองไปที่ละส่วน สิ่งที่เรียนมา (ปริญญาตรี) มันก็ไม่ได้เชื่อมโยงกัน เรียนมาว่าเสริมทักษะด้านไหนยังไง คือการเรียนช่วยเราได้ในแง่ที่ว่าเรารู้ว่าแต่ละชิ้นทำให้ดีมันจะเป็นยังไง แต่การเรียนช่วยเราไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้มันเชื่อมโยงกับเด็กยังไง” (ครูใหม่)

“พอเรามีประสบการณ์จริง ทำให้เรามองภาพเด็กต่างไป เช่นเรื่องการสัมผัส บางทีเรากล่อมเด็กนอน เราก็เข้าไปสัมผัสแต่เด็กเล็กๆ พอเข้าไปทำงานเด็กโต เขาก็ต้องการนะ บางทีเด็กเขาไม่ได้แสดงออก แต่ไม่ได้หมายความว่าเป็นอย่างนั้น เด็กบางคนอยู่ที่โรงเรียนเขาอยู่เฉยๆ ไม่ได้แสดงออกอะไรเลย แต่ว่าพออยู่ที่บ้าน เขาโหยหาเรา อยากจะมาหาเรา ยายเขาบอก เราก็ เหวอ อยู่ที่รร.เฉยๆ หนึ่งๆ มีมุมอื่นที่เราไม่รู้ มองไม่ถึง” (ครูตุ้ม)

“แต่ถ้าเป็นเมื่อก่อนจะไม่เห็นภาพนี้(ความเข้าใจปัญหาเด็กอันเกิดจากวิถีชีวิต) ถ้าเด็กมีปัญหา จะเป็นแบบโทษเขา(เด็ก) มีปัญหาอีกแล้ว อีกแล้ว” (ครูน้ำ)

2) การมีมุมมองแบบไม่เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็ก พบว่า สะท้อนออกมาในการที่ผู้ให้ข้อมูลมองว่าครูเป็นผู้ที่อยู่เหนือกว่าเด็ก สามารถล่อหลอก ใส่อารมณ์ ชูให้กลัว หรือมีความมุ่งหมายที่จะควบคุมเด็ก เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการที่ครูยังไม่เคารพเด็ก ในความเป็นมนุษย์ ที่มีสิทธิและศักยภาพอย่างเปี่ยมล้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราจะ handle อย่างไร จะเอาอะไรมาล่อใจ ซึ่งเราจะมองแบบคนทั่วไปมองเด็ก ว่าเขาก็เล่น อะไรก็ได้ หลอกง่าย” (ครูน้ำ)

“แต่ก่อนคิดว่า คำว่าครูคือเราสอนเขา เรามีตำรา เราเก่งกว่าเด็ก และผู้ใหญ่ก็เคารพเรา ผู้ปกครองเจอเรา ที่เคยสอนที่โรงเรียนถ้าเขาจะนอนหมอบกับเรา และยอมรับว่ามีบ้าง อารมณ์กระแทก กระชั้นใส่เด็ก มีบ้าง เพราะผู้ปกครองมา

กระแทก กระแทกใส่เรา แรงลูก ทำไมลูกคนนั้นได้ ลูกตัวเองไม่ได้ เราก็จะไป กระแทกกับเด็กว่าดูซิ น้องคนนั้นเขาได้แล้ว คนนี้เขาได้แล้ว ทำไมตัวเองยังไม่ได้ เราไม่รู้เราไม่เข้าใจ” (ครูจันทร์)

“แต่ก่อนความละเอียดอ่อนไม่มีมาก มีดู มีตีด้วยซ้ำ มือยุวันหนึ่งเขาแสดงออก กับเพื่อน ในบทบาทที่เราเป็น(การดู การตี) อันนั้นคือกระจกส่องให้เรา” (ครูแก้ว)

“เมื่อก่อนมีชูเด็ก แล้วก็ตีเท้า ตีมือ ด้วยอารมณ์บ้าง” (ครูวาด)

“แต่ก่อน ได้ยินเด็กพิเศษ ก็คิดว่าคงทำไม่ได้หรอก เพราะน่ากลัวจริงๆ คือเด็ก พิเศษน่ากลัว เหมือนกับที่เราควบคุมไม่ได้ เราควบคุมยาก แล้วก็มันคงเกิน ความสามารถของเรา” (ครูปาน)

“เราได้เห็นตัวอย่างของครูนะว่าจะทำอย่างไรให้เด็กหลับดี ในตอนกลางวัน ครูบางคนเขาจะทำให้เด็กหลับ เช่น มีปูเข้ามาในโรงเรียน ที่เขาเอาไปทำปูดองทำ ส้มตำนี่นะ เขาก็ชูเด็กว่าเดี๋ยวหนูบีนนะ อืม เด็กก็หลับก็หลับ อืม ดีเหมือนกันนะ เด็กหลับกันหมด แต่มาคิดอีกที เด็กหลับไปด้วยความกลัวจะดีหรือ ไม่เอาดีกว่า” (ครูตุ้ม)

3) การมองเด็กทุกคนเหมือนกัน พบว่า สะท้อนให้เห็นจากการที่ผู้ให้ ข้อมูลไม่ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งในด้านพัฒนาการ วุฒิภาวะ ความพร้อม ความชอบหรือความสนใจ ดังนั้น เด็กจึงยังไม่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง ดังตัวอย่าง คำพูด คือ

“ในคำว่าวุฒิภาวะ ของเด็กไม่เท่ากัน เมื่อก่อนเราไม่เคยคิดถึง เรารู้แต่ว่าเข้ามา เราฝึก ก. ใก ใให้ 50 เล่ม ก็ 50 เล่มเหมือนกันหมด ใครได้เข้าได้เรื่ก็เข้าไป และพอพ่อแม่มาเร่งกับเรา เราก็ไปเร่งกับลูก เราไม่ได้มองว่าวุฒิภาวะ กล้ามเนื้อมือ เราไม่มีความรู้อะไรทั้งสิ้น เพราะเมื่อก่อนเราจับเขียนหนังสือเราไม่มอง กล้ามเนื้อมือว่าพร้อมหรือไม่พร้อม เรามองว่าคุณอยู่ห้องเดียวกันต้องได้เหมือนกัน ไม่ได้มองว่าเด็กอายุต่างกันเท่าไร” (ครูจันทร์)

“ตอนแรกมองเด็กเหมือนกันหมด เราไม่มองเด็กเลย แต่เรารู้ว่าตรงนี้(การ สอน) ดี ดีนะ อะไรที่ดี เราก็เอามาใส่ แต่เราไม่ได้ทำให้เด็กเป็นศูนย์กลางของสิ่ง นั้น ในสามปีแรกยังไม่เห็น แต่คิดว่าอะไรที่ดีก็จะเอามาให้เขา(เด็ก) เป็นไปตาม ความคิดผู้ใหญ่” (ครูน้ำ)

“คือที่ทุ่มเทแรงกายแรงใจ เพื่อที่จะให้เด็กทำอะไรต่ออะไรได้ แต่ไม่เห็นความ ต่างของเด็ก พี่ไม่ตระหนักว่าศักยภาพของเขาย่อมไม่เท่ากัน พี่รู้ว่าแต่ละคนเป็น แบบนี้ แต่พี่อยากให้ทุกคนก้าวไปสู่เป้าหมายของแต่ละปี พี่ก็ฝึกครบทุกอย่าง ถ้า เด็กทำไม่ได้ เครียดมาก รู้สึกว่าเราล้มเหลว พี่ก็เด็กโยนลูกบอลให้ได้ ก็มีเรียกมา

ฝึกเป็นพิเศษเป็นเฉพาะบุคคลนะ น้องคนนี้ยังเรียงลำดับไม่ได้ ไม่ต้องนอนคุณครู จะชวนเล่นกันทุกวัน ก็ทำไม่ได้ ตอนเย็นอยู่นะ ครูจะสอนพิเศษ น้าอายุมากนะ ถ้ามาคิดถึงทุกวันนี้ คือเราไม่มีใครชี้ทางให้เรา และเราก็ไม่ได้ปรึกษาใคร แต่เราอยากจะสอน” (ครูใหม่)

“ตอนแรกก็มองไม่เห็นเด็กหรอก ดูรวมๆ ว่าทุกคนได้ในสิ่งที่เราสอนแล้ว ดูว่า เขาก็เก่งทุกคน ถึงมาระยะหลังที่รู้ว่าไม่ใช่” (ครูส้ม)

2.1.3 การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

ในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำงานกับผู้ปกครองที่ถูกต้องตามหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย สามารถจำแนก ลักษณะสำคัญของการทำงานกับผู้ปกครองได้ 2 ประการ คือ 1) การมีมุมมองแบบแยกส่วน (Fragmatic view) และ 2) การทำงานกับผู้ปกครองยังไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังรายละเอียด คือ

1) การมีมุมมองแบบแยกส่วน (Fragmatic view) กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูล ไม่ได้มองการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม แยกชีวิตเด็กออกจากชีวิตในห้องเรียน ดังนั้น จึงยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานกับผู้ปกครอง สะท้อนให้เห็นจากการขาดการสื่อสารกับผู้ปกครอง การขาดการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็ก หรือในการพัฒนาเด็กในระดับต่างๆ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนแรกการเรียนการสอนแยกออกจากวิถีชีวิต เจอผู้ปกครองบ้าง แต่ไม่ได้ทำอะไรร่วมกัน เราแยก เรากับเขา(ผู้ปกครอง) คนละส่วน” (ครูน้ำ)

“มาแรกๆที่ไม่คุยกับผู้ปกครองเลย พอถึงวันจัดกิจกรรมวันแม่ ครูกับผู้ปกครองแต่ละห้องต้องรับผิดชอบจัดกิจกรรมร่วมกัน ปีนั้นเป็นปีแรกที่ทำ ทำเป็นห้องดนตรี ไม่มีผู้ปกครองมาร่วมงานเลยห้องพี่ มันทำให้เกิดคำถามขึ้นมาในหัวทันที ว่าเหตุการณ์ที่เป็นแบบนี้ เพราะเราไม่มีการสื่อสารกับผู้ปกครอง” (ครูตุ๊กตา)

“แล้วมีอยู่เหตุการณ์หนึ่ง คุยกับผู้ปกครองเรื่องปัญหาลูกเขาสัก 3 ครั้ง แล้วผู้ปกครองบอกว่าจะซื้อของมาฝาก คือดีคิดว่าครูจะเอาอะไรหรือเปล่า ซื้อสร้อยซื้ออะไรมาฝาก คือไม่ใช่ อยากให้เขาให้เวลากับลูก อยากให้คุณแม่กอดลูกอะไรอย่างนี้ คือพี่ก็ไม่มีวิธีสื่อสารที่ดีกับผู้ปกครอง แต่ว่าอยากจะทำเขาก็เท่านั้นเอง” (ครูใหม่)

“ช่วงแรกก็พบว่า เราไม่ค่อยได้ทำงานกับผู้ปกครองเท่าไร อย่างตอนที่เริ่มเป็นอาสาสมัครที่ค่ายผู้พวยก็ไม่ได้สัมผัสกับผู้ปกครองเลย พอมาอยู่ที่ศูนย์เด็ก

ศิริธรรมก็ไม่ได้ทำงานกับผู้ปกครองเท่าไรเลย” (ครูตุ้ม)

“ช่วงแรกไม่อยากจะเจอผู้ปกครองเลย ประหม่า แล้วเราก็ยังไม่รู้เลย ผู้ปกครองมีการศึกษาทั้งนั้น ก็กลัวพูดไม่ได้ ตอบไม่ได้” (ครูส้ม)

2) การทำงานกับผู้ปกครองยังไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย การขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเด็กตามหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย ย่อมส่งผลต่อการทำงานกับผู้ปกครองที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยเช่นกัน สะท้อนให้เห็นได้จากการที่ผู้ให้ข้อมูลสอนแบบเร่งเรียนเขียนอ่าน ความสนใจของครูจึงอยู่ที่แบบฝึกหัด ไม่ใช่ตัวเด็กและผู้ปกครอง หรือ การขาดความรู้เกี่ยวกับการทำงานกับเด็กเล็ก ผู้ให้ข้อมูลจึงมีความกลัวที่จะพบปะ สื่อสาร พูดคุยกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำงานกับเด็ก หรือแม้แต่ผู้ให้ข้อมูลที่เรียนด้านปฐมวัยโดยตรง ก็ยังไม่สามารถเชื่อมโยงการเรียนทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ แต่พบการเริ่มต้นเชื่อมโยงสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ปกครองมาสู่ห้องเรียนบ้าง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ระบบสอนแบบเก่า ความสัมพันธ์เราจะไปอยู่กับสมุดแบบฝึกหัดมากกว่า เด็กหรือผู้ปกครอง ผู้ปกครองมาส่งเด็กแล้วก็ไป ต่างคนต่างไป เย็นถึงเวลา มารับก็ไป ก็ไม่ได้คุยอะไรกัน เพราะไม่มีเวลาคุย เข้ามาก็ต้องอยู่กับสมุดแบบฝึกหัด 50 เล่ม เย็นมา เราก็ต้องรีบเตรียมของวันต่อไป เราผูกพันกับแบบฝึกหัดมากกว่าตัวเด็กและผู้ปกครอง” (ครูจันทร์)

“เมื่อก่อนไม่ค่อยได้ทำงานกับผู้ปกครองเลย ทั้งในระดับโรงเรียนก็ไม่มีการทำงานกับผู้ปกครองเท่าไร ระดับตัวเรา เราไม่เข้าใจพัฒนาการ ก็กลัวผู้ปกครองเขาจะถามเรื่องเกี่ยวกับเด็ก ทำงานมีความกังวล ว่าผู้ปกครองจะว่ายังไง เราไม่มีความรู้วิชาการ เด็กถึงไม่สามารถอยู่กับเราจนจบระดับอนุบาล)” (ครูวาด)

“แล้วอีกส่วนหนึ่งที่เรียนเรื่องเกี่ยวกับผู้ปกครองมา มันมีคอร์สการมีส่วนร่วม อะไรแบบนี้ คือให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ในขณะที่ตอนนั้น ครูคนอื่นไม่อยากจะเข้ามายุ่งเหมือนกับเขตครู เขตผู้ปกครอง ตอนเย็นไม่ควรจะมานั่งรอข้างบน ควรไปนั่งรอข้างล่าง อะไรแบบนี้ แต่เรารู้สึกอยากให้ผู้ปกครองเข้ามา เราไม่รู้สีกังวล เพราะเราทำงานเต็มที่” (ครูใหม่)

2.1.4 การพัฒนาครูในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาครูที่ส่งผลต่อลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ดังกล่าวพบหลักการที่สำคัญในการพัฒนาครู 3 ประการ ได้แก่ 1) การเน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่กับการให้ความรู้ 2) การมีกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพเป็นหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู และ 3) การได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม ดังรายละเอียด คือ

1) การเน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่กับการให้ความรู้ พบว่า ในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ เจ็อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนได้ดียิ่งขึ้น คือ การเน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่กับการให้ความรู้ กล่าวคือ การพัฒนาครูต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับภาคทฤษฎี ความรู้ป้อนเข้าให้ครู อาจจะได้จากการเรียน การอบรม การอ่าน ทางใดทางหนึ่ง และกิจกรรมต่อไปที่สำคัญ คือการนำสิ่งที่ได้นี้ไปปฏิบัติ การได้ลงมือกระทำและมีประสบการณ์ตรงจะทำให้ครูเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เรียนปริญญาโท เรียนเป็นพวกพัฒนาการ พวกทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับเด็ก นวัตกรรมต่างๆ ปรัชญาการศึกษา ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ รุ่นพี่โชคดีที่ต้องฝึกสอนกับเด็กจริงๆ 1 เทอมเต็ม มันเป็นอะไรที่จัดให้เข้มข้น เรียน course work ปีครึ่งราวๆ สองปี ฝึกสอนที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ช่วงฝึกสอนเป็นช่วงแรกที่ได้ปฏิบัติจริงๆ ได้สอนเต็มที่ โชคดีที่อาจารย์ที่เลี้ยง ให้โอกาสเต็มที่ บางคนอาจให้ลงไปแค่บางกิจกรรม ของพี่ให้ลงทั้งหมด ตั้งแต่เช้าถึงวัน อาจารย์ที่เลี้ยงจะคอยสังเกต ก็ทำให้เข้าใจมากขึ้นมากจากตรงนั้น” (ครูตุ้ม)

“เราไม่เข้าใจเลย ช่วงแรก จนกระทั่งพี่นุช (ผู้บริหาร) พาไปอบรม หาดตำราให้เราอ่าน ให้เราไปเรียนต่อ พี่นุชประชุมให้ความรู้เป็นระยะๆ จะสอนทีหนึ่ง ก็เข้าประชุมทีหนึ่ง ส่งอบรมด้วย สอนเองด้วย ส่งหนังสือให้อ่านด้วย แล้วเราก็ได้นำสิ่งที่เรียนไปทำจริงๆ แล้วก็นำกลับมาประชุมอีก เราจึงได้ลงลึก มีประสบการณ์สอนจริง” (ครูจันทร์)

“เทอมแรกยังไม่รู้ แล้วก็อบรม พอไปอบรมเสร็จปี ก็เอามาใช้เลย เพราะมันเป็นอะไรที่ใหม่สำหรับพี่ พอเอามาใช้ก็ค่อยๆ เกิดความเข้าใจขึ้น แล้วพี่จะเป็นคนอ่านหนังสือ ขอหนังสือพี่นุชมาอ่าน อบรมด้วย ใช้ในห้องด้วย แล้วก็เอากิจกรรมที่ไปเรียนรู้มา มาทำด้วย ได้ทำ พอจากที่เราอบรมมา อ่านหนังสือมา แล้วมาทำมันดี แล้วมันก็เห็นว่าใช่ ก็คิดว่าเป็นคนหนึ่งที่เข้าใจในระดับหนึ่ง” (ครูตุ๊กตา)

“ผู้บริหารของโรงเรียนก็ให้ทุนเรียนต่อ ระหว่างทำงานเป็นครู ก็ทำให้เรารู้เกี่ยวกับพัฒนาการ การดูแลเด็ก กิจกรรมต่างๆ สื่อ ก็พยายามนำมาใช้ ที่ไม่ขัดกับของทางโรงเรียน ก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น ผู้ปกครองก็ยอมรับ หัวหน้าที่นี้ก็ยอมรับเรามากขึ้น” (ครูแก้ว)

“ดีขึ้นมากที่ว่าเราได้ลองทำมากกว่า มันไม่ใช่ดีขึ้นเพราะว่าอ่านมามาก คือเข้าใจทฤษฎีแล้วลองทำ” (ครูน้ำ)

“เป็นคนชอบอ่าน อ่านแล้วก็นำไปปฏิบัติ ก็เห็นผลว่าเป็นอย่างไร อะไรที่ทำให้เข้าใจเพิ่มจากตำรา” (ครูส้ม)

2) การกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพเป็นหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู พบว่า

ในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ เงื่อนไขประการหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนดียิ่งขึ้น คือ การมีหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู เช่น การมีบุคคลซึ่งอาจเป็นผู้บริหาร หรือที่ปรึกษาของโรงเรียนที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาปฐมวัย สามารถเป็นหลักให้ครู เกี่ยวกับการทำงาน และการพัฒนาครูด้านต่างๆ หรือแม้แต่การมีคู่มือครูสำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา หรือการมีกลุ่มกัลยาณมิตรไว้ปรึกษาแลกเปลี่ยนความเข้าใจ เพิ่มมุมมอง เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตัวพี่นุช (ผู้บริหาร) นิเทศอาทิตย์ละครั้ง ตอนใหม่ๆ นะ นิเทศถี่มาก ก็จะต้องแบ่งเป็นแต่ละกิจกรรม ดูจากตามแผน พอนิเทศเสร็จก็จะคุยเลย ว่าเราบกพร่องตรงไหน เราต้องเพิ่มเติมตรงไหน คุยกันตรงๆ เลย พี่ว่าก็ดี อาจจะเป็นเพราะเราโชคดีอยู่กับพี่นุช เหมือนมีนักวิชาการ มีคำถาม ไม่เข้าใจ ตัดใจอะไร ก็ถามเลย พี่นุชก็สามารถตอบเราได้ หรือมีอะไรที่เราไม่รู้ พี่นุชก็บอก” (ครูจันทร์)

“ผู้บริหารช่วยเป็นที่ปรึกษาได้มาก ถ้าไม่เข้าใจ ถ้าทำอย่างนี้ได้ไหม ถ้าทำอย่างนั้นถูกไหม ก็จะมาเดินเยี่ยมตามห้องให้คำแนะนำ ประชุม และเราก็ได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับเพื่อน” (ครูตุ๊กตา)

“เย็นๆ ก็มานั่งคุยกันกับหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ก็คอยให้ความรู้เรื่องเด็ก เรื่องของการจัดห้องที่มีชีวิต การใช้สีกับเด็ก ความอ่อนโยน” (ครูแก้ว)

“อ่าน circle of love เอา (คู่มือการสอนตามแนวการสอนอย่างหนึ่ง) เราก็ใช้อันนี้ช่วยเป็นคู่มือให้เรา แล้วจะสอนอะไรก็สอน จบปริญญาตรี ตามกระทรวงสอนได้ถึงมัธยม เราสามารถสอนได้ จริงๆ ก็ไม่มีอะไรยุ่งยาก มีแบบฝึกหัดที่ order มาแล้วว่าอนุบาลหนึ่ง ปีนี้ มีแบบฝึกหัดอะไรบ้าง เราก็ดูเนื้อหา ของกระทรวง ประกอบ แล้วก็เอา circle of love มาปรับให้เข้ากัน และมีการจัดประชุม อาจารย์ กิรติ (ผู้บริหารโรงเรียน) เป็นคนดู แล้วก็ฝึกบุคลากรโดยใช้ตำราของดีดี และส.ช. มีเข้าคอร์ส อบรมของอาจารย์ บางที่อาจารย์จัดสัมมนาให้หน่วยงานต่างๆก็ตามไปด้วย...

...แต่ว่าพี่ไม่ใช่ครูคนเดียว มีคนที่จบมาโดยตรง เขารักเด็ก ทำงานกับเด็กได้ดี อีกคนทำงานมาหลายปีมาเป็นครูใหญ่ด้วย ก็เรียนรู้กัน” (ครูน้ำ)

“ตอนนั้นจะมีป้าน้อยเข้ามาช่วย(เป็นที่ปรึกษา) เวลาป่าได้อะไรมาดีๆ มาจัดกิจกรรมให้เด็ก เช่นการนวดมือ หน้าหนาวก็จะมีน้ำมัน เป็นวงกลม ใส่ความรู้สึกเข้าไปด้วย ทำให้เห็นความอ่อนโยน หรือมีอะไร ป่าก็จะนำมาพัฒนาครู ป่าขอให้ครูพัฒนาหลายๆ (ครูวาด)

“แล้วก็ที่สำคัญก็คือเพื่อน เพื่อนร่วมงานที่เราจะไปปรึกษาหารือกัน หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน” (ครูจันทร์)

ในทางตรงกันข้าม หากผู้ให้ข้อมูลไม่มีหลักฟังฟัง หรือไม่มีแนวทางในการทำงานให้ครูในช่วงเริ่มแรก พบว่า เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หรือไม่ส่งเสริมให้ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนได้ดีเท่ากับการมีหลักหรือแนวทางในการทำงานให้ครู ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนเปิดศูนย์เด็กใหม่ๆ หลวงตา(ที่ดูแลศูนย์เด็กของวัด) จะให้ไปอบรมบ่อยมาก ก็จะมีวิธีการมาทีละนิดละหน่อย คราวนี้อาจจะได้เกมนะ เล่นิทานยังงั้น เล่นเกมยังงั้น ทีละนิด มันก็ดีขึ้นมาน้อย แค่นี้ได้ แต่วิธีชีวิต กระบวนการตลอดวัน ยังไม่เข้าใจ การจัดห้องก็ยังไม่ใช่ ยิ่งข้างใน ลึกลับ แล้วยังไม่ได้เลย” (ครูวาด)

“โรงเรียนไม่มีระบบพี่เลี้ยง ก็ไม่ค่อยรู้ ที่นี้เขาทำกันอย่างไร เราก็อ้างจบ แล้วก็ไม่มีระบบการนิเทศ การติดตาม ก็เคยเขียนแผนการสอนส่งไป(ฝ่ายบริหาร วิชาการในบริบทโรงเรียนรัฐบาล) ก็ไม่มีการตรวจ นานเข้าก็เลิกส่งไป” (ครูใหม่)

3) การได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม พบว่า ในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ เงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนได้ดียิ่งขึ้น คือ การได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม เช่น การลงปฏิบัติจริงกับครูพี่เลี้ยง หรือการดูงานที่ใช้ระยะเวลาที่พอให้ผู้ให้ข้อมูล จะได้ซึมซับแบบอย่างของการทำงานกับเด็ก เห็นแบบแผนของการจัดกิจกรรมประจำวัน เห็นแบบแผนของการทำกิจกรรมต่างๆ จนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“การฝึกครูใหม่ เราเริ่มจากช่วยในคร้วก่อน 3 เดือน แล้วต่อมา ก็มาลงเป็นผู้ช่วยครูตามห้องต่างๆ ห้องละ 3 เดือน เวียนไป เขาให้เรียนรู้กับครูหลายๆ คน ห้องแรกที่ลงคือห้องครูอู่ม มีวิถีชีวิตมั่นคง การอยู่กับเด็กนี่นะ เขาใส่ใจ ละเอียดละเอียดละไม่ทุกอย่าง ในห้องเขาสะอาด เขาเป็นระเบียบ แล้วห้องเขานี้จะหอม แล้วมาห้องครูแต้ว เขาสงบแล้วก็นิ่ง ไม่พูดมาก ต่อมาห้องแม่เนก แล้วก็ห้องแม่สร้อย เป็นคนที่ร่าเริงสดใส แบบพาเด็กๆ ลื่นไหล มีเพลง มีเกม ที่เราได้ดูอยู่ เวียนห้อง ก็ครบปีพอดี จากนั้นเราก็ต้องไปประจำชั้น เราก็รู้สึกที่เราพร้อมระดับหนึ่ง ว่าทำได้” (ครูแก้ว)

“แรกๆ ก็เป็นการสังเกตจากสิ่งที่เขาทำ ตั้งแต่การสังเกตการสอนของครูที่ค่ายผู้อพยพพหุวัฒนธรรม ต่อมามาเป็นครูอาสาสมัคร อยู่ห้องครูแต้ว(ครูพี่เลี้ยง) ได้สังเกต ก็ได้เรื่องของความตั้งใจในการทำงาน รักเด็ก การอยู่กับเด็ก การได้มีประสบการณ์จริง ทำให้เรามองเห็นภาพเด็ก รู้จักเด็กจริงๆ แล้วก็พอมารเรียน ได้ฝึกสอน แรกๆ เราก็เข้าใจจากการสังเกตและสอนแบบเลียนแบบก่อนพร้อมทั้ง

ความคิดของเราก็ออกมาด้วย” (ครูตุ้ม)

“ที่เราเข้าใจเพราะเราได้เห็นแบบอย่างจากการดูงาน อยู่นาน 3 เดือน เป็นครูผู้ช่วย ก็เริ่มมีความรู้จากตรงนี้ เขาเล่านิทานอย่างไร พาเด็กทำอะไรบ้าง จัดการกับเด็กอย่างไร” (ครูวาด)

“ตอนป.โทเข้ามาใหม่นี้ะ ไปดูงานที่บางกอกพัฒนา ก็เอา concept ที่บางกอกพัฒนามาใช้ เป็นสิ่งที่ใช้ได้ เข้าใจ วิธีการจัดห้อง การจัดมุม ใช้อัตว์วิธีการสอนได้จากตรงนั้นเยอะ แล้วก็พยายามคิดให้เป็นแบบนี้” (ครูปาน)

สรุปได้ว่า “การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้” ของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า ความสามารถในการเป็นครูอนุบาลช่วงเริ่มปฏิบัติงาน ขึ้นกับเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความรู้ความเข้าใจของตัวครูเอง และ ความเข้มแข็งทางวิชาการของโรงเรียนที่ครูทำงานอยู่ ส่งผลต่อลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มีทั้งยังไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล ไปจนกระทั่งมีความสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลในระดับเริ่มต้น การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดของครูในช่วงนี้ คือ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่เพียงพอต่อการทำงานเป็นครูอนุบาลในขั้นต้น และการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพให้มีความเหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล สำหรับมุมมองที่มีต่อเด็กก็เป็นสิ่งสะท้อนความสามารถอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งพบว่า ครูเพิ่งเริ่มทำความรู้จักเด็กจากการสัมผัสจริง จึงเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ลึกซึ้ง มีการมองแบบแยกส่วน การไม่เคารพเด็ก และการมองเด็กเป็นภาพรวมที่เหมือนกัน สำหรับการทำงานกับผู้ปกครอง มุมมองแบบแยกส่วนได้ส่งผลกระทบต่อเช่นเดียวกัน และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น ก็ส่งผลต่อการทำงานกับผู้ปกครอง ต่อเนื่องเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ พบหลักการของการพัฒนาครู ในระแรมต้น คือ การมีหลักฟังฟังภายนอกให้ครูก่อน ไม่ว่าจะป็นตัวบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ และครูต้องเห็นแบบอย่างของการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งมีการพัฒนาครูโดยการให้ความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติให้เห็นจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 ช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ผู้ให้ข้อมูลจะมีกระบวนการพัฒนาจากช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ เข้าสู่ช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ ซึ่งนับเป็นการเติบโตทางวิชาชีพในระยะที่ 2 “กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ” ที่สมบูรณ์ คือ เติบโตทั้งด้านการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล ที่ผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นใจอย่างแน่วแน่แล้วว่าการเป็นครูอนุบาล คือ ภารกิจของชีวิตในด้านการทำงาน (ดังกล่าวไว้ข้างต้น) และด้านการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการเป็นครูอนุบาลอย่างมั่นคง คือ มั่นใจว่าตนเองมีความสามารถในวิชาชีพครูอนุบาล โดยการจัดการเกี่ยวกับภาระงานได้อย่างเป็นระบบ และสามารถจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอ เพื่อให้เห็นภาพที่ครูมีความมั่นคงทางวิชาชีพ ออกเป็น 5 ประเด็น 2.2.1) ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ 2.2.2) มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ 2.2.3) การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ และ 2.2.4) การพัฒนาครูในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ ดังรายละเอียด คือ

2.2.1 ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

ลักษณะการเรียนการสอนที่ปรากฏในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ พบมโนทัศน์ที่สำคัญ คือ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง และการทำงานที่เป็นระบบ กล่าวคือ ในระยะนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนจากความไม่สอดคล้อง หรือสอดคล้องกับหลักการโดยการเลียนแบบ หรือเริ่มต้นรู้คิดด้วยตนเอง มาสู่การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาล ถึงแม้ว่า แนวการสอนของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละบริบทจะแตกต่างกัน ตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักกิจกรรมหลัก หรือการนำนวัตกรรมต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอน แต่จุดร่วมเดียวกันที่เป็นสิ่งสะท้อนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักการการศึกษาปฐมวัย คือ การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก หรือการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการยึดเด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้ สิ่งที่สามารถสะท้อนความสามารถในการจัดการเรียน การสอนที่มั่นคงได้อีกประการหนึ่ง คือ การมีหลักที่มั่นคงชัดเจนด้วยความรู้คิดและความเข้าใจ ของตนเองจากการปฏิบัติงานจริง จนสามารถประยุกต์ใช้ สร้างสรรค์การเรียนการสอนบนหลักการ หรือสามารถถ่ายทอด เผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นได้โดยวิธีการต่างๆ เช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการ ในโครงการระดับชาติ การร่วมในการทำวิจัยระดับชาติ การเป็นวิทยากร การเป็นที่ปรึกษาด้าน วิชาการ การเป็นหัวหน้าที่ต้องดูแลงานโดยใช้ความรู้ความเข้าใจในหลักวิชา การเป็นแหล่งศึกษา ดูงาน เป็นต้น

ประการสุดท้าย ที่เป็นตัวชี้วัดความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ มั่นคงได้อีกประการหนึ่ง คือ จัดการเกี่ยวกับการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับ ภาระงาน หน้าที่ต่างๆ ว่าต้องทำอะไรบ้าง ต้องวางแผน เตรียมการอย่างไร ตลอดจนจนความเป็น ระบบของกิจวัตรประจำวัน ที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถดำเนินการสอน จัดการชั้นเรียนได้อย่างราบรื่น สม่่าเสมอ ถึงแม้จะมีปัญหาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ผู้ให้ข้อมูลก็สามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“แต่พอมาปีที่สองมันเริ่มเข้าระบบ สามารถสอนกิจกรรมหลักได้เป็น step รู้ ว่าแต่ละกิจกรรมทำอะไรบ้าง อย่างเคลื่อนไหว มีเคลื่อนไหวพื้นฐาน เคลื่อนไหว พร้อมอุปกรณ์นะ พอกลับไปบ้านเริ่มกระตือรือร้นวางแผน จะทำอะไรต่อไป จะ สอนอะไร วางแผนใช้เป็นของตัวเอง แล้วก็ทำได้อย่างเป็นระบบสิ้นไหล แล้วก็รู้ ภาระงานว่าเราต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งเมื่อก่อนนี่ตอนปีแรกๆ พอกลับไปบ้าน เป็ ฝรั่งนี่ต้องไปนั่งดูเด็กอีกแล้ว ไม่เห็นมีอะไรเลย รอเวลาให้หมดไปวันๆ ไม่มีค่าเลย พอต่อมาเรียนรู้วิธีการสอนแบบ project ตอนแรกมีความรู้สึกว่ามันเป็นไปได้เหลือ ที่ project มาจากเด็ก โดยที่ครูไม่ได้เป็นผู้วางแผนการสอนก่อนเลย แล้วเด็กจะ เรียนรู้ได้ คำถามจะมาจากเด็ก คือตอนแรกเราไม่เข้าใจ เราคาดหวังไปเลยว่า เรา เขียนแผนไปเลยว่าเราจะสอนเรื่องนี้ เนื้อหาส่วนต่างๆ เด็กก็ต้องได้ลักษณะนี้ มัน ไม่ใช่ อันนั้นมันเป็นแผนของครู แต่ตอนหลังมันเป็นแผนของเด็กเข้ามา เราดูจาก ความสนใจ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ให้เด็กถามคำถาม หาวิธีหาคำตอบ พบว่า เด็กทำได้จริงๆ” (ครูจันทร์)

“แต่ก่อนมาอยู่ใหม่ๆ แยก(ดูงาน) ไม่ขึ้นห้องเลย บ้าน้อย(ที่ปรึกษาโรงเรียน) บอกว่าต่อไปห้องวาดจะได้รับแยก (ดูงาน) มากที่สุด ซึ่งตอนนี้ก็เป็นเช่นนั้นนะ มัน ก็ทำให้มีกำลังใจ เราเดินถูกทางแล้วนี่ เด็กทุกวันนี้มีความสุขกว่าเด็กเมื่อก่อนมาก วิธีชีวิตที่เราทำมันคงสงบ ก็พาเขาทำ ให้เด็กมีส่วนร่วม ให้ตักอาหาร ให้เสิร์ฟ มี ส่วนร่วมกับครู ทำงานร่วมกัน ห้องน้ำก็ล้างด้วยกัน เรื่องเก็บของเล่น แต่ก่อนเป็น

ปัญหา มาก ครุมา นิ่งเก็บให้เด็กทั้งวัน ตอนนี้นั่งว่าต้องคุยกับเขา เอาของเล่นกลับไป
เข้าบ้านเออะ ของเล่นอยากกลับบ้านแล้ว ดีขึ้นมาก” (ครูวาด)

“เรานำสิ่งที่เราใช้จนเกิดความเข้าใจ จัดอบรม 4 หลักสูตร วิจัยในชั้นเรียน
Project Approach การทำหลักสูตรสถานศึกษา และดนตรีศึกษา รับครูมา 80
คน ทั่วประเทศ แล้วครูก็ช่วยพี่นุช (ผู้บริหาร) เป็นวิทยากร หรือที่เราใช้ในห้องเรียน
ก็นำมาเย็บเล่มรวมกัน ให้ครูต่างจังหวัดได้รู้แนวทาง...

...อย่างน้อยเวลากลับไปบ้าน ก็ลบคำสบประมาทว่าสอนเด็กอนุบาลไม่ต้อง
เรียนสูงก็เป็นครูได้ ซึ่งครั้งหนึ่งเขาเคยดูถูกเรา คือเขาเป็นชาวบ้านธรรมดา เขาไม่รู้
ตอนนี้เขาก็ได้เห็นเรามีความสามารถนะ เวลาที่กลับบ้าน (ต่างจังหวัด) เขาบอก
นะว่า เขาดูทีวีที่ออกรายการ ก็มี 'Project Approach' ที่ออกทีวี ของ มสธ. ตอน
เข้า มี 'พฤติกรรมการสอน' เขาทำเป็นชุดวิชา ทำเป็นนวัตกรรม ตอนนั้นมาถ่ายทำ
การเคลื่อนไหว (กิจกรรมหลักอย่างหนึ่ง) การเล่นดนตรีกับเด็ก ออกที่ช่อง 9
ผู้ปกครองก็มาบอก ครูตุ๊กตาออกทีวีนะ อย่างน้อยสื่อตัวนั้นมันทำให้ผู้ปกครอง
เข้าใจ ยอมรับ การเตรียมความพร้อม...

...เวลาที่มีแขกมาดูงาน เขาตื่นเต้น เขาซักถามเรา สิ่งที่เราทำ สิ่งที่เราสอน
ได้รับการเผยแพร่ออกทีวี หรือออกเป็นหนังสือขาย เป็นที่ยอมรับของทุกคนว่ามันดี
มันทำให้เราไม่สูญเสียไป อย่างน้อยให้เขาเห็นเป็นตัวอย่าง แล้วก็เด็กเราอยู่ ป.1
เขาได้คะแนนเรียนดี นั่นคือแสดงว่าเราสอนเด็กได้ถูกต้องนะ แล้วมาเปรียบเทียบ
กับเด็ก ป.1 ที่มาจากข้างนอก เห็นว่า เด็กเราเก่ง มันทำให้เราปลื้มใจ อย่างน้อย
เราสอนไปเขาได้ดี เขาเรียนเก่ง ถึงแม้ไม่สอนอ่านเขียน แต่เขาได้คะแนนนำ
ผู้ปกครองเขาเข้าใจ ก็ให้ความร่วมมือ เพราะเขาเห็น ก็ดีใจ ทำโรงเรียน
พระราชทานได้อันดับที่ 1 ของประเทศ ปลื้มใจ มันเป็นขวัญกำลังใจให้เรา
ทำงาน” (ครูตุ๊กตา)

“แล้วเราก็เป็นโรงเรียนต้นแบบที่จะมีแต่คนดูงานเยอะแยะ เราไม่ใช่หนู
ทดลองแล้วนะ เราเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีพี่นุช(ผู้บริหาร) พาไปเป็นวิทยากร เพื่อสร้าง
ความเชื่อมั่นให้กับตนเอง แล้วให้รู้จักตัวเอง รู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดให้กับ
ผู้อื่น...

... แล้วก็ผู้ปกครองได้เห็นผลงานของเด็กเรา ไม่ว่าจะจากการบอกต่อ สื่อ
ต่างๆ หรือว่าการเข้าชมห้องเรียน ได้เห็นร่องรอยการเรียนรู้ ผู้ปกครองจะเข้าใจว่า
เด็กทำอะไร อย่างที่สโลแกนเราว่า 'เรียนปนเล่น' เพราะรู้ว่าเรียนปนเล่นนั่นคือ
อะไร ไม่ใช่ว่าเล่นๆ ไปวันๆ เด็กทำอะไรจากการเล่น เพราะเรายังมีร่องรอยการ
เรียนรู้ ที่เราเสริมสร้างพัฒนาเด็ก” (ครูจันทร์)

“เราก็มองว่าถ้าเราทำเพื่อช่วยเด็ก งั้นเราต้องนำสิ่งที่เกิดในห้องมาช่วยพัฒนา
เด็กให้ได้ อย่างมีกิจกรรมเข้าแถวรับท้าว อาจจะมีประเภทเฮโล มันเป็นเหตุการณ์ที่
ดีที่สุดในการสอน เอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ให้เขาเฮโลกันไป

ลักพักหนึ่ง ได้รับผลก่อน แล้วเราค่อยมาบอก เป็นไงมั่ง ตอนรับกาเป็นไงมั่ง เด็กบอก อย่างคนนั้นผลักเลย เจ็บเลย อืม แล้วทำไงดีละ เมื่อต่อไปปรับของ ก็ให้เด็กเห็นภาพ ก็สร้างข้อตกลง ก็เป็นการนำเอาเหตุการณ์ในห้องมาเป็นประโยชน์ขึ้นมา ถ้าเราไม่มอง ก็ไม่เห็น...

...ช่วยอาจารย์ทำวิจัยนวัตกรรมอย่างหนึ่ง ของสกศ. พักหนึ่งจนจบโครงการ หลังจากนั้นอาจารย์เสนองานที่โรงเรียนเทศบาลแห่งหนึ่ง ผู้บริหารที่โรงเรียนนั้น เขาก็มองว่าการศึกษาน่าจะเป็นแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เขาหาคนข้างนอกเข้ามาช่วย ที่จะลงไปสู่ครูได้ เราก็เข้าไปทำงานกับครู ทำได้นานปีครึ่ง จากที่เข้าไป เขายังสอนเป็นคัดลายนี้ออยู่ จนพี่สามารถพัฒนาครูให้เปลี่ยนมาสอนกิจกรรมแบบบูรณาการได้ภายหลัง...

...มันก็มาจากการที่เราเรียนทฤษฎี(ปริญญาโท) มาด้วย แล้วพอมาทำงาน มีประสบการณ์ ทำให้ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ได้มีการขยายความคิดอะไรบางอย่างมากขึ้น และการทำงานก็ช่วยฝึกเรามากขึ้น เช่น การสังเกตเด็ก แต่เดิมไม่ค่อยทั่ว พอเราได้อยู่กับเด็กเรื่อยๆ ตระหนักว่าเขาต้องอยู่ในสายตาเราตลอด ไม่งั้นทำให้จุดเล็กกลายเป็นปัญหา อาจทำให้ขยายเป็นปัญหาใหญ่ ถ้าไม่เห็น การที่เราเห็น ทำให้รู้จักเขามากขึ้น การอยู่ในสายตาตลอด เวลาเกิดอะไรขึ้นมา ก็ทำให้รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น ต้องทำอะไร" (ครูตุ้ม)

"สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา เสนอชื่อให้เข้าไปทำหลักสูตรปฐมวัยตั้งแต่ฉบับแรก คือหลักสูตรก่อนประถมศึกษาปี 2540 ก็เข้าไปเป็นคณะกรรมการ แต่ไม่ได้ยกร่าง พอมาถึงฉบับปัจจุบัน 2546 เริ่มทำตั้งแต่ 2544 อยู่ในกระบวนการตั้งแต่แรก ตั้งใจมาก เก็บข้อมูลจากการสอนไปใช้ ไปปรับ ทำตั้งแต่ยกร่างจนถึงบรรณาธิการ ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ ส่วนย่อยๆ ก็มีมาเรื่อยๆ เช่น โครงการศูนย์ปฐมวัยต้นแบบ การจัดแนวดำเนินงานต่างๆ ของหน่วยงาน การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั่วประเทศ ส่วนใหญ่ทำงานกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งงานจึงเป็นการที่ดูแลระดับประเทศ" (ครูใหม่)

"ช่วงแรกเวลาวางแผนการสอน ต้องดูคู่มือพัฒนาการ ทำอย่างไรถึงจะจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัยของเด็ก ตรงนั้นคงช่วยเรา คิด อ่าน แล้วก็วางแผน แล้วก็สอนจริง มีประสบการณ์จริง มาตอนนี้ทุกอย่างอยู่ในใจเลยว่าเด็กวัยนี้เป็นอย่างไร อะไรที่เหมาะสมกับเขา" (ครูส้ม)

2.2.2 มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ จะปรับเปลี่ยนจากการมองเด็กเป็นภาพรวมเหมือนกันในระยะเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ มาสู่การตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคล ของเด็กในด้านต่างๆ เช่น พัฒนาการ ระดับอายุ

วุฒิภาวะ ความพร้อม ซึ่งต่อเนื่องมาจากความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็ก ส่งผลให้ 1) ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่สนองธรรมชาติและพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งเด็กเป็นหัวใจการเรียนการสอน 2) ครูยอมรับและเคารพเด็กเป็นรายบุคคลในสิ่งที่เด็กเป็น การสอนสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น และ 3) ครูสังเกตเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กอย่างมีความหมายมากขึ้น ว่าเขามีพัฒนาการความสามารถ ความชอบอย่างไร จะต้องส่งเสริม พัฒนา หรือดูแลเด็กแต่ละคนอย่างไร ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เมื่อก่อนเราคิดว่า ของเล่นให้เด็กเล่นก็เหมือนกัน อะไรก็ได้ ไม่ได้มองเลยว่ามันเหมาะสมกับเด็กอายุไหม พอจัดมุมเล่น ตอนที่พี่นุช (ผู้บริหาร) ให้เลือกของเล่น สื่อ เข้าห้องเรียน แรกๆ เราก็ค้านนะ ว่าทำไมต้องมาแบ่ง พี่นุชก็บอกว่า จันทร์ดูด้วยนะว่าเหมาะกับเด็กห้องเราหรือเปล่า เราก็ทำไม่ละ ไม่เข้าใจ พอได้เห็นเขาเล่น อืม จริง บางอย่างน่าจะยากเกินไป ไม่น่าสนใจสำหรับเด็ก อ. 1 หรือว่า บางอย่างก็ง่ายเกินไปแล้วสำหรับพีโต ก็เลยเข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็ก” (ครูจันทร์)

“แล้วเราก็ค่อยมองเห็นเด็ก สิ่งที่เราเห็นคือเด็กไม่เหมือนกัน แล้วเราจะให้เขาได้เหมือนกันไม่ได้ อย่างให้ input เข้าไป แล้วจะให้ output เหมือนกันนี่นะ อันนั้นมองว่าเป็นไปไม่ได้ ก็เริ่มจะยอมรับตามสิ่งที่เขาเป็น” (ครูน้ำ)

“งานปั้น ดูพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อ ความคิด เก็บรายละเอียดได้ไหม เด็กพร้อมไหม ที่จะเขียนได้ เด็กโต (ห้องเรียนคละอายุ) คนไหนยังทำอะไรไม่ได้ เราต้องพาเขาทำ แต่ไม่ใช่ให้เด็กทำตาม ให้เขาได้คิด แต่ละปีงานจะต่างกัน มันจะเชื่อมโยงถึงอายุของเขา งานปัก วาดรูป ทำอาหาร งานปักคือว่าดูสายตาเด็กเข้า กับมือได้ดีหรือเปล่า สามารถเขียนหนังสือ เขียนภาพลงในผ้าได้ไหม เพราะมันต้องจับผ้าตึง มันไม่ง่ายเลยสำหรับเด็กเล็ก แต่มันจะง่ายสำหรับพีที่พร้อมแล้ว เราก็ดู อ.หนึ่งแคไหน อ.สองแคไหน อ.สามต้องให้ได้มากกว่า เพราะการปักผ้า เราก็ได้ดูความพร้อมของกล้ามเนื้อของใจ สมาธิ ทั้งหมด” (ครูวาด)

“เริ่มรู้จักเด็ก แล้วก็เห็นว่า ปัญหาคือเราจะให้เขาก้าวขึ้นไปอีกระดับหนึ่งอย่างไร(พัฒนาการ) โดยหลักการแล้วเด็กต้อง invented spelling ได้ใช้ใหม่ (ตามหลักการแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ) แต่สิ่งที่เราเห็นมันเป็น copy ทั้งหมดเลย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ถึงแม้ว่าการ copy จะมีเป้าหมาย แต่ทำไม เริ่มมองหาว่าทำให้ไปสู่ระดับที่สูงกว่า มาถึงวันนี้ พี่สามารถเห็นเด็กมากกว่าเดิมก้าวขึ้นมาอยู่ในระดับสูงได้ ด้วยการเราช่วยเขาได้เป็นรายคน รู้จักเด็กเป็นรายคนเป็นแบบนี้” (ครูใหม่)

“เด็กแต่ละคนต่างกัน ต้องหาวิธีต่าง เช่น เด็กบางคนไม่นั่งเลย พาคนอื่นวิ่ง

ไปด้วย จะช่วยยังไง ลองใช้วิธีที่แข็ง ลองใช้การห้ามโดยไปแตะตัวเขาไว้ ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ถึงตัวไม่ทัน ก็ใช้วิธีพูดเตือน ก็เสียงเข้มขึ้น ก็ช่วยได้บ้าง แต่คงไม่ดี เขาจะรับเอาสิ่งเหล่านี้ไปด้วย ทั้งน้ำเสียง ท่าทางที่เราใช้กับเขา หาวิธีใหม่ ยิ้มๆ กับเขา ให้เขากลับไปเดินมา เขาก็กลับไปก็วิ่งมาอีก เขาก็เย็นๆๆ เอ้า กลับไปเดินมา ยิ้มให้เขาอีก ก็ยังไม่โอเค ยิ้มให้เขาอีก กลับไปเดินมา เขาก็ยิ้มให้เรามากขึ้น จนเขาก็ซำลๆ จนเดินมา โอเค เด็กคนนี้ ใช้วิธีนี้แล้วกัน” (ครูตุ้ม)

“เราเริ่มมีจุดยืน ว่าเราต้องดูที่วุฒิภาวะ พัฒนาการ ดูที่ตัวเด็ก ดูความพร้อม ความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล ไม่ใช่เหมือนเมื่อก่อน ว่าเด็กจะเป็นยังไงก็ช่าง ทำตามความคาดหวังของเรา” (ครูจันทร์)

“เด็กแต่ละปีก็ไม่เหมือนกัน อย่างกระบวนการวางแผน (กิจกรรมของหลักสูตร High/Scope) เด็กทำได้ช้าเร็วแตกต่างกัน บางปีต้องย่อยทักชะย่อย จนกว่าเด็กแต่ละคนจะเข้าใจ ระดับพัฒนาการต่างกัน จะใส่เหมือนกันไม่ได้” (ครูตุ๊กตา)

“ต่อมาเริ่มเห็นเด็กว่าเขามีความแตกต่างในพัฒนาการ แม้แต่ในห้องเดียวกัน หรือต่างกันแค่เดือนเดียวก็มีพัฒนาการที่ต่าง หรือการอบรมเลี้ยงดู ก็ส่งผลต่อตัวเขา เราเริ่มมาเห็นเด็กจริงๆ เป็นรายบุคคล ช่วงที่ประสบการณ์กับเด็ก 2-3 ปี ที่ต้องสังเกตพัฒนาการเขาทุกวันๆ” (ครูส้ม)

“ปีที่ห้า ที่หก เริ่มมองเห็นห้องมากขึ้น เริ่มสังเกตเด็กมากขึ้น อะไรบ้างที่เด็กต้องการ อะไรบ้างที่เด็กไม่ต้องการ” (ครูแก้ว)

2.2.3 การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ จะปรับเปลี่ยนไปตามความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กอนุบาล ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีการทำงานกับผู้ปกครองที่สอดคล้องกับหลักการ การศึกษาปฐมวัยตามไปด้วย คือ ผู้ให้ข้อมูลได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากขึ้น จาก การพูดคุยแลกเปลี่ยน การเยี่ยมบ้านเด็ก ทำให้เข้าใจปัญหาเด็กมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลมี การส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ในระดับของการสนับสนุนการเรียน การสอน เช่น การเป็นวิทยากร การจัดหาสื่อ การทำกิจกรรมกับลูก ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราได้อะไรจากผู้ปกครองเยอะ แลกเปลี่ยนกัน และเราได้ช่วยกันพัฒนาเด็ก ไปด้วยกัน ได้คุย ได้ลงลึกถึงปัญหา เราเข้าใจเด็กมากขึ้น ใกล้ชิดเด็กมากขึ้น ใกล้ชิดผู้ปกครองมากขึ้น คราวนี้ทำให้เรารู้ถึงปัญหาหรือพัฒนาการอะไรต่างๆ ของเด็กมากขึ้น ตอนหลังผู้ปกครองเริ่มมีบทบาทในเรื่องของการเรียนการสอน ผู้ปกครองเข้าใจมากขึ้น ก็ทำให้การเรียนการสอนเราลุล่วงไปได้ดีขึ้น แล้ว

ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทมาเป็นวิทยากร หรือมีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อเหล่านี้ ทำให้การเรียนการสอนเราลื่นไหลไปด้วย” (ครูจันทร์)

“ในช่วงทำวิทยานิพนธ์ พี่กลับมีความสนใจส่วนตัว คือ การเยี่ยมบ้านเด็ก ตอนแรกผู้ปกครองก็ไม่เข้าใจ คิดว่าการไปเยี่ยมบ้านเด็ก คือ เด็กต้องมีปัญหา แต่ตอนหลังก็เปิดใจมากขึ้น การไปทำให้เราเห็นความสำคัญ คือเราได้รู้จักเด็กมากขึ้น เปิดใจมากขึ้น รู้ว่าการที่เขามีสถิติกรรมแบบนี้เขาได้อะไรมาจากที่บ้าน เช่น เด็กบางคนอยู่ รร.ช่วยเก็บของอย่างดี แต่อยู่ที่บ้านไม่เก็บ คือพอไปเยี่ยมบ้าน เราได้เห็นว่าบ้านเขาไม่ได้เก็บของเป็นที่ หรือเด็กบางคนต้อง work กับเขานานมากเลย กว่าเขาจะยอมเก็บของเล่น พอไปเยี่ยมบ้านได้รู้ว่าที่บ้านเขาไม่ต้องเก็บ เขาเล่นอย่างเดียว แม่เป็นคนเก็บให้” (ครูตุ้ม)

“ทุกวันนี้ละ ครูกับผู้ปกครองมีความสัมพันธ์อันดีมาก เพราะที่โรงเรียนเราเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าชมได้ตลอดเวลา ผู้ปกครองจะมาคุย มาช่วยทุกอย่างโดยรวมแล้วทำงานกับผู้ปกครองมันยากมาก แต่ตรงไหนที่เราพูดให้ความเชื่อมั่น ครูมีความรู้ นะ พัฒนาลูกเขาได้นะ เขาเชื่อมั่น อย่างน้อยที่เปลี่ยนแปลงมากคุยกับผู้ปกครองมากขึ้น ทำงานดีขึ้น เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง” (ครูตุ๊กตา)

“ก็เริ่มทำงานกับผู้ปกครองได้ดีขึ้น เพราะเราทำการบ้านมาดี สามารถที่จะพูดคุยเกี่ยวกับการดูแลลูกเขาได้ แล้วก็มีการเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสอน ส่วนใหญ่จะเป็นพวกการสอนแบบโครงการว่าเขาช่วยอะไรได้บ้าง เช่น คุณพ่อเป็นคุณหมอ มาเป็นวิทยากร” (ครูส้ม)

2.2.4 การพัฒนาครูในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ

การพัฒนาครูที่ส่งผลต่อความสามารถในการเป็นครูอนุบาลในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ พบว่า มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิดมากขึ้น แต่ยังคงต้องอยู่บนฐานของการปฏิบัติอยู่ สามารถสรุปหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การเน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน 2) การนำคุณลักษณะส่วนบุคคลมาเป็นฐานในการพัฒนา และ 3) การมีกิจกรรมทางความคิดให้ครูได้เรียนรู้ ดังรายละเอียด คือ

1) การเน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน พบว่า ในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ เงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลได้ดียิ่งขึ้น คือ การเน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแตกต่างจากช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้คือ ช่วงแรกผู้ให้

ข้อมูลเรียนทฤษฎีแล้วนำไปทดลองปฏิบัติ เน้นที่การได้ลงมือกระทำ แต่ในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ จะมีลักษณะเป็นกระบวนการทางความคิดบนฐานการปฏิบัติ ที่ครูต้องพึ่งตนเองในการพิจารณาเชื่อมโยงการปฏิบัติ กลับไปสู่ ทฤษฎีอีกครั้งหนึ่ง ได้เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีจากการปฏิบัติจริง หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ในการสอน หรือการวางแผนการสอน ครูก็สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติการสอนได้ด้วยตนเองมากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“มันก็มาจากการที่เราเรียนทฤษฎีมาด้วย แล้วพอมาทำงาน มีประสบการณ์ทำให้ชัดเจนมากขึ้น แล้วก็เหมือนเวลาอ่านทฤษฎีก็เข้าใจระดับหนึ่ง แต่เมื่อเราลงปฏิบัติจริงแล้ว เราต้องพยายามมองตัวเอง ตัวเด็ก มีอยู่อันที่ชอบมาก ที่ช่วยให้ชัดเจนขึ้น เป็นทฤษฎีสามเหลี่ยม จากทฤษฎี ไปสู่ปฏิบัติ แล้วก็ได้เป็นทฤษฎีจากการปฏิบัติ ก็เห็นว่าหนังสือวิชาการไทย เมืองนอกต่างกัน เขาจะไปปฏิบัติมาแล้ว ทำให้ชัดเจนมากขึ้น ได้จากประสบการณ์ของเขาด้วย” (ครูตุ้ม)

“คิดว่าการปฏิบัติการสอนช่วยเรา มันเหมือนกับว่าเราได้มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม แล้วเราก็ได้ทำกับเด็กจริงๆ แล้วเราจะเห็นว่ามันใช่ หรือไม่ใช่ แต่ถ้าเราไปนั่งฟังอย่างเดียว เราไม่ได้ลงกับเด็ก เราก็จะไม่เห็นปัญหาหรืออุปสรรคว่าใช่หรือไม่” (ครูจันทร์)

“เด็กเนี่ยแหละหะมีอะไรให้เราเรียนรู้มากมาย แล้วเราทำยังไง วันนั้นใจเราสงบหรือไม่สงบเนี่ย เด็กเขาจะสะท้อนให้เราเห็นหมดเลย ไม่ใช่ที่เราจะไปสอนเขา แต่เขาต่างหากเป็นครูของเรา ที่จะทำให้เราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเรา อยุ่อยู่ในห้องเนี่ย เราโกรธเขา เป็นเพราะอารมณ์ของเราเอง แต่เด็กพอมองย้อนไปเขาไม่รู้เรื่องอะไรเลย” (ครูแก้ว)

“แต่ก่อน ก็วางแผนกิจกรรมเลย เราจะติดที่ตัวกิจกรรม ไปอบรมก็ได้เป็นตัวกิจกรรม เทคนิคการสอนมาเท่านั้น แต่จากการฝึกสังเกตครูจากการทำวิจัย ทำให้เป็นคนมองการปฏิบัติ พฤติกรรมครูแล้วเชื่อมโยงว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติอย่างไร สังเกตเยอะมาก ต่อมาเวลาที่ตัวเองมาสอน เราคิดกิจกรรมอะไรขึ้นมาสักกิจกรรมหรือคิดที่จะทำอะไรในห้องเนี่ย มันก็จะหลักการมาก่อน แล้วถึงจะมาทำยังไงดี ให้มันสอดคล้องกัน แล้วเป็นไปได้ในห้องเรียนจริง” (ครูใหม่)

2) การนำคุณลักษณะส่วนบุคคลมาเป็นฐานในการพัฒนา พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลมาเป็นฐานในการพัฒนา เริ่มจะมีผลมากขึ้นในช่วงนี้ ซึ่งมีความแตกต่างจากในระยะแรกที่ปัจเจกระดับองค์กร หรือการมีหลักฟังจากภายนอกจะมีผลต่อความสามารถมากกว่า แต่เมื่อผู้ให้ข้อมูลเติบโตมากขึ้น คุณลักษณะส่วนบุคคลเริ่มจะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้พัฒนา

ได้มากขึ้น คุณลักษณะเหล่านั้น เช่น ความใฝ่พัฒนา ซึ่งสะท้อนออกมาในความพยายามเรียนรู้ตลอดเวลา จากการอ่าน การเรียนต่อ การอบรม หรือ การมีวุฒิภาวะที่มากขึ้น ก็ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นคง มีความเป็นผู้ใหญ่ พร้อมทั้งจะพัฒนาและรับผิดชอบงานอย่างเต็มที่มากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พี่เป็นคนชอบอ่านหนังสือ คือเห็นตัวอย่างจากอาและปู่ ปู่เป็นหมอพราหมณ์ และนายหนังตะลุง ในห้องนอนจะมีตู้ไว้เก็บสมุดข่อย หนังสือกลอนที่เป็นพับๆ แบบโบราณ เห็นปู่ดูหนังสือ ดูหมอพราหมณ์ทำขวัญนาค ขวัญข้าว พี่รับนิสัยรักการอ่านมา สิ่งที่ปู่ปลูกฝังคือการเรียน เลยทำให้เป็นคนที่ยากู้ ไม่หยุดนิ่ง อยู่เฉยไม่ได้ วันไหนอะไรทำเสร็จ พี่จะเดินไปหาหนังสือใหม่ๆ มาอ่าน บทความต่างๆ เพราะฉะนั้นถาม ทุกบทความ จำได้ หาได้ อ่านแล้วรู้หลายๆ อย่าง บางทีเอามาทำป้ายนิเทศหน้าห้องดีไหม อะไรอย่างนี้ “ (ครูตุ๊กตา)

“ตอนที่เรียนอยู่ ไปดูงานหลายที่ทั้งจากที่อาจารย์จัดให้ไปดู และที่ติดต่อเอง ที่ติดต่อเองทั้งแบบเข้าไป 1 วัน เข้าไป 1 อาทิตย์ เข้าไปเป็นเทอม โรงเรียนที่ไปดูงานให้พี่เอยะเลย ขอเขาเข้าไปอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งครูมีการประชุม มีการเตรียมงานกันก็เข้าไป คือตรงไหนที่น่าสนใจพี่จะขอเข้าไป แต่น้องหลายคน อาจารย์ให้ดูแค่ไหนก็แค่นั้น พี่ก็บอกว่าไหนๆ ลามาเรียนกันแล้วไปดูๆ ซะ เป็นโอกาส พี่ก็จะแจ้งกับโรงเรียนว่าต้องการเข้าไปดูแบบไหน เช่น จะกระจายกันอยู่กันคนละห้อง ดูตั้งแต่เข้าจนบ่ายสอง แล้วเราจะขอคุยกันเองว่าใครเป็นยังไง เสร็จแล้วเราจะขอคุยกับตัวแทนของครู เพื่อให้มันเห็นภาพที่ชัดเจน” (ครูตุ้ม)

“ภาวะที่เริ่มโตขึ้น ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง มาพัฒนางานของตน อะไรที่เขาเคยพาทำ ที่เคยเบื่อไม่ชอบ ไม่รู้ ไม่เข้าใจ แต่มันซึมซับโดยไม่รู้ตัว มันเปลี่ยนความคิดเรามาเรื่อยๆ และมาปรากฏในตอนหลัง ปีที่ห้าที่หก... จากการที่เราโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีการภาวนาเกิดขึ้น เราก็เห็นความสำคัญของเด็กมากขึ้น ไม่ใช่การมาทำงานแปดโมงเช้าแล้วเย็นเลิก” (ครูแก้ว)

“พอมาหลังๆ เริ่มแก่ บอกช่างเขาเถอะ ปลง ใจเย็นลงมากๆ เลย กลับไปบ้านสองสามปีหลังย่าบอกว่าใจเย็นขึ้น ก็ใจเย็นลง จะไม่ค่อยเถียง จะรับฟังคนอื่น จากที่แบบ Ego ไม่ค่อยฟัง อย่างนี้น่าจะถูก พอฟังคนอื่นเสนอ ก็รับฟัง ก็เปลี่ยนตนเองเยอะ จากชีวิตนักศึกษาไม่มีให้แบบนี้ การทำงานเปลี่ยนทางที่ดีขึ้น มันให้ประสบการณ์ที่ดีกับเรา เราก็สามารถทำงานกับเพื่อนร่วมงาน กับผู้ปกครองได้ดีขึ้น เด็กก็ได้ตามไปด้วย” (ครูตุ๊กตา)

3) การมีกิจกรรมทางความคิดให้ครูได้เรียนรู้ พบว่า ในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ เงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลพัฒนาความสามารถในการเป็นครู

อนุบาลได้ดียิ่งขึ้น คือ การได้มีกิจกรรมทางความคิด เช่น การได้อภิปรายแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกับกัลยาณมิตร ซึ่งได้แก่ กลุ่มเพื่อนร่วมงาน หรือครูเครือข่าย หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่า การได้เข้าร่วมในงานวิจัย การได้มีโอกาสรับความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ตนสนใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เป็นการช่วยเพิ่มมุมมองการทำงาน เป็นโอกาสให้ครูเรียนรู้มากขึ้น ทำให้การทำงานของครูชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ตอนนั้นมีครูอ้อย (ครูเครือข่าย) มาเป็นที่ปรึกษา เขาก็จัดอบรมทำให้เด็กได้เรียนรู้ได้อย่างไร ไปทำศิลปะเด็ก ถ้ามีครูฝรั่งมาก็ให้ไปเรียนรู้ ไปดูงานที่โรงเรียน เขา แล้วก็เคยอบรมวอลดอร์ฟเป็นสิบครั้ง แต่ไม่เคยเข้าใจ แต่แต่ละครั้ง ก็มีแต่ละเรื่อง หลายเรื่อง เช่น เด็กพิเศษ การศึกษามนุษยปรัชญา การวาดภาพของเด็ก ยูริธี่ แต่ไม่รู้เรียนทำไม เชื่อมโยงยังไง แต่ก็ลืม ไม่ได้นำมาใช้จริง แต่ในคอร์สนี้ (การพัฒนาครูโดยเข้าร่วมการอบรมคอร์สระยะยาว 3 ปีกับโรงเรียนเครือข่าย) เป็นคอร์สต่อเนื่องทำให้เรารู้ เช่น การจัดสีน้ำ พอมาศึกษาสี ตามฤดูกาล เขาไม่บอกเรานะ เขาให้เราสังเกตธรรมชาติ ช่วงเนี่ยะ ใบไม้ร่วงสียังไง หน้าฝนสีมันเป็นอย่างไร ย้อนกลับมาคิด ที่ทิ้งไว้ (การปฏิบัติ) เอามาร้อย ก็เลยเริ่มรู้ขึ้น เมื่อเรียนแล้วก็ได้นำไปปฏิบัติจริง พอทำแล้วมีอะไรไม่เข้าใจเราก็มາถามครูได้ อย่างเด็กไม่ค่อยเล่นบอล็อค” (ครูแก้ว)

“งานวิจัยหนึ่งที่ที่เข้าร่วมช่วยพี่ในแง่ให้พี่ไปคิดไตร่ตรองในเรื่องของการสอนกับหลักการ คือเดิมเราไม่ได้ไตร่ตรอง มันเหมือนทำบันทึกหลังสอน ที่ดีกว่าบันทึกหลังสอน ช่วยไตร่ตรองและเห็น ช่วยในแง่ระบบงาน นอกจากนั้นการไตร่ตรองยังช่วยในเรื่องของการแลกเปลี่ยน อันนี้ชอบมาก คือ ได้แลกเปลี่ยนกับร.ร.อื่น ได้ฟังอะไรจากอาจารย์ที่มาร่วมประชุมเยอะมาก” (ครูใหม่)

“มีงานวิจัยเข้ามาทำให้เราพัฒนา ร่วมงานวิจัยก็เยอะ ผลที่มันเกิดกลับมาต่อการทำงาน สิ่งแรกที่ได้ก็คือ มีประโยชน์กับเด็ก หรือต้องปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมอะไร เทคนิคการสอน ทำให้เราเข้าใจมากขึ้น ก็มีการแลกเปลี่ยนกัน เพราะบางที่ปัญหาเนี่ยห้องเราไม่เกิด ห้องอื่นเกิดแล้วบางที่เกิดกับเขา เขาแก้ไม่ได้ แต่เรากลับช่วยเขาแก้ได้ หรือว่าถ้าหากเกิดกับเรา เราก็มีบทเรียนแล้วเราก็แก้ได้... อย่างการนิเทศก็ช่วยในเรื่องของการทบทวนตัวเรา แล้วก็ปรับเปลี่ยนเทคนิคการสอนการ แล้วก็เป็นการแลกเปลี่ยนได้อีก เพราะบางทีในสิ่งที่เราไม่คาดคิด ไม่ทันคิดเนี่ย หรือว่าขาด หรือมองแล้วเลยไปอย่างเนี่ย ก็อาจจะมีคนช่วยเรามอง คือต่างฝ่ายต่างนำเสนอซึ่งกันและกัน แล้วก็ยอมรับฟังเหตุผลกันทั้งผู้บริหารและผู้สอน ไม่ใช่ให้ผู้บริหารพูดฝ่ายเดียว เราก็มีสิทธิ์พูด แต่ก็คือว่าตรงไหนที่มันเป็นผลดีกับเด็ก เราก็จะยอมรับกันตรงนั้น” (ครูจันทร์)

“ต่อมาก็เริ่มรับนวัตกรรม ภาษาศาสตร์มา อ.พัชรินทร์มาอบรมให้ตอนเย็น.

ก็เรียนรู้ไปพร้อมกันทุกคน มีอะไรก็จะพูดคุย ปรึกษากัน แลกเปลี่ยนกัน เข้าใจตรงกันบ้างไม่ตรงกันบ้าง พี่นุช(ผู้บริหาร) ก็จะสอบถามตลอด ห้องนี้มีอะไร มีกิจกรรมอะไร ห้องนี้ๆ ก็จะได้พูดคุยในแนวทางที่ถูกต้อง โดยมีพี่นุชเป็นคนชี้แนะ อันไหนถูก อันไหนไม่ถูก กิจกรรมอันไหนสอดคล้องแนวคิดหรือไม่ เวลาพี่นุชไปเมื่อนอกมา ก็จะเอาเอกสารจากต่างประเทศมาเป็นข้อมูลใหม่ๆ ทันสมัยรู้เร็วกว่าที่อื่นๆ ไม่รู้ว่าครูที่อื่นเป็นเหมือนเราไหม เวลาปิดเทอมต้องมาเรียนหนังสือกันทุกเทอม บางที่ประชุม 2-3 วันต่ออาทิตย์ ประชุมอีกแล้ว พูดคุยในห้องเป็นยังไง หรือ พี่นุชไปดูงานมาก็คงถ่ายทอดให้ฟัง มันจะต่อเนื่องไม่มีวันจบ” (ครูตุ๊กตา)

สรุปได้ว่า “การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลในช่วงแห่งการมีความมั่นคงในวิชาชีพ” ของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า ลักษณะการเรียนการสอนของครูปรับเปลี่ยนมาสู่การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลจากการรู้คิดด้วยตนเอง มีการทำงานที่เป็นระบบ สำหรับมุมมองที่มีต่อเด็กครูได้ปรับเปลี่ยนมาสู่ความตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก สำหรับการทำงานกับผู้ปกครองก็ได้พัฒนามาสู่การมีการสื่อสาร สร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ความสามารถดังกล่าวนี้เนื่องมาจากหลักการในการพัฒนาครู คือ การเน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน การนำคุณลักษณะที่ดีส่วนบุคคลเป็นฐานในการพัฒนา และการมีกิจกรรมทางความคิดให้ครูได้เรียนรู้

ความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ตั้งแต่เข้าสู่วิชาชีพซึ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นการเรียนรู้ จนกระทั่งครูพัฒนามาถึงช่วงการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ สามารถเปรียบเทียบกระบวนการเปลี่ยนแปลงของระยะ 2 ระยะ ในมิติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มุมมองที่มีต่อเด็ก มุมมองที่มีต่อผู้ปกครอง และสามารถเปรียบเทียบเงื่อนไขเกี่ยวกับหลักการในการพัฒนาครูแต่ละระยะ ดังสรุปในตารางต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะ ประเด็น	ช่วงเริ่มต้นการเรียนรู้	ช่วงมีความมั่นคงในวิชาชีพ
การเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - การสอนมีทั้งที่ไม่สอดคล้อง และสอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย ชั้นเรียนแบบไปจนชั้นเริ่มต้นด้วยตนเอง - เรียนรู้ทักษะงานพื้นฐาน เช่น การวางแผน และดำเนินการสอน เทคนิคการสอน - เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพให้เหมาะสม (เช่น รูปลักษณ์ภายนอก มารยาทในโอกาสต่างๆ ความสะอาด ความอ่อนโยน) 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอนุบาล - การมีหลักการที่มั่นคงด้วยความเข้าใจและการรู้คิดของตนเอง - การทำงานที่เป็นระบบ และสามารถคาดคะเนและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม
มุมมองที่มีต่อเด็ก	<p>มุมมองหลัก คือ มุมมองแบบแยกส่วน (Fragmatic View) ส่งผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูมองเด็กทุกคนเหมือนกัน คือ มองว่าเด็กทุกคนมีรูปแบบตามเด็กส่วนใหญ่ - ครูไม่เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็ก - ครูมองธรรมชาติเด็กแบบผิวเผิน ไม่เข้าใจความเป็นองค์รวมของตัวเด็ก 	<p>ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ส่งผลให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสอนที่สนองธรรมชาติและพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งเด็กเป็นหัวใจการเรียนการสอน - ยอมรับและเคารพเด็กตามที่เป็น - สังเกตเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับ พัฒนาการความสามารถ ความชอบ ธรรมชาติการเรียนรู้อันได้มากขึ้น
การทำงานกับผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - การมีมุมมองแบบแยกส่วน ส่งผลให้ครูแยกห้องเรียนจากชีวิตเด็กที่บ้าน - การทำงานกับผู้ปกครองไม่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย เกี่ยวเนื่องตามลักษณะการเรียนการสอน 	<p>การทำงานกับผู้ปกครองพัฒนาตามลักษณะการเรียนการสอน ได้แก่ การสื่อสาร สร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา</p>
การพัฒนาครู	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่การให้ความรู้ - การมีกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพเป็นหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู - การได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน - คุณลักษณะที่ดีส่วนบุคคลเป็นฐานในการพัฒนา - การมีกิจกรรมทางความคิด เช่น การแลกเปลี่ยน การร่วมวิจัย การประชุม การอบรม

ตารางที่ 27 การเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นครูอนุบาลและการพัฒนาครูระหว่างช่วงเริ่มต้นการเรียนรู้กับช่วงมีความมั่นคงในวิชาชีพ

**กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ:
ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ**

สาระในบทนี้ เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ” ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของกระบวนการ ในระยะนี้ผู้ให้ข้อมูลจะปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลด้วยความแน่นอนในวิชาชีพ ซึ่งเกิดจากการผ่านกระบวนการยืนยันความแน่นอนในวิชาชีพในระยะที่ 2 ซึ่งในระยะที่ 3 ไม่พบมโนทัศน์ที่แสดงการเติบโตในด้านความแน่นอนในการเป็นครูอนุบาลอย่างเด่นชัดอีก แต่ความแน่นอนในวิชาชีพยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่มีลักษณะหลอมรวมจนเป็นฐานให้กับการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลที่ต่อยอด จนเติบโตขึ้นจากระยะเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้และระยะแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ มาสู่ “การมีวุฒิภาวะในวิชาชีพครูอนุบาล” ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะดังกล่าวได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1 ลักษณะการเรียนการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ 2 มุมมองที่มีต่อเด็กของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ 3 การทำงานกับผู้ปกครองของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของหลักการในการพัฒนาครูอนุบาล ดังรายละเอียด คือ

1. ลักษณะการเรียนการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ลักษณะการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้ค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้านการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลได้อย่างมีความมั่นคง คือ สามารถสอนได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอนุบาลด้วยความเข้าใจและการรู้คิดของตนเอง และมีการทำงานที่เป็นระบบ ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลจะพัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจำแนกการนำเสนอมนทัศน์ดังกล่าวได้ 4 ประการ คือ 1.1 การค้นพบจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง 1.2 การสอนบนฐานทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) 1.3 การตระหนักในบทบาทของการสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ และ 1.4 การตระหนักในบทบาทของการเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึกและเป็นองค์รวม ดังรายละเอียด คือ

1.1 การค้นพบจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาล ด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง

ตั้งแต่ผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลในระยะแรก ดำเนินมาถึงช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระยะสุดท้าย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับการถ่ายทอดบรรทัดฐานต่างๆ ทำให้ปรับเปลี่ยนจากการเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะทั่วไปตั้งแต่ก่อนเข้าสู่วิชาชีพ จนกลายเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นครูอนุบาล ในระหว่างนี้ผู้ให้ข้อมูลจะซึมซับแนวปรัชญาการศึกษาต่างๆ ตามบริบทของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน จนเกิดการหลอมรวมมาเป็นปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลที่เริ่มจะปรากฏชัดในช่วงนี้ สะท้อนออกมาให้เห็นจากการที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถพิจารณาได้ว่าตนเองเลือกทำงานในแนวการสอนหนึ่งแนวการสอนใด เพราะสอดคล้องกับปรัชญาชีวิตหรือปรัชญาการศึกษาของตนเองที่สอดคล้องกัน หรือสามารถพิจารณาแนวการสอนที่เป็นจุดยืนในการทำงานของตนเองได้ นอกจากนี้สิ่งที่สะท้อนความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง คือ ผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาทำความเข้าใจจุดยืน ปรัชญาที่ตนเชื่อ อย่างลงลึกจนมีหลักที่มั่นคง สามารถพิจารณาสิ่งที่ทำเชื่อมกับฐานความคิดได้ และสามารถสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น แก้ปัญหา ในการจัดการศึกษาบนฐานความคิดที่ตนเลือกแล้วได้ ดังตัวอย่างคำพูด คือ

1.1.1 ตัวอย่างคำพูดของการค้นพบจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาล

“ช่วงก่อนหน้านี้นี้ พี่สอน ร.ร. Neo-Humanism พอปีที่ 4 ปีที่ 5 พี่ก็รู้สึกว่ามันไม่พ้นการปีบบังคับเด็กให้เรียน ถึงแม้เราพยายามที่จะสอนแบบบูรณาการ แต่มันไม่ได้มีแรงบันดาลใจออกมาจากข้างใน คำถามมันก็จะยิ่งมากขึ้นเรื่อยๆ ว่านี่ใช่ไหม นี่คือการเรียนการสอนในฝันใช่ไหม ถึงแม้จะเน้นให้เด็กมีความสุข มีกีฬายุคะ เน้นการพูดบอก ทำสมาธิ เปิดเพลงปรับระดับคลื่นอัลฟา พอประถมต้องเข้าวิชาเรียนแล้วยาก ก็ไม่ต่างจากโรงเรียนทั่วไป พี่ก็รู้สึกว่า มันมีอะไรมากกว่านั้น อย่างเลขนี่นะ เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่จริงแท้ มันน่าจะมีวิธีการเรียนการสอนที่สะท้อนอันนี้ออกมา แล้วเด็กรับรู้ได้โดยง่าย ไม่รู้ว่าทำไมพี่ถึงคิดอย่างนั้น พี่จึงตามศึกษาปรัชญาและพบว่าที่สนใจมากคือคอร์สหมอลด (ครูแกนนำของโรงเรียนที่สอนอยู่ในปัจจุบัน) จัด เกี่ยวกับบวลดอร์ฟ ฟังแล้ว ก็เห็นว่ามีแนวทางที่ทำได้ เด็กเรียนจากแรงบันดาลใจข้างในจริงๆ มีความสุขจริงๆ เข้าใจจริงๆ ก็เลยตามศึกษาทางนี้ ในช่วงปีนั้นก็ติดตามหมอลดไปสอนเด็กที่บ้านราชวิถี ตามไปเรียนคอร์สพิเศษ พอศึกษาแล้ว คิดว่าใช่ที่เราแสวงหา ก็ไปเรียนต่อ พอปี 2 เราต้องแยกเรียน ว่าจะเป็นอนุบาลหรือประถม ดูว่าเราชอบร้องเพลง ทำอาหาร

เย็บผ้า ชอบอะไรที่ซ้ำๆ เรื่อยๆ เนิบๆ บ่นด้าย ล้างขนแกะอะไรพวกนี้ จัดเตรียม อุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำการฝีมือ เย็บตุ๊กตา ย้อมผ้า ก็เลยมาทางอนุบาล อนุบาล เป็นแม่บ้าน แต่ประมต้อง active มากกว่านี้ กระตือรือร้น พอตอนมาสอน วอลดอร์ฟนี่นะ ไม่มีคำถามแล้ว” (ครูน้ำ)

“มองว่าแต่ละอัน (แนวการสอน) ก็มีดี แต่ที่เลือกศึกษาและลงสอนที่นี่ เพราะ มันตรงกับความคิดของพี่ พี่เป็นคนให้ความสำคัญกับความดี มากกว่าความฉลาด ถ้าเราสามารถทำให้คนเป็นคนดีได้ เราจะสามารถได้คนฉลาดมากกว่า ที่จะเน้น ความฉลาด พี่เชื่อดังนี้ จึงตามศึกษาอันนี้(การศึกษาแนวหนึ่ง) คิดว่าต้องทำความ รู้จักให้มากขึ้น ก็มาขอ observe ช่วยงานอาทิตย์ละหนึ่งวัน แล้วก็มา full time ตอนหลัง” (ครูตุ้ม)

“อย่างเรียนข้างนอก (การเรียนต่อระดับปริญญาตรี) เราไม่เอานะ เพราะใช้ ประโยชน์ได้น้อยกับของเรา อย่างแม่แก้ว แม่อ๊อบ (เพื่อนครูที่ไปเรียน) ก็ไม่เห็น ใช้ได้ อย่างที่เคยไปเรียนของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย เป็นภาค พิเศษ ไปนอน ๕ คืน แต่ก็ไม่พอใจ มันก็ไม่ใช่ แต่พอในที่ประชุม(ของโรงเรียน) บอกว่าจะมีการอบรมวอลดอร์ฟนะ เราบอกคุณยาย(แม่ชีที่ดูแล) ว่าขอวาดเออะ เรายังขาดอีกหลายอย่าง อยากเอามาใช้กับงานเราจริงๆ” (ครูวาด)

“ตอนแรก ชอบหมดเลย ทุกแนวคิด อาจารย์สอนเป็น intro โน่นก็ดี นั่นก็ดี Whole Language, Reggio, Montessori ดีไปหมด สมองก็ดี ของเล่นเยอะดี แต่ ที่โดนใจคือแนวธรรมชาติ ถูกใจกับ Waldorf (แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) อิม เนียะ แหละ เรียนแบบให้เด็กได้เล่น เป็นธรรมชาติ ก็ตามศึกษาเรื่อยมา แล้วก็มาตอน ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เราเก็บข้อมูลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แล้วก็รู้สึก ว่า ทำหายดี แต่ก็มีคำถามว่าฉันจะทำได้จริงๆ หรือเปล่า ยังไม่มั่นใจในตนเอง จนเมื่อ ตัดสินใจไปแคมป์ฮิล (เป็นชุมชนที่ดูแลเด็กพิเศษตามปรัชญาที่ผู้ให้ข้อมูลสนใจ ข้างต้น) มันก็ออกมาว่าจริงๆ แล้วทำได้ ใจความกลัวแทบไม่เหลือ มันเป็นตัว prove ตัวหนึ่งว่าทำงานกับเด็กกลุ่มนี้ได้ คือเด็กเป็นขนาดว่าแทบจะไม่รับรู้อะไรเลย ก็ทำได้ คิดว่ากลับมาเมืองไทย ฉันทำงานได้เลย แคมป์ฮิลสอนอะไรเยอะมาก ใน เรื่องของมุมมองการทำงานกับเด็กพิเศษ” (ครูปาน)

“ก็คือจุดยืนเรามีอยู่แล้ว เราต้องแท้ในทหกิจกรรมหลัก แล้วก็เริ่มรับ นวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ของเราจะเน้นพวก Project Approach, High/Scope, Whole Language (หลักสูตรและแนวการสอนต่างๆ ซึ่งมีรากฐาน ปรัชญาเดียวกัน) การอบรมอย่างอื่น ที่เราเข้าเนี่ย เราก็คือต้องการหาความรู้ เพิ่มเติม แล้วบางส่วนของบางกิจกรรม บางจุดของนวัตกรรมอื่นๆ เราสามารถดึง กลับมาใช้กับเด็กเราได้ ในช่วงของเทคนิคการเรียนการสอนอะไรอย่างเนี่ย แต่ จุดยืนของเราก็คือ มีของเรายู่แล้ว แต่เขาก็นำอันนั้นเนี่ยมาสอดแทรกบ้าง เราก็ ไม่ได้บอกว่าของเขาไม่ดี ไม่รับเลย ก็ไม่ใช่ แต่เราก็ไม่ได้รับของเขาหมด เพราะมัน ไม่ใช่ มันไม่ใช่แนวเรา แต่เราก็ไม่ได้ไปปฏิเสธเขา” (ครูจันทร์)

“จุดยืนของเราก็คือหกกิจกรรมหลัก แล้วก็นวัตกรรมที่ใช้ whole language, project approach, portfolio สำหรับอย่างอื่น (การสอน) ที่ไม่ได้เป็นฐานเดียวกันแบบนี้ ก็เข้าอบรม พี่นุช(ผู้บริหาร) ก็จะทำให้ up date ตลอด ไปศึกษา คือไปให้รู้ นวัตกรรมอื่นว่าเป็นยังไง ก็มีส่วนตัวในตัวของมัน เพียงแต่เราจะเอาจุดไหนมาใช้ และเข้ากับเราหรือเปล่า เช่น Waldorf (การศึกษาแนวหนึ่ง) เขาทำเด็กให้หนึ่ง ให้สงบ แล้วเหมาะไหม การที่เรามาใช้ คือเรามีจุดยืน นำมาใช้อันที่เหมาะสมกับเรา พัฒนาเด็กของเรา ก็เอามาใช้ ตอนนี้นำเสนอการเคลื่อนไหว พี่ก็ใช้แนวการฝึกโยคะ ซึ่งมันออกจะต้องทำสมาธิ ให้ผ่อนคลาย พี่ว่ามันดี อะโรมันดีก็เอามาใช้ ไปอบรม Storyline(วิธีการสอนอย่างหนึ่ง) เราก็ไป เปรียบเทียบกับสิ่งที่เราทำ (Project Approach) มันเหมือนหรือต่างกันยังไง อะไรใช้ได้ ไม่ได้“ (ครูตุ๊กตา)

“ที่เรายึดถืออยู่ในการพัฒนาลูกๆ ก็คือการศึกษาแนวพุทธ วิถีคุณยาย (แม่ชี ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน) ที่ใช้อยู่มานานแล้ว และเรามาผสมผสานกับวอลดอร์ฟ (แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) เข้ามา ซึ่งอันนี้พื้นฐานธรรมะช่วยให้เราเข้าใจแนวการศึกษาแบบวอลดอร์ฟมากขึ้นนะ คือเรามองว่าวอลดอร์ฟกับการศึกษาแนวพุทธเนี่ยะ ไม่ต่างกันเท่าไร แต่ว่าคือในวิธีการ คำพูด การเขียน วิชาการอาจจะต่างกัน จุดมุ่งหมายคืออันเดียวกัน” (ครูแก้ว)

1.1.2 ตัวอย่างคำพูดของการมีหลักที่มั่นคงด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง

“การร้องเพลง เรารู้ว่าเสียงเพลงกับเด็ก ต้องเป็นเสียงสูง ที่จะช่วยให้เขาอยู่ใน dream consciousness เราก็จะมี aware รู้สึกถึงตรงนี้มากขึ้น... แต่ก่อนตะเบ็งเสียงแข่งกับเด็ก พอเราเรียนวอลดอร์ฟ(แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) รู้ว่าเสียงที่เบา สูง เพนทาโทนิก mood of the fifth (โน้ต 5 เสียงที่เหมาะสมกับเด็กเล็กตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ) เป็นเสียงที่เหมาะสมกับเด็กจริงๆ เราก็จะใช้เสียงเพลงมากกว่าพูด ใช้เพลงกับ gesture เป็นหลัก... อย่างนิทานก็จะมีทั้งที่ตายตัว set ไว้ตามฤดูกาล เทศกาล เช่น วิสาขะ ลอยกระทง สงกรานต์ ตามฤดูกาล ตามเวลา แต่อื่นๆ (นิทาน) เราก็ดูตามเด็ก สภาวะ need ของเขาเป็นยังไง แต่ละปี ต่างกัน เด็กกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มเล็ก วิสาขะ เป็นภาพชีวิตใหม่ที่มาสู่โลกพร้อมความดีงาม ก็ดีกับเด็กที่มาอยู่ที่โรงเรียนใหม่ ก็ set ไว้ แล้วมีเด็กคนหนึ่งที่ขี้ตื่น เล่นแบบกลัวๆ ส่งเสียงกรีดกราด เดี่ยวมีเรื่องนั้นเรื่องนี้เกิดขึ้น ไฟไหม้ โจรมา เล่นบ๊อย พบว่าแม่ชীগังวล เรื่องเล็กน้อยก็กังวล เกินความพอดี ส่งมาที่ลูก เด็กวัยนี้ธรรมชาติเขาไม่ตื่นอยู่ของเขาไป ไม่กลัว พี่ก็เอาเรื่องลูกไก่อตื่นตุ้มตื่นเต้นโดยที่ไม่รู้ มันก็ไม่ตื่นะ ที่เราตื่นเต้นเกินไป ที่ฟ้าถล่ม ก็เห็นผลเขาเปลี่ยนไป เด็กที่มีปัญหาเขาจะตั้งใจฟัง อ้อเป็นแบบนี้ เขาก็แก้ปัญหาของเขาไป” (ครูน้ำ)

“ยกตัวอย่างในเรื่องการสอนว่าสอนยังไง ทำไมสอนยั้ง เด็กยั้งจะช่วยยั้ง
เช่น เด็กที่ไม่นิ่ง ถ้ายั้งนั้นต้องการ sense of trust นะ” (ครูตุ้ม)

“การทำกิจกรรมกับเด็กเนี่ยะ สิ่งแรกที่ทำทุกกิจกรรมให้ภาวนากับเด็ก ครู
ภาวนา เด็กภาวนาแล้วเด็กจะมีความสุข เช่น ภาวนากับการนวด ภาวนากับการ
ล้างมือ ภาวนากับการทานอาหาร บางทีเขา (เด็ก) รอยาก เด็กมีสมาธิสั้นจะทำ
ยังไง ให้ภาวนากับเรา เราใช้บทเพลงในกิจกรรมต่างๆ เด็กกับท่วงทำนองเป็นสิ่ง
เดียวกัน การกินอาหารรู้จัก การกตัญญู การรู้จักรอคอย เด็กที่ห้องจะไม่่วนวายใน
เรื่องพวกนี้ เด็กสามารถที่จะรอคอยได้นาน 10-20 นาที น้องกลุ่มหนึ่งนั่งรอกุ่มพี
ที่ปูที่นอนยังไม่เสร็จได้ เข้าแถวยาวเดิมน้ำรอได้ รู้ว่าใครมาก่อนมาหลัง มันเป็น
การภาวนา ไม่ต้องรีบเร่งอะไรมากมาย ให้รู้ว่าทุกคนก็ทานอาหารด้วยกัน ทุกสิ่ง
ทุกอย่างไปด้วยกัน เด็กที่ห้องจะไม่วิ่ง มีครูหรือไม่มีครู จะไม่วิ่ง เขาจะภาวนากับ
การเดินทาง แต่เขาไม่รู้หรือรอว่าเป็นการภาวนา พี่คนไหนจะเดินเส้นตรง น้องจะมอง
ตาม ทุกกิจกรรมให้มีการภาวนา หายใจยาวๆ เด็กไม่รู้แต่เรารู้ ครูภาวนาอยู่ในใจ
เดินนำไปอยู่กับตัวเอง ทำให้เด็กได้สมาธิ เขารู้จักสมาธิ และเรื่องของกตัญญูกับ
ธรรมชาติด้วยนะ กตัญญูกับน้ำ” (ครูวาด)

“ตอนทำโรงเรียนพระราชทาน พี่จะอยู่ฝ่ายวิชาการ พี่จะรับผิดชอบงาน
วิชาการทั้งหมด นำเสนอคณะที่มาตรวจ นำเสนองานวิชาการ นวัตกรรมที่ใช้ใน
แผนก พอดตอนที่สช. กระทรวง เขามาตรวจ เราเป็นตัวแทน ก็ไปนำเสนอข้างล่าง
(ผู้บริหารระดับสูงของโรงเรียน) ก็บอกว่าโรงเรียนที่นี่ไม่เหมือนที่อื่นนะ ไม่มีการ
สอนอ่านเขียน เพราะฉะนั้นผลสัมฤทธิ์ของเด็กที่เป็นระดับคะแนนมันไม่มี เราต้อง
ยึดพัฒนาการเด็ก มีภาพถ่าย อะไรทำนองนี้ พี่ก็อธิบาย(กับผู้บริหาร) ไม่ใช่รูป
ไม่ได้ เพื่อที่จะได้เห็นผลงานจริงๆ ว่าเด็กเป็นอย่างนี้ มันจะเป็นอย่างนี้” (ครูตุ๊กตา)

“งานในส่วนวิชาการที่รับผิดชอบ แก้วจะจัดลงเป็นโปรแกรมให้ความรู้
เกี่ยวกับในเรื่องของการศึกษาตามวิถีที่เราใช้ คือ วิถีพุทธโดยเรานำแนววลดคอร์ฟ
ที่มีส่วนเสริมคล้ายกันเข้ามาใช้ ก็ทำให้ครู (คณะครูในโรงเรียน) ว่าเล่านิทานยังไง
ต้องใช้หุ่นนิทานอย่างไร กับเด็กตอนนี้เล่านิทานเรื่องอะไร จัดเป็นแผนด้วยใน
ฤดูกาลประจำปี แล้วก็เขียนแนวกิจกรรมให้เขา(คณะครู) ว่าหน่วยนี้ฤดูกาลช่วงนี้
จะต้องใช้อะไรบ้าง ในหน่วยไหนใช้เพลงอะไร บทกลอนไหน นิทานเรื่องอะไร
เสริมให้เขา (คณะครู) หหมด... แล้วในเทอมที่แล้วก็เปลี่ยนมาใช้บลิ๊อคธรรมชาติ
(ตามแนวคิดการศึกษาอย่างหนึ่ง) บลิ๊อครูปทรงเรขาคณิตไม่ใช่ ที่มีสีก็เอาออกไป
หมดเลย ก็เลยถามตนเองเหมือนกันว่าทำไม ไม่เอาบลิ๊อคสีไว้ เรียนรู้เรื่องสีก็ได้
นี่นา ถามตัวเอง แล้วก็มาชัดเจนตรงนี้ว่า เออแล้วทำไมต้องมีสีละ ในเมื่อสีมันก็คือ
ธรรมชาติ ทุกอย่างในธรรมชาติมีสี เด็กเรียนรู้สีจากธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่ต้องไป
จำกัดว่าจะต้องเรียนรู้สีจากบลิ๊อคที่ตายตัวเท่านั้น แล้วบลิ๊อคธรรมชาติมีความ
สวยงาม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดจินตนาการได้มากกว่า ไม่ต้องมีรูปทรงตายตัว
ทรงเรขาคณิต เราทำตรงนี้อยู่แล้ว การศึกษาที่ให้เด็กได้คิด” (ครูแก้ว)

1.2 การจัดการเรียนการสอนบนฐานทัศนะแบบองค์รวม

จากช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้จะพบว่ามุมมองที่เป็นอิทธิพลหลักของการทำงานเป็นครูอนุบาล คือ ทัศนะแบบแยกส่วน (Fragmentarist View) ทำให้เกิดการสอนที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ถึงแม้ว่าหลักการการศึกษาปฐมวัย หรือแนวการสอนต่างๆ ที่ครูใช้จะเน้นหลักการบูรณาการบนฐานทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) ก็ตาม แต่ความเข้าใจที่จริงแท้นั้นจะเริ่มปรากฏชัดในช่วงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพนี้ การมีทัศนะแบบองค์รวม คือ ครูตระหนักว่าความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งพบ มโนทัศน์ที่สะท้อนการจัดการเรียนการสอนบนฐานทัศนะแบบองค์รวม คือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถอาศัยหลักการบูรณาการในการจัดการศึกษา ซึ่งการบูรณาการมีหลายลักษณะ ที่ปรากฏในการศึกษา ได้แก่ 1.2.1) การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง วิธีชีวิต ฤดูกาล เช่น เนื้อหาในการสอนคือวัฏจักรตลอดทั้งปี ที่เด็กเชื่อมโยงอิงอาศัยอยู่ โดยครูเห็นภาพวัฏจักรตลอดทั้งปีอย่างละเอียดอ่อน เข้าใจความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของวัฏจักร เชื่อมโยงมาสู่กับตัวเด็กและรูปแบบกิจกรรม วิธีชีวิต ประเพณีที่มนุษย์กระทำภายใต้การอิงอาศัยกับธรรมชาตินั้นๆ 1.2.2) มีความเข้าใจหรือการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ (องค์ประกอบในที่นี้ เช่น เนื้อหา กระบวนการ คุณธรรม วิธีการสอน) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ครอบคลุม สอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น การบูรณาการเนื้อหาต่างๆ ที่สำคัญในการสอนความเป็นมนุษย์ไว้ในการเรียนการสอน ไม่ใช่สอนเพียงเนื้อหาวิชาการ (เนื้อหาที่กล่าวถึง เช่น การสอดแทรกคุณธรรมต่างๆ ในการอยู่ร่วมกัน ความรู้สึกตักตัญญูต่อธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบตัว) หรือจะเป็นการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ให้กับเด็ก (จะเห็นได้อย่างชัดเจนในนวัตกรรมการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบโครงการ การสอนภาษาแบบธรรมชาติ กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวนในหลักสูตรไฮสโคป เป็นต้น) หรือจะเป็นกิจกรรม หน่วยบูรณาการที่ส่งเสริมพัฒนาเด็กได้อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการแบบใดก็ตามดังกล่าวไว้ข้างต้น แต่จุดร่วมหนึ่งที่สำคัญก็คือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตอย่างสมดุลในทุกด้านและสอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“แต่ก่อนเรารู้แล้วละว่าหน้าร้อน หน้าฝน หน้าหนาว (เนื้อหา circle ที่สอดคล้องกับฤดูกาล) แต่เราไม่รู้รายละเอียดช่วงไหนเป็นอย่างไร ไม่เข้าใจอย่างแท้จริง เช่นช่วงต่อฤดูฝนกับฤดูหนาวนี่จะเป็นช่วงที่มีเชื้อเยอะนะ อะไรแบบนี้ ไม่มี ความละเอียดอ่อนมาก่อน แต่พอเรามาเข้าใจ เพราะงั้นเราจึงเห็นวัฏจักรตรงนั้นชัดขึ้น การทำ circle ของเรามีความหมายมากขึ้น ไม่ใช่แค่หยิบอะไรมาใส่ก็ได้

หรือว่าอย่างเกี่ยวข้าว เราก็ต้องมีความชัดกับมัน ไม่แยกส่วนนะค่ะ อย่างหน้าฝน ส่วนหนึ่ง เกี่ยวข้าวส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ แต่มันต่อเนื่องกันทั้งปี แล้วทำให้เราเห็นวัฏจักร ที่มันเต็มทั้งปี เต็มเต็มชีวิตเด็ก เต็มเต็มชีวิตผู้ใหญ่ ในรูปแบบประเพณี รูปแบบกิจกรรมที่มนุษย์ทำกัน อะไรอย่างนี้ ตรงนี้เราจะเห็นชัดขึ้น รัชภาพนั้นเข้ามาในใจ เข้าใจความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของวัฏจักรนั้นอย่างชัดเจน แล้วทำให้เราถ่ายทอดใน circle ดีขึ้น อย่างมีความหมายมากขึ้น มันต่างกับการแค่นิยบอะไรมาใส่หรือ ถ่ายทอดอะไรก็ได้ อะไรอย่างนี้นะค่ะ...

...เราสร้างบรรยากาศของการโอบเอื้อ วันนี้พี่แบ่งของให้น้องเล่นได้นะ วันนี้ พี่ที่ สร้างบ้านหลังใหญ่ น้องก็เข้ามาเล่นได้ด้วยเหมือนกัน น้องอยากจะเล่นกับพี่ พี่บอกพื้นที่เต็มแล้ว เราบอก ที่นอนแคบไซ้ใหม่ อะ งั้นสร้างเพิ่มอีกไหม หรือแคบ ก็นอนเบียดกัน ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ เราเอื้อให้เขาได้มีน้ำใจตรงนี้ใหม่ พี่ว่าตรง นี้เป็นสิ่งที่พี่ทำมากขึ้น ในปีนี้” (ครูน้ำ)

“คุณยายจะเตือนเสมอเรื่องการขอบคุณ ลบความเป็นตัวตนของตัวเองมาก เวลาสอนลูก (เด็ก) ไม่ใช่สอนแต่สิ่งที่มองเห็น ให้บอกถึงที่มาด้วย อย่างผลไม้หนึ่ง ชนิด มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง เราจะทำยังไง ให้เด็กรู้ว่าถ้าไม่มีดิน ไม่มีต้น มันจะ เกิดขึ้นได้อย่างไร คำว่าขอบคุณมันเชื่อมกับกตัญญู ถ้าไม่มีชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน เราก็ไม่มีอาหารกินอย่างทุกวันนี้ ขอคุณแม่พร(ชื่อแม่ครัว) ที่ทำอาหารว่างให้ เด็กๆ เราก็จะบอกว่า ให้กำลังใจแม่พรหน่อยนะค่ะ แม่พรทำงานให้หนูนะ ดิน ตั้งแต่ดีสี่ แซ่ถั่วเขียว กว่าจะมาต้มให้หนูทาน แล้วที่ขอบคุณของเล่น สิ่งของ ที่นอน เหมือนกับสิ่งนั้นได้ดูแลเรา ถ้าไม่มีที่นอนนี้มๆ เราก็ต้องนอนพื้น เป็นอะไรที่ เกือบกลกัน ถ้าเราไม่มีเพื่อนเราก็ไม่ได้เล่นกับเพื่อน เคยแอบได้ยินเด็กคุยกันว่า พี่หิว(ชื่อเด็ก) ให้อภัยหน่อยไม่ได้หรือ ผิดไปแล้ว พี่หิวไม่กลัวเขาเสียใจหรือ พอสักพักเขาก็ให้อภัยให้กันเองนะ จากสิ่งที่เราเป็น เราได้เห็นวิถีพุทธในตัวเด็ก เด็ก รู้จักให้อภัย... หรือให้สิ่งเกิดขึ้นไม่ พี่ตื่นไม่โตเร็วๆ นะ ที่มีไม่มีเด็ดต้นไม้ จะมีความผูกพันในเรื่องความรู้สึก ของคนอื่น ใส่ใจความรู้สึกของคนอื่น แต่ก่อนเด็กมี จำนวนน้อยกว่านี้ แต่ดีกันทุกวัน เพราะเราไม่ได้เอาความเอื้อเพื่อใส่เข้าไปการ สอน” (ครูวาด)

“นวัตกรรมที่ใช้ Whole Language, Project Approach, Portfolio นวัตกรรมต่างๆ จริงๆมันก็แยกกันไม่ออก มันไม่ได้แยกกัน มันผสมผสาน แต่ถ้าให้ ชี้ ก็ชี้ได้ เป็นพื้นฐานมาเหมือนกัน ถ้าคนได้ใช้จริงๆ ไม่ได้ต่างกันเลย มันออกมา จากตัวของมัน แต่ถ้าถามว่าให้แยกเป็นชิ้นๆ เราก็ชี้ให้เห็นได้นี่คืออะไรๆ นี่คือ ภาษาแบบธรรมชาตินะ นี่เป็นโครงการของเด็กนะ ให้ชี้ ก็ชี้ได้ แต่ทุกอย่างมัน ผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกัน เพียงแต่ที่เราแยกออกมาให้เห็นได้ก็เท่านั้นเอง” (ครู ตู๊กตา)

“รู้คำว่า High/scope (หลักสูตรการสอนอย่างหนึ่ง) ก็เข้าใจการจัด สภาพแวดล้อม การสอนภาษาธรรมชาติก็ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ได้ ถ้าจัดไม่ได้

การสอนภาษาธรรมชาติก็ไม่เกิด เพราะสภาพแวดล้อมเป็นครูคนที่สาม ไปด้วยกันทุกอย่าง เสริมซึ่งกันและกัน มีความเหมือนกันบางอย่าง มันพื้นฐานให้เราเข้าใจทุกอย่าง(แนวการสอน) มันพื้นฐานต่อเนื่องให้เราเข้าใจกันต่อเนื่อง ซ้อนๆ กันขึ้นไป แต่ละอันก็จะมีจุดเน้นของเขา อย่าง High/scope ก็เน้นการกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน อย่างโครงการก็เน้นกระบวนการสืบค้น ให้เด็กคิดเองมากๆ ถ้ามคำถาม หาวิธีการหาคำตอบเอง ภาษาแบบธรรมชาติก็เน้นกระบวนการให้เด็กเรียนรู้ภาษาอย่างเป็นองค์รวม นวัตกรรมที่ใช้อยู่สามสี่ตัวนั้นแยกกันไม่ออก ถ้ามว่าอะไรอันไหน ชี้ได้ แต่เราสอนอยู่ในเนื้ออันเดียวกันไปแล้ว เหมือนมันบูรณาการรวมกัน” (ครูจันทร์)

“เราเทียบเด็กเราที่เรียนที่นี่ แล้วไปเรียนวิชาการช่วงปิดเทอม ไปเข้าโรงเรียนอนุบาลที่อื่น ก็จะมีสอนเลข ภาษาไทย เด็กก็จะได้มา กับเด็กของเราที่เรียนที่นี่ เพียงอย่างเดียว เราก็พบว่าความแม่นยำในสิ่งที่เด็กเรียนรู้ได้ต่างกัน เช่น วันหนึ่ง เขา (เด็ก) ตักน้ำใส่แก้ว เขาคุยกันต้องเตรียมน้ำก็แก้ว เด็กที่ไปเรียนมากก็นับเลย หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า... แล้วก็บอกว่า 12 คน 12 แก้ว เพื่อนอีกคนบอกว่า 13 ของเด็ก 11 ผู้ใหญ่ 2 มันแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีความลึก เขาได้หลายๆ ด้านไปพร้อมกัน คำนวณ บวก แบ่งแยกประเภทคน จับคู่กับประเภทและจำนวนของ แก้วเด็ก แก้วผู้ใหญ่ การเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต ลึกซึ้งมาก หรือเลขที่เด็กอาจจะจดจำแค่ หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า... หรือ สอง ได้จาก หนึ่งบวกหนึ่ง แต่การเรียนรู้จากวิถีชีวิตลึกกว่านั้น อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ ช่วงการเตรียมของว่าง ก็มีฝรั่ง พี่เห็นจากเด็กจริงๆ เลยนะ จากฝรั่ง 1 ลูก เขา (เด็ก) ฝ่าเป็น 2 ขึ้น แล้วเขาเอามาต่อกัน เอา ออก มอง แล้วก็เอามาต่อกันใหม่ วางคว่ำ วางหงาย นะ ให้เขาผ่าต่อ เป็น 4 เขาก็เอามาประกบเป็น 1 ใหม่อีกแล้ว คือเขาเรียนรู้เศษส่วนโดยไม่รู้ตัวเลยนะ มีทั้งมิติกว้าง ยาว ลึก คิดว่าเมื่อถึงเวลาที่เขาต้องไปทำแบบฝึก ต่อให้เป็นภาพเงา ก็คงจะสบายมาก” (ครูตุ้ม)

1.3 การมีความตระหนักในบทบาทของการสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ

คุณลักษณะของครูที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ การจัดการศึกษาบนฐานทัศน์แบบเป็นองค์รวม ซึ่งสิ่งที่ทำให้ครูสามารถมองภาพเด็กอย่างเป็นองค์รวมและเห็นความเชื่อมโยงอิงอาศัยของตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมดได้ คือครูต้องพัฒนาบทบาทของการเป็นผู้สังเกตที่มีสติใคร่ครวญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ในขณะทำงานกับเด็ก ที่ครูต้องเปิดประสาทสัมผัสการรับรู้ทั้งหมด ใช้การมอง การฟังอย่างลึกซึ้ง ภาวะใจของครูต้องมีสติ มีความนิ่ง มีความว่าง ไม่อคติ จึงจะสามารถรับรู้ทุกอย่างที่เด็กเป็นและกระทำได้ สามารถเข้าใจเด็กแต่ละคนได้อย่างถูกต้อง ลงลึก ชัดเจน และครอบคลุมได้ ซึ่งผลที่ตามมาคือ 1.3.1) ครูก็จะพบว่าภาวะ

ใจของครูเช่นนี้ จะเป็นประสบการณ์ความรู้สึกล้ออนโยน สามารถส่งผ่านพลังของความรัก ความเมตตา บรรยากาศของความขอบคุณ สงบร่มเย็นแผ่ซ่านไปในบรรยากาศของห้องเรียน และ เด็กๆ สามารถรับรู้ได้ และเด็กๆ ก็เป็นเช่นนั้น อย่างเดียวกับที่ครูของเขาเป็นได้ และครูก็จะพบว่า เมื่อใดที่ใจครูไม่นิ่ง ไม่พร้อมที่จะดูแลเด็กอย่างเต็มที่ บรรยากาศห้องเรียนก็จะแปรเปลี่ยนไปตาม ภาวะใจของครูด้วย และ 1.3.2) ความเข้าใจที่ชัดเจนจะทำให้ครูมีขอบเขตในการดูแลที่มั่นคง สามารถส่งเสริมเด็กได้อย่างทั่วถึง ทันเหตุการณ์ และถูกต้องตามจริง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“คิดว่าหน้าที่ที่สำคัญ ของเราคือ เฝ้าดูเขาตลอดเวลา การเล่นเกมเหมาะสม ใหม แต่ไม่ใช่จับผิดนะ เราต้องสร้างบรรยากาศความสงบ ร่มเย็น โอบเอื้อ มีความรักอยู่ในนี้ใหม่ บางทีก็มีตื๊ตื๊บ แอ้งของกันก็มี ถ้าเราหลุด ไม่มอง ก็ต้องไปแก้ สถานการณ์ตอนร้องไห้ ซึ่งแยกว่า แต่ถ้าเรามองดูอยู่ ไม่หลุด พอเริ่มมีอาการส่อท่าทาง ก็เข้าไป Guide แล้วแนะนำเพื่อนเขาเล่นอยู่นะ ขอเขาหรือยัง ขอเพื่อนดีๆ หรือเปล่า รอก่อน ไปเล่นอย่างอื่นก่อนใหม่ Guide เขาไป คือเด็กยิ่งโตเขาจะรู้ว่าอะไรควรไม่ควร แต่บางทีเขาจะลองว่า ถ้าเขาทำเกินกว่าที่ควรได้ใหม่ ซึ่งถ้าเราคอยเฝ้ามองและสร้างบรรยากาศของความสงบร่มเย็น โอบเอื้อนี้แหละ เขาก็ไม่หลุด แต่ถ้าเราไม่มอง หรือ ไม่ได้ส่งพลังไป วุ่นกับงานของเรามาก เขาก็จะลอง พอทำได้ ก็ยิ่งทำมากขึ้น แรงแ มั่น บางทีพีโต (ห้องเรียนศิลปะอายุ) เขาจะรู้สึกว่าเขาฉลาดกว่าน้อง แต่ไม่ใช่หรอก ด้วยวัยทำให้เขาทำได้มากกว่า พลังก็มากกว่า พลิกแพลงได้มากกว่า ดังนั้นจะมีวิธีการหลอกล่อเอาของมาจากน้อง หรือบางทีพี่ก็หยิบของน้องมาเลย น้องก็ไม่กล้า โทกว่า พลังเยอะกว่า อยู่ที่นี่มานานกว่า ก็จะไม่ให้เกิดแบบนั้น เพราะจะติดเป็นนิสัยไม่ดี การที่มองเหมือนกับการส่งพลังไปว่า เราทำสิ่งที่ดีนะ ช่วยได้มากกว่า ไม่อยากให้นิสัยไม่ดีฝังลึกในตัวเขา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดังนั้นถ้าเรามองตลอด เขาก็จะไม่มีโอกาสหลุดไปทำ ไม่มีโอกาสทำซ้ำจนอยู่ในพลัง will ของเขา เราต้องมีสติตื่น คอยดูเขา” (ครูน้ำ)

“เขาเรียกเอาใจไปมอง ไปสังเกตเด็ก คือ ต้องปล่อยวาง ไม่ต้องคิด ถ้าเราขุ่นมัว เรามองอะไรไม่ออก บางคนมองอย่างอคติ มองอย่าเพิ่งสรุป ใช้ประสาทสัมผัสรับรู้ทั้งหมด แล้วจะรับเด็กเข้ามา แต่ไม่ตัดสิน เรามองว่าลูก(เด็ก) เขากำลังทำอะไร ใจเขากำลังคิดอะไร เห็นนะ พวกคุณ(ผู้วิจัย)ฟังไม่ออกนะ แต่เรารู้ อยู่กันนาน เวลาเรามองเราจะรู้ วันนี้ลูกไม่มีความสุข การเล่นเกม การเล่นเกมไม่พัฒนา กลับมาถามข้างในเขาเป็นอย่างไร... งานหลักของครูคือสังเกตเด็ก วันนี้ทำมาเด็กซิม เด็กมีปัญหาอะไร ตาต้องคอยดู เด็กอยู่ในห้องครบไหม ออกไปนอกห้องใหม่ เขาเล่นกันอย่างไร พัฒนาถึงไหนแล้ว งานจริงๆคือเฝ้าสังเกตและแก้ปัญหา เราจะมีมองเด็กได้ทั่ว ได้ชัด ไม่ใช่มองเด็กแล้วคิดไปเรื่องอื่นๆ ถ้าใจขุ่นต้องเอาออกไปพร้อมที่จะดูเด็ก... ครูต้องคิดถึงเรื่องพัฒนาเด็ก ตอนเย็นถ้าเราได้ทบทวน

กระบวนการที่ผ่านมาเนี่ยะ คือครูสำรวจตัวเอง ไม่ใช่เก็บห้องไปเฉยๆ เราได้มองเห็นเด็กมากกว่านี้ ตัวเราเองมองเห็นตรงนี้ มองเด็ก ความรักของเราเหมือนปฏิบัติธรรมเข้าไปด้วย เราปฏิบัติทั้งวันไม่หยุดเลย เราคิดว่าให้ครูต้องปฏิบัติเข้าไปด้วย จะได้มองเห็นความชัดมากขึ้น” (ครูวาด)

“แนวนี่ (แนวการศึกษาหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลสอนอยู่) เขาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสังเกตเด็กเยอะ รวมถึงการฝึกครูให้สังเกตเด็กด้วย... ก็จะมีในส่วนของการพัฒนาครู ก็จะเชื่อมโยงไง อย่างฝึกให้เราสังเกตต้นไม้ ดูทุกวัน ว่าแต่ละวันมีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เช่นวันนี้จากเดิมเป็นสีเขียวอ่อน ๆ นะ วันนี้เป็นสีเขียว แต่เริ่มเข้มขึ้นแล้วนะ ต่อมาก็เริ่มมีลายเป็นลายเส้นออกมา ทำให้ ให้เรามีความละเอียดมากขึ้น และก็คิดว่าวิธีการนี้ช่วยให้ครูพัฒนาการสังเกตได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้เรามีความละเอียดมากขึ้น เช่น สังเกตตั้งแต่ผมเด็กเป็นอย่างไร มากน้อย หนาหรือบาง ตา คิ้วเป็นอย่างไร สังเกตทั้งหมด... เวลาทำ pre paint สังเกตภาพ ก็ฝึกการสังเกต หรือการปั้นดินเหนียว ปั้นเด็กตั้งแต่เด็กเล็กๆ จนโตขึ้นมา เราก็ได้สังเกตมากขึ้น เด็กเล็กส่วนหน้าตาเป็นยังไง ปากคางอยู่ตรงไหน โตมาเป็นยังไง เราก็ได้สังเกตเด็กมากขึ้น” (ครูตุ้ม)

“แล้วที่สำคัญคือครูพอทำงานเสร็จทุกเย็น ครูต้องมานั่งนิ่งๆ อยู่กับตัวเอง มาพักอยู่กับตัวเอง มีสมาธิ ให้จิตเราสงบ ห้องก็จะอบอุ่นไปด้วยความสงบและความอบอุ่นที่หล่อเลี้ยงเด็กตั้งแต่เช้า และครูก็ต้องทบทวนด้วยว่าวันนี้เป็นอย่างไรบ้าง แล้วภาพของเด็กๆ ก็จะปรากฏชัดเข้ามา อันนี้ต้องค่อยๆ ฝึก คนที่สอนก็ตั้งแต่บ้านน้อยแล้ว (ที่ปรึกษาโรงเรียน)

...การภาวนา คือ การทำงานตลอดตั้งแต่ตื่นเช้าและก้าวเข้ามาในโรงเรียน เราต้องรู้ว่าวันนี้เราต้องอยู่กับเด็กนะ ก้าวพ้นขอบประตูเข้าไปในห้องเนี่ยะ เราจะต้องรู้แล้วว่า เราจะวางจิตของเรายังไง เราจะต้องเรียนรู้การทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทุกอย่างที่เราทำมันคือการภาวนาทั้งหมด เราจะทำสติของเราให้พร้อม การทำงานทุกอย่างจึงถือเป็นการภาวนาทั้งหมด ที่เราจะต้องดูแลใจของเราดูแลเด็กๆ ทั้งหมด ยังไงก็ตามการตามดูลมหายใจของตนเองจะไม่ขาด ถ้าขาดก็คือจบ อันนี้คือการภาวนา...

...กติกานี้ของเราชัดขึ้น ก็พยายามหาความสมดุลมาเรื่องระหว่างการส่งเสริมให้เด็กได้เล่น ได้เรียนรู้ กับความวุ่นวายที่จะเกิดขึ้นในห้อง ก่อนหน้านั้นอยากให้เขาสงบ แต่ไปสะกดกันเขาในเรื่องการเล่น แต่ตอนนี้ชัดว่ากายเคลื่อนไหว ใจตั้งมั่น กติกานในห้องคือของเล่นไม่เจ็บ ไม่เสียหาย รวมทั้งตัวเองด้วย การเล่น อาจจะไม่สงบ แต่ใจเขาจดจ่อการเล่น รู้สึกในความเป็นธรรมชาติเด็ก ความที่เขาอยากจะได้เรียนรู้ รู้สึกว่าเขาเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เขาต้องการเล่น มีเสียงคุยกันวุ่นวายมากขึ้น แต่ในความวุ่นวายใจสงบก็โอเคแล้ว” (ครูแก้ว)

1.4 การมีความตระหนักในบทบาทของการเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึก และเป็นองค์รวม

เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติแบบองค์รวม ที่ทำให้ตระหนักถึงธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอย่างแท้จริง (รายละเอียดปรากฏในหัวข้อมุมมองที่มีต่อเด็ก) ซึ่งลักษณะสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กเล็ก คือ ศักยภาพของการเลียนแบบ จึงส่งผลให้ครูมีความตระหนักชัดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูเป็นและกระทำ ส่งผลต่อเด็กอย่างลงลึก ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นเช่นนั้น และการจัดการศึกษาไม่ใช่แค่สอนเนื้อหา แต่เป็นการสอนมนุษย์ที่เป็นองค์รวมจึงจะสมบูรณ์และสมดุล ดังนั้น ครูจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวมรอบด้านจึงจะเป็นต้นแบบที่ดีในการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมเช่นกัน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เรานี่ เด็กนี่ เราซัดสาย ตะโกนเสียงดัง เด็กก็ส่ายไปมา ตะโกนด้วย เราจึงต้องมีสติ รู้สึกถึงความเป็นครูที่มีต่อเด็กในวัยนี้(เด็กเล็ก) จะต้องปฏิบัติกับเด็กอย่างไร ไม่ว่าจะโดยต่อหน้าหรือลับหลัง แก้วถึงว่าเราต้องศรัทธาในทุกอิริยาบถทุกกิริยาที่ได้ทำ เพราะเราทำด้วยความจริง เราอยากจะให้ลูกเป็นอย่างนี้จริงๆ แล้วเราก็ทำตัวเราเนี่ยให้มันได้อย่างนั้น แล้วเราเชื่อว่าเด็กเนี่ยจะได้ โดยความที่เขายู่ใกล้ชิดเรา เพราะเราเป็นแบบ” (ครูแก้ว)

“เขา(เด็ก) จะมองคุณ(ครู) ถ้าครูหงอยเหงา เด็กจะเศร้าไปด้วย ตอนนั้นบ่นคำว่าปวดหัวอยู่อาทิตย์หนึ่ง เชื้อใหม่ เด็กบ่นคำว่าปวดหัวเหมือนเรา คุณพ่อเขามาถามว่าทำไมน้องเขามาบ่นปวดหัว เราคิดทันที เร็วมาก เขาจะมี sense พิเศษ เสียงดูก็ได้ บางทีเราคิดไม่ถึง เตี้ยวันนี้เดินไปที่สนาม เราจะเดินก่อน จะเดินเบาๆ ไม่วิ่งบนพื้นสีแดง(เส้นบนทางเดิน) ถ้าเห็นเราอยู่ เขา(เด็ก)จะเดินช้าๆ เวลาขึ้นห้องเราจะเดินก่อน จะขึ้นแบบสบายๆ ไม่รีบ ไม่ต้องเหนื่อย ภาวนาไปด้วย ตามลมหายใจตลอด ครูภาวนาอยู่ในใจ เดินนำไปอยู่กับตัวเอง เขาจะดู เด็กเขาก็จะภาวนากับการเดิน แต่เขาไม่รู้หรือการภาวนาของเด็ก” (ครูวาด)

“มันทำให้เราเห็นว่าจริง เด็กลอกเลียนผู้ใหญ่ เห็นเป็นสิ่งที่ถูกต้องไปหมด แต่ก่อนฟังแล้วก็ไม่เข้าใจ ฟังแล้วก็ผ่านไป การทำงานจะให้เห็นว่าเขา(เด็ก) มองเราอย่างนั้นจริงๆ เขา(เด็ก) มองเราชนิดลงลึกถึงแก่นข้างในของเรา เราเป็นแบบไหนล่ะ ถ้าเราขี้เกียจ เขา(เด็ก) ก็ขี้เกียจ ใจดี มีน้ำใจ เขา(เด็ก) ก็มีน้ำใจ แต่ถ้าหากน้ำใจของเรานี้ะ ยังมีหวงแหน มีความเห็นแก่ตัวอยู่ เขา(เด็ก) ก็เป็นเหมือนเราแล้วเขา(เด็ก) ก็เป็นเหมือนพ่อแม่... อย่างเด็กดูยุ่งนะ เราไปแก้ที่การมีปัญหของเขา ทะเลาะกันบ้าง หรือเป็นเรื่องจุกจิก เล็กๆน้อยๆ ไม่ถึงกับทะเลาะ เราไปแก้ทุกกรณีที่เกิด อาจไม่ถูกจุด ก็มาดูว่าเรา hold เขา(เด็ก) ยังไง เราอยู่ตรงนี้ เราารู้สึกว่าเราได้สร้างบรรยากาศให้แผ่ซ่านไปด้วยความรู้สึกขอบคุณ ไร่ เรียง สงบร่มเย็นรี

เปล่า เรากังวล เครียดอะไรก็เปล่า ไม่ทันระวัง เราพักผ่อนเพียงพอรีเปล่า เหนื่อยใหม่ เรามีส่วนใหม่ สภาพจิตใจของเราส่งผลถึงเขานะ ความสนใจของเราก็มีต่อเขา ไม่อยู่ หลุดไปทีไรเรื่องเราเอง กระแทกกับเขา เขาก็รู้สึกมาแล้วบางอย่างที่เขาเคยได้หายไป เด็กก็จะมีปัญหาเหมือนกัน” (ครูน้ำ)

“ทุกวันนี้ เราตระหนักว่าทุกอย่างที่เป็นตัวเรา เขาจะรับไปทั้งหมด เราอยู่ในสายตาเขาตลอด เราต้องระวังทุกอย่าง การพูด ท่าทาง การลุกนั่ง ไม่ว่าจะทำอะไร เด็กได้ทั้งหมด ซึ่งเราพยายามบอกตัวเองตลอด อย่างวันนึงครูต้องฝึกตีตีพิน วันนั้นไม่มีเด็กหกรอก มีแต่ครู ต้องคลี่พิน เราก็ว่าจะไหม้ๆ ไว้ก่อน เดี่ยวก็หอกลับแล้ว แต่ก็คิดว่าควรจะทำให้อยู่ในตัวเรา นะ อ๊ะ ก็หยิบขึ้นมาพับใหม่แล้วกัน แล้วก็ค่อยๆ วางลงไป” (ครูตุ้ม)

2. มุมมองที่มีต่อเด็กของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

มุมมองหลักที่มีอิทธิพลต่อครูเมื่อผู้ให้ข้อมูลเติบโตมาถึงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ทักษะแบบองค์รวม (Holistic View) ที่นำมาสู่มุมมองของครูที่มีต่อเด็ก สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ 2.1) การมีความเข้าใจธรรมชาติและองค์รวมแห่งพัฒนาการของเด็กอนุบาลอย่างแท้จริง 2.2) การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง และ 2.3) การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต ดังรายละเอียด คือ

2.1 การมีความเข้าใจธรรมชาติและองค์รวมแห่งพัฒนาการของเด็กอนุบาลอย่างแท้จริง

ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนะมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กแบบมีสติใคร่ครวญดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบว่าผู้ให้ข้อมูลจะสามารถการมีความเข้าใจธรรมชาติเด็กอย่างแท้จริง และเข้าใจพัฒนาการเด็กอย่างสมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้าน ผลที่ตามมาคือการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม การมีหลักที่มั่นคงในการดูแล พัฒนาเด็ก มีขอบเขตในการจัดการชั้นเรียน การจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่ชัดเจน ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“พี่เพิ่งจะมาต้นที่จ้ะรู้ความจริงที่เป็นธรรมชาติของเขาตอนศึกษาออลดอร์ฟ และมาทำงานกับเด็ก มองเห็นการเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก แต่ก่อนพี่ก็เห็นเด็กเล่นๆ พี่ก็ไม่ว่านั่นคือการทำงานของเขา คือการพัฒนาพลังเจตจำนงของเขา คือการสร้างประสบการณ์ทั้งหมดผ่านการเล่นของเขา เราจะไม่เข้าใจลึกซึ้ง

ละเอียดอ่อนแบบนั้น...

...ปีนี้เด็กๆ เป็นน้องเล็กๆ ที่มาใหม่(ชั้นเรียนคละอายุ) บรรยากาศเปลี่ยนไป คือ ไม้รู้จะหยิบจับอะไร การเล่นไม่โลดโผน การ hold เขาเปลี่ยนไป ไม่ต้อง hold มากแบบหกขวบ แต่เป็นการดูแลคือโอบเขาไว้แบบนุ่มขึ้น อ่อนโยนขึ้น ดูแลเขาในรายละเอียด เป็นแม่มากกว่าเดิมหน่อย บรรยากาศที่พาไปทั้งกลุ่ม และปรับว่า เวลาทำ circle ก็ต้องสั้นลง การเก็บของเล่นปีนี้ใช้วิธีให้ flow ไป ช่วยกันเก็บทุกคน เก็บทุกอย่าง ให้เขาเลียนแบบเราในการเก็บของเล่น... การ handle เปลี่ยนไป มีความเข้าใจ มีความชำนาญ เหมือนกับว่ารู้จักธรรมชาติของเด็กมากขึ้น แล้วการดูแลเด็กในห้อง ทำได้ดีมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนพูดมาก แต่ก็เรียนมาแล้วจะต้องใช้ gesture เป็นหลัก แต่เราไม่เคยฝึกฝน ก็พูดเยอะ เราได้เรียนรู้ว่า การที่เราพูดมาก ยิ่งเด็ก intellect นี่นะ การพูดมากมันไม่ช่วย ต้องเปลี่ยนเป็นใช้ท่าที่ ท่าทาง เราก็จะเปลี่ยนมาใช้ gesture มากขึ้น มีความ firm มากขึ้น เราจะชัดเจนว่าขอบเขตที่เหมาะสมที่เขาควรจะอยู่ที่โรงเรียนคืออะไร แล้วสิ่งที่เอื้อให้เป็นตัวของเขาเองได้ มากน้อยแค่ไหน เช่น เล่นเสียงดัง จะให้ดังแค่ไหน เราสามารถสื่อสารกับเขาในขณะที่เราเคลื่อนไหวอยู่อย่างสงบนี่นะ เราก็มองเขา แต่ไม่ได้มองแบบหาเรื่องโมโห หนวกหูอีกแล้ว แต่เป็นลักษณะเตือนเขา บางทีการแค่มอง เขาก็จะรู้แล้วว่า ควรเบา ถ้าไม่รู้อาจเดินเข้าไปแตะไหล่บอกว่า ช่างใน(ห้อง) เราคุยกันเบาๆ นะ เขา(เด็ก) ก็จะเรียนรู้ว่า เขาต้อง hold ตัวเองบ้างเมื่ออยู่ช่างใน(ห้อง) อย่างช่างนอก(ห้อง) เราจะไปดึงเขามากไม่ได้ เพราะธรรมชาติเขาควรได้ใช้พลังเต็มที่ เราก็จะสามารถดูแลเขาได้มากขึ้น เป็นผลจากความเข้าใจเขา เส้น(ขอบเขต)เราชัดเจนเขาก็ชัดเจน... เมื่อเรามีความเข้าใจเด็กชัดเจนขึ้น เราก็ช่วยเด็กได้มากขึ้น ที่เขามีปัญหา เขาไม่นิ่งมา เดิมเราก็จะรักษาจังหวะในห้องเรียนอยู่แล้ว พอมีระดับความเข้าใจที่มากขึ้นอีก เราก็เลยช่วยแก้ปัญหาของเขาได้มากขึ้น คือเห็นปัญหาเร็ว เห็นชัดขึ้น ก็แก้ไขได้เร็วขึ้น” (ครูน้ำ)

“ยกตัวอย่าง เรื่องของการสังเกต เมื่อก่อนจะดูเด็กไม่เป็น ร้องก็คือร้อง แต่เดี๋ยวนี้ ต้องรู้เรื่องของเด็กด้วย ตั้งแต่ขณะคลอดเลยว่าผ่าตัดมาหรือปล่าว แม่เขากินยาอะไรไหม เด็กมีโรคประจำตัวอะไรไหม การที่เด็กผ่าตัดกับคลอดเอง จะต่างกัน คือ เด็กที่คลอดเองเหมือนกับว่าเวลาที่เขาจะออกมาเนี่ยะ เขาได้ฟังผ่าธรรมชาติออกมา แต่เด็กที่โดนผ่าตัด ความสามารถในการรอดทนจะน้อยกว่า สังเกตเด็กกลุ่มพวกนี้(ผ่าตัด) ต้องให้เวลา ให้โอกาสให้เขาได้ปรับ ค่อยๆ ทำ พอเรารู้ว่าประวัติการคลอดเป็นอย่างนี้ เราจะได้ศึกษาเด็กให้ถูก การสังเกตเด็กได้สองส่วน ส่วนรูปร่างลักษณะภายนอก และภายใน ภายในเราต้องมองลึกลงไป เด็กเล็กต้องแบบนี้ะ มีการเดินสลับเท้า ยังไม่มีการใช้มือข้างหนึ่ง สวมกันไม่ได้ ะไรอย่างนี้ การเดินลงปลายเท้า สั้นเท้า ก้าวไหนก่อน ก้าวไหนหลัง” (ครูวาด)

“เรามองเห็นสภาพ เห็นธรรมชาติที่อาจารย์เขาสอนว่า ต้องมองให้เห็นถึงจิตวิญญาณของเด็กแต่ละคน ให้มองให้เห็นถึงธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของ

เด็กแต่ละคนให้รู้จักที่จะเป็นผู้ที่สังเกตเป็น อย่าไปตัดสินอะไรอย่างนี้นะ อย่างน้องเอ็ม(เด็กเข้าใหม่คนหนึ่ง) ใช้แต่สีน้ำเงิน ทั้งที่ก็ลองแนะนำสีอื่นๆให้เขา (กิจกรรมสีน้ำตามแนวคิดหนึ่ง โดยใช้แม่สี 3 สี สำหรับเด็กเล็ก) เขาก็มองดูเขาอยู่ สีน้ำเงินหมายถึงแม่ คิดว่าเขายังคิดถึงแม่อยู่นะ(หมายถึงช่วงเปลี่ยนผ่านจากบ้านมาโรงเรียน) เขาอาจจะบอกมาทางสี ตอนแรกก็ไม่ยอมมารอรับส่ง เพราะกลัวไม่มีใครมารับ ต้องให้ยามมารับ อย่างตอนที่(ผู้วิจัย) จะรดผมให้ เขาก็ไม่ยอม บอกจะให้แม่ทำให้เท่านั้น เขาจะเป็นแบบนี้แหละ(จากเหตุการณ์การสังเกตแบบมีส่วนร่วม) ก็ต้องรอดู ค่อยๆ สร้างความไว้วางใจมากขึ้น” (ครูแก้ว)

2.2 การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง

ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กแบบมีสติใคร่ครวญ ใช้การมอง การฟังอย่างลึกซึ้งแล้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กมาสู่การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง ในฐานะเป็นผู้มีชีวิตจิตใจ เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเมตตา ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“เราเห็นคุณค่าของมนุษย์ต่างออกไป การมองเด็กก็ต่างออกไป เป็นมุมมองที่ไม่เคยมองมนุษย์มาก่อน ความละเอียด ความเข้าใจเด็กนี่นะ ก็มีมากขึ้น...เราเรียนก็ได้รับข้อมูลที่ต่าง สอนให้เราเคารพเด็ก ให้รู้ว่าบางที่เขา (เด็ก) อาจเก่งกว่าเรามาก แต่ตอนนี้เขายังเล็กอยู่ เพิ่งจะเริ่มต้น แต่เขาเป็น genius นะ เป็นผู้ที่เราควรจะมีหัวให้ นะ ต้องให้ความเคารพอะไรอย่างนี้นะคะ” (ครูน้ำ)

“เมื่อก่อนนะมีตุ มีตี ด้วยอารมณ์ด้วยนะ แต่เดี๋ยวนี้นะ มีแต่ความเมตตา เอื้ออาทร พร้อมทั้งจะดูแลเขา มันลึกซึ้ง คิดถึงใจเขา ใจเรา ถ้าเกิดกับเราในขณะที่เขายังทุกข์ เราจะไม่ทำให้เด็กเสียโอกาส การมอง การฟังอะไรอย่างลึกซึ้งจะเกิดเมตตา ต้องมองเข้าไป มันจะโยงกัน ให้เด็กมีความกตัญญู ส่วนใหญ่มองด้วยใจตามองแล้วคิดด้วย (ครูวาด)

“ก็มองว่า เด็กเขาก็คือ ต้องการความช่วยเหลือจากเรา พยายามทำความเข้าใจเขา แทนการคาดหวังว่าเขาต้องเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ เขาต้องการความช่วยเหลือนะ เราจะช่วยยังไง สังเกตดูว่าช่วงไหนที่ภาวนาต่อเนื่อง จะช่วยความนิ่งในห้องได้เยอะ” (ครูตุ้ม)

“ที่เปลี่ยนมาก พี่รักเด็กจริงๆ แม้กับเด็กที่ใครๆ ว่าไม่น่าเข้าใกล้ มีเด็กคนหนึ่งที่เขาเข้ามาแล้วเขาทำร้ายครู เราสงบได้ อยู่กับเขาได้ โดยไม่ยอมให้เขาทำร้ายตนเอง หรือพี่ ไม่ยอมให้เขาตี รู้ตัวเองว่าทำอะไร พยายามเข้าใจเขา ที่มาที่ไป พี่ว่าพี่กับ

เด็ก ลูกศิษย์พี่เป็นมากกว่าศิษย์กับครูนะ เชื่อว่าผูกพันกันมา มีความเกี่ยวเนื่อง รู้สึกได้ว่า 'รัก' รู้แล้วว่ารักเด็กที่แท้จริงเป็นอย่างไร" (ครูใหม่)

2.3 การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต

ในระยาะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กมาสู่การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต เห็นความเชื่อมโยงอิงอาศัยของตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ไม่แยกส่วนการทำ ความเข้าใจเด็กเพียงในห้องเรียน แต่คำนึงถึงการเลี้ยงดู วิธีชีวิต สภาพแวดล้อม ลักษณะของพ่อแม่ด้วย ผลที่ตามมาคือการเข้าใจปัญหาและการพัฒนาเด็กอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุม ถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

"เด็กๆ นี้นะ ที่มา แล้วมีปัญหา ไม่ใช่อยู่ๆ เขาอยากมีปัญหา แต่ปัญหามันเกิดจากวิธีการเลี้ยง วิธีชีวิต สภาพแวดล้อมของเขา เราจะไม่หงุดหงิด ค่อยๆ แก้ปัญหาไป แต่ถ้าเป็นเมื่อก่อนจะไม่เห็นภาพนี้ ถ้าเด็กมีปัญหา ก็จะไม่แบบ มีปัญหาอีกแล้ว อีกแล้ว แต่ตอนนี้ ใจของเราที่ทำงานกับเขา ก็จะนุ่มขึ้น คือมีความเข้าใจมากขึ้น ต้องเข้าใจเขาทั้งหมด ชีวิตที่บ้านเป็นอย่างไร พ่อแม่เป็นแบบไหน ดูแลเขาแบบไหน บางคนอาจจะเลี้ยงแบบปล่อยตามใจ เราก็จะเข้าใจ มองภาพเด็กมากขึ้น ว่าเขามีที่มาอย่างไร ก็จะช่วยดูแล เช่น เมื่อเขามาโรงเรียนอาจจะ เป็นปัญหา เพราะเขาถูกตามใจมาตลอด ไม่รู้ขอบเขต ได้ทุกอย่าง พอถึงโรงเรียน เราก็จะเข้าใจเขามากขึ้น เราจะไม่หงุดหงิด ค่อยๆ แก้ปัญหาไป" (ครูน้ำ)

"มันมองเห็นเด็กที่จะก้าวไปข้างหน้าได้เลย จะโยนไปถึงครอบครัวด้วย เด็กมี ปัญหาอย่างนี้ เราจะแก้เด็กยังไง เราเอาสิ่งที่เรียนมาปรับใช้กับเด็กแล้วจะเกิดอะไรขึ้น(ครูวาด)

"สัมผัสเพียงเกิดความเข้าใจอย่างหนึ่งที่ชัดเจน คือ เข้าใจว่าเด็กมีลักษณะต่างๆ ตามการเลี้ยงดู ตามพ่อแม่ของเขา ความเข้าใจอันนี้ ทำให้เราเมตตา นะ แล้วก็ ค่อยๆ ทะล่อมกลมกล่อมเขาด้วยใจที่ยังไง เป็นครูนะ เพื่อที่ให้เข้าใจเขามา สังเกตว่าเมื่อเขาวางใจ ได้ใจเขาแล้ว สิ่งต่างๆก็ง่ายขึ้น" (ครูส้ม)

"พยายามทำความเข้าใจ เขาถูกหล่อหลอมมาอย่างนี้ แล้วเราจะช่วยเขาอย่างไรบ้าง ภาวะอารมณ์ของเรากับเด็กก็ช่วยได้เยอะ บางทีเราจะไปโกรธเขา ไม่ได้ เราก็รู้ว่าเขาถูกหล่อหลอมมา เขาต้องการความช่วยเหลือนะ เราจะช่วยอย่างไร...

(ผู้วิจัยถามถึงเด็กที่เคยคุยว่ามีปัญหา) ...เรียกว่า ดีขึ้น ช่วยทำให้เขาประทับนิทานเข้าไป (นิทานที่แต่งเพื่อช่วยแก้ปัญหาของเด็ก) เขา (เด็ก) ก็พยายามมากขึ้น เขามาอย่างนี้ โกรธน้อยลง ให้มาทำ มาซ่อมอะไรอย่างนี้ แต่ว่า ส่วนตัวเขาเอง

ยังไม่สม่ำเสมอ เขามักหยุดเรียนบ่อย ต้องทำงานกับทางบ้าน บางทีกลับมาเหมือนต้องเริ่มใหม่ อย่างหยุด สองวันสามวันอะไรอย่างนี้ค่ะ” (ครูตุ้ม)

3. การทำงานกับผู้ปกครองของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

มุมมองหลักที่มีอิทธิพลต่อครูอนุบาล เมื่อครูเติบโตมาถึงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ทักษะแบบองค์รวม (Holistic View) มีลักษณะคือ ครูตระหนักว่าการจัดการศึกษาต้องรวมวิถีชีวิตเด็กเข้ามาด้วย ไม่สามารถแยกส่วนห้องเรียนกับชีวิตเด็กที่บ้าน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลจึงเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าการทำงานกับผู้ปกครองมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก สะท้อนให้ลักษณะเด่นที่พัฒนาขึ้นและแตกต่างจากขั้นที่ผ่านมา ได้จากการทำงานกับผู้ปกครองที่มีระดับที่ลึกซึ้งขึ้น คือ นอกจากจะเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครองซึ่งปรากฏในระยะก่อนหน้านี้ มาสู่การทำงานกับผู้ปกครองที่ต้องทำความเข้าใจลักษณะของผู้ปกครองแต่ละคน เกี่ยวกับความเป็นตัวเขา วิถีชีวิตการเลี้ยงดูลูก เพื่อการทำความเข้าใจเด็กมากขึ้น และนอกจากการส่งเสริมให้ผู้ปกครองสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ซึ่งปรากฏในระยะก่อนหน้านี้ มาสู่การทำงานกับผู้ปกครองที่ต้องส่งเสริมความเข้าใจของผู้ปกครองให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นไปในทางเดียวกับฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตระหนักในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นระหว่างบ้านและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมที่ต้องมีความวางใจกันอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“จะเห็นว่าเราไม่สามารถทำงานตามลำพัง เราอาจจะจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อมีจังหวะของวันที่ดี แต่ส่วนที่บ้านมีผลเช่นกัน อันนั้นเป็นการทำงานกับพ่อแม่ เห็นแล้วว่าการแยกสอนออกมาเดี่ยวๆ ไม่ได้ แต่เป็นวิถีชีวิตของเขาทั้งหมด รวมผู้ปกครองเข้ามาในนั้นด้วย แล้วก็เห็นว่า เราทำอะไรคนเดียว ไม่ได้เปลี่ยนอย่างถึงรากถึงโคน แต่ต้องเข้าใจเขาทั้งหมด ชีวิตที่บ้านเป็นอย่างไร พ่อแม่เป็นแบบไหน ดูแลเขาแบบไหน ปรับความเข้าใจกันไป เห็นว่าการทำงานที่สำคัญที่สุด คือการทำงานกับผู้ปกครอง การอยู่กับเด็กนั้นไม่ยากเท่ากับการทำงานกับผู้ปกครอง เราต้องมีปฏิสัมพันธ์ จะต้องเปิดเข้าไป การไปเยี่ยมบ้านเป็นสิ่งสำคัญ คือ ก่อนเด็กเข้าเรียนไปเยี่ยมบ้านเด็กๆ ก่อน เพื่อดูว่าชีวิตที่บ้านเขาเป็นอย่างไร ถ้ามีจังหวะก็จะขอทานข้าวด้วย ต้องการจะดูว่าเขาดูแลลูกอย่างไร มันก็จะบอกเราได้ เขา handle ลูกได้มากน้อยแค่ไหน แต่ไม่จบแค่นั้น เพราะบ้านเขาเปลี่ยนได้ตลอด วิถีชีวิตเปลี่ยน เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง ต้องรับรู้เรื่องราวเป็นระยะๆ ต้องดูว่ามันอยู่ในร่องในรอยไหม ถ้าเราดูว่าพ่อแม่ยุ่งเกินไป แล้วเป็นปัญหา เราต้องสะท้อนกลับไป ให้เขาให้เวลาให้ลูกมากขึ้น...

...ชุมชนของเราที่มันโตขึ้น การที่เรากำลังจะสร้างตึกใหม่ อาคารใหม่ แล้วมีผู้ปกครองที่มากช่วยกันหาทุน คิดวิธีต่างๆ ให้โรงเรียนสร้างตึกใหม่ได้ ยังมีประเด็นของการขาดบางอย่าง ไม่ใช่ไม่เอื้ออาทร แต่บางครั้งขาดความวางใจ ขาด Trust บางอย่าง หลายๆ ครั้ง การเอื้ออาทรของเราที่มีต่อผู้ปกครองมากใหม่ มากพอหรือยัง แล้วเราคิดว่าเราจะทำมันได้ดีขึ้นกว่านี้...

...มีปัญหาชกต๋อยเกิดขึ้น ก็อธิบาย สิ่งที่เขาต้อง work กับลูกคือเรื่องทีวีและเกมคอมพิวเตอร์ที่เขาดู เล่นตั้งแต่เล็ก สิ่งที่เขาต้องช่วยคืออะไร แม่โเค แต่พอว่า ทีวีบางเรื่อง คอมบางอันดี ก็จะทำให้ทำ พี่ก็ต้องworkต่อ การสื่อสารจะคุยกับเขาสัมภาษณ์ เยี่ยมบ้าน รายละเอียด เวลาประชุมผู้ปกครองก็เอาเรื่องที่เขาเป็นมาคุย ต้นปีนี้ ก็เอาเรื่องจังหวะชีวิตมาคุยใหม่ เพราะเด็กใหม่เยอะ เป็นเรื่องที่เขาเป็น เรื่องใหม่สำหรับเขา (ผู้ปกครอง) ก็จังหวะชีวิตไม่ถึงกับแย่ แต่ไม่ดี บางบ้านยังนอนดึก พยายามปรับ ตรงนี้สำคัญ เป็นฐานให้เขาเข้าใจ เพราะส่งผลต่อสิ่งอื่น คุยเรื่องนี้ก่อน คุยสามครั้ง ครั้งที่สอง เรื่องการทำซ้ำ การดูแลลูก จังหวะชีวิตก็เป็นอันหนึ่งที่ต้องทำซ้ำ รักษาให้สม่ำเสมอ การทำสิ่งต่างๆ ก็เช่นกันต้องทำซ้ำ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้เลียนแบบและลงลึก เช่น การเล่นนิทานเรื่องเดิม สามารถเล่าซ้ำได้สามสี่อาทิตย์ ดีกับเด็ก ในธรรมชาติเองก็เป็นแบบนี้ ไม่เปลี่ยนทุกวัน การเล่นนิทานเราก็ให้เวลาเขาช่วงหนึ่ง ที่ได้ซึมซับเนื้อหาและลงลึก แล้วถ้ามีอะไรพ่อแม่ก็สามารถมาคุยได้เลย อาจจะนัดคุย เพราะเวลา ดูเด็กเล่นในสนามจะไม่คุย พ่อแม่จะขอเวลา หรือโทรมาคุย หรือนัดคุย ปีนี้มีขอเขียนมาคุย การเขียนแบบเป็นทางการ แต่ก่อนไม่มี เพราะปกติโรงเรียนไม่มีนโยบายให้เขียนถึงผู้ปกครอง ที่แม่ขอเขียนมา เพราะช่วงนี้เขาไม่มีเวลามารับส่งลูกเขาเอง และเป็นเรื่องสำคัญที่เขากังวลอยู่ ก็เลยขอเขียนมา” (ครูน้ำ)

“จากเดิมการทำงานกับผู้ปกครองเป็นความสนใจส่วนตัว ปัจจุบันเป็นสิ่งที่จะต้องทำเลย ต้องมองให้ละเอียด เราต้องไปทำความเข้าใจ สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกับผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเขา ก่อนเปิดเทอม ความคุ้นเคยจะทำให้เด็กวางใจให้เราในระดับหนึ่งเมื่อต้องมาเจอกันในสัปดาห์แรก เหมือนไม่ใช่คนแปลกหน้าซะทีเดียวนะ แล้วจะทำให้เราดูแลเขาได้ดีขึ้น ได้ง่ายขึ้น การไปเยี่ยมบ้าน เราต้องเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการพูดคุย การสังเกต เช่น ดูว่าเขากินข้าวได้มากน้อยแค่ไหน พอมาที่โรงเรียนเราต้องตักอาหารให้เขามากน้อยแค่ไหน มีอะไรที่เขาชอบ ไม่ชอบ มีอะไรที่เขาไม่ยอมกินที่บ้าน มาอยู่ที่ห้องเรียน เราต้องการให้เขากินอาหารได้หลากหลาย ต้องเริ่มจากน้อยๆ ก่อน เขาช่วยตัวเองได้มากน้อยแค่ไหน เราต้องจัดให้เขามานั่งใกล้เราหรือเปล่าในช่วงทานข้าว หรือช่วงที่ต้องถอดเสื้อผ้า แต่งตัวเขาทำได้แค่ไหน ช่วงนั้นเราต้องดูแลเขาเป็นพิเศษหรือไม่ ทางด้านสุขภาพเราก็ต้องพูดคุยกับผู้ปกครองว่ามีอะไรที่เราต้องคอยดูแล โรคประจำตัว อย่างเด็กบางคน ปีนี้เขาดื่มน้ำอุ่นที่บ้านมาจนชิน คือไม่เคยดื่มน้ำธรรมดาเลย เราก็จะลุ่มอะล่วยให้เขา จัดน้ำอุ่นให้เขาก่อน แล้วก็ค่อยๆ ปรับสภาพไป หรือว่าดูว่าเขาเป็นเด็กแบบ

ไหนด หงุดหงิด โมโหง่าย มือไวใหม่ มาอยู่รวมกันที่ห้องเรียน ช่วยให้เราดูแลได้ดีขึ้น ใครต้องการการดูแลที่ใกล้ชิด” (ครูตุ้ม)

“ต้องแก้(พฤติกรรม) น้องมัน น้องเบส ที่บ้านคงมีแผ่นซีดี หนึ่งเยอะ ก็คุยกับคุณพ่อคุณแม่บ้างแล้ว คุณแม่เบสบอกว่าเขาก็เล่นตามจินตนาการในทีวีนั่นแหละ ก็เลยขยายคำว่าจินตนาการกับการเลียนแบบให้ฟัง เราต้องทำความเข้าใจกับเขา มีคุณแม่บางคนตามใจลูกมาก เพราะเห็นว่ายังเด็ก ทำงานกับผู้ปกครองเหนื่อย แต่พัฒนาการของเด็กดีขึ้น ก็จะไปดูที่บ้าน แล้วก็มีการเยี่ยมบ้านเด็กด้วย มีการขอเรื่องให้ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ” (ครูวาด)

“ในปัจจุบัน ความรู้สึกที่มีต่อผู้ปกครอง คือ การเป็นเพื่อนกัน ความรู้สึกไม่ใช่ผู้ปกครองมาช่วย หรือว่าเราจะต้องไปพัฒนาเขาแบบแต่ก่อน แต่เป็นแบบ share กันได้ มีการทำงานร่วมกันเพื่อเด็กมากขึ้น ระยะเวลาพี่ก็จะไปเยี่ยมบ้านเด็ก จึงรู้สึกว่าเข้าใจเขา (เด็ก) ตัวเขา (เด็ก) เป็นมาอย่างไร ผู้ปกครองคือคนสำคัญของเด็ก ถ้าเราไม่เข้าใจผู้ปกครอง จะเข้าใจเด็กได้อย่างไร แล้วผู้ปกครองเขาก็พัฒนาเรา ความแตกต่างของผู้ปกครองแต่ละแบบก็พัฒนาตัวเรา เช่นในการเข้าหาผู้ปกครองแต่ละแบบ อ่านเขียนไม่ได้ หรือมีการศึกษาสูง ตัวเราจะเป็นเพื่อนเขา (ผู้ปกครอง) ทำงานกับเขา เข้าถึงเขา วันนี้เขากับเราเท่ากัน เราสู้เราก็บอกเขา เขาสามารถบอกเราได้” (ครูไหม)

4. การพัฒนาครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

การพัฒนาครูที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเติบโตมาสู่ขั้นแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ สามารถสรุปหลักการที่สำคัญได้ 2 ประการ ได้แก่ 4.1 การพัฒนาครูอันเกิดจากความตระหนักที่ว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” และ 4.2 การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ดังรายละเอียด คือ

4.1 การพัฒนาครูอันเกิดจากความตระหนักที่ว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม”

การพัฒนาครูมาสู่การเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า หลักการที่สำคัญที่สุดและทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาครูอย่างแท้จริงมากที่สุด คือ ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” ซึ่งหลักการนี้เกิดจากเงื่อนไขหลักคือ ครูมีทัศนคติแบบองค์รวมเป็นทัศนคติแบบที่ให้คุณเห็น

ความเชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกันทั้งหมด จากนั้นจึงเป็นฐานมาสู่มุมมองในการพัฒนาเด็ก ที่ผู้ให้ข้อมูลค้นพบว่า “ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นอย่างไร” จากการศึกษาที่ได้ตระหนักถึงศักยภาพ การเรียนรู้โดยการเลียนแบบที่ลงลึกอย่างเป็นองค์รวมของเด็กเล็ก ครูจึงถือเป็นบุคคลต้นแบบที่มี อิทธิพลยิ่งในการพัฒนาเด็กวัยอนุบาล ดังนำเสนอรายละเอียดไว้ข้างต้น เมื่อเชื่อมโยงนำมาสู่ การพัฒนาครู ผู้ให้ข้อมูลจึงได้ตระหนักว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาลก็ทำให้ตัวเราดีขึ้น และ การที่ ตัวเราพัฒนาขึ้นก็ส่งผลเชื่อมโยงกลับมาให้เราเป็นครูที่ดีขึ้นด้วย” สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมที่ เกี่ยวเนื่องกัน อาทิ การทำงานกับเด็กเล็ก รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นโอกาสใน การดูแลใจตนเอง การได้ปฏิบัติธรรม ส่งผลให้ครูเกิดการพัฒนาภายใน มีธรรมะเป็นหลักใน การดำเนินชีวิต มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ยกกระดับจิตใจให้เป็นคนดี มีความเมตตาอ่อนโยน ในทางกลับกันธรรมะช่วยให้ครูพัฒนาตนเอง จากนั้นเชื่อมโยงกลับมาสู่การเป็นครูอนุบาลที่ดีขึ้น ด้วย เช่น การมีสายตาในการสังเกตที่ละเอียดอ่อน มองอย่างชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริง รู้คิด พิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเริ่มที่การพัฒนาตนเอง การแก้ปมบุคลิกภาพของตนเอง การดูแล อารมณ์ของตนเอง การส่งผ่านพลังแห่งความสงบร่มเย็นไปสู่เด็ก ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“การทำงานกับเด็กพิเศษ ทำให้สายตาที่เราองเขาเปลี่ยนไป (กล่าวด้วยความ ตื่นเต้นใจมาก) ทำให้เรารู้จักธรรมะมากขึ้น เป็นคนดีขึ้น จิตใจ soft ละเอียดอ่อนมากขึ้น เขาเป็นครูเรามากๆ สนุกและมีความท้าทาย เด็กเขามีความ บริสุทธิ์ และการทำงานกับเด็กทำให้เข้าใจผู้ปกครองมากขึ้น และเข้าใจตนเอง เริ่ม รู้สึกตั้งแต่มาเรียน ป. โทแล้ว (จบปริญญาตรีสายอาชีพอื่น) ไม่รู้มาเรียนครุศาสตร์ หรือ มาเรียนธรรมะ อะ จริงๆ นะ มันได้ตรงนี้เยอะมากๆ เลย เป็นเรื่องของการ พัฒนาข้างใน เยอะมากๆ เลย” (ครูปาน)

“มีเด็กในห้อง มันเป็นเรื่องที่พิเศษนะ ตัวเราที่ได้มีโอกาสดูเด็ก ทั้งหมดในห้อง มันเป็นโอกาสที่พิเศษ ที่เราดูแลใจตัวเองได้ด้วย ให้ครูได้มองเห็นตัวเอง ให้ครูเห็น ภาวะภายในของตัวเอง ครูจะต้องเรียนรู้ภาวะอารมณ์ของตนเองก่อนเข้าห้อง ซึ่ง มันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก... เรามองเห็นเด็ก ว่าเราเป็นแบบนี้ เด็กเป็นเหมือน เรา เราสงบ พูดน้อย ทำให้มาก ไม่ตะโกนออกไป ไม่เรียกเด็กให้มาหา แต่เราเดิน เข้าไปจูบเขา ตรงนี้ตะหาก ถ้าเราทำแบบนี้ ข้างในนิ่ง ภาวะข้างนอกก็จะเห็นผล เป็นอย่างที่เราเห็นเนี่ยแหละ จากนั้นเริ่มที่จะพยายามเรียนรู้ตรงนั้น พยายามที่ จะฝึกตนเองด้วย เพราะงั้นก็ต้องฝึกตัวเองด้วย เมื่อไหร่ที่หลุด ก็จะพยายามดึง ตัวเอง ดึงลมหายใจตัวเองกลับมา มันก็เลยเกิดเป็น การภาวนากับการทำงาน ด้วย” (ครูแก้ว)

การปฏิบัติธรรมทำให้เราละเอียดอ่อน ช่วยในการสังเกตเด็ก เหมือนตอนที่ เข้าไปเรียน(อบรมวอลดอร์ฟ) ครั้งแรก เขาให้เก็บใบไม้มาสังเกต ให้มาปลูกเมล็ด

พีช ให้สังเกตทุกวัน แต่ละคนก็มีวิธีการมากมาย ส่งให้หมอลพ(วิทยากร) ตรวจแล้วแต่คน ของเราก็ได้ตั้งแต่แย้ม แดก ก่อนโผล่ดิน แล้วคนปฏิบัติธรรมค่อนข้างละเอียด เรื่องอารมณ์ การดู มาดูพวกนี้ ธรรมะทุกอย่างคือธรรมชาติ เด็กคือธรรมชาติ ถ้าเราเข้าใจธรรมชาติได้ เราจะเข้าใจธรรมชาติทุกอย่าง ก็เข้าใจเด็ก... ความรักเราที่มีต่อเด็กในการทำงาน เหมือนปฏิบัติธรรมเข้าไปด้วย เราปฏิบัติทั้งวันไม่หยุดเลย เราคิดว่าให้ครูต้องปฏิบัติเข้าไปด้วย จะได้มองเห็นความชัดมากขึ้น ได้ทบทวน คุณยายบอกว่าก่อนจะเปิดเทอมให้ทบทวนใจครูก่อนว่าพร้อมหรือยัง ให้ปฏิบัติธรรมก่อน จริงๆ แล้วเราก็ปฏิบัติอยู่ แต่ของเราอาจไม่เหมือนที่อื่น ทำงานไปปฏิบัติธรรมไปด้วย ทั้งปัญหาต่างๆ ไม่งั้นมองเด็กไม่ออก เมื่อก่อนบวชเรียน กับบวชปฏิบัติต่างกัน ตัวอย่าง บางคนกอดเด็กแค่กอดผ่านไป แต่ปฏิบัติธรรม ใช่ว่าได้กอดผ่านไปเฉยๆ ยกตัวอย่างลูกเราเสียงดังนะ เมื่อก่อนอาจจะดู เราต้องข่มใจตัวเอง พออยู่กับลมหายใจมากขึ้น บางครั้งจะดูจะโกรธลูกก็ไม่ การปฏิบัติธรรมแค่หยุดอารมณ์ตัวเองได้หรือเปล่า ให้แค่ดูแลตัวเอง เขาล้างมือยาวเราก็จะภาวนาไป อยู่กับลมหายใจ ทุกวันใช้ตรงนี้เยอะ อยู่กับลมหายใจ ไม่ค่อยส่งจิตออกข้างนอก ตนเองพื้นฐานเป็นคนที่ไม่โกรธ โมโหร้าย แต่ทุกวันนี้ หยุดตัวเองได้ สามารถที่จะดึงตัวเองได้กลับมาเร็วขึ้น” (ครูวาด)

“ฐานด้านพุทธศาสนาก็มีส่วนช่วย ในแง่ที่เรามองตัวเอง ทำให้รู้จัก เข้าใจตนเอง ก็ทำให้รู้จัก เข้าใจคนอื่นมากขึ้น พอมองตรงนี้ออกปั๊บ คนอื่นมีอะไรมา ทำให้มองเห็น เข้าใจมากขึ้น พี่ศึกษาจากการอ่านหนังสือ ปฏิบัติมาจากหนังสือแล้วแต่ภาวะ มีทั้งใช้พุทธบ้าง กำหนดความเคลื่อนไหวบ้าง แล้วแต่ความฟุ้งซ่านก็ดูไป ปรับไป (ผู้วิจัย: เชื่อมโยงมาสู่การสอนและห้องเรียนอย่างไร) ก็เหมือนกับ ก็มองว่า เด็กเขาก็คือ ต้องการความช่วยเหลือจากเรา พยายามทำความเข้าใจเขา แทนการคาดหวังว่าเขาต้องเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ พยายามทำความเข้าใจ เขาถูกหล่อหลอมมาอย่างนี้ แล้วเราจะช่วยเขาอย่างไรบ้าง ภาวะอารมณ์ของเรากับเด็กก็ช่วยได้เยอะ บางทีเราจะไปโกรธเขา ไม่ได้ เราก็รู้ว่าเขาถูกหล่อหลอมมา เขาต้องการความช่วยเหลือนะ เราจะช่วยอย่างไร สังเกตดูว่าช่วงไหนที่ภาวนาต่อเนื่อง จะช่วยความนิ่งในห้องได้เยอะ...

...พี่ที่เคยมองว่า ทำไมเด็กเขาทำอะไร แล้วเราให้อภัยเขาไม่โกรธ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่เราจะไม่คิดอย่างนี้ ก็มาคิดว่าเพราะอะไร ก็พบว่าเพราะเราไปคาดหวังว่าเขาน่าจะทำได้ เขาน่าจะรู้ เขาน่าจะเข้าใจ ทำไมทำแบบนี้ เราก็นำความคิดที่มองอย่างมองเด็ก มาใช้มองผู้ใหญ่ด้วย อย่างนี้ก็เลยเย็นลงได้” (ครูตุ้ม)

“ธรรมะช่วยให้ฐานจิตของเราตั้งอยู่บนความถูกต้อง มีสัมมาทิฐินะคะ ที่นี้พอมีสัมมาทิฐิก็จะทำให้การมองของเราตรงประเด็น ไม่บิดเบือน ไม่เฉไฉ ทำให้เรามองเห็นว่าจริงๆ แล้ว สิ่งที่ต้องแก้เนี่ยะ อยู่ที่เรา ต้องหันกลับมาแก้ที่ตัวเอง เปลี่ยนตนเองจากที่เรายึดมั่นอึดตา ตัวตนมาก ส่วนการทำงานการแก้ไขตัวเอง ตรงนั้นก็มีผลเยอะมาก เวลาที่สามารถดีด้วยการเขียนงานมองย้อนตนเอง ความคิดของพี่ก็

จะมีความชัดเจน เรียงลำดับ ทุกอย่างเรียงออกมาเป็นภาพให้คนอื่นที่อ่านเข้าใจ ได้ชัด เวลาพูดกับใคร ก็พูดให้เขาเข้าใจได้ชัดขึ้น นั่นคือประโยชน์ที่ได้ รวมทั้งเด็ก มีความสงบเรียบร้อย ความคิดความอ่านกระจ่าง การถ่ายทอดในการสื่อสารกันก็จะ ดี... และอีกอย่างที่เราเห็นชัด ทุกปีที่เราช่วยแปลคอร์ส อนุบาลที่โรงเรียน (แห่งหนึ่งที่ใช้ แนวการศึกษาอย่างเดียวกัน) ที่คุณเวอนาตามาสอน คอร์สต่อเนื่องสามปี ปีที่แล้ว เป็น topic ที่ยากมากในการแปล แต่จากการที่พี่ทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอ คือ การเขียนงาน และวิเคราะห์ตัวเองตามแนวทางของรภัฏธรรมที่อาจารย์วรรณีสอน การเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นภาษา เป็นประโยค มีการทำงานสม่ำเสมอ ดังนั้น เมื่อพี่ต้องไปทำงานแปล ก็จะออกมาได้ดี มีประสิทธิภาพ การแปลก็แปลได้ดี คนฟังก็ฟังรู้เรื่อง เราจะรู้สึกเลยว่า ไม่ใช่สิ่งที่เราเคยเป็น ประสิทธิภาพดีขึ้น มัน เกิดขึ้นอย่างชัดเจน... อีกจุดหนึ่ง เห็นการทำงานของตนเองที่เป็น perfectionist คือต้องดี ไม่ดี ไม่ทำ แล้วก็เลยเหมือนฝันที่ไม่เป็นจริง ประเภทเนี้ยบมาก ใช้เวลา เยอะ บางทีก็ไม่ได้ทำเลย แต่บางคนไม่เนี้ยบมาก รู้ว่าเป็นงานที่ต้องทำ แล้วก็ทำ ออกมาตรงนั้น อันนั้นจะดีกว่า มันตรงกับสภาพเหตุการณ์ และความจำเป็นเวลานั้น การตอบสนองเด็กเวลานั้นจะดีกว่า การที่พี่ฝันว่าจะทำ circle ให้ดีมาก ๆ แล้ว circle ใหม่ของพี่ก็ไม่ออกซักที เพลงใหม่ของพี่ก็ไม่ออกซักที การที่จะก้าวต่อไป มี อะไรใหม่ๆ ที่จะประโยชน์กับเด็กๆ ก็จะไม่ทำ ผลัดไปเรื่อย เนื่องจากยอมรับไม่ได้ ถ้าไม่สมบูรณ์แบบ ก็จะทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ทันต่อเหตุการณ์ และเวลา ตอนนี้อยู่เตรียม circle นิทาน ก็จะทันเวลา จากเดิม ที่ต้องดึงตัวเอง มาก เพราะชอบปล่อยไปอีกหน่อย ถึงเวลาใช้แล้วก็ยังไม่เสร็จ ตอนนี้อยู่เพราะ ตาม ที่ตั้งไว้ได้ ปีนี้เตรียมได้ดีขึ้น เริ่มอยู่ในตัว... การทำงานที่ผลัดวันประกันพรุ่ง เพราะ หวังความสมบูรณ์แบบแบบนี้ ก็กระทบมาก เป็นลูกโซ่เลย พอไม่ทันจริงๆ ก็ต้องอด หลับอดนอนเพื่อจะเตรียมให้เสร็จ นานเข้าก็นอนน้อยสั่งสม ก็ไม่แข็งแรง ก็จะไม่ hold เด็กในห้องเรียนไม่ดี ดังนั้น ต้อง work เรื่องนี้กับตัวเองต่อ จนเป็นความ สม่ำเสมอ พลังชีวิตก็จะเยอะ ทำให้เราสงบและเบิกบานตลอด มองเด็กได้ตรงและ ชัด ก้าวต่อไปของพี่ คือการพัฒนาพลังชีวิตของเราให้พอ ต้องไปถึงขั้นที่มีความ สม่ำเสมอ อันนั้นเป็นหน้าที่ของเรา เป็นงานหลักที่ต้องทำ” (ครูน้ำ)

4.2 การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม

การพัฒนาครูในช่วงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบหลักการที่สำคัญอีกประการ หนึ่ง คือ การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม เจกเช่นเดียวกับการพัฒนาเด็ก ซึ่งสะท้อนออกมาในการบูรณาการเชื่อมโยงในหลายลักษณะ ที่ ปรากฏในการศึกษา ได้แก่ 4.2.1) การพัฒนาครูที่สมดุลทั้งศิลปะและวิชาการ ทั้งความงามและ

ความคิด 4.2.2) การพัฒนาครูที่สมดุลระหว่างการส่งเสริมให้ครูคิดเชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติบนฐานจุดยืนของครู หรืออาจจะเป็นการยืนยันกับทางเลือกอื่นๆ ด้วยก็ได้ และ 4.2.3) การพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล ทั้งการศึกษาเด็ก การศึกษาปัญหาความต้องการในห้องเรียน การศึกษาปรัชญาหรือจุดยืนของทีมงานร่วมกัน เป็นต้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

4.2.1 ตัวอย่างคำพูดเกี่ยวกับการพัฒนาครูที่สมดุลทั้งศิลปะและวิชาการ ทั้งความงามและความคิด

จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาครูให้เติบโตอย่างเป็นองค์รวมจะเกิดได้ ไม่ใช่แค่เพียงการพัฒนาด้านความคิดเชิงวิชาการเท่านั้น แต่อีกองค์ประกอบที่สำคัญคือด้านศิลปะและความงามที่จะช่วยให้ครูพัฒนาด้านสุนทรียภาพ ความละเอียดอ่อน ความมีชีวิตชีวา ความสร้างสรรค์ ไม่ติดกรอบ (เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของการเขียนรายงาน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่เน้นด้านศิลปะหรือความงามในหัวข้อนี้ เนื่องจากด้านวิชาการหรือความคิดจะปรากฏรายละเอียดในหัวข้อที่ 3) การพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล) ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ไปเรียนต่อที่อเมริกา 2 ปี เป็นการเรียนที่มีความสุขที่สุดในชีวิตเท่าที่เรียนมาไม่เคยเจอการเรียนที่มีความสุขเท่านี้ ก็จะได้เรียนทุกอย่าง ทั้งงานศิลปะและวิชาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีระบบหายใจเข้า หายใจออกทั้งวัน มีความสุขทั้งวัน... เมื่อกลับมาทำงานจะมีส่วนของ art คือ เริ่มจากงานง่ายๆ งานก็ค่อยๆ ไตมาพร้อมกับครู การทำ art ทำให้เรามีสายตละเอียดมากขึ้น มีการปั้นดิน การวาดด้วยดินสอ วาดลายเส้น แกะสลักไม้ สีน้ำ ทุกอย่างพัฒนาสิ่งเดียวกัน ทำให้มีความสุนทรีย์ พัฒนาความละเอียดอ่อนของครู การสังเกตที่ละเอียดลึกซึ้ง ถ่ายทอดอย่างมีชีวิตชีวามากขึ้น ทำให้ครูไม่ใช่หัวโตอย่างเดียว คิดอย่างเดียว แต่มีอีกแง่มุมหนึ่ง ทำให้ครูละเอียดอ่อน ละมุนละไม มีการทำงานอีกมิติหนึ่งนอกจากสมอง คือ เติบโตแบบเป็นองค์รวมมากขึ้น ไม่เป็นนักคิดบนหอคอยงาช้างนะคะ หรือไม่ใช่เอาแต่ paint อารมณ์ศิลปินอย่างเดียว ไม่อยู่กับ practical ไม่อยู่กับความจริง ทั้งสองส่วนช่วยให้ครูอยู่กับความเป็นจริงและขณะเดียวกันก็มีความคิดฝัน ที่ทำฝันนั้นให้เป็นจริงได้ ” (ครูน้ำ)

“มีเรียนมนุษยปรัชญา(ปรัชญาแนวหนึ่งซึ่งเป็นฐานของแนวการศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่) เป็นการพัฒนาข้างใน เพราะวอลดอร์ฟเนี่ย เขามองว่า การที่เราพัฒนาเด็กได้ตัวครูก็ต้องพัฒนาไปด้วย ต้องพัฒนาทุกด้าน พัฒนาทั้งหมด ความงาม ความคิด... โรงเรียนจึงมีกิจกรรมศิลปะให้ครูได้พัฒนาตนเอง การทำงาน

ศิลปะก็จะเปลี่ยนไปแต่ละช่วง ช่วยให้มีชัดเจนในตัวเราว่าเราเป็นยังไง พยายามให้หลุดออกไป เช่นการระบายสีน้ำ ยังไม่กลืนกัน เรายังระบายแบบมี form เรายังมี form อยู่ อย่างที่บอกเราตระหนักในตัวเองมากขึ้น ว่าเรายังติดในกรอบนะ แทนที่จะมองตามที่มีนเป็น เราไปคาดหวัง กำหนดว่าเป็นอย่างนี้ และต้องทำยั้งๆ อย่างศิลปะให้ทำ pre paint ก่อน แล้วให้หาว่าที่ทำเราเห็นภาพอะไร อยู่ ด้วยความที่เราเข้าข้างตัวเอง ว่าเราต้องวาดภาพนี้ เราก็จะมองเห็นภาพนี้ แต่ไม่เป็นเท่าไร ทำให้ดูออกมาเป็นสิ่งที่ควรจะเป็นเท่าใด ไม่เป็นธรรมชาติ พยายามบอกตัวเอง ดูให้เป็นภาพที่ชัดเจนก่อน ค่อยทำ ไม่ใช่เห็นนิดนึง ภาพนี้ละ เร็วดี ตอนหลังถ้าไม่เห็นก็ paint ไปก่อน จนเห็นชัด กิจกรรมนี้นะได้ความงามได้อยู่ แล้ว ฝึกการสังเกต เวลาทำ pre paint สังเกตภาพ ก็ฝึกการสังเกต หรือการปั้น ดินเหนียว ปั้นเด็กตั้งแต่เด็กเล็กๆ จนโตขึ้นมา เราก็ได้สังเกตมากขึ้น เด็กเล็กส่วนหน้าตาเป็นยังไง ปากคางอยู่ตรงไหน โตมาเป็นยังไง เราก็ได้สังเกตเด็กมากขึ้น แต่เอาไปใช้แค่นั้น อย่างศิลปะ ครูประถมก็สามารถนำไปใช้ได้เยอะหน่อย อย่างครูอนุบาลก็อาจจะไม่ได้ใช้เป็นกิจกรรมให้เด็ก แต่ก็ได้กับตัวเอง (คุณสมบัติการเป็นครู) ในที่สุด เพราะอนุบาลไม่ได้ทำ(กิจกรรม) ขนาดนั้น” (ครูตุ้ม)

4.2.2 ตัวอย่างคำพูดเกี่ยวกับการพัฒนาครูที่สมดุระหว่างการสอนเสริมให้ครูคิดเชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติบนฐานจุดยืนของครู หรืออาจจะเป็นการยืนยันกับทางเลือกอื่นๆ ด้วยก็ได้

“ตอนเรียนก็เข้าใจในแง่ทฤษฎี ทฤษฎีมันทำให้มุ่มมอ (ที่มีต่อเด็ก) ของเราเปลี่ยนบ้างแล้วละ แต่เราายังมองไม่เห็นของจริง เราเรียนก็ได้รับข้อมูลที่ต่างสอนให้เราเคารพเด็ก เราก็จะเรียนรู้ธรรมชาติของเด็กในระดับพอทำความเข้าใจ แต่ไม่เห็นจริง ความละเอียด ความเข้าใจเด็กนี่นะ ก็มีมากขึ้นเมื่อเรากลับมาทำงาน มาอยู่กับเด็ก ในช่วง 4 ปีนี้นะ เจอของจริงว่า prove สิ่งที่เราเรียนมาว่าเป็นจริงๆ ไม่ผิด พอมาทำ อ้อ พลังชีวิตมันมีผลกับเขาจริงๆ มันทำให้เราเห็นว่าจริง เด็กลอกเลียนผู้ใหญ่ เห็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำ เป็นสิ่งที่ถูกต้องไปหมด แต่ก่อนฟังแล้วก็เข้าใจ ฟังแล้วก็ผ่านไป การทำงานทำให้เห็นว่าเขา(เด็ก) มองเราอย่างนั้นจริงๆ เขา(เด็ก) มองเราชนิดลงลึกถึงแก่นข้างในของเรา... แล้วในการพัฒนางาน เรารู้ว่ายังมีคนที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานมายาวนาน เขียนหนังสือดีๆ ออกมาหลากหลายเล่ม หนังสือเหล่านี้มีความสำคัญ ช่วยเราในการพัฒนาการทำงานกับเด็ก แต่เรายังไม่ได้อ่าน การอ่านจะกลับมาทำให้งานของเรามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีความละเอียดถี่ถ้วน และไวกับปัญหาของเด็กมากขึ้น” (ครูน้ำ)

“จากที่ไม่เป็นอะไรเลย ไม่เข้าใจ เปื่อ และรู้สึกไม่พอใจ ครู(ครูพี่เลี้ยง)ที่

ไม่ให้เราทำอะไร ไม่เห็นความสำคัญของเรา แล้วก็ไปเรียน(ปริญญาตรี) ไขว่คว้าหาความรู้ เป็นฐานให้เรา ก็ยังเป็นความรู้เปลือกๆ อยู่ แต่เป็นสิ่งที่เราอยากรู้ เป็นทฤษฎี แต่พอเรียนจบ บวช เรื่องจิตเข้ามามากขึ้น การดูแลใจ บ่มเพาะตัวเอง ตอนนี่ ความมีวุฒิภาวะ ความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น สิ่งต่างๆที่ทำ จากการทำตามคนอื่น ตามแม่อ๊อบ(หัวหน้าฝ่ายวิชาการ) แม่ครูที่เป็นพี่เลี้ยง แบบไม่เข้าใจ พอมาศึกษาอันนี้ (วอลดอร์ฟ)ก็เริ่มชัดเจนว่าทำไปเพื่ออะไร ถ่วงน้ำหนักว่าทำไม เพื่ออะไร และคิดว่าใช้เพื่อเด็ก เชื่อมโยงกับวิถีที่ชุมชนเราใช้อยู่ (วิถีพุทธ) ความชัดเจน (ในการสอน) มาชัดเจนตอนที่ได้ศึกษาวอลดอร์ฟ เข้าใจธรรมชาติของเด็กมากขึ้น ก็ตอนที่ไปศึกษาวอลดอร์ฟ ศึกษาตั้งแต่เรียนจบ ไปบ้านแม่อยู่ก็หลายครั้ง(ดูงานโรงเรียนแห่งหนึ่ง) แต่ว่าครั้งนั้นก็ชั่วโมง สองชั่วโมง มันก็ยังไม่ได้มาก คือเข้าไปร่วมกิจกรรมนะแหละ มันก็ไม่ต่อเนื่อง คือได้เป็นอย่างๆ ไป ที่นี้มันก็ไม่เข้าใจหรอก ที่นี้ พอมาเจอคอร์สใหญ่ที่เรียนติดต่อกันสามปี ความชัดเจนก็จะมากขึ้น เป็นคอร์ส ยาว พอเรียนก็นำมาใช้ ก็เห็นจริง เข้าใจจริงๆ แล้วเรามีอะไรไม่เข้าใจก็นำกลับไปถามครู แล้วหิวข้อเขาก็ค่อยๆ ปูฐาน ต่อเนื่องกันมา แล้วจากการที่ที่เราได้เรียนที่ละเล็กละน้อยที่บ้านแม่อยู่ก่อนหน้านี้มาตลอดเนี่ยะ แต่ไม่เข้าใจเนี่ยะ มันก็มาถกท้อได้ มันเริ่มที่จะเกี่ยวเป็นเรื่องเดียวกัน แล้วมันก็อ้อ พอเห็นอันนี้ปุ๊บ มันก็อ้อ มันก็เริ่มที่จะถึงบางอ้อ เริ่มที่จะปัง” (ครูแก้ว)

“คิดว่าตัวเองได้ในการสังเกตเด็ก พัฒนาการเด็ก ค่อนข้างละเอียด จากการไปอบรมวอลดอร์ฟ (การอบรมต่อเนื่องระยะยาว 3 ปี) ตรงนี้ (การอบรม) ทำให้เราเห็นเด็กชัดขึ้น หรือเด็กมีปัญหาเดินหน้าออกมา เราก็จะรู้แล้วว่า เกิดอะไรขึ้นกับลูก (เด็ก) ทำให้เราต้องแกะปัญหา แต่ก่อนแม้กระทั่งจัดห้องยังไม่เข้าใจ ค่อยๆ กระจำงออก”(ครูวาด)

“สังเกตการสอนเพื่อดูการสอนที่สอดคล้องกับหลักการสอน กับไม่สอดคล้อง ทำให้เราฝึก คือเราเป็นผู้สอนด้วยเราปฏิบัติด้วย เขา(ครูที่ไปสังเกต) ไม่เอาทฤษฎีกับการปฏิบัติมาคิดคู่กัน งาน(วิจัย) เราต้องดูว่า เขาเอาทฤษฎีไปตีสิ่งที่เขาปฏิบัติว่ามันเป็นไปตาม ไม่เป็นไปตามหลักการอย่างไร พี่ก็เลยได้ฝึกเต็มๆ พี่ก็คิดว่าถ้าครูมีโอกาสฝึกอย่างเนี่ย ฝึกตีความสิ่งที่เป็นไปตามหลักการ สิ่งที่ไม่เป็นไปตามหลักการ จะสามารถไตร่ตรองเองได้” (ครูใหม่)

4.2.3 ตัวอย่างคำพูดเกี่ยวกับการพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล

ตัวอย่างคำพูดเกี่ยวกับการพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล ทั้งการศึกษาเด็ก การศึกษาปัญหาความต้องการในห้องเรียน การศึกษาปรัชญาหรือจุดยืนของทีมงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งที่จะช่วยในการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ คือ การเชื่อมโยงทีมงานทำให้เกิดพลังของกลุ่มกัลยาณมิตรที่ร่วมทางเดินเดียวกัน การมีจุดยืน

คล้ายกัน จะส่งผลให้เกิดพลังในการพัฒนามากขึ้น ช่วยในการเรียนรู้ วางแผนร่วมกันให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และถ้าหากมีครูที่เป็นแกนนำที่มีประสบการณ์การทำงานมาก ก็จะช่วยเพิ่มมุมมอง ผลักดันกลุ่มให้พัฒนา เรียนรู้ได้มากขึ้น ดังตัวอย่างคำพูด คือ

“ในการพัฒนางานก็จะมีส่วนของ child study (การศึกษาเด็กที่คณะครูจะร่วมกันศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล) ทุกวันอังคาร สิ่งที่ได้คือการเติมเต็มในแง่การทำงาน การมองเด็ก เสริมทำให้งานของครูสมบูรณ์ขึ้น เด็กมีปัญหา เราก็มองเด็กละเอียดขึ้น จากที่ไม่รู้ทาง “child study” เป็นการเจาะลึกเด็กเป็นรายคน คือเราเลือกเด็กหนึ่งคนแล้วช่วยกัน observe ตลอดสามอาทิตย์ อาทิตย์แรกก็จะดูว่า สรีระ ร่างกายเขาเป็นอย่างไร การเคลื่อนไหวเขาเป็นอย่างไร อารมณ์ ทุกอย่างที่เขาเป็น อาทิตย์ที่สองมาวิเคราะห์ว่าสิ่งที่เราเห็น เราคิดว่าเป็นอย่างไร เราคิดว่าปัญหาของเขาอยู่ตรงไหน เขาเป็นคนยังไง เรายมองแบบนี้ ครูคนอื่นมองอย่างไร อาทิตย์ที่สามมาสรุปว่า รู้ว่าเขาเป็นอย่างนี้ คือเห็นภาพเขาชัดขึ้น ลึกขึ้น ละเอียดขึ้น รู้ว่าปัญหาอยู่ตรงไหน ปัญหาที่เกิดที่บ้าน ที่ห้องเรียน กับเพื่อนคืออะไร เราจะแก้ไขต่อไปอย่างไร ซึ่ง step ตรงนี้ (การศึกษาเด็ก) พบว่าหมอพล (ครูแกนนำของโรงเรียน) จะช่วยทำให้เราเห็นภาพเด็กชัดขึ้น ครูก็จะเก่งขึ้นในแต่ละปีๆ ความละเอียดอ่อนของหมอพล ของพี่บุ๋ย หรือครูน้อย เขาจะมองว่าแต่ละชั้นต้องการการพัฒนาจุดไหน ครูมีความพร้อมหรือยัง ต้องการความช่วยเหลือจากครูที่เกี่ยวข้องหาใหม่ ครูมีความเข้าใจแค่ไหน พร้อมในการทำงานด้วยตนเองไหม ต้องการวิทยากรใหม่...

... ส่วนของ study group (กิจกรรมประชุมกลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาครูเกี่ยวกับจุดยืนปรัชญาการทำงาน) ทุกวันอังคาร ก็จะทำให้เราเดินไปในทางเดียวกัน... ทุกครั้งที่เข้า “study group” มันก็เหมือนอาหารที่เติมเต็มคุณครูทุกครั้งที่เราเข้าไป เป็นอาหารที่หล่อเลี้ยง ที่จะก้าวไป ที่ทำให้เข้าใจอย่างถูกต้อง ถูกทาง ไม่ใช่ตีความแบบมั่วๆ เอง คนที่ช่วยตรงนี้มาก(การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา) ก็คือ หมอพล พี่บุ๋ย (ครูแกนนำ) เนื่องจากเขาได้ฝึกฝนมามาก เป็นนักคิด นักปฏิบัติ และสอนลูกทั้ง 4 คนด้วยตนเอง เขาจึงมีความคมชัดที่ทำให้ตามความคิดของ Steiner (ผู้ก่อตั้งแนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) ได้ลึกและละเอียดขึ้น และจากการจัดคอร์สอบรมนี้แหละ ทำให้หมอพลทำงานอย่างลงลึกและต่อเนื่อง ช่วยทำให้ guide ครู ตามที่ Steiner นำเสนอไว้ ไม่งั้นมันก็จะอยู่ที่ระดับผิวๆ เนื่องจากความจำกัดของการตีความ ภาษา ซึ่งความคิดของ Steiner นี้แหละ ก็ไม่ใช่แง่มุมทั่วไป ต้องใช้ประสบการณ์การทำงานกับเด็ก กับผู้ใหญ่ ถึงจะช่วยตีความมันได้...

...แล้วก็มีการประชุมครู ทุกวันพฤหัสบดี อันนี้จะย้อนมองดูว่าในห้อง เด็กๆ มีอะไรที่เป็นปัญหา อย่างคนนี้เล่นกับเพื่อนไม่ดี เล่นแล้วทะเลาะ คนนี้ป่วยบ่อย อีกคนอยู่มาตั้งนาน ไม่พูดเลย ปกติของเขาดีเปลา่ หรือว่าต้องใช้เวลา แล้วต้องดูแล

อะไรพิเศษใหม่ แล้วก็ไปคุยกับพ่อแม่ หมอพลจะสะท้อน มองว่าที่เป็นแบบนี้จริงๆ เป็นปัญหาของเขา หรือการทำงานของเรา หรืออย่างเราพบว่าเด็กโตขึ้นไป เด็กใหม่และเด็กเก่าของเรายังต้อง work เรื่องความเอื้ออาทรอย่างต่อเนื่อง เขาก็มีน้ำใจ แต่เขาก็ยังหลุด คิดถึงแต่ตัวเอง พี่ก็ว่าสิ่งที่ดี มีอยู่ในตัวเราเองทุกคนอยู่แล้ว แต่เราจะสร้างบรรยากาศให้เกิดอย่างไร ถ้าเราให้เขาหลุดเป็นระยะๆ มันส่งผลต่อเขา พอเขาโตเขาก็ดี แต่เขาน่าจะมีความโอบเอื้อได้มากกว่านี้ มันสะท้อนในชุมชนด้วย หรือประชุมว่าครูแต่ละชั้นพร้อมไหม ยังต้องการความช่วยเหลืออะไรไหม อย่างที่ การทำ circle ของเราต้องพัฒนาอีก ยังไม่ได้พัฒนาของเราเอง (คิดและแต่งขึ้นเอง) ก็ต้องการคนที่มีความเชี่ยวชาญมาช่วยอบรม มาให้ตัวอย่าง รูปแบบที่แตกต่างออกไป การมองภาพวาดเด็กเพื่อที่จะเข้าใจพัฒนาการเด็กมากขึ้น การเล่นนิทานก็ต้องเรียนรู้ต่อ อะไรอย่างนี้นะคะ...

...ตอนเช้าก็จะเป็นการเริ่มต้นวัน ไม่ว่าจะมาจากไหน ตรงนี้เรากำลังจะมาทำงานกับเด็ก เราเริ่มต้นวัน เริ่มด้วยพลังที่ดี ใช้เวลาประมาณสิบห้า นาที ก็จะเป็นการทำ speech exercise บ้าง แลกเปลี่ยนปัญหาบ้าง ก็จะเปลี่ยนไปแต่ละปี ทั้งไทยอังกฤษ แต่จะจบด้วย Eurithmy (การเคลื่อนไหวตามแนวคิดมนุษยปรัชญา) ซึ่งทำไปด้วยกัน พร้อมกันทุกคน อันนี้ทำมาหลายปีแล้ว เป็นเหมือนกับว่าเป็นการสะสมพลัง เตรียมความพร้อมไปทำงานกับเด็กๆ แล้วจบด้วยการพูด morning verse เป็นบทกลอนเตือนใจว่าเราจะทำงานด้วยพลัง ด้วยความยินดี” (ครูน้ำ)

“ส่วนหนึ่งไม่ได้มาจากพลังของพี่คนเดียว (การปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยความสมบูรณ์แบบที่ส่งผลให้ไม่ตรงต่อเวลา) มาจากพลังของกลุ่มที่คอย support คอยมาเตือน ได้เวลาแล้วนะ อย่างตอนเช้ามักจะไปสาย (กิจกรรมรวมกลุ่ม) กว่าที่ตั้งใจ งานในห้องก็จะเข้าไปนิด ไปตรงโน้น ก็จะช้า ก็ช่วยมาก ส่งพี่ตูน (เพื่อนครู) มาตามพี่ วันไหนที่ยังไม่มา ช่วยกันขนาคนั้น เขารู้ว่าอันนี้เป็นจุดอ่อนของพี่ เป็นเรื่องที่ต้องช่วย ก็ช่วย แล้วก็เรื่องของการเตรียมต่างๆ ก็คือมีคณคอยถาม ไปถึงไหนแล้ว ช่วยเรานิดหนึ่ง ก็รู้สึกที่เราต้อง speed ตัวเอง ก็ทำได้ดีขึ้น... แล้วการได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ได้เรียนรู้ว่าของเรา (วิธีการสอน การทำงาน) ไม่จำเป็นต้องดีที่สุด ถูกต้องอยู่คนเดียวเสมอ เราต้องฟังวิธีของตุ้ม (เพื่อนครู) ด้วย บางที่เราอาจจะคิดว่าวิธีของเราดีแล้วนะ แต่มันไม่ได้มีวิธีเดียว ความเคยชินที่เคยอยู่คนเดียวมา ทำให้ไม่ทำอย่างฉันล่ะ ของฉันดีนะ จิตเข้าข้างตัวเอง มาอยู่ด้วยกัน ก็นั่งมองซิ ของเขาก็ทำได้นะ ” (ครูน้ำ)

“study group (กิจกรรมประชุมกลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาครูเกี่ยวกับจุดยืน/ปรัชญาการทำงาน) ทำให้เรารู้แนวคิดของวอลดอร์ฟ(แนวการศึกษาอย่างหนึ่ง) ทั้งที่มีต่อมนุษย์ เด็ก เพราะกิจกรรมนี้จะมีการโยงเข้าหาเด็กตลอด มองเด็กยังไง มียกตัวอย่างในเรื่องการสอนว่าสอนยังไง ทำไมสอนยังงี้ เด็กยังงี้จะช่วยยังไง เช่นเด็กที่ไม่นิ่ง ถ้ายังงั้นต้องการ sense of trust นะ ถึงจะช่วยให้เขาได้ เป็นกิจกรรมที่ร่วมกันสร้างความเข้าใจ มีคุณหมอ(ครูแกนนำ) ช่วย guide บางทีเราก็อยากมี

ความชัดเจนในตัวเรา เป็นคนชอบถาม เป็นบุคลิกของเราไปโดยปริยาย จะถามทั้ง
ในและนอกห้อง... มีการประชุมทุกวันพฤหัสบดี ที่คุยเรื่องภาวะเด็กในห้อง ตอนนี้เด็ก
เป็นยังไง มีอะไรที่ต้องการความช่วยเหลือ แบ่งปัน เราอาจจะเกิดประสบการณ์
บางอย่างที่ทำให้เราโอเคขึ้น และเราอยากแบ่งปันกับเพื่อน ก็ช่วยให้เราชัดขึ้นๆ”
(ครูตุ้ม)

สรุปได้ว่า การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลตั้งแต่เข้าสู่การเป็นครูอนุบาล
จนถึงขั้นมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพครู สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะเวลา คือ การเริ่มต้นการเรียนรู้ การมี
ความมั่นคงทางวิชาชีพ และการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งในแต่ละระยะสามารถเปรียบเทียบ
มโนทัศน์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาขึ้นในมิติต่างๆ 3 มิติ คือ การจัดการเรียนการสอน
มุมมองที่มีต่อเด็ก มุมมองที่มีต่อผู้ปกครอง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนา
ความสามารถ หลักการในการพัฒนาครู มีความแตกต่างกัน ขึ้นกับสภาพและความต้องการของ
ครูในแต่ละชั้นของความสามารถด้วย ดังสรุปเปรียบเทียบความสามารถของครูอนุบาลในระยะ
ต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะ ประเด็น	ระยะที่ 2 การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง: ด้านการพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นครูอนุบาล		ระยะที่ 3 การเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ
	ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้	ช่วงแห่งความมั่นคงในวิชาชีพ	
การเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - การสอนมีทั้งที่ไม่สอดคล้อง และสอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย ชั้นเรียนแบบไปจนชั้นเริ่มต้นด้วยตนเอง - เรียนรู้ทักษะงานพื้นฐาน เช่น การวางแผนและดำเนินการสอน เทคนิคการสอน - เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพให้เหมาะสม (เช่น บุคลิกภายนอก มารยาทในโอกาสต่างๆ ความสะอาด ความอ่อนโยน) 	<ul style="list-style-type: none"> - การมีหลักการที่มั่นคงในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอนุบาลด้วยความเข้าใจและการรู้จักคิดของตนเอง - การทำงานที่เป็นระบบ และสามารถคาดคะเนและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - การค้นพบและการมีหลักการที่มั่นคงในจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง - การมีทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) ทำให้บูรณาการกับชีวิตจริง เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตอย่างสมดุลและครอบคลุมทุกด้าน - ครูสังเกตอย่างมีสติใคร่ครวญ โดยการเปิดการรับรู้ มีสติ มีความว่าง สามารถเข้าใจเด็กอย่างถูกต้อง ครอบคลุม - ครูเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึกและเป็นองค์รวม
มุมมองที่มีต่อเด็ก	<p>มุมมองหลัก คือ ทัศนะแบบแยกส่วน (Fregmatic View) ส่งผลให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูมองเด็กทุกคนเหมือนกัน คือ มองว่าเด็กทุกคนมีรูปแบบตามเด็กส่วนใหญ่ - ครูไม่เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็ก - ครูมองธรรมชาติเด็กแบบผิวเผิน ไม่เข้าใจความเป็นองค์รวมของตัวเด็ก 	<p>มุมมองหลัก คือ ความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ส่งผลให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสอนที่สนองธรรมชาติและพัฒนาการเด็กรายบุคคล - ยอมรับและเคารพเด็กตามที่เด็กเป็น - สังเกตเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับ เด็กได้มากขึ้น 	<p>มุมมองหลัก คือ ทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) ส่งผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีความเข้าใจเด็กอย่างเป็นองค์รวม สมบูรณ์ สมดุล ครอบคลุมทุกพัฒนาการ ไม่แยกส่วน - การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง - การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต ไม่แยกบริบท วิถีชีวิตของเด็กออกจากห้องเรียน
การทำงานกับผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - การมีมุมมองแบบแยกส่วน ส่งผลให้ครูแยกห้องเรียนจากชีวิตเด็กที่บ้าน - การทำงานกับผู้ปกครองไม่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย เกี่ยวเนื่องตามลักษณะการเรียนการสอน 	<p>การทำงานกับผู้ปกครองพัฒนาตามลักษณะการเรียนการสอน ได้แก่ การสื่อสาร สร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา</p>	<p>มุมมองแบบองค์รวมส่งผลให้มีความเข้าใจและการทำงานกับผู้ปกครองที่ลึกซึ้งขึ้น คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำความเข้าใจผู้ปกครองแต่ละคน - ส่งเสริมความเข้าใจที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก - ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
การพัฒนาครู	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่การให้ความรู้ - การมีหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู - การได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นกระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน - คุณลักษณะที่ดีส่วนบุคคลเป็นฐานในการพัฒนา - การมีกิจกรรมทางความคิด เช่น การแลกเปลี่ยน การร่วมวิจัย การประชุม การอบรม 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาครูอื่นเกิดจากความตระหนักที่ว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” - การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ - การพัฒนาครูที่สมดุลทั้งศิลปะและวิชาการ ทั้งความงามและความคิด - การพัฒนาครูที่สมดุลระหว่างการสอนเสริมให้ครูคิดเชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติบนฐานจุดยืนของครู หรืออาจจะเป็นการยืนยันกับทางเลือกอื่นๆ ด้วยก็ได้ - การพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล

ตารางที่ 28 การเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นครูอนุบาลและการพัฒนาครูอนุบาล ระหว่างระยะการค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเองกับระยะการเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

สรุปทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

สาระในบทนี้ เป็นการนำเสนอรายงานการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังเสนอไว้ในบทที่ 5 บทที่ 6 และบทที่ 7 โดยนำเฉพาะความคิดรวบยอดที่ได้มาเรียบเรียงให้เห็น "กระบวนการ" "โครงสร้างของเงื่อนไข" และ "แบบแผนความสัมพันธ์" ของมโนทัศน์ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา แต่ตัดทอนตัวอย่างข้อมูลออก เพื่อให้มีความกระชับ แต่ไม่สามารถแสดงให้เห็นที่มาของข้อสรุปที่เกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังเช่นในบทที่ผ่านมาดังกล่าว ซึ่งในการเรียบเรียงใหม่นี้ จะจัดการนำเสนอตามโครงสร้างคำถามวิจัย 3 ข้อ คือ 1) กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร 2) โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน และ 3) แบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับ "กระบวนการ" และ "โครงสร้างของเงื่อนไข" ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร สาระเกี่ยวกับทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานของปรากฏการณ์ "กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ" เมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิมพัลส์ได้ ดังนี้

กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพจำแนกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ และ ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ดังรายละเอียด คือ

ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล มีกระบวนการที่สามารถจำแนกได้เป็น 2 ระยะย่อย คือ ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู ในช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ ผู้ให้ข้อมูลที่สนใจเป็นครู ในช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งความสนใจนี้มีทั้งที่สนใจเป็นครู โดยไม่เฉพาะเจาะจงสาขา และที่สนใจเป็นครูเฉพาะเจาะจงสาขาปฐมวัย

จากนั้นดำเนินไปสู่ระยะย่อยที่ 1.2 วิธีการเข้ามาเป็นครูอนุบาล ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 แบบแผน คือ 1) การเลือกเรียนครุศาสตร์ เป็นแบบแผนที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่สนใจเป็นครูแล้วเลือกเรียนครุศาสตร์ มีทั้งที่เรียนสาขาปฐมวัยโดยตรง และที่เรียนสาขาอื่นแต่เกิดจุดเปลี่ยนให้มาเป็นครูอนุบาล 2) การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ เป็นแบบแผนที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจเป็นครู ในช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ แล้วเข้าสู่วิชาชีพอื่นมาก่อน จากนั้นจึงเกิดจุดเปลี่ยนให้ตั้งใจแสวงหาวิชาชีพใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการ คือ การเป็นครูอนุบาล และ 3) การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ เป็นแบบแผนที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจเป็นครู ในช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่มีโอกาสในการเป็นครูอนุบาลเข้ามาในชีวิต

แบบแผนของวิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาลส่งผลต่อความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลที่แตกต่างกันในช่วงเริ่มต้นวิชาชีพ คือ มีความตั้งใจเป็นครูอนุบาล มีความตั้งใจเป็นครูแต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล และไม่มี ความตั้งใจเป็นครูไม่ว่าสาขาใด และส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในการเป็นครูอนุบาลที่แตกต่างกันในช่วงเริ่มต้นวิชาชีพ คือ มีความรู้ความเข้าใจในการเป็นครูอนุบาลในระดับเริ่มต้น มีความรู้ความเข้าใจในการเป็นครูในระดับเริ่มต้น แต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล และไม่มี ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับการเป็นครูเลย

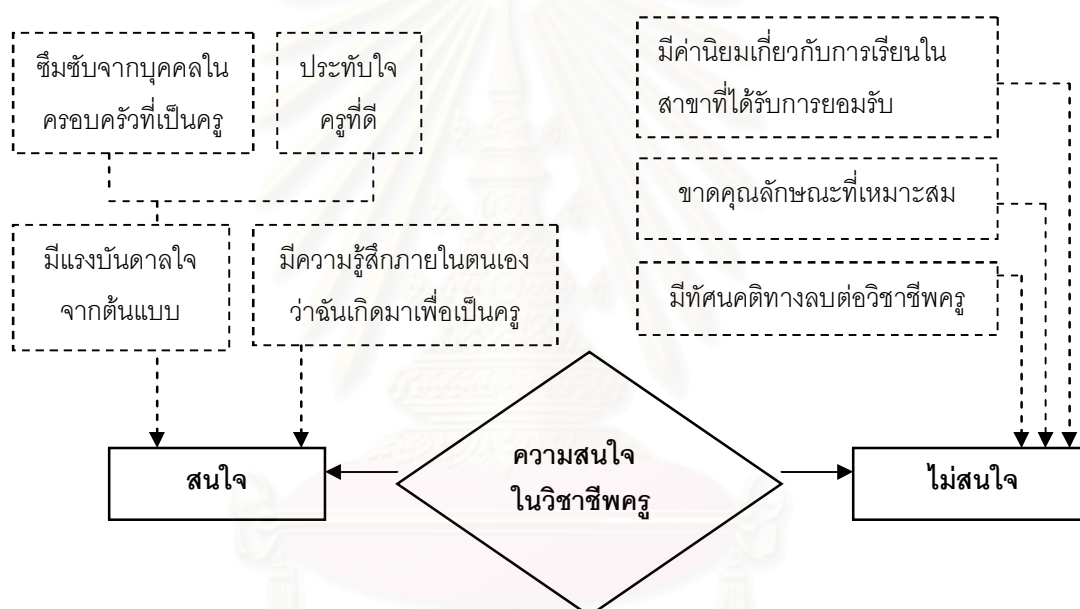
คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการในระยะที่ 1 การเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล สามารถสรุปมโนทัศน์ของเงื่อนไขต่างๆ ได้เป็น 3 หมวดหมู่ใหญ่ๆ ได้แก่ 1) เงื่อนไขทางสังคม อาทิ อิทธิพลจากครอบครัวหรือบุคคลแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้องในวงวิชาชีพครู โดยเฉพาะเด็กอนุบาล 2) เงื่อนไขทางจิตวิทยา อาทิ ค่านิยม ทศนคติ ความชอบ เป้าหมายหรือความเชื่อในการดำรงชีวิตความมุ่งมั่นในการทำตามความเชื่อให้เกิดเป็นความจริง และ 3) เงื่อนไขเชิงโอกาส อาทิ การศึกษา การสัมพันธ์กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และการได้รับประโยชน์

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

แบบแผนความสัมพันธ์ของ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” เกี่ยวกับมโนทัศน์ ในระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล สรุปตามระยะย่อย ดังนี้

ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ

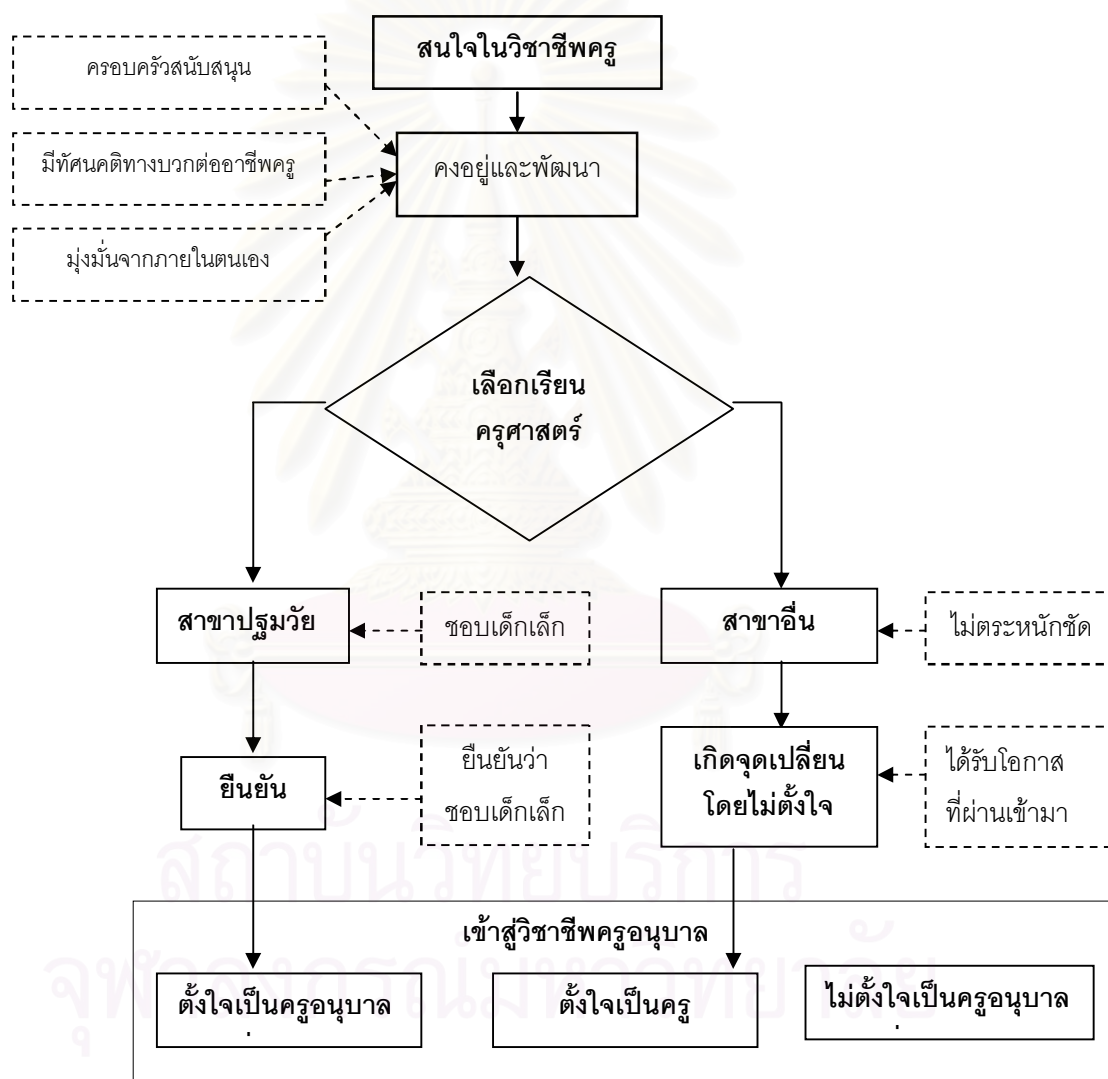
แผนภาพที่ 27 สรุปภาพรวมระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ

จากแผนภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ในระยะย่อยที่ 1.1 อธิบายได้ว่า “ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู” จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลที่สนใจในวิชาชีพครู ตั้งแต่ช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ เกิดจากเงื่อนไขที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ การได้รับแรงบันดาลใจจากต้นแบบ ต้นแบบอาจจะหมายถึงความประทับใจต่อครูที่ดีที่เคยสอนตนเองหรือเป็นการชื่นชมจากบุคคลใกล้ชิด เงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือ การมีความรู้สึกภายในตนเองว่าฉันเกิดมาเพื่อเป็นครู 2) ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู ตั้งแต่ช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพ เกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือเกิดจากเงื่อนไขมากกว่าหนึ่งประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสาขาที่ได้รับการยอมรับ การขาดคุณลักษณะที่เหมาะสมกับอาชีพ และการมีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพครู

ระยาะย่อที่ 1.2 วิธีกรก้าวเข้ามาเป็นครูอนูบาล

วิธีกรก้าวเข้ามาเป็นครูอนูบาล จำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การเลือกเรียนครุศาสตร์ 2) การเปลี่ยนมาเป็นครูอนูบาลอย่างตั้งใจ และ 3) การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ ซึ่งในแต่ละรูปแบบมีความสัมพันธ์ของกระบวนการกับเงื่อนไข ดังนี้

1) การเลือกเรียนครุศาสตร์

แผนภาพที่ 28 เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนูบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกเรียนด้านครุศาสตร์

จากแผนภาพความสัมพันธ์ของมโนทัศน์การเลือกเรียนครุศาสตร์อธิบายได้ว่าการเลือกเรียนครุศาสตร์เป็นกระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกลงใจในการเป็นครู

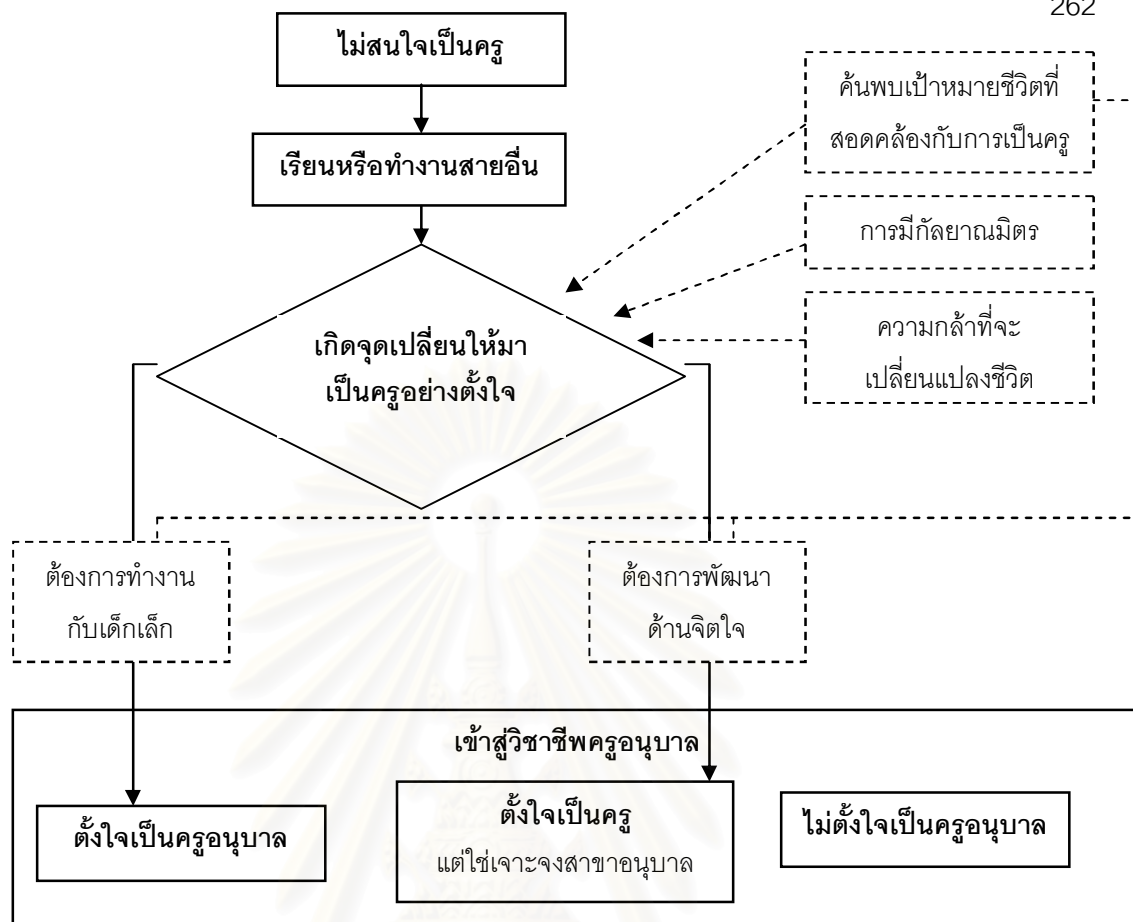
ตั้งแต่ช่วงการเลือกอาชีพ จากนั้นยังสามารถคงความรู้สึกสนใจในวิชาชีพครูต่อมาจนพัฒนาเป็นแรงจูงใจในการเลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ การสนับสนุนจากครอบครัว การมีทัศนคติทางบวกต่ออาชีพครู และ การมีความมุ่งมั่นจากภายในตนเอง

หลังจากผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจเลือกเรียนครุศาสตร์ พบว่า สามารถจำแนกเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพออกเป็น 2 ลักษณะตามสาขาวิชาที่เลือกเรียน คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาสาขาปฐมวัยแล้วตั้งใจเป็นครูอนุบาล เกิดจากเงื่อนไข “ความชอบที่มีต่อเด็กเล็ก” จากการได้รับประสบการณ์ในระหว่างการเรียน การฝึกสอน การทำงาน การสัมผัสกับเด็กเล็ก ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่าตนเองมีความชอบในการสอนเด็กเล็กอย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น ผลที่ตามมาคือการเข้าสู่วิชาชีพที่มีความตั้งใจเป็นครูอนุบาล และ 2) ผู้ให้ข้อมูลที่สำเร็จการศึกษาสายครุศาสตร์สาขาอื่นแล้วเกิดจุดเปลี่ยนโดยไม่ตั้งใจให้มาเป็นครูอนุบาล เกิดจากเงื่อนไข “สนใจเป็นครูแต่ไม่ตระหนักชัดว่าสาขาใด” เมื่อสำเร็จการศึกษาสายครุศาสตร์สาขาอื่นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้รับเงื่อนไข “การได้รับโอกาสที่ผ่านเข้ามา” จึงเป็นจุดเปลี่ยนให้ผู้ให้ข้อมูลมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ เป็นครูแต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล

2) การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ

การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ เป็นกระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกไม่เคยสนใจในการเป็นครูตั้งแต่ช่วงการเลือกอาชีพ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงเรียนหรือทำงานในสายวิชาชีพอื่น จากนั้นจึงมีเงื่อนไขอื่นเข้ามาทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดจุดเปลี่ยนก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล เนื่องจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) การค้นพบเป้าหมายหรือความต้องการในชีวิตที่สอดคล้องกับการประกอบวิชาชีพครู 2) การมีกลุ่มกัลยาณมิตร และ 3) ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพต่อไปนี้

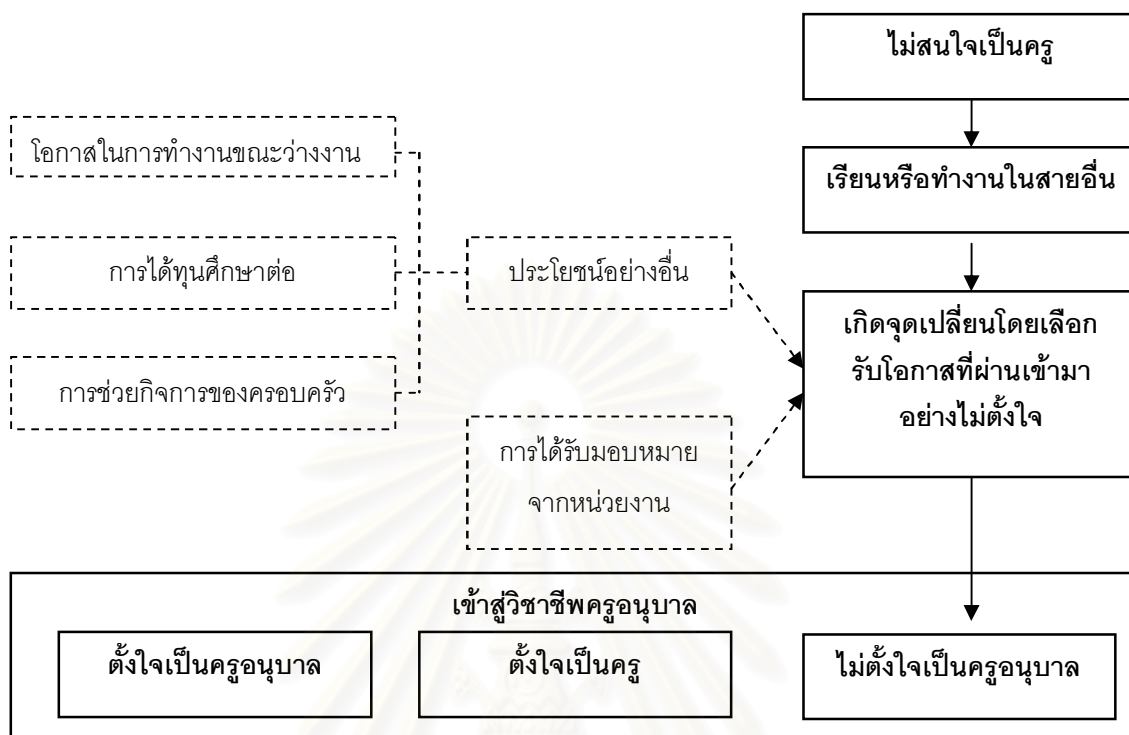
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 29 เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ

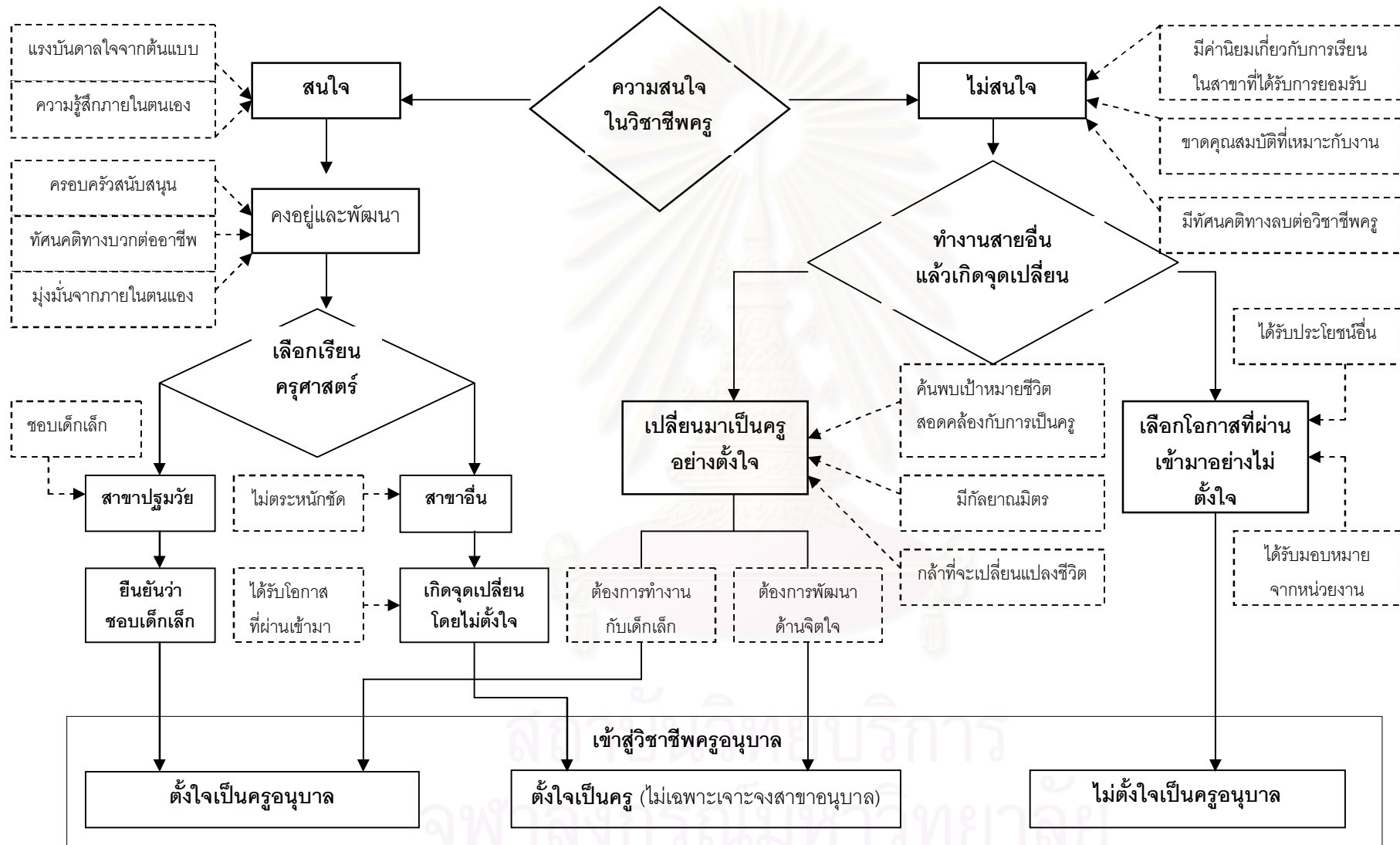
3) การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ

การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจเป็นกระบวนการที่เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้สึกไม่เคยสนใจในการเป็นครู ตั้งแต่ช่วงการเลือกอาชีพ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จึงเรียนหรือทำงานในสายวิชาชีพอื่น จากนั้นจึงมีเงื่อนไขเข้ามาทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดจุดเปลี่ยนก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลอย่างไม่ตั้งใจ เงื่อนไขที่พบมี 2 ประการ คือ การได้รับประโยชน์อื่น (อาทิ โอกาสในการทำงานขณะว่างงาน โอกาสได้ทุนศึกษาต่อขณะทำงาน การช่วยเหลือกิจการของครอบครัว) และการได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าสู่สายวิชาชีพครูอนุบาลในลักษณะนี้จึงไม่มีความตั้งใจที่จะเป็นครูอนุบาล สามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 30 เส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลที่เลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ

สรุปได้ว่า แบบแผนความสัมพันธ์ของกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไข ของผู้ให้ข้อมูลลักษณะต่างๆ ในระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพมีความหลากหลาย จุดเริ่มต้น คือ ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครู แบ่งเป็นทั้งที่สนใจและไม่เคยสนใจเป็นครูมาก่อน จากนั้นส่งผลต่อวิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล สรุปได้ 3 รูปแบบ คือ การเลือกเรียนครุศาสตร์ การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ เส้นทางการนี้ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจและความเข้าใจในการเป็นครูอนุบาลที่มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยเชื่อมโยงเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลของกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 13 สรุปรูปภาพรวมระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ หมายถึง เมื่อผู้ให้ข้อมูลก้าวเข้าสู่วิชาชีพ และปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก ไม่ได้หมายความว่าผู้ให้ข้อมูลจะถือว่าตนเองเป็นครูอนุบาลอย่างเต็มตัวในทันที แต่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นพบว่าการเป็นครูอนุบาลคือภารกิจทางวิชาชีพของตนเอง ที่จะต้องดำเนินและพัฒนาต่อ นอกจากนี้ยังต้องมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นพบว่าตนเองมีความสามารถในการเป็นครูอนุบาลอย่างมั่นคง ผลของกระบวนการดังกล่าวทำให้ข้อมูลจึงจะถือว่าตนเองดำรงตนอยู่ในวิชาชีพครูอนุบาล ผู้วิจัยสรุปกระบวนการนี้ว่า “กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ” จำแนกเป็น 2 ด้าน คือ 2.1) การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล และ 2.2) การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

ด้านที่ 2.1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล

การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล มีลักษณะเป็นวงจรเกลียวสวน กระบวนการที่เกิดจะวนกลับไปกลับมาระหว่าง การมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล กับการเกิดความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล ส่งผลให้ครูได้ต่อยอดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลที่มั่นคงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น ความมั่นใจในการเป็นครูจะมีคุณภาพใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พัฒนาขึ้นในแต่ละรอบของวงจร จนนำไปสู่การเกิดความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล

ความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลค้นพบว่าการเป็นครูอนุบาล คือ ภารกิจทางวิชาชีพในการดำรงชีวิตของตน และจะไม่เปลี่ยนแปลงอีก ความเป็นครูอนุบาลที่เกิดขึ้นนี้ จึงไม่ถูกจำกัดด้วยบริบทห้องเรียน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้สามารถบอกได้ว่าตนเองเป็นครูอนุบาลไม่ว่าบริบทจะเปลี่ยนแปลงไป และหากมีปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจทำให้ครูสามารถดำรงวิชาชีพต่อไปได้ เช่น การย้ายกลับภูมิลำเนา การไปดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วย แต่เมื่อใดที่มีทางให้เดิน มีโอกาส ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ก็จะกลับมาทำหน้าที่ในภารกิจการเป็นครูอนุบาลอีกครั้งอย่างแน่อน

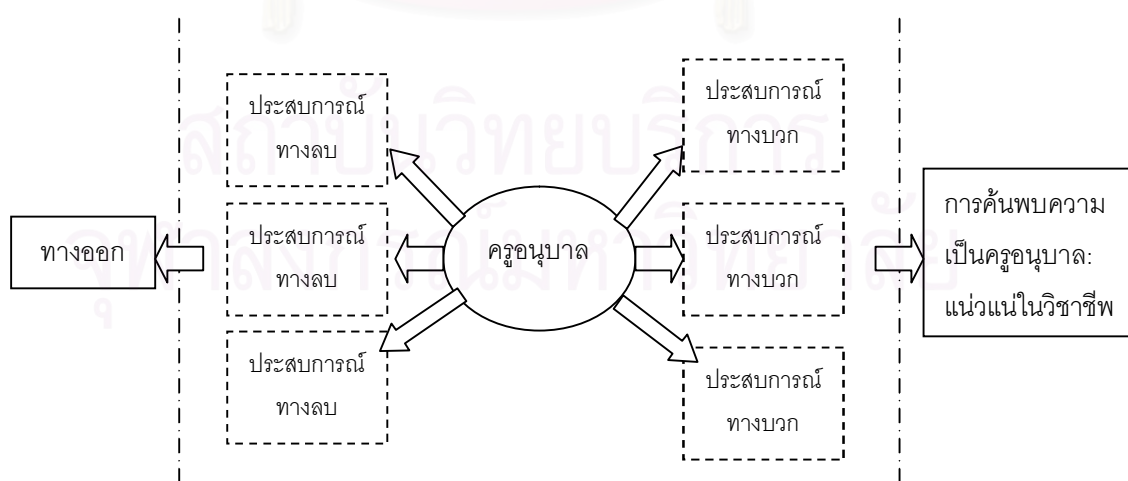

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล มีความหลากหลายและซับซ้อนตามเหตุปัจจัยของแต่ละบุคคล แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถจำแนกเงื่อนไขได้ทั้งหมด 9 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว 2) ความสมดุลระหว่างความต้องการจำเป็นกับรายได้ 3) บุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคล 4) ปรัชญา จุดมุ่งหมาย และความเชื่อในการดำรงชีวิต 5) ปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา 6) ประสบการณ์ความสำเร็จและความล้มเหลวในการเป็นครู 7) การได้รับแบบอย่างในการเป็นครู 8) ความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็ก และ 9) ชุมชนและบุคคลรอบตัว เงื่อนไขแต่ละหมวดหมู่ส่งผลได้ 2 รูปแบบ คือ เงื่อนไขที่เป็นประสบการณ์ทางลบ และ เงื่อนไขที่เป็นประสบการณ์ทางบวก

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

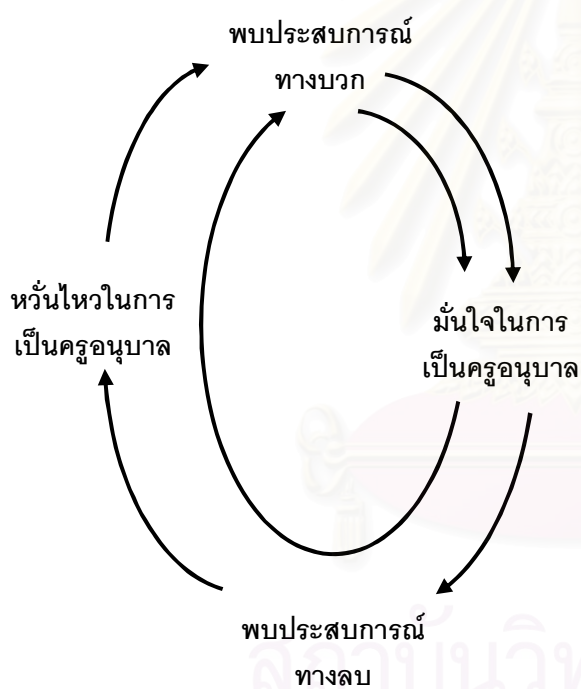
1) แบบแผนความสัมพันธ์ของประสบการณ์ทางบวกและทางลบที่มีต่อทิศทางการความแน่วแน่ในการเป็นครู

แผนภาพที่ 32 ความสัมพันธ์ของประสบการณ์กับทิศทางการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครู

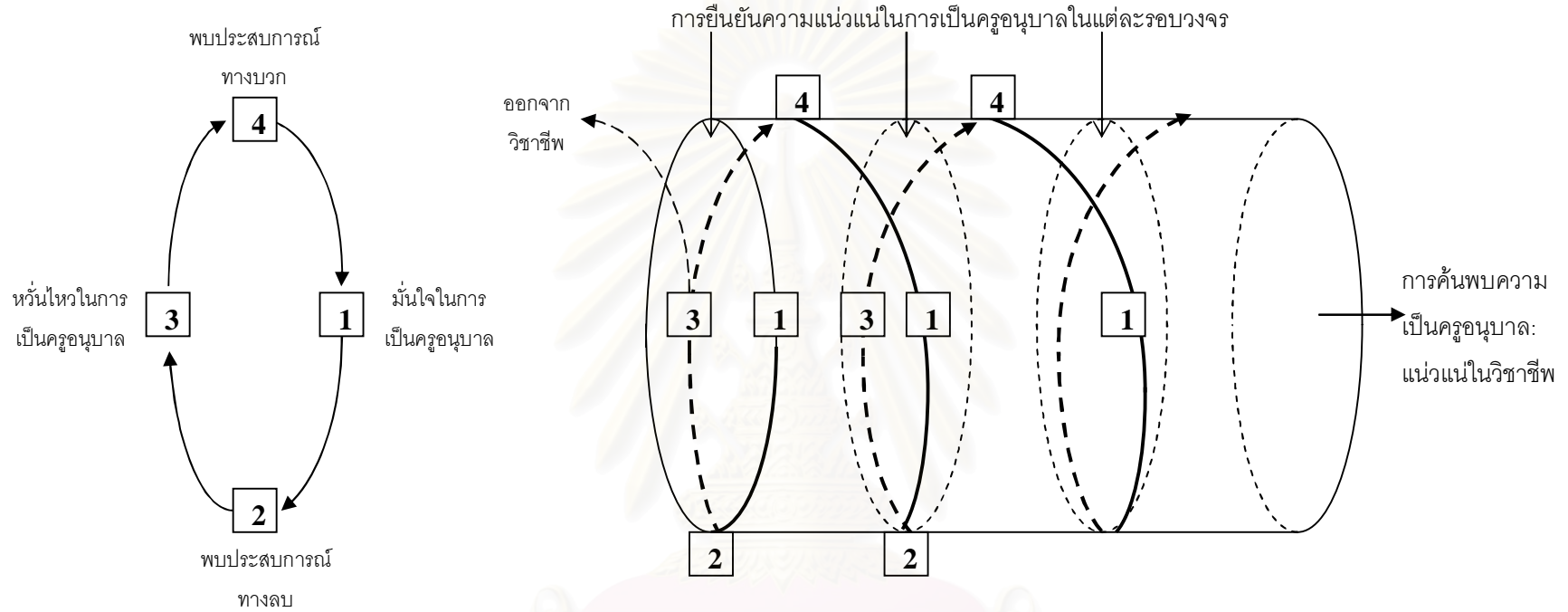
จากแผนภาพอธิบายได้ว่า ประสบการณ์ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิต คือ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) ประสบการณ์ทางบวก และ 2) ประสบการณ์ทางลบ ข้อค้นพบนี้จึงอธิบายได้ว่า การที่ครูมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล ไม่จำเป็นว่าจะต้องได้รับแต่เงื่อนไขทางบวกเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในชีวิตจริง พบว่า มีทั้งประสบการณ์ทางบวกและลบเข้ามาเกี่ยวข้อง เปรียบเสมือนเงื่อนไข 2 ขั้ว ที่ดึงครูอนุบาลไป 2 ทิศทาง คือ 1) ทิศทางสู่ความ แน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล และ 2) ทิศทางสู่ทางออกจากการเป็นครูอนุบาล

2) แบบแผนความสัมพันธ์ของวงจรการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูกับเงื่อนไขประสบการณ์ทางบวกและทางลบ

แผนภาพที่ 33 ภาพรวมของวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล

การยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูขึ้นกับเส้นทางของแต่ละคน บางครั้งอาจได้รับประสบการณ์ทางบวก ที่ทำให้เกิดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล บางครั้งอาจได้รับประสบการณ์ทางลบ ที่ทำให้เกิดความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล แล้วจึงได้รับเงื่อนไขทางบวกทำให้กลับไปสู่การมีความมั่นใจอีกครั้ง ลักษณะเช่นนี้จะเกิดเป็นวงจรที่วนซ้ำๆ ให้ครูได้ตอกย้ำความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลที่มั่นคงขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละรอบของวงจร จนนำไปสู่การเกิดความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล ดังนั้น จึงสรุปแบบแผนของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล มีลักษณะเป็นวงจรแบบเกลียวสว่าน 2 ลักษณะ คือวงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่าน “ภาวะความหวั่นไหว” ในการเป็นครูอนุบาล และกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดย “พบประสบการณ์ทางบวก” ดังแผนภาพต่อไปนี้

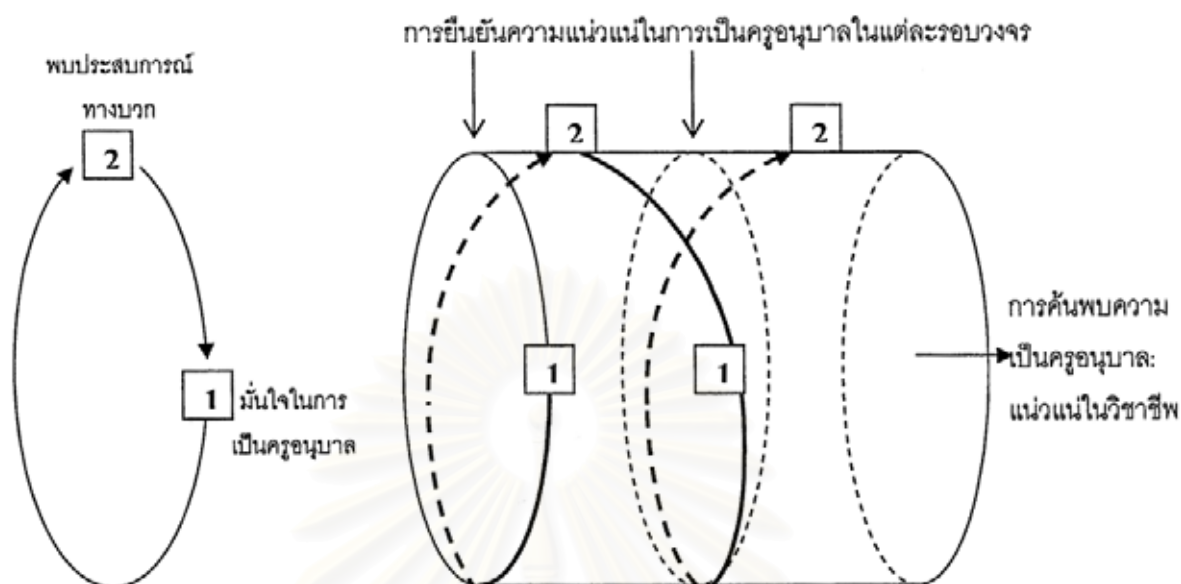
แผนภาพที่ 34 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่านภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล

จากแผนภาพข้างต้นอธิบายได้ว่า มโนทัศน์สำคัญที่พบในวงจรของการยืนยัน ความแน่นแฟ้นในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่านภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล ได้แก่

- 1) “*ประสบการณ์ทางลบ*” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับแล้วเกิดเป็นอุปสรรค หรือปมปัญหา หรือบททดสอบ ที่ขัดขวางความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาล อย่างใดอย่างหนึ่ง นับเป็นมโนทัศน์ที่เป็นเงื่อนไขส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล
- 2) “*ภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครูอนุบาล*” หมายถึง ความสับสน ความท้อแท้หรือความผิดหวังที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน หรือความไม่มั่นใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งหลังจากนั้นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวอย่างเชิงทฤษฎีในการศึกษาคั้งนี้ จะต้องได้รับหรือได้พบกับประสบการณ์ทางบวกต่อไป
- 3) “*ประสบการณ์ทางบวก*” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิต ที่ช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลแก้ปมปัญหา ผ่านบททดสอบ หรือกลับมามีพลังสู่ต่อในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความแน่นแฟ้นในการเป็นครูอนุบาลทุกครั้งไป ไม่อย่างนั้นอาจหันเหทำให้ออกจากวิชาชีพไปได้
- 4) “*ภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล*” หมายถึง การมีความเชื่อมั่น ตั้งใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งภาวะความมั่นใจในแต่ละรอบของวงจร จะเป็นการตอกย้ำ ทวนซ้ำความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูล หลังจากผ่านการแก้ปมปัญหา หรือผ่านบททดสอบมาได้ในแต่ละรอบ ส่งผลให้ลักษณะของความมั่นใจเปลี่ยนผ่านไปเป็นการมีคุณสมบัติที่มั่นคงขึ้น เข้าใกล้การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้านความแน่นแฟ้นในวิชาชีพครูอนุบาลมากยิ่งขึ้น

สำหรับ “วงจรของการยืนยันความแน่นแฟ้นในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก” มีมโนทัศน์สำคัญที่พบ 2 ประเด็น ได้แก่

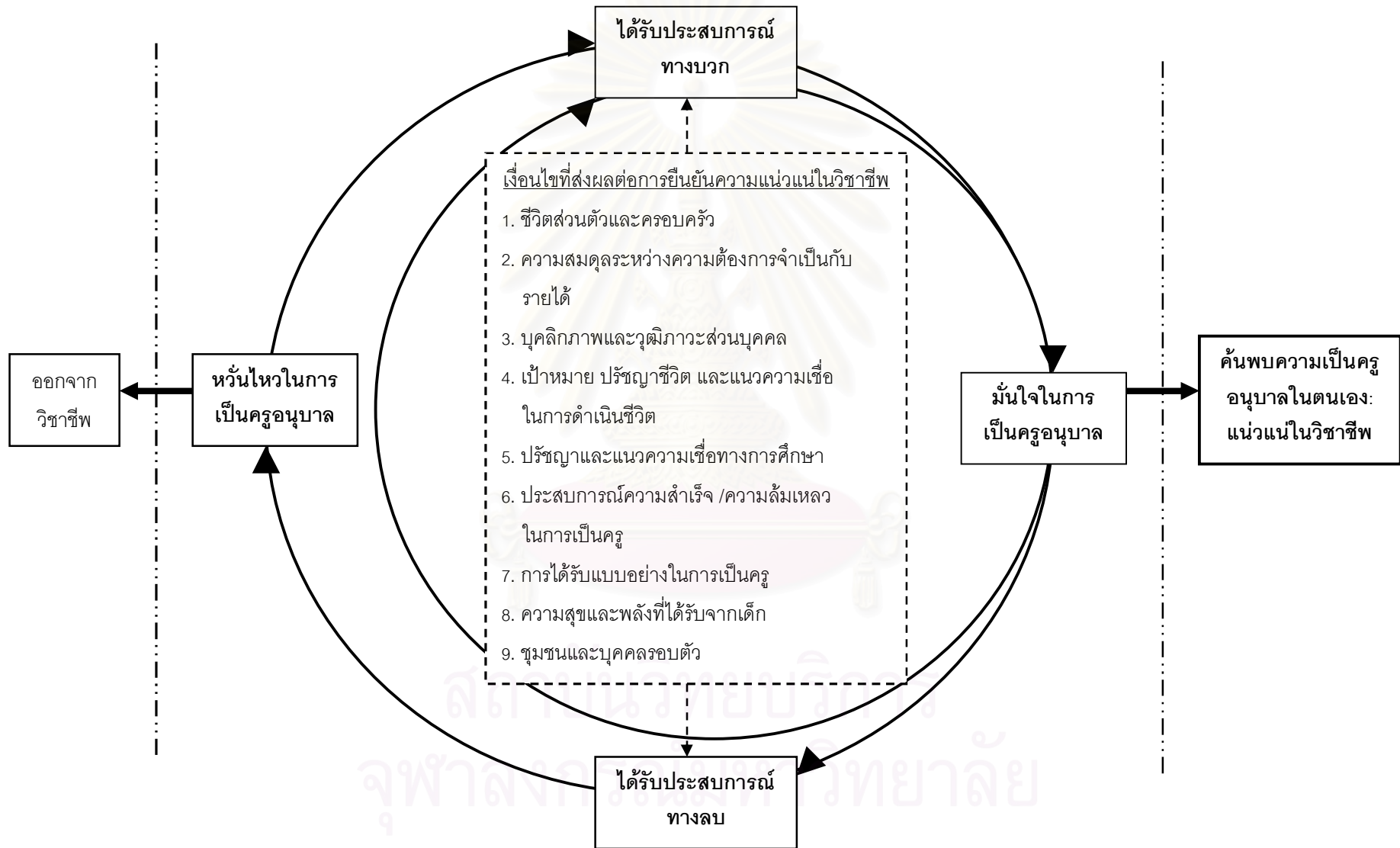
- 1) “*ประสบการณ์ทางบวก*” หมายถึง ประสบการณ์และสิ่งที่มีอยู่ทั้งด้านการทำงานและด้านการดำเนินชีวิตที่ช่วยส่งเสริมความมั่นใจ ความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาล ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เป็นเงื่อนไขส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล
- 2) “*ภาวะมีความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาล*” หมายถึง การมีความเชื่อมั่น ตั้งใจในการตัดสินใจ ในความสามารถ ความเหมาะสมในการเป็นครูอนุบาล ที่มีลักษณะของความมั่นใจเปลี่ยนผ่านไปเป็นการมีคุณสมบัติที่มั่นคงขึ้น เข้าใกล้การค้นพบความเป็นครูอนุบาลในตนเอง ด้านความแน่นแฟ้นในวิชาชีพครูอนุบาลยิ่งขึ้นไปในแต่ละรอบของวงจร ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 35 วงจรของกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก

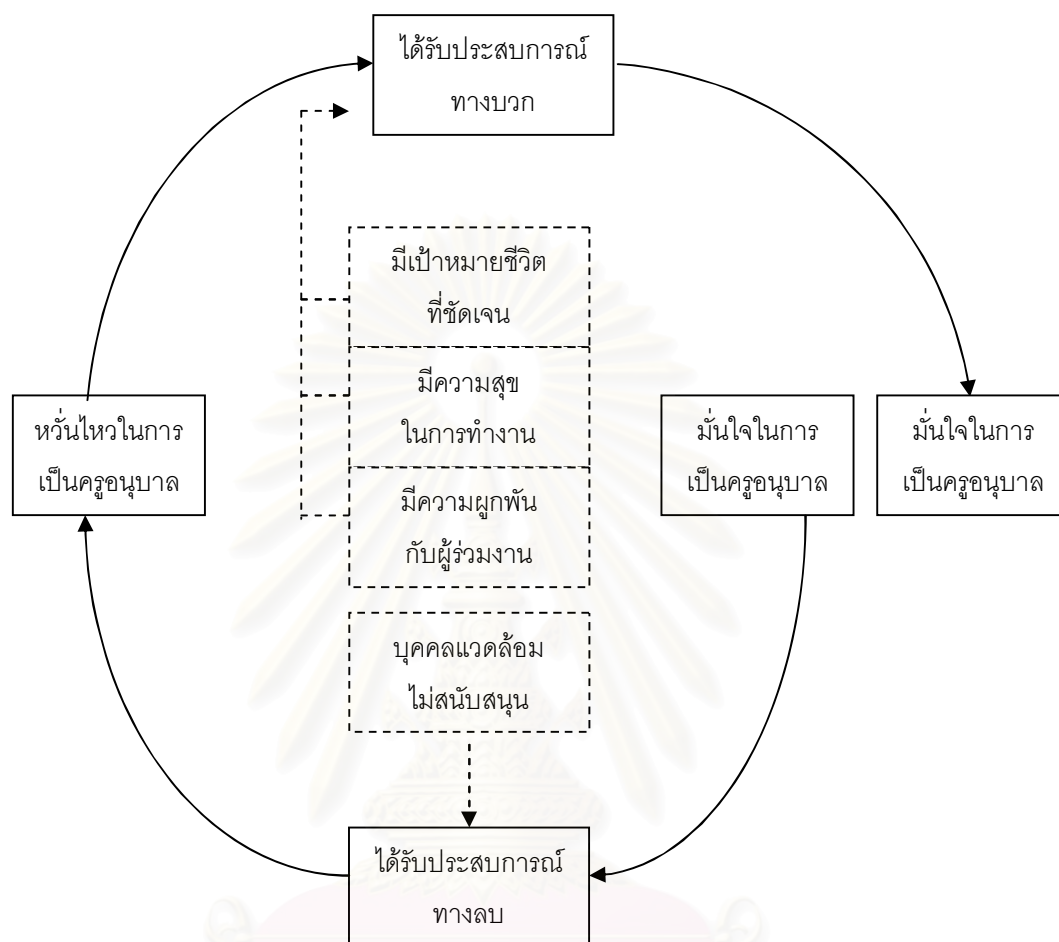
นอกจากนี้ การสรุปเงื่อนไขประสบการณ์ทางบวกและทางลบที่จัดหมวดหมู่ได้ 9 หมวดหมู่ สามารถสรุปความสัมพันธ์ของเงื่อนไขต่างๆ กับการยืนยันความแน่วแน่ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 18 เงื่อนไขที่ส่งผลในกระบวนการยืนยันความแน่วแน่วในวิชาชีพครูอนุบาล

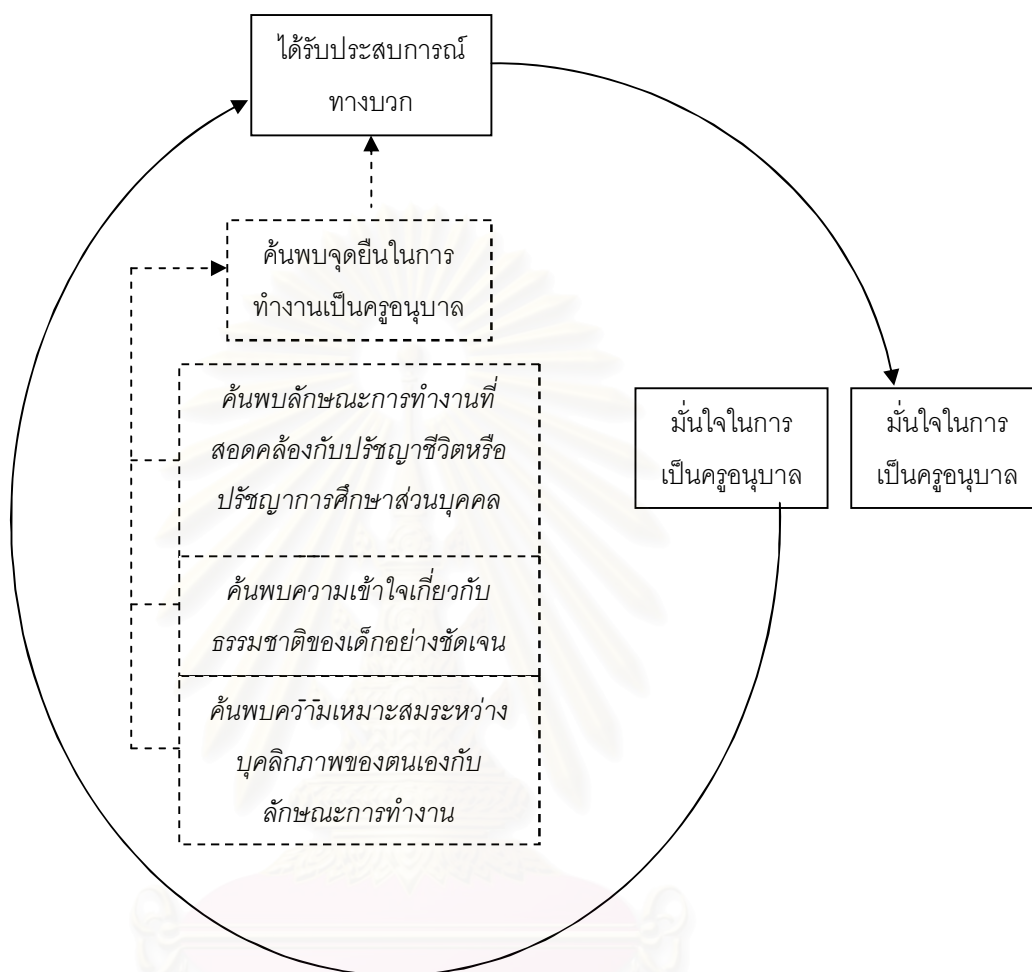
ตัวอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของเงื่อนไขกับการยืนยันความแน่ว
แน่วในวิชาชีพครูอนุบาลโดยผ่านภาวะความหวั่นไหว ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 37 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแน่มั่นใจในการเป็นครูอนุบาลเมื่อผู้ให้ข้อมูล
ได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือ
บุคคลรอบตัว

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางลบด้านการไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคคลรอบตัว แล้วทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความสับสนในการเลือกประกอบวิชาชีพครูอนุบาล จากนั้นจึงได้รับเงื่อนไขทางบวก 3 ประการ ที่ส่งผลให้กลับมามีความมั่นใจอีกครั้ง ได้แก่ ก) การให้คุณค่ากับการทำงานเน้นการตอบสนองเป้าหมายชีวิต ข) การทำงานเป็นครูอนุบาลเป็นประสบการณ์ทางบวก และ ค) ความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน

ตัวอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของเงื่อนไขกับวงจรของการยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลโดยได้รับประสบการณ์ทางบวก แสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 38 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับประสบการณ์ทางบวกด้านการค้นพบจุดยืนในการทำงานเป็นครูอนุบาล

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับเงื่อนไขทางบวกด้านการค้นพบจุดยืนในการทำงานเป็นครูอนุบาล ซึ่งจำแนกเงื่อนไขได้ 3 ประการ ได้แก่ ก) การค้นพบลักษณะการทำงานที่สอดคล้องกับปรัชญาชีวิตหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคล ข) การค้นพบความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กอย่างชัดเจน และ ค) การค้นพบความเหมาะสมระหว่างบุคลิกภาพของตนเองกับลักษณะการทำงาน แล้วส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการเป็นครูอนุบาลมากขึ้น

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครู
 อนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

ด้านที่ 2.2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล

กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ ด้านการพัฒนาความสามารถในการเป็นครู
 อนุบาล แบ่งออกเป็น 2 ระยะย่อย คือ 2.2.1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ และ 2.2.2 ช่วงแห่งการมี
 ความมั่นคงในวิชาชีพ ดังรายละเอียด คือ

2.2.1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้

ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการพัฒนา
 ความสามารถของครู สามารถแสดงมโนทัศน์ของขั้นตอนนี้ได้ 3 มิติ คือ ลักษณะการจัดการเรียน
 การสอน มุมมองที่มีต่อเด็ก และมุมมองที่มีต่อผู้ปกครอง ดังนี้

1) ลักษณะการจัดการเรียนการสอน มี 5 รูปแบบ คือ การจัดการเรียน
 การสอนตามสามัญสำนึก การจัดการเรียนการสอนตามแบบแผนเดิม การจัดการเรียนการสอน
 โดยขาดความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติของโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ
 ธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลโดยการเลียนแบบ และการจัดการเรียนการสอนที่
 สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลในระยะเริ่มต้นรู้จักด้วยตนเอง นอกจากนี้
 การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครูในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ สามารถสรุปได้
 2 ประการ คือ การเรียนรู้ทักษะพื้นฐานของการเป็นครูอนุบาล และการเปลี่ยนแปลงด้าน
 บุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการเป็นครูอนุบาล

2) มุมมองของครูที่มีต่อเด็กในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ให้
 ข้อมูลมี “มุมมองแบบแยกส่วน (Fragmatic view)” สะท้อนออกมาในลักษณะการทำงานกับเด็ก
 3 ประเด็นย่อย คือ การมองธรรมชาติของเด็กในระดับผิวเผิน การมีมุมมองแบบไม่เคารพ
 ความเท่าเทียมระหว่างเด็กกับครู และการมองเด็กทุกคนเหมือนกัน

3) การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ ลักษณะสำคัญ
 ของการทำงานกับผู้ปกครองได้ 2 ประการ คือ การมีมุมมองแบบแยกส่วน และการทำงานกับ
 ผู้ปกครองไม่สอดคล้องกับหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.2.2 ช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

ช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพเป็นขั้นตอนต่อมาของการพัฒนาความสามารถของครู ซึ่งนับเป็นกระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพที่สมบูรณ์ คือ เติบโตทั้งด้านการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาลดังกล่าวไว้ข้างต้น และทั้งด้านการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล ที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการเป็นครูอนุบาลอย่างมั่นคง สามารถแสดงมโนทัศน์ของขั้นตอนนี้ได้ 3 มิติ คือ ลักษณะการจัดการเรียนการสอน มุมมองที่มีต่อเด็ก และมุมมองที่มีต่อผู้ปกครอง ดังนี้

1) *ลักษณะการจัดการเรียนการสอน* ที่ปรากฏในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ พบมโนทัศน์ที่สำคัญ คือ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กอนุบาลจากการรู้คิดด้วยตนเอง และการทำงานที่เป็นระบบ นอกจากนี้ สิ่งที่สามารถสะท้อนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มั่นคงได้อีกประการหนึ่ง คือ การมีหลักในการปฏิบัติงานที่มั่นคงจากการรู้คิดด้วยตนเอง สามารถประยุกต์ใช้สร้างสรรค์การเรียนการสอนบนหลักการ หรือสามารถถ่ายทอด เผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นได้โดยวิธีการต่างๆ นอกจากนี้ สิ่งที่สามารถสะท้อนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มั่นคงได้อีกประการ คือ การจัดการเกี่ยวกับภาระงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพได้อย่างเป็นระบบ มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับภาระงาน หน้าที่ต่างๆ ว่าต้องทำอะไรบ้าง ต้องวางแผน เตรียมการอย่างไร ตลอดจนจนความเป็นระบบของกิจวัตรประจำวัน ที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถดำเนินการสอน จัดการชั้นเรียนได้อย่างราบรื่น สม่่าเสมอ ถึงแม้จะมีปัญหาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ผู้ให้ข้อมูลก็สามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม

2) *มุมมองของครูที่มีต่อเด็ก* ในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ ได้ปรับเปลี่ยนจากการมองเด็กทุกคนเป็นภาพรวมเหมือนกัน ในระยะเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ มาสู่การตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคล ของเด็กในด้านต่างๆ เช่น พัฒนาการ ระดับอายุ วุฒิภาวะ ความพร้อม ซึ่งต่อเนื่องมาจากความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็ก ส่งผลให้ 1) ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่สนองธรรมชาติและพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งเด็กเป็นหัวใจการเรียนการสอน 2) ครูยอมรับและเคารพเด็กตามสิ่งที่เขาเป็น เป็นรายบุคคล การสอนสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น และ 3) ครูสังเกตเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กอย่างมีความหมายมากขึ้น ว่าเขามีพัฒนาการ ความสามารถ ความชอบอย่างไร จะต้องส่งเสริม พัฒนา หรือดูแลเด็กแต่ละคนอย่างไร

3) การทำงานกับผู้ปกครองในช่วงแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ จะปรับเปลี่ยนไปตามความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กอนุบาล ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีการทำงานกับผู้ปกครองที่สอดคล้องกับหลักการ การศึกษาปฐมวัยตามไปด้วย คือ ผู้ให้ข้อมูลได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากขึ้น จากการ พูดคุยแลกเปลี่ยน การเยี่ยมบ้านเด็ก ทำให้เข้าใจปัญหาเด็กมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลมีการ ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ในระดับของการสนับสนุนการเรียน การสอน เช่น การเป็นวิทยากร การจัดหาสื่อ การทำกิจกรรมกับลูก

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทาง วิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของครูอนุบาลในระยะที่ 2 แบ่งได้เป็น 2 ระยะ ย่อยตามกระบวนการ คือ

1) ช่วงเริ่มต้นการเรียนรู้

ลักษณะการเรียนการสอนของครูในช่วงแรกขึ้นกับเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความรู้ความเข้าใจของตัวครูเอง และ ความเข้มแข็งทางวิชาการของโรงเรียนที่ครูทำงานอยู่ และ การพัฒนาครูที่ส่งผลต่อลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูลในช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบ หลักการที่สำคัญในการพัฒนาครู 3 ประการ ได้แก่ การเน้นการลงมือกระทำ ปฏิบัติจริงควบคู่กับ การให้ความรู้ การมีกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพเป็นหลักพึ่งพิงภายนอกให้ครู และการได้เห็นแบบอย่าง ที่เป็นรูปธรรม

2) ช่วงมีความมั่นคงทางวิชาชีพ

เงื่อนไขการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อความสามารถในการเป็นครูอนุบาลในช่วงมีความ มั่นคงในวิชาชีพ พบว่า มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิดมากขึ้น แต่ ยังคงต้องอยู่บนฐานของการปฏิบัติอยู่ สามารถสรุปหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเน้น กระบวนการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับทฤษฎีหรือหลักการสอน การนำคุณลักษณะส่วนบุคคลเป็น ฐานให้การพัฒนา และการมีกิจกรรมทางความคิดให้ครูได้เรียนรู้

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

สำหรับคำตอบของการวิจัยข้อที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นพร้อมๆ กับระยะที่ 3 การกลายเป็นครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เนื่องจากการพัฒนาความสามารถยังคงมีการพัฒนาต่อเนื่องไปจนถึงระยะที่ 3 ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน จึงควรนำเสนอแบบแผนความสัมพันธ์ไว้ด้วยกัน และทำให้เกิดภาพรวมที่เข้าใจได้อย่างชัดเจนมากกว่า

ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

ผู้ให้ข้อมูลจะพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลที่ต่อยอดจากระยะแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ มาสู่ “การมีวุฒิภาวะในวิชาชีพครูอนุบาล” สามารถสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะดังกล่าวได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ลักษณะการเรียนการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ มุมมองที่มีต่อเด็กของครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ และมุมมองที่มีต่อการทำงานกับผู้ปกครองของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ดังรายละเอียด คือ

1) ลักษณะการเรียนการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

ลักษณะการสอนของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ สามารถจำแนกการนำเสนอได้ 4 ประการ คือ 3.1.1 การค้นพบจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง 3.1.2 การสอนบนฐานทัศน์แบบองค์รวม (Holistic View) 3.1.3 การตระหนักในบทบาทของการสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ และ 3.1.4 การตระหนักในบทบาทของการเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึกและเป็นองค์รวม ดังรายละเอียด คือ

1.1 การค้นพบจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง ตั้งแต่ผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลในระยะแรก ดำเนินมาถึงช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระยะสุดท้าย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะ

ได้รับการถ่ายทอดบรรทัดฐานต่างๆ ทำให้ปรับเปลี่ยนจากการเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะทั่วไป ตั้งแต่ก่อนเข้าสู่วิชาชีพ จนกลายมาเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นครูอนุบาล ในระหว่างนี้ผู้ให้ข้อมูลจะซึมซับแนวปรัชญาการศึกษาต่างๆ ตามบริบทของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน จนเกิดการหลอมรวมมาเป็นปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลที่เริ่มจะปรากฏชัดในช่วงนี้ สะท้อนออกมาให้เห็นจากการที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถพิจารณาได้ว่าตนเองเลือกทำงานในแนวการสอนหนึ่งแนวการสอนใด เพราะสอดคล้องกับปรัชญาชีวิตหรือปรัชญาการศึกษาของตนเองที่สอดคล้องกัน หรือสามารถพิจารณาแนวการสอนที่เป็นจุดยืนในการทำงานของตนเองได้ นอกจากนี้สิ่งที่สะท้อนความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง คือ ผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาทำความเข้าใจจุดยืน ปรัชญาที่ตนเชื่อ อย่างลงลึกจนมีหลักที่มั่นคง สามารถพิจารณาสิ่งที่ทำเชื่อมกับฐานความคิดได้ และสามารถสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น แก้ปัญหา ในการจัดการศึกษาบนฐานความคิดที่ตนเลือกแล้วได้

1.2 การจัดการเรียนการสอนบนฐานทัศน์แบบองค์รวม (Holistic View)

จากช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้จะพบว่ามุมมองที่เป็นอิทธิพลหลักของการทำงานเป็นครูอนุบาล คือ ทัศน์แบบแยกส่วน (Fragmentarist View) ทำให้เกิดการสอนที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ถึงแม้ว่าหลักการการศึกษาปฐมวัย หรือแนวการสอนต่างๆ ที่ครูใช้จะเน้นหลักการบูรณาการบนฐานทัศน์แบบองค์รวม (Holistic View) ก็ตาม แต่ความเข้าใจที่จริงแท้นั้นจะเริ่มปรากฏชัดในช่วงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพนี้ การมีทัศน์แบบ องค์รวม คือ ครูตระหนักว่าความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งพบ มโนทัศน์ที่สะท้อนการจัดการเรียนการสอนบนฐานทัศน์แบบองค์รวม คือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถอาศัยหลักการบูรณาการในการจัดการศึกษา ซึ่งการบูรณาการมีหลายลักษณะ ที่ปรากฏในการศึกษา ได้แก่ ก) การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง วิถีชีวิต ฤดูกาล เช่น เนื้อหาในการสอนคือวัฏจักรตลอดทั้งปี ที่เด็กเชื่อมโยงอิงอาศัยอยู่ โดยครูเห็นภาพวัฏจักรตลอดทั้งปีอย่างละเอียดอ่อน เข้าใจความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของวัฏจักร เชื่อมโยงมาสู่กับตัวเด็กและรูปแบบกิจกรรม วิถีชีวิต ประเพณีที่มนุษย์กระทำภายใต้การอิงอาศัยกับธรรมชาตินั้นๆ ข) มีความเข้าใจหรือการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ (องค์ประกอบในที่นี้ เช่น เนื้อหา กระบวนการ คุณธรรม วิธีการสอน) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ครอบคลุม สอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น การบูรณาการเนื้อหาต่างๆ ที่สำคัญในการสอนความเป็นมนุษย์ไว้ในการเรียนการสอน ไม่ใช่สอนเพียงเนื้อหาวิชาการ (เนื้อหาที่กล่าวถึง เช่น การสอดแทรกคุณธรรมต่างๆ ในการอยู่ร่วมกัน ความรู้สึกตักตัญญูต่อธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบตัว) หรือจะเป็นการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ให้กับเด็ก (จะเห็นได้อย่างชัดเจนในนวัตกรรมการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบโครงการ การสอนภาษาแบบธรรมชาติ กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ และทบทวนใน

หลักสูตรไฮสโคป เป็นต้น) หรือจะเป็นกิจกรรม หน่วยบูรณาการที่ส่งเสริมพัฒนาเด็กได้อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการแบบใดก็ตามดังกล่าวไว้ข้างต้น แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตอย่างสมดุลในทุกด้านและสอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต

1.3 การมีความตระหนักในบทบาทของการสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ

คุณลักษณะของครูที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ การจัดการศึกษาบนฐานทัศนคติแบบเป็นองค์รวม ซึ่งสิ่งที่ทำให้ครูสามารถมองภาพเด็กอย่างเป็นองค์รวมและเห็นความเชื่อมโยงอิงอาศัยของตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมดได้ คือครูต้องพัฒนาบทบาทของการเป็นผู้สังเกตที่มีสติใคร่ครวญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ในขณะทำงานกับเด็ก ที่ครูต้องเปิดประสาทสัมผัสการรับรู้ทั้งหมด ใช้การมอง การฟังอย่างลึกซึ้ง ภาวะใจของครูต้องมีสติ มีความนิ่ง มีความว่าง ไม่อคติ จึงจะสามารถรับรู้ทุกอย่างที่เด็กเป็นและกระทำได้ สามารถเข้าใจเด็กแต่ละคนได้อย่างถูกต้อง ลงลึก ชัดเจน และครอบคลุมได้ ซึ่งผลที่ตามมาคือ ก) ครูก็จะพบว่าภาวะใจของครูเช่นนี้จะเป็นประสบการณ์ความรู้สึกอ่อนโยน สามารถส่งผ่านพลังของความรัก ความเมตตา บรรยากาศของความขอบคุณ สงบร่มเย็นแผ่ซ่านไปในบรรยากาศของห้องเรียน และเด็กๆ สามารถรับรู้ได้ และเด็กๆ ก็เป็นเช่นนั้น อย่างเดียวกับที่ครูของเขาเป็นได้ และครูก็จะพบว่าเมื่อใดที่ใจครูไม่นิ่ง ไม่พร้อมที่จะดูแลเด็กอย่างเต็มที่ บรรยากาศห้องเรียนก็จะแปรเปลี่ยนไปตามภาวะใจของครูด้วย และ ข) ความเข้าใจที่ชัดเจนจะทำให้ครูมีขอบเขตในการดูแลที่มั่นคง สามารถส่งเสริมเด็กได้อย่างทั่วถึง ทันเหตุการณ์ และถูกต้องตามจริง

1.4 การมีความตระหนักในบทบาทของการเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลง

ลึกและเป็นองค์รวม เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติแบบองค์รวม ที่ทำให้ตระหนักถึงธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอย่างแท้จริง (รายละเอียดปรากฏในหัวข้อมุมมองที่มีต่อเด็ก) ซึ่งลักษณะสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กเล็ก คือ ศักยภาพของการเลียนแบบ จึงส่งผลให้ครูมีความตระหนักชัดว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูเป็นและกระทำ ส่งผลต่อเด็กอย่างลงลึก ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นเช่นนั้น และการจัดการศึกษาไม่ใช่แค่สอนเนื้อหา แต่เป็นการสอนมนุษย์ที่เป็นองค์รวมจึงจะสมบูรณ์และสมดุล ดังนั้น ครูจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวมรอบด้านจึงจะเป็นต้นแบบที่ดีในการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมเช่นกัน

2. มุมมองที่มีต่อเด็กของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

มุมมองหลักที่มีอิทธิพลต่อครูเมื่อผู้ให้ข้อมูลเติบโตมาถึงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ทัศนคติแบบองค์รวม (Holistic View) ที่นำมาสู่มุมมองของครูที่มีต่อเด็ก สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ 2.1) การมีความเข้าใจธรรมชาติและองค์รวมแห่งพัฒนาการของ

เด็กอนุบาลอย่างแท้จริง 2.2) การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง และ 2.3) การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต ดังรายละเอียด คือ

2.1 การมีความเข้าใจธรรมชาติและองค์รวมแห่งพัฒนาการของเด็กอนุบาลอย่างแท้จริง ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กแบบมีสติใคร่ครวญดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบว่าผู้ให้ข้อมูลจะสามารถการมีความเข้าใจธรรมชาติเด็กอย่างแท้จริง และเข้าใจพัฒนาการเด็กอย่างสมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้าน ผลที่ตามมาคือการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม การมีหลักที่มั่นคงในการดูแล พัฒนาเด็ก มีขอบเขตในการจัดการชั้นเรียนการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่ชัดเจน

2.2 การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กแบบมีสติใคร่ครวญ ใช้การมอง การฟังอย่างลึกซึ้งแล้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กมาสู่การเคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง ในฐานะเป็นผู้มีชีวิตจิตใจ เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเมตตา

2.3 การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต ในระยะแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อผู้ให้ข้อมูลปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่ความเข้าใจแบบองค์รวม และสามารถสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจะเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กมาสู่การมีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งครอบคลุมถึงชีวิต เห็นความเชื่อมโยงอิงอาศัยของตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ไม่แยกส่วนการทำความเข้าใจเด็กเพียงในห้องเรียน แต่คำนึงถึงการเลี้ยงดู วิธีชีวิต สภาพแวดล้อมลักษณะของพ่อแม่ด้วย ผลที่ตามมาคือการเข้าใจปัญหาและการพัฒนาเด็กอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุมถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้น

3. การทำงานกับผู้ปกครองของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

มุมมองหลักที่มีอิทธิพลต่อครูเมื่อผู้ให้ข้อมูลเติบโตมาถึงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) ที่นำมาสู่การจัดการศึกษาที่รวมวิถีชีวิตเด็ก ไม่แยกส่วนห้องเรียนกับชีวิตเด็กที่บ้าน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลจึงเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าการทำงานกับผู้ปกครองมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในระยะนี้ การทำงานกับผู้ปกครองจะมีระดับที่ลึกซึ้งขึ้น คือนอกจากจะเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครองซึ่งปรากฏในระยะก่อนหน้า มาสู่การทำงานกับผู้ปกครองที่ต้องทำความเข้าใจลักษณะของผู้ปกครองแต่ละคน เกี่ยวกับความเป็นตัวเขา วิถีชีวิตการเลี้ยงดูลูก เพื่อการทำความเข้าใจเด็กมากขึ้น และนอกจากการส่งเสริมให้ผู้ปกครองสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในการร่วมกิจกรรม

การเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ซึ่งปรากฏในระยะก่อนหน้านี้นี้ มาสู่การทำงานกับผู้ปกครองที่ต้องส่งเสริมความเข้าใจของผู้ปกครองให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นไปในทางเดียวกับฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตระหนักในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นระหว่างบ้านและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมที่ต้องมีความวางใจกันอย่างแท้จริง

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โครงสร้างของเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของครูอนุบาลในระยะที่ 3 การพัฒนาครูที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลเติบโตมาสู่ขั้นแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ สามารถสรุปหลักการที่สำคัญได้ 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาครูอันเกิดจากความตระหนักที่ว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” และการพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ดังรายละเอียด คือ

1) การพัฒนาครูอันเกิดจากความตระหนักที่ว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” การพัฒนาครูมาสู่การเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า หลักการที่สำคัญที่สุดและทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาครูอย่างแท้จริงมากที่สุด คือ ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” ซึ่งหลักการนี้เกิดจากเงื่อนไขหลักคือ ครูมีทัศนคติแบบองค์รวมเป็นทัศนคติแม่บทให้ครูเห็นความเชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกันทั้งหมด จากนั้นจึงเป็นฐานมาสู่มุมมองในการพัฒนาเด็ก ที่ผู้ให้ข้อมูลค้นพบว่า “ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นอย่างนั้น” จากการที่ครูได้ตระหนักถึงศักยภาพการเรียนรู้โดยการเลียนแบบที่ลึกลับอย่างเป็นองค์รวมของเด็กเล็ก ครูจึงถือเป็นบุคคลต้นแบบที่มีอิทธิพลยิ่งในพัฒนาเด็กวัยอนุบาล ดังนำเสนอรายละเอียดไว้ข้างต้น เมื่อเชื่อมโยงมาสู่การพัฒนาครู ผู้ให้ข้อมูลจึงได้ตระหนักว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาลก็เพื่อให้ตัวเราดีขึ้น และ การพัฒนาตัวเราก็เชื่อมโยงกลับมาให้เราเป็นครูที่ดีขึ้นด้วย” สะท้อนถึงความเป็นองค์รวมเกี่ยวเนื่องกัน ยกตัวอย่างเช่น การทำงานกับเด็กเล็ก รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นโอกาสในการดูแลใจตนเอง การได้ปฏิบัติธรรม ส่งผลให้ครูเกิดการพัฒนากายใน มีธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ยก ระดับจิตใจให้เป็นคนดี มีความเมตตาอ่อนโยน ในทางกลับกันธรรมะช่วยให้ครูพัฒนาตนเอง จากนั้นเชื่อมโยงกลับมาสู่การเป็นครูอนุบาลที่ดีขึ้นด้วย เช่น การมีสายตาในการสังเกตที่ละเอียดอ่อน มอง

อย่างชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริง รู้คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเริ่มที่การพัฒนาตนเอง การแก้ปมบุคลิกภาพของตนเอง การดูแลอารมณ์ของตนเอง การส่งผ่านพลังแห่งความสงบ ร่มเย็นไปสู่เด็ก

2) การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์
อย่างเป็นองค์รวม การพัฒนาครูในช่วงการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม เฉกเช่นเดียวกับการพัฒนาเด็ก ซึ่งสะท้อนออกมาในการบูรณาการเชื่อมโยงในหลายลักษณะ ที่ปรากฏในการศึกษา ได้แก่ 1) การพัฒนาครูที่สมดุลทั้งศิลปะและวิชาการ ทั้งความงามและความคิด พบว่า การพัฒนาครูให้เติบโตอย่างเป็นองค์รวมจะเกิดได้ ไม่ใช่แค่เพียงการพัฒนาด้านความคิดเชิงวิชาการเท่านั้น แต่อีกองค์ประกอบที่สำคัญคือด้านศิลปะและความงามที่จะช่วยให้ครูพัฒนาด้านสุนทรียภาพ ความละเอียดอ่อน ความมีชีวิตชีวา ความสร้างสรรค์ ไม่ติดกรอบ 2) การพัฒนาครูที่สมดุลระหว่างการส่งเสริมให้ครูคิดเชื่อมโยงหลักการกับการปฏิบัติบนฐานจุดยืนของครู หรืออาจจะเป็นการยืนยันกับทางเลือกอื่นๆ ด้วยก็ได้ และ 3) การพัฒนาครูที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการทำงานเป็นครูอนุบาล ทั้งการศึกษาเด็ก การศึกษาปัญหาความต้องการในห้องเรียน การศึกษาปรัชญาหรือจุดยืนของทีมงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งที่ช่วยในการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ คือ การเชื่อมโยงทีมงานทำให้เกิดพลังของกลุ่มกัลยาณมิตรที่ร่วมทางเดินเดียวกัน การมีจุดยืนคล้ายกัน จะส่งผลให้เกิดพลังในการพัฒนามากขึ้น ช่วยในการเรียนรู้วางแผนร่วมกันให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และถ้าหากมีครูที่เป็นแกนนำที่มีประสบการณ์การทำงานมาก ก็จะช่วยเพิ่มมุมมอง ผลักดันกลุ่มให้พัฒนา เรียนรู้ได้มากขึ้น

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับ “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

แบบแผนความสัมพันธ์ของกระบวนการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูทั้ง 3 ระยะ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการเรียนรู้ ระยะแห่งการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ และระยะการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ และเงื่อนไขด้านหลักการในการพัฒนาครู สามารถสรุปได้แผนภาพต่อไปนี้

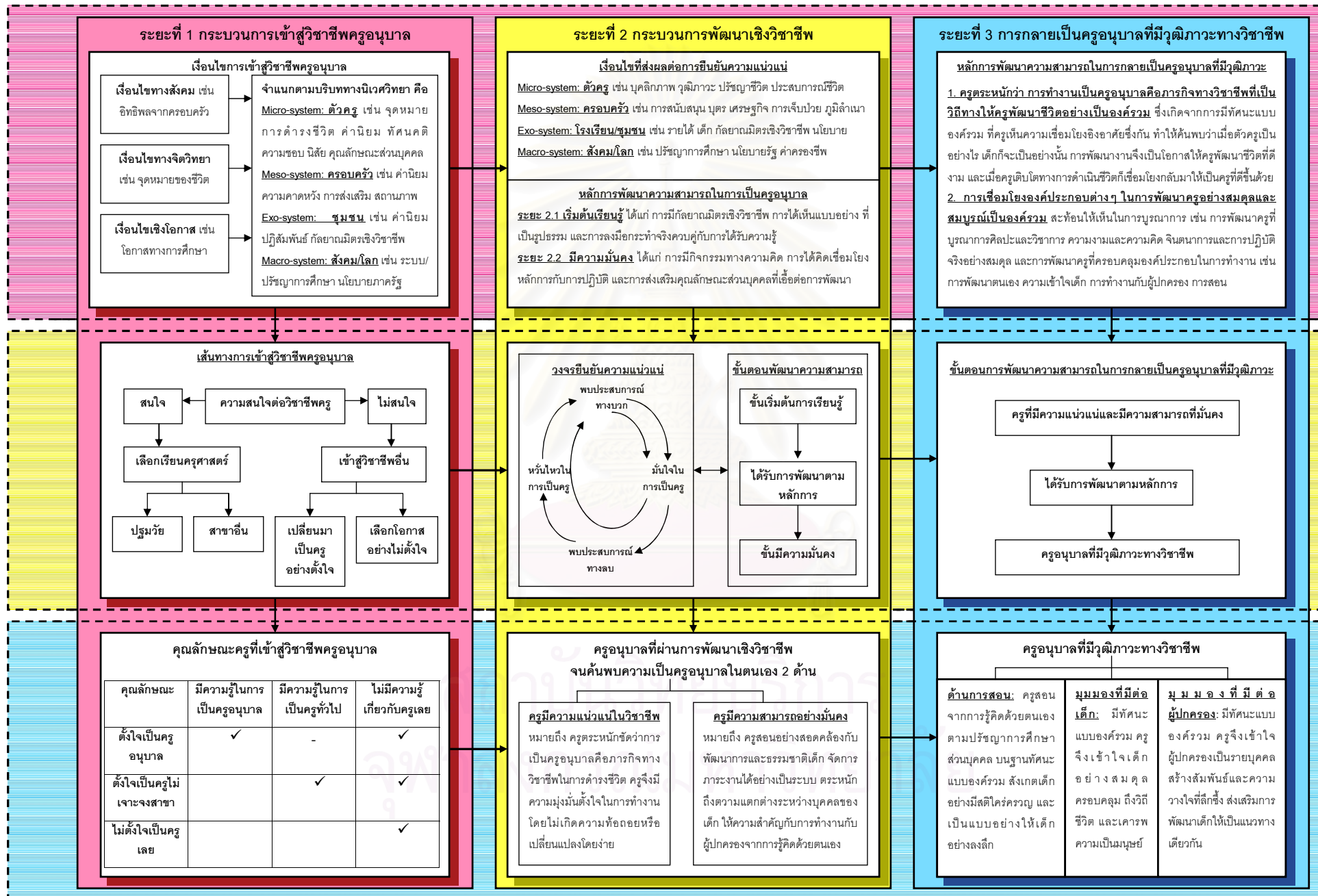

แผนภาพที่ 39 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและโครงสร้างเงื่อนไขของการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล

จากแผนภาพที่ 40 สรุปทฤษฎีในหน้าถัดไป อธิบายได้ว่าทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานเกี่ยวกับกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดที่เรียกว่าอิมิตัวในการศึกษาคั้งนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ตามลักษณะของความคิดรวบยอดที่เด่นชัดในแต่ละระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ และระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้กรอบสี่มุมปู สีเหลือง และสีฟ้าให้ตามลำดับ และในแต่ละระยะสามารถจำแนกส่วนประกอบเป็น 3 ส่วน คือ โครงสร้างของเงื่อนไข กระบวนการ และผลที่เกิดตามมา ซึ่งผู้วิจัยได้กรอบสี่มุมปูลายทาง สีเหลืองลายทาง และสีฟ้าลายทางให้ตามลำดับ

การใส่กรอบสีต่างๆ ให้กับแผนภาพสรุปดังกล่าว ผู้วิจัยมุ่งสื่อความหมายว่า มโนทัศน์ที่ใส่กรอบสี่มุมปูทั้งที่เป็นพื้นสี่มุมปูและลายทางสี่มุมปู แสดงส่วนประกอบที่เป็นโครงสร้างเงื่อนไขของปรากฏการณ์ที่ศึกษา มโนทัศน์ที่ใส่กรอบสีเหลืองทั้งที่เป็นพื้นสีเหลืองและลายทางสีเหลือง แสดงส่วนประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์ที่ศึกษา มโนทัศน์ที่ใส่กรอบสีฟ้าทั้งที่เป็นพื้นสีฟ้าและลายทางสีฟ้า แสดงส่วนประกอบที่เป็นผลที่เกิดตามมาของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังแผนภาพต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 40 สรุปทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ”

บทที่ 9

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: การศึกษาโดยใช้วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน มีสาระเกี่ยวกับการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน สำหรับใช้อธิบายปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ (The Maturity Stage) โดยมีคำถามการวิจัย 3 ข้อ ได้แก่ 1) กระบวนการ (process) ของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร 2) โครงสร้างของเงื่อนไข (conditional structure) อะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน และ 3) แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเงื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ได้แก่ ครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ โดยใช้ยุทธวิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี 3 แบบ ตามความก้าวหน้าของการสะสมเชิงทฤษฎี ได้แก่ การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง การเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย และการเลือกตัวอย่างแบบวินิจฉัย นับจำนวนครูอนุบาลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิ่มตัวรวม 9 คน วิธีการหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากนั้น นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดทำบันทึกการถอดความ บันทึกการสังเกตเพื่อนำไปใช้สำหรับการวิเคราะห์ให้รหัสเชิงทฤษฎีในลักษณะการอุปนัย และการเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ยุทธวิธีตามความก้าวหน้าของการสะสมข้อสรุปเชิงทฤษฎี คือ การให้รหัสแบบเปิดกว้าง การให้รหัสแบบแกน และการให้รหัสแบบคัดเลือก ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อสรุปที่ได้โดยอาศัยการเขียนแผนภาพ จนกระทั่งได้เป็นโครงร่างที่ผ่านการตรวจสอบความนิ่งของทฤษฎีและข้อมูล คือ ถึงสภาวะจุดอิ่มตัว จึงเขียนเป็นรายงานการวิจัย ในระหว่างการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของงานวิจัย โดยอาศัยบรรทัดฐาน 4 ประการ ได้แก่ ความเชื่อถือได้ การถ่ายโอนได้ การพึ่งพากับเกณฑ์อื่น และการยืนยันผลการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ

ความจริงของข้อมูลตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเปรียบเทียบเชิงความสัมพันธ์ และใช้วิธีการตรวจสอบจากวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการของปรากฏการณ์การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

การเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ และ ระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กระบวนการในระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะย่อย คือ ระยะย่อยที่ 1.1 ความสนใจที่มีต่อวิชาชีพครูในช่วงการเลือกอาชีพ จำแนกได้ 2 แบบ คือ สนใจและไม่สนใจในวิชาชีพครู จากนั้นดำเนินไปสู่ระยะย่อยที่ 1.2 คือ วิธีการก้าวเข้ามาเป็นครูอนุบาล จำแนกได้ 3 แบบ คือ 1) การเลือกเรียนครุศาสตร์ เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่สนใจเป็นครู ซึ่งมีทั้งที่เลือกเรียนปฐมวัยโดยตรง และเรียนครุศาสตร์สาขาอื่น 2) การเปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลอย่างตั้งใจ เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจเป็นครู เข้าสู่วิชาชีพอื่นมาก่อน แต่เกิดจุดเปลี่ยนจากการค้นพบว่าการเป็นครูจะเป็นวิชาชีพที่ตอบสนองเป้าหมายชีวิต จึงเปลี่ยนเส้นทางวิชาชีพ และ 3) การเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ เกิดกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สนใจเป็นครู แต่เกิดจุดเปลี่ยนโดยมีโอกาสด้านการทำงานเป็นครูอนุบาลผ่านเข้ามาในชีวิต จึงเลือกเป็นครูอย่างไม่ได้ตั้งใจ

กระบวนการในระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ เป็นระยะที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่วิชาชีพและปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลแล้ว แต่ผู้ให้ข้อมูลยังไม่ได้นิยามตนเองว่าเป็นครูอย่างเต็มตัว ต้องผ่านกระบวนการในการยืนยัน ปรับเปลี่ยน เรียนรู้ จนกระทั่งค้นพบว่า การเป็นครูอนุบาลเป็นภารกิจทางวิชาชีพในการดำเนินชีวิต การค้นพบนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อยซึ่งดำเนินไปพร้อมกันและส่งผลซึ่งกันและกัน คือ 2.1 การยืนยันความแน่นอนในวิชาชีพครูอนุบาล และ 2.2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล

ประเด็นย่อยที่ 2.1 การยืนยันความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาล จะพัฒนาผ่านวงจร เกลียวส์ว่าน ประกอบด้วยประสบการณ์ทางบวกและทางลบ ส่งผลต่อภาวะความหวั่นไหวและ ความมั่นใจ วนกลับไปกลับมา ซึ่งในแต่ละรอบของวงจร ความมั่นใจในการเป็นครูจะมีความก้าวหน้า โดยมีคุณภาพมากขึ้น จนเกิดเป็นความแน่วแน่ในวิชาชีพครูอนุบาลในที่สุด

ประเด็นย่อยที่ 2.2 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล แบ่งเป็น 2 ระยะเวลาย่อย ได้แก่ 2.2.1 ระยะเวลาเริ่มต้นการเรียนรู้ และ 2.2.2 ระยะเวลาที่มีความมั่นคงทางวิชาชีพ โดยครูพัฒนา ความสามารถจากขั้นเริ่มต้นการเรียนรู้ คือ ครูจัดการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับหลักการ การศึกษาปฐมวัย และสอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัยในลักษณะเลียนแบบ ไปจนถึงใน ลักษณะเริ่มต้นรู้คิดด้วยตนเอง ทักษะแบบแยกส่วนส่งผลต่อการทำงานกับเด็กและผู้ปกครอง คือ ครูมองเด็กอย่างผิวเผิน มองเด็กแบบแยกห้องเรียนออกมาจากชีวิตเด็กและผู้ปกครอง และไม่ เคารพความเป็นมนุษย์ผู้มีชีวิตจิตใจอย่างแท้จริง ยังไม่เห็นความสำคัญในการทำงานกับผู้ปกครอง

จากนั้นครูพัฒนาความสามารถไปสู่ขั้นการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ คือ ครูจัดการเรียน การสอนสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กจากการรู้คิดด้วยตนเอง ตระหนักถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก และให้ความสำคัญกับการทำงานกับผู้ปกครอง

กระบวนการในระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เป็นระยะที่ผู้ให้ ข้อมูลพัฒนาความสามารถมาเป็นครูที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ มีการจัดการเรียนการสอนตาม จุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลอย่างมีหลักการที่มั่นคงจากการรู้คิดด้วยตนเอง ครูมีทักษะ แบบองค์รวมส่งผลต่อการสอน การทำงานกับเด็กและผู้ปกครอง คือ สอนแบบบูรณาการและ สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต เข้าใจเด็กอย่างเป็นองค์รวม เคารพความเป็นมนุษย์ สังเกต เด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ เป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึก และทำงานกับผู้ปกครองเพื่อการพัฒนา เด็กอย่างเป็นองค์รวม

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โครงสร้างเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพ ของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในแต่ละขั้นตอน

โครงสร้างเงื่อนไขที่ส่งผลในแต่ละระยะของกระบวนการ สรุปได้ดังนี้

โครงสร้างเงื่อนไขของกระบวนการในระยะที่ 1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล เงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดมโนทัศน์ความสนใจในวิชาชีพครู ในช่วงการเลือกอาชีพ และดำเนินไปสู่ เส้นทางมาเป็นผู้สอนที่แตกต่างกัน 3 แบบ คือ การเลือกเรียนครุศาสตร์ การเปลี่ยนมา เป็นผู้สอนอย่างตั้งใจ และการเลือกโอกาสที่ผ่านเข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ สามารถจัดเงื่อนไขต่างๆ

เป็นหมวดหมู่ได้ 3 หมวดหมู่ คือ เจื่อนไขทางสังคม อาทิ อิทธิพลจากครอบครัวหรือบุคคล แวดล้อม เจื่อนไขทางจิตวิทยา อาทิ ค่านิยม ทัศนคติ ความชอบ เป้าหมายหรือความเชื่อในการดำรงชีวิต ความมุ่งมั่นในการทำมาเชื่อให้เกิดเป็นความจริง และเจื่อนไขเชิงโอกาส อาทิ การศึกษา การสัมพันธ์กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และการได้รับประโยชน์ ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ตามบริบททางนิเวศวิทยาได้เป็น ตัวครู ครอบครัว ชุมชน สังคม

โครงสร้างเจื่อนไขของกระบวนการในระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ แบ่งเป็นเจื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล และเจื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการเป็นครู

เจื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแนในวิชาชีพครูอนุบาล คือ ประสบการณ์ต่างๆ ทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิต สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 9 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว 2) ความสมดุลระหว่างความต้องการจำเป็นกับรายได้ 3) บุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคล 4) เป้าหมาย ปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต 5) ปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา 6) ประสบการณ์ความสำเร็จ และความล้มเหลวในการเป็นครู 7) การได้รับแบบอย่างในการเป็นครู 8) ความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็ก และ 9) ชุมชนและบุคคลรอบตัว ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ตามบริบททางนิเวศวิทยาได้เป็น ตัวครู ครอบครัว ชุมชน สังคม ตามแบบระยะที่ 1 ได้เช่นกัน

เจื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูในระยะเริ่มต้น คือ หลักการของการพัฒนาครูที่มีกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพ เน้นการลงมือกระทำควบคู่กับการได้รับความรู้ และการได้เห็นแบบอย่าง

เจื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูในระยะการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ คือ หลักการการพัฒนาครูที่มีกิจกรรมทางความคิดให้ครู เน้นการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับหลักการจัดการศึกษา และส่งเสริมคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนา

เจื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการระยะที่ 3 การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ หลักการการพัฒนาครูที่ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่าการทำงานเป็นครูอนุบาลคือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์เป็นองค์รวม

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการ” และ “โครงสร้างของเจื่อนไข” ของการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในบริบทไทยเป็นอย่างไร

แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการกับโครงสร้างเงื่อนไขที่พบในปรากฏการณ์ สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนโดยอาศัยแผนภาพสรุปทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิมิตัว ดั่งเสนอในแผนภาพที่ 40 หน้า 285 สามารถอธิบายเป็นความเรียงโดยสรุป ดังนี้

กระบวนการของปรากฏการณ์มีการดำเนินไปโดยสามารถแบ่งระยะตามมโนทัศน์ที่เด่นชัดได้ 3 ระยะ และในแต่ละระยะมีโครงสร้างเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเกิดปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน เกิดผลที่ตามมาในแต่ละระยะแตกต่างกัน จำแนกได้ 3 ระยะ ดังนี้

1) กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลเกิดจากเงื่อนไขทางสังคม เงื่อนไขทางจิตวิทยา และเงื่อนไขเชิงโอกาส และผลที่ตามมาคือ บุคคลที่เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลจำแนกคุณลักษณะตามมิติความตั้งใจและมิติความรู้ในการเป็นครูอนุบาล คือ มีทั้งบุคคลที่ตั้งใจเป็นครูอนุบาล ตั้งใจเป็นครูไม่ใช่สาขาอนุบาล และไม่ตั้งใจเป็นครูเลย มีทั้งบุคคลที่ความรู้ในการเป็นครูอนุบาลจากการเรียนสาขาปฐมวัย บุคคลที่มีความรู้ด้าน ครุศาสตร์สาขาอื่น และบุคคลที่ไม่มีความรู้ในการเป็นครูเลย

2) กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ สัมพันธ์กับเงื่อนไขที่เด่นชัดในการยืนยันความแน่วแน่ 9 ประการ ได้แก่ (1) ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว (2) ความสมดุลระหว่างความต้องการจำเป็นกับรายได้ (3) บุคลิกภาพและวุฒิภาวะส่วนบุคคล (4) เป้าหมาย ปรัชญาชีวิต และแนวความเชื่อในการดำเนินชีวิต (5) ปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา (6) ประสบการณ์ความสำเร็จ และความล้มเหลวในการเป็นครู (7) การได้รับแบบอย่างในการเป็นครู (8) ความสุขและพลังที่ได้รับจากเด็ก และ(9) ชุมชนและบุคคลรอบตัว โดยเงื่อนไขแต่ละหมวดหมู่ส่งผลต่อวงจรการยืนยันความแน่วแน่ได้ 2 รูปแบบ คือ เป็นประสบการณ์ทางลบ และเป็นประสบการณ์ทางบวก เช่น เงื่อนไขจากครอบครัวอาจแปรเป็นประสบการณ์ทางลบ คือ การไม่สนับสนุนให้เป็นครู ส่งผลให้เกิดภาวะความหวั่นไหวในการเป็นครู หรืออาจจะเป็นประสบการณ์ทางบวก เช่น การเป็นกำลังใจให้ ส่งผลให้เกิดภาวะความมั่นใจในการเป็นครู นอกจากนี้ กระบวนการในระยะที่ 2 ยังสัมพันธ์กับเงื่อนไขในการพัฒนาความสามารถโดยแบ่งเป็นระยะเริ่มต้น ได้แก่ หลักการของการพัฒนาครูที่มีกัลยาณมิตรเชิงวิชาชีพ เน้นการลงมือกระทำควบคู่กับการได้รับความรู้ และการได้เห็นแบบอย่างระยะการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ ได้แก่ หลักการการพัฒนาครูที่มีกิจกรรมทางความคิดให้ครูเน้นการคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติกับหลักการจัดการศึกษา และส่งเสริมคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนา

3) การกลายเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะสัมพันธ์กับเงื่อนไข ได้แก่ หลักการการพัฒนาครูที่ผู้ให้ข้อมูลตระหนักว่าการทำงานเป็นครูอนุบาลคือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ครูพัฒนาชีวิต

อย่างเป็นทางการ และการพัฒนาครูที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมดุลและสมบูรณ์
เป็นองค์รวม

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล

กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระยะเวลา
เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล มีจุดเริ่มต้นที่ความสนใจในวิชาชีพ ซึ่งจำแนกได้เป็นผู้ที่สนใจในวิชาชีพครู
และผู้ที่ไม่สนใจในวิชาชีพครู ในช่วงการก่อรูปเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ จากนั้นนำไปสู่เส้นทางการ
เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลที่หลากหลาย ทั้งเส้นทางที่เลือกเรียนครุศาสตร์โดยตรง เส้นทางที่เรียนหรือ
ทำอาชีพอื่นมาก่อนแล้วเกิดจุดเปลี่ยนให้แสวงหาทางเลือกใหม่ หรือเส้นทางที่เลือกโอกาสที่ผ่าน
เข้ามาอย่างไม่ตั้งใจ เส้นทางเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อครูมีความตั้งใจในการทำงานเป็นครู
อนุบาลแตกต่างกัน ทั้งผู้ที่ตั้งใจเป็นครูอนุบาล ผู้ที่ตั้งใจเป็นครูแต่ไม่ใช่สาขาอนุบาล และผู้ที่ไม่
ตั้งใจเป็นครูอนุบาล

ข้อค้นพบดังกล่าว ชัดแย้งกับภาพตายตัวที่เชื่อว่าครูที่ดีที่สามารถพัฒนาตนเอง
ในด้านวิชาชีพน่าจะเกิดจากผู้ที่มีใจและตั้งใจเป็นครู รวมทั้งข้อสรุปของปัญหาสำคัญในการผลิต
และพัฒนาครูในประเทศไทยว่าเกิดจากแรงจูงใจในการทำงานต่ำ เกิดจากการไม่ได้ตั้งใจเลือก
อาชีพครู คนที่เข้าสู่วิชาชีพครูส่วนใหญ่กลายเป็นครูบังเอิญ (By Chance) มากกว่าเป็นครูสมหวัง
(By Choice) ภาพลักษณ์ของคนที่เรียนครูได้เปลี่ยนไปเป็นคนที่ชอบเข้าสาขานี้ไม่ได้ (วิภา
ลัคนาพรวิสิฐ, 2543; ชาตรี ถนอมวงศ์, 2545; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุภาณ และกรรณิการ์
บารมี, 2545) แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับข้อสรุปของปัญหา
การผลิตและพัฒนาครูข้างต้น คือไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครู หรือเป็นครูโดยบังเอิญ สามารถพัฒนา
ตนเองให้เป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพซึ่งถือเป็นพัฒนาการทางวิชาชีพของครูขั้นสูงสุดได้
แม้ว่าจะไม่ได้เกิดกับครูที่มีภูมิลำเนาตั้งกล่าวทุกคนในสังคมก็ตาม แต่ก็พบว่ามีความเื้อนไขร่วมที่
ทำให้ครูที่ไม่ได้ตั้งใจมาเป็นครู เปลี่ยนมาเป็นครูอนุบาลที่เกิดความแน่นอนในวิชาชีพได้

ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานของครู นับเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของ
การทำงานไม่ว่าจะเป็นงานประเภทใดก็ตาม นอกจากนั้นอาชีพครูอนุบาล เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้อง
กับเด็กเล็ก เด็กมีความน่ารัก ไร้เดียงสา บริสุทธิ์ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากผู้ใหญ่ ครูที่

ต้องทำงานใกล้ชิดกับเด็กจึงมีโอกาสที่จะสัมผัสกับสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ก็ช่วยขัดเกลาหัวใจของผู้นั้นให้นุ่มนวล อ่อนโยน เกิดเป็นความรักและผูกพันที่จะช่วยเหลือและดูแลเด็กให้เติบโต จนในที่สุดก็เกิดเป็นความรักในอาชีพ

ข้อสรุปของการค้นพบนี้ได้แสดงถึงความหวังว่าเราสามารถพัฒนาและหล่อหลอมบุคคลที่จะเข้ามาเป็นครูให้เป็นครูที่มีคุณภาพได้ แม้เขาเหล่านั้นจะไม่ได้มีความตั้งใจจริง ไม่มีแรงจูงใจอย่างเปี่ยมล้นในการเป็นครูอนุบาลมาก่อนก็ตาม เราจึงไม่ควรปฏิเสธบุคคลเหล่านี้โดยการตราหน้าหรือตัดสินว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ในการเข้ามาเป็นครูอนุบาลหรือเป็นข้อสรุปที่เหมารวมว่าทำให้การศึกษาเสื่อมถอยตั้งแต่ต้น ซึ่งถ้าเรายังถือความเชื่อจากภาพตายตัวเดิม ยิ่งเป็นการผลักดันให้เขาถอนตัวออกจากวงวิชาชีพ แต่หากเขาไม่มีทางที่จะไป ก็อาจยังคงเป็นครูที่ตายซากต่อไปก็ได้ ในสภาพความเป็นจริง การที่จะรับบุคคลบ่อนเข้าสู่การผลิตและพัฒนาครู คงเป็นการยากที่จะมีเฉพาะบุคคลที่มีความตั้งใจจริง มีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นคนเก่งและเป็นคนดีมาตั้งแต่ต้นมือ ท่ามกลางสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงค่านิยมมาเน้นวัตถุและการบริโภคมากขึ้น และรายได้ในวิชาชีพครูไม่สามารถตอบสนองของค่านิยมดังกล่าว แรงจูงใจต่อวิชาชีพครูของคนรุ่นใหม่ย่อมน้อยตามไปด้วย ดังนั้น นอกจากการพัฒนาครูในเชิงวิชาการ กลไกและหน้าที่สำคัญเบื้องต้นของวงการการศึกษาปฐมวัย คือ การพัฒนาและขัดเกลาบุคคลที่เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล ให้ได้มีประสบการณ์การอยู่กับเด็ก มีความรักในวิชาชีพ เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลต่อไป

2.2 กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ ด้านการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาล

เมื่อบุคคลก้าวเข้าสู่วิชาชีพ และปฏิบัติงานเป็นครูอนุบาลในช่วงแรก ไม่ได้หมายความว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็นครูอนุบาลอย่างเต็มตัว หรือนิยามตนเองว่าเป็นครูอนุบาลในทันที ทั้งในแง่ของความตั้งใจ หรือในแง่ของความสามารถในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะบุคคลที่เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลจะเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลมาก่อนหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าบุคคลที่เข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลจะเป็นผู้ที่เคยเรียนด้านครุศาสตร์มาก่อนหรือไม่ก็ตาม บุคคลที่เข้ามาสู่วิชาชีพต้องผ่านขั้นตอนที่ต้องเรียนรู้ เพื่อการค้นพบ 2 สิ่ง คือ ความแน่วแน่ในวิชาชีพ และความสามารถในวิชาชีพซึ่งดำเนินไปพร้อมกัน และส่งผลซึ่งกันและกัน ความแน่วแน่ ตั้งใจที่มีต่อวิชาชีพครูที่มีคุณภาพขึ้น ก็ส่งผลให้ครูมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาความสามารถมากขึ้น และการได้เห็นความสามารถของตนที่พัฒนาขึ้น ผลความสำเร็จจากความสามารถในการปฏิบัติงานของตน ก็ส่งผลให้เกิดความแน่วแน่น่ามากยิ่งขึ้นเช่นกัน

กระบวนการในขั้นตอนนี้จึงเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมากในการส่งผ่านบุคคลให้ก้าวเข้าสู่การเป็นครูอนุบาลที่มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ และมีความสามารถอย่างมั่นคง พร้อมทั้งจะก้าวไปเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพได้ หรือในทางกลับกัน คือ เป็นช่วง หัวเลี้ยวหัวต่อที่ทำให้บุคคลถอนตัวออกจากกระบวนการ หรือ ยังคงเป็นครู แต่ไม่สามารถเติบโตพัฒนาผ่านขั้นตอนนี้ไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาเชิงอาชีพ หมายถึง ลำดับขั้นตอนต่อเนื่องจากตำแหน่งหนึ่งไปสู่ตำแหน่งหนึ่งภายใต้ระบบอาชีพที่บุคคลยึดถือ (Becker, 1963: 24)

ลักษณะแบบแผนการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาลที่พบในทุกกรณีของผู้ให้ข้อมูล คือ วงจรแบบเกลียวสว่าน (Spiral Cycle) อันเป็นแบบแผนที่แสดงให้เห็นถึงการยืนยันความตั้งใจ ความมั่นใจซ้ำๆ ในการเป็นครูอนุบาล ในช่วงแรกของการเป็นครูอนุบาล ครูจะมีความแน่วแน่และตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลระดับหนึ่ง และการยึดมั่นผูกพันกับวิชาชีพยังไม่สม่ำเสมอ แม้แต่ครูที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลมาตั้งแต่เด็กก็ตาม ครูต้องผ่านบททดสอบโดยการฝ่าประสบการณ์ชีวิตในแต่ละช่วง จนพลังแห่งความมุ่งมั่นตั้งใจในการเป็นครูได้เปลี่ยนผ่านไปเป็นการมีคุณภาพใหม่ที่นำบุคคลเข้าสู่ระดับของการมีความแน่วแน่ในวิชาชีพครูในแต่ละวงจร

เมื่อครูต้องเผชิญกับเด็กและพบประสบการณ์ต่างๆ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อผู้เป็นครูตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว สอดคล้องกับความแน่วแน่และตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลที่มีอยู่ ประสบการณ์นั้นก็จะไปเสริมให้ความแน่วแน่และตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลให้มากขึ้นกว่าเดิม และหากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่สอดคล้องกับความแน่วแน่และตั้งใจที่มีอยู่ ทำให้ความแน่วแน่และมุ่งมั่นเกิดความสั่นคลอน ทำให้ครูต้องมีการทบทวนความแน่วแน่และความมุ่งมั่นที่มีอยู่นั้นอีกครั้ง และเมื่อมีการปรับเปลี่ยนความคิด ที่สนับสนุนความแน่วแน่และความมุ่งมั่นในการเป็นครู ก็จะทำให้ครูผู้นั้นมีความแน่วแน่และความมุ่งมั่นที่จะเป็นครูอนุบาลมากขึ้น แต่หากสถานการณ์นั้นบั่นทอนความแน่วแน่และความมุ่งมั่นในการเป็นครู ก็จะทำให้ความแน่วแน่และความมุ่งมั่นในการเป็นครูลดลง

การยืนยันเพื่อเป็นครูอนุบาลที่มีความแน่วแน่นั้น เป็นกระบวนการเดียวกับการพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ภายในตนเอง (Whitborne and Weinstock, 1979) กล่าวคือ เป็นการที่ตระหนักในการรับรู้ประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และตีความประสบการณ์นั้นจากจุดยืนและความเชื่อ เรียกว่า การปรับเชิงนิรนัยให้มีความแตกต่าง (Deductive Differentiation) หาก

ประสบการณ์ขัดแย้งกับจุดยืนและความเชื่อที่มีอยู่เดิม ก็จะมีการปรับจุดยืนและความเชื่อ และกลายเป็นเอกลักษณ์ที่ถูกปรับเปลี่ยนไป แล้วจากนั้นเอกลักษณ์ที่ถูกปรับเปลี่ยนนั้นก็ใช้ในการรับรู้และตีความประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตต่อไป

การส่งเสริมให้ครูเกิดตั้งใจในการเป็นครูอนุบาลอย่างแน่วแน่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำในขั้นต้น เพื่อนำให้ครูมุ่งสู่การพัฒนาฝึกฝนตนเองในบริบทอาชีพที่ยืดถืออยู่ต่อไปได้เป็นอย่างดี เมื่อเจออุปสรรคก็ไม่ท้อโดยง่าย สอดคล้องกับวีณา ก๊วยสมบุญ (2547) กล่าวว่าความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนการสอนจะทำให้ครูพัฒนาตนเองตลอดเวลา และพลังความมุ่งมั่นก็จะทำให้ครูฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ เพื่อที่จะเป็นครูที่ดีให้เกิดขึ้นจริงได้ เมื่อผู้วิจัยนำกระบวนการชี้แนะทางปัญญาไปใช้กับครูที่มีพลังความมุ่งมั่นตั้งใจ พบว่าครูกระตือรือร้นและสนุกกับการคิดเพื่อพัฒนาปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคล

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพุทธธรรมที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการฝึกอบรมจะเริ่มต้นด้วยความเชื่อในรูปใดรูปหนึ่งก่อน ซึ่งเรียกว่า “ศรัทธา” ซึ่งอาจเป็นความเชื่อเพราะพอใจในเหตุผลเบื้องต้นของคำสอน หรือความมีเหตุผล หรือลักษณะอันสมเหตุสมผลนำไปวางใจของตัวผู้สอน จากนั้นจึงมีการรับฟัง การศึกษาอบรม เกิดความเข้าใจเพิ่มพูนขึ้น มองเห็นเหตุผลที่ถูกต้องด้วยตนเอง ซึ่งเรียกว่าสัมมาทิฐิ เมื่อความเข้าใจเพิ่มพูน แจ่มแจ้งชัดเจนขึ้นตามลำดับด้วยการลงมือปฏิบัติหรือด้วยประสบการณ์จนกลายเป็นการรู้การเห็นประจักษ์ คือขั้นสัมมาญาณ ศรัทธาจึงเป็นธรรมขั้นต้นที่สำคัญ มีข้อดีคือเป็นอุปกณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไปสู่จุดหมายได้อย่างรวดเร็ว จึงปรากฏว่า บางคราวผู้มีปัญญามากกว่าแต่ขาดความเชื่อมั่น กลับประสบความสำเร็จช้ากว่าผู้ที่มีปัญญาด้อยกว่าแต่มีศรัทธาแรงกล้า (พระธรรมปิฎก, 2544: 233-262)

ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษา โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวครู คือหน่วยงานการฝึกหัดครู และหน่วยงานที่ครูทำงานอยู่ซึ่งต้องดูแลการพัฒนาครูประจำการ จึงต้องมีการปลูกศรัทธาแก่ครูฝึกหัดและครูประจำการ เพื่อให้เกิดพลังแห่งความมุ่งมั่นในการเป็นครู จึงง่ายต่อการน้อมนำให้ครูพัฒนาโดยเกิดปัญญาต่อไป

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแน่ของครู เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาแต่ละส่วนสามารถส่งเสริมหรือเอื้อให้ครูสามารถผ่านช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ไปได้ด้วยดี จากการศึกษาครั้งนี้สามารถประมวลภาวะเงื่อนไขร่วมที่ส่งผลต่อการยืนยันความแน่วแน่ในการเป็นครูอนุบาลไว้ได้ 9 หมวดหมู่ (ดังรายละเอียดในผลการวิจัยระยะที่ 2) ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีทั้งส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับการศึกษาใน

ต่างประเทศเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตทางวิชาชีพครู ซึ่ง Fessler (1992) ได้แบ่งปัจจัยหลักออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมระดับส่วนบุคคล และสิ่งแวดล้อมระดับองค์กร ผู้วิจัยพบว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างผลการวิจัยในครั้งนี้กับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมระดับบุคคลของบริบทต่างประเทศในทุกประเด็น ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านการมีเหตุการณ์ที่ดีในชีวิต ด้านการมีเหตุการณ์วิกฤติในชีวิต ด้านลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ด้านความสนใจในวิชาชีพ และด้านลำดับขั้นของชีวิต สำหรับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมระดับองค์กร ประเด็นระเบียบข้อบังคับขององค์กร รูปแบบการบริหาร และความไว้วางใจต่อทีมงานในบริบทต่างประเทศ มีความสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้หมวดหมู่ชุมชนและบุคคลรอบตัว

นอกจากนี้ ยังพบข้อแตกต่างที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมระดับองค์กร ประเด็นการเมืองครวิชาชีพ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่พบข้อมูลว่าเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ครูเกิดความแน่นอนในการเป็นครูอนุบาล อันเนื่องมาจากบริบททางสังคมวัฒนธรรมและบริบททางการศึกษาแตกต่างกัน ในบริบทของไทยยังไม่มีองค์วิชาชีพระดับแมโคร (macro-system) ที่เข้มแข็งที่จะทำหน้าที่ในการดูแลครู เสริมพลังอำนาจให้ครูทำงานอย่างมั่นคงปลอดภัยเป็นการพัฒนาเจตคติที่ดีในการเป็นครูอย่างเช่นบริบทต่างประเทศ การดูแลครูเช่นนี้จะพบ 2 ลักษณะสำคัญ คือ กัลยาณมิตรในหน่วยงานที่ครูทำงานอยู่ หรือ กัลยาณมิตรที่เป็นครูบาอาจารย์ และสิ่งที่แตกต่างกันอีกประการหนึ่งคือ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าเงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการยืนยันความแน่นอนของครูอนุบาลแต่ไม่พบในปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตทางวิชาชีพครูในบริบทต่างประเทศของ Fessler (1992) คือ ปรัชญาและแนวความเชื่อทางการศึกษา การได้รับแบบอย่างที่ดีในการเป็นครู และความสุข พลังที่ได้รับจากเด็ก

2.3 การพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาล

ข้อค้นพบเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาความสามารถในการเป็นครูอนุบาลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้สำหรับอธิบายขั้นพัฒนาการของครูอนุบาลในบริบทไทย สามารถนำมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีขั้นพัฒนาการครู ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ (Fuller and Bown, 1975; Fuller, 1969 cited in Shane, 2002; Unruh and Turner, 1970; Katz, 1972: 50-51; Gregorc, 1973; Burden, 1979 cited in Burden, 1982; Feiman and Floden, 1980 cited in Hewitt, 1999; Vonk, 1989 cited in Vonk, 1995; Huberman, 1989; Fessler, 1992; Steffy and Wolfe, 1997) ใน 2 ลักษณะ คือ ข้อค้นพบที่ได้ช่วยเติมเต็มและขยายองค์ความรู้ที่มีอยู่ ทำให้โครง (bone) ทฤษฎีดังกล่าว มีเนื้อ (meat) ที่มีความรุ่มรวย มีชีวิตชีวาในการอธิบายปรากฏการณ์ให้มีความสมบูรณ์ เกาะติดอยู่กับข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น Katz (1972) ได้เสนอว่า

พัฒนาการขั้นที่ 4 ครูจะเติบโตเต็มที่เป็นครูที่มีวุฒิภาวะ คือ ครูรู้ถึงความหมายของการเป็นครู เริ่มตั้งคำถามนามธรรม แสดงให้เห็นถึงการค้นหามุมมองที่เข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้ หยั่งรู้ความจริง ซึ่งคำอธิบายจากทฤษฎีดังกล่าวมีระดับความเป็นนามธรรมสูง แต่เมื่อได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ ข้อสรุปที่ได้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Katz และช่วยทำให้เข้าใจพัฒนาการครูในขั้นนี้จากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น อาทิ การอธิบายเพิ่มเติมว่าเมื่อครูศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับวิชาชีพในภาพกว้างมาแล้ว ในขั้นนี้ครูสามารถพิจารณาถึงปรัชญาการสอนหรือจุดยืนในการเป็นครูของนุบาลของตนด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง และหยั่งรู้ความจริงคือได้พิสูจน์ปฏิบัติจนรู้และเข้าใจด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ข้อสรุปของมโนทัศน์ต่างๆ ยังช่วยเพิ่มเติมองค์ความรู้ในบางแง่มุมที่ไม่ได้มีการอธิบายไว้ คือ 1) การสรุปให้เห็นลักษณะการจัดการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงของครูในแต่ละระยะ 2) การสรุปให้เห็นมุมมองของครูที่มีต่อเด็กในแต่ละระยะ 3) การสรุปให้เห็นลักษณะการทำงานกับผู้ปกครองในแต่ละระยะ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบการอธิบายขั้นพัฒนาการของครูของนุบาลในบริบทไทยที่การศึกษาครั้งนี้ได้เพิ่มเติมทฤษฎีขั้นพัฒนาการของครูที่เคยศึกษาไว้ดังเสนอในตารางที่ ดังนี้

ตารางที่ 29 เปรียบเทียบข้อค้นพบเกี่ยวกับขั้นการพัฒนาความสามารถของครูของนุบาลจากการศึกษาครั้งนี้กับทฤษฎีขั้นพัฒนาการครูในบริบทตะวันตก

ทฤษฎีขั้นพัฒนาการของครูในบริบทตะวันตก	ขั้นการพัฒนาความสามารถของครูของนุบาลในบริบทไทยจากการศึกษาครั้งนี้
ขั้นที่ 1 Survival (การอยู่รอด) อยู่ในช่วงปีแรกของการสอน ครูมุ่งเพียงให้สอนให้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดให้ผ่านไปได้ และเพิ่งเริ่มตระหนักถึงช่องว่างระหว่างความสำเร็จที่คาดหวังกับความเป็นจริงในห้องเรียน	ระยะที่ 1 ช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ การสอน: มีทั้งที่ไม่สอดคล้อง และสอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัยในชั้นเรียนแบบไปจนถึงขั้นเริ่มต้นด้วยตนเอง, มีการเรียนรู้ทักษะงานพื้นฐาน เช่น การวางแผนและดำเนินการสอน เทคนิคการสอน, มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับวิชาชีพ มุมมองที่มีต่อเด็ก: มุมมองหลัก คือ ทักษะแบบแยกส่วน (Fragmatic View) ส่งผลให้ ครูมองเด็กทุกคนเหมือนกัน ตามรูปแบบของเด็กส่วนใหญ่ - ครูไม่เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็ก และครูมองธรรมชาติเด็กแบบผิวเผิน ไม่เข้าใจเด็กอย่างเป็นองค์รวม การทำงานกับผู้ปกครอง: มุมมองแบบแยกส่วน ส่งผลให้ครูแยกห้องเรียนจากชีวิตเด็กที่บ้าน และการทำงานกับผู้ปกครองไม่สอดคล้องกับหลักการการศึกษาปฐมวัย เกี่ยวเนื่องตามลักษณะการเรียนการสอน

ทฤษฎีขั้นพัฒนาการของครู ในบริบทตะวันตก	ขั้นการพัฒนาความสามารถของครูอนุบาล ในบริบทไทยจากการศึกษาคั้งนี้
<p>ขั้นที่ 2 Consolidation (ความมั่นคงขึ้น) อยู่ในช่วง 2-3ปีแรกของการสอน ครูตัดสินใจได้ว่าสามารถทำงานนี้ได้ เริ่มคาดคะเนปัญหาในชั้นเรียนและสามารถจำแนกทักษะและงานต่างๆ ที่ต้องพัฒนาต่อไป เริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก</p>	<p>ระยะที่ 2 ช่วงแห่งการมีความมั่นคง การสอน: มีหลักการที่มั่นคงในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการเด็กอนุบาลด้วยความเข้าใจและการรู้คิดของตนเอง, มีการทำงานที่เป็นระบบ และสามารถคาดคะเนและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม มุมมองที่มีต่อเด็ก: มุมมองหลักคือ ความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ส่งผลให้จัดการสอนสนองธรรมชาติและพัฒนาการเด็กรายบุคคล, ยอมรับและเคารพเด็กตามที่เป็น, สังเกตเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กได้มากขึ้น การทำงานกับผู้ปกครอง: พัฒนาตามลักษณะการเรียนการสอน ได้แก่ การสื่อสาร สร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา</p>
<p>ขั้นที่ 3 Renewal (รับสิ่งใหม่) อยู่ในช่วงปีที่ 3-4 ของการสอน ครูเริ่มต้นที่มองหา พัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ในงานของตน โดยครูเริ่มมองเห็นนวัตกรรมการสอนเพื่อปรับปรุงการสอนของตน</p>	<p>ระยะที่ 3 ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ การสอน: ค้นพบและมีหลักการที่มั่นคงในจุดยืนหรือปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลในการเป็นครูอนุบาลด้วยความรู้คิดและความเข้าใจของตนเอง, มีทัศนะแบบองค์รวม (Holistic View) ทำให้นุรณาการการสอนกับชีวิตจริง เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตอย่างสมดุลและครอบคลุมทุกด้าน, ครูสังเกตเด็กอย่างมีสติใคร่ครวญ โดยการเปิดการรับรู้ มีสติ มีความว่างสามารถเข้าใจเด็กอย่างถูกต้อง ครอบคลุม, ครูเป็นแบบอย่างให้เด็กอย่างลงลึกและเป็นองค์รวม มุมมองที่มีต่อเด็ก: มุมมองหลักคือ ทัศนะแบบองค์รวม ส่งผลให้มีความเข้าใจเด็กอย่างเป็นองค์รวม สมบูรณ์ สมดุล ครอบคลุมทุกพัฒนาการ ไม่แยกส่วน, เคารพความเป็นมนุษย์ของเด็กอย่างแท้จริง, มีความเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุมถึงชีวิต ไม่แยกบริบท วิถีชีวิตของเด็กออกจากห้องเรียน การทำงานกับผู้ปกครอง: มุมมองแบบองค์รวมส่งผลให้มีความเข้าใจและการทำงานกับผู้ปกครองที่ลึกซึ้งขึ้น คือ ทำความเข้าใจผู้ปกครองแต่ละคน, ส่งเสริมความเข้าใจที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กในแนวทางเดียวกัน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น</p>

นอกจากประเด็นที่กล่าวถึงข้อค้นพบได้เติมเต็มและขยายทฤษฎีที่มีอยู่ดังกล่าวแล้ว การวิจัยในครั้งนี้ไม่ครอบคลุมวงจรทางวิชาชีพของครูที่มีนักทฤษฎีเสนอต่อจากพัฒนาการขั้นการมีวุฒิภาวะ คือ ไม่ครอบคลุมถึงช่วงความคับข้องใจ ช่วงความคงที่ ช่วงขาลง และช่วงเกษียณอายุ เนื่องจากประเด็นปัญหาการวิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาการครูที่เติบโตถึงขั้นการมีวุฒิภาวะ แต่ขั้นที่การศึกษาครั้งนี้ไม่ครอบคลุมถึงดังกล่าว มีลักษณะเป็นวงจรที่ไม่ใช่พัฒนาการคือ เปลี่ยนแปลงสภาวะตามช่วงเวลาการทำงาน ไม่เป็นพัฒนาการเชิงเส้น สามารถข้ามขั้น หรือย้อนกลับไปได้ ไม่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาให้มีคุณลักษณะที่มีคุณภาพมากขึ้น

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตในการอธิบายกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูที่เฉพาะเจาะจงระดับอนุบาล ผู้วิจัยเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่อาจจะนำมาใช้ในการอธิบายครูทั่วไปที่ไม่ใช่สาขาอนุบาลได้ เป็นแนวทางหรือแนวโน้มที่อาจมีความคล้ายคลึงกัน มีลักษณะร่วมหรือมีลักษณะเป็นกลางในบางประเด็น เช่น ทักษะการแยกส่วนและทักษะแบบองค์รวม อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ใช่ทั้งหมดที่จะนำไปใช้อธิบายครูสาขาอื่นหรือระดับอื่นได้ ถ้ามีการศึกษาในระดับอื่นหรือสาขาอื่น ข้อค้นพบน่าจะมีความแตกต่าง เนื่องจาก ลักษณะหรือเอกลักษณ์ของครูแต่ละระดับชั้น แต่ละสาขา มีความเฉพาะ สัมพันธ์กับศาสตร์แต่ละสาขา สัมพันธ์กับลักษณะธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กที่แตกต่างกัน และสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของศาสตร์ต่างๆ ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ครูที่เคยเรียนสาขาวิทยาศาสตร์มาก่อน ครูก็พบว่าวัฒนธรรมและการหล่อหลอมของครูศาสตร์แตกต่างไปจากศาสตร์เดิม ดังนั้น เมื่อแยกกลุ่มสาขาย่อยก็น่าจะเป็นเช่นเดียวกัน

ลักษณะของครูอนุบาลที่มีความเฉพาะอย่างเด่นชัด เป็นผลจากความสัมพันธ์กับธรรมชาติและการเรียนรู้ของเด็กอนุบาล ที่มีศักยภาพในการเลียนแบบที่ลงลึก เปรียบเสมือนองค์ประกอบแห่งการเรียนรู้หรือฟองน้ำที่พร้อมจะซึมซับและรับทุกอย่างที่เขากำลังสัมผัสอยู่กับโลก เด็กเล็กจึงเป็นอย่างที่ครูเป็น ดังนั้น ครูอนุบาลจึงต้องเป็นแบบอย่างพัฒนาตนเองให้เป็นอย่างที่ต้องทำให้เด็กเป็น นอกจากนี้ ครูอนุบาลจะต้องมีลักษณะของความอบอุ่น อ่อนโยนในการดูแลโอบอุ้ม ผสานไปกับการเป็นครูที่ให้การศึกษา ครูต้องดูแลบรรยากาศให้มีความสงบร่มเย็นคล้ายบ้าน มีความเมตตา ดังนั้น วุฒิภาวะทางจิตใจและอารมณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสัมพันธ์กับเด็กวัยนี้เป็นอย่างมาก

จากประสบการณ์ของผู้วิจัย ก็พบว่าห้องเรียนแต่ละห้องที่มีเด็กอายุต่างกัน บรรยากาศของห้องเรียนจะแตกต่างกันด้วย แม้แต่ระดับอายุที่แตกต่างกันภายในระดับอนุบาลเอง(เด็ก 4 ขวบ กับเด็ก 6 ขวบ) ก็แตกต่างกันอยู่มาก ยกตัวอย่างครูที่ให้ข้อมูลจะกล่าวถึงช่วงที่มีเด็กเล็กๆ อยู่ในห้อง ครูยังรู้สึกว่าจะต้องสร้างบรรยากาศของการโอบอุ้มมากยิ่งขึ้น ใช้วิธีการพาเด็กทำอย่างลื่นไหล มากกว่าเด็กที่โตขึ้นมาหน่อย ที่เขามีพลังทำท่ายเยอะ ครูก็ต้องมีขอบเขตในการดูแลที่เข้มงวด ชัดเจน หนักแน่นมากกว่า ซึ่งเด็กระดับอายุอื่นก็มีธรรมชาติและพัฒนาการที่แตกต่างออกไป การพัฒนาเอกลักษณ์หรือลักษณะที่ระบุพัฒนาการของครูก็ควรจะมีรายละเอียดที่แตกต่างออกไปจากนี้

ข้อสรุปเกี่ยวกับขั้นความสามารถในการทำงานของครูอนุบาลที่เกิดขึ้นและดำเนินไปจนกระทั่งครูมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เกิดจากเงื่อนไขเกี่ยวกับการพัฒนาครูที่ครูได้รับ พบว่า มีข้อเด่นที่แตกต่างกัน และค่อยๆ แปรเปลี่ยนไปในแต่ละระยะ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แม้วิธีหรือหลักในการพัฒนาครูก็มีลำดับพัฒนาการโดยตัวของมันเองเช่นกัน ทั้งนี้มีความสัมพันธ์และลื่อไปตามลักษณะความสามารถของครูที่แปรเปลี่ยนไป ระยะที่ 1 คือช่วงเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ พบว่า หลักในการพัฒนาครูต้องเน้นการฟังฟังภายนอก ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือแหล่งการเรียนรู้ ในลักษณะการได้รับการชี้แนะ การอบรม หรือการได้เห็นแบบอย่างที่เป็นรูปธรรม ต่อมาเมื่อเข้าสู่ระยะที่ 2 คือการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ พบว่า จากการฟังพาทภายนอกได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่การเริ่มให้ครูได้คิดพิจารณาจากหลักการกับการปฏิบัติ ดังนั้นกิจกรรมทางความคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งกิจกรรมทางความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าไม่ได้อยู่ในขั้นฟังฟังอย่างเดียว แต่ได้เคลื่อนย้ายมาสู่การร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนมากขึ้น และในตอนนี้องที่คุณสมบัติส่วนบุคคลที่ดีจะช่วยเป็นฐานให้ ไม่ว่าจะเป็นความใฝ่รู้ ความหมั่นเพียร เป็นต้น ต่อเนื่องมาในระยะที่ 3 ช่วงแห่งการมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ พบว่า เป็นช่วงที่ครูเคลื่อนย้ายมาสู่ความสามารถในการคิดพิจารณาด้วยความรู้ความเข้าใจที่เป็นของตนเอง มีคุณภาพที่ลึกซึ้งในทางปัญญาภายในของตัวครู และครูจะตระหนักว่า “การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม” จึงเกิดการพัฒนาที่ไม่สิ้นสุด เป็นการศึกษาของชีวิต

การเคลื่อนย้ายหลักในการพัฒนาครูดังกล่าว สอดคล้องกับปัจจัยของการพัฒนาความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ในทางพุทธธรรม กล่าวคือ ต้องเริ่มต้นด้วยปัจจัยภายนอก ที่เรียกว่า “ปรโตโมสะ” คือ เสี่ยงจากผู้อื่น คำบอกเล่า คำชี้แจง ชักจูงสั่งสอน (learning from others) วิธีการคือการเริ่มต้นด้วยศรัทธาต่อผู้อบรมที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ มีความสามารถ และใช้

วิธีการที่ได้ผล คือหลักการมีกัลยาณมิตร เท่ากับการมีโปรโตโมสที่ตีนั้นเอง ต่อมาจึงสอนให้บุคคลเกิดปัจจัยภายในที่เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” คือการทำในใจโดยแยกกาย พิจารณาสืบค้น สืบสาวตลอดสาย คิดอย่างมีระบบ คิดแยกแยะตามสภาวะของสิ่งนั้นๆ เป็นขั้นเริ่มใช้ความคิดของตนเองอย่างเป็นอิสระ ทำให้ปัญญาเจริญขึ้น จนกลายเป็นการรู้การเห็นประจักษ์ในที่สุด เกิดเป็นสัมมาทิฐิ เห็นตามจริง มองแบบสืบค้นแยกแยะ ไม่มองผิวเผิน (พระธรรมปิฎก, 2544: 263-272)

ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาจึงต้องพึงระลึกว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญในเบื้องต้น ที่ต้องพัฒนาให้มีคุณสมบัติที่เพียบพร้อม มีความสามารถ มีวิธีการพัฒนาครูที่ได้ผล เพื่อเป็นกัลยาณมิตรในการจุดประกายหรือน้อมนำให้ครูเกิดปัจจัยภายใน เติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะที่มีอิสระพึ่งตนเองได้ คิดแยกแยะได้ความจริงและได้ประโยชน์ การพัฒนาครูจึงจะเป็นการศึกษาที่แท้ของชีวิต

นอกจากนี้ ข้อเสนอเกี่ยวกับหลักการในการพัฒนาครูจากการศึกษาในครั้งนี้นี้ สามารถพิจารณาสอดคล้องกับความต้องการในการฝึกอบรม ตามที่ Katz (1972: 50-51) ได้เสนอไว้ในทฤษฎีขั้นพัฒนาการครู (Teacher's Development Stages) ซึ่งกล่าวว่า ในช่วงแรกครูต้องการการสนับสนุน และการชี้แนะ จากผู้ฝึก ผู้แนะนำ หรือที่ปรึกษา ระยะเวลาที่ 2 ครูยังคงอาศัยผู้อบรม ให้คำแนะนำอยู่ แต่เน้นการสนทนาได้ตอบ และควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ระยะเวลาที่ 3 เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงานในสาขาอื่น ในการสัมมนา ประชุมปฏิบัติการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ขยายขอบเขตการรับรู้ด้วยการอ่าน การดู วิดีทัศน์การสอนของตนเอง และการดูงาน ระยะเวลาที่ 4 ครูต้องการการเข้าร่วมการประชุม สัมมนาในระดับที่สูงขึ้น ต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับนักการศึกษาที่ทำงานกับปัญหาที่หลากหลายและในระดับที่ต่างกันไป จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกันกับการศึกษาในครั้งนี้นี้ คือ เริ่มจากการได้รับการสนับสนุน การชี้แนะจากผู้อื่นก่อน แล้วค่อยๆ ปรับมาเป็นผู้ที่สามารถอภิปรายแลกเปลี่ยน จากนั้นจึงปรับไปเป็นความสามารถในการนำเสนอประสบการณ์ไปชี้แนะแก่ผู้อื่นต่อไป แต่ประเด็นที่เสริมให้ทฤษฎีดังกล่าวชัดเจนมากยิ่งขึ้นจากการศึกษาครั้งนี้ คือ การเสนอให้เห็นการเคลื่อนไหวของหลักการการพัฒนาที่สอดคล้องกับพัฒนาการครูในขั้นที่ 4 การมีวุฒิภาวะของ Katz ซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูง กล่าวคือ เมื่อครูค้นหาความหมายที่ลึกซึ้งในการเป็นครู ดังนั้น หลักการที่เพิ่มเติมคือ ครูมีอิสระโดยสามารถเป็นผู้พิจารณาไตร่ตรองด้วยความรู้คิด ความความเข้าใจ ความประจักษ์ของตนเองได้

ข้อสรุปเกี่ยวกับหลักที่ทำให้ครูปรับเปลี่ยนไปสู่การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพได้ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ **“การทำงานเป็นครูอนุบาล คือภารกิจทางวิชาชีพที่เป็นวิถีทางให้ตัวครูพัฒนาชีวิตอย่างเป็นของครวม”** ข้อค้นพบนี้น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อน ในการพัฒนาครูและพัฒนาศึกษาอย่างแท้จริงมากที่สุด หลักการนี้เกิดจากการที่ครูเห็นความ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกันทั้งหมด ครูมองเห็นว่า “ครูเป็นอย่างไร เด็กเป็นอย่างนั้น” จาก ศักยภาพการเรียนรู้โดยการเลียนแบบที่ลงลึกอย่างเป็นของครวมของเด็กเล็ก ครูจึงถือเป็นบุคคล ต้นแบบที่มีอิทธิพลยิ่งในพัฒนาเด็กวัยอนุบาล ดังนั้น “การทำงานเป็นครูอนุบาลก็เพื่อให้ตัวเราดีขึ้น และ การพัฒนาตัวเราก็เชื่อมโยงกลับมาให้เราเป็นครูที่ดีขึ้นด้วย” ตัวอย่างเช่น การทำงานกับ เด็กเล็กเป็นโอกาสให้ครูดูแลใจตนเอง มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ยกกระตักจิตใจให้เป็นคนดี มีความเมตตาอ่อนโยน รู้สึกว่ามีคุณค่า เรียนรู้ได้จากทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามา ในทางกลับกันเมื่อครูได้พัฒนา ตนเองในแง่การดำเนินชีวิต เช่น การเข้าใจธรรมชาติทำให้มีสายตาในการสังเกตที่ละเอียดอ่อน มอง อย่างชัดเจนถูกต้องตามจริง หรือการแก้ไขบุคลิกภาพของตนเอง เช่น การปรับให้ตรงเวลามากขึ้น ก็ทำให้สามารถรักษาจังหวะกิจกรรมในการดูแลเด็กได้ดีมากขึ้น

การพัฒนาวิชาชีพที่ดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาชีวิตอย่างเป็นของครวมนี้ สอดคล้องกับหลักธรรม “สัมมาอาชีวะ” คือ การทำงานเพื่อสร้างสรรค์เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม อย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะทำให้เกิดปิติ ความสุข และความอิมใจว่าเราได้ทำชีวิตให้มีคุณค่า นอกจากนั้น ยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองอีกด้วย เช่น เป็นแดนฝึกฝนพัฒนาทักษะต่างๆ ฝึกกายวาจาภิรียมารยาท พัฒนาความสามารถในการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ฝึกความ เข้มแข็งขยันอดทน ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความมีฉันทะ มีสติ สมาธิ พัฒนาความสุขใน การทำงาน และพัฒนาด้านปัญญา ด้วยการมีโยนิโสมนสิการ คิดถูก ปฏิบัติถูกต้องอาชีพการงาน ของตน ทำให้การงานนั้นเป็นส่วนแห่งสิกขา เป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตนให้ก้าวหน้าไปใน มรรคด้วยดี (พระธรรมปิฎก, 2544: 358-359) ดังนั้น การเป็นครูที่ดีมีสัมมาชีพนอกจากจะได้ทำ ประโยชน์แล้ว ตัวครูก็จะได้ออกาสพัฒนาให้มีชีวิตที่ดีงามไปด้วยพร้อมกัน ไม่แยกการพัฒนา วิชาชีพกับชีวิต

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการ คือ ประเด็นครูอนุบาลที่พัฒนาได้จะมีหลักพึงพิง ภายนอกในเบื้องต้นเหมือนกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามบริบท กล่าวคือ โรงเรียนที่ครู ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความหลากหลายทั้งโรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชนแบบ ต่างๆ เช่น โรงเรียนที่ใช้วัตรกรรมตามการศึกษากระแสหลัก โรงเรียนการศึกษาทางเลือก โรงเรียน

ในเครือข่ายคริสตจักร เป็นต้น ความหลากหลายของบริบทนี้ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของวัฒนธรรม แนวการสอน แนวนโยบายต่างๆ ซึ่งเป็นสภาพการณ์เงื่อนไขสำหรับครู ซึ่งผู้วิจัยพบว่าครูในแต่ละบริบทจะสามารถพัฒนาตนเองไปได้จะต้องมีปัจจัยภายนอกที่เข้มแข็งที่จะช่วยเป็นหลักให้ครูก่อน ความเข้มแข็ง หมายถึง ความเพียบพร้อมคุณสมบัติที่จะช่วยชี้แนะให้ครูพัฒนาทางใดทางหนึ่งแตกต่างกันไปตามบริบท ตัวอย่างเช่น บริบทโรงเรียนทางเลือกจะมีจุดเด่นอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อนร่วมงานที่มีจุดยืน มีความมุ่งมั่นในทางเดียวกันเป็นพลังขับเคลื่อนเป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยครูได้เป็นอย่างมาก หรือบริบทโรงเรียนกระแสหลักบางแห่ง ที่ไม่มีความเข้มแข็งของชุมชนและเพื่อนร่วมงานที่มีพลังช่วยกันผลักดันให้มีการพัฒนา ก็จะมีกัลยาณมิตรที่เป็นปัจจัยภายนอกเข้ามาทดแทน ซึ่งอาจจะเป็นครูบาอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู เพื่อนครูที่ทำงานที่อื่นซึ่งอาจจะมีการประสานงาน ตำแหน่งเท่ากันหรือสูงกว่าครูก็ได้ เป็นผู้ช่วยขยายมุมมอง หรือเป็นเพื่อนร่วมทางเดินเดียวกัน นอกจากนี้ แนวการสอนที่แต่ละบริบทยึดถืออยู่ ส่งผลให้ธรรมชาติของวิธีการพัฒนาในรายละเอียดมีความแตกต่างกันไป ซึ่งในการสรุปข้อค้นพบผู้วิจัยได้พยายามสรุปเป็น มโนทัศน์ที่ครอบคลุมทุกแนวการสอน แต่ในตัวอย่างหรือในรายละเอียด ก็พบว่าความต้องการคุณลักษณะเฉพาะของครูบางประการที่แตกต่างกัน ทำให้วิธีการหรือเนื้อหาแตกต่างกันไปด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

3.1 การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งอธิบายครูอนุบาลที่สามารถพัฒนามาถึงขั้นการมีวุฒิภาวะ ซึ่งน่าจะมีการศึกษาครูอนุบาลที่กำลังอยู่ในขั้นพัฒนาการต่างๆ ด้วย ทั้งครูอนุบาลที่มีแนวโน้มจะสามารถพัฒนาไปได้ด้วยดี และครูอนุบาลที่ยังคงอยู่ในขั้นพัฒนาการใดพัฒนาการหนึ่ง ซึ่งไม่สัมพันธ์กับระยะเวลาการทำงานที่น่าจะพัฒนาไปได้มากกว่านี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของครูอนุบาล สภาพการณ์เงื่อนไข และวิธีการช่วยให้ครูพัฒนาได้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2 การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาครูอนุบาลที่สามารถพัฒนามาถึงขั้นการมีวุฒิภาวะ ซึ่งน่าจะมีการทำวิจัยครูสาขาอื่นและระดับชั้นอื่น เพื่อช่วยเติมเต็มทฤษฎีที่จะใช้อธิบายพัฒนาการครูในบริบทไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะช่วยทำให้เห็นภาพใหญ่ว่าครูทั้งหมด ทุกสาขา ทุกระดับชั้นมีภาวะกระบวนการเติบโตพร้อม และภาวะเงื่อนไขร่วมอย่างไร กลายเป็นทฤษฎีใหญ่ที่ใช้อธิบายพัฒนาการของครูในบริบทไทย และยังเห็นภาพที่แยกย่อยลงไปว่าครูแต่ละสาขา แต่ละระดับชั้นมีความแตกต่างในรายละเอียดของกระบวนการและสภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไขอย่างไร ที่ทำให้ครูแต่ละสาขา แต่ละระดับชั้นมีความเฉพาะทาง มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไป

3.3 การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งสรุปกระบวนการเติบโตของครูอนุบาลโดยใช้วิธีการสร้าง ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน ผู้ให้ข้อมูลจึงมีความหลากหลายเพื่อให้ได้มโนทัศน์ที่มีความอิมตัว ครอบคลุมปรากฏการณ์อย่างยืดหยุ่นมากที่สุด จากการศึกษากรณีที่มีความหลากหลายทำให้ ผู้วิจัยพบว่า เส้นทางการเป็นครูอนุบาลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนมีความน่าสนใจแตกต่างกัน และ ผู้ให้ข้อมูลบางคนมีชีวิตที่น่าสนใจมาก สามารถศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา จะได้ ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่งและช่วยให้เห็นภาพที่ลงลึก หรืออาจจะทำการวิจัยเป็น พหุกรณีศึกษาเปรียบเทียบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม เช่น บริบท แนวการสอนที่แต่ละบริบท ยึดถืออยู่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าส่งผลให้ธรรมชาติของวิธีการพัฒนาในรายละเอียดมีความแตกต่างกันไป เนื่องจากความต้องการคุณลักษณะเฉพาะของครูบางประการที่แตกต่างกัน ทำให้วิธีการหรือ เนื้อหาแตกต่างกันไปด้วย

3.4 การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แล้ว สามารถวินิจฉัยภาวะอิมตัวของทฤษฎีที่ได้ ผู้วิจัยจึงไม่ได้เลือกผู้ให้ข้อมูลในบริบทอื่นๆ ต่อไป ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาครูอนุบาลในบริบทอื่นๆ ในภาพกว้าง เพื่อจะได้ทราบว่า มี กระบวนการและสภาพการณ์เงื่อนไขร่วมอย่างไร และกระบวนการและสภาพการณ์เงื่อนไขเฉพาะ อย่างไร และยังเป็นการเติมให้มโนทัศน์มีความแน่นอน สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในการอธิบาย ปรากฏการณ์ และอาจขยายวงกว้าง โดยเลือกครูผู้ให้ข้อมูลให้มีปริมาณมากขึ้น เพื่อให้ได้ ทฤษฎีที่มีอำนาจการอธิบายมากยิ่งขึ้นต่อไป เป็นทฤษฎีในลักษณะแบบฟอร์ม (formal theory) และควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ซ้ำอยู่เป็นระยะ เพื่อการเติมเต็มทฤษฎี บนความเชื่อที่ว่าข้อสรุปใน การวิจัยเป็นผลลัพธ์ชั่วคราว ทฤษฎีจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามเงื่อนไขที่ เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องการการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

3.5 ข้อสรุปในการวิจัยครั้งนี้ ได้จุดประกายแนวทางในการพัฒนาครูอนุบาลให้มี พัฒนาการที่สูงขึ้น จึงเป็นที่น่าสนใจนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบ วิธีการ หรือเทคนิค อย่างหนึ่งอย่าง ใด เพื่อใช้ในการวิจัยที่ดูผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับคุณลักษณะบางประการของครูอนุบาลที่ สะท้อนพัฒนาการที่สูงขึ้น เช่น การพัฒนาทักษะแบบองค์รวม การพัฒนาให้ครูมีสติใคร่ครวญ หรือจะดูผลในระดับที่พัฒนาครูโดยเปลี่ยนแปลงทั้งระดับพัฒนาการ เช่น พัฒนาให้ครูเปลี่ยนผ่าน จากระยะการมีความมั่นคงทางวิชาชีพ มาสู่การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ เป็นต้น

3.6 การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาครูอนุบาลที่ปฏิบัติการในห้องเรียน แต่ผู้วิจัยพบว่า ยังมี ข้อมูลจากครูอนุบาลอีกจำนวนหนึ่ง ที่ไม่ได้ทำหน้าที่ปฏิบัติการในห้องเรียน เนื่องจากได้พัฒนา ความสามารถจนได้รับโอกาสในการมีบทบาทหน้าที่ที่สูงขึ้นหรือกว้างขึ้น ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจ ศึกษาครูกลุ่มนี้ หรือบุคคลที่อยู่ในวงวิชาการการศึกษาปฐมวัยที่สามารถพัฒนาเป็นบุคคลที่มี

วุฒิภาวะทางวิชาชีพด้วย เพื่อเพิ่มเติมคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ให้มีความครอบคลุม
แน่นหนามากยิ่งขึ้น

3.7 ข้อสรุปจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่ากระบวนการฝึกหัดครูไม่ใช่ปัจจัยที่
โดดเด่น ทั้งที่เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาครูฝึกหัด ซึ่งอาจเกิดจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา
พัฒนาการครูตลอดแนว กระบวนการฝึกหัดครูจึงไม่เห็นเด่นชัด ดังนั้น จึงควรมีการศึกษา
การเติบโตหรือพัฒนาการของครูฝึกหัดโดยเฉพาะ เพื่อความเข้าใจครูในช่วงฝึกหัดได้อย่างชัดเจน
ขึ้น และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการฝึกหัดครู

3.8 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งอธิบายการเติบโตของของครูตลอดกระบวนการ ซึ่ง
เป็นปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องระยะยาว ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บรายละเอียดของมโนทัศน์ที่แยก
ย่อย ของขั้นตอนหรือเงื่อนไขบางประการที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อนและน่าสนใจ เช่น ผู้วิจัยพบว่า
มโนทัศน์ของผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ตั้งใจเป็นครูในตอนแรก มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้ที่มีพลังความ
มุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงานกับเด็ก พบว่า เงื่อนไขที่เข้ามากระทบ มีทั้งเงื่อนไขนำ เงื่อนไขแทรก และ
เงื่อนไขของเงื่อนไข ที่แยกชอยย่อย หากมีการขุดค้น เจาะประเด็นที่น่าสนใจ จะก่อเกิดความเข้าใจ
อย่างถึงรากถึงโคน จึงน่าจะมีการตัดตอนกระบวนการบางขั้นไปศึกษาอย่างลงลึก

4. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

4.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาสามารถนำข้อสรุปที่ได้ ไปสร้างให้เกิดปัจจัยที่เอื้อให้
ครูอนุบาลมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาไปเป็นครูอนุบาลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่
ครูอนุบาลจะมีพลังมุ่งมั่น หรือถอนตัว ถอดใจในการเป็นครูอนุบาล และช่วงที่จะพัฒนาให้ครู
อนุบาลเติบโตไปสู่การเป็นครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ

4.2 ครูอนุบาลที่ได้ศึกษาพัฒนาการของครูและสภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไข สามารถนำไป
ประเมินตนเองได้ว่าอยู่ขั้นใด เกิดความเข้าใจในขั้นพัฒนาการทางวิชาชีพที่ตนยึดถืออยู่อย่าง
ชัดเจนขึ้น และทำให้รู้ว่าตนจะต้องก้าวไปอย่างไร จุดมุ่งหมายคืออะไร ทำให้การพัฒนาวิชาชีพ
เป็นไปได้ดีกว่า การไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาชีพ

4.3 ข้อค้นพบที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ การมีหลักปัจจัยภายนอกหรือหลักการของ
กัลยาณมิตรให้ครูอนุบาล ดังนั้น จะต้องสังเกตเห็นความสำคัญของกัลยาณมิตร ให้ครูมีหลักที่พึงพิง
ได้ หน่วยงานที่ดูแล บุคคล ครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูฝึกหัด และครูประจำการจะต้อง
พัฒนาให้มีคุณสมบัติของผู้เป็นกัลยาณมิตรอย่างเพียบพร้อม มีความเข้าใจในศาสตร์ มี
ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ มีวิธีการในการพัฒนาที่ได้ผล จึงจะสามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ หรือ
การสร้างเครือข่ายครูให้มีความเข้มแข็ง ก็จะทำให้การพัฒนาวิชาชีพครูอนุบาลเข้มแข็งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกนุช ชื่นเลิศสกุล. 2541. **ประสบการณ์ชีวิตของสตรีไทยที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งเต้านม.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

กมลมาลย์ ชาวเนื้อดี. 2545. **องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ**

ระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คุรุสภา. 2543. **การพัฒนาวิชาชีพครู.** แหล่งที่มา: <http://ksp.moe.go.th>[2 มีนาคม 2547]

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2544. **การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชาติรี ถนอมวงษ์. 2545. **การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบ**

ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. 2547. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

นภาพรณ หะวานนท์ และคณะ. ม.ป.ป. **องค์ความรู้เรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จาก**

ปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีฐานราก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (อัดสำเนา)

นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ. 2540. **เส้นทางการพัฒนาครุณักวิจัย: การวิจัยรายกรณีของครูดีเด่น**

ระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตยา คชภักดี. 2543. **ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิ – 5 ปี.** กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

นิตา ชูโต. 2540. **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์.

พิทักษ์ ศิริวงศ์. 2547. **ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory): วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อการสร้าง**

ทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ. วารสารบรรณสาร มศก.ท. 1, 19 (เมษายน-กันยายน) : 13-21.

รติชน พีรยสัถ. 2543. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: เอมี เทรดดิง.

- ราชบัณฑิตยสถาน. 2543. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พร พันธุ์โอสถ. 2543. **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนวคิดวอลดอร์ฟ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2544. **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป. **วาทะธรรมทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้อยทอง.
- วราศิริ วงศ์สุนทร. 2543. **การเรียนรู้อย่างมีความสุข: การวิจัยรายกรณีครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันรัตน์ จันทกิจ. 2548. **17 เครื่องมือนักคิด (ฉบับปรับปรุงใหม่)**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ซีโน ดีไซน์.
- วิภา ลัดนาพรวิสิฐ. 2543. **ผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพของครู: การวิจัยเชิงคุณภาพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีณา ก้วยสมบุญ. 2547. **การพัฒนากระบวนการชี้แนะทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคลของครูประจำการระดับประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุติมาน วงศ์สุภาพ. 2544. **นางงามตู้กระจก: การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมदनวดไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2544. **แนวคิดในการกำหนดมาตรฐานวิทยฐานะครู: ยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปครู**. *วารสารครุศาสตร์* 30, 1: 26-34.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุปาน และ กรรณิการ์ บารมี. 2545. **ชุดฝึกอบรมครู: ประมวลสาระ**. 9 เล่ม. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2539. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2546. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อดิศร เนาวนนท์. 2544. การวิเคราะห์รูปแบบและเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ตาซัน. 2546. การศึกษาวงจรวิชาชีพครูในโรงเรียนที่มีปัจจัยคัดสรรต่างกันสังกัด การศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2544. การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา นอกระบบ คณะครุศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Arnista, M. A. 2003. Adult learning in the context of teachers' professional growth[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3104086>[2004, November 17]
- Becker, H. S. 1963. *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. N.Y.: Free.
- Bellm, D., Whitebook, M., and Hnatiuk, P. 1997. *The early childhood mentoring curriculum: Trainer's guide*. Washington, D.C.: National Center for the Early Childhood Work Force.
- Burden, P. R. 1982. Implicational of teacher career development: New roles for teachers administrators and professors. Paper presented at the National Summer Workshop of the Association of Teacher Educators (Slippery Roch, PA, August 9, 1982) [Online]. ERIC Document Reproduction Service No. ED 223609 [2004, August 13]
- Cater, M., and Curtis, D. 1994. *Training teachers: A harvest of theory and practice*. St. Paul, MN: Redleaf.
- Chang, L. 2003. Private preschool teachers' perceptions of and experiences in their professional development in Taiwan (China)[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3089562>[2004, November 17]

- Charmaz, K. 2000. Grounded theory: Objectivist and constructivist methods. In N. K. Denzin, and Y. S. Lincoln (eds.), **Handbook of qualitative research**. 2nd ed., pp. CA: Sage.
- Fessler, R., and Christensen, J. C. 1992. **The teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teacher**. Boston: Allyn and Bacon.
- Fuller, F., and Bown, O. 1975. Becoming a teacher. In K. Ryan (Ed.), **Teacher education, seventy-fourth yearbook of the national society for the study of the education, part 2**. Chicago: University of Chicago Press.
- Glaser, B. G. 1978. **Theoretical sensitivity**. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G., and Strauss, A. L. 1967. **The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research**. New York: Aldine de Gruyter.
- Gregorc, A. F. 1973. **Developing plans for profession/growth**. NASSP Bulletin[Online]. ERIC Document Reproduction Service No. EJ 090438 [2004, August 13]
- Guba, E. G., and Lincoln, Y. S. 1989. **Fourth generation evaluation**. CA: Sage.
- Gulla, A. N. 2003. **So I know I'm not alone: The role of story in teachers' professional development**[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3086909>[2004, November 21]
- Hewitt, E. 1999. **Primary foreign language teachers' continuing education needs**[Online]. Available from: www.ioe.stir.ac.uk/lingua/research/pdf/raayahewitt.pdf[2004, August 16]
- Huberman, A. M. 1989. **The professional life cycle of teachers**. Teacher College Record, Columbia University[Online]. Available from: www.tcrecord.org/PDF/407.pdf[2004, July 25]
- Johnson, B., and Christensen, L. 2004. **Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches**. 2nd ed. Boston: Pearson Education.
- Katz, L. 1972. **Development stages of preschool teachers**[Online]. ERIC Document Reproduction Service No. EJ 064759 [2004, August 13]
- Lattimer, H. 2006. **Choosing to teach: Lessons from the lives of effective urban teachers**. [Online]. Available from: <http://proxy.car.chula.ac.th/3211382>[2006, November 17]

- Levinson, D. J., et al. 1974. The psychosocial development of men in early adulthood and the mid-life transition. In D. F. Ricks, A. Thomas, and M. Roff (Eds.), *Life history research in psychopathology*. Vol. 3. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lynn, S. K. 2002. *The winding path: Understanding the career cycle of teacher*. The Clearing House[Online]. Available from: <http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp>. [2004, June 26]
- Mezirow, J. 1991. *Transformative dimensions of adult learning*. CA: Jossey Bass.
- Rogers, J. L. 2003. *Project centered professional development: Teacher learning and instructional chang in an early childhood center*[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3103217>[2004, November 17]
- Shane, B. 2002. *Teacher development theories*[Online]. Available from: www.anglefire.com/ch3/shanebucks/teachdeu.html[2004, July 16]
- Singhakhumfu, L. 2002. *Managing everyday life among Thai men with paraplegia: A grounded theory study*. Doctoral dissertation, Department of Nursing, Graduate School, Chiang Mai University.
- Strauss, A. L. 1987. *Qualitative analysis for social scientists*. New York: Cambridge University Press.
- Strauss, A. L., and Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. CA: Sage.
- Strauss, A. L., and Corbin, J., eds. 1997. *Grounded theory in practice*. CA: Sage.
- Strauss, A. L., and Corbin, J. 1998. *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. CA: Sage.
- Strauss, A. L., and Corbin, J. 1998. Grounded theory methodology: An overview. In N. K. Denzin, and Y. S. Lincoln (eds.), *Strategies of qualitative inquiry*, pp. 158-183. CA: Sage.
- Steffy, B. E., and Wolfe, M. P. 1997. *The life cycle of the career teacher: Maintaining excellence for a lifetime*. Kappa Delta Pi Record[Online]. Available from: <http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp>[2004, June 16]

- Theuer, K. A. 2003. **On the road to becoming: Exemplary teachers' perceptions of their development**[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3112551>[2004, November 21]
- Unruh, A., and Turner, H. E. 1970. **Supervision for change and innovation**. Boston: Houghton Mifflin.
- Vonk, J. H. C. 1995. **Conceptualizing novice teachers' professional development: A base for supervisory interventions**. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (San Francisco, CA, April 18-22, 1995) [Online]. ERIC Document Reproduction Service No. ED 390838 [2004, August 13]
- Wagner, B. D. 2006. **Motivation in early childhood teachers**. [Online]. Available from: <http://proxy.car.chula.ac.th/3213215>. [2006, November 17]
- Walsdoof, K. L., and Lynn, S. K. 2002. **The early years: Mediating the organizational environment**. Kappa Delta Pi Record[Online]. Available from: <http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp>[2004, August 13]
- Wang, L. 1998. **Early childhood preservice teacher' professional development through reflective in a Taiwanese context (China)**[online]. The University of Wisconsin-Madison. Dissertation Abstract International. [2003, July 18]
- Wehmeyer, C. K. 2003. **Personal and organizational factors that influence teacher participation in professional development during the career wind-down stage** [Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3122180>[2004, November 17]
- Whitborne, S., and Weinstock, C. 1979. **Adult development**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Yates, M. H. 2004. **Writing matters: The influence of professional development on teachers' self-efficacy and instructional practice in the teaching of writing**[Online]. Available from: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3124304>[2004, November 17]

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

อภิธานศัพท์

ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน

วิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน หมายถึง ทฤษฎีที่ว่าด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่งที่อยู่บนฐานของกระบวนการทัศน์นิยม (Constructivist paradigm) พัฒนาขึ้นโดย Glaser และ Strauss (1967) ยุทธวิธีมีความเฉพาะสำหรับค้นหา พัฒนา และตรวจสอบ เพื่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา หัวใจสำคัญของวิธีการ คือ การเริ่มต้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วจึงนำมาสร้างข้อสรุปโดยการใช้ตรรกะแบบอุปนัยและการเปรียบเทียบโยงความสัมพันธ์ โดยไม่มีการกำหนดมโนทัศน์หรือทฤษฎีใดๆ ไว้ล่วงหน้า คำถามการวิจัยเปิดกว้างและยืดหยุ่นสำหรับการศึกษาปรากฏการณ์ในระดับลึก กระบวนการวิจัยทั้งการคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์โดยการให้รหัสเชิงทฤษฎี และการบันทึกข้อมูลดำเนินไปพร้อมกัน ย้อนสลับไปสลับมาในทุกระยะของการวิจัย และพัฒนาไปตามความก้าวหน้าของการสะสมข้อสรุปเชิงทฤษฎี จำแนกเป็น 3 ช่วง คือ การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้างสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบเปิด การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลายสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบแกน และการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบวินิจฉัยสัมพันธ์กับขั้นตอนการให้รหัสแบบคัดเลือก การสิ้นสุดกระบวนการวิจัยพิจารณาจากการบรรลุถึงภาวะจุดอิ่มตัวทั้งทางทฤษฎีและทางข้อมูล ผลของกระบวนการศึกษาที่ได้ คือ ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมานที่อธิบายกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน หมายถึง ผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน มีลักษณะเป็นมโนทัศน์และแบบแผนความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่ศึกษา จัดเป็นทฤษฎีระดับกลาง (middle range theory) ที่มีความเป็นนามธรรมหรือมีลักษณะทั่วไป ในการหลอมรวมความหลากหลายของข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง มีลักษณะเกาะติดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือสามารถสืบเสาะหาร่องรอยจากข้อมูลดิบ แบบแผนของทฤษฎีต้องแสดงลำดับวิวัฒนาการของเหตุการณ์ โดยการนำเวลาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ให้เห็นเอกลักษณ์ในแต่ละขั้นตอนว่า มีกระบวนการและโครงสร้างของเงื่อนไขอย่างไร การระบุลำดับเหตุการณ์และโครงสร้างของเงื่อนไขดังกล่าว ส่งผลให้ทฤษฎีสามารถทำนายปรากฏการณ์ได้ ภายใต้ข้อจำกัดที่ว่า ถ้าสถานการณ์หรือบุคคลอื่นได้รับเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน ก็

น่าจะมีลำดับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน และภายใต้ความตระหนักว่าข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้เป็นเพียงผลลัพธ์ชั่วคราวที่ต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลาและบริบทสังคม

มโนทัศน์ (Concepts) หมายถึง ความคิดรวบยอดแทนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ โดยการให้รหัสมโนทัศน์หรือการให้นิยามหรือการตั้งชื่อเพื่อความสะดวกในการสื่อสารให้ตรงกัน การกำหนดมโนทัศน์นี้จะเป็นการเปลี่ยนข้อมูลให้มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้น ข้อมูลรูปธรรมจึงถูกจำแนกตามคุณลักษณะร่วมภายใต้มโนทัศน์ต่างๆ ซึ่งชื่อมโนทัศน์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎีที่กำลังสร้าง

หมวดหมู่ (Categories) หมายถึง กลุ่มของมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่ง แล้วพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาคคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงมีการจัดกลุ่มมโนทัศน์ดังกล่าวเข้าไว้ด้วยกัน ภายใต้ชื่อที่มีลำดับสูงกว่า มีความเป็นนามธรรมมากกว่า ซึ่งเรียกว่าหมวดหมู่

หมวดหมู่แกนศูนย์กลางของปรากฏการณ์ (Core Category) หมายถึง ความคิดรวบยอดที่เป็นแกนศูนย์กลางของปรากฏการณ์ที่ศึกษา แล้วบูรณาการให้หมวดหมู่อื่นๆ ทั้งหมดมาประสานกันอยู่โดยรอบอย่างเป็นระบบ มีระดับความเป็นนามธรรมสูงมากขึ้น มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกลมกลืนเป็นเรื่องราวเดียวกันในลักษณะโครงเรื่องทั้งหมดของปรากฏการณ์ (story line)

การให้รหัสเชิงทฤษฎี (Theoretical Coding) หมายถึง การให้รหัสสะสมอย่างเป็นระบบที่มีทั้งการวิเคราะห์ (การแยกข้อมูลให้เป็นส่วนย่อยแล้วใส่รหัสความคิดรวบยอด) และการสังเคราะห์ (การนำรหัสรวมกลับเข้าด้วยกันในแนวทางใหม่) เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ แน่นหนา แต่ชัดเจน รัดกุม โดยการประสานสัมพันธ์ระหว่างการให้รหัสข้อมูลเข้ากับการบันทึกข้อมูลและการเก็บข้อมูลอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะความก้าวหน้าในเชิงนามธรรมที่เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับของกระบวนการวิจัยได้ 3 ลักษณะ คือ การให้รหัสแบบเปิดกว้าง การให้รหัสแบบแกนโครงสร้าง และการให้รหัสแบบคัดเลือก

การให้รหัสแบบเปิดกว้าง (Open Coding) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะเริ่มต้นของการวิจัยโดยการแยกย่อยข้อมูลเพื่อให้ความคิดรวบยอด (ตั้งชื่อ) กับข้อมูลหรือการ

สร้าง "มโนทัศน์" จากนั้นจึงนำมโนทัศน์ที่มีความคล้ายคลึงกันมารวมกันเรียกว่าการสร้าง "หมวดหมู่" ซึ่งต้องระบุคุณลักษณะและมิติของแต่ละหมวดหมู่ไว้ด้วย การสร้างหมวดหมู่ทำให้การวิเคราะห์ที่มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้นเป็นการลดทอนจำนวนหน่วยข้อมูล ทั้งนี้กระบวนการให้รหัสแบบเปิดจะผ่าน กระบวนการแยกย่อย ตรวจสอบ เปรียบเทียบ ในลักษณะการวิเคราะห์หน่วยย่อย (Microanalysis) คือพิจารณาข้อมูลดิบอย่างละเอียดบรรทัดต่อบรรทัด คำต่อคำ เพื่อเปิดให้เห็นมโนทัศน์ใหม่ ความหมายใหม่จากข้อมูล

การให้รหัสแบบแกน (Axial Coding) หมายถึง กระบวนการนำข้อมูลกลับเข้ามา รวมเข้าด้วยกันในวิถีทางใหม่ ภายหลังจากการให้รหัสแบบเปิด โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบด้วยการใช้หมวดหมู่หนึ่งเป็นหลักแล้วมีหมวดหมู่ย่อยอื่นๆ มาสัมพันธ์อยู่โดยรอบใน วิถีทางที่เรียกว่ารูปแบบเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm model) คือการบูรณาการโครงสร้าง (structure) และกระบวนการ (process) เข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) เงื่อนไข (conditions) เป็นโครงสร้างของสภาพแวดล้อมที่ปรากฏการณ์ดำเนินไป (2) การกระทำ / กลยุทธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ (action / interaction strategies) เป็นยุทธวิธีหรือกิจวัตรที่บุคคลหรือกลุ่มตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขนั้นๆ และ(3) ผลที่เกิดตามมา (consequences) เป็นผลจากการกระทำ/ปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกระบวนการในการให้รหัสแบบแกน จะช่วยให้เข้าใจธรรมชาติความเป็นพลวัตและความเกี่ยวพันของเหตุการณ์นั้นๆ ได้

การให้รหัสแบบคัดเลือก (Selective Coding) หมายถึง กระบวนการคัดเลือกหมวดหมู่ที่เป็นแกนศูนย์กลาง (core category) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา แล้วบูรณาการให้หมวดหมู่อื่นๆ ทั้งหมดประสานกันอยู่โดยรอบอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นโครงเรื่อง (story line) ใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยใช้เทคนิคการเขียนโครงเรื่อง การเขียนแผนผัง (diagram) และหาแนวคิดหลักจากการทบทวน ข้อมูลดิบและบันทึกของผู้วิจัย เมื่อได้โครงสร้างของทฤษฎีแล้วจึงทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ และขัดเกลาทฤษฎีโดยการเสริมหมวดหมู่ คุณลักษณะ และมิติของหมวดหมู่ให้สมบูรณ์จนทฤษฎีมีความแน่นอนหนา สามารถอธิบายได้อย่างหลากหลายและชัดเจนจนถึงจุดที่เรียกว่ามีความอิ่มตัวเชิงทฤษฎี (theoretical saturation)

ความอิ่มตัวเชิงทฤษฎี (Theoretical Saturation) หมายถึง สภาวะที่หมวดหมู่ ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในหมวดหมู่ (คุณลักษณะและมิติของแต่ละหมวดหมู่) และความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ได้รับการตรวจสอบและพัฒนาอย่างแน่นอนหนา ผู้วิจัยไม่พบข้อมูลใหม่ที่จะนำมา

เดิมหรือพัฒนาหมวดหมู่จากการวิเคราะห์ข้อมูลอีก ซึ่งโครงสร้างของทฤษฎีจะมีลักษณะยืดหยุ่น คือมีอำนาจในการอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างหลากหลายและชัดเจน

ความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensibility) หมายถึง ความตระหนักในรายละเอียดก่อนต่อความหมายที่มีอยู่ในข้อมูลของผู้วิจัย ความสามารถที่จะเข้าใจ มองเห็น แยกสิ่งที่มียู่ในข้อมูลได้ตรงประเด็น สามารถเปลี่ยนข้อมูลรูปธรรมที่ดูธรรมดาสามัญให้เป็นความคิดรวบยอดเชิงนามธรรมที่มีคุณค่าด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้รวดเร็วและน่าเชื่อถือ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของ ผู้วิจัยบนฐานของข้อมูล ได้แก่ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพ และปฏิสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับข้อมูลที่ผ่านมาการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจริง

การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) หมายถึง การเก็บข้อมูลสะสมอย่างเป็นระบบเพื่อการสร้างทฤษฎี ซึ่งจะก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้นตามกระบวนการวิจัย โดยผู้วิจัยจะต้องประสานสัมพันธ์ระหว่างการเก็บข้อมูล การให้รหัสข้อมูล และการบันทึกข้อมูลเข้าด้วยกันแบบกลับไปกลับมาอย่างมีความยืดหยุ่น เพื่อตัดสินใจว่าจะเก็บข้อมูลอะไร จากใคร และที่ใด ด้วยการนิรนัยจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นมาจากการอุปนัยไปซึ่งนำการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป ในลักษณะที่เป็น การมุ่งเน้นการเลือก มโนทัศน์ที่เป็นตัวแทนปรากฏการณ์ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับจำนวนจำแนกตามลักษณะลำดับได้ 3 แบบ คือ การเลือกตัวอย่างแบบเปิดกว้าง การเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความ หลากหลาย และ การเลือกตัวอย่างแบบวิวินิจฉัย อันจะเป็นผลให้กระบวนการเก็บข้อมูลถูกควบคุมด้วยทฤษฎีที่กำลังผลุดขึ้นในทางกลับกันด้วย

การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเปิดกว้าง (Open Sampling) หมายถึง การเลือกเหตุการณ์ตัวอย่าง (Sampling incidents) สำหรับการค้นหาหมวดหมู่ คุณลักษณะ และมิติที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่เปิดกว้างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อขยายการให้รหัสออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมขอบเขตของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ครบถ้วน

การเลือกตัวอย่างแบบหาความสัมพันธ์และความหลากหลาย (Relational and Variational Sampling) หมายถึง การเลือกเหตุการณ์ตัวอย่าง สำหรับนำมาใช้เชื่อมโยงหมวดหมู่ และหมวดหมู่ย่อยเข้าด้วยกันในลักษณะกระบวนการที่ค้นพบแบบแกนโครงสร้าง ซึ่งจะนำไปสู่การ ค้นพบกระบวนการ และรูปแบบที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ ตลอดจนทำการตรวจสอบและพัฒนาหมวดหมู่ให้มีความแน่นอนมากยิ่งขึ้น

การเลือกตัวอย่างแบบวิจจัย (Discriminate Sampling) หมายถึง การเลือก เหตุการณ์ ตัวอย่าง สำหรับตรวจสอบโครงเรื่อง (story line) ความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ และ พัฒนาหมวดหมู่ที่ยังไม่สมบูรณ์ให้มีความอึดตัว เพื่อการให้รหัสแบบคัดเลือก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

แนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แนวคำถามในการเก็บข้อมูลสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งจะเป็นเพียงแนวทางที่สามารถยืดหยุ่นและปรับไปตามบริบทของกระบวนการสนทนา ปฏิสัมพันธ์ของผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล การวิจัยในแต่ละสถานการณ์ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะปรับคำถามให้มีความลึกซึ่งเฉพาะเจาะจง ตามความซับซ้อนของการสะสมข้อมูลจากการวิเคราะห์ สำหรับประเด็นคำถามในการเก็บข้อมูล มีดังนี้

1. กระบวนการหรือแบบแผนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลไทยเป็นอย่างไร ดำเนินไปอย่างไร

1.1 ครูตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาลได้อย่างไร เป้าหมายในการเป็นครูอนุบาลเกิดขึ้นได้อย่างไร มุ่งมั่นมาตั้งแต่ตอนไหนหรือมีจุดหักเหอะไรในชีวิตที่ส่งผลให้มาเป็นครูอนุบาล

1.2 ลักษณะการปฏิบัติงานของครูในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1.3 ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1.4 การอยู่ในวิชาชีพครู ครูต้องเปลี่ยนแปลงตนเองด้านไหนบ้าง อะไรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว อะไรที่กำลังต้องปรับปรุงเรียนรู้เพิ่มต่อไป

1.5 ปัญหาและอุปสรรคในแต่ละช่วงของการปฏิบัติงานของครูเป็นอย่างไร และครูได้ดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างไร

1.6 ครูยื่นหยัดต่อความมุ่งมั่นในวิชาชีพการเป็นครูอนุบาลได้อย่างไร

1.7 ครูเคยท้อแท้ หรือหมดกำลังใจในการเป็นครูหรือไม่ หากเคย สาเหตุคืออะไร และกลับมามุ่งมั่นเช่นเดิมได้อย่างไร

1.8 ครูมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาตนเองต่อไปหรือไม่ เรื่องอะไร อย่างไร

2. โครงสร้างของเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลมีแบบแผนอย่างไร

2.1 ประสบการณ์ในช่วงชีวิตวัยเด็กจนกระทั่งก่อนเข้าสู่วิชาชีพครูเป็นสภาพการณ์หรือเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการปฏิบัติวิชาชีพหรือการพัฒนาวิชาชีพครูอนุบาลหรือไม่ อย่างไร เช่น บุคลิกหรือคุณลักษณะส่วนตัวของครู การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ในโรงเรียน การปลูกฝังค่านิยมหรือประสบการณ์อื่นๆ

2.2 ทำไมครูจึงตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครูอนุบาล หรือทำไมครูจึงมีแรงบันดาลใจในการเป็นครูอนุบาล และทำไมครูจึงมีความมุ่งมั่นในการทำงาน

2.3 การตัดสินใจหรือแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการเป็นครูอนุบาลเกิดขึ้นตอนไหน อย่างไร

2.4 ทำไมครูจึงมีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติต่อวิชาชีพครูอนุบาลตลอดระยะเวลาการทำงาน

2.5 อะไร/ใคร/ เหตุการณ์อะไรที่ทำให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพ

2.6 ผู้บริหาร เพื่อนครู ผู้ปกครอง เด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อม นโยบายของโรงเรียนส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพหรือไม่ อย่างไร

2.7 การพัฒนาวิชาชีพของครูมีวิธีการอะไรบ้าง เกิดขึ้นที่ใด เวลาใด กับใครบ้าง

2.8 พัฒนาการชีวิตวัยผู้ใหญ่ส่งผลต่อพัฒนาการวิชาชีพหรือไม่ อย่างไร

2.9 อายุ วุฒิภาวะส่งผลต่อการเติบโตทางด้านวิชาชีพหรือไม่อย่างไร

3. ผลที่เกิดตามมาจากการเปลี่ยนแปลง/เติบโตทางวิชาชีพ

3.1 ลักษณะการปฏิบัติงาน ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ส่งผลต่อชีวิตส่วนตัวของตน การทำงาน เพื่อนครู โรงเรียน ผู้ปกครอง เด็ก ผู้บริหาร ครอบครัว วงการการศึกษาหรือไม่ อย่างไร

3.2 การเปลี่ยนแปลงและเติบโตในวิชาชีพในแต่ละขั้นเป็นฐานให้แก่อันหรือไม่ มีลำดับขั้นของความยากง่ายในการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

3.3 ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้วิธีการต่างๆในการพัฒนาวิชาชีพ หรือหลังจากการเข้าร่วมเหตุการณ์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพต่างๆ

ภาคผนวก ค

เอกสารขอความยินยอมก่อนการเข้าร่วมการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย

ดิฉันนางสาวศิริประภา พงศ์ไทย เป็นนิสิตปริญญาเอก สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเรื่อง “กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอนุบาลที่มีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ: การศึกษาโดยวิธีการสร้างทฤษฎีพื้นฐานเชิงอุปมาน” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบว่า คุณครูอนุบาลมีกระบวนการในการพัฒนาวิชาชีพครูมาอย่างไร และมีโครงสร้างของเงื่อนไขอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางวิชาชีพในแต่ละช่วงของการทำงาน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดว่าจะเก็บข้อมูลจากคุณครูอนุบาลที่พัฒนาวิชาชีพจนถึงขั้นมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพ คือ ครูสามารถค้นหาความหมายที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวิชาชีพของตนเอง ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในวงการการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยใคร่ขอเชิญท่านร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่ง ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะสนทนากับท่านโดยใช้เวลาครั้งละประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยจะขอบันทึกเสียงในการสนทนาด้วย และขอเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพของท่าน ได้แก่ การเข้าร่วมในชั้นเรียน การเข้าร่วมในการประชุมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ หรือกิจกรรมอื่นๆ โดยท่านจะเป็นผู้ตัดสินใจให้ผู้วิจัยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือไม่ก็ได้ หรือเป็นเพียงบางกิจกรรมและเป็นครั้งคราวก็ได้ หรือจะมีการวางแผนก่อนล่วงหน้าก็ได้ ตามความสะดวกใจและความสมัครใจของท่าน

ข้อมูลหลักในการวิจัยจะเป็นการสนทนากันเรื่องการทำงานเป็นครูอนุบาลของท่านว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง เพราะอะไร ซึ่งข้อมูลจะเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับการสอน การพัฒนาวิชาชีพ ความมุ่งมั่น ปัญหาอุปสรรค การแก้ไข รวมทั้งอุปนิสัยส่วนตัว และภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อดังกล่าว ข้อมูลที่ได้จากท่านและคุณครูคนอื่นๆ ผู้วิจัยจะไม่นำไปเปิดเผยแก่บุคคลอื่น นอกจากการให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้ทรงคุณวุฒิของผู้วิจัยร่วมพิจารณาข้อมูลเท่านั้น และเมื่อจบการดำเนินการวิจัย ข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลาย

ในการให้ความร่วมมือในครั้งนี้ ไม่มีอะไรที่เป็นความเสี่ยงสำหรับตัวท่าน แต่จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับวงการการศึกษาปฐมวัย ในเรื่องความเข้าใจว่าครูอนุบาลสามารถพัฒนาวิชาชีพจนมีกระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูในแต่ละช่วงอย่างไร ด้วยปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้างในแต่ละช่วง ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้กับคุณครูอนุบาลท่านอื่นๆ ในการพัฒนา

วิชาชีพของตนเอง และเป็นแนวทางให้กับผู้เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และกว้างขวางขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ด้วย

ในการสนทนาหรือการให้ข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว และทำให้ท่านรู้สึกไม่ค่อยสะดวกใจที่จะตอบคำถามหรือให้ข้อมูลอื่นใด ท่านมีสิทธิ์ที่จะขอไม่ขอให้คำตอบข้อหนึ่งข้อใด หรือการให้ข้อมูลหนึ่งข้อมูลใดก็ได้ แต่ถึงอย่างไร ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือท่านในการพยายามให้ข้อมูลตามสิ่งที่เป็นมากที่สุด เพราะคำตอบ ความคิดเห็น หรือข้อมูลต่างๆ ของท่านไม่เกี่ยวกับการตรวจสอบหรือเรื่องถูก-ผิด แต่อย่างใด

การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นความสมัครใจของท่าน ท่านมีสิทธิ์ที่จะของดการให้ความร่วมมือเมื่อใดก็ได้ โดยจะไม่มีผลกระทบต่อตัวท่าน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวท่านแต่อย่างใด

ที่เรียนท่านมาทั้งหมดนี้ หากยังมีสิ่งใดที่ไม่ชัดเจน หรือหากท่านมีข้อสงสัย ได้โปรดถามดิฉันซึ่งเป็นผู้วิจัย จะช่วยอธิบายแก่ท่านจนเป็นที่พอใจ

การให้ความยินยอม

ข้าพเจ้าได้อ่านเอกสารขอความยินยอมนี้ และได้มีโอกาสถามข้อสงสัยจนเป็นที่พอใจแล้ว ข้าพเจ้าได้รับทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยละเอียด ข้าพเจ้ายินดีให้ความร่วมมือในฐานะผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ข้าพเจ้าเข้าใจดีว่า ข้าพเจ้ามีสิทธิ์ของการให้ความร่วมมือได้ทุกเมื่อ ถ้าต้องการ โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อตัวข้าพเจ้าไม่ว่าเรื่องใดและทางใด

ลงชื่อ..... ลงชื่อ.....

(ผู้ให้ความร่วมมือ)

นางสาวศิริประภา พงศ์ไทย (ผู้วิจัย)

วันที่..... วันที่.....

ภาคผนวก ง.
แบบบันทึกที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 6 แบบ ได้แก่ (1) แบบบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (บันทึกเชิงรหัส) (2) แบบบันทึกเชิงทฤษฎี (3) แบบบันทึกเชิงปฏิบัติการ (4) แบบบันทึกรหัส ข้อมูลแบบเปิด (5) แบบบันทึกรหัสข้อมูลแบบแกน (6) แบบบันทึกตรวจสอบความตรงซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (บันทึกเชิงรหัส)

รหัสผู้ให้ข้อมูล..... เก็บข้อมูลครั้งที่.....

วันที่.....เวลา.....น. วิธีการ.....

บันทึกการถอดเทปครั้งนี้ ตั้งแต่หน้า.....ถึงหน้า.....รวมทั้งสิ้น.....หน้า
ตั้งแต่บรรทัดที่.....ถึงบรรทัดที่.....รวมทั้งสิ้น.....บรรทัด

ลักษณะสัมพันธภาพ.....

.....

.....

บริบทของสถานที่และสถานการณ์การเก็บข้อมูล.....

.....

.....

ข้อสังเกตอื่นๆ.....

.....

บรรทัดที่	ข้อความ	รหัสเบื้องต้น
	สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

2. แบบบันทึกเชิงทฤษฎี ครั้งที่.....

ความคิดเห็น-ข้อสังเกตที่เกิดขึ้น

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

4.....

.....

3. แบบบันทึกเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่.....

การเก็บข้อมูลครั้งต่อไป

1.สิ่งที่ต้องการค้นหา

เพิ่ม.....

คุณลักษณะของผู้ให้

ข้อมูล.....

ด้วยวิธีการเก็บข้อมูล

แบบ.....

2.สิ่งที่ต้องการค้นหา

เพิ่ม.....

คุณลักษณะของผู้ให้

ข้อมูล.....

ด้วยวิธีการเก็บข้อมูล

แบบ.....

4. อื่นๆ

.....

4. แบบบันทึกรหัสข้อมูลแบบเปิด ครั้งที่.....

ชื่อโมโนทัศน์	คุณลักษณะ/ดัชนี	บรรทัดที่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. แบบบันทึกรหัสข้อมูลแบบแกน

เงื่อนไข

ปรากฏการณ์

.....

.....

.....

บริบทที่ทำให้ปรากฏการณ์คงอยู่

.....

.....

.....

การกระทำ/การจัดการเพื่อตอบสนองต่อปรากฏการณ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เงื่อนไขการกระทำ/การจัดการ

.....

.....

.....

ผลลัพธ์การกระทำ/การจัดการ

.....

.....

.....

6. แบบบันทึกการตรวจสอบความตรง

ของ การนำเสนอปรากฏการณ์ "กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาล"

1. การนำเสนอข้อมูลนี้ตรงกับประสบการณ์กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพของคุณครูหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

2. การนำเสนอข้อมูลนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะ เงื่อนไขชีวิตของคุณครูที่เกี่ยวข้องกับ
กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาลหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. มีประเด็นที่ขาดหายไปหรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

4. ข้อมูลนี้เสนอปรากฏการณ์ "กระบวนการเติบโตทางวิชาชีพครูอนุบาล" ได้ถูกต้องหรือไม่
เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ.
ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น

บันทึกการสัมภาษณ์	วิเคราะห์ข้อมูล
1 (หลังจากทักทายแล้ว เอกรินนำเข้าสู่การสัมภาษณ์ โดยบอกถึงโครง 2 การ ประเด็นคำถาม และการนำข้อมูลไปที่ได้ไปใช้)	
3 เอ: อยากทราบเกี่ยวกับประวัติชีวิตนะค่ะว่า อย่างเช่น ตอนเล็กพี่น้อง 4 เกิดที่ไหน หรือว่า ในครอบครัวพี่น้อง มีพี่น้อง เกิดคน บุคลิกตอนเล็กๆ เป็น 5 อย่างไร การเลี้ยงดูจนถึงปัจจุบัน เพื่อทราบความเป็นมาเป็นไปน่าจะมี 6 ผลต่อหรือเชื่อมต่อการเป็นครอบครัวมา จำได้ว่ามีคำถามย่อยๆ 4 อัน	
7 พี่นิง: พี่เพิ่งอ่านเมื่อเช้านี้ละ ไม่น่าจะได้กลิ่นกรองให้เอ็งอะ แล้ววัน 8 เสาร์ที่จะคุยเป็นหัวข้ออะไรละ หรือว่าต่อจากวันนี้	
9 เอ: คือๆ ก็คิดว่าวันนี้เราคุยกันได้แค่นี้	
10 พี่นิง: วันวันนี้ พี่เอาให้เอ็งว่าๆ ก่อนแล้วกัน แต่ก็อาจจะไม่จบทั้ง 4 11 หัวข้อ วันเสาร์	
12 พี่นิง: ประวัติเนี่ยละ ครอบครัวของพี่เนี่ยละ 5 คนพี่น้อง แล้วพี่ก็เป็น 13 คนที่ 4 คุณพ่อความรู้แค่ป.4 ก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นลูกจีน แล้วก็	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๔
14 เหมือนว่าต้องช่วย เป็นลูกคนโต คือไม่ใช่ลูกจริง เป็นลูกบุญธรรมอีกที 15 หนึ่ง อาจมาเลี้ยง แล้วก็ก็มีลูกอีกเยอะแยะตามมาจากที่ซอกคุณพ่อ	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๕
16 พี่มาเลี้ยง แล้วก็เหมือนเป็นลูกคนโต ออกมาช่วยงานตั้งแต่เล็กๆ เพราะ 17 ฉะนั้นพอแต่งงานแล้วเนี่ยละ พ่อก็เป็นคนเหมือนว่ามีเงินการทำงาน	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๖
18 ความรู้ไม่เยอะแต่ทำอะไร ทำจริง แล้วเขาก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จ 19 สำเร็จในชีวิตในแง่อาชีพของเขา เป็นเอเย่นขายน้ำอัดลม เขาก็จะขายไป	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๗
20 หัวเลย หลายอำเภอ จังหวัดตรัง ทางใต้	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๘
21 เอ: อ้อ พี่นิงอยู่จังหวัดตรัง	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๙
22 พี่นิง: ค่ะจังหวัดตรัง โดมาพี่เป็นลูกคนที่ 4 พี่น้อง ก็เป็นลูกที่ติดแม่ 23 มาก เนื่องจากว่าค่อนข้างเล็ก พี่กับน้องห่างกันแค่ปีเดียว พี่ๆ อีก 3 คนก็	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๑๐
24 ห่างกัน 2-3 ปี พี่คนโตก็ไม่ได้อยู่ด้วย พี่คนทีสองกับที่ สามก็โตมาด้วยกัน 25 แล้วเขาก็มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ที่บ้านก็จะเหลือพี่กับน้องที่เล็กสุด ก็	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๑๑
26 จะติดแม่ คิดคิดว่า แม่เป็นแม่บ้าน ตอนที่มีพี่น้องแม่ไม่ได้ทำงานแล้ว 27 แม่ก็จะมาเป็นแม่บ้าน แม่ก็จะมีเวลาให้เต็มที่ มาดูแลเรา มา เราจะมีลูก	- ใจจดใจจ่อ : พี่นิง ๓๓๖-๑๒

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกการถอดความ

3

บันทึกการถอดความ

24 เย็บ เวลาแม่เอาผ้ามาตัดเป็นเสื้อเนี่ยะ การตัดที่เป็นการกะ การกะระยะ
 25 มีการตัดที่มีมันคง อะไรแบบเนี่ยะคะ การใช้ผ้าอย่างประหยัด เห็นคุณค่า
 26 ของผ้า ขั้นตอนที่เป็น step เป็นขั้นๆ ระเบียบ จนมันเสร็จออกมา พิจารณา
 27 ตรงนี้เป็นส่วนที่สำคัญเหมือนกัน ตอนนี้อย่างเห็นไม่ชัดว่าส่งผลกระทบต่อ
 28 กับการที่เราเย็บกับเด็กๆ แต่ที่คิดว่า เป็นความอดทน เป็นความใจเย็น
 29 แล้วตอนเด็กๆ เราเย็บ เคียวมันก็พันเคียวมันก็ติด แม่ก็ใจเย็นที่จะสอน
 30 เรา ตรงนั้นด้วยมั้งคะ การเย็บผ้าที่มันต้องแก้แล้วแก้อีก ทำผิดแล้วผิดอีก
 31 เนี่ยะ มันถูกฝึกมาให้เราอดในบางเรื่อง ให้เราใจเย็นมากในบางเรื่อง
 32 แล้วก็ความรักของแม่ตรงนั้นด้วย แต่เนื่องจากว่าเป็นลูกคนเล็กจึงค่อนข้าง
 33 ข้างตามใจตนเอง คิดนิสสัยที่ไม่ดีหลายอย่างมา ซึ่งโตมาเนี่ยะเห็นเลยว่า
 34 ต้องแก้มากมาย การไม่ตรงต่อเวลา เคียวอีกนิด เคียวอีกหน่อย (เป็นเหมือน
 35 กัน) ก็จะเยอะ แต่พอมาทำงานตรงเนี่ยะ ความรับผิดชอบเป็นเรื่อง
 36 สำคัญ เวลาเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าเวลาเซต rhythm แต่ละวันจะมี
 37 ช่วงใช้ใหม่คะ แล้วเราก็ต้องหยุดตัวเองให้ได้ เอาละช่วง free play เอาแค่
 38 นี้ เย็บผ้าได้แค่นี้ ต้องหยุดแล้วเพราะว่าเวลามันหมดแล้วไม่มันมันจะ
 39 กระวบ มีผลให้เด็กนอนน้อย พี่ก็พยายามปรับมาตลอดก็ดีขึ้นมาในระดับ
 40 หนึ่ง แต่ก็ยังต้องทำงานต่อ ยังไม่ดีขึ้นเต็มร้อย ตรงนั้นนะคะที่เห็น แล้วก็
 41 ถ้าเราไม่ตรงต่อเวลาเนี่ยะเด็กก็ซึมซับไป แต่ถ้าเรารู้ ตรงนี้ทำแค่นี้ หมด
 42 เวลา ก็พอ คือกะเวลาไว้พอดีกับเวลาเหมือนอย่างที่เราเจอครูออดออร์ฟ
 43 มาอบรมให้เรา ครูเมืองนอกเนี่ยะเขาจะเก่งมากในการกะเวลาในการให้
 44 เนื้อหาในช่วงเวลาเท่านั้น เขาสามารถ lecture ได้ชนิดที่เข้มข้น ผู้ฟัง
 45 ประทับใจ ได้ประโยชน์ แล้วก็จบตรงเวลาเนี่ยะ สำหรับอันนั้นที่ยังไม่ได้แต่
 46 ก็รู้ว่าต้องพัฒนา ครูอนุบาลเราต้องทำ เพื่อเด็ก เพื่อตัวเราด้วยแต่ที่
 47 สำคัญคือเพื่อเด็ก เพราะถ้ามันกระวบไปหมดเนี่ยะ การนอนก็กระวบ
 48 ตอนตื่นก็กระวบ ออกไปก็กระวบ ก็จะมีผลไปหมด คือทุกอย่างในอดีต
 49 ของเรา มีอะไรที่พี่
 50 เอ้ : ค่ะก็มีบุคคลิกลักษณะตั้งแต่เล็กๆ ที่มันเอื้อแล้วก็สิ่งติดมาที่เราต้อง
 51 เปลี่ยนแปลง
 52 พี่หนึ่ง : คือที่ว่ามันเป็นทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดีที่ติดมา การที่เป็นคน
 53 ชอบทำอะไรตามใจตัวเอง ไม่ตรงต่อเวลาจะเป็นหนัก บันทวนการทำงาน
 54 ในปัจจุบัน ก็เป็นสิ่งที่เห็นว่าเราต้องตั้งหน้าตั้งตาแก้ ก็จะทำงานตรงนี้ได้

- การเขียนส่งมา ต่อ ม.ค. ๒๐๒๓ 19/๖๖

- ฝึกใจไม่ดี - คุมไม่ทัน
- ไม่ตรงต่อเวลา

- ปรับตัวเข้ากับสภาพการทำงาน rhythm
- ยึดตามเวลา

ปรับแก้พฤติกรรม
- เวลาที่มันไม่มัน
- ๓.๖. ๓.๖๖ พ.ศ. ๒๕๖๖

๓.๖. ๓.๖๖ พ.ศ. ๒๕๖๖

ฝึกอดทนและใจเย็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกการถอดความ

4
พ.ใน.พ.ว.อ.พ.ว.

๑๐ ตีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑๑ เอ้: แล้วถ้าคนอื่นๆ มาทำงานพรุ่งนี้เหมือนพีหนิง แล้วถ้าสมมติว่าเขามี

๑๒ บุคลิกแบบนี้เหมือนพีหนิง เขาจะเห็นว่าเขาต้องแก้เหมือนพีหนิงใหม่คะ

๑๓ อะไรที่จะทำให้เขารู้ว่า...เออ เราต้องแก้ตรงนี้

๑๔ พีหนิง : อะไรทำให้รู้เธอ มีใครไม่ใช่แค่ในการเรียนการสอนอย่างเดียว

๑๕ แต่ในชีวิตมันก็ปั่นป่วนมากขึ้น นิดๆไปสลาย คนอื่นต้องรอ บางที ครึ่งชั่วโมง

๑๖ บางที 45 นาที นิดแมกลับไปเข้าครึ่งชั่วโมง เมื่อก่อนแมก็แข็งแรงแมก็มี

๑๗ มีอะไรทำ เราก็เป็นเด็กก็ไม่เป็นไร แต่เดี๋ยวนี้แม้อายุมากแล้ว ให้เขามารอ

๑๘ เราก็ไม่ใช่เด็กแล้วนัดไว้ 6 โมงเย็น แต่มาหนึ่งทุ่ม แมก็ต้องรอทานข้าว ก็

๑๙ ไม่น่าดี ถึงแม้มันเป็นจุดเล็ก เราอาจจะบอกว่า ย๊า! เราทำงานโรงเรียน

๒๐ แล้วเราก็มายกบอกว่าจะกลับมากินข้าวไปซื้อของ พอถึงเวลาเราlate เรา

๒๑ ทำงาน หยุดไม่ได้ ปรากฏว่าเราก็สาย ผิดนัดแม่ ครึ่งชั่วโมง ถึงแม้มันจะ

๒๒ เป็นการทำงาน แต่ก็เป็นการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพพอ แม่ต้องเฝ้าตั้ง

๒๓ ครึ่งชั่วโมง แม่ที่ก็เป็นคนตรงเวลา ไม่รู้พี่ไปติดมาจากไหน แม่เขาทำอะไร

๒๔ ต้องเตรียมพร้อมและต้องเสร็จก่อนเวลา เสร็จก่อนเวลานี้ละ เขาก็ช้า แม่

๒๕ ก็ต้องรอแล้วก็รู้สึกกก...แย่นะ แต่ถ้าแม่ช้าเหมือนเราคงไม่เป็นไร เป็นคน

๒๖ ที่เสร็จก่อนเสมอ อันนี้ที่คิดว่ามันไม่ใช่มาจากพ่อกับแม่สอนนะ แต่ที่คิดว่า

๒๗ ว่ามันเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแล้ว เพราะถ้ามองว่าคนเราไม่ได้มีชาติเดียวเนี่ย

๒๘ ยะ ที่คงจะฝึกมาดีมาก ทั้งที่มีพ่อกับแม่ตรงต่อเวลาที่ยังไม่ตรงต่อเวลา

๒๙ เลย

๓๐ เอ้:แล้วตอนเล็กๆ เนี่ยพีหนิงเรียนที่ตรางเหรอคะ

๓๑ พีหนิง: ค่ะก็ลืมเล่าไปว่าพี่ได้เรียนหลายอนุบาลหลายแบบ เนื่องจาก

๓๒ ย้ายบ่อย มีปัญหาว่าไม่อยากไปโรงเรียน ก็เข้าเรียนซักประมาณ 4 - 5

๓๓ ขวบ 4 ขวบได้มั้ง ก็ถือว่าเร็วอะนะ แต่เนื่องจากว่าไม่อยากไปโรงเรียน

๓๔ ร้องประจำ แมก็เลยต้องพาย้ายโรงเรียน พี่ก็เลยได้เรียนโรงเรียนที่ไม่เน้น

๓๕ การเรียนมากซัก 2 ปี แล้วก็กลับมาที่โรงเรียนเก่า เพราะว่าวิซการเขา

๓๖ แข็งมาก พอกลับมา ก็เรียนโรงเรียนที่เรียนๆ เต้นๆ มา มาถึงก็มาตาม

๓๗ เขาไม่ทัน ก็เลยต้องซ้ำชั้น ก็เลยซ้ำเมื่อเทียบกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ก็ 7

๓๘ ขวบมั้งชั้นป.1 ก็ถือว่าโหดดีไป

๓๙ เอ้:สมัยก่อนไม่ค่อยซ้ำเท่าไรอะคะเพราะเธอก็อยู่ที่อ่างทอง เขาเรียก

๔๐ นอกเกณฑ์? ในเกณฑ์ เธอยุ่ นอกเกณฑ์อยู่ 3 ปี ไม่มีอนุบาล

- ลานแห่งที่ (ค.พ.อ.พ.ว.อ.)
1. ก.ร.อ.ส. (ค.พ.อ.พ.ว.อ.)
2. ไร่อ่างที่ป.อ.พ.ว.อ.

(พ.อ.พ.ว.อ.)
- พ.อ.พ.ว.อ. (ป.อ.พ.ว.อ.)
- ป.อ.พ.ว.อ. (ป.อ.พ.ว.อ.)

ป.อ.พ.ว.อ.

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกถอดความ

บันทึกถอดความ 5

121 พี่หนึ่ง: ถือว่าโชคดี พี่พอเข้าป.1 ก็ถือว่าเรียนอย่างเดียวเลย เรียนเป็น
 122 หลัก ก็
 123 เอ: เป็นโรงเรียนในเมือง
 124 พี่หนึ่ง: เป็นโรงเรียนในเมือง ก็ตั้งใจตั้งใจเรียน เพราะว่าจะอยากจะเป็น
 125 เด็กดี ให้พ่อแม่ภูมิใจ ก็เลยเรียนเต็มตลอด มัธยมก็ย้ายโรงเรียน ม.2 ก็
 126 เข้ามาเรียนกรุงเทพ ระยะเวลาหนึ่ง ปีหนึ่ง พอดี พ่ออยากให้เก่งภาษาจีนก็เลย
 127 ให้ไปเรียนที่สิงคโปร์ 3 ปี ก็เป็นช่วงที่เราต้องปรับตัว ภาษาจีน ภาษา
 128 อังกฤษอะไรเงี้ยอะคะ ก็อาจจะเป็นเพราะฐานแน่น ฐานวิชาการมาตั้งตั้ง
 129 แต่เล็กๆ ก็เลยเรียนได้ ก็กลับมาเอ็นเข้าคณะบัญชีเรียนต่อมาจนจบ
 130 เอ: ตอนเล็กพี่หนึ่งเคยคิดไหมคะว่าอยากจะเป็นอะไร
 131 พี่หนึ่ง: ไม่เคยคิดจะเป็นครู (หัวเราะ) บอกได้เลยว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่
 132 ไม่เคยคิด แต่ถ้าถามว่าประทับใจครูคนไหน ที่ดี ๆ ก็มี ที่ไม่ดีที่ประทับใจ
 133 ตราติดเรามากก็มี แต่ว่าไม่เคยคิดจะเป็นครู ไม่เคยคิดเลย แต่สาเหตุที่
 134 เปลี่ยนก็เพราะว่าตอนนั้นที่อยู่มหาชัยปี 3 มันเหมือนกับที่เราเกิดคำ
 135 ถามหลายอย่างเกี่ยวกับชีวิต แล้วก็ คือเราจะรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่งที่มันเป็นคือรู้
 136 สึกว่าเราเรียนเก่ง แต่เพื่อนเพื่อนไม่เป็น คือเขาแต่เรียน อันนั้นคือสิ่งที่เรา
 137 คิดว่าไม่ได้เป็นปัญหา การเรียนอย่างเดียวกัเพียงพอแล้ว เพราะเราเรียน
 138 ได้ดีเราก็จะมีอนาคตรุ่งเรือง เราคิดแบบนั้นนะ ที่นี้เราก็จะอยู่ในมุมที่
 139 แคบ ที่นี้พอพี่เข้ามามหาวิทยาลัยเนี่ยะ อิมมม..พอดีที่โชคดีได้เพื่อนดีมา
 140 ตลอด ไม่ว่าจะไปไหน ไปสิงคโปร์ก็ได้เพื่อนดี แต่พอกลับมารู้สึกว่า เรา
 141 ไม่ค่อยมีความสุขในหมู่เพื่อน ถึงแม้เราจะมี้เพื่อนดี แต่เราก็รู้สึกว่าบาง
 142 อย่างในชีวิตที่ขาดหายไป แล้วเราก็ตอบตัวเองไม่ได้ว่ามันคืออะไร แต่
 143 ตอนนั้นเนี่ยะปี 3 ได้มีโอกาสได้ไปฝึกงาน ด้านบัญชี และเราก็รู้สึกว่า ไม่
 144 ไร รู้สึกมันเป็นงานที่ มันดูเหมือน จำเจ น่าเบื่อ เป็นความรู้สึกที่ แห้ง
 145 แล้ง อืม แห้งแล้ง ขาดชีวิตชีวาที่ก็เลยไม่อยากจะทำ แต่ตอนนั้นก็ได้
 146 คิดว่าจะออกแต่แผนุชวงปี 3 เป็นช่วงที่มีกลุ่มเขาสอนโยคะอะคะ กลุ่ม
 147 Neo-Humanism อาจารย์เกียรติวรรณไปสอนโยคะที่ธรรมสถาน แล้วก็
 148 มันเป็นจุดเปลี่ยนตรงที่ว่าได้อ่านหนังสือ อัตศึกษา ที่อาจารย์เกียรติวรรณ
 149 แปลมา ก็เลยเหมือนกับว่า เอ ชีวิตมีอีกด้านนึงนะที่เราไม่เคยมอง ไม่
 150 เคยถาม เป็นชีวิตด้านข้างใน จิตวิญญาณ อะไรเงี้ยอะคะ ก็อีกแนวมาจาก
 151 ชีวิตเดิมๆ ก็เลย.. ทำให้เราารู้สึกว่า จะหาทางเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนชีวิต

- เป็นเด็กดีพอไหม ใช้กับคุณพ่อ
 1. คนคน. ๒.๒
 2. ไปเรียนสิงคโปร์
 3. พอดีกับ...
 - ค. ๒๕๓๖-๒๕๓๗...
 - ไม่เคยคิดจะเป็นครู
 - Turning Point...
 1. พอ Q. พอ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกการถอดความ

152 ที่...ทางนี้เราไม่ไปละ เราไปอยากไป เหนืออาจารย์เกียรติวรรณจะทำ
 153 โรงเรียน แล้วก็หนังสือเกี่ยวกับโรงเรียนมาให้อ่าน เป็นโรงเรียนเกี่ยวกับ
 154 Neo-Humanism ซึ่งพอเราอ่านแล้วเนี่ยะ ก็คือเป็นโรงเรียนในฝันสำหรับ
 155 เราในตอนนั้น เหนืออาจารย์ทำโรงเรียนด้วย กำลังจะเปิดตอนที่พี่จบ
 156 ดี อาจารย์ก็ชวน อ่านแล้วเราประทับใจ อันนี้ก็ไม่ต้องทำ ไปเลย
 157 (หัวเราะ) พี่ก็ไปเลย โดยที่ไม่มีความรู้มาก่อน แต่ก็ถือว่าสอนอนุบาล
 158 จุดที่เปลี่ยนก็อาจจะเป็นเพราะว่าตอนเล็กๆ เราเจอโรงเรียนที่ไม่ประทับใจ
 159 ใจมาตลอด อนุบาลช่วงสั้นมาก แต่ตอนประถมนี้ ก็เหมือนกับเรียนได้
 160 แต่ก็ไม่ได้มีความสุขในการเรียน เนื่องจากว่า อะไรละ ต้องเรียนวิชาการ
 161 ตลอด summer ก็ต้องเรียนพิเศษอะไรเงี้ย ต่อเนื่องตลอด เมื่อไรจะจบ
 162 เมื่อไหร่จะไม่ต้องเรียน แต่พอมานั่งโรงเรียนในฝันเนี่ยะคะ มันดึงเราใน
 163 ตอนนั้น ก็เลยไป เออ! จริงๆ แล้วชีวิตมันมีแง่มุมที่ลึกกว่านั้นอีกนะ แต่
 164 พี่ไม่แน่ใจว่าพี่จะคุยกับเอ๋ พอตีช่วงมันสั้น พี่คงต้องใช้เวลาคิดสักหน่อย
 165 ว่า พี่จะคุยกับเอ๋ได้ไหม
 166 เอ๋ : ค่ะ ได้ค่ะ
 167 พี่หนิง : แล้วถ้าคุยได้ใจ แล้วเดี๋ยววันเสาร์พี่ค่อยคุย (หัวเราะ)
 168 เอ๋ : กำลังจะถามต่อตรงจุดนี้พอดี ค่ะ
 169 พี่หนิง : ค่ะ แต่เอ๋ถามได้ เพื่อพี่จะลองเก็บไปคิดดู
 170 เอ๋ : ค่ะ ก็คือ ในช่วงจุดหักเหเนี่ยะคะ อยากให้พี่หนิงช่วยขยาย เพราะเอ๋
 171 คิดว่าสำคัญ เพราะว่าเราก็เรียนในระบบ แบบว่า คือเรียนตามกันไป อยู่
 172 ในระบบมาก่อน แต่เอ๋ เราก็ถามขึ้นมา เอ๋ว่ามันเป็นประสบการณ์ที่น่า
 173 สนใจ ว่าสำหรับคนที่เกิดคำถามกับชีวิต บางคนเนี่ยะคือแบบ จนถึง
 174 กับวาระสุดท้าย โทษตาย อาจเพิ่งมาถามก็ได้ว่า แล้วชีวิตเราคืออะไร
 175 แล้วเราจะทำอะไรให้ใคร บางคนก็ยังไม่เคยถามเลย จนตาย บางที
 176 เราเป็นเด็กก็จะทำตามพ่อแม่
 177 พี่หนิง : เพราะว่าเราค่อนข้างจะเป็นลูกที่อยากให้พ่อแม่รัก ก็จะเป็นเด็ก
 178 ดี เชื่อฟัง อะไรที่พ่อแม่ภูมิใจ อืม..อยากทำ แล้วผู้ใหญ่สมัยก่อนเขาก็จะ
 179 เน้นว่า ตั้งใจเรียน เรียนหนังสือเก่ง พ่อแม่ก็มีความสุข ก็เอาไปคุยกับคน
 180 อื่นๆ ตรงนี้พี่คิดว่าคุยได้ พี่คิดว่า คือ ความทุกข์ ความทุกข์เป็นสิ่งที่ทำ
 181 ให้อยากเปลี่ยน แล้วประกอบกับการประทับใจโรงเรียนในฝัน Neo-
 182 Humanism ตรงนั้นเนี่ยะคะ เรารู้สึกว่า เราไม่รู้หรือว่าระบบหรือ

บันทึกการถอดความ
 ๑. เก็บตัวรวม ๖ หน้า
 ๒. เก็บตัวรวม ๖ หน้า
 ๓. เก็บ ๖ หน้า

๑. เก็บตัวรวม ๖ หน้า?

- แปลกดี เป็นพี่หนิง
 am to หน้า ๖ หน้า

- ตกยุค ๖ หน้าหน้า

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึก ๓๓๓๖๖

๗
พ.น.น.น.น.น.น.น.น.น.น.

183 อะไร แต่เนื่องจากว่าพอมันบอกว่าดี ผู้ใหญ่บอกว่าดี เราไม่มีคำถาม เรา
 184 อยากให้ชีวิตเราดี เราอยากให้อนาคตเราดี เราเดินตามอย่างเดียวเลยนะ
 185 หลับหลับตานะ พอดีวิธีค่านั้น เหมือนกับว่า ทำอย่างนั้นนะ มันจะออก
 186 มาเป็นแบบนี้ โตขึ้นก็จะมั่งมีอะไรนะ เรียบดี โตขึ้นอนาคตก็ดี การงานก็ดี
 187 ชีวิตก็ดี เงินเดือนก็ดี พอดีอย่างนั้นเต็มร้อยเลย ไม่ได้เป็นเด็กแหวกแนว
 188 เด็ก...อะไรนะ คิดอีกอย่างหนึ่ง พี่ก็เรียนมาจนจบ แต่ถ้าเป็นคนอื่นเขา
 189 อาจจะเบรคมาตั้งแต่เล็ก เล็กกว่านั้น อย่างหมอพร พี่ปู่ พี่เชื่อว่าต้องมี
 190 แบบนั้นตั้งแต่เล็กๆ เลย พี่มาเบรคเขาตอนปี 3 เราตามระบบมาตลอด
 191 มาจนถึงที่สุดของระบบแล้ว แล้วเขาก็ตอบได้ว่าชีวิตมันไม่เต็ม มันแห้ง
 192 ง มันมีแต่ความขาดข้างใน เราไม่รู้หรือว่าอะไรที่ดีกว่า แต่เรารู้ว่าไอ้ที่
 193 เราอยู่ตรงนี้เนี่ยมันแห้งมากกก มาตลอดชีวิตที่เราเดินมานั้นอาจจะ
 194 เพราะว่ามีวิธีที่พี่เดิน ซึ่งคนอื่นเขาเดิน อาจจะไม่ใช่อย่างเรา คนอื่นที่เขา
 195 เดิน เขาเรียนด้วย เล่นด้วย ทำกิจกรรมด้วยเนี่ยะ เขาคงจะไม่แห้งเท่าเรา
 196 แต่เนื่องจากเราเนี่ยะ ไปอย่างนี้เลย (ผายมือออกเป็นเส้นทิวตรงตั้ง) กิจ
 197 กรรมก็ไม่ทำ ไม่ค่อยทำ แต่ก็ไปออกค่ายบ้างนะคะ 2-3 ค่าย ค่ายธรรม
 198 ชาติ ค่ายตายายอะไรเงี้ยนะคะ ค่ายชนบท แต่ว่าอย่างอื่นที่ก็ไม่ทำ
 199 เรียนเป็นหลัก และพี่ก็ชอบได้ว่า ถึงแม้มันจะไปถึงจุดที่ว่า สมัยงาน ได้
 200 เงินเดือนเยอะเนี่ยะ แต่ก็รู้สึกข้างในมันแห้งมาก มีความทุกข์ มีความ
 201 ไม่เต็ม มันได้มาเท่าไรก็ไม่เต็ม ข้างใน ที่มันนอกจาก โยคะ ส่วนของ
 202 neo แล้วเนี่ยะ ก็มีไปสวนไม้พลาซาม ที่เขาปฏิบัติธรรม 10 วันเนี่ยะ ก็
 203 ไป ไปสัก 2 ครั้ง ไปตอนปี 3 แล้วตอนจบอีกครั้งหรือไงเนี่ยะคะ เหมือน
 204 กับว่าข้างในมันเริ่มบอก มันไม่ได้ มันทรมานทรมาย มันทุกข์ ก็เลยไป แล้วก็
 205 ได้คำตอบว่า ระบบที่เดินมามันไม่ให้อะไรที่เติมกับเรา เราก็อีกแนวออกมา
 206 เอ้ : ตรงช่วงที่เราจะเปลี่ยนเนี่ยะ เราคิดว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้เราดีขึ้น
 207 หรือมีความหมายขึ้น
 208 พี่หนิง : เออ ใช่ มีความหวังกับสิ่งนั้น คือแนว neo เนี่ยะ เขาจะเน้นเรื่อง
 209 ความรักสากล อันนี้ เอ้เคยได้ยิน
 210 เอ้ : ได้ยินนิดๆ หน่อยๆ ค่ะ เวลาอาจารย์พูดถึง
 211 พี่หนิง : ก็จะสอนให้เราว่าตัวเรากับคนอื่นเนี่ยะ จริงๆ แล้วก็เป็นสิ่ง
 212 เดียวกัน เหมือนกับว่ามีความรักที่อิงใหญ่อยู่แล้วในจักรวาลนี้ แล้วก็เรา
 213 ก็เป็นหนึ่งในเดียวกับความรักนั้น เราสามารถนำความรักนั้นมาแบ่งปันให้

ทุกชีวิตมันเหมือน เห็นตามจริง / พี่หนิง ออกให้ ดนตรี...
 Q. การเป็นครู การลดต้นทุน / ได้รวมเอา... - ระบบ - ไปเรียนแบบอื่น - เป็นแบบ negative ใฝ่ฝัน?
 -> วิธีเดินที่เรานำมาใช้แล้ว / ทำใน (แล้ว) ทุกๆ วันแล้ว
 -> 11/1/17 / พี่หนิง / พี่หนิง Neo / ปฏิบัติธรรม... สมบัติ 7 ปี 2 ครั้ง (ปี, ธรรม)
 ได้ 6 ครั้ง / 6 ครั้ง / พี่หนิง Neo / พี่หนิง Neo / พี่หนิง Neo
 พี่หนิง Neo / พี่หนิง Neo / พี่หนิง Neo

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกการถอดความ

บันทึกการถอดความ

217 คนอื่นได้ ก็รู้สึกว่าได้มาจากตรงนั้นเนี่ยะเยอะ เรียกว่ามีศรัทธา แต่
 218 ปัญญามีไหม ไม่รู้ พี่ว่ายังมี แล้วพี่ก็ก้าวกระโดดเลย กระโดดเลย แต่
 219 พี่ก็คิดว่าปัญญาตอนนั้นก็ยังไม่ได้เกิด ระดับวัยนั้น คนอื่นอาจจะมี ไม่มี ไม่
 220 รู้นะ สำหรับพี่ตอนนั้นปัญญายังไม่เกิด เพียงเราก็รู้สึกว่าเป็นหนทางที่
 221 เราชอบมากเลยในตอนนั้น แล้วมันก็เป็นแนวที่น่าจะตอบสนองของความเต็ม
 222 ข้างใน เรื่องของปรัชญา ความคิด ความรัก ในเรื่องการทำความดี ผิด
 223 โยคะ พัฒนาความรักเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ
 224 เอ้ : พี่หนึ่งทำที่นั่นนานแค่ไหน พอทำแล้วมันใช้อย่างที่คิดใหม่ คือเรา
 225 คาดหวังหวังว่าจะเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างที่เรานั่งไว้ใหม่ มันเหมาะกับ
 226 เราไหมคะ ตรงนั้น เป็นครูเนี่ยะ
 227 พี่หนึ่ง : พี่ยังไม่เคยมอง (หัวเราะ) เออ... ช่วงที่ทำปีแรกๆ เนี่ยะ เป็นช่วง
 228 ที่มีความสุขมาก ซักประมาณ 3 - 4 ปีเนี่ยะนะเป็นช่วงที่มีความสุขมาก
 229 เอ้ : ถึงแม้ว่าเราจะไม่เคยเรียนมาทางนี้
 230 พี่หนึ่ง : ไม่เคยเรียน ถึงแม้จะมีปัญหาในการสอน เพลงก็ร้องไม่เป็น
 231 เด็กๆ ไม่เคยร้องเพลงเด็ก ชิวโมงขับร้องก็ยังต้องมาเรียนหนังสือ แต่พี่
 232 เป็นเด็กที่ชอบร้องเพลง ร้องเท่าที่ครูสอน เด็กก็ไม่ค่อยได้ร้องมาเท่าไร
 233 ถึงร้องมาบ้างก็จำไม่ได้ ก็มาฝึกร้อง อยู่กับเด็กๆ แต่ตอนนั้นเป็นช่วงที่พี่
 234 วิทยุรุ่น มีไฟทำงาน เด็กก็เยอะ ประมาณ 30 คนมั้ง ก็มีครูผู้ช่วย แต่ปีแรก
 235 อาจจะน้อยกว่านั้นเนอะ ก็รู้สึกแบบหัวถึงหมอนกับหลับ อะ หัวถึงหมอนก็
 236 หลับ เข้าก็ไปทำงาน พลังเคลื่อนที่ตลอดเวลาเลย เสียงก็ตะโกน ไม่ใช่
 237 ห้องเรียนวอลดอร์ฟโงคะ บางทีเสียงเรากับเสียงเด็กเนี่ยะแข่งกัน พี่ก็จะ
 238 กลายเป็นคนเสียงแหบอย่างที่ได้ยินทุกวันนี้ แต่ไม่ใช่ชนะ แต่ถึงขนาด
 239 เสียงหมด ไม่มีเสียงเลย แต่ตรงจุดนั้นเนี่ยะ ก็กลับกลายเป็นเราได้เรียนรู้
 240 การใช้เสียงที่ถูกต้อง ตอนแรกใช้จากคอ แต่เราได้เรียนรู้ว่าต้องใช้จากตรง
 241 นี้ (ชี้ท้อง) ตรงท้อง ก็ ปรัชญาที่เขาเอามาใช้ เนื่องจากปรัชญาในระดับ
 242 อนุบาลเนี่ยะ มีคนที่เขาทำออกมาเรียกว่า ดีดี ในทาง Neo-Humanism
 243 เป็นเหมือนนักการศึกษาด้วย นักบวชด้วย ก็เขียนตำราเกี่ยวกับอนุบาล
 244 ออกมา พี่ก็ให้เขียนว่า circle of love ก็ใช้ตั้งแต่อนุบาล 1 ถึงอนุบาล 3
 245 ตอนนั้นเราไม่รู้หรอกว่ามันคืออะไร คือ เขาเขียนทั้งแนววอลดอร์ฟ และ
 246 มอนเตสซอรี คือหลายแนว พอเขาเห็นว่าอะไรดีก็นำมาปรับใช้เป็น
 247 ปรัชญา Neo-Humanism เราก็ใช้อันเนี่ยะเนี่ยะช่วย ก็มีการแปลออก

อ. รุ่ง
 217-220 สอนที่โรงเรียน...
 (ประวัติ อ. รุ่ง อ. รุ่ง อ. รุ่ง อ. รุ่ง อ. รุ่ง)

วิชา มจร (ก) 1-1
 3-5 ปีแรก - ฝึกสอน
 - ปัญหาการสอน - (ตอนแรก) เป็น 2 ปี

อ. รุ่ง อ. รุ่ง
 - ไม่ในท้องถิ่น
 - (อ. รุ่ง อ. รุ่ง) ในวง...
 (อ. รุ่ง อ. รุ่ง) อ. รุ่ง อ. รุ่ง อ. รุ่ง

อ. รุ่ง อ. รุ่ง
 - สักบาท "circle of love"

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึก ณ ๑๓๑๖๖

บุษกรใจดี 13

๑๖ ค่ะ เขาก้าวผ่านระดับความทุกข์ของตนเองไป ต้องกลายเป็นผู้ให้ ถึงแม้
 ๑๗ จะคิดหัวเรื่องความรักมา แต่ก็ต้องกลายเป็นผู้ให้ ทำนองนั้นนะค่ะ ก็ไม่รู้
 ๑๘ เหมือนกัน แต่มันมีคุณลักษณะบางอย่างที่มันเหมาะกับตัวเรา ซึ่งพี่ก็ยัง
 ๑๙ ไม่ได้มอมมันอย่างชัดเจนจนถึงเดี๋ยวนั้นะ ยังเป็นอะไรที่ต้องกลับไปมอง
 ๒๐ ตลอด แต่ไม่ใช่แค่เราหรอก บทนี้เหมาะกับทุกคน เหมาะกับตัวเราจริงๆ
 ๒๑ เนื่องจากครูเขามีความละเอียดอ่อน เขาจะพิเศษมีความละเอียดอ่อน
 ๒๒ ชนิดที่ว่าทำงานกับนักเรียนได้ อันนี้เป็นแรงบันดาลใจ เป็นความประทับใจ
 ๒๓ ใจที่ไม่ลืม แต่พอเอ่อกามันขึ้นมาเต็มหมดเลย เต็มร้อย พอปี 2 เราต้อง
 ๒๔ แยกเรียนว่าจะไปเป็นอนุบาลหรือเป็นประถม คิดว่าน่าจะอนุบาลแน่เลย
 ๒๕ เพราะเราชอบร้องเพลง เราชอบทำอาหาร เราชอบเย็บผ้า เราชอบ ทำ
 ๒๖ อาหาร ชอบอะไรที่เป็นคนช้า เรื่อยๆ เนียมๆ
 ๒๗ เอ๊ะ ถ้าเป็นประถม เป็นใจ
 ๒๘ พี่หนึ่ง : เป็นแม่บ้านที่ต้อง active มากกว่านี้ กระตือรือร้น เปลี่ยนแปลง
 ๒๙ แต่พี่จะอยู่ไปได้เรื่อยๆ ไม่กระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรบ่อยๆ เราก็
 ๓๐ ชอบทำตุ๊กตา พี่ก็ได้ทุน ก็ทำงานใช้ทุน ก็จะได้ไปทำงานใน studio ก็จะ
 ๓๑ ไปช่วยจัดตั๋ย ปั้นตั๋ย ล้าง ขนแกะอะไรพวกนี้ จัดเตรียมอุปกรณ์ทุก
 ๓๒ อย่างที่จะใช้ในกาทำตุ๊กตา เย็บตุ๊กตา ย้อมผ้า ย้อมสีธรรมชาติ เป็นสิ่งที่
 ๓๓ บอกว่า เฮลละไปทางนี้ละ ชอบสวน ชอบดอกไม้ ตอนนั้นเนี่ยะครูเขาก็จะ
 ๓๔ ปลุกดอกไม้ ไร่ย้อมผ้า ก็เลยมาทางอนุบาล ก็แต่ว่าจะมีบางวิชาที่เรียน
 ๓๕ รวมทั้งอนุบาล ประถม และมีมัธยม ก็จะประทับใจครูทุกคนมาก ปี 2 ก็ได้
 ๓๖ เรียน study of man กับครูคนหนึ่งประทับใจ ครูเขาจะไม่ดูถูกนักเรียน
 ๓๗ คนใดเลย เขาจะหาจุดดีจุดเด่นของนักเรียน คอย support คอยช่วยเหลือ
 ๓๘ ตลอด แล้วการเรียนของเรา ก็เห็นตัวเองชัดเรื่องความตรงต่อเวลา ที่ตัว
 ๓๙ เอง late เป็นประจำ ไปเรียนก็เข้าสาย คือ ครูที่เมืองไทยกับครูที่โน่น
 ๔๐ ความตรงต่อเวลา ก็จะต่างกัน เราไปอยู่สังคมกับฝรั่งเนี่ยะ คนตรีเป็นวิชา
 ๔๑ ที่ชอบมาก เรายังไปสาย เราไม่ยอมไปสาย แต่วิธีคิดของเราที่ฝึกมาซะ
 ๔๒ เป็นอย่างนั้น เราทำโน่นทำนี่แล้วลงเอยด้วยการไปสาย ทำนองนั้นนะค่ะ
 ๔๓ แต่พี่มาเปลี่ยนจริงๆ เมื่อมาทำงานกับเด็กๆ พอเจอครูแบบนั้นเราก็
 ๔๔ ประทับใจ ใช่ว่าการเรียนการสอนแบบนี้ไม่มีที่ไหนอีกแล้ว อาจจะมี
 ๔๕ เนอะ แต่สิ่งที่เราับมาตรงนี้ มันใช่ มันเป็นสิ่งที่ตอบสนองและเต็มอยู่ข้าง
 ๔๖ ใน แล้วเราก็ได้ไปฝึกงานในห้องเรียนอนุบาล อย่างกับสวรรค์ ครูเขาแบบ

- พี่กรใจดีกลับไปมอง บทที่ ๑๓

- มาจดบันทึกเรื่องบุษกรใจดี
 ๑๓ - ๑๖
 ๑๗ - ๑๘
 ๑๙ - ๒๐
 ๒๑ - ๒๒
 ๒๓ - ๒๔
 ๒๕ - ๒๖
 ๒๗ - ๒๘
 ๒๙ - ๓๐
 ๓๑ - ๓๒
 ๓๓ - ๓๔
 ๓๕ - ๓๖
 ๓๗ - ๓๘
 ๓๙ - ๔๐
 ๔๑ - ๔๒
 ๔๓ - ๔๔
 ๔๕ - ๔๖

- ๑๓๑๖๖

- ๑๓๑๖๖
 ๑๓๑๖๖ studio (๑๓๑๖๖)
 ๑๓๑๖๖
 ๑๓๑๖๖

- ประทับใจกับ study of man

- ๑๓๑๖๖
 - ๑๓๑๖๖ support

๑๓๑๖๖
 ๑๓๑๖๖

๑๓๑๖๖ - reflecting

๑๓๑๖๖

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

บันทึกการถอดความ

16
มาโนะ เชนโซโน

461 เนี่ยะก็ช่วยมาก รู้ทุกอย่าง แต่ก็ยังให้เราช่วยงานอยู่อะไรเงี้ยะ แล้วก็
 462 พยายามที่จะเข้าใจ ก็ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนมาเรื่อยๆ ทำที่นั่น 43, 44 ที่นั่น
 463 45 มาที่นี้ 46 อยู่ที่นี่ 47 ที่นี้ 3 ปีแล้ว พี่ก็สอนมา 4 ปีครึ่ง มาอยู่ที่นี่ปีแรก
 464 คุณ Maria ก็กลับมาช่วยใหม่ ตอนนั้นพี่ก็ก็มาสอนแล้วมีอนุบาล 2 ห้อง
 465 คุณ Majery ก็มา ก็ดีขึ้นเรื่อยๆ .....
 466 เอ้ : จะรอช้อนไปนิดนึง ตอนที่พี่หนึ่งเปลี่ยนจุดหักงอของชีวิตจะมี 2 ครั้ง
 467 ตอนที่เรียนบัญชี และเปลี่ยนมาเป็นวอลดอร์ฟ ครั้งแรกพามาทำงาน
 468 เป็นครูแล้ว
 469 พี่หนึ่ง : มาเป็นวอลดอร์ฟ
 470 เอ้ : ที่อมาตยกุล ตอนนั้นพี่หนึ่งมันใจแล้วว่า ครูเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับเรา
 471 ถึงแม้เราจะเกิดคำถามขึ้นแล้วพบกับธรรมะ พบกับวอลดอร์ฟ แต่ว่าครู
 472 เป็นสิ่งที่เหมาะสม
 473 พี่หนึ่ง : ตอนมาสอนวอลดอร์ฟ เนี่ยะไม่มีคำถามแล้ว แต่ตอนที่สอนที่
 474 มาตยกุลเนี่ยะคนที่บ้านก็เป็นห่วง ปีแรกก็จะขอว่ามาทำปีเดียว หา
 475 ประสบการณ์ ยังเฮ้อๆ อยู่พ่อแม่ก็เลย เอื้อๆ ปล่อยให้เรียนมาให้
 476 จนจบ พอปี 2 ก็พูดใหม่ อยู่ 2 ปี เดี่ยวจะไปเรียนต่อ พ่อแม่ก็ฮือ ตามใจ ก็
 477 คือพ่อแม่ก็เป็นห่วงมากขึ้น เพราะสถานภาพทางการเงิน เงินเดือนครู ถึง
 478 แม้อมาตยกุลจะมีระบบสวัสดิการที่ดี และพยายามจะปรับให้ครูอยู่ได้
 479 เช่น คอร์สเสริม ที่ครูเป็นผู้ช่วยก็จะได้เงินเสริม แต่นานเข้าพ่อแม่ก็จะ
 480 ห่วงมาก ปี 3 เนี่ยะ บั่นบ่วน แล้วเราจะทำอย่างนี้อย่างมีความสุขไม่ได้
 481 แล้วเพราะไม่มีคำถามตลอดว่านี่ใช่ในระแวก เมื่อไหร่จะไปทำอาชีพ
 482 ที่เรียนมา อนาคตไม่รอเราเนอะ คนอื่นๆ เขาไปถึงไหนๆ กันแล้ว ปี 3 ก่อน
 483 ปี 4 สับสนมาก ก็เลย มันก็ไม่มั่นคง มันก็มีคำถามว่าจะเป็นครูต่อดีไหม
 484 หรือจะไปเรียนต่อ จะไปเรียนต่อจะเรียนอะไร เรียนบัญชีไหม เรียนการ
 485 บริหารไหม ยังไม่รู้เลย แต่รู้สึกว่าการสอนตรงนี้เต็มเต็มเรา แต่พอทำมา 3
 486 ปีแล้ว จะไม่ให้เรากลับไปทำบัญชีเนี่ยะ ไม่ใช่แล้ว มันไม่ใช่โลกของเราแน่ๆ
 487 ตอนนั้นคิดได้แค่นั้น ถ้าปัญญามากกว่านั้นอาจจะคิดคนละอย่าง พอมมา
 488 เจอวอลดอร์ฟ เป้ามันชัดว่าเป็นครูแต่ไม่รู้ว่าเป็นครูอนุบาลหรือประถม
 489 แต่ว่าเราพบแล้ว คิดว่าใช่ ที่เราแสวงหามา
 490 เอ้ : ตอนนั้นก็เริ่มเป็นครูใช้คู่มือที่ดีดี เขียน หรือว่าดูจากครูคนอื่นก่อน
 491 พี่หนึ่ง : กระโดดเลย ฮ่าเนอะ แล้วจะสอนอะไรก็สอน จบ. ดรี ตาม

- ๓๘๓๗๗๗๗

Q. ตอน ที่สอนในวอลดอร์ฟ...
 - ตอนแรกๆ พี่หนึ่งเป็นห่วง...
 - พี่หนึ่ง...
 Q. พี่หนึ่ง...
 - พี่หนึ่ง...
 Q. พี่หนึ่ง...
 - พี่หนึ่ง...

* W.D. ที่ 11 คัดลอก

รับแปล
ฮานดูนี่องครุ แล้วส่งมอบ

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

12

บันทึกถอดความ

บทสัมภาษณ์

442 กระทั่งทรงสอนได้ถึงมัธยม เราสามารถสอนได้จริงๆ ก็ไม่มีอะไรยุ่งยาก มี
 443 แบบฝึกหัดที่ order มาแล้วว่าอนุบาล 1 ปีนี้มีแบบฝึกหัดอะไรบ้าง เราก็
 444 คู่มือหา ของกระทรวงประกอบ สมุดที่เขาให้มา เราดูแล้วก็ เราก็เอา
 445 circle of love มาปรับให้เข้ากัน แต่ว่าพี่ไม่ใช่ครูคนเดียว มี 3 คน มีครู 1
 446 คนที่จบมาโดยตรง เขารักเด็กทำงานกับเด็กได้ดี อีกคนหนึ่งทำงานมา
 447 หลายปี หลายอย่าง ก็มาเป็นครูใหญ่ด้วย ครูสอนเด็กอนุบาลด้วย ก็เรียน
 448 รู้กัน
 449 เอ้: อาจารย์เกียรติวรรณช่วยทำความเข้าใจในบทบาทครู และนอกจาก
 450 เรียนรู้จากเพื่อนแล้ว ตลอด 4-5 ปีมีอะไรที่ช่วยพัฒนาเรา
 451 พี่หนึ่ง : การพัฒนาตนเองใช่ไหมคะ คือ ก็จะใช้ปรัชญาของโรงเรียน จุด
 452 ที่เริ่มต้นทำโรงเรียน คนที่จะรู้ปรัชญามี 3 คน คือ อาจารย์ ภรรยาอาจารย์
 453 และพี่ จะมีความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ครูที่เพิ่งรับมาเนี่ยก็จะ
 454 ยังไม่มีความรู้ตรงนี้ ก็จะมีการจัดประชุม อาจารย์เป็นคนดู มีพี่ที่พอจะรู้
 455 แล้วก็ดึงๆ กันมา แล้วก็ใช้วิธีฝึก (ฝึก) การโดยใช้ตำราของดีดี และ ส.ช. มี
 456 เข้าคอร์สอบรม คอร์ส ดีดตะเกียบ คอร์สของอาจารย์เกียรติวรรณ โอง
 457 บางที่อาจารย์จัดสัมมนาให้หน่วยงานต่างๆ ก็จะไปหาครูไปด้วย ให้ครูได้
 458 เห็นคุณค่าของ neo-humanism ว่า เออมีความหมายนะ คนข้างนอกยัง
 459 สนใจเลย ก็จะมีดีดีมาสอนโยคะให้บ้าง พื้นฐาน อาจารย์เป็นคนทำเป็น
 460 หลัก
 461 เอ้ : การสอนที่อมาตยกุลเป็นฐานในการเรียนต่อหรือการทำงานเป็นครู
 462 วอลดสไตน์ในปัจจุบัน คือช่วย เช่น เราได้รู้จักเด็กบ้าง รู้ว่าการเป็นครูมีบท
 463 บาท หน้าที่อะไรบ้าง
 464 พี่หนึ่ง : การทำงานกับเด็ก 6 ปี เนอะ แต่ก็ในระดับต้น เรายังไม่เข้าใจ
 465 ธรรมชาติของเด็กเลย แต่ที่เราารู้คือ เด็กเป็นคนที่มีความรักมาก เปิด
 466 กว้างมาก รับทุกอย่าง เราจะ handle อย่างไร จะเอาอะไรมาล่อใจ ห้อง
 467 30 คนเนี่ย เราจะทำอย่างไร ให้เด็กมาสนใจ มาทำกิจกรรมกับเราอย่าง
 468 ไร เป็นที่กระตือรือร้น เวลาเราเรียนมา เราพอจะเข้าใจว่าเด็กชอบอะไร ไม่
 469 ชอบอะไร จะดูแลเขาในระดับร่างกายแบบไหน เอาใจใส่เหมือนแม่ลูก
 470 อะไรแบบนั้น สิ่งที่เขาทำในกระแสหลักเป็นอย่างไร ความต้องการด้าน
 471 พัฒนาการเป็นแบบไหน ในสายตาคนที่เรียนปฐมวัย การเตรียมการสอน
 472 เราก็ผ่านมามากและนิภาพออกว่ามันเป็นอย่างไรรู้ แต่เราพอเรียนพอ

ลักษณะการสอนพี่หนึ่ง
 - order แบบฝึกหัด
 - จุดเริ่มต้นของ ส.ช. ๒๕๕๐
 หรือ circle of love แบบปรับให้เข้ากัน

มีพื้นที่งานวิจัยอยู่ในตาราง 10 ข้อ แต่ขอยกข้อที่
 L. ๕๕๕ ขึ้นมา ๒ ข้อ เพราะเป็น

- สิ่งที่ไม่เหมือนใคร
 - ปรัชญาของ... คนที่รู้ปรัชญาของโรงเรียน

- มีครูสอน
 - มีวิธีเรียนการสอนโดยให้ทำดีดี + ส.ช.
 - พี่หนึ่งสอน - คอร์สตะเกียบ
 - ๑. ๒๕๕๐ เป็นต้น

- นำไปปรับใช้กับ... เช่นที่โรงเรียนอื่น
 - หาแรงบันดาลใจ → พี่หนึ่งพูดว่า neo.
 - อธิบายให้เข้าใจ

- สิ่งที่ได้ L. ๒๕๕๕ ขึ้นไป

- เด็กมี...
 - เปิดกว้าง > รับทุกอย่าง
 - พี่หนึ่ง handle อย่างไรก็ได้
 - พี่หนึ่งสอนอะไร ไม่พอให้
 - ครูพูดกับ... (ไม่พูดกับ...)
 - คนที่ทำงานเป็นครู
 - คำที่พูดกับ...
 - ข้อที่คนเรียนไม่ชอบกับ...
 - การเตรียมการสอน

↑ เป็นระดับต้น ส่วนที่ ๒ (๒๕๕๕)

1. ตัวอย่างบันทึกการถอดความและการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

18.

บันทึกการถอดความ

บันทึกการถอดความ

527 ลดอร์ฟแล้ว เราเห็นคุณค่าของมนุษย์ต่างออกไป การมองเด็กก็ต่างออกไป
 528 ไป เป็นมุมมองที่ไม่เคยมองมนุษย์มาก่อน ความละเอียด ความเข้าใจเด็ก
 529 เนี่ยะ ก็มีมากขึ้นเมื่อเรากลับมาทำงาน มาอยู่กับเด็กในช่วง 4 ปีเนี่ยะนะ
 530 ค่ะ ตอนเรียนเป็นทฤษฎี มันทำให้มุมมองเราเปลี่ยนบ้างแล้วละ แต่ว่าเรา
 531 ยังไม่เห็นของจริง แต่ว่าเรากลับมาทำ มี study group มีประชุมครู(เหลือ
 532 อีกแค่ 10 นาทีนะคะ) งานศิลปะ คอร์สทุกอย่างที่เราเข้า มันจะทำให้เรา
 533 มองภาพเด็กได้ชัดขึ้นทีสเตอร์ พูดให้เนี่ยะ ว่าเด็กมีธรรมชาติแบบนี้ เป็น
 534 แบบนี้ ชอบเลียนแบบ ทำซ้ำ พี่เป็นคนที่ไม่ค่อยสนใจอะไรเท่าไร พี่เป็น
 535 คนที่มีจุดสนใจแคบ เพราะฉะนั้น ในเรื่องละเอียดของเด็กในหลายๆ เรื่อง
 536 เนี่ยะ พี่จะยังไม่เคยตื่นมาก่อนเลย พี่จะมาตื่นเอาเมื่อมาทำที่นี่ ตื่นที่
 537 จะรู้ความจริงที่เป็นธรรมชาติของเขา จะช่วยได้อย่างไร
 538 เอ้ : ตอนนี้คิดว่าอยากเป็นแบบนี้บ้าง อยากเห็นธรรมชาติของเด็กอย่าง
 539 แท้จริง ต้องใช้อะไรคะ ตอนที่เรียนทฤษฎีเขาก็เปิดมุมมองความเข้าใจ
 540 มนุษย์ เอ็นโทรพเหมือนกันนะคะ ก็เหมือนที่ได้เคยเรียนมาบ้าง ลักษณะ
 541 เด็ก แล้วเราใช้ทฤษฎีตรงนั้นมารู้จักเด็ก หรือเิงคะ
 542 พี่หนึ่ง : เอ้เคยอ่านงานเขียนของ อลิซาเบธ กูว์นีย์เลียต ไหมคะ
 543 เอ้ : เป็นภาษาอังกฤษ
 544 พี่หนึ่ง : ภาษาไทย พี่แปล ที่เขาเขียนมาเนี่ยะ หรือเรียนคอร์สอนุบาล
 545 การเล่นเป็นชีวิตจิตใจนะ แต่ก่อนพี่ก็เห็นเด็กเล่นๆๆ พี่ก็ไม่ว่ามันคือ
 546 การทำงานของเขา คือการพัฒนาพลังเจตจำนงของเขา คือ การสร้าง
 547 ประสบการณ์ทั้งหมดผ่านการเล่นของเขา เราจะไม่เข้าใจอย่างละเอียด
 548 ลึกซึ่งแบบนั้น เราก็จะมองแบบคนที่ไปมองเด็ก ว่าเขาก็เล่น อะไรก็ได้
 549 หลอกง่าย เราเรียนก็ได้รับข้อมูลที่ต่าง ลองให้เราเคารพเด็ก ให้รู้ว่าบาง
 550 ที่เขาอาจจะเก่งกว่าเรามากแต่ตอนนี้เขายังเล็กอยู่ พี่จะเริ่มตื่น แต่เขา
 551 เป็น genius นะ เป็นผู้ที่เราควรระงับหัวให้หันะ ต้องให้ความเคารพอะไร
 552 เนี่ยะอ่ะคะ เราก็จะเรียนรู้ ธรรมชาติของเด็กในระดับพอทำความเข้าใจ
 553 แต่ไม่เห็นจริง พอมาทำ อ้อ หลังชีวิตมันมีผลกับเขาจริงๆ พอเราอนไม่
 554 พอ เด็กนอนไม่พอแล้วหงุดหงิด เด็กทะเลาะกันวันไปหมด เกิดจากอะไร
 555 เราหาสาเหตุไม่เจอ แต่พอไปดู ฮ้าวเขาอนไม่พอ หรือชีวิตระบบครอบครัว
 556 ครอบครัวไม่เป็นจังหวะที่ดี เขาก็กระทบกับเพื่อนปัญหาที่เกิดขึ้นแต่
 557 กระทบทั้งหมด ทำให้เรารู้ว่ามีปัญหาที่ที่บ้านอาจจะไม่มีปัญหา หรือเรา

- น. ล. ทด พ. อ.
 - เห็นจุดที่ของไป, dif. มาที่ 0.00.
 - อ. ล. เอ็ดด อ. เจฟฟรีย์ อ. มาทรีน
 528-530 : ทฤษฎี มุมมองอ. ที่เปลี่ยน
 531 : ทฤษฎี Study Group
 532 : ทฤษฎี - ทฤษฎีงาน
 533 : คอร์สทุกอย่างที่เราเข้า
 534 : จุดสนใจที่แคบ พี่หนึ่ง
 535 : ลักษณะนิสัย พี่ เป็นคนไม่ชอบสงสัย อ. บ. มาทรีน
 536 : จุดสนใจที่แคบ : พี่ อ. ล. เอ็ดด อ. มาทรีน อ. บ. มาทรีน
 537 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 538 : อ. ล. เอ็ดด อ. มาทรีน อ. บ. มาทรีน
 539 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 540 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 541 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 542 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 543 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 544 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 545 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 546 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 547 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 548 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 549 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 550 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 551 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 552 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 553 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 554 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 555 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 556 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด
 557 : พี่หนึ่ง พี่ อ. บ. มาทรีน อ. ล. เอ็ดด

2. ตัวอย่างการบันทึกรายการมโนทัศน์ ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น

1

รายการดัชนี จากการสัมภาษณ์ครูนำ 1

1. ชีวิตในวัยเด็ก
  - a. บุคคลที่มีอิทธิพลในช่วงวัยเด็ก
    - i. ลักษณะหรือหน้าที่บทบาทของบุคคล(พ่อ/แม่) ที่มีอิทธิพล
    - ii. คಾದหวังของครอบครัว
  - b. การอบรมเลี้ยงดู
    - i. การรับผิดชอบงานในวัยเด็ก
    - ii. หน้าที่ที่สำคัญ
  - c. ลักษณะครอบครัว
    - i. ฐานะครอบครัว
    - ii. จำนวนพี่น้อง
  - d. ภูมิสำนึกนิสัย
  - e. ลักษณะ
2. ส่งผลต่อวิชาชีพ
  - a. ส่งผลทางบวกต่อวิชาชีพ
  - b. ส่งผลทางลบต่อวิชาชีพ
  - c. ส่งผลต่อการทำงานขึ้นกับบริบทของโรงเรียน
3. สิ่งที่ต้องปรับแก้
  - a. มองเห็นและยอมรับข้อเสียของตน
  - b. เห็นผลอันเกิดจากข้อเสียดังตน
  - c. เห็นตัวอย่างที่ดี
  - d. ความต้องการแก้ไขตนเอง
  - e. ความพยายามในการปรับแก้
- ✓ 4. ประวัติการศึกษา
  - ✓ a. โดมาตามระบบ
  - ✓ b. มีสติปัญญาดี
  - ✓ c. ลักษณะการใช้ชีวิตวัยเรียน
  - ✓ d. ตั้งใจเรียน
- ✓ 5. กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ
  - ✓ a. ความสนใจที่จะเป็นครู

2. ตัวอย่างการบันทึกรายการโน้ตค้น ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

2

- ✓b. แรงบันดาลใจในการเป็นครูอนุบาล
  - ✓c. จุดเปลี่ยน
  - ✓d. การแสวงหา
    - i. ปฏิบัติธรรม
    - ii. อ่านหนังสือ
  - ✓e. ประสบการณ์ในการทำงานสายอาชีพอื่น
  - ✓f. ความต้องการในชีวิตของตนเอง
    - ✓i. ไม่ตอบสนองต่อความต้องการในชีวิต
  - ✓g. ความรู้สึกชอบ
  - ✓h. เป้าหมายในชีวิต
  - ✓i. เป้าหมายในการเป็นครู
  - ↓ j. เกิดคำถามเกี่ยวกับชีวิต
  - ↓ k. ไม่เติมเต็มชีวิต
  - ↓ l. เลือกที่จะเปลี่ยนชีวิตด้วยตนเอง
  - ↓ m. ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต
  - ↓ n. พบกัลยาณมิตร
  - ↓ o. มีความศรัทธา ต่อ ปรัชญาการศึกษา
  - ↓ p. ความคาดหวังในการเป็นครู
  - ↓ q. ปรัชญาของร.ร.
  - ↓ r. ความคาดหวังด้านจิตใจ
  - ↓ s. ความคาดหวังด้านชีวิต
  - ↓ t. ค้นพบมุมมองใหม่
  - ↓ u. เกิดปัญหา
6. ประสบการณ์การทำงาน
- a. ช่วงต้น ช่วง...
  - b. ความรู้สึก และประสบการณ์ทางบวกในการทำงาน
    - ✓i. มีความสุข
    - ✓ii. มีไฟในการทำงาน
  - c. ลักษณะการสอน
    - i. ลักษณะกิจกรรม
    - ii. ระดับชั้นที่สอน

2. ตัวอย่างการบันทึกรายการในบัญชี ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

3

- iii. บทบาทครู
  - iv. หน้าที่รับผิดชอบในงานที่ทำ
  - d. ปัญหาในการทำงาน
    - i. ระดับปัญหาในการทำงานขั้นพื้นฐาน เช่น ทักษะการสอน การคุมเด็ก
    - ii. ระดับปัญหาการทำงานขั้นลึกซึ้ง คือ ข้อจำกัดปรัชญาการสอนไม่ตอบสนองในการพัฒนาเด็ก
  - e. วิธีการพัฒนาวิชาชีพ
    - i. ประสบการณ์ตรง
    - ii. ศึกษาตำรา
    - iii. ประชุมครู
    - iv. เรียนรู้จากเพื่อนครู
    - v. อบรม
    - vi. การฝึกหัด
    - vii. เรียนรู้จากผู้บริหาร
    - viii. การตรวจสอบตนเอง เกี่ยวกับ ความคิด ความเชื่อ
    - ix. ตั้งคำถามกับตนเอง
  - f. กัลยาณมิตร
  - g. ประสบการณ์ช่วยงาน
  - h. ให้คำตอบสิ่งที่แสงหาอย่างหมดข้อสงสัย
  - j. ความมุ่งมั่นในการเป็นครู
    - i. ความสับสน ไม่มั่นคงที่เลือกเป็นครู
    - ii. เป็นครูต่อตีใหม่ หรือเรียนต่อ เรียนอะไรดี
    - iii. การตัดสินใจเป็นครูอย่างแน่วแน่
  - j. ความคาดหวังของพ่อแม่ต่อการเลือกอาชีพของลูก
    - i. การไม่สนับสนุนจากครอบครัว
    - ii. ความเป็นห่วงลูกในเรื่องอนาคต สถานภาพการเงินเมื่อมาเป็นครู
7. เรียนต่อเพิ่มเติม
8. ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความสุขที่สุดในชีวิต
- a. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากครู
    - i. ครูที่สอนมีประสบการณ์การสอนมานาน
    - ii. ประทับใจครูทุกคน มีความรักและที่แตกต่าง รักวิชาที่สอนมาก

2. ตัวอย่างการบันทึกรายการโน้ตสน์ ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

4

- iii. ประทับใจครูละครเรื่องความละเอียดอ่อนในการรู้จักนักเรียนแต่ละคน
- iv. ครูเป็นแรงบันดาลใจเรื่องความละเอียดอ่อนในการรู้จักเด็ก
- v. (เป็นวิธีการพัฒนาตนเอง) มีการมองย้อน(ทบทวนการเรียนรู้)บทละครที่เคยเรียนตลอด
- vi. ประทับใจครู study of man ที่ไม่ดูถูก ร.เลย หากจุดดี จุดเด่นและสนับสนุน
- vii. เป็นสิ่งบอกชัดว่า ไข่ การเรียนการสอนแบบนี้ ที่ตอบสนองและเต็มข้างใน
- ✓ b. ประสบการณ์ช่วยตกย้ำเป้าหมายที่แสวงหา
  - i. ความรู้สึกจากการเรียน
  - ii. ความรู้สึกจากการฝึกงาน
- ✓ c. สิ่งที่ได้มากเป็นความรู้สึก
  - i. ความรู้สึกเต็มข้างใน
  - ii. ความรู้สึกการค้นพบที่เยี่ยมล้นด้วยแรงบันดาลใจ
- ✓ d. สิ่งที่เขียน
  - i. มีทั้งศิลปะและวิชาการ = หายใจเข้า หายใจออก
  - ii. ปีแรกพื้นฐาน ปีที่สองตามสาขา
- e. สิ่งที่ค้นพบตัวเอง (เห็นความไม่ตรงเวลา)
- f. การตัดสินใจเลือกเป็นครูระดับอนุบาล
  - i. เกิดช่วงปี2
  - ii. ลักษณะบุคลิกและความชอบเหมาะเป็นครูอนุบาล
- g. ประสบการณ์ฝึกงาน
- h. ความรู้สึกเหมือนสวรรค์ ครูมหัศจรรย์มาก เป็นแบบอย่างของครูน้ำ
- i. เป็นสิ่งที่บอกชัดอีกว่าไฟที่จะเดินและตั้งใจทำ
- 9. ชีวิตที่เกี่ยวกับธรรมะ
  - a. พบธรรมะ อ.วรรณีและชมรมรักภูธรรม
  - b. ในช่วงปีที่ 4 ที่ทำงาน ช่วงที่สับสนกับปัญหาการสอนไม่ตอบสนองสิ่งที่แสวงหา
  - c. มีผลให้แง่มุมชีวิตเปลี่ยน
  - d. วอลดอร์ฟเข้ามาทำให้"พลิก"
  - e. ธรรมะสัมพันธ์กับการเรียนรู้วอลดอร์ฟ คือ
    - i. ทำให้เปิดมากขึ้น สามารถหยังสิ่งที่กว้างและลึกกว่าตัวเราได้ ช่วยให้เข้าใจมากขึ้น
    - ii. ช่วยเปลี่ยนแปลงตัวเรา

2. ตัวอย่างการบันทึกรายการมโนทัศน์ ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

5

iii. ทำให้ได้พบ วิทยุพอ

10. ประสบการณ์การทำงานต่ออีก 10 เดือน

- a. ประสบการณ์ทำงานดี
- b. มีการติดต่อกับพี่ชर्मและเรียนรู้ ปฏิบัติธรรมมาตลอด
- c. ประสบการณ์ชีวิตล้มเหลว
  - i. เห็นแง่มุมไม่ดี ความบกพร่องของตนเอง
  - ii. รับไม่ได้
  - iii. ในช่วงทำงานต่อ 10 เดือน มีการเค้นฝืด โดยยึดตัวตน ตามใจตนเองมาก
  - iv. ไม่เคยกล้ำมอง
  - v. การเรียนรู้ธรรมะทำให้กล้ำมอง
  - vi. ความรู้สึกเจ็บปวด
- d. เลานหลักที่ช่วยปรับระดับประคองมี 2 สิ่ง
  - i. ธรรมะ
  - ii. การศึกษาออลดอร์ฟ สิ่งที่มีอยู่ เช่น วิธีการ การเรียนการสอน สิ่งที่เรียนรู้มา

11. ประสบการณ์การสอนในช่วงที่ 2 - ปัจจุบัน

- a. กลับมาสอนร.ร.ตามแนวคิดที่เมืองไทยปี42 -- 48 รวมเวลา 6 ปี
- b. ปี 42 กลับมาด้วยความป่วย
- c. มีภคยานมิตรและสิ่งที่ดีช่วย
  - i. ปี43 มีคุณมาเรีย คุณทาน
  - ii. พี่ปุ๊และหมอมพร เป็นหลักมาตลอด
  - iii. ธรรมะ อาจารย์ พี่ๆ ชर्म
  - iv. ปี 45 ย้ายที่ตั้งร.ร. คุณมาเรียมาช่วยใหม่ และคุณมาเจอรืมาช่วย
- d. การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติเด็กต่างจากการทำงานช่วงแรก
  - i. เดิม
    - ก. เป็นคนที่มีจุดสนใจแคๆ ไม่ค่อยสนใจอะไร
    - ข. เห็นเด็กเล่นไม่คิดละเอียดว่าเป็นการทำงาน การพัฒนาเจตจำนง การสร้างประสบการณ์
    - ค. เป็นมุมมองของผู้ที่อยู่เหนือกว่า (คิดว่าเล่นอะไรก็ได้ ล้อหลอกงูย)
    - ii. ปัจจุบัน ตื่นรู้เกี่ยวกับธรรมชาติเด็ก
      - ก. เห็นคุณค่าของมนุษย์แตกต่างกัน มองเด็กต่างไป

3. ตัวอย่างบันทึกข้อสรุปชั่วคราว ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น

1

สมมติฐานชั่วคราวจากการสัมภาษณ์ครูนำ ครั้งที่ 1

ข้อสรุปชั่วคราว	บันทึกประเด็นคำถาม
<p>❖ ชีวิตในช่วงวัยเด็กส่งผลต่อการเป็นครูอนุบาลทั้งทางบวกและทางลบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • บุคคล การอบรมเลี้ยงดูในช่วงวัยเด็กส่งผลทางบวกต่อวิชาชีพ <ul style="list-style-type: none"> - แม่เป็นบุคคลที่ส่งผลทางบวกต่อวิชาชีพ คือ ภาพความเป็นแม่ที่มีความรัก ความอ่อนโยน ที่ประทับอยู่ในใจเป็นภาพของการเป็นครู และ ภาพการทำงานตัดเย็บของแม่ช่วยฝึกความอดทน ใจเย็น - การอบรมเลี้ยงดู ที่ให้มีหน้าที่ทำงานบ้าน บางอย่าง ซึมซับให้เป็นคนรักความสะอาด ชอบงานบ้าน และช่วยฝึกลักษณะพื้นฐานของครูอนุบาล คือ ความรัก ความสุข และเห็นคุณค่าของการทำงานบ้าน - หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบดูแลน้องก็ได้เรียนรู้การดูแล รับผิดชอบเด็กๆ • ลักษณะนิสัยส่วนตัวบางอย่างที่ติดตัวมาแต่กำเนิดส่งผลทางลบต่อวิชาชีพ <ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะนิสัยที่ไม่ดี คือ ตามใจตนเองและไม่ตรงเวลา ทั้งที่พ่อแม่ไม่เป็นและไม่เคยสอน ส่งผลเสียต่อการทำงาน ต่อจังหวะของเด็ก การซึมซับของเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> • สิ่งที่ส่งผลน่าจะขึ้นกับบริบทโรงเรียน แล้วในบริบทของอมาตย์กุ่มเชื่อมโยงประสบการณ์วัยเด็กได้หรือไม่อย่างไร • สมัยเด็กอยากเป็นอะไร หรืออะไรก็ได้ ทำไม่เลือกบัญชี
<p>❖ การพัฒนาตนเองส่วนหนึ่งมาจากการมองเห็นและยอมรับข้อเสียของตนเอง เห็นผลที่เกิดขึ้นต่อการทำงาน เห็นแบบอย่างที่ดี แล้วความต้องการที่จะแก้ไข และดำเนินการพยายามปรับแก้ข้อเสียนั้น</p>	

3. ตัวอย่างบันทึกข้อสรุปชั่วคราว ภายหลังจากการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

2

<p>❖ กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของครูน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ครูน้ำไม่เคยมีความคิดเป็นครูมาก่อนเลย เริ่มจากการเลือกอาชีพอื่นโดยมีเป้าหมายหลักด้านวัตถุภายนอก (เรียนดี ชีวิตดี อนาคตดี งานดี เงินดี) จากการหล่อหลอมที่โตมาตามระบบและตามความคาดหวังของพ่อแม่ จนมีประสบการณ์การทำงาน ซึ่งพบว่าน่าเบื่อ จำเจ แห้งแล้ง เกิดคำถามเรื่องความสุข ความขาดหายด้านใน จึงเป็นจุดเปลี่ยนให้แสวงหา ได้ปฏิบัติธรรม ได้พบกลุ่มนิโอฮิวแมนนิส ค้นพบมุมมองใหม่ จึงหาทางเปลี่ยนชีวิต ประกอบกับอาจารย์กลุ่มนิโอฮิวแมนนิสจะเปิดโรงเรียน จึงตัดสินใจมาเป็นครูด้วยเป้าหมายด้านจิตใจที่จะเติมชีวิตด้านใน และด้วยความศรัทธาต่อปรัชญาที่เน้นความรักสากล • การตัดสินใจเป็นครูอย่างหมดข้อสงสัย ไม่ได้เกิดขึ้นแต่แรก เนื่องจากการไม่ได้รับความสนับสนุนจากพ่อแม่ เพราะเป็นห่วงอนาคตและสถานะภาพการเงิน มีผลให้ครูเกิดความสับสน บั่นป่วน เกิดคำถามว่าเป็นครูต่อตีหรือเรียนต่อตี เรียนอะไรดี แต่ก็พบว่าการลงมือเติมเต็มชีวิตตน การกลับไปทำบุญซีไอโลกของตนอีกแล้ว • คำถามในการเป็นครูเริ่มมีหนักขึ้นอีกเมื่อการสอนแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของปรัชญาที่ไม่สนองตอบความเชื่อของตนที่ว่าเด็กน่าจะได้เรียนจากแรงบันดาลใจไม่บีบบังคับ จึงศึกษาต่อจนพบแนวการศึกษาหนึ่งที่รู้สึกว่ "ใช่ที่แสวงหา" จึงตัดสินใจไปเรียนต่อและตอนนั้นเป็นการตัดสินใจเป็นครูอย่างหมดข้อสงสัย แต่ยังไม่รู้ว่าเป็นครูอนุบาลหรือครูประถม • การตัดสินใจเลือกเป็นครูระดับอนุบาลเกิดขึ้นในช่วงเรียนปี2 ที่ต้องเลือกกระต๊อบขึ้น พบว่าตนมีลักษณะบุคลิกที่เหมาะสมกับอนุบาล และชอบกิจกรรมที่ทำในอนุบาล จึงเลือกเป็นครูอนุบาล 	<ul style="list-style-type: none"> • แง่มุมที่ลึกซึ้งกว่านั้น ในช่วงอ.เกียรติชวนทำโรงเรียนที่โดยกล่าวไว้ คือ อะไร • มีสัญญาณบางอย่างมาก่อนไหม เรื่อง คำถามเกี่ยวกับชีวิตที่เดินมาตลอดชีวิต อะไรทำให้คิดขึ้นมา ประกอบกับเจอกลุ่มใหม่ • เป้าหมายในการเป็นครูช่วงแรก จะชัดเจนที่ความต้องการของตนเองหรือไม่ มีความคิดเกี่ยวกับเด็ก การศึกษาไหม • ปัจจุบันพ่อแม่ว่าอย่างไร ตอนไปเรียนว่าอย่างไร • พอเกิดคำถามเรื่องการสอนก็ศึกษาต่อเลย หรือประจวบเหมาะอย่างไรจึงเจออลดอร์ฟ • ปรึกษาใครไหม ตอนมีคำถามธรรมะมีผลหรือยังตอนนี้
--	---

3. ตัวอย่างบันทึกข้อสรุปชั่วคราว ภายหลังการให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

3

<p>❖ ประสบการณ์ในการทำงานช่วงแรก</p> <ul style="list-style-type: none"> • ช่วงแรก (3 1/2ปี) เป็นครูประจำชั้น มีความรู้สึกทางบวก ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ เช่น การสอน เรื่องเด็ก ในระดับต้น ด้วยวิธีการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลาย แต่ช่วงต่อมา(ปีที่4-6)เริ่มได้รับมอบหมายให้ดูแลระบบ เป็นครูที่เลี้ยงอนุบาล และสอนบางวิชาในประถม เริ่มเห็นปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดที่ปรัชญามีเฉพาะอนุบาล จึงพบว่าไม่สามารถหนีระบบ คือ การบังคับเด็กให้เรียน ไม่ได้มาจากแรงบันดาลใจ และนำปัญหานี้มาตรวจสอบความเชื่อ เป้าหมายของตนเอง จึงศึกษาต่อ จนพบกับแนวการศึกษาหนึ่งที่จะตอบความเชื่อและเป้าหมายของตนได้ จึงตัดสินใจแน่วแน่เกี่ยวกับการเป็นครู และไปศึกษาต่อเกี่ยวกับแนวการศึกษาดังกล่าว 	<ul style="list-style-type: none"> • การก่อรูปเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ทัวไป และด้าน การศึกษา การศึกษาเพื่อเด็ก เป็นอย่างไร ในตอนนั้น เกิดมาได้อย่างไร ตอนไหน • เจอกับวอลดอร์ฟอย่างไร • ข้อจำกัดของปรัชญาหมายถึง ศึกษาไม่ลึกหรือปรัชญาไม่ชัด
<p>❖ ประสบการณ์การเรียนต่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> • การเรียนต่อเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดวอลดอร์ฟเป็น ประสบการณ์การเรียนที่มีความสุขที่สุดในชีวิต ได้เรียนทั้ง ศิลปะและวิชาการ = หายใจเข้า หายใจออก จากครูที่มี ประสบการณ์การสอนมานาน มีความพิเศษและรักในวิชาที่ สอนมาก ซึ่งครูน่าประทับใจ นำความพิเศษของครูแต่ละคน มาเป็นแบบอย่างและเป็นแรงบันดาลใจ เช่น ความ ละเอียดอ่อนในการรู้จักนักเรียนแต่ละคน การไม่ดูถูกนร.หา จุดดี จุดเด่นและคอยสนับสนุน และจากครูที่เลี้ยงในช่วง มีกิจการ ซึ่งครูน่ารู้สึกเต็มข้างใน และค้นพบการสอนที่เปี่ยม สันด้วยแรงบันดาลใจเป็นการตอกย้ำว่า "ใช่ ที่แสวงหา ที่จะ เดินและตั้งใจทำ" 	
<p>❖ วิธีการพัฒนาตนเองอย่างหนึ่ง ครูน่าจะนำบทละครที่เคยได้รับ ตอนเรียนมาย้อนดู ทบทวนตลอด</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ทำไม ได้เรียนรู้อะไร • มีอย่างอื่นที่ทำเช่นนี้ไหม • การมองแตกต่างไปในแต่ละ ช่วงไหม

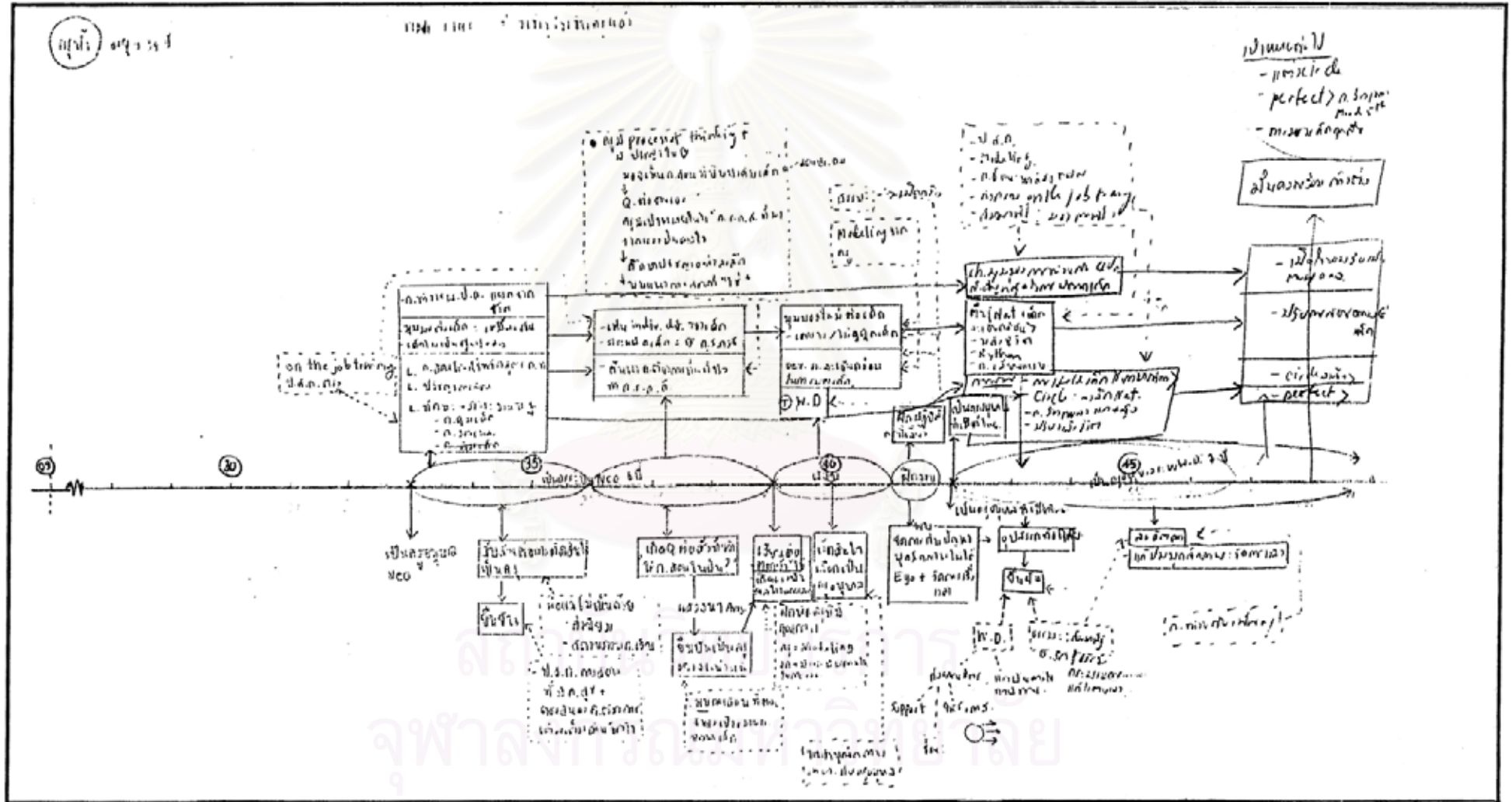
3. ตัวอย่างบันทึกข้อสรุปชั่วคราว ภายหลังจากให้รหัสเบื้องต้น (ต่อ)

4

<p>❖ ในช่วงที่เรียนได้เริ่มมองเห็นข้อเสียของตน คือ การไม่ตรงเวลา ซึ่งมีผลต่อการทำงานกับเด็ก มาเปลี่ยนจริงๆ ตอนมาสอนเด็ก</p>	<ul style="list-style-type: none"> •
<p>❖ ชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมมะ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ในช่วงปีที่ 4 ที่ทำงาน สับสนกับปัญหาการสอนไม่ตอบสนอง สิ่งแสวงหา ได้พบธรรมมะ อ.วรรณและชมรมกรูธรรม มีผลให้แง่มุมชีวิตเปลี่ยน ต่อมาพบวอลดอร์ฟเข้ามาทำให้ "พลิก" ชีวิต ธรรมมะสัมพันธ์กับการเรียนรู้วอลดอร์ฟ คือ ทำให้เปิดมากขึ้น สามารถหยั่งสิ่งที่กว้างและลึกกว่าตัวเราได้ ช่วยให้เข้าใจมากขึ้น ช่วยเปลี่ยนแปลงตัวเรา และทำให้ได้พบวอลดอร์ฟ มีบุญพอ มีการศึกษาติดต่อชมรมมาตลอดจนปัจจุบัน • ประสบการณ์การทำงานต่ออีก 10 เดือน เป็นประสบการณ์ที่ดีในการทำงาน แต่ประสบการณ์ชีวิตล้มเหลว เห็นแง่มุมไม่ดีของตนเอง การยึดตัวตน ตามใจตนเองมาก ไม่เคยกล้ามอง แต่การเรียนรู้ธรรมมะทำให้กล้ามองด้วยความรู้สึกลึกซึ้งปวด แต่เสาหลักที่ช่วยประคับประคองมี 2 สิ่ง คือ ธรรมมะ และการศึกษาวอลดอร์ฟ 	<ul style="list-style-type: none"> • ทำไมต้องธรรมมะ สิ่งแสวงหา คืออะไร ชัดเจนตอนไหน • "พลิก" ชีวิตมีความหมายอย่างไร • ธรรมมะพัฒนา เปิด อย่างไร
<p>❖ ประสบการณ์การสอนในช่วงที่ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • กลับมาสอนที่เมืองไทยปี 42 ด้วยความป่วย แต่มีกัลยาณมิตรและสิ่งที่ดีคอยช่วย คือ คุณมาเรีย คุณทาน พี่ปู๊ และหมอปอ ที่เป็นหลักมาตลอด และธรรมมะ (อาจารย์ พี่ชมรม) ปี 45 ย้ายที่ตั้งร.ร. คุณมาเรียมาช่วยใหม่ และคุณมาเจอราก็มาช่วย • การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติเด็กแตกต่างจากช่วงแรก ปรับเปลี่ยนด้านมุมมองที่มีต่อเด็ก เดิม มองเด็กแบบอยู่ต่ำกว่า ปัจจุบันเห็นคุณค่า มองเด็กแบบเท่าเทียมและเคารพด้านความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก เช่น การเล่นเป็นการทำงานและการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง เข้าใจ พลังชีวิตและ 	<ul style="list-style-type: none"> • ความป่วย หมายถึงความป่วยด้านไหน <p>• why. is the ↓ why is it in the</p>
<p>จึงหวะส่งผลต่อเด็กมาก เด็กเลียนแบบอย่างลงถึงแก่นข้างในของเรา การเรียนรู้ต่างๆ ได้จากทฤษฎี กลับมาทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการพัฒนาครู และจากการทำงานจริง</p>	

4. ตัวอย่างการบันทึกแบบแผนประวัติชีวิตของครุกรณีศึกษาหนึ่ง โดยการใช้การเขียนแผนภาพแบบลำดับเวลา

5. ตัวอย่างบันทึกเชิงทฤษฎีจากการจัดหมวดหมู่

บันทึก ๑ พ.ย. ๔๘
จากการจัดหมวดหมู่ครูน้ำ สัมภาษณ์ ๑-๔

เริ่มเห็นเส้นทางของการพัฒนาวิชาชีพของครูน้ำ เริ่มจาก "การตัดสินใจเป็นครูอนุบาล" มโนทัศน์ที่น่าสนใจคือ "การเลือกวิชาชีพที่ตอบสนองเป้าหมายของชีวิต" เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยคิดว่า น่าจะเป็นเงื่อนไขที่เป็นหลักสำคัญ ซึ่งเป็นเป้าหมายของชีวิตของครูน้ำเป็น "ด้านจิตใจ" ความเต็ม ด้านใน ในเรื่องของการเป็นครูจะเป็นที่รู้กันดีเรื่องคำตอบแทน และคำนิยมในปัจจุบัน (ครูน้ำเรียน ตี เรียนสายบัญชี) ถ้าเป็นเช่นนี้พื้นฐานของครูน้ำสามารถประกอบวิชาชีพอื่นที่ได้คำตอบแทนที่ ดีกว่า แต่การเลือกที่จะเปลี่ยนอาชีพ ทั้งที่กำลังเรียนอีกด้านนี้ แสดงว่าลักษณะอาชีพบัญชีไม่ สอดคล้องกับความคาดหวังหรือเป้าหมายในชีวิตของครูน้ำอย่างรุนแรงใช่หรือไม่ ในการเลือก อาชีพสำหรับครูน้ำเหมือนครูน้ำมีความคาดหวังเป้าหมายบางอย่างเกิดขึ้นแล้วใช่หรือไม่ เป้าหมายด้านจิตใจ มันเหมือนกับคำกล่าวที่ว่า "คุณธรรม" ใช่หรือไม่ ดังนั้น ต่อไป ต้องยกระดับคำถามในการสัมภาษณ์ เป้าหมายของการเป็นครูเน้นด้านจิตใจใช่หรือไม่ แล้วครูสามารถอยู่กับคำตอบที่แตกต่างจากวิชาชีพอื่นได้อย่างไร เป้าหมายชีวิตของครูน้ำก่อ ร้างขึ้นมาได้อย่างไร ตอนไหน ทั้งที่เติบโตมาตามระบบการศึกษา ถือเป็นคนที่มีความดีใจใหม่ อดทนอดกลั้นในที่นี้หมายถึงอะไร เราจะคิดถึงการทำงานที่เป็นประโยชน์แก่สังคมมากกว่าจะคิดถึง การตอบแทนด้านวัตถุใช่ไหม

ทบทวนใจในจุดนี้
อะไรก็ยังไม่ชัด
ทบทวนจุดที่ชีวิต
เปลี่ยน

และมโนทัศน์ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ทำงาน และทำให้ครูน้ำยืนยันการเป็นครูอนุบาล อย่างแน่วแน่ คือ "การพบแนวทางการสอนที่ใช่" ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาเด็ก" ถ้าเป็น เช่นนี้ ทั้งที่ครูน้ำไม่ได้เรียนสายครุมาโดยตรง และทำงานกับโรงเรียนแรกเป็นที่แรก แรงบันดาลใจ เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กมาจากไหน ก่อร่างอย่างไร ทำไม่ไม่ทำที่เดิมต่อไป ตลอดไป การถูกคิดว่าการจัดการเรียนการสอนแบบที่ทำอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาเด็กที่แท้จริงได้ เป้าหมายนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ดังนั้น ต่อไป เมื่อสัมภาษณ์ครูคนอื่น ๆ ต้องมีคำถาม เกี่ยวกับ ครูมีเป้าหมายการพัฒนาเด็กหรือไม่ คืออะไร เกิดเมื่อไหร่ อย่างไร ซึ่งมโนทัศน์นี้น่าจะ สะท้อนเกณฑ์ในการเลือกครู ที่สำคัญว่าครูมีวุฒิภาวะ ที่จะมียุติตนของตนเองเกี่ยวกับวิชาชีพ สิ่งที่น่าสนใจน่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เข้าใจและพัฒนาวิชาชีพได้ คือ "ธรรมะ" มโนทัศน์ที่น่าสนใจคือ "การพัฒนาจิตประภัสสร" ก่อให้เกิดคุณสมบัตินี้ดี และมีสัมมาทิฐิในการ มองโลกตามจริง หยิ่งสิ่งที่ลึกและกว้างกว่าตนได้ (หมายถึงการศึกษาวอลดอร์ฟ) ดังนั้น การ พัฒนาวิชาชีพครูมีนัยว่า ไม่ใช่แค่ความฉลาดที่จะรับรู้ความรู้ และการฝึกฝนด้านทักษะเท่านั้นใช่ หรือไม่ มันเป็นการพัฒนาภายในที่จะทำให้เกิดปัญญาในการพัฒนาวิชาชีพที่ลึกซึ้งขึ้นใช่หรือไม่ มันจะเป็นอย่างนี้ในทุกบริบทหรือไม่ (นอกจากวอลดอร์ฟ) หรือเป็นเพราะว่าบริบทการศึกษา

5. ตัวอย่างบันทึกเชิงทฤษฎีจากการจัดหมวดหมู่ (ต่อ)

2

ลอร์ดฟเน้นการพัฒนาองค์รวมที่เน้นจิตใจด้วย จึงมีผลต่อกัน แต่หลักสูตรแกนกลางก็พัฒนาองค์รวมเช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาคู่มือต้องรอบด้านเป็นองค์รวมใจใหม่ แต่ที่นี้ครูพัฒนาสนใจด้วยตนเอง มีนัยว่ามีมาจากฐานเดียวกันเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตของครู แต่ในระบบของโรงเรียน การพัฒนาครูทำอะไร ดังนั้นในการสัมภาษณ์จึงต่อไป ต้องเจาะประเด็นว่า ถ้าเราไม่มีส่วนของ การพัฒนาจิตประภัสสร เพียงพอต่อการพัฒนาวิชาชีพหรือไม่ ที่ร.ร. ได้ทำอะไรที่พอจะแทนกันได้ไหม

ck-
not str t

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพอีกอย่างหนึ่งคือ "ความเข้มแข็งของระบบการพัฒนาครูภายในโรงเรียน" ความเข้มแข็งนี้ ผู้วิจัยดูจากว่าภายในองค์กรของตนมีการทำอย่างเป็นระบบ มีครูแกนนำที่สามารถ^{ที่}ให้กลุ่มพัฒนา มีเนื้อหา กิจกรรมที่เฉพาะกับแนวการสอน มีการพัฒนาทั้งวิชาการและศิลปะ ซึ่งเป็นข้อที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าเป็นการศึกษาทางเลือก จึงมีกลุ่มสนใจเฉพาะ การพัฒนาจะเป็นไปได้จึงต้องเป็นความเข้มแข็งของภายในกลุ่ม ที่มีจุดยืนเดียวกัน หล่อหลอมทิศทางการทำงานด้วยกัน ถ้าเป็นร.ร.อื่น จะมีระบบเช่นนี้หรือไม่ ความแตกต่างของระบบการพัฒนาครูส่งผลแตกต่างกันหรือไม่ และการพัฒนาภายในทางด้านจิตใจ มีเฉพาะหรือไม่ หรือจากกิจกรรมใด

สิ่งที่น่าสนใจและน่าจะเป็นเงื่อนไขของการพัฒนาวิชาชีพอย่างลึกซึ้งขึ้น คือ การมีความสามารถใน การไตร่ตรองตนเอง ไม่ใช่แค่ด้านสติปัญญา ที่จะสามารถคิดได้เท่านั้น แต่น่าจะสัมพันธ์กับ "การพัฒนาจิตประภัสสร" ที่จะทำให้เกิดปัญญา ที่จะเปลี่ยนมุมมองให้พิจารณาตามจริง เข้าใจเหตุ แรงผลักดัน อย่างแท้จริง ยอมรับความเป็นตนเองตามจริง เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนั้น นัยของการไตร่ตรองตนเอง มีเรื่องของปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คำที่จะมีความหมายน่าจะประมาณ การใคร่ครวญอย่างมีสติใหม่ หรือ การใคร่ครวญตนเองด้วยสติและปัญญา ต้องไปศึกษาคำ ความหมาย

ms) นิดกฤษฎี ๐ ๓ ๖ ๖ ๖ ๖

[๐๓
เล้า]มี ๓ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
๓ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖

"holistic"

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ตัวอย่างการวิเคราะห์โดยใช้ตารางเปรียบเทียบในทัศนของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน

	ใหม่	ปกติ	เป็น	แก้ว
<u>Tuning Point.</u>				
ขาคือ:				
@ ประโยชน์	1) วิวทิวทัศน์	✓		✓
	2) มอนอแบน		✓	✓
	3) วิวทิวทัศน์			✓
	2,3 ทัศนวิสัย			✓
<u>การแก้ไข</u>				
ใหม่	- 50% เด็ก + 50% คนแก่	✓	✓	✓
	- 20% ผู้สูงอายุ + 10% ผู้พิการ	✓	✓	✓
ปกติ	- 10% ผู้สูงอายุ + 10% ผู้พิการ	✓		✓
	- 10% ผู้สูงอายุ + 10% ผู้พิการ	✓		✓

	ใหม่	ปกติ	เป็น	แก้ว
<u>การแก้ไข</u>				
อุปสรรค ≠				
1. ความเร็วในการเดินทาง	+ 10%	✓	✓	✓
	+ 20%	✓	✓	✓
2. อัตราความปลอดภัย	- 10%	✓	✓	✓
	- 20%	✓	✓	✓
	- 30%	✓	✓	✓
3. ต้นทุนในการดำเนินงาน	5%	5%	✓	✓
	10%	✓	✓	✓

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. ตัวอย่างการวิเคราะห์โดยใช้ตาราง (matrix) ช่วยในการสรุปมโนทัศน์ที่ได้

กลุ่ม: เทคโนโลยีกับคุณธรรม (ตอนเช้า)

	ข้อตกลงคุณธรรม	ข้อตกลงทั่วไป	ข้อตกลงอื่น
ข้อ 1. เทคโนโลยีคุณธรรม	✓ (ใหม่) *ตัดกับเวลาอยู่ตลอดเวลา*		✓ (ดูดี, ไม่ซับซ้อน)
ข้อ 2. เทคโนโลยีสังคม		✓ ดูดี	✓ (ง่าย)
ข้อ 3. เทคโนโลยีคุณธรรม			✓ (ง่าย, ง่าย, ง่าย, ง่าย)

- สรุป
- 1. ข้อ 1 เทคโนโลยีคุณธรรม + ข้อ 1 ... 1
  - 2. ข้อ 2 เทคโนโลยีคุณธรรม + ข้อ 2 ... 2
  - 3. ข้อ 3 เทคโนโลยี (คน) + ข้อ 3 ... 1
  - 4. ข้อ 4 เทคโนโลยี (คน) + ข้อ 4 ... 1
  - 5. ข้อ 5 เทคโนโลยีคุณธรรม + ข้อ 5 ... 4

ข้อ 1 เทคโนโลยีคุณธรรม ... 3
ข้อ 2 เทคโนโลยี (คน) ... 2
ข้อ 3 เทคโนโลยี ... 4
ข้อ 4 ... 1
ข้อ 5 ... 1
ข้อ 6 ... 7

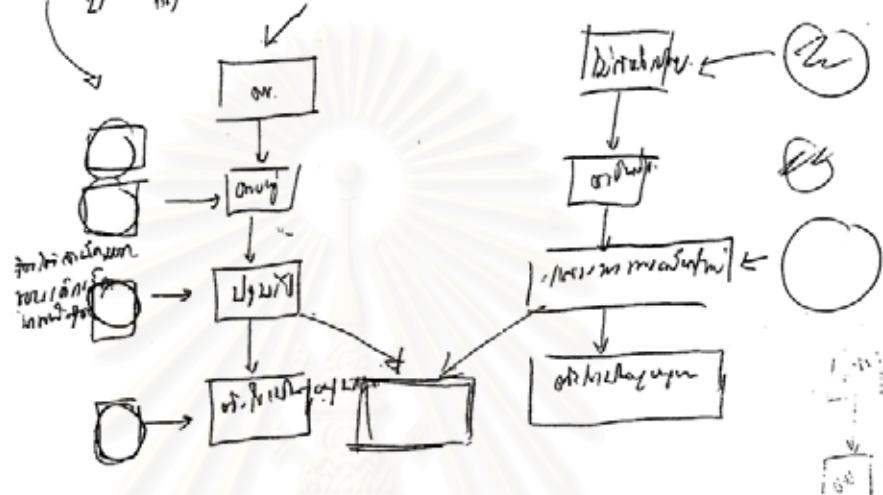
8. ตัวอย่างบันทึกการวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบแผนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่วน ๑. ข้อ ๑. : ระบุ: ส่วนที่ ๒ การบันทึกการวิเคราะห์

๒๕/๑๑/๖๗.

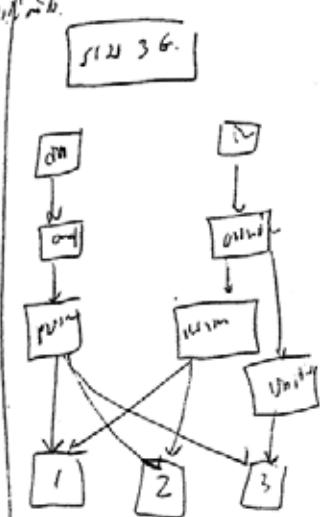
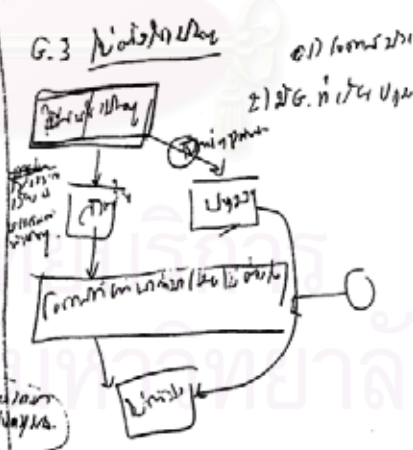
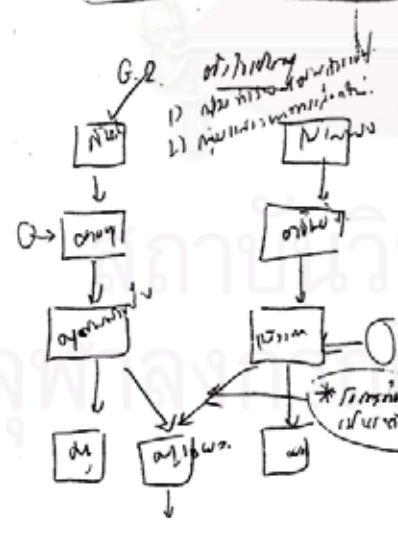
G.1 ตัวโปรแกรม

- ๑) ระบุที่มอบหมายงานให้ทำ
- ๒) ระบุที่รวมงานเข้ากัน

ส่วน ๑. ข้อ ๑. ๑
ส่วน ๑. ข้อ ๑. ๒

ส่วน ๑. ข้อ ๑. ๓

9. ตัวอย่างรายการมโนทัศน์ในระยะการให้รหัสแบบแกน (axial coding)

รายการดัชนีสัมภาษณ์ครูแก้ว

STRUCTURE	PROCESS	CONSEQUENCE
<p>- อยู่ยโสธร พ่อเสีย ๕ ขวบ แม่ทำนาฐานะไม่ดี ลูกคนเล็กคนที่ ๑๐ ติดแม่ (๔๒๓, ๔๖๕, ๖๖๐, ๘๓๕)</p> <p>- ปฐมวัย ท้องนาและบ้านคือร.ร. เล่นกับธรรมชาติ เป็นช่วงวัยที่มีความสุข (๔๕๕, ๔๘๕, ๔๙๐, ๕๑๐-๖๑๐, ๖๕๕, ๖๘๘)</p> <p>- วิถีชีวิตชนบท ธรรมชาติ ฤดูกาล พุทธ (๖๑๐, ๖๖๕, ๘๗๐, ๑๑๗๙, ๑๒๐๓)</p> <p>- ๗ ขวบทำงานบ้านเป็นกิจวัตร ระบบ (๓๒๕๕) รักเรียน (๖๙๐-๗๕๕, ๘๗๕, ๗๔๘-๗๖๕) จบป.๖ สิ่งไม่สนับสุนน คือ แม่เพราะฐานะและอยากให้แต่งงาน และสิ่งแวดล้อม (๘๙๐, ๙๕๘, ๙๗๕, ๑๐๙๕, ๑๒๔๗) ความมุ่งมั่นใฝ่ฝันคือการเรียน มีชีวิตที่ดีกว่าจึงอดทนและรับจ้างปิดเทอม (๙๒๕, ๙๖๐, ๙๙๓-๑๐๐๖, ๑๐๖๐, ๑๒๔๒, ๓๓๑๔) ม.ปลายไม่ได้เรียน ทำงานเพื่อเก็บเงินเรียนต่อ (๑๐๘๙, ๑๑๒๒)</p>	<p>- ซึมซับพุทธศาสนา ถือศีล (๑๒๐๓-๑๒๑๙)</p> <p>- ฝันได้เรียนจนจบม.ปลาย สิ่งที่ช่วยคือความใฝ่ฝันมีชีวิตที่ดีกว่า รักดีของตน และการเรียนทำให้มีความรู้ ไม่อยากแต่งงาน ตั้งแต่เด็กเหมือนชาวบ้าน (๑๒๗๘)</p>	<p>- ได้เตรียมวิถีพุทธ เกิดดินแดนพุทธต่างจังหวัด ไกลชีวิตวัด (๒๗, ๑๒๐๓)</p> <p>- รับผิดชอบงานเป็นกิจวัตรและการช่วยเหลือตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมความขยัน (๓๒๘๖, ๓๓๑๔)</p>
<p>- บังเอิญวัดเปิดศูนย์เด็ก (๑๑๖๕)</p> <p>- รักเรียน ชอบแสวงหาความรู้ไปอบรมตามที่จัดมา (๑๑๘๒, ๑๗๔๒)</p> <p>- ได้มาอบรมที่สถาพรธรรม เห็นทางเรียนต่อ (๑๒๑๙, ๑๒๔๒) เข้าสู่อาชีพด้วยปัจจัย- เรียน</p>	<p>- วางงานจึงไปเป็นผู้ดูแลเด็ก ๓ ปี (๑๑๗๔, ๑๒๒๒) ลักษณะแบบดูแลเด็ก (๑๕๔๙) - เรียนต่ออกศน. ไปด้วย (๑๑๗๖)</p> <p>- ขอทำธุรการที่ศิริธรรม ไม่สอน ไม่รักเด็ก ขอเรียนบัญชี จากนั้นขอลาออก (๑๒๔๔, ๑๓๑๔-๓๕๕, ๑๔๐๕, ๒๖๑๐)</p>	<p>- มีความสุข (๑๑๙๖)</p> <p>- รู้สึกแม่ชังไม่ชอบ (๑๓๖๙)</p> <p>- ให้เรียนป.ตรี ปฐมวัยและให้ทำงานครู</p>

<p>ทุกช่วง ตายตัว</p> <ul style="list-style-type: none"> - แม่ชียายจำ เป็นผู้นำชุมชนใหญ่ ดูแลการพัฒนาจิตใจของครู พบครูทางการทอมละ ๑ ครั้ง จุดเน้น คือ หลักธรรมในการทำงาน (การภาวนา มรรคาแห่งการตื่น การเคลื่อนไหว ใจตั้งมั่น เรียนรู้จากเด็ก หลักการเกื้อกูล จัดสิ่งแวดล้อมสลับปะยยะ สัมพันธ์กับชุมชน) และดูแลทุกข์สุขทั่วไป สอนสมณะ(๓๐๑-๔๑๔,๒๑๓๓,๒๘๗๙) - ส่งเสริมบุคลากร – เรียนต่อ(๑๒๔๒) - การช่วยเหลือจากชุมชนใหญ่สถาพรธรรม (๑๘) 	<ul style="list-style-type: none"> - คำเรียกพ่อครู แม่ครู เพื่อให้รู้สึกว่าเป็นเสมือนพ่อแม่(๔๕) - ฐานวิถีพุทธ - ให้ครูมีความพร้อมที่อารมณ(๓๑) - ภาวนาหลังเลิกเรียน(๓๓๕,๒๗๑๔) - การทำงาน=การภาวนา มรรคาแห่งการตื่น ทำให้เป็นวิถีชีวิต(๓๓๘,๓๕๒) - เรียนรู้จากเด็ก ไม่ตัดสิน(๓๑๐-๓๓๐) - หลักการเกื้อกูล(๓๕๘) -หลักสลับปะยยะในการจัดสิ่งแวดล้อม(๓๖๕) - สัมพันธ์ชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ซึมซับมาเรื่อยๆ ปูพื้นฐานเรื่องจิตศีล(๒๘๗๘) - เปรียบยายจำเป็นแม่ ผู้ให้กำเนิดทางจิต ให้ตระหนักู้ เกิดความหมายมั่น(๓๔๙๑)
<ul style="list-style-type: none"> - ป่านวลปูพื้นฐานตั้งแต่๒๕๓๔ จากอ่านเขียนเป็นแนวธรรมชาติ ใช้ฤดูกาล ใช้สี ไม้ บลือคธรรมชาติ BEE-WAX ผ้าลมมูมอาคาร ศิลปะ หัตถกรรม(๑๖๕๖,๑๖๗๑,๑๖๘๒,๒๖๘๓,๓๕๖๖)ช่วงแก้วก็มาไม่บ่อย พบ ๓-๔ ครั้งเป็นการรับต่อจากครูรุ่นพี่ฝ่ายการศึกษา (๒๘๓๘) 	<ul style="list-style-type: none"> - เห็นแบบอย่างการทุ่มเททำงาน(๒๘๒๗) - แบบอย่างความเป็นครู พลัง การภาวนาในการทำงาน ความมีสติ(๒๘๔๒-๒๘๕๕,๒๘๖๒,๒๘๖๓) - ให้ภาวนา ทบทวนตนเองหลังสอน (๒๘๕๔,๒๗๑๔,๓๓๒๗) 	<ul style="list-style-type: none"> - ป่านวลไม่อยู่ เป็นไม้บลือคสำเร็จรูป - ปูพื้นฐานจิต(๒๘๗๗) - เด็กเป็นอย่างไรที่ครูเป็น(๒๘๖๔) - ทำให้เห็นว่าการภาวนาหลังสอนทำในห้องมีพลัง(๒๘๕๘)
<ul style="list-style-type: none"> - การฝึกงาน เริ่มที่ห้องครัว(๑๔๔๐)(จากการสังเกตแม่เพื่อนเช่นกัน) - ชุมชนดูแลปัจจัยพื้นฐาน และเงินช่วยรายเดือนไม่มาก(๑๕๗๘) - ระบบการเวียนห้องเป็นครูผู้ช่วยเพื่อเรียนรู้งาน - เริ่มอยู่ห้องแม่อุ้ม(๑๕๗๙) - อายุ่น้อย วุฒิภาวะ - วิถีชีวิตเดิม บ้านนอก ไม่สะอาด(๑๖๐๙) - ย้ายไปห้องแม่แต้ว(๑๖๐๓) 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้งานครัวและทดสอบความอดทน ๓ เดือน(๑๕๗๐) - พัฒนาครูโดยใช้การเป็นแบบอย่างของครูที่หลากหลาย(๑๗๐๘) - ฝึกโดยการกระทำซ้ำๆ ภูห้อง ไม่ชอบ ไม่เข้าใจ ดู(๑๖๐๔,๑๖๔๐) - เล่นิทาน จัดของเล่น ทำไม่เป็น ไม่ชอบ (๑๗๒๒)เรียนรู้จากเด็ก(๑๗๓๕) - เห็นแบบแผนกิจวัตร แต่ไม่มีความหมาย (๑๕๔๘,๑๕๖๓) - ปรับวิถีชีวิตให้สะอาด ละเมียดละไม (๑๖๐๙) - เห็นแบบอย่างของความสงบ นิ่มนวล 	<ul style="list-style-type: none"> - ประหยัด ส่งเงินให้แม่ ไปเรียนด้วย (๑๕๘๕,๑๙๒๕,๑๙๓๕) - ซึมซับแบบอย่างของการมีวิถีชีวิตที่มั่นคง ความใส่ใจ ละเมียดละไมต่อมาภายหลัง (๑๕๗๙,๑๖๔๐) - ภายหลังทำให้เข้าใจการทำเป็นแบบอย่างและเข้าใจน้องที่มาฝึกใหม่เหมือนตน เชื่อว่าสักวันเขาจะซึมซับไป(๒๕๔๔) -ซึมซับแบบอย่างของความนิ่มนวลสงบภายหลัง(๑๖๐๓,๑๖๔๕)

<p>- ย้ายไปห้องแม่กนก(๑๗๒๑)</p> <p>- ย้ายไปห้องแม่แหวน</p>	<p>(๑๖๐๓) และเริ่มรู้สึกว่าได้บ้าง(๑๗๓๗)</p> <p>- เบื่อ รู้สึกไม่มีตัวตน ท้อ</p> <p>(๑๗๒๑, ๑๗๔๒, ๑๗๕๒-๑๗๗๑)</p> <p>- เห็นแบบอย่างของความสิ้นไหวล สนุกสนาน ร่าเริง โดยใช้เทคนิคเพลง เกม(๑๗๘๒)</p>	
<p>ปีที่๒ (๒๔๓๙)</p> <p>- ทำงานด้วยเรียนด้วย</p> <p>- ชอบการเรียน</p> <p>- กตัญญูต่อองค์กร(๑๙๒๒)</p> <p>- แนวคิดของร.ร.(๑๙๙๑)</p> <p>- ขยัน</p>	<p>- เป็นครูประจำชั้น งานไม่ค่อยละเอียดมาก เพราะต้องทำการบ้าน(๑๘๐๗, ๑๘๙๐)</p> <p>- เรียนต่อภาคค่ำ อุตสาหะมาเยอะมาก</p> <p>(๑๘๙๒, ๑๙๐๓, ๑๙๒๔ , ๑๙๒๙, ๑๙๓๕, ๑๙๔๖)</p> <p>- นำสิ่งที่เรียนไม่ชัดแนวคิดร.ร.มาใช้ เช่น เพลงเกม เข้าใจพัฒนาการ หลักการ การดูแลเด็ก โภชนาการ สามารถอธิบาย ผู้ปกครองได้ เสนองงานอย่างมั่นใจเข้าใจ ทฤษฎีมากขึ้น บางอย่างนำมาไม่ได้ แต่ไม่รู้เหตุผล เป็นการทำตามแบบ</p> <p>(๑๙๐๘, ๑๙๒๒, ๑๙๙๔- ๒๐๐๓, ๒๐๘๔, ๒๐๙๓, ๓๕๔๒) = ฐานโยบาย แนวทางร.ร. แต่ไม่รู้why</p> <p>- สิ่งที่ยังไม่ได้คือ การภาวนา มองจิตภายใน เพราะเขาไม่สอน(๒๙๒๙)</p>	<p>- ครูฝ่ายการศึกษา เพื่อนครูไม่ชอบ ที่ได้เรียนเลย แต่ไม่รู้ มีความสุข</p> <p>(๑๓๑๕, ๑๕๒๒)</p> <p>เกิดกำลังใจในการทำงาน เนื่องจาก</p> <p>- ผู้ปกครองให้การยอมรับ</p> <p>(๑๙๙๔, ๓๕๔๙)</p> <p>- เด็กมีความสุข(๒๐๐๑)</p> <p>- ฝ่ายการศึกษาเห็นการเปลี่ยนแปลง(๒๐๐๔)</p>
<p>ปีที่๓ (๒๕๔๐)</p> <p>- กาลเวลาพิสูจน์ฝ่ายการศึกษายอมรับในปีที่ ๓(๑๘๖๔, ๒๐๐๔) ได้รับการถ่ายทอด และสะท้อนให้แก้ไข เป็นคนยอมรับฟัง</p> <p>(๒๙๗๖, ๓๐๑๒)</p> <p>- จากการชิมชั่ง ลงมือทำมาตลอด(ดัชนี ช้างบน)เกิดการเรียนรู้เห็นผลในปีที่๓</p> <p>(๒๐๓๙)</p>	<p>- ได้รับการถ่ายทอด-แบบอย่างจากฝ่าย การศึกษา(ทำงานสอนด้วย) เรื่องเด็ก การใช้สี และเทคนิคในการแต่งห้องให้สวยงาม มีชีวิต ความอ่อนโยน ความมุ่งมั่น</p> <p>(๑๘๘๒, ๒๐๐๗, ๒๐๑๑, ๒๐๔๕)</p> <p>- เปลี่ยนแปลงการพูด บุคลิกภาพ</p> <p>(๒๙๗๖, ๓๐๐๓)</p> <p>- ขยัน ตั้งใจ ชอบ (๒๐๓๔)</p> <p>- สามารถแต่งห้องได้ แต่ยังไม่รู้เหตุผล</p> <p>(๒๐๔๕, ๒๐๕๘, ๒๐๖๕) แต่เห็นว่าให้ความอบอุ่น สงบ โอบเด็กไว้(๒๗๐๑)</p>	<p>- ชิมชั่งการภาวนาขณะทำงาน</p> <p>(๒๐๑๙)</p>
<p>ปีที่๔(๒๕๕๑)</p> <p>- เครือข่าย แม่ย้ายเข้ามาช่วย การอบรมขอ</p>	<p>- เรียนรู้วลลดอร์ฟ วิถีคล้ายพุทธ แต่ช่วยทำให้ชัดขึ้นจากการกระทำเดิม(๒๑๔๔, ๒๘๘๑)</p>	<p>- เชื่อมโยงวลลดอร์ฟกับพุทธได้ใน ปัจจุบัน (๒๑๓๘)</p>

<p>ลดอर्थหลายครั้ง ดูงาน เพราะวิถีธรรมชาติ คล้ายกัน อาสาไป ชอบเรียน</p> <p>(๒๐๙๘, ๒๑๑๕, ๒๑๒๓)</p> <p>- และการอบรมอื่นๆ (๒๑๒๔)</p>	<p>แต่การเรียนแยกเป็นเรื่องสั้นๆ ยังไม่เข้าใจ</p> <p>(๓๐๔๒)</p> <p>- นำมาใช้แต่ปัจจุบันเรื่องอื่นไม่ค่อยได้ใช้แล้ว</p> <p>(๒๑๒๓)</p>	
<p>ปีที่ ๕-๖ (๒๕๔๒-๔๓)</p> <p>- ขยัน(๒๑๗๓)</p> <p>- ความรู้สึกว่างานครูเป็นงานสร้าง ทำท่าย</p> <p>(๒๕๘๙)</p> <p>- การทำงานกับเด็กมีความสุข พลัง</p> <p>ประสบการณ์อยู่กับเขาทำให้เราละเอียด</p> <p>(๓๔๐๒)</p> <p>- เด็กเป็นครูสะท้อนทำให้เกิดความมุ่งมั่น</p> <p>และเปลี่ยนมุมมองย้อนตนเองเปลี่ยนแปลง</p> <p>พฤติกรรม(๓๔๓๗, ๓๕๑๕)</p> <p>- เรียนจบ มีเวลาพัฒนางานอย่างจริงจัง</p> <p>(๒๔๘๓)</p> <p>- ภาวะการเติบโต(๒๔๙๒)</p> <p>- การเรียนรู้จากครูคนอื่น ฝ่ายการศึกษา การ</p> <p>อบรม การเรียนต่อ และการทำ(willing)</p> <p>- เกิดทุกข์ทางใจ(๒๒๑๒)วิกฤติที่ได้โอกาส</p> <p>(๓๖๐๒)-มีธรรมเป็นที่ยึด- ผู้บริหารดูแล</p> <p>(๒๒๓๗)</p> <p>- เรียนจบมีเวลาโอกาสซึมซับเรื่องธรรม</p> <p>(๒๙๓๕-๒๙๖๒)</p>	<p>- ช่วงที่ตัดสินใจเป็นครูแน่นอน-</p> <p>ประสบการณ์ทางบวก กำลังใจจากการ</p> <p>ยอมรับ ความชอบ คือ แรงบันดาลใจให้</p> <p>เป็นครู(๒๑๕๙) รักงาน รักเด็ก เหมือนแม่</p> <p>เป็นหัวหน้าหลักสูตร ได้รางวัลทำงานดีเด่น</p> <p>(๒๑๖๐, ๒๑๘๐, ๒๒๐๔, ๓๑๙๕, ๓๒๗๒)</p> <p>ความรักงานรักเด็กและการเป็นครูที่</p> <p>แสดงออกในช่วงนี้เป็นการซึมมาตลอดอย่างไม่รู้ตัว(๒๕๖๙)</p> <p>- เปลี่ยนจากไม่ละเอียดอ่อน ดู (๓๔๔๙) จาก</p> <p>ครูแม่ค้าพอเรียนจรรยาบรรณ เลิกทำ</p> <p>(๓๕๓๔)</p> <p>- สิ่งที่เคยซึมซับจากครูมาตอนมาอยู่ใหม่อยู่</p> <p>ในเนื้อตัวและแสดงออกมาในช่วงนี้(๒๔๙๐)</p> <p>- มองเห็นการสอน สังเกตเด็กได้มากขึ้น</p> <p>(๒๔๙๑)</p> <p>- อยู่ได้เพราะมีธรรมะ – ไม่ยึดติด(๒๐๓๑)</p> <p>- เข้าไปฟังธรรม บวช(๒๒๒๙)ได้รู้ยายจำรัก</p> <p>ห่วงใย(๒๒๕๔)</p> <p>- สิ่งที่เปลี่ยนแปลง – มีธรรมะ</p> <p>- ถือว่าเด็กทุกคนคือลูก รัก(๒๔๕๕, ๓๑๙๕)</p> <p>- พบว่าการพัฒนาภายในเราได้เด็กได้</p> <p>(๒๙๖๑) /ดูแลจิต(๒๙๖๖)</p> <p>- การสอนเป็นหน่วยตามฤดูกาล ไม่มีการถาม</p> <p>อภิปราย(๓๕๖๖)</p>	<p>- ปัจจุบันให้คุณค่า เป้าหมายต่อ</p> <p>การทำงาน คือ การสร้างคน</p> <p>(๓๓๒๙)</p> <p>- เด็กเป็นครูสะท้อนให้เกิดความ</p> <p>มุ่งมั่น และเปลี่ยนมุมมองย้อน</p> <p>ตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มี</p> <p>ความละเอียดอ่อน(๓๔๓๗,*</p> <p>๓๔๔๙*, ๓๕๑๕)วิธีการมองโลกที่</p> <p>เปลี่ยนแปลงไป (ช่วงหลังบวช และ</p> <p>ช่วงปลาย)</p> <p>- กตัญญู(๒๒๕๔)รักองค์กร</p> <p>(๓๒๐๕)</p> <p>- สึกเพราะมาสอนไม่สะดวก</p> <p>(๒๓๓๓)</p> <p>- ฟูพื้นฐานจิต นิ่ง(๒๘๗๒)</p> <p>- คิดจะไม่แต่งงานถ้าไม่ดี หรือแต่ง</p> <p>แต่จะคิดไม่มีลูกเป็นราหูล ตัดกรรม</p> <p>(๔๑, ๒๓๕๙, ๒๔๓๗)ทุ่มเทงาน</p> <p>(๓๑๘๖)</p>
<p>ปีที่ ๗ (๒๕๔๔)</p>		
<p>ปีที่ ๘ (๒๕๔๕)</p> <p>- จากการอบรมวอลดอร์ฟ เรื่อยมา(๒๕๗๔)</p>	<p>- เข้าใจการเป็นครูมากขึ้น เข้าใจเด็กมากขึ้น</p> <p>การสอนตามวัย(๒๕๗๖)</p>	
<p>ปีที่ ๙(๒๕๔๖)</p> <p>- อบรมวอลดอร์ฟ ครั้งละ๑๐วันทุกปีเดือน</p>	<p>- พบว่าการศึกษาแบบนี้ใช่แล้ว(๒๕๘๔)</p>	<p>- เชื่อมโยงกัน คล้ายกัน ไปด้วยกัน</p>

<p>เม.ย.และ ต.ค. ๖ ครั้งต่อเนื่อง ๓ ปี เริ่มต.ค. ๕๖สิ้นสุดเม.ย.๕๙(๑๖)</p> <p>- อ่านหนังสือประเภทการสอน เช่น คุณคือครูคนแรกของลูก และประเภทธรรม(๑๒) เป็นคอร์สต่อเนื่องทำให้ชัดเจน ถักทอที่เคยไปฟังมาสั้นๆ เป็นสิบได้</p> <p>- ความต่อเนื่องของการเรียน+ วุฒิภาวะ + ปุณฺฐานจิต + ความรักในงาน+คำถามในใจ (๓๐๕๑)</p> <p>- แต่งงาน สามีเข้าใจงานดี มีกิจกรรมพิเศษและสนับสนุน(เคยทำงานที่สถาพรธรรมด้วย) (๒๕๐๐)</p>	<p>- สอนการมองเด็กอย่างลึกซึ้งและไม่ตัดสิน (๒๗๒๓)</p> <p>- เข้าใจมากเพราะเป็นคอร์สต่อเนื่อง สิ่งที่เคยเรียนมาเป็นชิ้นๆ ก็ถักทอได้ตอนนี้(๒๕๕๒-๒๕๕๔,๓๐๕๒)</p> <p>- เชื่อมโยงหลักการกับปฏิบัติ(๓๐๖๙)</p> <p>- รับหน้าที่ฝ่ายการศึกษาเทอม๒(๓๓๕๙)</p> <p>- สามีสนับสนุน(๓๕,๕๕)</p>	<p>(๒๕๙๒)</p>
<p>ปีที่๑๐(๒๕๕๗)</p> <p>- เคยผ่านมาก่อน</p>	<p>- เป็นครูพี่เลี้ยง เข้าใจการทำเป็นแบบอย่างและเข้าใจน้องที่มาฝึกใหม่ที่ภาวะไม่พร้อมเชื่อว่าสักวันเขาจะซึมซับไป(๒๕๐๖,๒๕๕๔)</p>	<p>- เปลี่ยนเป็นไม้บล็อครวมชาติปี ๒๕๕๗(๒๑๕๙)</p>
<p>ปีที่๑๑(๒๕๕๘)</p> <p>- ลักษณะสัมพันธ์ภาพแบบประชาธิปไตยที่ไม่มีผู้ทรงสิทธิ์ ไม่มีเงื่อนไข และก้าวอาวุธน้อย (๓๓๕๙,๓๓๕๒,๓๓๕๑)</p> <p>- อดทนและทำให้เห็นผลงาน(๓๓๕๔) เป็นความมุ่งมั่น และกำลังใจจากเด็ก ครอบครัวเพื่อนครูบางเรื่อง(๓๔๒๔,๓๖๑๑)สิ่งยึดเหนี่ยวตัวแบบจากแม่"ยายจำ"(๓๔๕๖)</p> <p>- มีที่ปรึกษา แม่อุ้ย ครูในคอร์สด้านวิชาการ (๓๐๖๙,๓๕๐๑)</p> <p>- ยายตุ้ม ด้านกำลังใจและให้การสนับสนุน (๓๔๙๗)</p> <p>- ประสบการณ์การนำมาใช้จริง</p> <p>- ความมั่นใจเกิดจากแนวทางจากครู ครูทางธรรม ป่านวล ประสบการณ์เด็กเป็นครู (๓๗๐๕)</p>	<p>- การทำงาน</p> <p>- ปัจจุบันเป็นฝ่ายการศึกษา หาวิธีพัฒนาคน จัดประชุม หลักสูตร เปลี่ยนการสอน สื่อ (๒๗๗๖,๓๑๒๒,๓๓๓๙)</p> <p>- ช่วยงานสถาพรธรรม(๑๑๕,๓๓๑๗)</p> <p>- ตระหนักการเป็นแบบอย่างอย่างลงลึก (๒๗๓๒, ๒๗๖๗) ความเป็นพุทธ (๒๗๓๗, ๒๗๕๒) เช่น การตามดูลมหายใจ การภาวนากับการทำงาน(๒๙๐๙)</p> <p>- เริ่มคิดเชื่อมโยงหลักการเบื้องหลังของการปฏิบัติได้ แนวคิดชัดขึ้น(๓๐๘๓,๓๕๙๙)- แก้ปัญหาต่างๆได้(๓๐๙๑,๓๑๐๔) เรียนรู้จากการปฏิบัติ(๓๑๑๑,๓๕๗๕)</p> <p>- มีเกณฑ์และวิธีการในการดูแลเด็กชัดเจน มั่นคง(๓๖๕๖) จากเดิม ลงโทษ ตี(๓๖๙๐)</p> <p>- การสอนสอดแทรกแนวคิดพุทธ(๓๖๖๘)</p>	<p>- เชื่อมโยงวอลดอร์ฟกับพุทธได้ในปัจจุบัน (๒๑๓๘,๒๖๗๕, ๒๗๓๗) เช่น ความสงบ ของธรรมชาติ พลังความอบอุ่น</p> <p>- ต้องพัฒนาตนเองต่อ(๓๐๘๑)</p> <p>- มีความหนักใจเรื่องการหารทำงานกับผู้ใหญ่ (๓๑๖๐,๓๓๓๙,๓๓๕๐,๓๔๒๐)</p> <p>- ผล เห็นเด็กแสดงออกก้าวร้าวกับเพื่อน ตระหนักพลังการเลียนแบบ</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - ครัวดูแลใจตนเอง(๓๖๘๐) - การสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล หาสาเหตุและแก้(๓๗๒๐) สังเกตทั้งหมดละเอียดอ่อน (๓๗๒๙,๓๗๔๒,๓๗๗๓) ถามผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> (๓๔๕๐,๓๖๙๐) - เด็กมอบความรักความทรงสิทธิ์ให้ (๓๖๙๙) - ผลเด็กที่โตขึ้นเข้มแข็งไป(๓๖๗๗)
	<p>การทำงานกับผู้ปกครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - โครงการผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำของเล่นให้เด็ก ช่วงปิดเทอมใหญ่ หอคอยกับ บ้านดิน (๒๐,๒๕) 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กได้ซึมซับความพอเพียง ทักษะชีวิตพื้นฐาน(๒๕,๖๕) - ได้รับความร่วมมือจากวัดผู้ปกครอง
- ทำตลอด ถ้าง้างก็หาย(๓๔๗๓-๓๔๘๓)	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาต่อทุกด้าน โดยเฉพาะภายใน (๓๔๖๕) 	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. ตัวอย่างการพัฒนาข้อสรุปจนได้เป็นแผนภาพเมื่อกระบวนการวิจัยถึงจุดอิ่มตัว

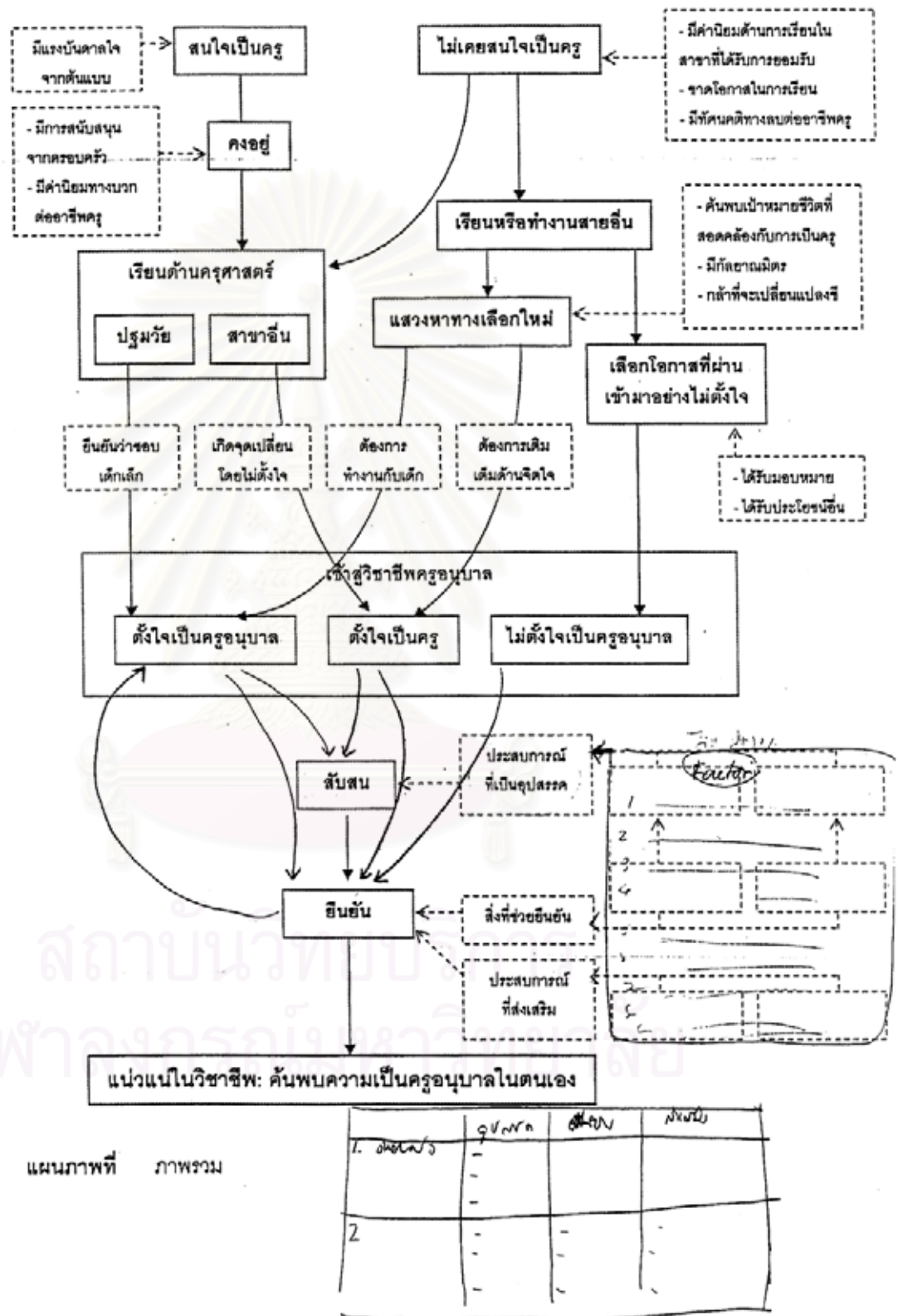
10.1 เริ่มต้นจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายการกรณี

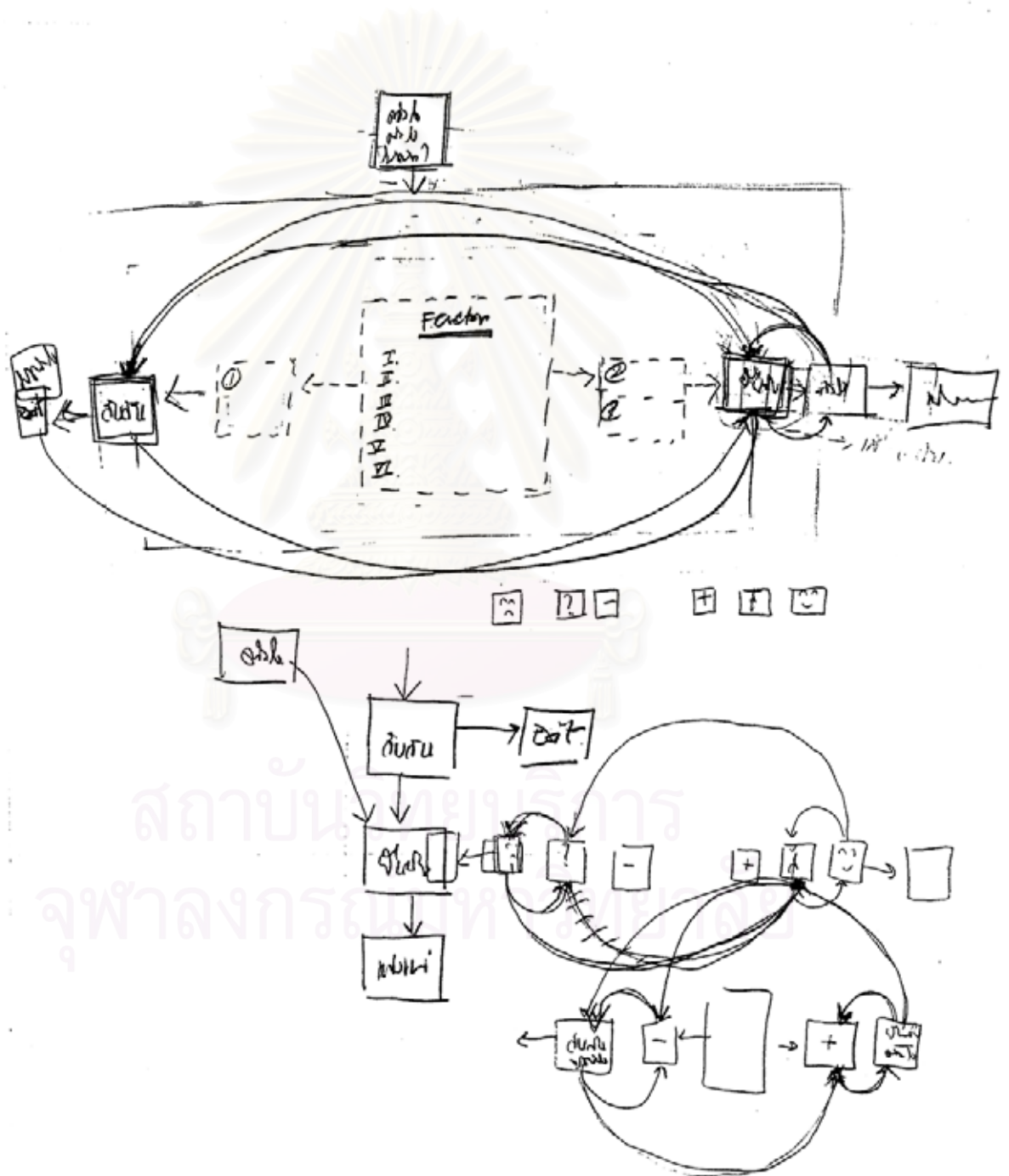

10.4 ปรับปรุงแผนภาพตามความก้าวหน้าของการวิเคราะห์ข้อมูล

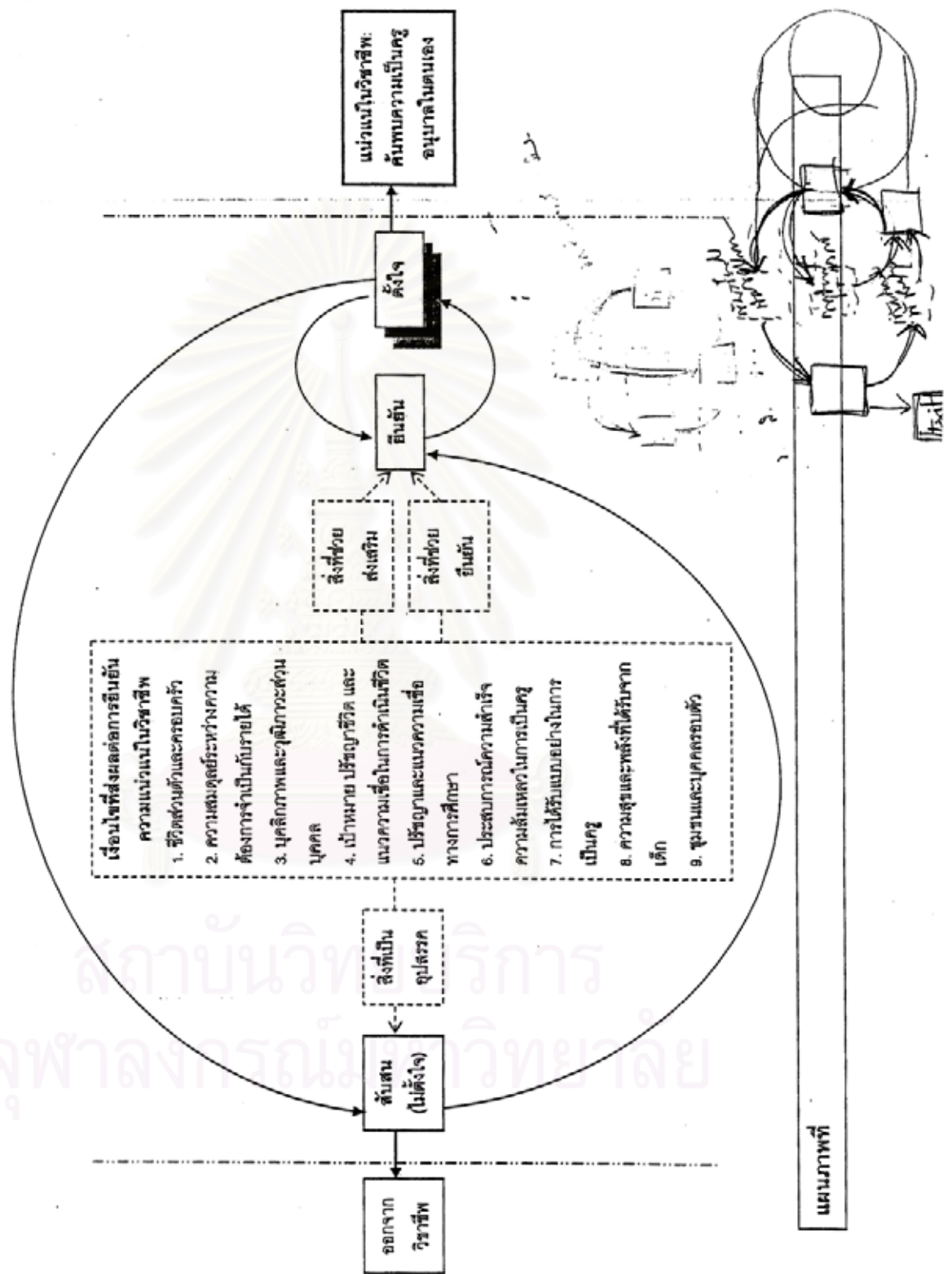

10.5 ปรับปรุงแผนภาพตามความก้าวหน้าของการวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

10.6 ปรับปรุงแผนภาพตามความก้าวหน้าของการวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

11. ตัวอย่างการเขียนบันทึกเพื่อหาโครงเรื่องของทฤษฎีในระหว่างการให้รหัส
แบบคัดเลือก (selective coding) category.

6 ม.ค. 48.

การระบุเรื่องราว ในกรณีศึกษาการเติบโตของวิวัฒนาการของมนุษย์ เพื่อดูว่าทำไมถึง
สามารถพัฒนาตนเองได้ เช่นการเติบโตของทารก และทำตัวเหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งทำให้ผู้ใหญ่
ตรงหน้าในกรณีเปลี่ยนไปมากก่อกำเนิดขึ้น ความตั้งใจไปจากมุมมองปรากฏ

ในกรณีศึกษาที่กล่าวถึงอยู่ข้างต้นเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของ สมองของเด็กว่า:

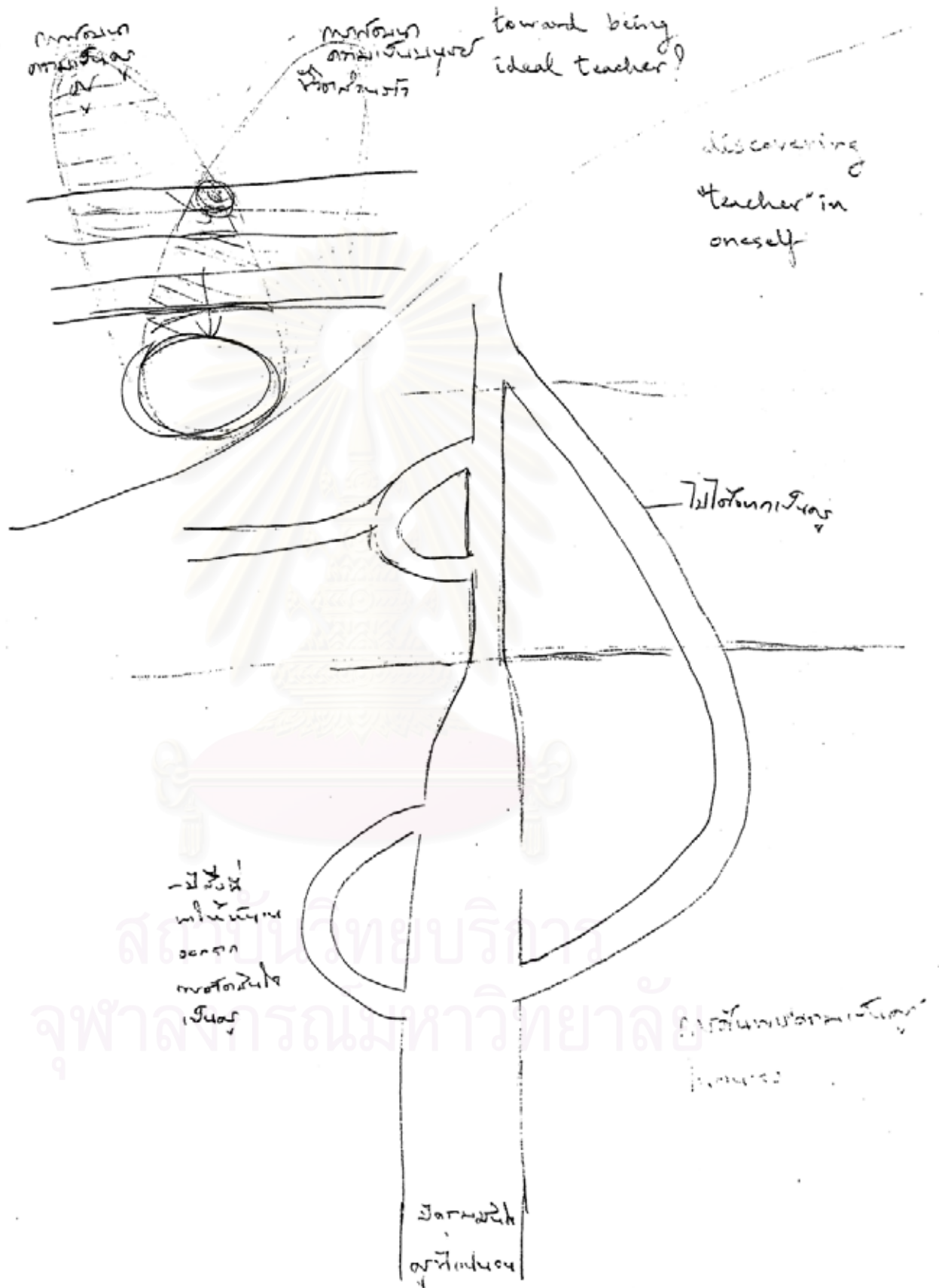
ไม่ได้พัฒนาแบบตรงไปตรงมาใน (ตามทฤษฎี) ดูเหมือนจะเป็นวิธีที่ การเกิดของ
สมองเป็นแบบขั้นๆ ^{การที่สมองโตขึ้นตามพัฒนาการเป็นขั้นตอน} การที่สมองโตขึ้น
การที่สมองโตขึ้น ^{ดูตัวอย่างในกรณี} ไม่เหมือนในผู้ใหญ่ที่สมอง Know (edge) หรือ
เพื่อเป็นสัญญาณที่ทำงานเป็น Model ที่ซับซ้อนกว่า ไม่รู้ที่กล่าวถึงใน information
พวกเอาดีเรื่องพวก การเจริญเติบโตของตัวนี้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา มีทฤษฎีแล้ว
และ: การพัฒนาในวัยที่ถือเป็น การเจริญเติบโต โดยการพัฒนา: สมองของเด็กอยู่ที่ยัง
โดยมีระบบที่ระบบที่เริ่มแล้วเป็นลำดับโดยในกรณีศึกษา. ไม่เหมือนกับสมองผู้ใหญ่.
นี่คือการรวมเอาส่วน "ของสมอง" ในวัยแรกเกิด. (เป็น ขบวนการที่มีลำดับโดยสมอง ที่มีการพัฒนา
หรือที่เรียกว่า: การพัฒนาของสมอง) การที่สมองโตขึ้นแล้ว (แต่ยังไม่โตเต็มที่)

- 40%
- 60%
- 80%
- 90%
- 100%

" การที่เด็กที่มีอายุ: การเจริญเติบโต (พัฒนา) สมองเป็นแบบขั้นๆ " สมองของเด็ก
การพัฒนาของสมองที่เด็กเป็นที่ยอมรับในกรณีศึกษาเด็ก สมองของเด็กโตโดยดูจากการเติบโตของ
ระดับของ core cat. " สมองของเด็กที่โตขึ้นเป็นแบบขั้นๆ = การเจริญเติบโตของ
สมอง: ไม่รู้ว่ามีอะไรที่ เกี่ยวข้องกับ สมองของเด็กโตขึ้นหรือ (ยุง, ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐,
วิเศษ: สมอง) ซึ่ง สมองของเด็กโตขึ้นหรือ; และ: สมองของเด็กโตขึ้น. สมองของเด็กโตขึ้น
การพัฒนาของสมอง. เป็นแบบขั้นๆ " สมองของเด็กโตขึ้นหรือ " สมองของเด็กโตขึ้นหรือ " สมองของเด็กโตขึ้นหรือ
การพัฒนาของสมองที่เด็กเป็นที่ยอมรับในกรณีศึกษาเด็ก " System " สมองของเด็กโตขึ้นหรือ " สมองของเด็กโตขึ้นหรือ
นั่นคือ การที่เด็กโตขึ้นหรือ Mature สมองของเด็กโตขึ้นหรือ สมองของเด็กโตขึ้นหรือ สมองของเด็กโตขึ้นหรือ
การพัฒนาของสมองเด็ก.

13. ตัวอย่างการเขียนแผนภาพเพื่อสรุปโครงเรื่องของทฤษฎี

ประวัติผู้เขียน

นางสาวศิริประภา พงศ์ไทย เกิดเมื่อวันที่ 28 เดือนกันยายน พ.ศ. 2517 ที่ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2539 และปริญญา มหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2542 ตามลำดับ จากสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากนั้นเข้าทำงานเป็นอาจารย์สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเป็นเวลา 2 ปี และลาออกเข้าศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2545 โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการพัฒนาอาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย